

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
VII kadencja
Prezes Rady Ministrów
DSPA-4822-21(7)/12

Druk nr 742
Warszawa, 12 września 2012 r.

Pani
Ewa Kopacz
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowna Pani Marszałek

Przekazuję przyjęty przez Radę Ministrów dokument:

**- Informację Rządu Rzeczypospolitej
Polskiej o działaniach podejmowanych
w 2011 roku na rzecz realizacji
postanowień uchwały Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1
sierpnia 1997 r. Karta Praw Osób
Niepełnosprawnych.**

Jednocześnie informuję, że Rada Ministrów upoważniła Ministra Pracy i Polityki Społecznej do reprezentowania stanowiska Rządu w tej sprawie w toku prac parlamentarnych.

Z poważaniem

(-) Donald Tusk

INFORMACJA
Rządu Rzeczypospolitej Polskiej
o działaniach podejmowanych w 2011 roku
na rzecz realizacji postanowień
uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
z dnia 1 sierpnia 1997 r.
„KARTA PRAW OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH”

Warszawa, 2012

Spis treści

Wstęp	5 – 6
I. Podstawowe dane statystyczne w 2011 r. dotyczące osób niepełnosprawnych	7 – 15
II. Informacja szczegółowa resortów i urzędów centralnych o realizacji w 2011 r. praw osób niepełnosprawnych w zakresie¹:.....	16 – 132
1) dostępu do leczenia i opieki medycznej, wczesnej diagnostyki, rehabilitacji i edukacji leczniczej, a także do świadczeń zdrowotnych uwzględniających rodzaj i stopień niepełnosprawności, w tym do zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze, sprzęt rehabilitacyjny,	
2) dostępu do wszechstronnej rehabilitacji mającej na celu adaptację społeczną,	
3) nauki w szkołach wspólnie ze swymi pełnosprawnymi rówieśnikami, jak również do korzystania ze szkolnictwa specjalnego lub edukacji indywidualnej,	
4) pomocy psychologicznej, pedagogicznej i innej pomocy specjalistycznej umożliwiającej rozwój, zdobycie lub podniesienie kwalifikacji ogólnych i zawodowych,	
5) pracy na otwartym rynku pracy zgodnie z kwalifikacjami, wykształceniem i możliwościami oraz korzystania z doradztwa zawodowego i pośrednictwa, a gdy niepełnosprawność i stan zdrowia tego wymaga - prawo do pracy w warunkach dostosowanych do potrzeb niepełnosprawnych,	
6) zabezpieczenia społecznego uwzględniającego konieczność ponoszenia zwiększonych kosztów wynikających z niepełnosprawności, jak również uwzględnienia tych kosztów w systemie podatkowym,	
7) życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych, w tym:	
• dostępu do urzędów, punktów wyborczych i obiektów użyteczności publicznej,	
• swobodnego przemieszczania się i powszechnego korzystania ze środków transportu,	
• dostępu do informacji,	
• możliwości komunikacji międzyludzkiej,	
8) posiadania samorządnej reprezentacji swego środowiska oraz do konsultowania z nim wszelkich projektów aktów prawnych dotyczących osób niepełnosprawnych,	
9) pełnego uczestnictwa w życiu publicznym, społecznym, kulturalnym, artystycznym, sportowym oraz rekreacji i turystyce odpowiednio do swych zainteresowań i potrzeb.	
III. Informacja o charakterze uogólnionym resortów i urzędów centralnych o realizacji w 2011 r. praw osób niepełnosprawnych	133 – 149
IV. Informacja syntetyczna resortów i urzędów centralnych o realizacji praw osób niepełnosprawnych w latach 2008 -2011 r.	150 – 190
V. Podsumowanie	191 – 197
VI. Informacja Rzecznika Praw Obywatelskich² o podjętych w 2011 r. działaniach³ w zakresie ochrony praw osób niepełnosprawnych i przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu tej grupy osób	198 – 205

Załączniki:

Załącznik Nr 1	206 - 207
Wykaz ministerstw i urzędów centralnych/innych podmiotów, które poinformowały o działaniach podejmowanych w 2011 r. na rzecz osób niepełnosprawnych.	
Załącznik Nr 2	208 - 219
Liczba pacjentów oraz wartość świadczeń gwarantowanych z zakresu zaopatrzenia w wyroby medyczne będące przedmiotami ortopedycznymi sfinansowanych przez Narodowy Fundusz Zdrowia w 2011 r.	

¹ Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. – Karta Praw Osób Niepełnosprawnych zawiera 10 praw. Prawo dostępu do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym” nie zostało omówione z uwagi na to, że obszerny opis instrumentów służących jego realizacji został zawarty w pozostałych 9 prawach.

² Nadesłana na prośbę Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych

³ Zadania zrealizowane w ramach merytorycznych kompetencji.

Załącznik Nr 3	220 – 221
Wczesne wspomaganie rozwoju wg wieku i typu jednostki organizacyjnej; wychowanie przedszkolne wg wieku, z podziałem na wieś, miasto; dzieci posiadające orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego.	
Załącznik Nr 4	222 – 223
Liczba uczniów z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego w poszczególnych typach szkół; liczba wychowanków specjalnych ośrodków szkolno wychowawczych i specjalnych ośrodków wychowawczych w roku szkolnym 2011/2012.	
Załącznik Nr 5	224
Liczba osób z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim według typów szkół/placówek, w których realizowane były zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze w roku szkolnym 2011/2012.	
Załącznik Nr 6	225
Liczba osób dorosłych niepełnosprawnych uzupełniających wykształcenie lub kontynuujących naukę w szkołach dla dorosłych.	
Załącznik Nr 7	226
Wyposażenie szkół dla dzieci i młodzieży w urządzenia dla uczniów niepełnosprawnych.	
Załącznik Nr 8	227
Informacja dotycząca realizacji programu „Wyprawka szkolna”.	
Załącznik Nr 9	228
Typy placówek i struktura zatrudnienia.	
Załącznik Nr 10	229 – 232
Wykaz orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego uczniów, słuchaczy i wychowanków wydanych przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne; rodzaje i liczba opinii wydanych przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne; wykaz ilościowy diagnoz przeprowadzonych w poradniach psychologiczno-pedagogicznych w roku 2011.	
Załącznik Nr 11	233 - 234
Formy pomocy realizowane przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne.	
Załącznik Nr 12	235
Badania przesiewowe zrealizowane w 2011 r. przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne.	
Załącznik Nr 13	236 – 237
Zakres i szczegółowa tematyka szkoleń przeprowadzonych przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych w latach 2008 – 2011.	
Załącznik Nr 14	238 – 240
Dostępność osób niepełnosprawnych w 2011 r. do programów emitowanych przez nadawców publicznych i koncesjonowanych.	
Załącznik Nr 15	241 – 261
Projekty związane z tematyką praw osób niepełnosprawnych dofinansowane w latach 2008-2010 w ramach Funduszu Inicjatyw Obywatelskich.	
Załącznik Nr 16	262 – 337
Szczegółowa informacja dotycząca likwidacji barier funkcjonalnych przez instytucje publiczne.	
Załącznik Nr 17	338 – 346
Współpraca instytucji publicznych z organizacjami pozarządowymi (przykładowe działania).	
Załącznik Nr 18	347 – 351
Szczegółowe kontrole działań w latach 2008-2011 adresowanych bezpośrednio lub pośrednio do osób niepełnosprawnych.	
Załącznik Nr 19	352 – 355
Program Operacyjny Kapitał Ludzki – działanie 7.4 na rzecz osób niepełnosprawnych.	
Załącznik nr 20	356 – 357
Formy pomocy społecznej adresowane w latach 2008-2011 do osób niepełnosprawnych.	
Załącznik nr 21	358 – 364
Szczegółowe – wybrane dane statystyczne.	
Załącznik nr 22	365 – 367
Wybrane przedsięwzięcia realizowane w 2011 r. i w latach 2008-2011 w ramach programu „Edukacja kulturalna”.	

Wstęp

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej w Uchwale z dnia 1 sierpnia 1997 r. Karta Praw Osób Niepełnosprawnych uznał, że: „*osoby niepełnosprawne, czyli osoby, których sprawność fizyczna, psychiczna lub umysłowa trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza lub uniemożliwia życie codzienne, naukę, pracę oraz pełnienie ról społecznych, zgodnie z normami prawnymi i zwyczajowymi, mają prawo do niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia oraz nie mogą podlegać dyskryminacji*”.

Karta Praw Osób Niepełnosprawnych zawiera katalog dziesięciu praw osób niepełnosprawnych, wskazując tym samym priorytetowe obszary dla polityki państwa m.in. w zakresie zatrudnienia, leczenia, edukacji, zabezpieczenia społecznego, udziału w życiu publicznym oraz zapobiegania dyskryminacji osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu. Te priorytetowe obszary wymagają konsekwentnego działania i stałego monitorowania.

Wprawdzie Karta Praw Osób Niepełnosprawnych nie posiada wiążącej mocy prawnej, to jednak jest swego rodzaju standardem w zakresie realizacji przez instytucje publiczne i niepubliczne różnych działań na rzecz osób niepełnosprawnych, w szczególności w kontekście umożliwienia osobom niepełnosprawnym w korzystaniu z przysługujących im praw.

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej w uchwale z dnia 1 sierpnia 1997 r. - Karta Praw Osób Niepełnosprawnych zobowiązał Rząd Rzeczypospolitej Polskiej do corocznego przygotowania informacji o inicjatywach i działaniach podjętych w danym roku w celu urzeczywistnienia praw osób niepełnosprawnych (§ 3 *Karty Praw Osób Niepełnosprawnych*). I to zobowiązanie corocznie determinuje charakter informacji, zakres tematyczny, ocenę działania, przygotowanie perspektywicznego (analitycznego) spojrzenia na sposób, tendencje dotyczące realizacji praw określonych w sejmowej uchwale. Mimo to, w tym dokumencie zawarte są – po raz pierwszy - pewne elementy kilkuletniego spojrzenia na realizację niektórych priorytetowych obszarów określonych w sejmowej uchwale – Karta Praw Osób Niepełnosprawnych.

Pełnomocnik Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych zwrócił się do resortów i urzędów centralnych⁴ z prośbą o nadesłanie informacji o działaniach podejmowanych w 2011 r. na rzecz osób niepełnosprawnych, w ramach posiadanych merytorycznych kompetencji. Zakres tych działań jest bardzo zróżnicowany: od konkretnych szczegółowych inicjatyw aż do prac o charakterze systemowym, w tym dotyczących prawa przychylnego osobom niepełnosprawnym.

Jednocześnie Pełnomocnik Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych poprosił resorty i urzędy centralne o nadesłanie także informacji o działaniach na rzecz osób niepełnosprawnych (bezpośrednich i pośrednich) podjętych w latach 2008-2011 w aspekcie analitycznym i statystycznym, ze szczególnym uwzględnieniem w tym okresie: osiągniętych rezultatów w postępie realizacji praw osób niepełnosprawnych; niepokojących negatywnych tendencji w obszarze urzeczywistniania praw osób niepełnosprawnych, a także najważniejszych działań prowadzących do optymalizacji podjętych przedsięwzięć w celu urzeczywistniania praw osób niepełnosprawnych.

Zatem po raz pierwszy w „*Informacji Rządu Rzeczypospolitej Polskiej o działaniach podejmowanych w 2011 r. na rzecz realizacji postanowień uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. – Karta Praw Osób Niepełnosprawnych*” zamieszczono

⁴ Wykaz resortów i urzędów centralnych/innych podmiotów zamieszczono w załączniku nr 1.

informację syntetyczną opracowaną na podstawie informacji nadesłanych przez niektóre resorty i urzędy centralne o działaniach podejmowanych w latach 2008 -2011 r. mających bezpośredni lub pośredni wpływ na realizację praw osób niepełnosprawnych. Ta informacja nie ma charakteru w pełni analitycznego, jakkolwiek wynikają z niej pewne pozytywne lub negatywne tendencje w zakresie realizacji praw osób niepełnosprawnych, zaobserwowane w okresie 2008 – 2011. Ten kierunek sporządzania informacji będzie kontynuowany i rozwijany w następnych latach.

Podstawą jednak opracowania dokumentu była roczna informacja z realizacji w 2011 r. Karty Praw Osób Niepełnosprawnych i dlatego opracowanie to ma charakter informacyjny i faktograficzny odzwierciedlający w formie uogólnionej działania administracji rządowej, podejmowane, zgodnie z przepisami prawa i w ramach posiadanych kompetencji, w celu ułatwienia i niejednokrotnie umożliwienia osobom niepełnosprawnym w korzystaniu z przysługujących im praw, w tym szczególnie zawartych w sejmowej uchwale – Karta Praw Osób Niepełnosprawnych.

I. Podstawowe dane statystyczne w 2011 r. dotyczące osób niepełnosprawnych

Populacja osób niepełnosprawnych prawnie w Polsce i jej struktura według stopnia niepełnosprawności w 2011 roku

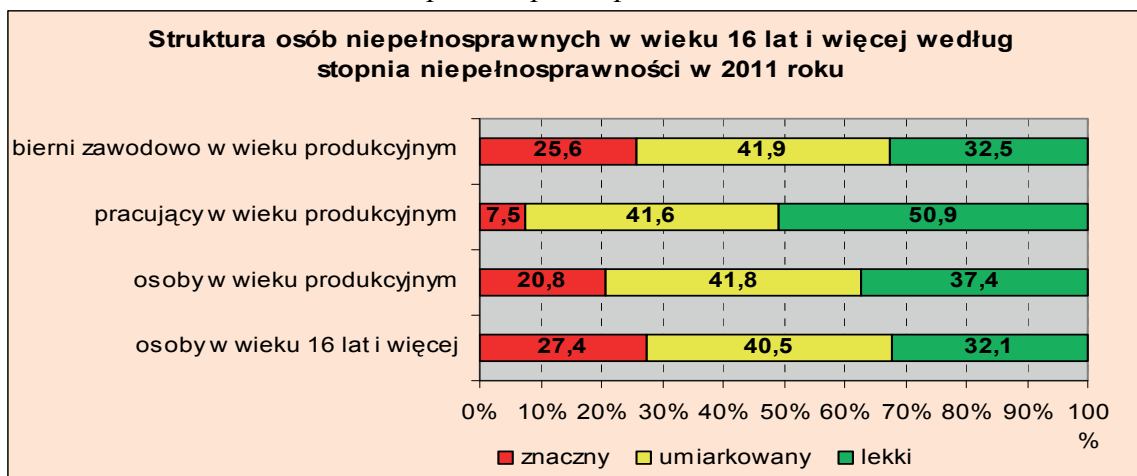
Według wyników kwartalnego reprezentacyjnego Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL)⁵ liczba osób niepełnosprawnych prawnie w wieku 16 lat i więcej w 2011 roku wynosiła:

- **ogółem około 3,4 mln osób** (3.384 tys.), co stanowi 10,6% ludności w wieku 16 lat i więcej.

W 2011 roku 27,4% osób w wieku 16 lat i więcej miało orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności lub orzeczenie równoważne, 40,5% posiadało orzeczenie o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności lub równoważne, zaś 32,1% - orzeczenie o lekkim stopniu niepełnosprawności lub równoważne.

- **w wieku produkcyjnym - około 2 mln** (2.024 tys.), co stanowiło 8,4% ludności w tym wieku.

Wśród osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym w 2011 roku 20,8% osób miało orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności lub orzeczenie równoważne, 41,8% posiadało orzeczenie o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności lub równoważne, zaś 37,4% - orzeczenie o lekkim stopniu niepełnosprawności lub równoważne.

Źródło: Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL), GUS

Wykształcenie osób niepełnosprawnych a ich aktywność zawodowa

Osoby niepełnosprawne są znacznie gorzej wykształcone niż osoby sprawne, jakkolwiek w ciągu ostatnich lat następował stopniowy wzrost udziału osób niepełnosprawnych w wieku 16 lat i więcej z co najmniej średnim poziomem wykształcenia - do 34,4% w 2011 roku⁶, a wśród osób w wieku produkcyjnym⁷ do 34,1%.

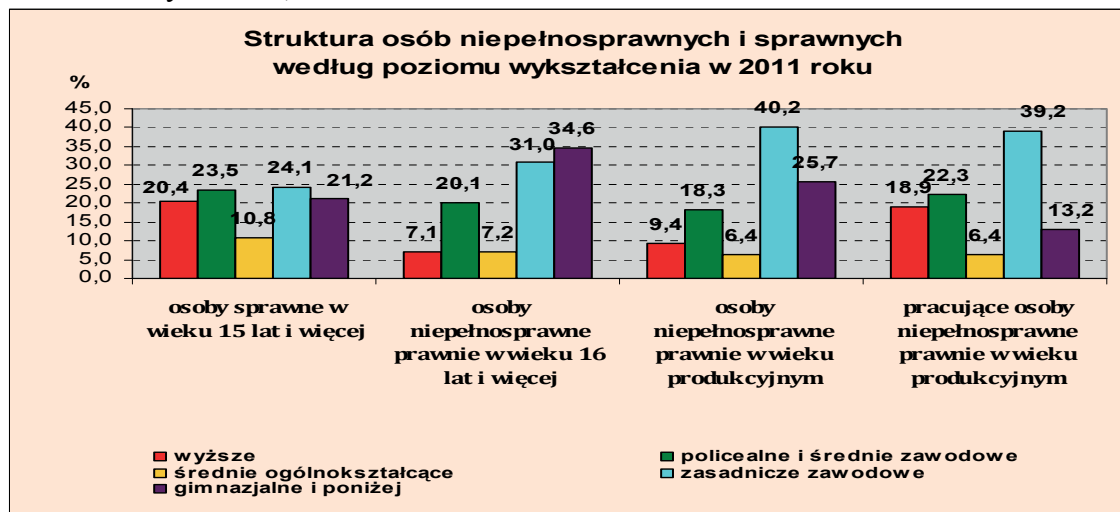
W 2011 roku wzrósł też udział osób niepełnosprawnych w wieku 16 lat i więcej posiadających wyższe wykształcenie - do 7,1% (z 6,6% w 2010 roku i 5,9% w 2009 roku), a wśród osób w wieku produkcyjnym - do 9,4% (z 8,6% w 2010 roku i 5,1% w 2009 roku).

⁵ Główny Urząd Statystyczny - kwartalne Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL), prowadzone od 1992 roku

⁶ z 33,7% w 2010 roku, 32,1% w 2009 roku i 31,8% w 2008 roku

⁷ tak samo jak w roku poprzednim, zaś o 1,3 pkt. proc. więcej niż w roku 2009 kiedy wynosił 32,8% i o 0,7 pkt. proc. więcej niż w 2008 roku.

W 2011 roku wykształcenie zasadnicze zawodowe posiadało 31% osób niepełnosprawnych w wieku 16 lat i więcej. Wśród osób w wieku produkcyjnym odsetek osób niepełnosprawnych z tym poziomem wykształcenia wynosił 40,3%, podczas gdy w 2010 roku udział ten wynosił 39,4%.

Według danych GUS⁸ w roku szkolnym 2010/2011 liczba niepełnosprawnych uczniów wynosiła:

- ↪ w szkołach podstawowych - 60,7 tys.,
- ↪ w gimnazjach – 53,3 tys.,
- ↪ w zasadniczych szkołach zawodowych – 16,7 tys.,
- ↪ w liceach profilowanych – 0,85 tys.,
- ↪ w liceach ogólnokształcących – 5,1 tys.,
- ↪ w technikach – 1,6 tys.

Liczba niepełnosprawnych studentów w roku 2010 wynosiła 30,1 tys., z czego niecałe 2 tys. stanowili studenci niesłyszący i słabo słyszący, 2,6 tys. studenci niewidomi i słabo widzący, 8,1 tys. studenci z dysfunkcją narządu ruchu (chodzący) i 0,6 tys. studenci z dysfunkcją narządu ruchu (niechodzący). Inne rodzaje niepełnosprawności miało 16,8 tys. studentów.

Posiadane wykształcenie różnicuje aktywność zawodową osób niepełnosprawnych – istnieje powiązanie: im wyższy poziom wykształcenia posiadanego przez osoby niepełnosprawne, tym wyższy współczynnik aktywności zawodowej tych osób, jak też wskaźnik zatrudnienia. Najwyższą aktywnością zawodową cechują się osoby z wyższym i średnim poziomem wykształcenia.

Wśród osób niepełnosprawnych w wieku 16 lat i więcej w 2011 roku aktywnych zawodowo było:

- ↪ z wyższym poziomem wykształcenia - 33,3%⁹,
- ↪ z wykształceniem co najmniej średnim - 23,5%¹⁰,
- ↪ z wykształceniem zasadniczym zawodowym – 21,2%¹¹,
- ↪ z wykształceniem gimnazjalnym i niższym – 7,3%¹².

Spośród osób niepełnosprawnych w wieku 16 lat i więcej z wykształceniem co najmniej średnim w 2011 roku pracowało 20,2%¹³. Odsetek pracujących osób niepełnosprawnych z wyższym poziomem wykształcenia wynosił 30,0%¹⁴.

⁸ „Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2010/2011” GUS 2011

⁹ dla porównania - w 2010 roku - 32,9%, 30,1% w 2009 roku, podczas gdy w 2008 roku – 26,9%.

¹⁰ w 2010 roku - 23,8%, w 2009 roku – 21,5%, zaś w 2008 roku – 21,0%

¹¹ w 2010 roku - 20,9%, w 2009 roku – 19,4%, zaś w 2008 roku – 19,6%.

¹² w 2010 roku - 7,3%, w 2009 – 7,9%, a w 2008 roku – 8,2%.

¹³ w 2010 r. - 20,9%, w 2009 r. – 19,0%, zaś w 2008 r. – 18,4%

¹⁴ w 2010 r. - 30,7%, w 2009 r. – 27,7%, zaś w 2008 r. – 25,1%.

Wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych w wieku 16 lat i więcej z wykształceniem zasadniczym zawodowym wynosił 17,8%¹⁵, zaś z wykształceniem gimnazjalnym i niższym – 6,2%¹⁶.

Wśród osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym w 2011 roku aktywnych zawodowo było:

- ↪ 51,3% z wyższym poziomem wykształcenia,
- ↪ 36,6% z wykształceniem co najmniej średnim,
- ↪ 26% zasadniczym zawodowym,
- ↪ 13,8% gimnazjalnym i niższym.

Spośród osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym w 2011 roku pracowało:

- ↪ 45% z wyższym poziomem wykształcenia,
- ↪ 31,3% z wykształceniem co najmniej średnim,
- ↪ 21,8%; z zasadniczym zawodowym,
- ↪ 11,5% z wykształceniem gimnazjalnym i niższym.

Warto zaznaczyć, że sytuacja społeczno-ekonomiczna poszczególnych grup ludności, w tym osób niepełnosprawnych, jest pochodną ich sytuacji na rynku pracy.

Osoby niepełnosprawne na rynku pracy

Poziom aktywności zawodowej, zatrudnienia i bezrobocia osób niepełnosprawnych na podstawie BAEL¹⁷ i bezrobocia rejestrowanego

Miarą aktywności zawodowej określonej zbiorowości jest procentowy udział aktywnych zawodowo (tj. pracujących i bezrobotnych – zgodnie z metodologią BAEL¹⁸) w tej grupie ludności, określane mianem współczynnika aktywności zawodowej. Dla osób niepełnosprawnych w wieku 16 lat i więcej w 2011 roku wynosił on 17,2%, zaś dla osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym (18-59/64) – 26,4%.

O poziomie zatrudnienia osób niepełnosprawnych świadczy wartość wskaźnika zatrudnienia tych osób. Udział pracujących wśród osób niepełnosprawnych w wieku 16 lat i więcej w 2011 roku wynosił 14,6%, zaś wśród osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym w 2011 roku osiągnął wartość 22,3%.

Warto wskazać na wzrost poziomu aktywności zawodowej i zatrudnienia osób niepełnosprawnych, odnotowywany na przestrzeni ostatnich lat, a nawet 10-lecia.

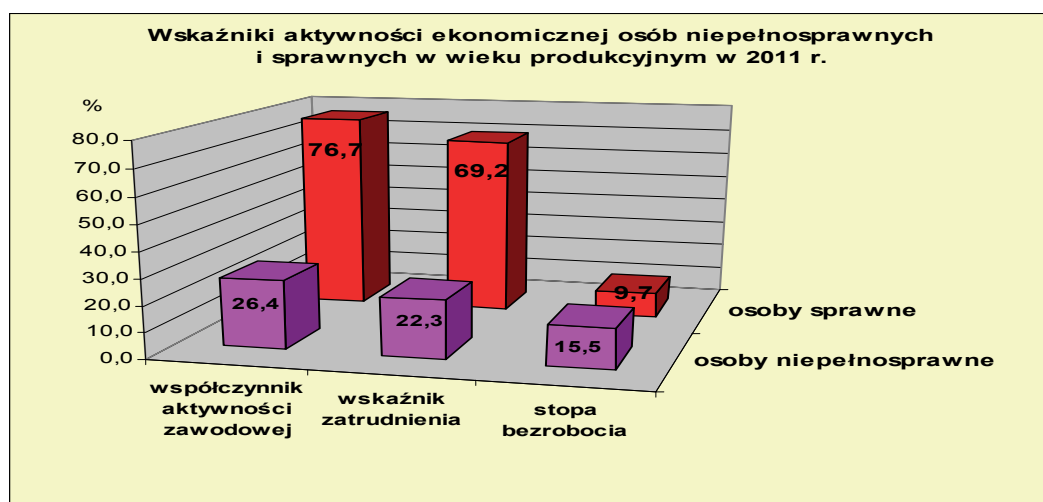
Miarą poziomu bezrobocia osób niepełnosprawnych jest udział osób bezrobotnych w zbiorowości osób niepełnosprawnych aktywnych zawodowo. Stopa bezrobocia osób niepełnosprawnych w wieku 16 lat i więcej w 2011 roku wynosiła 14,8%, zaś w wieku produkcyjnym - 15,5%. W stosunku do poprzedniego roku stopa bezrobocia osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym wzrosła zaledwie o 0,2 pkt. proc. (rok temu – wzrosła o 2,5 pkt. proc.). Podobnie nie zmieniła się ona niemal na przestrzeni roku dla osób sprawnych – wzrosła zaledwie o 0,1 pkt. proc. (rok temu wzrosła o 1,4 pkt. proc.).

¹⁵ w 2010 roku – 17,7%, w 2009 roku - 17,4%, w 2008 roku – 17,1%

¹⁶ w 2010 r. – 5,9%, w 2009 r. – 6,5%, zaś w 2008 r. – 7,3%.

¹⁷ Główny Urząd Statystyczny - Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (GUS-BAEL)

¹⁸ Definicje stosowane w BAEL, dotyczące aktywności zawodowej, dostępne są w kwartalnej publikacji GUS „Aktywność ekonomiczna ludności Polski”.

Bezrobocie rejestrowane

W końcu grudnia 2011 r. liczba osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy jako bezrobotne bądź poszukujące pracy wynosiła 124.238 (rok temu 123.499), z czego 104.663 osób stanowili zarejestrowani jako bezrobotne (rok temu 100.311) i 19.575 jako poszukujący pracy /i niepozostający w zatrudnieniu/ (rok temu 23.188).

W grudniu 2011 r. w porównaniu ze stanem z końca poprzedniego roku liczba zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy osób niepełnosprawnych wzrosła zaledwie o 0,6% (o 0,7 tys.), przy czym zarejestrowanych jako bezrobotne wzrosła o 4,3% (o 4,4 tys.), a zarejestrowanych jako poszukujący pracy - zmalała o 15,6% (o 3,6 tys.).¹⁹

Udział osób niepełnosprawnych pozostających w rejestrze powiatowego urzędu pracy powyżej 12 miesięcy w końcu grudnia 2011 roku wynosił 44,2%. W porównaniu z rokiem ubiegłym wzrósł o 2,1 pkt. proc. (w grudniu 2010 r. wynosił 42,1%).

Udział osób niepełnosprawnych, bezrobotnych długotrwale (*bezrobotni pozostający w rejestrze powiatowego urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego dorosłych - zgodnie z Ustawą o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy*) i poszukujących pracy długotrwale, w zbiorowości zarejestrowanych w PUP osób niepełnosprawnych w grudniu 2011 r. wynosił (łącznie) 59,9%.

Wolne miejsca pracy i aktywizacji zawodowej dla osób niepełnosprawnych

W ciągu 2011 roku pracodawcy zgłosili do urzędów pracy 41,4 tys. ofert pracy dla osób niepełnosprawnych (w roku ubiegłym – 33,4 tys.). Wśród tej liczby 10,4% ofert (4,3 tys.) stanowiły oferty pracy subsydiowanej (w 2010 r. – 5330 ofert, co stanowiło 16%). W stosunku do roku ubiegłego liczba ofert pracy dla osób niepełnosprawnych zwiększyła się o 24,4% (wynosiła 33,6 tys.) przy spadku ogólnej liczby ofert w tym samym czasie o 27,2%.

W 2011 roku udział ofert pracy dla osób niepełnosprawnych (wolnych miejsc pracy i aktywizacji zawodowej) zgłoszonych przez pracodawców do powiatowych urzędów wynosił 5,6% (rok temu 3,3%).

Udział osób niepełnosprawnych w szkoleniach organizowanych przez powiatowe urzędy pracy oraz poradnictwie zawodowym

W szkoleniach organizowanych przez urzędy pracy, finansowanych ze środków Funduszu Pracy, uczestniczyło i je ukończyło w 2011 roku 3.339 osób niepełnosprawnych zarejestrowanych jako bezrobotne (w 2010 roku 7.050) i 660 jako poszukujący pracy

¹⁹ Udział osób niepełnosprawnych wśród ogółu osób zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy w grudniu 2011 r. wynosił 6,1%, przy czym wśród zarejestrowanych jako bezrobotni wynosił 5,3% (podobnie jak na przestrzeni ostatnich lat), zaś wśród zarejestrowanych jako poszukujący pracy - 49,3% (obniżył się o 1,7 pkt. proc. w porównaniu z analogicznym okresem roku ubiegłego, zaś rok temu obniżył się o 2 pkt. proc.)

(rok temu 872), 61 osób niepełnosprawnych pobierających rentę szkoleniową (rok temu 97) oraz jeden niepełnosprawny pracownik będący w okresie wypowiedzenia (rok temu 8 osób). W 2011 roku w trakcie lub po ukończeniu szkolenia pracę podjęło 1.094 osób niepełnosprawnych (rok temu 1.784), podczas gdy szkolenia ukończyło 3.244 osoby niepełnosprawne (rok temu 8.027 osób).

Udział osób niepełnosprawnych, które ukończyły szkolenia organizowane przez urzędy pracy do ogółu zarejestrowanych w PUP osób, które je ukończyły, wzrósł z 4,5% w 2010 roku do 5,9% w 2011 roku, a odsetek osób niepełnosprawnych, które w trakcie lub po ukończeniu szkolenia podjęły pracę do ogółu takich osób zarejestrowanych w PUP zwiększył się z 2,9% w 2010 roku do 4,6% w 2011 roku.

Odsetek osób niepełnosprawnych, które rozpoczęły szkolenia organizowane przez PUP do ogółu takich osób zwiększył się z 4,5% w 2010 roku do 6,1% w 2011 roku.

Z indywidualnego poradnictwa zawodowego w 2011 roku skorzystało 18.769 osób niepełnosprawnych (rok temu 30.370), z porady grupowej – 3.844 (rok temu 3.295), z badań testowych – 1.015 (rok temu - 1.195), zaś z informacji zawodowej w formie grupowej – 12.126 (rok temu -8.387).

Aktywność zawodowa osób niepełnosprawnych a stopień niepełnosprawności²⁰

Stopień niepełnosprawności z natury rzeczy różnicuje aktywność zawodową osób niepełnosprawnych: w 2011 r.:

- ogółem pracowało:
 - ↳ 22,6% osób w wieku 16 lat i więcej z orzeczoną lekką stopniem niepełnosprawności (w 2010 r. - 23%),
 - ↳ 14,9% - z umiarkowaną (w 2010 – 14,5%),
 - ↳ 4,1% - ze znaczną (w 2010 r. - 4%).
- w wieku produkcyjnym pracowało:
 - ↳ 30,4% osób w wieku 16 lat i więcej z orzeczoną lekką stopniem niepełnosprawności (w 2010 r. – 29,9%),
 - ↳ 22,2% - z umiarkowaną (w 2010 – 21%),
 - ↳ 8,1% - ze znaczną (w 2010 r. – 7,9%).

W ostatnich latach zauważa się wzrost wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym z orzeczoną umiarkowaną stopniem niepełnosprawności (z 11,2% w 2006 roku do 14,9% w 2011 roku) i lekką stopniem niepełnosprawności (z 19,6% w 2006 roku do 22,6% w 2011 roku). Odsetek osób pracujących ze znaczną stopniem niepełnosprawności zwiększył się nieznacznie w ostatnim czasie (z 3,5% w 2006 roku do 4,1% w 2011 roku).

Struktura pracujących osób niepełnosprawnych wg statusu zatrudnienia²¹

Większość osób niepełnosprawnych pracujących w wieku 16 lat i więcej stanowią pracownicy najemni – w 2011 roku 70,7%, jednak znaczące są także odsetki osób pracujących na własny rachunek, w tym pracodawców (łącznie 22,8%, w tym pracodawcy stanowili 3%) i pomagający bezpłatnie członkowie rodzin - 6,7%, co wynika z tego, że znaczna część osób niepełnosprawnych pracuje w rolnictwie indywidualnym.

W przypadku osób w wieku produkcyjnym jeszcze większy udział stanowili pracownicy najemni 73,2%, a mniejszy pracujący na własny rachunek niezatrudniający pracowników i pracodawcy - łącznie 21%, w tym 2,7% pracodawcy, odsetek pomagających członków rodzin wynosił - 5,8%.

Dane dotyczące liczby pracowników niepełnosprawnych zarejestrowanych w Systemie Obsługi Dofinansowań i Rehabilitacji (SODiR) Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych²²

²⁰ Dane na podstawie Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL).

²¹ Dane na podstawie Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL).

Głównymi beneficjentami systemu wspierania osób niepełnosprawnych poprzez subsydiowanie wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych są nadal zakłady pracy chronionej.

W Systemie Obsługi Dofinansowań i Refundacji, prowadzonym przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, w końcu grudnia 2011 r. zarejestrowanych było 71,3 tys. osób niepełnosprawnych zatrudnionych na otwartym rynku pracy i 173,9 tys. osób niepełnosprawnych pracujących w zakładach pracy chronionej²³.

Chociaż udział pracowników zakładów pracy chronionej w stosunku do ogółu pracowników niepełnosprawnych, zarejestrowanych w Systemie Obsługi Dofinansowań i Refundacji, jest nadal bardzo wysoki – w grudniu 2011 r. wynosił 70,9%, zaś średniorocznie 71,9% (w grudniu 2010 r. 74,2%, zaś średniorocznie w 2010 r. – 74,8%), to w ostatnich latach wyraźnie zauważalna jest jednak tendencja spadkowa tego udziału.

W grudniu 2011 roku w porównaniu z analogicznym okresem roku poprzedniego odnotowano dalszy spadek udziału niepełnosprawnych pracowników chronionego rynku pracy – obniżył się on o 3,4 pkt. proc. (średniorocznie – o 2,9 pkt. proc.).

Adekwatnie do spadku udziału zatrudnienia osób niepełnosprawnych na chronionym rynku pracy, następował wzrost udziału ich zatrudnienia na otwartym rynku pracy (z 19,1% w grudniu 2007 roku, 23,6% w grudniu 2009 roku, 25,7% w grudniu 2010 roku do 29,1% w grudniu 2011 roku).

W okresie od grudnia 2010 roku do grudnia 2011 roku nastąpił spadek liczby niepełnosprawnych pracowników zatrudnionych na chronionym rynku pracy o 12,3% (o 24,3 tys. osób) i wzrost liczby niepełnosprawnych pracowników na otwartym rynku pracy - o 3,8% (o 2,6 tys.). Tym samym w okresie roku nastąpiło obniżenie liczby pracowników niepełnosprawnych zarejestrowanych w SODiR o 8,2% (tj. o 21,9 tys.). Można go z pewnością przypisać zmianom ustawowym, m.in. wstrzymaniu wypłat dofinansowań do wynagrodzeń dla pracowników uprawnionych do otrzymywania świadczeń emerytalnych, jak też zmniejszeniu kwot wypłat dofinansowań do wynagrodzeń pracowników o lekkim stopniu niepełnosprawności i z lżejszymi schorzeniami.

W grudniu 2011 odsetek osób niepełnosprawnych ze schorzeniami specjalnymi wśród niepełnosprawnych pracowników zarejestrowanych w SODiR wynosił 17,6% (19,2% w zakładach pracy chronionej i 13,6% na otwartym rynku pracy), w tym:

- odsetek osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności - 5,8% (na chronionym rynku pracy -5,4%, na otwartym -6,9%).

Udział osób ze schorzeniami specjalnymi z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności wynosił 2,1% (w zakładach pracy chronionej -1,9%, na otwartym rynku pracy -2,5%).

- odsetek osób z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności - 51,2% (na chronionym rynku pracy -52,8%, na otwartym -47,2%).

Udział osób ze schorzeniami specjalnymi z orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności - 10,9% (w zakładach pracy chronionej -12,1%, na otwartym rynku pracy -8,1%).

- odsetek osób z lekkim stopniem niepełnosprawności - 43% (na chronionym rynku pracy -41,8%, na otwartym -45,9%).

Udział osób ze schorzeniami specjalnymi z orzeczeniem o lekkim stopniu niepełnosprawności - 4,6% (przy czym w zakładach pracy chronionej - 5,2%, a na otwartym rynku pracy - 3%).

²² Należy zaznaczyć, że przytaczane dane PFRON dotyczące zatrudnienia osób niepełnosprawnych dotyczą osób zarejestrowanych w Systemie Obsługi Dofinansowań i Refundacji i nie obejmują wszystkich zatrudnionych osób niepełnosprawnych, których liczbę można określić na podstawie BAEL oraz stanu zatrudnienia u pracodawców zwolnionych i zobowiązanych do wpłat na PFRON. Szacunkowe dane oparte na danych BAEL i PFRON wskazują, że udział osób zatrudnionych na chronionym rynku pracy może kształtować się obecnie na poziomie 60%, zaś na otwartym rynku pracy - 40%.

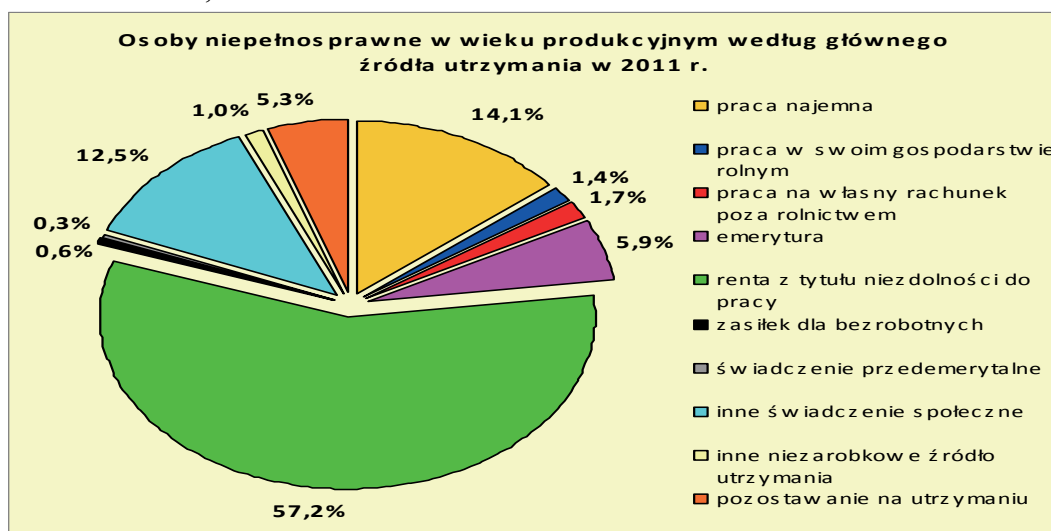
²³ Na podstawie danych PFRON według stanu z 30.04.2012 r.

W grudniu 2011 roku odnotowano spadek liczby pracowników niepełnosprawnych z lekkim stopniem niepełnosprawności (zarówno na chronionym jak i otwartym rynku pracy, przy czym większy na chronionym rynku pracy). Niewielki spadek zatrudnienia nastąpił w grupie osób z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności na chronionym rynku pracy. W pozostałych grupach odnotowano dalszy wzrost zatrudnienia.

W 2011 roku liczba osób niepełnosprawnych prowadzących działalność gospodarczą, zarejestrowanych w ewidencji ubiegających się o otrzymanie refundacji składek na ubezpieczenia społeczne wynosiła średniomiesięcznie 27.308.

Główne źródła utrzymania osób niepełnosprawnych²⁴

Niska aktywność zawodowa osób niepełnosprawnych w wieku 16 lat i więcej znajduje odzwierciedlenie w strukturze tej populacji według źródeł utrzymania. Podobnie jak w latach poprzednich, głównymi źródłami utrzymania w 2011 roku były najczęściej: renta z tytułu niezdolności do pracy - 39,2% i emerytura 34,2%. W głównej mierze z zasiłku dla bezrobotnych, świadczenia przedemerytalnego i innych świadczeń społecznych utrzymywało się 11,4%. Odsetek osób niepełnosprawnych w wieku 16 lat i więcej, utrzymujących się głównie z pracy wynosił 10,7%, w tym z pracy najemnej 8,6%. Na inne niezarobkowe źródło utrzymania wskazało 0,7% osób niepełnosprawnych w tym wieku. Na utrzymaniu innych osób pozostawało zaś 3,8%.

Dla 57,2% osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym renta z tytułu niezdolności do pracy w 2011 roku była głównym źródłem utrzymania. Emerytura była takim źródłem dla 5,9%, zasiłek dla bezrobotnych, świadczenie przedemerytalne i inne świadczenia społeczne – dla 13,4%. Głównie z pracy utrzymywało się 17,2% osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym, w tym 14,1% z pracy najemnej (pozostali pracowali we własnym gospodarstwie rolnym bądź na własny rachunek poza rolnictwem indywidualnym).

Odsetek osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym, dla których główne źródło utrzymania stanowiła praca, zwiększył się w porównaniu z rokiem poprzednim o 0,3 pkt. proc. Na inne niezarobkowe źródło utrzymania wskazało, podobnie jak rok temu, 1% respondentów, zaś 5,3% osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym pozostawało na utrzymaniu innych osób.

Przyczyny bierności zawodowej osób niepełnosprawnych²⁵

Większość osób niepełnosprawnych, w tym w wieku produkcyjnym, niestety wciąż pozostaje poza rynkiem pracy. W 2011 r. biernych zawodowo było 82,8% osób niepełnosprawnych w wieku 16 lat i więcej i 73,6% osób w wieku produkcyjnym. Choć na przestrzeni ostatnich lat odsetek osób niepełnosprawnych biernych zawodowo w wieku

²⁴ GUS-BAEL

²⁵ GUS BAEL

produkcyjnym zmniejszył się (z 77,9% w 2006 roku do 73,6% w 2011 roku), to jednak stale pozostaje on wysoki. Dlatego wciąż podejmowane są działania ustawowe wspierające aktywizację zawodową tych osób.

Spośród osób niepełnosprawnych biernych zawodowo w wieku produkcyjnym w 2011 roku 87% nie poszukiwało pracy z powodu choroby i niesprawności, a 6% - w związku z emeryturą, 2,4% - ze względu na obowiązki rodzinne i związane z prowadzeniem domu, 2% - z uwagi na kontynuowanie nauki i uzupełnianie kwalifikacji, a 1,5% - z powodu zniechęcenia bezskutecznością poszukiwań pracy.

Aktywność zawodowa osób niepełnosprawnych w Polsce na podstawie wyników Europejskiego Ankietowego Badania Zdrowia 2009 (EHIS) i Europejskiego Badania Warunków Życia (EU SILC) 2010

Pomimo poprawy sytuacji osób niepełnosprawnych na rynku pracy, na którą wskazuje wzrost poziomu aktywności zawodowej i zatrudnienia osób niepełnosprawnych prawnie w ciągu ostatnich lat, porównanie tych danych z danymi dotyczącymi aktywności zawodowej osób sprawnych, wypada na niekorzyść osób niepełnosprawnych.

Warto jednak zauważyć, że wyniki Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) nie dotyczą wszystkich osób niepełnosprawnych w Polsce, lecz jedynie posiadających prawne potwierdzenie faktu niepełnosprawności. I choć współczynnik aktywności zawodowej i wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych prawnie, zwłaszcza dla wieku produkcyjnego, w 2011 roku jest najwyższy od 10 lat, to wskaźniki te nie obejmują tych osób, które są niepełnosprawne (biologicznie), biorąc pod uwagę funkcjonalny wymiar niepełnosprawności.

Takie kryterium, uwzględniające znaczne i mniej poważne ograniczenia sprawności i codziennej aktywności (*ograniczoną zdolność wykonywania codziennych czynności trwającą 6 miesięcy lub dłużej*), przyjęto w Europejskim Ankietowym Badaniu Zdrowia EHIS 2009 oraz Europejskim Badaniu Warunków Życia EU SILC 2009 i 2010. Badania te, w oparciu o jednolitą definicję niepełnosprawności dla wszystkich krajów Wspólnoty Europejskiej, przeprowadziła również Polska.

W oparciu o wyniki tych badań, przeprowadzonych przez Główny Urząd Statystyczny, w Biurze Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych oszacowano wartość współczynnika aktywności zawodowej i wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych w wieku 16 lat i więcej oraz 16-64 lata (*wiek produkcyjny wg Eurostatu²⁶ to 15-64 lata*).

Wstępne szacunki w oparciu o dane z EHIS i EU SILC wskazują na wartość wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych w wieku 16-64 lata w Polsce w latach 2009-2010 na poziomie 36% - 39% (*średnia dla EU27 za 2010 rok wg EU SILC to 46,1%*).

Dla osób niepełnosprawnych w wieku 16 lat i więcej wartość wskaźnika zatrudnienia oszacowano na poziomie 21,5-23% (*średnia dla EU27 za 2010 rok wg EU SILC to 26,3%*).

Wartość współczynnika aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych w wieku 16-64 lata oszacowana na podstawie EHIS i EU SILC w latach 2009-2010 kształtuje się na poziomie 42-46% (*podczas gdy średnia za 2010 rok dla EU 27 to 54,7%*).

Wartość współczynnika aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych w wieku 16 lat i więcej oszacowano na poziomie 25-27% (*podczas gdy średnia dla EU 27 to 31,5%*).²⁷

²⁶ EUROSTAT - Urząd Statystyczny Wspólnot Europejskich

²⁷ Szacunki własne BON w oparciu o dane EHIS 2009, EU SILC 2010 i BAEL.

Aktywność zawodowa osób niepełnosprawnych biologicznie
na podstawie wyników badań EHIS 2009 i EU SILC 2010²⁸

Osoby niepełnosprawne biologicznie w wieku 16-64 lata					
Wyszczególnienie			Współczynnik aktywności zawodowej	Wskaźnik zatrudnienia	Stopa bezrobocia
Europejskie Ankiety Badanie Zdrowia (EHIS) 2009	PL		45,1 %	37,9 %	16,0 %
Europejskie Badanie Warunków Życia (EU SILC) 2010	PL		42,7 %	35,7 %	16,5 %
	UE 27		54,7 %	46,1 %	15,7 %
Osoby niepełnosprawne biologicznie w wieku 16 lat i więcej					
Wyszczególnienie			Współczynnik aktywności zawodowej	Wskaźnik zatrudnienia	Stopa bezrobocia
Europejskie Ankiety Badanie Zdrowia EHIS 2009	PL		27,4 %	23,1 %	15,8 %
Europejskie Badanie Warunków Życia (EU SILC) 2010	PL		25,0 %	21,0 %	15,9 %
	UE 27		31,5 %	26,3 %	16,5 %

Nie są jeszcze znane dane dotyczące osób niepełnosprawnych z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011, jak też dane z badania modułowego przy BAEL „Osoby niepełnosprawne na rynku pracy” zrealizowanego przez GUS w II kwartale 2011 roku. Narodowy Spis Powszechny, który został przeprowadzony w 2011 r., chociaż przeprowadzony inną metodą niż poprzednie spisy, uwzględniał aspekt niepełnosprawności prawnej i biologicznej. W badaniu modułowym zrealizowanym przy BAEL w 2011 roku, podobnie jak w Europejskim Ankietywnym Badaniu Zdrowia EHIS 2009, jak też Europejskim Badaniu Warunków Życia EU SILC 2009 i 2010, również uwzględniono funkcjonalny wymiar niepełnosprawności, choć definiowanie niepełnosprawności różni się od definicji niepełnosprawności biologicznej zastosowanej w EHIS i EU SILC.

²⁸ Szacunki własne BON w oparciu o dane EHIS 2009, EU SILC 2010 i BAEL.

II. Informacja szczegółowa resortów i urzędów centralnych o realizacji w 2011 r. praw osób niepełnosprawnych²⁹ w zakresie:

- 1. dostępu do leczenia i opieki medycznej, wczesnej diagnostyki, rehabilitacji i edukacji leczniczej, a także do świadczeń zdrowotnych uwzględniających rodzaj i stopień niepełnosprawności, w tym do zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze, sprzęt rehabilitacyjny.**

Prawo dostępu osób niepełnosprawnych do opieki medycznej i leczenia, wczesnej diagnostyki, rehabilitacji, edukacji leczniczej, leczenia uzdrowiskowego, a także do świadczeń zdrowotnych uwzględniających rodzaj i stopień niepełnosprawności, w tym do zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze jest jednym z ważniejszych praw zagwarantowanych w polskim porządku prawnym. To prawo odnosi się do wszystkich obywateli, albowiem podstawowym celem opieki zdrowotnej³⁰ jest zachowanie zdrowia, zapobieganie chorobom i urazom, wczesne wykrywanie chorób, leczenie, pielęgnacja oraz zapobieganie niepełnosprawności i jej ograniczanie.

Osoby niepełnosprawne – *podobnie jak inni świadczeniobiorcy* – korzystały w 2011 r. z przysługujących im świadczeń gwarantowanych³¹ w zakresie m.in. podstawowej opieki zdrowotnej, ambulatoryjnej opieki specjalistycznej, leków, leczenia szpitalnego, opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień, świadczeń wysokospecjalistycznych, rehabilitacji leczniczej, świadczeń pielęgnacyjnych i opiekuńczych w ramach opieki długoterminowej, leczenia stomatologicznego, lecznictwa uzdrowiskowego, a także zaopatrzenia w wyroby medyczne będące przedmiotami ortopedycznymi oraz środki pomocnicze, ratownictwa medycznego, opieki paliatywnej i hospicyjnej, programów zdrowotnych.³² Prawnie zostały także określone³³ m.in. warunki udzielania świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, zasady i tryb finansowania tych świadczeń, zasady i tryb kwalifikowania świadczeń opieki zdrowotnej jako świadczeń gwarantowanych, a także zadania władz publicznych w zakresie zapewnienia równego dostępu do wspomnianych świadczeń.

Z informacji nadesłanej przez Ministra Zdrowia wynika, że w 2011 r. – podobnie jak w latach ubiegłych – resort zdrowia stale podejmuje – w ramach swoich ustawowych kompetencji - działania mające na celu poprawę dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej oraz podnoszenia poziomu świadczeń zdrowotnych.

- Opieka zdrowotna nad dziećmi i młodzieżą³⁴.**

Zgodnie z przepisami, dzieci i młodzież - bez względu na status materialny i bez względu na uprawnienia z tytułu ubezpieczenia zdrowotnego ich rodziców/opiekunów - mają zapewnioną bezpłatną opiekę zdrowotną, obejmującą zapobieganie chorobom, wykrywanie chorób, leczenie oraz zapobieganie niepełnosprawności.

Dzieci niepełnosprawne mają pełne prawo do korzystania z tych świadczeń na równi z innymi osobami ubezpieczonymi, adekwatnie do istniejącego problemu zdrowotnego. Szczegółowe regulacje prawne dotyczące opieki zdrowotnej nad dziećmi i młodzieżą

²⁹ Prawo w zakresie „dostępu do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym” nie zostało omówione z uwagi na to, że obszerny opis instrumentów służących jego realizacji został zawarty w pozostałych prawach.

³⁰ Dz.U. z 2008 r. Nr 164, poz. 1027, z późn. zm.

³¹ Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2008 r. Nr 164, poz. 1027, z późn. zm.)

³² W przypadku osób z zaburzeniami psychicznymi, podstawowa i specjalistyczna opieka zdrowotna dla tej grupy osób była realizowana na podstawie art. 5 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz.U. z 2004 r. Nr 111, poz. 535, z późn. zm).

³³ Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2008 r. Nr 164, poz. 1027, z późn. zm.)

³⁴ Podstawę działań resortu zdrowia w tym zakresie stanowią przepisy ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2008 r. Nr 164, poz. 1027, z późn. zm.).

– w tym również osobami niepełnosprawnymi – zawarte są w aktach wykonawczych do ustawy³⁵.

Opiekę zdrowotną nad dziećmi i młodzieżą sprawuje lekarz podstawowej opieki zdrowotnej (na podstawie deklaracji wyboru złożonej przez rodziców/ opiekunów prawnych dziecka) oraz lekarz dentyista – w miejscu określonym w umowie na realizację świadczeń zdrowotnych.

Opieka zdrowotna sprawowana jest również przez pielęgniarkę podstawowej opieki zdrowotnej, a w odniesieniu do uczniów - pielęgniarkę środowiska nauczania i wychowania/ higienistkę szkolną, na terenie szkoły. Przepisy rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 29 sierpnia 2009 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej³⁶ określają, w odniesieniu do uczniów z chorobami przewlekłymi i niepełnosprawnych, że świadczenia profilaktycznej opieki zdrowotnej realizowane przez pielęgniarkę środowiska nauczania i wychowania obejmują dodatkowo sprawowanie opieki nad uczniami z chorobami przewlekłymi i niepełnosprawnością, w tym realizację świadczeń pielęgniarskich oraz wyłącznie na podstawie zlecenia lekarskiego i w porozumieniu z lekarzem podstawowej opieki zdrowotnej zabiegów i procedur leczniczych koniecznych do wykonania u ucznia w trakcie pobytu w szkole.

Określona została również wymagana dostępność pielęgniarki środowiska nauczania i wychowania dla uczniów niepełnosprawnych – w stosunku do liczby uczniów zdrowych – poprzez obniżenie liczby uczniów na etat przeliczeniowy pielęgniarki szkolnej. Przyjęto następujące zasady wyliczania liczby uczniów na etat przeliczeniowy:

- w szkole podstawowej, gimnazjum, liceum, liceum profilowanym z klasami integracyjnymi do ogólnej liczby uczniów w szkole należy dodać liczbę uczniów niepełnosprawnych pomnożoną przez wskaźnik określający rodzaj niepełnosprawności u uczniów i podzielić przez 880 - 1100:
 - ↳ z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim i sprawnych ruchowo; z niepełnosprawnością ruchową; słabowidzących i niewidomych; słabosłyszących i niesłyszących, przewlekłe chorych (wymagających dodatkowych świadczeń zdrowotnych w czasie nauki w szkole) – wskaźnik wynosi 7,
 - ↳ z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim i niepełnosprawnych ruchowo oraz z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym i sprawnych ruchowo – wskaźnik wynosi 10,
 - ↳ z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym i niepełnosprawnych ruchowo – wskaźnik wynosi 30.
- w szkole specjalnej dla dzieci i młodzieży - liczba uczniów na jedną pielęgniarkę zależy od rodzaju i stopnia niepełnosprawności uczniów oraz specyfiki danej szkoły i powinna być ustalana indywidualnie przed zawarciem umowy o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej:
 - ↳ typ A – uczniowie z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim i sprawni ruchowo; niepełnosprawni ruchowo, słabowidzący i niedowidzący; słabosłyszący i niesłyszący; przewlekłe chorzy (w tym osoby w szkołach dla dzieci i młodzieży niedostosowanej społecznie) – 150 uczniów,

³⁵ rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 29 sierpnia 2009 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej (Dz. U. Nr 139, poz. 1139, z późn. zm.) – określające rodzaj i zakres badań profilaktycznych wykonywanych u dzieci i młodzieży;

○ rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 28 sierpnia 2009 r. w sprawie organizacji profilaktycznej opieki zdrowotnej nad dziećmi i młodzieżą (Dz. U. Nr 139, poz. 1133) – określające organizację profilaktycznej opieki zdrowotnej nad uczniami;

○ rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 30 sierpnia 2009 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu leczenia stomatologicznego (Dz. U. Nr 140, poz. 1144, z późn. zm.), określające zakres stomatologicznej opieki zdrowotnej;

○ rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wykazu obowiązkowych szczepień oraz zasad przeprowadzania i dokumentacji szczepień (Dz. U. Nr 237, poz. 2018, z późn. zm.), określające, m.in. zakres obowiązkowych szczepień ochronnych.

³⁶ Dz. U. Nr 139, poz. 1139, z późn. zm.

- ↪ typ B – uczniowie z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim i niepełnosprawni ruchowo oraz z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym i sprawni ruchowo – 80 uczniów,
 - ↪ typ C – uczniowie z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym i niepełnosprawni ruchowo – 30 uczniów
- **Opieka zdrowotna nad zawodnikami zakwalifikowanymi do kadry narodowej w sportach paraolimpijskich.**

Opieka medyczna nad zawodnikami zakwalifikowanymi do kadry narodowej w sportach paraolimpijskich jest finansowana ze środków budżetu państwa z części, której dysponentem jest minister właściwy do spraw zdrowia³⁷. Na podstawie delegacji ustawowej wydano rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 14 kwietnia 2011 r. w sprawie zakresu i sposobu realizowania opieki medycznej nad zawodnikami zakwalifikowanymi do kadry narodowej w sportach olimpijskich i paraolimpijskich³⁸, które stanowi podstawę do realizacji świadczeń zdrowotnych dla zawodników kadry narodowej w sportach paraolimpijskich.

W 2011 r. na świadczenia opieki zdrowotnej nad zawodnikami zakwalifikowanymi do kadry narodowej w sportach olimpijskich (6.158 osób) oraz nad zawodnikami zakwalifikowanymi do kadry narodowej w sportach paraolimpijskich (835 osób) ogółem z budżetu Ministra Zdrowia wydatkowano środki w wysokości 1 mln 540 tys. zł.

- **Rozwój usług rehabilitacyjnych, w tym ośrodków telerehabilitacji słuchowej oraz promocja zdrowia, opieki i wychowania.**

Działania te były prowadzone w 2011 r. w formie projektów realizowanych w ramach Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweskiego Mechanizmu Finansowego³⁹. Zrealizowano następujące projekty⁴⁰:

- *Utworzenie integracyjnych ogólnodostępnych stref rekreacji dziecięcej w Bydgoszczy*⁴¹.

Celem projektu było zbudowanie pięciu integracyjnych placów zabaw na terenie szkół, w których uczą się dzieci niepełnosprawne. W aspekcie społecznym projekt przyczynił się do:

- ✓ poprawy jakości życia mieszkańców poprzez stworzenie atrakcyjnej, prozdrowotnej, bezpłatnej formy spędzania wolnego czasu w dzielnicach, w których dotkliwie odczuwalny był brak infrastruktury rekreacyjnej,
 - ✓ zapewnienia dzieciom i młodzieży, w tym niepełnosprawnej, ciekawego programu zajęć, których efektem jest poprawa kondycji fizycznej dzieci, ich rozwój intelektualny, emocjonalny i społeczny,
 - ✓ wzmocnienia integracji społecznej w środowisku lokalnym, w tym otwartości i uwrażliwienia na problemy osób niepełnosprawnych,
 - ✓ rozwoju twórczych praktyk pedagogicznych.
- *Promocja zdrowia, opieki i wychowania poprzez rozbudowę infrastruktury sportowo-rekreacyjnej szkół.*⁴²

W wytworzonych i oddanych w użytkowanie 10 ogólnodostępnych strefach rekreacji dziecięcej zachowano priorytet ogólnodostępności rozbudowanej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej szkół. Na obiektach tych stref zorganizowano

³⁷ Na podstawie art. 29 ust. 4 ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz. U. Nr 127, poz. 887, z późn. zm.)

³⁸ Dz. U. Nr 88, poz. 501

³⁹ Dla wszystkich projektów realizowanych w ramach Priorytetu Opieka zdrowotna i opieka nad dzieckiem MF EOG i NMF, rolę Krajowego Punktu Kontaktowego pełniło Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Instytucji Pośredniczącej – Ministerstwo Zdrowia, a Instytucji Wspomagającej – Biuro do Spraw Zagranicznych Programów Pomocy w Ochronie Zdrowia.

⁴⁰ Wszystkie powyższe przedsięwzięcia, z wyjątkiem projektów PL 0046 i PL0358 realizowane były w I kwartale 2011 roku. Realizacja projektów PL 0046 i PL0358 zakończyła się w roku 2010.

⁴¹ Oznaczenie projektu PL0043.

⁴² Oznaczenie projektu PL0046.

ogólnodostępne zajęcia pozalekcyjne i imprezy sportowo-rekreacyjne otwarte dla wszystkich chętnych dzieci, młodzieży i dorosłych.

Podczas zajęć, pod nadzorem opiekunów pedagogicznych, medycznych i instruktorów sportu, realizowany był Powiatowy Program Promocji Zdrowia, Opieki i Wychowania, którego istotą obok działań promocyjnych był czynny sport, ćwiczenia i rekreacja na wolnym powietrzu. Działanie to przyczyniało się bezpośrednio do podnoszenia świadomości i kondycji zdrowotnej dzieci i młodzieży oraz kreowania kultury aktywnego, zdrowego i bezpiecznego spędzania czasu wolnego i stylu życia. To zaś zgodnie z celem projektu stało się szczególnie istotną inwestycją społeczną o długoletnim i trwałym oddziaływaniu. Realizacja projektu przyczyniła się też w sposób istotny do wzajemnej integracji w środowisku szkolnym: uczniów nauczycieli, wychowawców, opiekunów i rodziców, służb powiatowych oraz społeczności lokalnej.

- *Promocja zdrowia w gminie Stare Babice poprzez stworzenie strefy rekreacji dziecięcej.*⁴³

Celem projektu była promocja zdrowego stylu życia i aktywności fizycznej wśród dzieci i młodzieży, a w szczególności zaangażowanie dzieci niepełnosprawnych. W ramach niniejszego projektu realizowane były zajęcia sportowe na wybudowanych obiektach – strefach rekreacji dziecięcej, w tym specjalne zajęcia przeznaczone dla dzieci niepełnosprawnych oraz zajęcia integracyjne.

- *Kształtowanie świadomości zdrowego stylu życia poprzez udostępnianie stref rekreacji na terenie miasta i gminy Karlino.*⁴⁴

W ramach realizacji projektu:

- ✓ wybudowano 12 wielofunkcyjnych boisk (w tym 5 boisk do piłki nożnej i 11 placów zabaw),
- ✓ zorganizowano 122 imprezy sportowo-rekreacyjne. W zaplanowanym programie imprez sportowych przewidziano zabawy integracyjne z niepełnosprawnymi dziećmi, spartakiady osób niepełnosprawnych i inne działania mające na celu włączenie młodzieży niepełnosprawnej w imprezy rekreacyjne na terenie miasta Karlino i okolicznych wsi.

- *Rozwój usług edukacyjnych i rehabilitacyjnych w Ośrodku „Radość Życia” w Sandomierzu.*⁴⁵

Celem projektu było stworzenie szkoły przygotowującej do pracy osoby niepełnosprawne intelektualnie. Rodzaj prowadzonych zajęć jest dopasowany do jednostkowych uwarunkowań uczniów.

W ramach programu edukacyjno-rehabilitacyjnego prowadzi się takie zajęcia jak: funkcjonowanie osobiste i społeczne, którego celem jest utrwalenie i poszerzenie zakresu posiadanej wiedzy, kształcenie kompetencji społecznych, zdolności adaptacyjnych i nabywanie nowych umiejętności umożliwiających samodzielne, niezależne funkcjonowanie tych uczniów poprzez m.in.: kształtowanie umiejętności posługiwania się narzędziami, maszynami i urządzeniami oraz opanowanie prostych umiejętności i czynności pracy, rozwijanie wiedzy o kulturze własnego regionu i jej związku z kulturą Polski, przygotowanie do aktywnego uczestnictwa w różnych formach życia społecznego na równi z innymi członkami danej zbiorowości, pełnienia różnych ról społecznych; muzykoterapia, zajęcia teatralne, hydroterapia, ćwiczenia ogólnousprawniające w obrębie całego ciała, terapia sztuką – zajęcia plastyczne usprawniające manualnie oraz praktyki.

⁴³ Oznaczenie projektu PL0048.

⁴⁴ Oznaczenie projektu PL0055.

⁴⁵ Oznaczenie projektu PL0057.

W ramach zadania zatrudnieni są nauczyciele, terapeuci, rehabilitanci, pomocnicy nauczycieli oraz osoby do prowadzenia praktyk.

- „*Żyjmy zdrowo – razem*” integracja społeczna, profilaktyka zdrowotna oraz promocja zdrowego stylu życia wśród dzieci w wieku przedszkolnym.⁴⁶

Projekt skierowany był do dzieci w wieku przedszkolnym, zakładał także integrację dzieci niepełnosprawnych. W ramach projektu odbyły się zajęcia oraz imprezy w grupach integracyjnych prowadzone przez specjalistów z różnych dziedzin. Osoby zatrudnione w placówkach przedszkolnych uczęszczały na specjalistyczne studia podyplomowe ułatwiające pracę także z dziećmi niepełnosprawnymi.

- „*3 w 1*” – zwiększenie dostępu do zintegrowanych usług rehabilitacyjno-edukacyjno-społecznych dla dzieci niepełnosprawnych i ich rodzin na Zamojszczyźnie.⁴⁷

W ramach realizacji projektu przeprowadzono prace modernizacyjne w ośrodku Rehabilitacyjno-Terapeutycznym dla dzieci niepełnosprawnych w Zamościu. Wykorzystując zakupiony w ramach projektu sprzęt medyczny i rehabilitacyjny zapewniono kompleksową opiekę specjalistyczną w zakresie usług rehabilitacyjno-edukacyjno-społecznych dla dzieci niepełnosprawnych i ich rodzin. Przeprowadzono szereg szkoleń podnoszących kwalifikacje personelu oraz zrealizowano dodatkowe programy terapeutyczne, w tym treningi niezależnego życia, dla ponad 170 niepełnosprawnych osób.

- *Utworzenie otwartej strefy rekreacji dziecięcej na terenie miasta Skwierzyna.*⁴⁸

Celem projektu było ułatwienie dzieciom i młodzieży, w tym osobom niepełnosprawnym dostępu do sportowych zajęć pozaszkolnych poprzez stworzenie odpowiedniej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, a tym samym możliwość ogólnej poprawy ich zdrowia fizycznego i psychicznego oraz zmniejszenia występowania wśród nich defektów fizycznych.

- *Program rozwoju ogólnopolskiej sieci ośrodków telerehabilitacji słuchowej.*⁴⁹

W ramach projektu beneficjent utworzył ogólnopolską sieć ośrodków rehabilitacji słuchowej, której celem jest poprawa dostępności do najnowocześniejszych usług medycznych dla osób niepełnosprawnych, a także zakupił planowany sprzęt, łącza internetowe oraz oprogramowanie. Beneficjent podjął także współpracę z ośrodkami partnerskimi, zatrudnił personel oraz przeprowadził specjalistyczne szkolenia dla osób zaangażowanych w realizację projektu.

- *Ogólnodostępne strefy rekreacji dziecięcej na terenie miasta Gniezna.*⁵⁰

Celem projektu był remont i doposażenie 11 placów zabaw oraz realizacja ogólnodostępnych zajęć ogólnorozwojowych i integracyjnych dla dzieci i młodzieży do 18 roku życia. Integralną częścią projektu były organizowane zajęcia ogólnorozwojowe i integracyjne dla dzieci niepełnosprawnych z pełnosprawnymi oraz ćwiczenia korekcyjne na wyremontowanych placach zabaw. Takie działania w sposób pozytywny przygotowują dzieci i młodzież do życia w zintegrowanej społeczności. Podczas zajęć ogólnorozwojowych specjalna uwaga poświęcona była dzieciom niepełnosprawnym. W szkołach i ośrodkach szkolno-wychowawczych podejmowane były działania mające na celu zachęcanie dzieci niepełnosprawne do udziału w zajęciach.

⁴⁶ Oznaczenie projektu PL0353.

⁴⁷ Oznaczenie projektu PL0358.

⁴⁸ Oznaczenie projektu PL0379.

⁴⁹ Oznaczenie projektu PL0384.

⁵⁰ Oznaczenie projektu PL0482.

- **Poprawa usług opieki zdrowotnej świadczonych w domach pomocy społecznej i placówkach opiekuńczo-wychowawczych, a także w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej.**

W 2011 roku Ministerstwo Zdrowia⁵¹ prowadziło ocenę następujących 4 programów zgłoszonych w ramach celu 2 „Poprawa usług podstawowej opieki zdrowotnej i usług opieki społecznej na peryferyjnych i zmarginalizowanych terenach obszarów objętych koncentracją geograficzną, z preferencją do wielosektorowego podejścia programowego”:

- *Poprawa jakości usług świadczonych w domach pomocy społecznej i placówkach opiekuńczo - wychowawczych*, złożony przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie,
- *Poprawa infrastruktury domów pomocy społecznej i/lub placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz podnoszenie kwalifikacji personelu w tym również pielęgniarek i pielęgniarzy ww. instytucji*, złożony przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Rzeszowie,
- *Podniesienie jakości usług świadczonych w Jednostkach Organizacyjnych Pomocy Społecznej w celu wzmocnienia podmiotowości i aktywności życiowej podopiecznych*, złożony przez Wojewodę Świętokrzyskiego,
- *Pomocna dłoń pod bezpiecznym dachem*, złożony przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie.

Zgłoszone programy mają przyczynić się do poprawy jakości usług opiekuńczych oraz jakości życia mieszkańców domów opieki społecznej i placówek opiekuńczo-wychowawczych na terenie czterech województw objętych koncentracją geograficzną (lubelskie, małopolskie, podkarpackie, świętokrzyskie). W ramach programów przewidziano działania inwestycyjne, szkolenia dla personelu oraz kursy kwalifikacyjne i specjalizacyjne dla pielęgniarek, pielęgniarzy i położnych zatrudnionych w domach pomocy społecznej i placówkach opiekuńczo-wychowawczych.

W 2011 roku została zakończona procedura oceny wszystkich czterech programów. Ww. programy otrzymały pozytywną decyzję strony szwajcarskiej. Realizacja programów rozpoczęto w 2012 roku.

- **Zapewnienie osobom niepełnosprawnym dostępu do korzystania z usług ratownictwa medycznego i ponadregionalnych specjalistycznych usług medycznych.**

Prace w tym zakresie resort zdrowia prowadził w ub.r. w formie realizacji projektów - w ramach Priorytetu XII *Bezpieczeństwo zdrowotne i poprawa efektywności systemu ochrony zdrowia* Programu Operacyjnego *Infrastruktura i Środowisko*⁵²-, które mogą mieć pozytywny wpływ na realizację polityki równości szans, również w zakresie osób niepełnosprawnych. Przedmiotowe projekty zapewniają brak dyskryminacji na poszczególnych etapach wdrażania. Wiąże się to z zapobieganiem wszelkim przejawom dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność, ale także ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, wiek lub orientację seksualną.

Beneficjentami projektów mogą być niepubliczne oraz publiczne zakłady opieki zdrowotnej udzielające świadczeń zdrowotnych w zakresie ratownictwa medycznego w ramach publicznego systemu opieki zdrowotnej oraz publiczne zakłady opieki zdrowotnej o znaczeniu ponadregionalnym, świadczące specjalistyczne usługi medyczne, utworzone przez ministra lub centralny organ administracji rządowej,

⁵¹ Jednostka ministerstwa - Biuro do Spraw Zagranicznych Programów Pomocy w Ochronie Zdrowia, będące Instytucją Pośredniczącą dla obszaru tematycznego „Ochrona Zdrowia” Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy.

⁵² Minister Zdrowia pełni rolę Instytucji Pośredniczącej.

publiczną uczelnię medyczną lub publiczną uczelnię prowadzącą działalność dydaktyczną i badawczą w dziedzinie nauk medycznych, z wyłączeniem zakładów lecznictwa uzdrowiskowego.

Podczas oceny wniosków o dofinansowanie premiowane są projekty, w których elementem inwestycji są zmiany techniczne istniejącej lub tworzenie nowej infrastruktury, korzystnie wpływające na poprawę dostępności dla osób niepełnosprawnych. Bezpośrednie dostosowanie inwestycji do potrzeb osób niepełnosprawnych nie stanowi jednak głównego elementu inwestycji.

Przykładowe projekty w tym zakresie:

- „Chcemy i możemy Ci pomóc w każdej sytuacji – Budowa ładowiska dla śmigłowców sanitarnych na terenie Szpitala Powiatowego im. E. Biernackiego w Mielcu”⁵³. W ramach projektu przebudowano wejście/wjazd do SOR z uwzględnieniem wymogów dla osób niepełnosprawnych, umożliwiającą samodzielne wejście na oddział.
- „Utworzenie Kliniki Chorób zakaźnych i dostosowanie zaplecza diagnostyczno – leczniczego SPSK Nr 1 Uniwersytetu Medycznego w Lublinie” – jednym z elementów projektu są zaplecza sanitarne dostosowane dla pacjentów niepełnosprawnych⁵⁴,
- „Przebudowa i rozbudowa wraz z wyposażeniem Kliniki Pneumonologii i Mukowiscydozy w Instytucie Gruźlicy i Chorób Płuc w Rabce – Zdrój” – wszystkie poziomy szpitala będą dostępne dla osób niepełnosprawnych poprzez zastosowanie dźwigów na wszystkich poziomach⁵⁵.
- **Ustawiczne kształcenie personelu medycznego.**
W ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki⁵⁶ w Priorytecie II *Rozwój zasobów ludzkich i potencjału adaptacyjnego przedsiębiorstw oraz poprawa stanu zdrowia osób pracujących*, Poddziałaniu 2.3.2 *Doskonalenie zawodowe kadr medycznych* Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki realizowanych jest 5 projektów, w ramach których wsparciem objęty jest personel medyczny:
 - 1) Kształcenie w ramach procesu specjalizacji lekarzy deficytowych specjalności tj. onkologów, kardiologów, lekarzy medycyny pracy,
 - 2) Kształcenie zawodowe pielęgniarek i położnych w ramach studiów pomostowych⁵⁷,
 - 3) Profesjonalne pielęgniarstwo systemu ratownictwa medycznego w Polsce – wsparcie kształcenia podyplomowego,
 - 4) Wsparcie systemu ratownictwa medycznego poprzez kształcenie zawodowe lekarzy, ratowników medycznych i dyspozytorów,
 - 5) Wsparcie systemu kształcenia ustawicznego personelu medycznego w zakresie opieki geriatrycznej⁵⁸.Projekty realizowane są z zachowaniem przestrzegania polityk i zasad wspólnotowych (w tym: polityki równych szans i koncepcji zrównoważonego rozwoju). Wykonawcy podczas realizacji projektów są zobowiązani do podjęcia odpowiednich kroków w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji wśród uczestników projektu ze względu na płeć, rasę, pochodzenie, religię, światopogląd, wiek oraz niepełnosprawność.
- **Dostęp osób niepełnosprawnych do zakładów i urzędów lecznictwa uzdrowiskowego.**

⁵³ W ramach działania 12.1 Rozwój systemu ratownictwa medycznego.

⁵⁴ W ramach Działania 12.2 Inwestycje w infrastrukturę ochrony zdrowia o znaczeniu ponadregionalnym.

⁵⁵ W ramach Działania 12.2 Inwestycje w infrastrukturę ochrony zdrowia o znaczeniu ponadregionalnym.

⁵⁶ Program realizowany w latach 2007-2013..

⁵⁷ W 2011 r. kontynuowano realizację projektu rozpoczętego w 2008 r.

⁵⁸ Realizację projektu rozpoczęto w 2012 r.

W III kwartale 2011 r. Ministerstwo Zdrowia opracowało projekt rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie określenia wymagań, jakim powinny odpowiadać zakłady i urzędnictwo lecznictwa uzdrowiskowego.⁵⁹

W projektowanych przepisach rozporządzenia odnoszących się warunków dla zakładów i urzędów lecznictwa uzdrowiskowego w zakresie korzystania z nich przez „osoby niepełnosprawne” dokonano rozszerzenia pojęcia o osoby niepełnosprawne „poruszające się na wózkach inwalidzkich”. Zastosowanie tego rozwiązania ma na celu możliwość stworzenia przez świadczeniodawców warunków umożliwiających pełne korzystanie przez osoby niepełnosprawne z usług świadczonych przez powyżej przytoczone jednostki.

- **Zakres usług rehabilitacji leczniczej oferowanych osobom niepełnosprawnym⁶⁰.**

Rehabilitacja lecznicza jako działanie prowadzone w placówkach ochrony zdrowia, jest elementem rehabilitacji kompleksowej na równi z rehabilitacją społeczną i zawodową. Narodowy Fundusz Zdrowia będący płatnikiem gwarantowanych świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, przeznacza te środki na zapewnienie świadczeń m. in. w zakresie rehabilitacji leczniczej⁶¹. Zakres świadczeń w zakresie rehabilitacji leczniczej dostępny osobom niepełnosprawnym na podstawie skierowania lekarza ubezpieczenia zdrowotnego oraz zgodny z rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 30 sierpnia 2009 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu rehabilitacji leczniczej⁶² jest następujący:

- ↪ Lekarska ambulatoryjna opieka rehabilitacyjna;
- ↪ Fizjoterapia ambulatoryjna;
- ↪ Fizjoterapia domowa;
- ↪ Rehabilitacja ogólnoustrojowa w ośrodku/oddziale dziennym;
- ↪ Rehabilitacja dzieci z zaburzeniami wieku rozwojowego w ośrodku/oddziale dziennym;
- ↪ Rehabilitacja słuchu i mowy;
- ↪ Rehabilitacja wzroku;
- ↪ Rehabilitacja kardiologiczna w ośrodku/oddziale dziennym;
- ↪ Rehabilitacja pulmonologiczna z wykorzystaniem metod subterraneoterapii w ośrodku/oddziale dziennym;
- ↪ Rehabilitacja ogólnoustrojowa w warunkach stacjonarnych;
- ↪ Rehabilitacja pulmonologiczna w warunkach stacjonarnych;
- ↪ Rehabilitacja neurologiczna w warunkach stacjonarnych;
- ↪ Rehabilitacja kardiologiczna w warunkach stacjonarnych.

Świadczeniodawca, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 26 września 2005 r. w sprawie kryteriów medycznych, jakimi powinni kierować się świadczeniodawcy, umieszczając świadczeniobiorców na listach oczekujących na udzielenie świadczenia opieki zdrowotnej, jest zobligowany umieszczać świadczeniobiorcę, z wyjątkiem świadczeniobiorcy znajdującego się w stanie nagłym, na liście oczekujących na udzielenie świadczenia opieki zdrowotnej. Świadczeniodawca przy ustalaniu kolejności udzielania świadczeń opieki zdrowotnej bierze pod uwagę kategorię medyczną, o której mowa w § 2 ust. 1 pkt 1 podmiotowego rozporządzenia, wskazaną na skierowaniu wystawionym przez lekarza kierującego. Kategoria medyczna "przypadek pilny" kwalifikuje świadczeniobiorcę

⁵⁹ Jest to nowelizacja rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 21 sierpnia 2006 r. w sprawie określenia wymagań, jakim powinny odpowiadać zakłady i urzędnictwo lecznictwa uzdrowiskowego (Dz. U. Nr 161, poz. 1142 oraz z 2010 r. Nr 258, poz. 1761).

⁶⁰ Informacja Narodowego Funduszu Zdrowia.

⁶¹ Działania prowadzone w ramach rehabilitacji społecznej i zawodowej, w znacznej części finansowane są z budżetu państwa lub innych środków. Termin „rehabilitacja osób niepełnosprawnych” oznacza zespół działań organizacyjnych, leczniczych, psychologicznych, technicznych, szkoleniowych, edukacyjnych i społecznych.

⁶² Dz. U. Nr 140, poz. 1145, z późn. zm.

do pilnego udzielenia świadczenia oraz umieszczenia na liście oczekujących przed świadczeniobiorcami zakwalifikowanymi do kategorii medycznej - "przypadek stabilny".

- **Zaopatrzenie osób niepełnosprawnych w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze.**

Zgodnie z art. 15 ust. 2 pkt. 9 ustawy, wszyscy świadczeniobiorcy mają prawo do uzyskania świadczenia gwarantowanego określonego w *rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 29 sierpnia 2009 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu zaopatrzenia w wyroby medyczne będące przedmiotami ortopedycznymi oraz środki pomocnicze*⁶³. Narodowy Fundusz Zdrowia nie posiada informacji o rodzaju i stopniu niepełnosprawności świadczeniobiorców, którzy zostali zaopatrzeni w przedmioty ortopedyczne, ponieważ informacje te nie należą do danych sprawozdawanych przez świadczeniodawców określonych w *rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 20 czerwca 2008 r. w sprawie zakresu niezbędnych informacji gromadzonych przez świadczeniodawców, szczegółowego sposobu rejestrowania tych informacji oraz ich przekazywania podmiotom zobowiązanym do finansowania świadczeń ze środków publicznych*⁶⁴

Narodowy Fundusz Zdrowia gromadzi jedynie informacje dotyczące całkowitej liczby osób zgłoszonych do ubezpieczenia zdrowotnego (obowiązkowego i dobrowolnego), bez wyszczególnienia liczby osób niepełnosprawnych. Nie jest zatem możliwe określenie skali działań na rzecz osób niepełnosprawnych, podejmowanych przez Narodowy Fundusz Zdrowia w roku 2011 – *podobnie jak i w latach ubiegłych* – odnośnie zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze⁶⁵.

Dysponujemy jednak przybliżonymi (orientacyjnymi) danymi w zakresie zaopatrzenia osób niepełnosprawnych w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze, które są zawarte w informacji z działalności Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w roku 2011⁶⁶, ponieważ osoby niepełnosprawne, którym Narodowy Fundusz Zdrowia przyznał wsparcie w zakupie przedmiotów ortopedycznych lub środków pomocniczych mogły w 2011 r. starać się o dofinansowanie wspomnianych wyrobów medycznych ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych będących w dyspozycji samorządów powiatowych.

Osoby niepełnosprawne, mogą m.in. ubiegać się - zgodnie z ustawą z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych⁶⁷, stosownie do potrzeb wynikających z niepełnosprawności, o dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt ortopedyczny i środki pomocnicze, przyznawane na podstawie odrębnych przepisów, jeśli ich średni miesięczny dochód nie przekracza określonego ustawowego kryterium dochodowego. Wysokość dofinansowania zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze wynosi do 100% udziału własnego osoby niepełnosprawnej w limicie ceny ustalonym na podstawie odrębnych przepisów, jeżeli taki udział jest wymagany i do 150% sumy kwoty takiego limitu oraz wymaganego udziału własnego osoby niepełnosprawnej. W 2011 r. 195.061 osób niepełnosprawnych⁶⁸, w tym 166.788 dorosłych osób i 28.273 dzieci i młodzieży otrzymało dofinansowanie zaopatrzenia w przedmioty

⁶³ Dz. U. Nr 139, poz. 1141, z późn. zm..

⁶⁴ Dz. U. Nr 123, poz. 801

⁶⁵ Załącznik 2 - dane dotyczące liczby pacjentów oraz wartości świadczeń gwarantowanych z zakresu zaopatrzenia w wyroby medyczne będące przedmiotami ortopedycznymi sfinansowanych przez Narodowy Fundusz Zdrowia w 2011 r., stan na 3 lutego 2012 r

⁶⁶ Sprawozdanie z realizacji planu rzeczowo-finansowego Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w 2010r.

⁶⁷ Dz. U. 2008 Nr 14, poz. 92, z późn. zm

⁶⁸ Sprawozdanie z realizacji planu działalności – planu finansowego Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w 2011 roku. W sprawozdaniu przedstawiono łączne dofinansowanie osób udzielone ze środków PFRON osobom niepełnosprawnym w zakresie przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych oraz sprzętu rehabilitacyjnego, przy czym na zakup sprzętu rehabilitacyjnego

ortopedyczne i środki pomocnicze⁶⁹ oraz w sprzęt rehabilitacyjny (szczegółowe dane przedstawiono w tabeli nr 1), ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych będących w dyspozycji samorządów powiatowych w wysokości 114.017.072 zł.

Tabela 1. Osoby niepełnosprawne, które otrzymały dofinansowanie zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze oraz w sprzęt rehabilitacyjny.

Województwo	Osoby niepełnosprawne		
	osoby dorosłe	dzieci i młodzież	razem
	liczba	liczba	liczba
1. dolnośląskie	12 079	2 130	14 209
2. kujawsko-pomorskie	9 882	1 719	11 601
3. lubelskie	12 889	2 061	14 950
4. lubuskie	7 103	856	7 959
5. łódzkie	11 851	1 665	13 516
6. małopolskie	22 235	3 178	25 413
7. mazowieckie	13 026	2 822	15 848
8. opolskie	4 274	577	4 851
9. podkarpackie	10 299	1 648	11 947
10. podlaskie	6 620	880	7 500
11. pomorskie	8 480	1 756	10 236
12. śląskie	14 450	2 920	17 370
13. świętokrzyskie	4 835	673	5 508
14. warmińsko-mazurskie	7 371	1 530	8 901
15. wielkopolskie	14 528	2 873	17 401
16. zachodniopomorskie	6 866	985	7 851
Ogółem	166 788	28 273	195 061

Z danych przedstawionych w tabeli 1 wynika, że z dofinansowania w zakresie zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze oraz sprzęt rehabilitacyjny skorzystało najwięcej osób niepełnosprawnych w województwach: małopolskim, śląskim, mazowieckim i wielkopolskim, a najmniej w województwach: opolskim i świętokrzyskim. Prawie 38,69 proc. tych osób stanowili mieszkańcy wsi.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych prowadzi program rehabilitacji leczniczej w ramach prewencji rentowej. Program jest skierowany do osób ubezpieczonych zagrożonych długotrwałą niezdolnością do pracy nabytą na skutek choroby, urazu lub wypadku, które rokują odzyskanie tej zdolności po zakończeniu rehabilitacji. Z programu rehabilitacji leczniczej mogą skorzystać także osoby niepełnosprawne, którym lekarz orzecznik wyda orzeczenie o potrzebie rehabilitacji leczniczej. Rehabilitacja lecznicza w ramach prewencji rentowej prowadzona jest w systemie stacjonarnym bądź ambulatoryjnym, w następujących profilach schorzeń: narządu ruchu, układu krążenia, układu oddechowego, psychosomatycznych, wczesnych stanach pourazowych i po zabiegach artroskopowych, po operacji nowotworu gruczołu piersiowego.

Głównym celem rehabilitacji leczniczej w ramach prewencji rentowej Zakładu Ubezpieczeń Społecznych jest poprawa stanu zdrowia i funkcji organizmu w stopniu

wydatkowano 4,85 proc. ogółu środków na dofinansowanie zakupu przedmiotów ortopedycznych, środków pomocniczych i sprzętu rehabilitacyjnego. Dotyczyło to 2,36 proc. osób, które otrzymały dofinansowanie.

⁶⁹ przyznawane osobom niepełnosprawnym na podstawie odrębnych przepisów.

umożliwiającym podjęcie pracy zarobkowej, co eliminuje bądź znacznie ogranicza stan wykluczenia społecznego osoby niepełnosprawnej. Indywidualnie ustalony program obejmuje w szczególności rehabilitację medyczną oraz psychologiczną, a także edukację zdrowotną.

W 2011 r. rehabilitację leczniczą ukończyło 73.828 osób, w tym 2.689 osób skierowanych zostało do ośrodków rehabilitacyjnych w związku ze schorzeniami będącymi następstwem wypadku przy pracy lub choroby zawodowej.

Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, zgodnie ze swym ustawowym obowiązkiem, podejmuje działania na rzecz pomocy ubezpieczonym i osobom uprawnionym do świadczeń z ubezpieczenia m.in. poprzez kierowanie na rehabilitację leczniczą do zakładów rehabilitacyjnych.

Rehabilitacja realizowana przez Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego jest rzeczowym świadczeniem zdrowotnym służącym zachowaniu, poprawie lub przywróceniu zdolności do pracy w gospodarstwie rolnym.

Rolnicy uprawnieni do świadczeń korzystali w 2011 r. (podobnie jak i w latach poprzednich) z oferowanych przez KRUS 21-dniowych turnusów rehabilitacyjnych prowadzonych we własnych Centrach i Ośrodku Rehabilitacji Rolników oraz zakładach rehabilitacyjnych współpracujących z Kasą.

Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego:

- kierowała na rehabilitację leczniczą osoby zagrożone całkowitą niezdolnością do pracy w gospodarstwie rolnym oraz osoby uznane za okresowo całkowicie niezdolne do pracy w gospodarstwie rolnym, które w wyniku dalszego leczenia i rehabilitacji rokują odzyskanie zdolności do pracy w gospodarstwie rolnym,
- organizowała w okresie letnich wakacji turnusy rehabilitacyjne dla dzieci rolników w zakresie wad i chorób narządów układu ruchu i chorób układu oddechowego.

Świadczenie rehabilitacyjne przyznawane jest na wniosek lekarza ustalającego wskazania do skierowania na rehabilitację leczniczą. Uprawnionymi do występowania z wnioskiem o przyznanie świadczenia są lekarze prowadzący leczenie oraz lekarze rzeczoznawcy i komisje lekarskie KRUS.

Pierwszeństwo w skierowaniu na rehabilitację leczniczą mają osoby dla których potrzeba rehabilitacji jest uzasadniona następstwem wypadku przy pracy rolniczej lub którym ustalono prawo do zasiłku chorobowego z tytułu czasowej niezdolności do pracy, trwającej dłużej niż 180 dni, a lekarz rzeczoznawca Kasy lub komisja lekarska Kasy orzekli wskazania do rehabilitacji leczniczej.

Z rehabilitacji można skorzystać wielokrotnie, jeżeli lekarz wystawi ponowny wniosek o skierowanie na leczenie rehabilitacyjne. Rolnicy, którym przyznane zostały renty okresowe z tytułu niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym lub pobierają zasiłek chorobowy z tytułu czasowej niezdolności do pracy trwającej dłużej niż 180 dni mogą ubiegać się o ponowny wyjazd po upływie 6 miesięcy od dnia zakończenia poprzedniej rehabilitacji. Co najmniej rok oczekują ci, którzy przebywali na turnusie rehabilitacyjnym ze wskazań profilaktycznych. W każdym przypadku, uzasadnionym potrzebami zdrowotnymi pacjenta, okres oczekiwania na ponowne skierowanie może zostać skrócony, a sam pobyt przedłużony. Warto podkreślić, że korzystanie z rehabilitacji leczniczej oferowanej przez Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego nie pozbawia rolników prawa do leczenia uzdrowiskowego, finansowanego przez Narodowy Fundusz Zdrowia.

Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, w okresie wakacji, organizuje turnusy rehabilitacyjne dla dzieci rolników. Na 21-dniowych turnusach przebywają dzieci w wieku od 7 do 15 lat. Program rehabilitacji leczniczej ustalany jest indywidualnie dla każdego dziecka.

W 2011 r. Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego skierowała na rehabilitację leczniczą 14.123 rolników i 1.315 dzieci rolników.

Rolnicy i dzieci rolników mogą, po zakończeniu rehabilitacji leczniczej w Centrach lub Ośrodkach Rehabilitacji Rolników Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego lub

w innych współpracujących zakładach rehabilitacji leczniczej, kontynuować rehabilitację leczniczą w pobliżu miejsca zamieszkania. Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego rokrocznie wspomaga rozwój rehabilitacji leczniczej dla mieszkańców wsi, prowadzonej w warunkach ambulatoryjnych, poprzez doposażanie na zasadach użyczenia gabinetów usprawnienia leczniczego w sprzęt rehabilitacyjny⁷⁰.

W latach 2008-2011 Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych aktywnie uczestniczył w pracach związanych z ideą programu przyjaznych dla kombatantów placówek opieki zdrowotnej. Celem programu, który Kierownik Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych objął patronatem, jest zainteresowanie szpitali, przychodni i aptek udzielaniem weteranom świadczeń zdrowotnych na zasadach uzgodnionych w specjalnych porozumieniach z oddziałami wojewódzkimi Narodowego Funduszu Zdrowia. Zgodnie z ich warunkami, kombatantom i ofiarom represji zapewniane są świadczenia zdrowotne w możliwie najkrótszym terminie. Aby wzmocnić funkcjonowanie programu została przeprowadzona akcja informacyjna Kierownika Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych skierowana do wszystkich zakontraktowanych z Narodowym Funduszem Zdrowia szpitali i przychodni w Polsce, dotycząca praw kombatantów, inwalidów wojennych i wojskowych do korzystania poza kolejnością ze świadczeń opieki zdrowotnej.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych inicjuje oraz wspiera działania dla 29 samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej⁷¹ w zakresie planowania rzeczowego i finansowego przedsięwzięć inwestycyjnych, które w znaczący sposób wpływają na realizację postanowienia „Karty Praw Osób Niepełnosprawnych” w zakresie zapewnienia „dostępu do leczenia i opieki medycznej, wczesnej diagnostyki, rehabilitacji i edukacji leczniczej, a także do świadczeń zdrowotnych uwzględniających rodzaj i stopień niepełnosprawności, w tym do zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze, sprzęt rehabilitacyjny”.

2. dostępu do wszechstronnej rehabilitacji mającej na celu adaptację społeczną.

Osoby niepełnosprawne rokrocznie korzystają - zgodnie z ustawą⁷² - z rehabilitacji mającej na celu m.in. adaptację społeczną oferowanej przez warsztaty terapii zajęciowej i turnusy rehabilitacyjne. Są to formy aktywności wspomagającej proces rehabilitacji społecznej osób niepełnosprawnych.

Osoby niepełnosprawne niezdolne do podjęcia pracy możliwość korzystania z rehabilitacji społecznej i zawodowej w warsztacie terapii zajęciowej, będącym placówką dziennego pobytu w której czas trwania zajęć wynosi do 35 godzin tygodniowo i do 7 godzin dziennie. Podstawowym celem prowadzonej w warsztacie terapii zajęciowej rehabilitacji osób niepełnosprawnych jest pozyskiwanie lub przywracanie umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia i kontynuowanie rehabilitacji zawodowej w warunkach pracy chronionej lub na przystosowanym stanowisku pracy.

Zajęcia rehabilitacyjne są prowadzone w formie różnorodnych technik terapii zajęciowej w pracowniach terapeutycznych, zgodnie z indywidualnym programem przygotowanym dla uczestników przez radę programową warsztatu, którą tworzą pracownicy warsztatu. Uczestnik warsztatu otrzymuje kieszonkowe w wysokości do 20% najniższego wynagrodzenia pracowników określonego na podstawie Kodeksu Pracy, a sposób gospodarowania nim ustala kierownik warsztatu. Realizacja powyższych celów zmierza do usamodzielnienia uczestników poprzez wyposażenie ich w umiejętności wykonywania czynności życia codziennego i zaradności osobistej, a także rozwijania psychofizycznych sprawności, oraz

⁷⁰ Od 1994 roku sprzęt do kinezyterapii i fizykoterapii otrzymało blisko 400 ośrodków na terenie całego kraju.

⁷¹ Minister Spraw Wewnętrznych jest organem założycielskim tych placówek medycznych.

⁷² Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. 2008 Nr 14, poz. 92, z późn. zm.). Przy czym warto podkreślić, że rehabilitacja została zdefiniowana jako „zespoł działań, w szczególności organizacyjnych, leczniczych, psychologicznych, technicznych, szkoleniowych, edukacyjnych i społecznych, zmierzających do osiągnięcia, przy aktywnym uczestnictwie tych osób, możliwie najwyższego poziomu ich funkcjonowania, jakości życia i integracji społecznej”.

podstawowych i specjalistycznych umiejętności zawodowych, umożliwiających uczestnictwo w szkoleniu zawodowym albo podjęcie pracy.

Organizatorem warsztatu terapii zajęciowej może być organizacja pozarządowa, zakład pracy chronionej lub inna jednostka organizacyjna. Warsztaty terapii zajęciowej nie prowadzą działalności o charakterze zarobkowym, a ewentualny dochód ze sprzedaży produktów i usług, wykonywanych przez uczestników warsztatu w ramach realizowanego programu terapii, przeznaczają się na pokrycie wydatków związanych ze zbiorowym udziałem uczestników w życiu społecznym organizowanym przez warsztat.

W 2011 r. samorządy powiatowe dofinansowały, ze środków własnych i Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, koszty pobytu 23.677 osób niepełnosprawnych w 667 warsztatach terapii zajęciowej (5 nowych warsztatów zostało utworzonych w 2011 r.), z tego w 138 warsztatach, których organizatorem jest jednostka sektora finansów publicznych oraz w 529 warsztatach funkcjonujących przy jednostkach spoza sektora finansów publicznych, w tym w 25 warsztatach działających przy zakładach pracy chronionej.

Tabela nr 2. Liczba warsztatów terapii zajęciowej i ich uczestników w poszczególnych województwach.

Województwo	liczba WZ	liczba uczestników WZ	w tym	
			osoby dorosłe	młodzież
1. dolnośląskie	39	1 351	1 322	29
2. kujawsko-pomorskie	38	1 290	1 282	8
3. lubelskie	58	1 943	1 904	39
4. lubuskie	19	637	628	9
5. łódzkie	39	1 291	1 291	0
6. małopolskie	61	2 286	2 284	2
7. mazowieckie	73	2 323	2 232	91
8. opolskie	15	443	439	4
9. podkarpackie	36	1 470	1 401	69
10. podlaskie	25	804	796	8
11. pomorskie	43	1 311	1 265	46
12. śląskie	53	2 451	2 202	249
13. świętokrzyskie	25	1 030	1 023	7
14. warmińsko-mazurskie	35	1 376	1 326	50
15. wielkopolskie	81	2 641	2 507	134
16. zachodniopomorskie	27	1 030	1 003	27
Ogółem	667	23 677	22 905	772

Uczestnictwo osób niepełnosprawnych w turnusach rehabilitacyjnych jest także ustawową formą rehabilitacji społecznej połączonej z elementami wypoczynku, której podstawowym celem jest ogólna poprawa psychofizycznej sprawności oraz rozwijanie umiejętności społecznych uczestników, między innymi przez nawiązywanie kontaktów społecznych, realizację zainteresowań, a także udział w zajęciach przewidzianych programem turnusu. Program turnusu powinien zawierać elementy rehabilitacji, odpowiedniej do rodzajów schorzeń osób niepełnosprawnych przebywających na turnusie oraz obejmować zajęcia kulturalno-oświatowe i sportowo - rekreacyjne wspomagające rehabilitację społeczną.

Turnusy dofinansowywane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych mogą być organizowane wyłącznie w ośrodkach, które uzyskały wpis do rejestrów prowadzonych przez wojewodów. Organizatorem turnusu może być osoba prawna, osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą, a także jednostka organizacyjna nie

posiadająca osobowości prawnej, która spełnia ustawowe kryteria potwierdzone odpowiednim wpisem do rejestru organizatorów turnusu prowadzonego przez wojewodów.

Osoby niepełnosprawne mogą ubiegać się w powiatowych centrach pomocy rodzinie o dofinansowanie ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych kosztów uczestnictwa w turnusie rehabilitacyjnym, jeżeli spełniają ustawowe kryteria dochodowe. Wysokość dofinansowania uzależniona jest od stopnia niepełnosprawności, wieku, miejsca pracy oraz sytuacji dochodowej wnioskodawcy.

Dofinansowanie może być przyznane na podstawie wniosku osoby niepełnosprawnej, a w przypadku niepełnosprawnej osoby niepełnoletniej na podstawie wniosku jej rodziców lub prawnych opiekunów. Dofinansowanie może być udzielone osobie niepełnosprawnej, która została skierowana na turnus rehabilitacyjny przez lekarza. Osoba niepełnosprawna może korzystać z dofinansowania do uczestnictwa w turnusie rehabilitacyjnym tylko jeden raz w roku kalendarzowym. W przypadku wyraźnego i uzasadnionego zalecenia lekarskiego, osobie niepełnosprawnej podczas trwania turnusu przysługuje opiekun, którego pobyt może być również dofinansowany.

W 2011 roku 58.702 osoby otrzymały dofinansowanie, ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych będących w dyspozycji samorządów powiatowych, do uczestnictwa w turnusie rehabilitacyjnym, a skorzystało z tego dofinansowania 52.648 osób w tym: 23.411 dorosłych osób niepełnosprawnych i 7.744 ich opiekunów oraz 11.666 dzieci i młodzieży niepełnosprawnej i 9.827 ich opiekunów. Mieszkańcy wsi stanowili 23,4 proc. ogółu osób, które otrzymały dofinansowanie. Na ten cel wydatkowano 38.257.465 zł.

Tabela 3. Osoby niepełnosprawne, które skorzystały z pobytu na turnusie rehabilitacyjnym.

Województwo	osoby dorosłe		dzieci i młodzież	
	liczba osób niepełnosprawnych	liczba opiekunów	liczba niepełnosprawnych dzieci	liczba opiekunów
1. dolnośląskie	1 501	583	808	697
2. kujawsko-pomorskie	943	348	562	443
3. lubelskie	773	194	694	526
4. lubuskie	973	244	568	463
5. łódzkie	1 992	579	931	790
6. małopolskie	3 462	1 144	905	810
7. mazowieckie	2 151	787	1 551	1 278
8. opolskie	552	184	307	288
9. podkarpackie	1 404	373	587	469
10. podlaskie	1 218	378	286	236
11. pomorskie	2 025	513	701	593
12. śląskie	1 922	920	1 121	989
13. świętokrzyskie	1 310	526	442	388
14. warmińsko-mazurskie	706	151	606	439
15. wielkopolskie	1 642	559	1 069	928
16. zachodniopomorskie	837	261	528	490
Ogółem	23 411	7 744	11 666	9 827

Osoby niepełnosprawne korzystają także z różnych form rehabilitacji, w stacjonarnych ośrodkach prowadzonych przez osoby fizyczne, prawne i jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej. Placówki rehabilitacji mogą otrzymać

dofinansowanie zakupu sprzętu rehabilitacyjnego, jeżeli prowadzą działalność związaną z rehabilitacją osób niepełnosprawnych przez okres co najmniej dwóch lat przed dniem złożenia wniosku oraz udokumentują posiadanie środków własnych lub pozyskanych z innych źródeł na sfinansowanie przedsięwzięcia w wysokości nie objętej dofinansowaniem ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Maksymalne dofinansowanie wynosi 60% kosztu sprzętu rehabilitacyjnego, nie więcej niż wysokość pięciokrotnego przeciętnego wynagrodzenia.

Samorządy powiatowe udzieliły w 2011 r. osobom prawnym i jednostkom organizacyjnym nieposiadającym osobowości prawnej (z sektora finansów publicznych i spoza tego sektora) dofinansowanie zakupu sprzętu rehabilitacyjnego⁷³ ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w wysokości 301.103 zł. Na zakup sprzętu do rehabilitacji dzieci i młodzieży niepełnosprawnej wykorzystano 117.638 zł (39,1% ogółu środków).

W 2011 r. realizowany był program celowy Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych pn. „*Wczesna Pomoc Dziecku Niepełnosprawnemu*”,⁷⁴ jako kontynuacja zakończonego w 2007 r. pilotażowego programu rządowego „*Wczesna, wielospecjalistyczna, kompleksowa, skoordynowana i ciągła pomoc dziecku zagrożonemu niepełnosprawnością lub niepełnosprawnemu oraz jego rodzinie*”.

Zasadniczym celem programu była w 2011 r. rehabilitacja dzieci niepełnosprawnych w wieku od 0 do 7 lat posiadających orzeczenie o niepełnosprawności (z wyłączeniem rehabilitacji medycznej), w formie udzielenia pomocy rodzicom (opiekunom prawnym) w procesie adaptacji do warunków życia, wynikających z faktu wychowywania dziecka niepełnosprawnego, przygotowania rodziców (opiekunów prawnych) do udziału we wczesnym wspomaganiu rozwoju dziecka niepełnosprawnego oraz wsparcia placówek realizujących wczesną pomoc na rzecz dzieci niepełnosprawnych, które uczestniczyły w realizacji wspomnianego rządowego programu pilotażowego.

Ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych dofinansowano m.in. koszty: organizowania i prowadzenia kursów i szkoleń dla rodziców (opiekunów prawnych), grup środowiskowego wsparcia dla rodziców i opiekunów prawnych dzieci niepełnosprawnych, indywidualnych zajęć w celu nabywania i rozwijania umiejętności niezbędnych do samodzielnego funkcjonowania, zakupu materiałów i pomocy dydaktycznych niezbędnych do realizacji zadania oraz wynajmu taboru transportowego do przewozu uczestników programu. Na realizację programu celowego PFRON wydatkowano w ub.r. ponad 4 mln zł.

Działania dotyczące rehabilitacji prowadzone są także przez jednostki niezaliczone do sektora finansów publicznych, głównie przez organizacje pozarządowe w ramach realizacji zadań publicznych wpieranych lub powierzanych tym organizacjom przez organy administracji publicznej. W 2011 r. Ministerstwo Zdrowia prowadziło współpracę z organizacjami pozarządowymi⁷⁵ przyznając środki budżetowe na realizację przez wspomniane organizacje zadań publicznych w zakresie ochrony zdrowia, opieki zdrowotnej i niepełnosprawności w formie programu:

- pomocy dla osób niepełnosprawnych w zakresie kompensowania utraconej sprawności w związku z urazem, chorobą lub wiekiem, mający na celu poprawę funkcjonowania tych osób i ich opiekunów realizowany poprzez prowadzenie rehabilitacji usprawniającej,

⁷³ Sprawozdanie z realizacji planu działalności – planu finansowego Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w 2011 r.

⁷⁴ Sprawozdanie z realizacji planu działalności – planu finansowego Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w 2011 r.

⁷⁵ na podstawie art. 151 ust.1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. Nr 157, poz. 1240 z późn. zm.) oraz art. 11 ust.1 pkt 1 i ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2010 Nr 234, poz. 1536, z późn. zm.).

poradnictwa, treningów samoobsługi, wypożyczanie sprzętu wspomagającego i pielęgnacyjnego – 154 462 zł,

- wsparcia i szkolenia oraz doszkalania nieprofesjonalistów zajmujących się udzielaniem pomocy mającej na celu poprawę funkcjonowania dzieci po urazach mózgu oraz z upośledzeniem umysłowym – 377 819 zł.,
- wsparcia i pomocy dla członków rodzin i opiekunów osób niesamodzielnych, w tym z rozległym porażeniem i niedowładem kończyn, mający na celu poprawę ich funkcjonowania, realizowany w szczególności w warunkach domowych – 35 800 zł..

Warto zwrócić uwagę na inicjatywę Ministerstwa Spraw Wewnętrznych dotyczącą dostępu osób niepełnosprawnych do rehabilitacji. Resort z własnych środków budżetowych od 2008 r. funduje nagrody w formie pobytu na turnusie rehabilitacyjnym. Taka nagrodę otrzymał jeden z Laureatów XIV Warszawskiej Olimpiady Młodzieży Niepełnosprawnej - 14-dniowy pobyt na turnusie rehabilitacyjnym w szpitalu specjalistycznym Ministerstwa Spraw Wewnętrznych lub w jednym z sanatoriów Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, zgodnie z wyborem dokonany przez laureata. Podobne nagrody otrzymali laureaci Festiwalu Piosenki Młodzieży Niepełnosprawnej „Impresje Artystyczne – Ciechocinek 2008” - 14-dniowe turnusy rehabilitacyjne (sanatoria w: Ciechocinku, Jeleniej Górze, Krynicy – Zdroju, Kudowie Zdroju, Sopocie) oraz 7 – dniowy turnus w sanatorium w Kołobrzegu. W roku 2011 Szpital Specjalistyczny w Górnicy złożył propozycję przyjęcia na leczenie rehabilitacyjne laureatów XVIII Jubileuszowej Warszawskiej Olimpiady Młodzieży Niepełnosprawnej, a także uczestników tej olimpiady.

3. nauki w szkołach wspólnie ze swymi pełnosprawnymi rówieśnikami, jak również do korzystania ze szkolnictwa specjalnego lub edukacji indywidualnej.

System oświaty zapewnia⁷⁶ realizację prawa każdego obywatela Rzeczypospolitej Polskiej do kształcenia się oraz prawo dzieci i młodzieży do wychowania i opieki, odpowiedniego do wieku i osiągniętego rozwoju, dostosowanie treści, metod i organizacji nauczania do możliwości psychofizycznych uczniów, a także możliwość korzystania z pomocy psychologiczno-pedagogicznej i specjalnych form pracy dydaktycznej, możliwość pobierania nauki we wszystkich typach szkół przez dzieci i młodzież niepełnosprawną oraz niedostosowaną społecznie, zgodnie z indywidualnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi oraz predyspozycjami, opiekę nad uczniami niepełnosprawnymi przez umożliwianie realizowania zindywidualizowanego procesu kształcenia, form i programów nauczania oraz zajęć rewalidacyjnych.⁷⁷

⁷⁶ Stanowi o tym art. 1. ustawy o systemie oświaty . W systemie edukacji zakres i formy usług oferowanych uczniom niepełnosprawnym określone zostały w poniższych przepisach prawa oświatowego:

- ustawie z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.);
- rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w przedszkolach, szkołach i oddziałach ogólnodostępnych lub integracyjnych (Dz. U. Nr 228, poz. 1490);
- rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w specjalnych przedszkolach, szkołach i oddziałach oraz w ośrodkach (Dz. U. Nr 228, poz. 1489);
- rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych (Dz. U. Nr 228, poz. 1488);
- rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. Nr 228, poz. 1487);
- rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 września 2008 r. w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych (Dz. U. Nr 173, poz. 1072);
- rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 września 2008 r. w sprawie sposobu i trybu organizowania indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego i indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży (Dz. U. Nr 175, poz. 1086);
- rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 3 lutego 2009 r. w sprawie organizowania wczesnego wspomagania rozwoju dzieci (Dz. U. Nr 23, poz. 133);
- rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 1997 r. w sprawie zasad organizowania zajęć rewalidacyjno-wychowawczych dla dzieci i młodzieży upośledzonych umysłowo w stopniu głębokim (Dz. U. Nr 14, poz. 76).

⁷⁷ W systemie edukacji zakres i formy usług oferowanych uczniom niepełnosprawnym określone zostały w poniższych przepisach prawa oświatowego:

- ustawie z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.);

- **Kontynuacja nowego systemu organizacji kształcenia uczniów niepełnosprawnych.**

Od roku 2010 w systemie oświaty wprowadzane są zmiany systemowe dotyczące organizacji kształcenia uczniów z niepełnosprawnościami, szczególnie w szkołach ogólnodostępnych. Zmiany te wprowadziły konieczność dokonywania rozpoznawania przez nauczycieli, wychowawców oraz specjalistów zatrudnionych w szkole, specjalnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych uczniów, w tym rozpoznawanie specyficznych trudności w uczeniu się, uzdolnień i predyspozycji oraz udzielanie im indywidualnego wsparcia w środowisku nauczania. Zmiany mają charakter systemowy i polegają m.in.:

- wdrażaniu na każdym etapie edukacyjnym bardziej elastycznego modelu kształcenia uczniów, w tym uczniów z niepełnosprawnościami, lepiej dopasowanego do indywidualnych potrzeb rozwojowych, możliwości edukacyjnych oraz zdolności tych uczniów,
- tworzeniu rozwiązań organizacyjnych, które będą sprzyjały systematycznemu polepszeniu warunków i dostosowywaniu metod nauczania do indywidualnych potrzeb uczniów oraz wdrażaniu młodego człowieka do świadomego dokonywania wyboru kierunku kształcenia i zawodu, w tym kształcenia na poziomie wyższym,
- lepszego dostępu do edukacji od najmłodszych lat, w tym poprzez wczesne wspomaganie rozwoju dziecka oraz upowszechnianie wychowania przedszkolnego, również w innych formach wychowania przedszkolnego,
- prawa do przystępowania do sprawdzianu przeprowadzanego w ostatnim roku nauki w szkole podstawowej lub egzaminu gimnazjalnego, maturalnego lub egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe, w warunkach i formie dostosowanej do indywidualnych potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych ucznia (słuchacza), w tym dostosowanych arkuszach egzaminacyjnych, na podstawie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego wydanego przez zespół orzekający publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej,
- zapewnienia uczniowi wsparcia i zindywidualizowanej pomocy specjalistów, w tym specjalistów poradni psychologiczno-pedagogicznych, jak najwcześniej po rozpoznaniu takiej potrzeby, na terenie przedszkola i szkoły,
- realizacji projektu systemowego, mającego na celu podniesienie efektywności kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz przygotowanie nauczycieli pracujących z tymi uczniami do efektywnego wprowadzania zmian.

W okresie od marca 2010 r. do grudnia 2011 r. realizowany był w partnerstwie z Akademią Pedagogiki Specjalnej w Warszawie projekt systemowy pn. „Podniesienie efektywności kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi”. Projekt przygotowywał nauczycieli w szkołach i placówkach do:

-
- rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 1997 r. w sprawie zasad organizowania zajęć rewalidacyjno-wychowawczych dla dzieci i młodzieży upośledzonych umysłowo w stopniu głębokim (Dz. U. Nr 14, poz. 76);
 - rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 września 2008 r. w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych (Dz. U. Nr 173, poz. 1072);
 - rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 września 2008 r. w sprawie sposobu i trybu organizowania indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego i indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży (Dz. U. Nr 175, poz. 1086);
 - rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 3 lutego 2009 r. w sprawie organizowania wczesnego wspomagania rozwoju dzieci (Dz. U. Nr 23, poz. 133);
 - rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. Nr 228, poz. 1487);
 - rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych (Dz. U. Nr 228, poz. 1488);
 - rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w specjalnych przedszkolach, szkołach i oddziałach oraz w ośrodkach (Dz. U. Nr 228, poz. 1489);
 - rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w przedszkolach, szkołach i oddziałach ogólnodostępnych lub integracyjnych (Dz. U. Nr 228, poz. 1490).

- zapewnienia świadczenia pomocy psychologiczno-pedagogicznej jak najbliżej dziecka/ucznia, w środowisku jego nauczania i wychowania, tj. w przedszkolu, szkole i placówce systemu oświaty,
- rozpoznawania zdolności, predyspozycji czy trudności dziecka jak najwcześniej, już w przedszkolu i na I etapie edukacyjnym w szkole podstawowej,
- realizacji zadań z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych.

W ramach projektu nauczyciele szkół i placówek oświatowych, kadra zarządzająca szkołami i placówkami oświatowymi, kadra sprawująca nadzór pedagogiczny nad szkołami i placówkami oświatowymi, przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego i innych organów założycielskich szkół i placówek, uczestniczyli w szkoleniach przybliżających zmiany oraz prezentujących model pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Podkreślić należy fakt, że projekt przygotował 489 liderów, którzy zorganizowali dla ponad 50 tys. nauczycieli spotkania informacyjno-konsultacyjne na obszarze całej Polski. Odbyły się również spotkania dla przedstawicieli nadzoru pedagogicznego, przedstawicieli organów prowadzących szkoły i placówki oraz przedstawicieli poradni psychologiczno-pedagogicznych. Zorganizowano także konferencje podsumowujące prowadzone przez liderów oraz spotkania z przedstawicielami uczelni wyższych, a także konferencje podsumowujące projekt. Do wszystkich przedszkoli, szkół i placówek przekazano nieodpłatnie, za pośrednictwem kuratoriów oświaty, materiały dydaktyczne⁷⁸ dla dyrektorów, nauczycieli i rodziców, wspomagające w pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami, w tym z uczniem niepełnosprawnym. W ramach projektu przeprowadzono również w 103 szkołach, w tym 62 podstawowych i 41 gimnazjach, pilotaż nowych rozwiązań prawnych. 103 szkoły biorące udział w pilotażu, otrzymały narzędzia do rozpoznawania ryzyka specyficznych trudności w uczeniu się oraz pracy terapeutycznej ze swoimi uczniami.

Powyższe działania służą lepszemu wykorzystaniu kompetencji kadry pedagogicznej w celu zapewnienia każdemu uczniowi wsparcia i zindywidualizowanej pomocy podczas obowiązkowych i dodatkowych zajęć w zależności od dokonanego na poziomie szkoły lub poradni psychologiczno-pedagogicznej rozpoznania potrzeb edukacyjnych. Podkreślono rolę specjalistów pracujących w szkołach i placówkach oraz w poradniach psychologiczno-pedagogicznych.

Powodzenie zmian wymagało przeformułowania zadań publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, wśród których podkreśla się:

- pomoc nauczycielom w podnoszeniu kompetencji zawodowych w zakresie dokonywania rozpoznawania potrzeb ucznia, udzielanie uczniom wsparcia, wykorzystywania narzędzi do rozpoznawania ryzyka specyficznych trudności w uczeniu się,
- wykonywanie specjalistycznej, pogłębionej diagnozy uczniów w poradniach, w szczególności w sytuacjach, gdy udzielone w przedszkolu, szkole czy placówce wsparcie nie będzie wystarczające,
- udzielanie pomocy nauczycielom, wychowawcom grup wychowawczych i specjalistom przedszkoli, szkół i placówek przez pracowników poradni w tworzeniu indywidualnych

⁷⁸ Podniesienie efektywności kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Materiały szkoleniowe część I”;

- „Podniesienie efektywności kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Materiały szkoleniowe część II”;
- „Podniesienie efektywności kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Materiały dla nauczycieli”;
- „Specjalne potrzeby dzieci i młodzieży. Prawne ABC dyrektora przedszkola, szkoły i placówki”;
- „Specjalne potrzeby edukacyjne dzieci i młodzieży. Praca zespołu nauczycieli, wychowawców grup wychowawczych i specjalistów prowadzących zajęcia z uczniem w przedszkolach, szkołach i placówkach”;
- „Moje dziecko w przedszkolu i szkole. Poradnik dla rodziców uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi”.
- Ulotka informacyjna dla rodziców.

Materiały te również udostępniono na stronie internetowej Ministerstwa Edukacji Narodowej i Ośrodka Rozwoju Edukacji.

Została również uruchomiona platforma informacyjno-komunikacyjna, poprzez którą oprócz zamieszczonych, wymienionych wyżej materiałów, eksperci udzielali odpowiedzi na zgłaszane przez dyrektorów i nauczycieli pytania.

programów edukacyjno-terapeutycznych oraz planów działań wspierających rozwój uczniów,

- o wsparcie szkół w przygotowaniu młodzieży do wyboru zawodu poprzez udzielanie informacji, prowadzenie doradztwa i poradnictwa edukacyjno - zawodowego w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych.

- **Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.**

W Polsce nauka jest obowiązkowa do 18 roku życia⁷⁹. Zgodnie z obowiązującymi przepisami oświaty⁸⁰ obowiązek szkolny dziecka rozpoczyna się z początkiem roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 7 lat⁸¹. Obowiązek szkolny spełnia się przez uczęszczanie do szkoły podstawowej i gimnazjum, publicznych albo niepublicznych.

Po ukończeniu gimnazjum możliwe jest spełnianie obowiązku nauki przez:

- o uczęszczanie do publicznej lub niepublicznej szkoły ponadgimnazjalnej,
- o uczęszczanie na zajęcia realizowane w formach działalności pozaszkolnych w placówkach publicznych i niepublicznych posiadających akredytację,
- o uczęszczanie na zajęcia realizowane w ramach działalności oświatowej prowadzonej przez osoby prawne lub fizyczne dla której osoby te uzyskały akredytację,
- o realizowanie przygotowania zawodowego u pracodawcy.

Obowiązek szkolny lub obowiązek nauki może być spełniany także przez uczęszczanie do szkoły za granicą na podstawie umów międzynarodowych lub porozumień o współpracy bezpośredniej zawieranych przez szkoły, jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej lub w ramach programów edukacyjnych Unii Europejskiej, a także w szkole przy przedstawicielstwie dyplomatycznym innego państwa w Polsce.

Możliwe jest także spełnianie obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki poza szkołą, na podstawie zezwolenia wydanego przez dyrektora szkoły, do której dziecko zostało przyjęte. Uczeń, który ukończył szkołę ponadgimnazjalną przed ukończeniem 18 roku życia może również spełniać obowiązek nauki przez uczęszczanie do szkoły wyższej.

W ub.r. Ministerstwo Edukacji Narodowej kontynuowało działania na rzecz wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego z uwagi na niepełnosprawność, określone przepisami ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty.⁸² Zgodnie z upoważnieniem zawartym w art. 71 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, minister właściwy do spraw oświaty i wychowania określa, w drodze rozporządzenia, rodzaje i szczegółowe zasady działania placówek publicznych, warunki pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz może określić wysokość i zasady odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach.

W 2011 roku rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 marca 2005 r. w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach⁸³, zostało zastąpione rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 maja 2011 r. w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci

⁷⁹ Gwarantują to przepisy art. 70 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483, z późn. zm.). Sposób wykonywania obowiązku szkolnego określa ustawa z dnia 7 września 1991 o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.).

⁸⁰ Art. 15 ust. 2 ustawy z dnia 7 września 1991. o systemie oświaty.

⁸¹ Od 1 września 2014 r. brzmienie tego przepisu ulega zmianie i wówczas obowiązek szkolny dziecka będzie rozpoczynał się z początkiem roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 6 lat.

⁸² Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.

⁸³ Dz.U. Nr 52, poz. 467 i Nr 212, poz.1767.

i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach⁸⁴.

Wydanie nowego rozporządzenia związane było z jednej strony z potrzebą zmian w funkcjonowaniu placówek publicznych, wynikających m.in. z przemian w stosunkach społecznych, z drugiej strony z dostosowaniem niniejszej materii do nowych aktów prawnych regulujących zasady udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach oraz warunki organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w przedszkolach, szkołach ogólnodostępnych, integracyjnych i specjalnych oraz ośrodkach.

Wydane rozporządzenie uwzględniło postulaty zgłaszane przez środowisko oświatowe, a ponadto rekomendacje grupy ekspertów do spraw specjalnych potrzeb edukacyjnych, wskazanych przez Ministra Edukacji Narodowej spośród przedstawicieli przedszkoli, różnych typów szkół, poradni psychologiczno-pedagogicznych, różnych rodzajów placówek, kuratoriów oświaty, uczelni wyższych, organów prowadzących szkoły i placówki, a także organizacji pozarządowych działających na rzecz dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami.

Przepisy rozporządzenia tworzą warunki, w których organy prowadzące placówki posiadają większy wpływ na kształtowanie organizacji funkcjonowania placówek oraz zwiększają kompetencje organów prowadzących w tym zakresie, w szczególności w odniesieniu do placówek oświatowo-wychowawczych. Wprowadzone zmiany pozwalają na lepsze dostosowanie działalności tego rodzaju placówek do potrzeb środowiska lokalnego.

W 2011 r. w Ministerstwie Edukacji Narodowej prowadzone były także prace nad aktami wykonawczymi do ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, w brzmieniu nadanym na mocy ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw⁸⁵, która wchodzi w życie z dniem 1 września 2012 r.

Zmiany w kształceniu zawodowym, wprowadzone powyższą ustawą, polegają na wyodrębnieniu w ramach poszczególnych zawodów pojedynczych kwalifikacji, z których każda obejmuje określony zasób wiedzy i umiejętności. Potwierdzenie w drodze egzaminów zewnętrznych wszystkich kwalifikacji w obrębie danego zawodu, oraz posiadanie świadectwa ukończenia szkoły, jest jednoznaczne ze zdobyciem tego zawodu i uzyskaniem dyplomu. Jednakże możliwe jest także posługiwanie się świadectwem potwierdzającym pojedynczą kwalifikację przy zdobywaniu zatrudnienia. Podział zawodów na kwalifikacje uelastycznia proces kształcenia zawodowego i umożliwia dostosowanie go do indywidualnych potrzeb i możliwości wszystkich uczących się, w tym np. osób niepełnosprawnych.

Nowe rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2011 r. w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego⁸⁶, które wejdzie w życie 1 września 2012 r., podobnie jak dotychczas obowiązujące rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 26 czerwca 2007 r. w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego⁸⁷ przewiduje następujące zawody, w których kształcenie zarezerwowano tylko dla osób niepełnosprawnych:

- technik realizacji dźwięku, technik tyfloinformatyk – w przypadku osób niewidomych i słabowidzących;
- technik masażysta, technik prac biurowych – w przypadku osób niewidomych i słabowidzących, kształcących się na poziomie technikum;
- pracownik pomocniczy obsługi hotelowej – w przypadku osób upośledzonych umysłowo w stopniu lekkim.

⁸⁴ Dz. U. Nr 109, poz. 631.

⁸⁵ Dz. U. Nr 205, poz. 1206.

⁸⁶ Dz. U. z 2012 r. poz. 7.

⁸⁷ Dz. U. Nr 124 poz. 860, z 2008 r. Nr 144, poz. 903 oraz z 2010 r. Nr 60, poz. 374.

Z nowego rozporządzenia wyłączono zawód technik dźwięku, który został na wniosek właściwego ministra wykreślony z klasyfikacji, ponieważ umiejętności właściwe dla tego zawodu obejmuje zawód technik realizacji dźwięku.

W 2011 r. przygotowane zostały również projekty rozporządzeń Ministra Edukacji Narodowej w sprawie:

- kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych,
- egzaminów eksternistycznych,
- podstawy programowej kształcenia w zawodach,
- zmieniającego rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych.

Projekty te uwzględniają potrzeby osób niepełnosprawnych.

W ramach działań na rzecz osób niepełnosprawnych Urząd Statystyczny w Łodzi przygotował w ub.r. ofertę dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (dzieci słabowidzące, niewidome i słabosłyszące). We współpracy ze Specjalnym Ośrodkiem Szkolno-Wychowawczym w Łodzi została opracowana publikacja pisana alfabetem Braille'a o tematyce statystycznej pt. „Polska – wybrane dane statystyczne 2010 r.”. Przygotowanie materiałów do pracy z uczniami było jednym z działań realizowanych w ramach projektu „Zawodowo PLUS – wzmocnienie kształcenia zawodowego szansą na samodzielność niepełnosprawnych w dorosłym życiu”. Zorganizowane zostały również praktyki dla niewidomych i niedowidzących uczniów Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Łodzi oraz warsztaty dla osób niepełnosprawnych, wychowanków rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo-wychowawczych pn. „Droga do kariery”.

• **Realizacja zadań ustawowych, z wyszczególnieniem rodzaju i zakresu poszczególnych zadań oraz adresatów i środków wydatkowanych na ich realizację.**

Przepisy ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty⁸⁸, umożliwiają organizację kształcenia i wychowania dzieci w formach zapewniających im realizację obowiązku szkolnego i obowiązku nauki, tj. w szczególności:

- realizację prawa każdego obywatela Rzeczypospolitej Polskiej do kształcenia się oraz prawa dzieci do wychowania i opieki odpowiednich do wieku i osiągniętego rozwoju,
- dostosowanie treści, metod i organizacji nauczania do możliwości psychofizycznych uczniów, a także możliwości korzystania z opieki psychologicznej i specjalnych form opieki dydaktycznej,
- możliwość pobierania nauki we wszystkich typach szkół przez dzieci i młodzież niepełnosprawną zgodnie z indywidualnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi oraz predyspozycjami psychofizycznymi,
- opiekę nad uczniami niepełnosprawnymi przez umożliwienie realizowania indywidualizowanego procesu kształcenia, form i programów oraz zajęć rewalidacyjnych.

System oświaty umożliwia także wspomaganie przez szkołę wychowawczej roli rodziny.

Kształceniem specjalnym obejmuje się dzieci i młodzież niepełnosprawną oraz niedostosowaną społecznie, wymagające stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy⁸⁹. Kształcenie to może być prowadzone w formie nauki w szkołach ogólnodostępnych, szkołach lub oddziałach integracyjnych, szkołach lub oddziałach specjalnych i ośrodkach na podstawie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego. Dzieci i młodzież z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim obowiązek szkolny i obowiązek nauki spełniają poprzez udział w zajęciach rewalidacyjno-wychowawczych, organizowanych na podstawie orzeczenia o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych.

⁸⁸ Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.

⁸⁹ Art. 71b ustawy o systemie oświaty.

Wczesne wspomaganie rozwoju dziecka.

Możliwość organizowania w systemie oświaty działań stymulujących rozwój małego dziecka od chwili wykrycia niepełnosprawności do rozpoczęcia nauki w szkole, wprowadzona została w roku 2005. W przedszkolach i szkołach podstawowych, w tym specjalnych, w ośrodkach szkolno-wychowawczych, specjalnych ośrodkach wychowawczych, ośrodkach rewalidacyjno-wychowawczych oraz w publicznych i niepublicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych, w tym poradniach specjalistycznych, mogą być tworzone zespoły wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka w celu pobudzania jego psychoruchowego i społecznego rozwoju⁹⁰. Zajęcia wczesnego wspomaganie rozwoju mogą być organizowane⁹¹ od chwili wykrycia niepełnosprawności dziecka do dnia podjęcia przez nie nauki w szkole i są prowadzone bezpośrednio z dzieckiem i jego rodziną. Prowadzenie działań w ramach wczesnego wspomaganie rozwoju dla każdego dziecka jest szansą na osiągnięcie przez niego powodzenia w nauce szkolnej, bowiem wyjątkowo duża plastyczność centralnego układu nerwowego we wczesnym okresie rozwoju pozwala na korekcję zaburzonych funkcji i kompensację deficytów.

Wczesne wspomaganie rozwoju organizuje się na podstawie opinii wydanej przez zespół orzekający publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym specjalistycznej⁹², lub zespół opiniujący powołany w niepublicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej⁹³ oraz zatrudniającej pracowników posiadających kwalifikacje określone dla pracowników publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych.

Zespół wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka jest powoływany przez dyrektora odpowiednio przedszkola, szkoły, ośrodka lub poradni. W skład zespołu wchodzi osoby posiadające przygotowanie do pracy z małymi dziećmi o zaburzonym rozwoju psychoruchowym: pedagog posiadający kwalifikacje odpowiednie do rodzaju niepełnosprawności dziecka, w szczególności oligofrenopedagog, tyflopedagog lub surdopedagog, psycholog, logopeda i inni specjaliści - w zależności od potrzeb dziecka i jego rodziny. Zespół wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka wykonuje następujące zadania:

- ustala, na podstawie opinii o potrzebie wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka, kierunki i harmonogram działań w zakresie wczesnego wspomaganie i wsparcia rodziny dziecka;
- o nawiązuje współpracę z podmiotem leczniczym lub ośrodkiem pomocy społecznej w celu zapewnienia dziecku rehabilitacji, terapii lub innych form pomocy, stosownie do jego potrzeb;
- o opracowuje i realizuje z dzieckiem i jego rodziną indywidualny program wczesnego wspomaganie, z uwzględnieniem działań wspomagających rodzinę dziecka w zakresie realizacji programu, koordynowania działań specjalistów prowadzących zajęcia z dzieckiem oraz oceniania postępów dziecka;
- o analizuje skuteczność pomocy udzielanej dziecku i jego rodzinie, wprowadza zmiany w indywidualnym programie wczesnego wspomaganie, stosownie do potrzeb dziecka i jego rodziny, oraz planuje dalsze działania w zakresie wczesnego wspomaganie.

Zajęcia w ramach wczesnego wspomaganie organizuje się w wymiarze od 4 do 8 godzin w miesiącu, w zależności od możliwości psychofizycznych i potrzeb dziecka. Zajęcia prowadzone są indywidualnie z dzieckiem i jego rodziną. Natomiast w przypadku dzieci, które ukończyły 3. rok życia, zajęcia w ramach wczesnego wspomaganie mogą być prowadzone w grupach liczących 2 lub 3 dzieci, z udziałem ich rodzin.

Obowiązujące przepisy oświatowe umożliwiają organizowanie wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka przez różne podmioty publiczne (jednostki samorządu

⁹⁰ Na podstawie art. 71 b ust. 2a ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty.

⁹¹ Organizację pracy zespołów wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka określa rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 lutego 2009 r. w sprawie organizowania wczesnego wspomaganie rozwoju dzieci (Dz. U. Nr 23, poz. 133).

⁹² Na podstawie przepisów rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 września 2008 r. w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych (Dz. U. Nr 173, poz. 1072).

⁹³ Założonej zgodnie z art. 82 ustawy o systemie oświaty.

terytorialnego różnego szczebla) oraz niepubliczne, zapewniając jednocześnie finansowanie realizacji tego zadania z budżetu państwa.

Na realizację wczesnego wspomaganie rozwoju dzieci, przekazywane są środki finansowe z budżetu państwa, w ramach części oświatowej subwencji ogólnej, na podstawie opinii o potrzebie wczesnego wspomaganie rozwoju, wydanej przez publiczną bądź niepubliczną poradnię psychologiczno-pedagogiczną⁹⁴.

Według danych z Systemu Informacji Oświatowej, w 2011 r. działaniami wczesnego wspomaganie objętych było 18.483 małych dzieci, w największej liczbie – 5.878 dzieci w przedszkolach, w poradniach psychologiczno-pedagogicznych – 4.971, natomiast w specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych działaniami wczesnego wspomaganie rozwoju objęto 19 dzieci.⁹⁵

Upowszechnianie wychowania przedszkolnego.

Celem wychowania przedszkolnego jest m.in. rozwijanie umiejętności społecznych dzieci oraz stwarzanie warunków sprzyjających wspólnej i zgodnej zabawie oraz nauce dzieci o zróżnicowanych możliwościach fizycznych i intelektualnych. Objęcie dziecka z niepełnosprawnością wychowaniem przedszkolnym jest bardzo ważne z punktu widzenia pobudzania jego rozwoju psychoruchowego i społecznego. Wychowaniem przedszkolnym mogą być objęte dzieci od początku roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 3 lata, do końca roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 6 lat. Od roku 2004 zostało wprowadzone dla dzieci sześciolletnich obowiązkowe roczne przygotowanie przedszkolne, a od roku szkolnego 2011/2012 obowiązek odbycia rocznego przygotowania przedszkolnego w przedszkolu, oddziale przedszkolnym zorganizowanym w szkole podstawowej lub innej formie wychowania przedszkolnego, dotyczy dziecka w wieku 5 lat⁹⁶.

W celu upowszechnienia edukacji przedszkolnej, obok istniejących w systemie oświaty przedszkoli, mogą być tworzone, na podstawie przepisów⁹⁷, punkty przedszkolne i zespoły wychowania przedszkolnego, które zwiększają dostęp do edukacji przedszkolnej. Tworzenie punktów przedszkolnych lub zespołów wychowania przedszkolnego jest korzystne dla gmin ze względu na niższe koszty ponoszone przez organ prowadzący na zajęcia z dzieckiem uczęszczającym do innej formy wychowania przedszkolnego, w porównaniu do kosztów utrzymania dziecka w przedszkolu.

Zgodnie z obowiązującym prawem oświatowym, zarówno punkty przedszkolne jak i zespoły wychowania przedszkolnego są obowiązane do realizacji załącznika nr 1 do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół⁹⁸, określającego podstawę programową wychowania przedszkolnego. Nauczyciele zatrudnieni w innych formach wychowania przedszkolnego muszą posiadać takie same kwalifikacje jak nauczyciele w przedszkolach. Dzienny wymiar zajęć w punkcie lub zespole, ustalony przez organ prowadzący, nie może być niższy niż wymiar godzin zajęć, w czasie których jest realizowana podstawa programowa wychowania przedszkolnego, wskazany we wspomnianym rozporządzeniu. Dzienny wymiar godzin zajęć wychowania przedszkolnego w punkcie lub zespole musi być dostosowany do możliwości dzieci oraz potrzeb rodziców.

⁹⁴ Podstawą naliczenia tych środków w roku 2011 był algorytm podziału części oświatowej subwencji ogólnej, ujęty w załączniku do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 grudnia 2010 r. w sprawie sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego w roku 2011 (Dz. U. Nr 249, poz. 1659), skalkulowany wg wagi $P_{38} = 0,840$.

⁹⁵ Szczegółowe informacje statystyczne przedstawiono w załączniku nr 3 tabl.

⁹⁶ Natomiast zgodnie z art. 14 ust. 3 i 3a ustawy z dnia 19 marca 2009 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 56, poz. 458).

⁹⁷ Ustawy z dnia 19 marca 2009 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw oraz rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 maja 2009 r. w sprawie rodzajów innych form wychowania przedszkolnego, warunków tworzenia i organizowania tych form oraz sposobu ich działania (Dz. U. Nr 83, poz. 693).

⁹⁸ Dz. U. z 2009 r. Nr 4, poz. 17.

W roku 2011 było zarejestrowanych 19.906 placówek wychowania przedszkolnego⁹⁹, w tym:

- o 9.351 przedszkoli, w tym 118 przedszkola specjalne,
- o 9.044 oddziałów przedszkolnych zorganizowanych w szkołach podstawowych,
- o 1.405 punktów przedszkolnych,
- o 106 zespołów wychowania przedszkolnego.

Wychowaniem przedszkolnym objętych było 1.160.509 dzieci w tym 12.510 dzieci posiadało orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego¹⁰⁰. Największą grupę, 3.292 osób stanowiły dzieci z autyzmem, w tym z Zespołem Aspergera, następnie z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym – 3.108 dzieci, z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją – 2.453 dzieci, z niepełnosprawnościami sprzężonymi – 2.195 osób.

Upowszechnianiu wychowania przedszkolnego dla dzieci z niepełnosprawnościami, w tym rocznego obowiązkowego przygotowania przedszkolnego, służy również finansowanie kształcenia specjalnego dzieci przedszkolnych ze środków budżetu państwa,

w ramach części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego¹⁰¹. Dzięki temu gminy, jako organy prowadzące, uzyskują środki finansowe, pozwalające na zapewnienie dzieciom niepełnosprawnym wychowania przedszkolnego najbliżej ich miejsca zamieszkania. Pozwala to na zapobieganie odraczania od obowiązku szkolnego dzieci z niepełnosprawnościami.

Upowszechnianie edukacji przedszkolnej, zapewnienie lepszego dostępu do edukacji najmłodszym dzieciom oraz umożliwienie rozpoczęcia nauki w klasie pierwszej szkoły podstawowej dzieciom sześciolatniom jest priorytetowym działaniem w obszarze edukacji, zgodnym ze Strategią Rozwoju Edukacji na lata 2007 - 2013, Strategią Rozwoju Kraju 2007 - 2015, Strategicznym Planem Rządzenia oraz Programem Prac Rządu.

Kształcenie uczniów niepełnosprawnych.

Organizację kształcenia specjalnego reguluje art. 71b ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty¹⁰² oraz rozporządzenia wykonawcze do ustawy.

Zgodnie z powyższymi przepisami, kształceniem specjalnym obejmuje się dzieci i młodzież niepełnosprawną, wymagające stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy, na podstawie orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradniach specjalistycznych.

Kształcenie specjalne dzieci niepełnosprawnych może być prowadzone w ramach wychowania przedszkolnego zorganizowanego w formie kształcenia specjalnego w przedszkolach ogólnodostępnych, integracyjnych, specjalnych, w tym zorganizowanych w specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych, oddziałach przedszkolnych zorganizowanych w szkołach podstawowych, a także w ośrodkach umożliwiających dzieciom upośledzonym umysłowo w stopniu głębokim udział w zajęciach rewalidacyjno-wychowawczych, a także dzieciom z upośledzeniem umysłowym z niepełnosprawnościami sprzężonymi realizację obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego.

⁹⁹ Szczegółowe dane statystyczne zawarto w załączniku nr 3 tabela nr 2.

¹⁰⁰ Szczegółowe dane statystyczne zawarto w załączniku nr 3 tabela nr 3.

¹⁰¹ Dla dzieci niesłyszących, słabo słyszących, niewidomych, słabo widzących, z niepełnosprawnością ruchową, z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym, znacznym lub głębokim - objętych wychowaniem w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych, a także w innych formach wychowania przedszkolnego (na podstawie orzeczeń, o potrzebie kształcenia specjalnego, bądź orzeczeń o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych) oraz dla dzieci w przedszkolach i oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych zorganizowanych w placówkach leczniczych, w tym w zakładach opiekuńczo-leczniczych i zakładach lecznictwa uzdrowiskowego przekazywane są środki finansowe z budżetu państwa wg algorytmu podziału części oświatowej subwencji ogólnej w ramach wagi P₂₈ = 4,000. Natomiast dla dzieci z niepełnosprawnościami sprzężonymi i z autyzmem będących wychowankami przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych, a także innych form wychowania przedszkolnego, na podstawie orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego wydanych przez publiczne poradnie psychologiczno-pedagogiczne, naliczane są środki wg wagi P₃₆ = 9,500.

¹⁰² Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.

Natomiast kształcenie specjalne uczniów niepełnosprawnych może być prowadzone w formie nauki w szkołach ogólnodostępnych, szkołach lub oddziałach integracyjnych, specjalnych oraz w specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych i ośrodkach umożliwiających dzieciom i młodzieży upośledzonym umysłowo w stopniu głębokim udział w zajęciach rewalidacyjno-wychowawczych, a także dzieciom z upośledzeniem umysłowym z niepełnosprawnościami sprzężonymi realizację obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego, obowiązku szkolnego i obowiązku nauki.

Decyzję o wyborze formy i miejsca kształcenia (ogólne, integracyjne lub specjalne) podejmuje rodzice (opiekunowie prawni) dziecka, którzy zgodnie z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej, mają wyłączne prawo do decydowania o swoim dziecku, o ile prawo to nie zostanie im ograniczone lub nie zostaną go pozbawieni.

Jednocześnie należy podkreślić, że zgodnie z art. 71b ust. 2 ustawy o systemie oświaty, w zależności od rodzaju niepełnosprawności, w tym stopnia upośledzenia umysłowego, dzieciom i młodzieży niepełnosprawnej, organizuje się kształcenie i wychowanie, które stosownie do potrzeb umożliwia naukę w dostępnym dla nich zakresie, usprawnianie zaburzonych funkcji, rewalidację, oraz zapewnia specjalistyczną pomoc i opiekę. Oznacza to, że uczniowie niepełnosprawni, niezależnie od miejsca kształcenia, mają prawo do kształcenia specjalnego dostosowanego do ich indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychicznych.

Przedszkola, szkoły i placówki kształcące dzieci i młodzież niepełnosprawną organizują zindywidualizowane nauczanie, które stosownie do potrzeb umożliwia naukę w dostępnym dla nich zakresie, usprawnianie zaburzonych funkcji, rewalidację oraz specjalistyczną pomoc psychologiczno-pedagogiczną i opiekę.

Uczniowie niepełnosprawni mają możliwość realizowania zindywidualizowanego procesu kształcenia w formach i metodami dostosowanymi do ich indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz posiadanych predyspozycji psychofizycznych. Oznacza to, iż uczniowie niepełnosprawni, których poziom rozwoju intelektualnego funkcjonuje na poziomie normy wiekowej (np. niewidomi, niesłyszący, z niepełnosprawnością ruchową) oraz uczniowie z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim, realizują podstawę programową kształcenia ogólnego taką samą jak uczniowie pełnosprawni, natomiast metody i formy pracy dostosowywane są adekwatnie do indywidualnych potrzeb dziecka.

Praca z uczniem niepełnosprawnym odbywa się w oparciu o indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny, zawierający zintegrowane działania nauczycieli i specjalistów podejmowane wobec dziecka oraz realizację zajęć rewalidacyjnych. W celu podniesienia efektywności kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, poradnictwa i pomocy psychologiczno-pedagogicznej świadczonej uczniom, ich rodzicom i nauczycielom, wprowadzono zmiany w przepisach, które podkreślają indywidualne podejście do dziecka potrzebującego wsparcia w rozwijaniu zdolności i zainteresowań czy pokonywaniu trudności, udzielanego jak najbliżej miejsca edukacji - w jego przedszkolu, szkole lub placówce systemu oświaty. Wśród uczniów wymagających w szczególności objęcia pomocą psychologiczno-pedagogiczną w procesie kształcenia i wychowania wskazano uczniów niepełnosprawnych.

Uczniowie niepełnosprawni mogą się uczyć w każdym typie i rodzaju szkoły. Wybór miejsca kształcenia należy do rodziców/opiekunów prawnych dziecka. Dyrektor obwodowej szkoły podstawowej i obwodowego gimnazjum nie może odmówić przyjęcia dziecka zamieszkałego w obwodzie danej szkoły. W przypadku szkoły ponadgimnazjalnej, jeśli uczeń spełnia wymagane kryteria, odmowa również nie powinna mieć miejsca. Jednocześnie, w stosunku do uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego dyrektor szkoły zobowiązany jest do zapewnienia mu specjalnej organizacji nauki i metod pracy. Ponadto, w uzgodnieniu z organem prowadzącym ma obowiązek zorganizowania dla takiego ucznia zajęć rewalidacyjnych.

Z dostępnych danych statystycznych¹⁰³ wynika, że w roku 2011 do przedszkoli i różnych typów szkół uczęszczało 158.226 dzieci i młodzieży niepełnosprawnej, z czego do:

- przedszkoli (bez specyfikacji) – 7.889 dzieci, co stanowi 78,45% ogółu dzieci niepełnosprawnych objętych wychowaniem przedszkolnym w przedszkolach;
- przedszkoli specjalnych 2.167 dzieci (tj. 21,55% ogółu dzieci niepełnosprawnych objętych wychowaniem przedszkolnym w przedszkolach);
- punktów przedszkolnych 262 dzieci;
- zespołów wychowania przedszkolnego 8 dzieci;
- szkół ogólnodostępnych i integracyjnych różnego typu uczęszczało 65 636 osób, co stanowi 45,06 % ogółu dzieci i młodzieży posiadających orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego;
- szkół specjalnych 80.028 osób, co stanowi 54,94% ogółu dzieci i młodzieży posiadających orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego.

Dla dzieci i młodzieży, które z powodu niepełnosprawności nie mogą uczęszczać do szkoły w miejscu zamieszkania prowadzone są specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze i specjalne ośrodki wychowawcze, w których ci uczniowie mogą spełniać obowiązki szkolny i obowiązki nauki oraz mają zapewnioną całodobową opiekę pedagogiczną¹⁰⁴.

Dla 10 306 dzieci i młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim¹⁰⁵ były organizowane zajęcia rewalidacyjno – wychowawcze przez:

- szkoły podstawowe – dla 6 315 osób;
- ośrodki umożliwiające dzieciom i młodzieży upośledzonym umysłowo w stopniu głębokim udział w zajęciach rewalidacyjno-wychowawczych, a także dzieciom z upośledzeniem umysłowym z niepełnosprawnościami sprzężonymi realizację obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego, obowiązku szkolnego i obowiązku nauki – dla 2 311 osób;
- gimnazja – dla 1 066 osób;
- przedszkola – dla 368;
- poradnie psychologiczno-pedagogiczne – dla 228 osób;
- poradnie specjalistyczne – dla 18 osób.

Osoby dorosłe, które posiadają orzeczenie o niepełnosprawności wydane przez powiatowy zespół do spraw orzekania o niepełnosprawności lub stopniu niepełnosprawności uzupełniają wykształcenie lub kontynuują naukę w ramach prowadzonego w systemie oświaty kształcenia ustawicznego¹⁰⁶.

Za organizację kształcenia specjalnego ucznia niepełnosprawnego odpowiedzialna jest właściwa jednostka samorządu terytorialnego, do zadań której należy prowadzenie odpowiednio przedszkoli lub szkół danego typu i rodzaju. Środki na realizację zadań edukacyjnych przekazywane są budżetu państwa w części oświatowej subwencji ogólnej.

Zadania oświatowe realizowane w szkołach i placówkach oświatowych, prowadzonych lub dotowanych przez jednostki samorządu terytorialnego, uwzględnione są przy podziale części oświatowej subwencji ogólnej. Część oświatowa subwencji ogólnej jest jednym z dochodów jednostek samorządu terytorialnego i jest przekazywana – w miesięcznych ratach - do poszczególnych gmin, powiatów i województw samorządowych z budżetu państwa przez ministra właściwego do spraw finansów publicznych. Sposób podziału subwencji oświatowej pomiędzy samorządy terytorialne określa algorytm, stanowiący załącznik do rozporządzenia ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania

¹⁰³ Szczegółowe dane statystyczne na podstawie SIO na dzień 30.09.2011 przedstawiono w załączniku nr 4 tab.1.

¹⁰⁴ Zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 maja 2011 r. w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach (Dz. U. Nr 109, poz. 631), Liczbę wychowanków przedstawiono w załączniku nr 5.

¹⁰⁵ Szczegółowe dane przedstawiono w załączniku nr 5.

¹⁰⁶ Szczegółowe dane przedstawiono w załączniku nr 6.

w sprawie sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego w danym roku¹⁰⁷.

Algorytm podziału subwencji oświatowej jest metodą statystyczną podziału ogólnej kwoty subwencji. Niezależnie jednak od sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej pomiędzy jednostki samorządu terytorialnego subwencja oświatowa stanowi jedną kwotę, a o jej przeznaczeniu¹⁰⁸ decyduje organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego.

Podział kwoty subwencji oświatowej w jednostce samorządu terytorialnego na poszczególne szkoły i placówki dokonuje się według zasad wypracowanych przez poszczególne jednostki samorządu terytorialnego z uwzględnieniem ponoszonych kosztów funkcjonowania szkół i placówek (tj. liczby uczniów, liczby zatrudnionych nauczycieli i ich wynagrodzeń, kosztów utrzymania bazy lokalowej, itp.), realizujących zadania wynikające z przepisów prawa oświatowego.

Należy również zaznaczyć, że z ogólnej kwoty części oświatowej subwencji ogólnej wyodrębnia się¹⁰⁹ rezerwę części oświatowej subwencji ogólnej. Rezerwą części oświatowej subwencji ogólnej dysponuje minister właściwy do spraw finansów publicznych, po zasięgnięciu opinii ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania oraz reprezentacji jednostek samorządu terytorialnego. Na podstawie opracowanych na każdy rok kalendarzowy kryteriów podziału rezerwy części oświatowej subwencji ogólnej, jednostki samorządu terytorialnego korzystają z możliwości występowania z wnioskiem o zwiększenie części oświatowej subwencji ogólnej, w tym na likwidację barier architektonicznych w przedszkolach, szkołach i placówkach systemu oświaty. W ramach kryteriów podziału tej rezerwy jednostka samorządu terytorialnego prowadząca przedszkole integracyjne lub specjalne, szkołę lub placówkę systemu oświaty może ubiegać się o dofinansowanie prac remontowych (tzw. remonty bieżące), likwidujących utrudnienia występujące w budynkach przedszkoli, szkół i placówek systemu oświaty i ich najbliższym otoczeniu, które ze względu na rozwiązania techniczne, konstrukcyjne lub warunki użytkowania uniemożliwiają lub utrudniają swobodę ruchów osobom niepełnosprawnym. Dzięki temu samorządy mogą likwidować bariery architektoniczne w prowadzonych przedszkolach, szkołach i placówkach systemu oświaty.

Z danych zgromadzonych w systemie informacji oświatowej wynika¹¹⁰, że z ogólnej liczby 37.720 placówek systemu oświaty, 12.281 jest wyposażonych w urządzenia dla niepełnosprawnych uczniów (toalety, windy, podjazdy dla wózków inwalidzkich), co stanowi 32,56% ogółu tych placówek.

Edukacja włączająca

Włączanie uczniów niepełnosprawnych do kształcenia we wszystkich typach szkół i placówek, w tym szkół ogólnodostępnych i integracyjnych umożliwia elastyczny system kształcenia w Polsce, pozwalający na wybór szkoły. Szeroko rozumiana idea włączania uczniów niepełnosprawnych do kształcenia w szkołach ogólnodostępnych zawiera się we wprowadzanych zmianach w zakresie organizacji pomocy psychologiczno – pedagogicznej i kształcenia specjalnego, których wdrażanie rozpoczęło się już w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych, gimnazjach

¹⁰⁷ Ze względu na rozbudowaną strukturę zadań edukacyjnych realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego, formuła algorytmicznego podziału subwencji oświatowej uwzględnia szereg czynników i parametrów obrazujących specyfikę kształtowania składowych elementów subwencji w odniesieniu zarówno do zadań szkolnych jak i zadań pozaszkolnych. Algorytm podziału subwencji oświatowej uzależnia wysokość przyznawanych środków od skali i struktury realizowanych zadań, mierzonych liczbą uczniów i wychowanków, z uwzględnieniem stopnia awansu zawodowego nauczycieli. Konstrukcja algorytmu opiera się na kluczowym i podstawowym założeniu, iż środki subwencyjne dzielone są wg kryteriów jednolitych i powszechnych, a zatem identycznych dla wszystkich jednostek samorządu terytorialnego.

¹⁰⁸ zgodnie z art. 7 ust. 3 ustawy z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz. U. z 2010 r. Nr 80, poz. 526, z późn. zm.).

¹⁰⁹ zgodnie z art. 28 ust. 2 ustawy z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz. U. z 2008 r. Nr 88, poz. 539, z późn. zm.).

¹¹⁰ Szczegółowy wykaz zawarto w załączniku 7.

i szkołach specjalnych wszystkich typów. Od 1 września 2012 r. zmiany te będą obowiązywać w szkołach podstawowych i ponadgimnazjalnych.

Zespołowa analiza potrzeb ucznia w szkole i zobowiązanie do opracowywania indywidualnych programów edukacyjno – terapeutycznych dla każdego dziecka, posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego pozwoli na zaplanowanie dla niego jak najlepszej oferty edukacyjnej, uwzględniającej zarówno naukę, jak i terapię. W zespołowej analizie sytuacji ucznia, na wniosek jego rodziców, może brać udział przedstawiciel organu prowadzącego szkołę, co jest bardzo istotne z punktu widzenia finansowania zajęć rewalidacyjnych czy specjalistycznych rekomendowanych przez zespół.

Podstawa programowa kształcenia ogólnego podkreśla znaczenie rozwoju społecznego uczniów, czyli kształtowanie postaw odpowiedzialności, poczucia własnej wartości, szacunku dla innych ludzi oraz gotowości do podejmowania inicjatyw, zatem postaw istotnie ważnych dla poszanowania praw osób niepełnosprawnych. W podstawie programowej dla każdego etapu edukacyjnego uwzględnione zostały również cele oraz treści nauczania w zakresie realizacji praw osób niepełnosprawnych. Zadaniem szkoły jest m.in. przekazanie podstawowego zasobu wiedzy na temat faktów, zasad, teorii i praktyki, w nauczanych przedmiotach oraz poszanowanie godności ucznia, zapewnienie mu przyjaznych, bezpiecznych i zdrowych warunków do nauki, rozwijanie samodzielności oraz odpowiedzialności za siebie i najbliższe otoczenie, jak również kształtowanie postawy warunkującej sprawne i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie.

Uczniowie z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz uczniowie ze sprzężonymi niepełnosprawnościami, w których jedną z niepełnosprawności jest upośledzenie umysłowe w stopniu umiarkowanym lub znacznym, realizują odrębną podstawę programową kształcenia ogólnego. Natomiast dla dzieci i młodzieży upośledzonych umysłowo w stopniu głębokim, w wieku od 3 do 25 lat, organizowane są zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze w formie zespołowej lub indywidualnej. Celem tych zajęć jest wspomaganie ich rozwoju, rozwijanie zainteresowania otoczeniem oraz uzyskiwanie niezależności od innych osób w funkcjonowaniu w codziennym życiu.

W celu zapewnienia uczniom niepełnosprawnym powodzenia w nauce szkolnej przyjęte zostały rozwiązania prawne i organizacyjne wyrównujące ich szanse edukacyjne, zapewniające odpowiednie warunki do nauki i pomoc psychologiczno-pedagogiczną oraz zatrudnienie nauczycieli i specjalistów do prowadzenia zajęć w sposób dostosowany do ich potrzeb i możliwości rozwojowych. Rozwiązania te wynikają m.in. z rozporządzeń ministra właściwego do spraw oświaty¹¹¹, które:

- o określają zmniejszoną liczebność oddziałów w przedszkolu i szkołach dla dzieci wymagających m.in., prowadzenia zajęć z wykorzystaniem alfabetu Braile'a, języka migowego, komunikacji wspomaganiej i stosowania alternatywnych metod komunikacji (niewidomych, słabowidzących, niesłyszących i słabosłyszących, z autyzmem);
- o zobowiązują do dodatkowego uwzględnienia w szkolnym planie nauczania uczniów niepełnosprawnych, w zależności od ich rodzaju i stopnia niepełnosprawności, zajęć rewalidacyjnych, do których zalicza się: korekcyjne wady postawy, korygujące wady

¹¹¹ W sprawach :

- o ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół (Dz. U. z 2001 r. Nr 61, poz. 624, z późn. zm.),
- o ramowych planów nauczania w szkołach publicznych (Dz. U. z 2002 r. Nr 15, poz. 142, z późn. zm.), - m.in. w § 3 ust. 2,
- o warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w przedszkolach, szkołach i oddziałach ogólnodostępnych lub integracyjnych (Dz. U. z 2010 r. Nr 228, poz. 1490),
- o warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w specjalnych przedszkolach, szkołach i oddziałach oraz w ośrodkach (Dz. U. z 2010 r. Nr 228, poz. 1489);
- o warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w przedszkolach, szkołach i oddziałach ogólnodostępnych lub integracyjnych (Dz. U. z 2010 r. Nr 228, poz. 1490),
- o warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w specjalnych przedszkolach, szkołach i oddziałach oraz w ośrodkach (Dz. U. z 2010 r. Nr 228, poz. 1489).

mowy, orientacji przestrzennej i poruszania się, nauki języka migowego lub innych alternatywnych metod komunikacji, inne, wynikające z programów rewalidacji. Natomiast z załączonych do rozporządzenia ramowych planów nauczania dla każdego typu szkoły specjalnej wynika, że w szkołach specjalnych dla uczniów z niepełnosprawnościami przeznaczona jest dodatkowo 30 godzin na zajęcia rewalidacyjne w trzyletnim okresie nauczania (co oznacza po 10 godzin w tygodniu dla oddziału), w szkołach ogólnodostępnych zajęcia takie organizuje dyrektor w uzgodnieniu z organem prowadzącym;

- nakładają na przedszkola, szkoły i oddziały ogólnodostępne oraz szkoły i oddziały integracyjne obowiązek zapewnienia dzieciom i młodzieży niepełnosprawnym oraz niedostosowanym społecznie realizację zaleceń zawartych w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego; odpowiednie, ze względu na indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne uczniów, warunki do nauki, sprzęt specjalistyczny i środki dydaktyczne; zajęcia specjalistyczne, opisane w przepisach w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach; inne zajęcia odpowiednie ze względu na indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne uczniów, w szczególności zajęcia rewalidacyjne i resocjalizacyjne oraz przygotowanie uczniów do samodzielności w życiu dorosłym;
- wskazują, że przedszkola specjalne oraz oddziały specjalne w przedszkolach ogólnodostępnych, szkoły specjalne wszystkich typów, w tym szkoły przysposabiające do pracy, oraz oddziały specjalne w szkołach ogólnodostępnych, młodzieżowe ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, specjalne ośrodki wychowawcze, ośrodki umożliwiające dzieciom i młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim, a także dzieciom i młodzieży z upośledzeniem umysłowym z niepełnosprawnościami sprzężonymi, realizację odpowiednio obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego, obowiązku szkolnego, obowiązku nauki, zapewniają realizację:
 - ✓ zaleceń zawartych w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego;
 - ✓ odpowiednie, ze względu na indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne uczniów, warunki do nauki, sprzęt specjalistyczny i środki dydaktyczne;
 - ✓ zajęcia specjalistyczne, o których mowa w przepisach w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach;
 - ✓ inne zajęcia odpowiednie ze względu na indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne uczniów, w szczególności zajęcia rewalidacyjne i resocjalizacyjne;
 - ✓ integrację uczniów ze środowiskiem rówieśniczym; przygotowanie uczniów do samodzielności w życiu dorosłym

Szkoły i placówki kształcące dzieci i młodzież z niepełnosprawnościami organizują zindywidualizowane nauczanie na podstawie stosownego orzeczenia lub opinii wydanych przez zespół orzekający publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej. Również na tej podstawie uczniowie lub absolwenci z niepełnosprawnościami przystępują do sprawdzianu przeprowadzanego w ostatnim roku nauki w szkole podstawowej, egzaminu przeprowadzanego w ostatnim roku nauki w gimnazjum, egzaminu maturalnego oraz egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe, w warunkach i formie dostosowanych do rodzaju ich niepełnosprawności.

Dostosowanie warunków przeprowadzania sprawdzianu, egzaminu gimnazjalnego, egzaminu maturalnego oraz egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe do uwarunkowanych niepełnosprawnością indywidualnych potrzeb rozwojowych

i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia lub absolwenta polega w szczególności na: zminimalizowaniu ograniczeń wynikających z niepełnosprawności, wykorzystaniu odpowiedniego sprzętu specjalistycznego i środków dydaktycznych odpowiednim przedłużeniu czasu przewidzianego na przeprowadzenie sprawdzianu lub egzaminu, zapewnieniu obecności w czasie sprawdzianu lub egzaminu specjalisty z zakresu danej niepełnosprawności, jeżeli jest to niezbędne dla uzyskania właściwego kontaktu z uczniem lub absolwentem lub pomocy w obsłudze sprzętu specjalistycznego i środków dydaktycznych.

Ponadto, dla uczniów i absolwentów niepełnosprawnych, posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, przystępujących do sprawdzianu, egzaminu gimnazjalnego, egzaminu maturalnego lub egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe przygotowuje się odpowiednio zestawy zadań albo arkusze egzaminacyjne, dostosowane do rodzaju niepełnosprawności.

Szczegółową informację o sposobach dostosowania warunków i form przeprowadzania sprawdzianu, egzaminu gimnazjalnego, egzaminu maturalnego oraz egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe odpowiednio do rodzaju niepełnosprawności lub indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych uczniów lub absolwentów opracowuje Dyrektor Centralnej Komisji Egzaminacyjnej i podaje do publicznej wiadomości na stronie internetowej Centralnej Komisji Egzaminacyjnej w terminie do dnia 1 września roku szkolnego, w którym jest przeprowadzany sprawdzian lub egzamin.

W przypadku, kiedy zdający ubiega się o prawo do przystąpienia do egzaminu maturalnego w warunkach i formie dostosowanych do indywidualnych potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych jest obowiązany dołączyć do deklaracji składanej dyrektorowi szkoły wniosek o dostosowanie warunków i formy egzaminu wraz z opinią poradni psychologiczno-pedagogicznej, orzeczeniem o potrzebie indywidualnego nauczania, orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego, lub zaświadczeniem lekarskim.

Regulacje umożliwiające dostosowanie warunków i formy przeprowadzania egzaminów eksternistycznych do potrzeb i możliwości osób niewidomych, słabowidzących, niesłyszących, słabosłyszących, z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją, z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim lub z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera zawiera rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 stycznia 2012 r. w sprawie egzaminów eksternistycznych.

- **Dostęp do podręczników i pomocy dydaktycznych dla uczniów niewidomych oraz słabo widzących, niesłyszących i z upośledzeniem umysłowym.**

Od 2009 roku w MEN obowiązuje nowy system zapewniania uczniom niewidomym i słabowidzącym dostępu do podręczników szkolnych¹¹². Na zlecenie i ze środków Ministerstwa Edukacji Narodowej wykonywane są adaptacje wskazanych przez szkoły tytułów podręczników szkolnych i książek pomocniczych, dostosowane do potrzeb uczniów niewidomych i słabowidzących. Wersje elektroniczne podręczników wykonanych w systemie brajla zamieszczane są na stronie internetowej Ośrodka Rozwoju Edukacji w specjalnie opracowanym przez MEN systemie informatycznym, umożliwiającym dyrektorom szkół i placówek bieżące ich pobieranie oraz wydrukowanie w całości lub części, zgodnie z indywidualnymi potrzebami edukacyjnymi uczniów. W miarę posiadanych środków, podręczniki te są również drukowane na zlecenie Ministerstwa i przekazywane do szkół i placówek. Podręczniki wykonane w druku powiększonym, przeznaczone dla uczniów słabowidzących, szkoły i placówki otrzymują natomiast w wersji wydrukowanej, zgodnie ze złożonym do Ministerstwa Edukacji Narodowej zapotrzebowaniem. Zadanie powyższe jest

¹¹² Ministerstwo Edukacji Narodowej, działając na podstawie art. 71d ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.), dofinansowuje podręczniki szkolne i książki pomocnicze przeznaczone dla uczniów niewidomych, słabowidzących, niesłyszących i z upośledzeniem umysłowym.

realizowane każdego roku, na podstawie wieloletnich umów zawartych z uczelniami wyższymi¹¹³.

W budżecie zadaniowym Ministerstwa Edukacji Narodowej na 2011 rok finansowanym z cz. 30 - *Oświata i wychowanie*, zostały przeznaczone na to zadanie środki w wysokości ponad 2,6 mln zł. Dzięki realizacji zadania w ww. sposób, znacząco zwiększyła się liczba tytułów podręczników szkolnych, których adaptacja do potrzeb uczniów niewidomych jest dostępna na bieżąco dla wszystkich szkół i placówek, do których uczęszczają ci uczniowie.

Ponadto w 2011 roku Ministerstwo Edukacji Narodowej wychodząc naprzeciw potrzebom szkół i placówek pozyskało dodatkowe środki w wysokości 2,5 mln zł z rezerwy celowej nr 26 – *Realizacja Narodowego Programu Stypendialnego, w tym wyprawka szkolna*, na wydruk podręczników wykonanych w systemie Braille’a. Środki te zostały przekazane organom prowadzącym szkoły i placówki, do których uczęszczają uczniowie niewidomi, zgodnie z decyzją Ministra Finansów z dnia 22 lipca 2011 r., w formie dotacji celowej z budżetu państwa na podstawie porozumień zawieranych z tymi organami. W przypadku stowarzyszeń oraz pozostałych jednostek niezaliczanych do sektora finansów publicznych ww. środki przekazywane będą na finansowanie zadań zleconych do realizacji tym jednostkom. Należy jednocześnie zaznaczyć, że podmioty podpisujące porozumienie nie były zobowiązane do wniesienia wkładu własnego, gdyż całość kosztów wydruku podręczników szkolnych i książek pomocniczych, realizowanego w ramach tych porozumień była pokrywana z dotacji przekazanej przez Ministerstwo Edukacji Narodowej. Dzięki zastosowaniu takiego rozwiązania, dodatkowe środki z budżetu państwa zostały przekazane na wydruk podręczników szkolnych i książek pomocniczych odpowiednio do rozpoznanych indywidualnych potrzeb uczniów niewidomych w tym zakresie w poszczególnych szkołach i placówkach. Umożliwiono bowiem wykonanie wydruku tych podręczników w formie jak najbardziej właściwej dla każdego z tych uczniów, uwzględniającej również możliwości organizacyjne szkół/placówek, do których uczęszczają uczniowie niewidomi.

W 2011 r. w ramach zadania *Dofinansowanie do druku podręczników dla uczniów niewidomych* zawarto 45 porozumień z jednostkami samorządu terytorialnego oraz jedną umowę z Towarzystwem Opieki nad Ociemniałymi na dofinansowanie wydruku podręczników szkolnych i książek pomocniczych dla uczniów niewidomych, na łączną kwotę 1.812.345 zł. Podmioty realizowały zadanie poprzez zakup materiałów niezbędnych do wydruku (papier, elementy oprawy podręcznika/książki, itp.), druk lub zlecenie wydrukowania podręczników szkolnych i książek pomocniczych dla uczniów niewidomych. Celem podjętych działań było zapewnienie uczniom niewidomym dostępu do zaadaptowanych podręczników szkolnych i książek pomocniczych.

W ramach zadania w 2011 r. wydrukowano łącznie 1.965 podręczników szkolnych oraz książek pomocniczych w brajlu. Łącznie na realizację ww. zadania wykorzystano 1.411.611 zł. Działania podjęte przez Ministerstwo Edukacji Narodowej w zakresie dofinansowania podręczników dla uczniów niewidomych i słabo widzących istotnie wspierają jakość procesu kształcenia specjalnego tych uczniów i wyrównują ich szanse edukacyjne. Umożliwienie otrzymania dofinansowania zakupu podręczników uczniom niepełnosprawnym bez względu na miejsce ich edukacji jest bowiem stworzeniem warunków równych szans oraz znacząco wpływa na eliminowanie barier o charakterze środowiskowym w dostępie do kształcenia, wychowania i opieki odpowiednich do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych ucznia, jednocześnie nie ograniczając nauczycielowi prawa do wyboru podręcznika odpowiedniego do realizowanego programu nauczania. Jednocześnie, jednostka samorządu terytorialnego, prowadząca szkołę/placówkę, do której uczęszcza uczeń niewidomy lub słabowidzący, otrzymuje zwiększone środki finansowe w ramach podziału

¹¹³ Uniwersytetem Warszawskim oraz Katolickim Uniwersytetem Lubelskim Jana Pawła II.

części oświatowej subwencji ogólnej, na podstawie wydawanego w każdym roku rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego, uwzględniające zakres realizowanych przez daną jednostkę zadań oświatowych.

W 2011 r. w celu zadania publicznego p.n. *Zapewnienie uczniom niewidomym i słabo widzącym czasopism przeznaczonych dla dzieci i młodzieży wykonanych odpowiednio w systemie Braille'a oraz w druku powiększonym*, w wyniku ogłoszonego otwartego konkursu ofert, zawarto umowę z Polskim Związkiem Niewidomych na dofinansowanie ww. zadania w kwocie 99.768. zł. Podmiot realizował zadanie poprzez wydruk czasopism dla dzieci i młodzieży wykonanych odpowiednio w systemie Braille'a oraz w druku powiększonym¹¹⁴. Łącznie, w ramach realizacji zadania wydrukowano i rozprowadzono 4.380 egz.

- **Podniesienie efektywności kształcenia oraz wdrożenie innowacyjnych programów nauczania uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.**

Zadania w tym zakresie były w ub.r. realizowane w formie wiele projektów mających na celu wsparcie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej w ramach Priorytetu III Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

W grudniu 2011 roku zakończył się projekt systemowy „Podniesienie efektywności kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi”¹¹⁵ o wartości 7.420.000 zł. Celem projektu było zapewnienie świadczenia pomocy psychologiczno-pedagogicznej jak najbliżej dziecka/ucznia, w środowisku jego nauczania i wychowania, tj. w przedszkolu, szkole i placówce oświatowej oraz poprawa jakości systemu kształcenia i wychowania uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. W ramach projektu opracowano model pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Przeprowadzono szkolenia dla 489 liderów zmian w zakresie: nowego modelu pracy z dzieckiem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, nowych zadań szkół w pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz przygotowania nauczycieli do rozpoznawania ryzyka specyficznych trudności w uczeniu się (w ramach tych działań opracowano materiały i ankiety). Liderzy zmian przeprowadzili spotkania konsultacyjno-informacyjne na obszarze całej Polski dla przedstawicieli kadry zarządzającej i pedagogicznej, w których uczestniczyło ponad 50 tys. osób.

Od roku 2009 r. realizowane są projekty wybrane do dofinansowania w ramach konkursu „Opracowanie i pilotażowe wdrożenie innowacyjnych programów nauczania uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi z wykorzystaniem nowoczesnych metod diagnozy i terapii ucznia niepełnosprawnego”. Skierowane są do szkół podstawowych, gimnazjów, szkół ponadgimnazjalnych i placówek prowadzących kształcenie dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (szkoły specjalne, integracyjne, szkoły ogólnodostępne z oddziałami integracyjnymi lub oddziałami specjalnymi). Ich celem jest opracowanie i pilotażowe wdrożenie innowacyjnych programów nauczania uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi z wykorzystaniem nowoczesnych metod diagnozy i terapii ucznia niepełnosprawnego. Programy dotyczą m.in. kształcenia w zakresie nauk matematycznych, przyrodniczych i technicznych oraz przedsiębiorczości. Podpisano 22 umowy na realizację projektów o wartości 33.358.225 zł. Zakończyła się realizacja 9 projektów.

Opracowano 58 programów nauczania, w tym 12 w zakresie przedsiębiorczości, przedmiotów matematyczno-przyrodniczych i technicznych.

¹¹⁴ W ramach zadania wydrukowano następujące czasopisma:

- „Promyczek” wersja brajlowska 6 numerów (w tym wakacyjny numer podwójny) po 150 egz. każdego numeru tj. 900 egz.;
- „Promyczek” wersja w druku powiększonym 6 numerów (w tym wakacyjny numer podwójny) po 280 egz. każdego numeru tj. 1680 egz.;
- „Światelko” wersja brajlowska 6 numerów (w tym wakacyjny numer podwójny) po 120 egz. każdego numeru tj. 720 egz.;
- „Światelko” wersja w druku powiększonym 6 numerów (w tym wakacyjny numer podwójny) po 180 egz. każdego numeru tj. 1080 egz.

¹¹⁵ Program realizowany był w okresie 31.03.2010 r. – 31.12.2011 r.

Wśród programów są m.in.:

- „Gimnastykując ciało - usprawniasz umysł” - Program nauczania uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w zakresie kompetencji matematyczno-przyrodniczych, ze szczególnym uwzględnieniem umiejętności liczenia, poznawania przedmiotów, ich właściwości, położenia w przestrzeni, kształcenia pamięci, myślenia i wyobraźni twórczej;
- Programy nauczania matematyki uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim dla klas IV-VI szkoły podstawowej, gimnazjum i klas I/II szkoły zawodowej;
- Program „Radość z działania - praktyczna aktywność”, obejmujący zadania z zakresu: praktycznego życia, kształcenia zmysłów, edukacji matematycznej i językowej;
- Komputerowy świat wiedzy – program nauczania informatyki dla uczniów niewidzących i słabowidzących;
- Program „Z komputerem za Pan Brat” oparty na wykorzystaniu technologii multimedialnych” obejmujący serię programów do terapii zaburzeń poznawczych i percepcyjno – motorycznych, ćwiczenia wspomagania stymulacji wielozmysłowej oraz z zakresu wspierania wszechstronnego rozwoju dziecka, w tym mowy;
- Program rozwijania percepcji wzrokowej „Przyjazne fale” z wykorzystaniem terapii EEG Biofeedback, aktywizującej potencjał umysłowy;
- Program „Przez zmysły poznajemy świat” realizowany w oparciu o metodę opracowaną przez J. Ayers Integracji Sensorycznej;
- Program „Cztery pory roku w twórczej adaptacji pedagogiki M. Montessori” przeznaczony dla dzieci i młodzieży z upośledzeniem umiarkowanym, znacznym oraz współwystępującymi deficytami;
- „Twórcza Aktywność” – program nauczania uwzględniający ćwiczenia usprawniające funkcjonowanie mózgu, zapewniające równowagę pomiędzy pracą obu jego półkul;
- Program rozwijania integracji zmysłowej „Ruch i koordynacja to radosna edukacja” mający na celu poprawę rozwoju integracji sensorycznej;
- Program „Czytam ze zrozumieniem = rozumiem świat” dotyczący rozwoju umiejętności czytania ze zrozumieniem przez uczniów z lekkim upośledzeniem umysłowym;
- Innowacyjny program rozwijający komunikację pomiędzy młodzieżą słyszącą a niesłyszącą;
- Program „Warto pracować - przełamywanie izolacji społecznej”, wdrażany wśród uczniów Szkoły Przesposabiającej do Pracy, upośledzonych umysłowo, mający na celu naukę wykonywania czynności z zakresu utrzymania porządku i czystości.

Programy wdrażane są w 257 szkołach i placówkach. Do realizacji programów przygotowano 834 nauczycieli. Wsparciem objęto 5 819 uczniów.

Ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego realizowany był również projekt systemowy „Indywidualizacja procesu nauczania i wychowania uczniów klas I - III szkół podstawowych” przewidzianego do realizacji w ramach Poddziałania 9.1.2 Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji oraz zmniejszanie różnic w jakości usług edukacyjnych, obejmującego programy indywidualizacji nauczania klas I – III szkół. Celem tego projektu było wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi poprzez:

- zapewnienie każdemu dziecku realizującemu I etap edukacyjny oferty edukacyjno - wychowawczo - profilaktycznej, zgodnej z jego indywidualnymi potrzebami i możliwościami edukacyjnymi i rozwojowymi;
- zwiększenie stopnia i zakresu wykorzystania w szkole aktywizujących metod nauczania, zwiększenia dostępności i podniesienia jakości wsparcia i pomocy psychologicznej

-pedagogicznej udzielanej dzieciom, w szczególności dzieciom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi;

- o podniesienie jakości pomocy udzielanej przez szkołę rodzicom dzieci uczących się na I etapie edukacyjnym oraz zintensyfikowanie współpracy i zaangażowania rodziców w życie szkoły.

Wspomniane działania przyczynią się do podniesienia efektywności pracy z uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, zarówno poprzez przygotowanie kadry nauczycieli, wychowawców i specjalistów zatrudnionych w przedszkolach, szkołach i placówkach oświatowych, jak i wzbogacenie bazy i oferty szkół.

- **Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży niepełnosprawnej – realizacja programów rządowych.**

Działania zmierzające do integracji dzieci i młodzieży niepełnosprawnej w powszechnym systemie kształcenia zostały uwzględnione w projekcie „Strategia Rozwoju Kraju 2020” w obszarze - edukacji dzieci i młodzieży niepełnosprawnej. Podobne zapisy znajdują się również w projekcie „Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego”.

Ministerstwo Edukacji Narodowej od 2002 roku realizuje program pomocy uczniom w zakresie dofinansowania podręczników szkolnych.

Wprowadzając w 2009 r. nową podstawę kształcenia ogólnego Ministerstwo Edukacji Narodowej wprowadziło również do programu „Wyprawka szkolna” kolejną grupę uczniów, którzy nie mogli korzystać z używanych podręczników, ze względu na wprowadzone zmiany programowe. W kolejnych latach byli to uczniowie klasy I, II oraz klasy III gimnazjum. Aby zapewnić odpowiedni poziom finansowania podręczników dla uczniów zwiększono również kwotę przewidzianą na program -w 2009 r. do kwoty 104.000 tys. zł, w 2010 r. do 103.350 tys. zł oraz w 2011 r. do 115.000 tys. zł.

Jednocześnie od 2010 r. obok uczniów pozostających w trudnej sytuacji materialnej do programu włączono również grupę uczniów, których rodziny ze względów ekonomicznych, rodzinnych lub społecznych mają trudności z nabyciem podręczników szkolnych. Od 2010 r. w ramach „Wyprawki szkolnej”¹¹⁶ dofinansowanie do podręczników otrzymują również uczniowie: słabowidzący, niesłyszący, z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim, z niepełnosprawnościami sprzężonymi w przypadku, gdy jedną z niepełnosprawności jest niepełnosprawność wymieniona wyżej, posiadający orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, o którym mowa w art. 71b ust. 3 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty.

W 2011 r. z programu korzystali uczniowie klas I-III szkoły podstawowej oraz III klasy gimnazjum, na zasadach określonych powyżej oraz uczniowie z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego, wydatkowo kwotę blisko 55.000 tys. zł.

Z danych tych wynika, że wspomniane środki pozwoliły na objęcie wsparciem wszystkich uprawnionych uczniów spełniających kryterium dochodowe i zgłaszających się o pomoc. W ramach programu, poza ustawowym kryterium dochodowym, z programu skorzystało ok. 3-4% uczniów, z klas objętych programem, którzy znajdują się w trudnej sytuacji społecznej, rodzinnej, ekonomicznej lecz przekraczają kryterium dochodowe. Niejednokrotnie jednak rodzice uczniów spoza kryterium dochodowego niechętnie zgłaszają się o pomoc, a w części przypadków rodzice niedopełniali również obowiązku złożenia dokumentów potwierdzających zakup podręczników.

Działania Ministerstwa Edukacji Narodowej od wielu lat nakierowane są na zwiększenie grupy odbiorców pomocy, zarówno poprzez rozszerzanie grupy uczniów, którym przyznaje się pomoc, jak i poprzez zmniejszanie wymogów formalnych niezbędnych do otrzymania wsparcia. Od 2008 r. rodzice mieli prawo w ramach programu złożyć

¹¹⁶ Szczegółowe informacje zamieszczono w załączniku nr 8 – wyprawka szkolna.

oświadczenie o wysokości swoich dochodów, zamiast zaświadczenia, co ułatwiało ubieganie się o pomoc.

W ocenie Ministerstwa Edukacji Narodowej za niezwykle cenne należy uznać włączenie do programu uczniów niepełnosprawnych, którzy otrzymują pomoc bez względu na sytuację materialną rodziny. Należy podkreślić, że Ministerstwo Edukacji Narodowej każdego roku przekazywało szczegółową informację do Kuratorów Oświaty o programie, wskazując na nowe rozwiązania, uczestniczyło również aktywnie w akcjach medialnych związanych z upowszechnieniem programu (audycje radiowe, telewizyjne, artykuły w prasie codziennej i czasopismach), przygotowywało na własnej stronie internetowej informację o zasadach programu, kryteriach dostępu, wysokości pomocy, itp.

W 2011 r. kontynuowano realizację programu rządowego „Radosna szkoła”¹¹⁷. Głównym celem programu jest pomoc finansowa organom prowadzącym w tworzeniu warunków do realizowania nowej podstawy programowej kształcenia ogólnego w szkołach podstawowych i ogólnokształcących szkołach muzycznych I stopnia, oraz w przygotowaniu szkół do rozpoczynania spełniania obowiązku szkolnego przez dzieci sześciolatnie. Jednym z najważniejszych założeń Programu jest stworzenie uczniom klas I-III, w tym uczniom sześciolatnim i siedmioletnim, bezpiecznych warunków w zakresie nauki, wychowania i opieki (porównywalnych z warunkami edukacji przedszkolnej) oraz umożliwienie organizowania w sposób nowoczesny zajęć szkolnych i zajęć opieki świetlicowej. Realizacja tych założeń pomoże zminimalizować u dzieci stres związany z nowymi dla nich sytuacjami np. z rozpoczęciem edukacji szkolnej.

Beneficjentami pośrednimi programu są organy prowadzące publiczne i niepubliczne szkoły podstawowe i ogólnokształcące szkoły muzyczne I stopnia, czyli: jednostki samorządu terytorialnego, osoby prawne inne niż jednostki samorządu terytorialnego, osoby fizyczne oraz minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Beneficjentami końcowymi są dzieci w młodszym wieku szkolnym, które dzięki programowi mogą uczyć się i bawić w nowoczesnych i przyjaznych miejscach zabaw i korzystać ze szkolnych placów zabaw.

W kolejnych latach realizacji programu, tak jak dotychczas, organom prowadzącym przekazywane będzie wsparcie finansowe ze środków z budżetu państwa na:

- zakup albo zwrot kosztów zakupu pomocy dydaktycznych do miejsc zabaw w szkole (w wysokości 100% kwoty wsparcia finansowego wnioskowanej przez organ prowadzący),
- utworzenie lub modernizację albo na zwrot kosztów utworzenia lub modernizacji szkolnych placów zabaw (w wysokości do 50% kosztów).

Warunkiem otrzymania wsparcia finansowego jest zapewnienie wkładu własnego przeznaczonego na realizację programu. W przypadku pomocy dydaktycznych wymagane jest wykazanie się wkładem własnym finansowym lub rzeczowym, obejmującym np. przygotowanie w szkole sali przeznaczonej na miejsce zabaw. Natomiast w przypadku utworzenia lub modernizacji szkolnego placu zabaw w ramach programu konieczne jest zabezpieczenie w budżecie organu prowadzącego szkołę wkładu finansowego w wysokości co najmniej 50% kosztów całej realizacji zadania.

Dzięki zakupionym pomocom dydaktycznym oraz utworzonym lub zmodernizowanym placom zabaw możliwe jest zwiększenie aktywności ruchowej dzieci, zapewnienie warunków do kształtowania sprawności fizycznej, promowanie nawyku

¹¹⁷ Program rządowy na lata 2009 - 2014 „Radosna szkoła”. został przyjęty przez Radę Ministrów na mocy uchwały nr 112/2009 z dnia 7 lipca 2009 r. w sprawie Rządowego programu wspierania w latach 2009-2014 organów prowadzących w zapewnieniu bezpiecznych warunków nauki, wychowania i opieki w klasach I-III szkół podstawowych i ogólnokształcących szkół muzycznych I stopnia – „Radosna Szkoła”, zmienionej uchwałą Rady Ministrów nr 216/2009 z dnia 10 grudnia 2009 r. oraz uchwałą Rady Ministrów nr 153/2010 z dnia 4 października 2010 r. Aktem prawnym regulującym szczegóły realizacji Programu jest rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 lipca 2009 r. w sprawie form i zakresu finansowego wspierania organów prowadzących w zapewnieniu bezpiecznych warunków nauki, wychowania i opieki w klasach I-III szkół podstawowych i ogólnokształcących szkół muzycznych I stopnia (Dz. U. Nr 110, poz. 915, z późn. zm.).

aktywnego spędzania wolnego czasu, rozwijanie umiejętności motorycznych dzieci w młodszym wieku szkolnym, kształtowanie umiejętności społecznych, a także orientacji przestrzennej, analizy i syntezy słuchowej oraz koordynacji wzrokowo-ruchowej. Dzieci mogą bawić się i uczyć korzystając z dużych, miękkich klocków, wałków, zestawów dużych figur geometrycznych, piłek, torów przeszkód, drabinek oraz układanek i gier planszowych. Pomoce te są kolorowe i spełniają obowiązujące normy dotyczące bezpieczeństwa.

Do udziału w programie uprawnione są wszystkie publiczne i niepubliczne szkoły podstawowe oraz ogólnokształcące szkoły muzyczne I stopnia prowadzone przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Zakłada się, że w okresie realizacji programu, organ prowadzący może otrzymać jeden raz wsparcie finansowe na zakup albo zwrot kosztów zakupu pomocy dydaktycznych do miejsc zabaw w szkole i jeden raz wsparcie finansowe na utworzenie lub modernizację albo zwrot kosztów utworzenia lub modernizacji szkolnego placu zabaw w odniesieniu do poszczególnych szkół objętych wnioskiem o udzielenie wsparcia finansowego.

W związku z tym, że w latach 2009-2010 wiele szkół zrealizowało program zarówno w zakresie pomocy dydaktycznych do miejsc zabaw w szkole, jak i szkolnych placów zabaw, wydaje się zasadne uznać, że szkoła uprawniona to taka, która nie zrealizowała programu w poprzednich edycjach, a jednocześnie spełnia jego kryteria.

W roku 2011 na realizację trzeciej edycji programu przeznaczono 150 mln zł. Złożono 1.151 wniosków na zakup pomocy dydaktycznych na kwotę 12.277.354 zł oraz 1.349 wniosków na utworzenie lub modernizację szkolnych placów zabaw na kwotę 107.745.305 zł.

Szkoły często składały po dwa wnioski: jeden na zakup pomocy dydaktycznych przeznaczonych do wewnętrznych miejsc zabaw w szkole, drugi o dofinansowanie utworzenia lub modernizacji placu zabaw. Spośród 3.033 szkół uprawnionych do udziału w programie w zakresie pomocy dydaktycznych do miejsc zabaw w szkole, 38% szkół złożyło wnioski na zakup pomocy dydaktycznych lub refinansowanie ich zakupu, natomiast 11% szkół spośród 12.639 uprawnionych starało się o dofinansowanie albo refinansowanie utworzenia lub modernizacji szkolnych placów zabaw.

Poszczególnym województwom Minister Edukacji Narodowej przyznał 100% wnioskowanej kwoty wsparcia finansowego na zakup lub zwrot kosztów zakupu pomocy dydaktycznych.

Program daje możliwość dodatkowego wyposażenia sal, a co za tym idzie - stworzenia bezpiecznych i przyjaznych warunków nauki, co sprzyja wzmocnieniu opiekuńczej funkcji szkoły. Jest to szczególnie istotne, biorąc pod uwagę trwający obecnie proces obniżenia wieku rozpoczynania obowiązku szkolnego. Zakupione w ramach Programu materiały i pomoce dydaktyczne umożliwiają organizowanie zajęć szkolnych w warunkach pozwalających w sposób właściwy realizować nową podstawę programową kształcenia ogólnego. Pozwalają również na zaspokojenie potrzeb rozwojowych uczniów klas I-III oraz na łagodne przejście dzieci sześciolatków z przedszkola do szkoły. Dzięki nowoczesnym środkom dydaktycznym dzieciom, zwłaszcza sześciolatków, stworzono warunki do realizowania naturalnej potrzeby aktywności ruchowej. Po wysiłku fizycznym dzieci mogą sięgnąć po zabawki i gry pozwalające na rozwijanie uzdolnień i zainteresowań. Miękkie pufy i materace umożliwiają dzieciom wypoczynek.

Program ułatwia adaptację najmłodszych dzieci do nowej dla nich sytuacji szkolnej oraz zachęca do nauki i aktywnego funkcjonowania w grupie. Miejsca zabaw cieszą się dużym zainteresowaniem wśród dzieci, które w czasie zabawy mają możliwość wielozmysłowego poznawania otaczającej je rzeczywistości. Zajęcia szkolne nie są postrzegane jako żmudne i nudne, lecz jako zabawa. Miejsca zabaw stworzone w ramach Programu zapewniają bezpieczny wypoczynek i aktywną naukę poprzez zabawę, która jest naturalna u dzieci.

Z analizy składanych przez dyrektorów szkół wniosków o udzielenie wsparcia finansowego wynika, że nie wszystkie szkoły miały odpowiednie pomoce dydaktyczne niezbędne do realizacji nowej podstawy programowej. Dzięki Programowi dyrektorzy mogli uzupełnić braki w wyposażeniu swoich szkół. Nauczyciele, używając nowoczesnych pomocy dydaktycznych, mogą urozmaicić i uatrakcyjnić prowadzenie zajęć. Większy wybór pomocy powoduje, że dzieci chętniej się bawią, lepiej się uczą i rozwijają.

Program otrzymał bardzo pozytywne opinie nie tylko od dyrektorów szkół, ale także rodziców, nauczycieli oraz przedstawicieli organów prowadzących. Zaangażowanie rodziców i nauczycieli w przygotowanie miejsc zabaw integruje środowisko szkolne.

Rodzice i nauczyciele często wspólnie odnawiali sale lekcyjne, malowali świetlice, wymieniali okna, kładli panele, co umożliwiło szkołom wykazanie się własnym wkładem rzeczowym.

W 2011 r. w ramach Programu organy prowadzące szkoły otrzymały wsparcie finansowe na utworzenie lub modernizację szkolnych placów zabaw. Realizowanie tego typu inwestycji umożliwia młodszym dzieciom podejmowanie aktywności fizycznej w sposób pozwalający rozładować napięcie emocjonalne i fizyczne, wynikające z ograniczenia spontanicznej aktywności w trakcie zajęć prowadzonych w klasach. Szkoły stały się bardziej atrakcyjne i przyjazne dla dzieci sześciolatków. Prowadzenie zajęć w odpowiednio przygotowanym terenie, ułatwia realizowanie nowej podstawy programowej. Budowa placów zabaw, oprócz wymienionych wyżej korzyści, pozwala poprawić estetykę otoczenia szkół oraz sprzyja stworzeniu przyjaznego otoczenia dla najmłodszych uczniów. Udostępnienie tych obiektów społeczności lokalnej, poza godzinami pracy szkół, zwiększa możliwości aktywnego wypoczynku wszystkich dzieci oraz integruje środowisko lokalne. Szkoła zyskuje dodatkowy atut, a plac zabaw staje się miejscem spotkań rodzinnych pozwalających jednocześnie na kreowanie wzorca właściwego spędzania czasu wolnego przez dzieci i ich rodziców.

Realizacja Programu przyczynia się również do wyrównywania szans edukacyjnych dzieci pochodzących z różnych środowisk.

W 2011 roku szkoły i organy prowadzące szkoły wykorzystały środki przyznane na realizację Programu w 94,88% na zakup lub zwrot kosztów zakupu pomocy dydaktycznych i w 79,36% na budowę lub modernizację albo na zwrot kosztów za budowę lub modernizację szkolnych placów zabaw.

W ramach trzeciej edycji Programu wsparcie finansowe na zakup pomocy dydaktycznych otrzymało 1.170 szkół, co stanowi 36 % szkół uprawnionych. Oznacza to, że 100.360 uczniów korzysta z kolorowych i nowoczesnych miejsc zabaw, w tym 4.978 dzieci sześciolatków ma dostęp do pomocy dydaktycznych dostosowanych do ich wieku.

W ramach Programu (trzy edycje) do tej pory ze wsparcia finansowego na zakup pomocy dydaktycznych skorzystały 11.773 szkoły w całej Polsce, co stanowi 86% uprawnionych szkół. Oznacza to, że z kolorowych i nowoczesnych miejsc zabaw korzysta 1.064.232 uczniów, w tym 26.911 dzieci, które edukację szkolną rozpoczęły w wieku lat sześciu.

W ramach trzeciej edycji Programu szkoły otrzymały również wsparcie finansowe na budowę lub modernizację szkolnych placów zabaw. Szkolne place zabaw zostały utworzone lub zmodernizowane w 1.027 szkołach, co stanowi 8% uprawnionych szkół. Oznacza to, że 129.567 uczniów, w tym 6.336 dzieci sześciolatków (w tym dzieci niepełnosprawne) korzysta z nowoczesnych, bezpiecznych placów zabaw, które powstały lub zostały zmodernizowane w ramach Programu. Ze wsparcia finansowego na zakup pomocy dydaktycznych skorzystały 2004 szkoły w całej Polsce, co stanowi prawie 14,5% uprawnionych szkół. Oznacza to, że z kolorowych i nowoczesnych placów zabaw na terenie całej Polski korzysta 238.013 uczniów, w tym 9.291 dzieci, które edukację szkolną rozpoczęły w wieku lat sześciu.

Reasumując – 97% dzieci uczących się w klasach I-III ma dostęp do miejsc zabaw wyposażonych w pomoce dydaktyczne w ramach Programu, w tym 38% spośród 70.361 dzieci sześciolatek, które w roku szkolnym 2011/2012 uczą się w klasie pierwszej. Natomiast 21% uczniów w klasach I-III korzysta również z utworzonych lub zmodernizowanych szkolnych placów zabaw, w tym 13% sześciolatek uczących się w klasach pierwszych.

- **Wsparcie studentów i doktorantów niepełnosprawnych.**

W latach 2008 – 2011 Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego podjęło szereg działań na rzecz osób niepełnosprawnych. Podjęte inicjatywy dotyczyły zarówno sfery legislacyjnej, wsparcia finansowego, inwestycji infrastrukturalnych, jak również działań z zakresu funkcjonowania Ministerstwa.

Ustawą z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw¹¹⁸ wprowadzone zostały do ustawy z dnia 25 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym¹¹⁹ następujące zmiany służące zwiększeniu udziału osób niepełnosprawnych na studiach wyższych:

- do określonego w art. 13 ustawy katalogu podstawowych zadań uczelni dodano zadanie polegające na stwarzaniu osobom niepełnosprawnym warunków do pełnego udziału w procesie kształcenia i w badaniach naukowych;
- zmianie uległ zakres upoważnień ustawowych określonych w art. 162 ustawy, w związku z czym wydane zostało rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 lipca 2011 r. w sprawie warunków, jakim muszą odpowiadać regulaminy studiów w uczelniach, zgodnie z którym uczelnie są zobowiązane do określenia w regulaminach studiów sposobu dostosowania organizacji i właściwej realizacji procesu dydaktycznego do szczególnych potrzeb studentów będących osobami niepełnosprawnymi, w tym warunków odbywania studiów do rodzaju niepełnosprawności;
- znowelizowany art. 169 ustawy przewiduje w ust. 5, iż warunki i tryb rekrutacji na studia w przypadku przeprowadzania egzaminów wstępnych, powinny uwzględniać szczególne potrzeby kandydatów na studia, będących osobami niepełnosprawnymi.

Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego począwszy od 2007 r. przyznaje dotację na zadania związane z kształceniem i rehabilitacją leczniczą studentów niepełnosprawnych¹²⁰. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego określa dotacje dla uczelni publicznych nadzorowanych przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego, uczelni prowadzonych przez kościoły i związki wyznaniowe finansowanych z budżetu państwa na podstawie odrębnych przepisów oraz dla uczelni wojskowych w zakresie kształcenia osób cywilnych – na podstawie liczby studentów będących osobami niepełnosprawnymi.

W 2007 r. powyższe uczelnie wykazały, iż kształcą 13.962 studentów będących osobami niepełnosprawnymi, zaś w 2011 roku uczelnie te wykazały 18.660 studentów będących osobami niepełnosprawnymi, co oznacza wzrost o 33,6% w okresie 5 lat.

Ustawa z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw¹²¹ nadała nowe brzmienie art. 94 ust 1 pkt 11 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, zgodnie z którym wspomniana dotacja przeznaczona jest, począwszy od dnia 1 stycznia 2012 r., na „zadania związane ze stwarzaniem studentom i doktorantom, będącym osobami niepełnosprawnymi warunków do pełnego udziału w procesie

¹¹⁸ Dz. U. Nr 84, poz. 455 i Nr 112, poz. 654.

¹¹⁹ Dz. U. Nr 164, poz. 1365, z późn. zm.

¹²⁰ Dotacja ta była przyznawana na podstawie art. 94 ust. 1 pkt 11 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365, z późn. zm.).

¹²¹ Dz. U. Nr 84, poz. 455 i Nr 112, poz. 654 - w art. 1 pkt 70 lit. a i c:

kształcenia” oraz wprowadziła w art. 94 tej ustawy nowy ust. 4a w brzmieniu: „uczelnia niepubliczna otrzymuje dotacje na zadania związane ze stwarzaniem studentom i doktorantom będącym osobami niepełnosprawnymi warunków do pełnego udziału w procesie kształcenia”.

Zgodnie z wprowadzonymi w ub.r. zmianami ustawowymi od 2012 r. rozszerzony został katalog podmiotów otrzymujących dotację o uczelnie niepubliczne, a ponadto przy podziale omawianej dotacji uwzględniana jest liczba studentów i doktorantów (stacjonarnych i niestacjonarnych), będących osobami niepełnosprawnymi w uczelniach publicznych i niepublicznych.

Na potrzeby określenia dotacji¹²² na 2012 r. uczelnie publiczne i niepubliczne nadzorowane przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego, uczelnie prowadzone przez kościoły i związki wyznaniowe finansowane z budżetu państwa na podstawie odrębnych przepisów oraz uczelnie wojskowe w zakresie kształcenia osób cywilnych wykazały, iż kształcą 28.540 studentów oraz 615 doktorantów będących osobami niepełnosprawnymi, co łącznie stanowi liczbę 29.155 osób.

Wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych w uzyskaniu wykształcenia wyższego realizowane jest również w ramach systemu pomocy materialnej dla studentów i doktorantów poprzez udzielanie stypendiów specjalnych dla osób niepełnosprawnych. Stypendium to ma charakter powszechny, co oznacza, iż jedynym warunkiem ubiegania się o to stypendium jest niepełnosprawność potwierdzona orzeczeniem właściwego organu. Jednocześnie osoby niepełnosprawne mogą otrzymywać także pozostałe świadczenia – związane z trudną sytuacją materialną lub dobrymi wynikami w nauce lub osiągnięciami naukowymi, artystycznymi lub sportowymi.

Ponadto ustawa z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy – *Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw*¹²³ wprowadziła do systemu pomocy materialnej zmiany, dzięki którym od 1 października 2012 r. stypendia i zapomogi, w tym stypendia specjalne dla osób niepełnosprawnych, będą przysługiwały również doktorantom odbywającym studia doktoranckie w jednostkach naukowych. Środki na pomoc materialną dla jednostek naukowych będą przekazywane z części budżetu będącej w dyspozycji ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego.

W roku akademickim 2010/2011 stypendium specjalne dla osób niepełnosprawnych otrzymało 28.816 studentów i doktorantów¹²⁴, co oznacza wzrost o ok. 7% w porównaniu z rokiem poprzednim. Średnie miesięczne stypendium wynosiło 339,50 zł. Zarówno liczba studentów i doktorantów korzystających ze wsparcia w postaci stypendium specjalnego dla osób niepełnosprawnych, jak i średnia miesięczna wysokość tego stypendium rosła z każdym rokiem (od 2008 r. nastąpił wzrost liczby stypendystów o 17%, a wysokości stypendium o 47%), co potwierdza skuteczność zadań ustawowych realizowanych przez resort szkolnictwa wyższego na rzecz wspierania kształcenia osób niepełnosprawnych na poziomie wyższym.

Warto nadmienić, że ze środków budżetu państwa¹²⁵ finansowane lub dofinansowywane są projekty inwestycyjne na infrastrukturę szkolnictwa wyższego oraz projekty współfinansowane w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych i Programu Operacyjnego Rozwoju Polski Wschodniej.

W 2011 r. dodatkowa pomoc ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych¹²⁶ mogli otrzymać studenci i doktoranci niepełnosprawni

¹²² Sposób podziału ww. dotacji określa załącznik nr 11 do rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 lutego 2012 r. w sprawie sposobu podziału dotacji z budżetu państwa dla uczelni publicznych i niepublicznych (Dz. U. poz. 202).

¹²³ Dz. U. Nr 84, poz. 455 z późn. zm.

¹²⁴ Dane Głównego Urzędu Statystycznego - „Szkoły wyższe i ich finanse w 2010 r.”.

¹²⁵ w ramach części 38 – Szkolnictwo wyższe.

¹²⁶ Sprawozdanie z realizacji planu działalności, planu finansowego Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w 2011 r.

w ramach programu celowego „Student II”, którego podstawowym celem jest wyrównanie szans w zdobyciu wykształcenia przez osoby niepełnosprawne oraz przygotowanie osób niepełnosprawnych, poprzez stałe podwyższanie kwalifikacji, do zatrudnienia na otwartym rynku pracy. Na realizację tego programu wydatkowano ponad 56,8 mln zł. Z tej formy pomocy skorzystało 22.727 doktorantów niepełnosprawnych.

W ub.r realizowany był również program celowy Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych pn. „*Pitagoras – program pomocy osobom z uszkodzeniem słuchu*”. Celem tego programu jest zapewnienie wszystkim niesłyszącym i niedosłyszącym, w tym głuchoniewidomym i głuchoniedowidzącym studentom, uczniom szkół policealnych oraz uczestnikom kursów przygotowawczych do egzaminów do szkół wyższych, w zależności od potrzeb, pomocy tłumaczy migowych lub możliwości wykorzystywania w trakcie zajęć oraz egzaminów urządzeń wspomagających słyszenie oraz innych urządzeń, w tym dostosowanych do możliwości i potrzeb wnikających z dysfunkcji słuchu lub słuchu i wzroku. Na realizację programu wydatkowano ponad 2,3 mln zł.

- **Wprowadzenie języka migowego do programów nauczania szkół prowadzących kształcenie w zawodach medycznych i problematyki osób niepełnosprawnych na studiach medycznych oraz szkoleniu specjalistycznym lekarzy.**

Minister Edukacji Narodowej na wniosek Ministra Zdrowia wprowadził do rozporządzenia z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach¹²⁷ obowiązkową naukę języka migowego dla osób kształcących się w zawodach medycznych. Oznacza to, że absolwenci tych szkół powinni opanować język migowy w stopniu podstawowym.

Ponadto, treści dotyczące niepełnosprawności zawarte są w standardach do kształcenia przeddyplomowego lekarzy regulowanych przepisami rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki¹²⁸.

Zgodnie z wspomnianymi standardami kształcenia dla kierunku lekarskiego, kształcenie w zakresie rehabilitacji obejmuje następujące treści kształcenia:

- pojęcie kalectwa, inwalidztwa i niepełnosprawności,
- sprzęt rehabilitacyjny oraz pomoc ortopedyczna i techniczna w usprawnianiu funkcjonowania osób niepełnosprawnych,
- rehabilitacja jako proces kompleksowy,
- rehabilitacja w schorzeniach układów: krążenia, oddechowego, nerwowego i ruchu.
- rehabilitacja w geriatricii,
- elementy orzecznictwa lekarskiego.

Standardy zawierają również m. in. efekty kształcenia – umiejętności i kompetencje: oceny funkcjonalnej pacjenta niepełnosprawnego oraz podejmowania decyzji, co do prostego programu kompleksowej rehabilitacji w poszczególnych dysfunkcjach.

Ponadto, na podstawie projektu rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie standardów kształcenia dla kierunków studiów: lekarskiego, lekarsko-dentystycznego, farmacji, pielęgniarstwa i położnictwa¹²⁹, tematyka niepełnosprawności poruszana jest w ramach studiów na kierunku lekarskim. Zgodnie z treścią projektowanego nowego standardu nauczania na kierunku lekarskim, w zakresie wiedzy absolwent kierunku lekarskiego rozumie pojęcie i znaczenie zdrowia, choroby, niepełnosprawności i starości w relacji do postaw społecznych, konsekwencje społeczne choroby i niepełnosprawności oraz

¹²⁷ Dz. U., poz. 184.

¹²⁸ Dz. U. Nr 164, poz. 1166.

¹²⁹ Podstawę do wydania którego rozporządzenia stanowi przepis art. 9b ust. 1 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365, z późn. zm.).

bariery społeczno-kulturowe, zna aktualną koncepcję jakości życia uwarunkowaną stanem zdrowia oraz potrafi zinterpretować miary występowania chorób i niepełnosprawności. Natomiast w zakresie umiejętności dokonuje oceny funkcjonalnej pacjenta niepełnosprawnego.

Problematyka niepełnosprawności ujęta jest w procesie kształcenia specjalizacyjnego lekarzy w trakcie specjalizacji w dziedzinie rehabilitacji medycznej. W przebiegu wspomnianej specjalizacji stawiane są m. in. następujące cele edukacyjne:

- wszechstronna ocena zdolności do pracy z preorientacją zawodową,
- konsultacje w sprawie orzekania o niepełnosprawności i rehabilitacji osób niepełnosprawnych,
- zagadnienia psychologiczne występujące w procesie rehabilitacji.

Po ukończeniu studiów specjalizacyjnych w rehabilitacji medycznej lekarz uzyskuje kompetencje i kwalifikacje umożliwiające:

- sprawowanie opieki zdrowotnej i prowadzenie kompleksowego postępowania w odniesieniu do osób niepełnosprawnych fizycznie i psychicznie, w celu przywrócenia im pełnej lub maksymalnie możliwej do osiągnięcia sprawności fizycznej i psychicznej, zdolności do pracy i zarobkowania oraz zdolności do czynnego udziału w życiu społecznym,
- specjalistyczne orzekanie o potrzebie rehabilitacji leczniczej, niezdolności do pracy, niezdolności do pracy zarobkowej lub w gospodarstwie rolnym, uszczerbku na zdrowiu oraz niepełnosprawności z powodu rozpoznanych i leczonych chorób.

4. pomocy psychologicznej, pedagogicznej i innej pomocy specjalistycznej umożliwiającej rozwój, zdobycie lub podniesienie kwalifikacji ogólnych i zawodowych.

Ustawa o systemie oświaty poprzez przepis art. 1 pkt 4 zagwarantowała wszystkim uczniom możliwość korzystania z pomocy psychologiczno-pedagogicznej świadczonej przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne, w tym poradnie specjalistyczne, a także nauczycieli i specjalistów prowadzących zajęcia z uczniem w przedszkolach, szkołach i placówkach (pedagogzy, psychologzy, logopedzi, doradcy zawodowi i inni specjaliści).

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna w roku 2011 udzielana była na podstawie rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 17 listopada 2010 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach.

Dzieci i młodzież z niepełnosprawnościami, stosownie do swoich indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych, korzysta z różnych form pomocy psychologiczno-pedagogicznej, w tym m.in: zajęć korekcyjno-kompensacyjnych, dydaktyczno-wyrównawczych, logopedycznych, czy zajęć przygotowujących do wyboru kierunku kształcenia i zawodu oraz planowaniem kształcenia i kariery zawodowej.

W 2011 r., na terenie Polski funkcjonowały 523 publiczne poradnie psychologiczno-pedagogiczne, w tej liczbie odnotowano 17 poradni specjalistycznych oraz 28 filii, które ułatwiają mieszkańcom gmin bezpośredni kontakt z poradnią, a także 135 poradni niepublicznych¹³⁰.

Kadra poradnictwa to specjaliści przygotowani do realizacji, określonych w obowiązujących aktach prawnych, zadań związanych z działalnością diagnostyczną, terapeutyczną, profilaktyczną i doradczą. Są to w szczególności psychologzy, pedagogzy, logopedzi, doradcy zawodowi, jak również rehabilitanci ruchowi, czy lekarze różnych specjalności.

¹³⁰ W załączniku nr 9 przedstawiono typy placówek psychologiczno-pedagogicznych.

Publiczne poradnie psychologiczno-pedagogiczne objęły diagnozą psychologiczną¹³¹, pedagogiczną, logopedyczną i lekarską 1.044.305 dzieci i młodzieży.

Bardzo ważną formą pracy specjalistów zatrudnionych w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych jest wynikające z obowiązujących aktów prawnych udzielanie pomocy pośredniej, polegającej na wydawaniu orzeczeń i opinii, które stanowią podstawę organizowania kształcenia specjalnego, indywidualnego nauczania oraz pomocy psychologiczno-pedagogicznej dzieciom i młodzieży.

Zespoły orzekające powoływane w poradniach wydają orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego uczniom wymagającym stosowania specjalnych metod pracy oraz odpowiedniej organizacji nauki, a uczniom, których stan zdrowia uniemożliwiał, bądź znacznie utrudniał uczęszczanie do szkoły – orzeczenia o potrzebie indywidualnego rocznego przygotowania przedszkolnego oraz orzeczenia o potrzebie indywidualnego nauczania.

Na podstawie postępowania orzekającego wydano 96.986 orzeczeń¹³², których istotnym elementem są sformułowane w nich zalecenia kierowane do dyrektora placówki oświatowej, w której uczeń realizował będzie obowiązek szkolny lub obowiązek nauki. W orzeczeniach i opiniach zawarta jest informacja dla rodziców oraz dla szkoły o zakresie potrzebnej dziecku i możliwej do udzielenia na terenie przedszkola lub szkoły pomocy psychologiczno – pedagogicznej oraz wskazanie dyrektorowi przedszkola lub szkoły warunków organizacyjnych ułatwiających naukę uczniowi niepełnosprawnemu.

W 2011 roku wydano 35.199 orzeczeń o potrzebie indywidualnego nauczania, w tym uczniom szkół podstawowych – 14.351, gimnazjalnych – 13.307 i szkół ponadgimnazjalnych – 7.541, oraz 1.079 orzeczeń o potrzebie indywidualnego przygotowania przedszkolnego.

Orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego z uwagi na upośledzenie umysłowe w stopniu lekkim zostały wydane 19.741 uczniom, z tego 9.988 - uczniom szkół podstawowych, 6.959 - uczniom gimnazjów, 1.881 – uczniom szkół ponadgimnazjalnych i 913 – dzieciom w przedszkolach.

Orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego z uwagi na upośledzenie umysłowe w stopniu umiarkowanym lub znacznym otrzymało 7.986 uczniów.

W 2011 r. wydano 2.678 orzeczeń o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych dla dzieci i młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim.

Poradnie psychologiczno-pedagogiczne wydają również opinie w różnych sprawach związanych z edukacją i wychowaniem¹³³. W poniższej statystyce znajdują się dane, w których wskazano liczbę opinii wydanych w roku szkolnym 2011/2012 przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne, bez wyodrębnienia liczby opinii wydanych dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych (takiego wyodrębnienia nie stosuje się w SIO).

Poradnie realizowały swoje zadania także poprzez różnorodne formy pomocy świadczonej dzieciom i młodzieży niepełnosprawnej, a także rodzicom i nauczycielom w sposób bezpośredni, a więc poprzez prowadzenie warsztatów, zajęć terapeutycznych, ćwiczeń, wykładów, udzielanie porad itp. W okresie sprawozdawczym wiele osób korzystało z różnych form bezpośredniej pomocy w formach indywidualnych i grupowych.

Najliczniejszą grupę dzieci i młodzieży objęto pomocą w formie:

- zajęć psychoedukacyjnych prowadzonych w szkołach i placówkach – 302.190,
- zajęć grupowych aktywizujących do wyboru kierunku kształcenia i zawodu – 219.460,
- terapii logopedycznej – 105.471,
- zajęć korekcyjno-kompensacyjnych – 31.700,
- psychoterapii – 26.166,
- socjoterapii – 12.853,
- ćwiczeń rehabilitacyjnych – 4.031.

¹³¹ W załączniku nr 10 tab.3 przedstawiono wykaz diagnoz.

¹³² W załączniku nr 10 tab.1 przedstawiono wykaz orzeczeń.

¹³³ Wykaz opinii przedstawiono w załączniku nr 10 tab.2.

Wymienione formy pomocy¹³⁴ dotyczyły przede wszystkim problemów związanych z:

- o niepełnosprawnością, zaburzeniami rozwojowymi, takimi jak nadpobudliwość psychoruchowa (ADHD), wadami wymowy, opóźnionym rozwojem mowy, opóźnieniem rozwoju psychoruchowego, zakłóceniem w przebiegu procesów integracji sensorycznej, choroby somatyczne, PTSD (stres pourazowy, wypadek samochodowy, uraz fizyczny), wczesnym wspomaganie rozwoju dziecka niepełnosprawnego;
- o wyborem zawodu i kierunku dalszego kształcenia (indywidualne planowanie ścieżki edukacyjno-zawodowej z uwzględnieniem rodzaju niepełnosprawności, udzielanie specjalistycznej pomocy uczniom z przeciwwskazaniami zdrowotnymi do wyboru zawodu);
- o celem podejmowanych przez poradnie działań w zakresie pomocy psychologiczno-pedagogicznej była poprawa funkcjonowania dzieci i młodzieży w środowisku przedszkolnym, szkolnym oraz rodzinnym, a głównymi zadaniami realizatorów pomocy indywidualnej było wspomaganie rozwoju młodych klientów, motywowanie ich do nauki, promowanie zdrowego stylu życia, ułatwianie adaptacji do nowych warunków, uczenie skutecznego podejmowania decyzji itp.

Poradnie od kilku lat prowadzą badania przesiewowe¹³⁵ programami „Słyszę”, „Widzę” oraz „Mówię”. Badania przesiewowe pełnią ważną rolę profilaktyczną w zapobieganiu niepowodzeniom dzieci w nauce. W 2011 r. objęły nimi łącznie 96 915 osób.

5. pracy na otwartym rynku pracy zgodnie z kwalifikacjami, wykształceniem i możliwościami oraz korzystania z doradztwa zawodowego i pośrednictwa, a gdy niepełnosprawność i stan zdrowia tego wymaga - prawo do pracy w warunkach dostosowanych do potrzeb niepełnosprawnych.

5.1. Wsparcie osób niepełnosprawnych w zakresie rehabilitacji zawodowej i zatrudniania.

Osoby Niepełnosprawne mogą otrzymać wsparcie na rynku pracy i w zakresie zatrudnienia oferowane przez jednostki samorządu terytorialnego, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej (m.in. Pełnomocnik Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych i Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych) oraz przez organizacje pozarządowe realizujące zadania publiczne.¹³⁶

5.2. Bezrobocie rejestrowane¹³⁷

W końcu grudnia 2011 r.¹³⁸ liczba osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy jako bezrobotne bądź poszukujące pracy wynosiła 124.238 (rok temu 123.499), z czego 104.663 osób stanowili zarejestrowani jako bezrobotne (rok temu 100.311) i 19.575 jako poszukujący pracy /i niepozostający w zatrudnieniu/ (rok temu 23.188).

W grudniu 2011 r. w porównaniu ze stanem z końca poprzedniego roku liczba zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy osób niepełnosprawnych wzrosła zaledwie o 0,6% (o 0,7 tys.), przy czym zarejestrowanych jako bezrobotne wzrosła o 4,3% (o 4,4 tys.), a zarejestrowanych jako poszukujący pracy - zmalała o 15,6% (o 3,6 tys.).

W 2010 roku liczba zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy osób niepełnosprawnych w porównaniu ze stanem z końca poprzedniego roku wzrosła o 3,8% (o 4,6 tys.), przy czym wzrosła o 6,2% (o 5,9 tys.) - zarejestrowanych jako bezrobotne, a zmalała o 5,3% (o 1,3 tys.) - jako poszukujący pracy.

¹³⁴ Wykaz form pomocy przedstawiono w załączniku nr 11.

¹³⁵ Badania przesiewowe przedstawiono w załączniku nr 12.

¹³⁶ na podstawie ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (oraz ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2008 r. Nr 69, poz. 415, z późn. zm).

¹³⁷ Szczegółowe informacje zostały zamieszczone w I części „Informacji...”

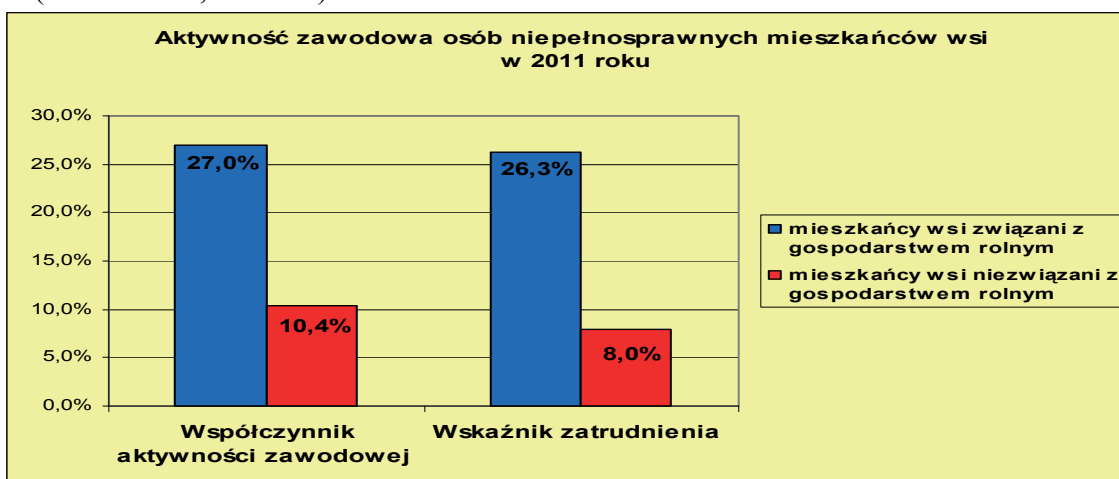
¹³⁸ Według stanu w grudzień 2011 r. – dane Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej (MPiPS – 01)

Trzeba jednak wskazać, że udział osób niepełnosprawnych wśród ogółu osób zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy w grudniu 2011 r. w stosunku do grudnia ubiegłego roku prawie się nie zmienił i wyniósł 6,1% (podobnie jak na przestrzeni ostatnich dwóch lat), przy czym wśród zarejestrowanych jako bezrobotni wyniósł 5,3% (niemal bez zmian na przestrzeni ostatnich dwóch lat), zaś wśród zarejestrowanych jako poszukujący pracy obniżył się o 1,7 pkt. proc. (wyniósł 49,3%, podczas gdy rok temu 50,9%, kiedy obniżył się o 2,1 pkt. proc.).

Należy zwrócić uwagę, że osoby niepełnosprawne, które podjęły własną działalność gospodarczą, nie tracą automatycznie statusu osoby poszukującej pracy (wyrejestrowywane są dopiero w momencie, gdy same wyrażą taką wolę).

- *Sytuacja osób niepełnosprawnych zamieszkałych na wsi*

Rolnictwo daje zatrudnienie wielu osobom niepełnosprawnym, zwłaszcza starszym i słabo wykształconym. Tym niemniej w 2011 r. jedynie 33,2% niepełnosprawnych mieszkańców wsi w wieku 16 lat i więcej stanowiły osoby związane z gospodarstwem rolnym (rok temu 33,9%, dwa lata temu 34,7%). Należy podkreślić, że aktywność zawodowa tych osób jest znacznie wyższa (27%, podczas gdy rok temu 27,6%) niż osób niepełnosprawnych niezwiązanych z gospodarstwem rolnym (10,4%, podczas gdy rok temu 10%). Jeszcze bardziej ta różnica jest widoczna w przypadku wskaźnika zatrudnienia - odpowiednio 26,3% i 8% (rok temu 26,7% i 8%).

Już w 2010 roku nastąpił niewielki spadek aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych związanych z gospodarstwem rolnym. Współczynnik aktywności zawodowej tych osób obniżył się wówczas - w porównaniu z rokiem ubiegłym - o 1 pkt. proc., zaś wskaźnik zatrudnienia - o 1,5 pkt. proc. Bezrobocie dotyka jednak głównie osoby niezwiązane z gospodarstwem rolnym. Stopa bezrobocia tych mieszkańców wsi wynosiła 22,4% i wzrosła w porównaniu z rokiem ubiegłym o 2,4 pkt. proc.

W porównaniu z 2008 rokiem udział aktywnych zawodowo niepełnosprawnych mieszkańców wsi niezwiązanych z gospodarstwem rolnym obniżył się o 2,6 pkt. proc., zaś pracujących - o 1,8 pkt. proc.

Działania jednostek samorządu terytorialnego (powiatowych i województw) w zakresie aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych.

Osoba niepełnosprawna, jeżeli tylko jest zdolna i gotowa do podjęcia zatrudnienia w połowie pełnego wymiaru czasu pracy i spełnia pozostałe warunki określone w art. 2 ust. 1 pkt 2 wspomnianej ustawy, może uzyskać status osoby bezrobotnej i korzystać z usług i instrumentów rynku pracy, tak jak każdy bezrobotny pełnosprawny. Zatem przepisy ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy¹³⁹ nie

¹³⁹ Dz. U. z 2008 r. Nr 69, poz. 415, z późn. zm

przewidują specjalnych regulacji odnoszących się tylko i wyłącznie do osób niepełnosprawnych.

W 2011 roku osoby niepełnosprawne korzystały z następujących usług i instrumentów rynku pracy określonych w ustawie o promocji zatrudnienia (...) oferowanych przez powiatowe urzędy pracy m.in. w zakresie podnoszenia kwalifikacji zawodowych (w formie: szkolenia, stażu, przygotowania zawodowego), poradnictwa zawodowego i informacji zawodowej, pomocy w aktywnym poszukiwaniu pracy.

- *Wolne miejsca pracy i aktywizacji zawodowej dla osób niepełnosprawnych*

W ciągu 2011 roku pracodawcy zgłosili do urzędów pracy 41,4 tys. ofert pracy dla osób niepełnosprawnych (w roku ubiegłym – 33,4 tys.). Wśród tej liczby 10,4% ofert (4,3 tys.) stanowiły oferty pracy subsydiowanej (w 2010 r. – 5330 ofert, co stanowiło 16%). W stosunku do roku ubiegłego liczba ofert pracy dla osób niepełnosprawnych zwiększyła się o 24,4% (wynosiła 33,6 tys.) przy spadku ogólnej liczby ofert w tym samym czasie o 27,2%.

Dla porównania rok temu liczba ofert pracy dla osób niepełnosprawnych w stosunku do roku poprzedniego zwiększyła się o 45% (w 2009 roku wynosiła 23 tys.) przy wzroście ogólnej liczby ofert w tym samym czasie o 13%. Liczba ofert pracy subsydiowanej dla osób niepełnosprawnych w 2010 roku obniżyła się o 8,1% (w 2009 roku wynosiła 5801).

- *Udział osób niepełnosprawnych w szkoleniach organizowanych przez powiatowe urzędy pracy oraz poradnictwie zawodowym*

W szkoleniach organizowanych przez urzędy pracy, finansowanych ze środków Funduszu Pracy, uczestniczyło i je ukończyło w 2011 roku 3.339 osób niepełnosprawnych zarejestrowanych jako bezrobotne (w 2010 roku 7.050) i 660 jako poszukujący pracy (rok temu 872), 61 osób niepełnosprawnych pobierających rentę szkoleniową (rok temu 97) oraz jeden niepełnosprawny pracownik będący w okresie wypowiedzenia (rok temu 8 osób). W 2011 roku w trakcie lub po ukończeniu szkolenia pracę podjęło 1.094 osób niepełnosprawnych (rok temu 1.784), podczas gdy szkolenia ukończyło 3.244 osoby niepełnosprawne (rok temu 8.027 osób).

Udział osób niepełnosprawnych, które ukończyły szkolenia organizowane przez urzędy pracy do ogółu zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy osób, które je ukończyły, wzrósł z 4,5% w 2010 roku do 5,9% w 2011 roku, a odsetek osób niepełnosprawnych, które w trakcie lub po ukończeniu szkolenia podjęły pracę do ogółu takich osób zarejestrowanych w PUP zwiększył się z 2,9% w 2010 roku do 4,6% w 2011 roku.

Odsetek osób niepełnosprawnych, które rozpoczęły szkolenia organizowane przez PUP do ogółu takich osób zwiększył się z 4,5% w 2010 roku do 6,1% w 2011 roku.

Z indywidualnego poradnictwa zawodowego w 2011 roku skorzystało 18.769 osób niepełnosprawnych (rok temu 30.370), z porady grupowej – 3.844 (rok temu 3.295), z badań testowych – 1.015 (rok temu - 1.195), zaś z informacji zawodowej w formie grupowej – 12.126 (rok temu -8.387).

Samorządy powiatowe realizowały w 2011 r. własne zadania wynikające z ustawy o rehabilitacji zawodowej i zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, dofinansowane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych¹⁴⁰ w zakresie:

↪ zwrotu pracodawcom kosztów wyposażenia stanowiska pracy dla osoby niepełnosprawnej

- art. 26e ustawy o rehabilitacji (...)

Samorządy wykorzystały 23.187.323 zł.¹⁴¹ na wyposażenie 845 stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych, z tego 121 stanowisk w sektorze finansów publicznych i 724 stanowisk poza sektorem finansów publicznych, w tym 133 stanowiska pracy

¹⁴⁰ otrzymanych według algorytmu.

¹⁴¹ 39 proc. środków przeznaczonych na rehabilitację zawodową i 3,8 proc. ogółu środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych będących w dyspozycji samorządów powiatowych.

u pracodawców z terenów wiejskich i 95 stanowisk pracy w zakładach pracy chronionej. Na tych stanowiskach pracy zatrudniono 845 osób niepełnosprawnych (mniej o 137 osób w porównaniu do roku 2010). Średnie dofinansowanie wyposażenia stanowiska pracy wyniosło 27.441 zł.

Tabela nr 4. -Liczba osób niepełnosprawnych zatrudnionych w 2011 r. na wyposażonych ze środków Państwowego Funduszu Osób Niepełnosprawnych stanowiskach pracy.

Nr	Województwo	Realizacja zadania			
		liczba stanowisk pracy	Kwota wydatkowana na utworzenie stanowisk pracy	średni koszt jednego stanowiska pracy	liczba osób niepełnosprawnych zatrudnionych na wyposażonych stanowiskach pracy
1	dolnośląskie	61	1 861 297	30 513	64
2	kujawsko-pomorskie	55	1 396 764	25 396	55
3	lubelskie	40	1 231 549	30 789	41
4	lubuskie	29	734 385	25 324	29
5	łódzkie	67	1 646 833	24 580	67
6	małopolskie	66	1 542 553	23 372	60
7	mazowieckie	55	1 687 871	30 689	55
8	opolskie	10	180 370	18 037	10
9	podkarpackie	59	1 502 812	25 471	59
10	podlaskie	32	985 838	30 807	32
11	pomorskie	60	1 573 122	26 219	60
12	śląskie	69	2 066 719	29 952	64
13	świętokrzyskie	46	1 179 961	25 651	45
14	warmińsko-mazurskie	52	1 269 430	24 412	52
15	wielkopolskie	95	2 859 775	30 103	105
16	zachodniopomorskie	49	1 468 044	29 960	47
	Ogółem	845	23 187 323	27 441	845

↪ zwrotu pracodawcom kosztów adaptacji pomieszczeń zakładu pracy do potrzeb osób niepełnosprawnych¹⁴², adaptacji lub nabycia urządzeń ułatwiających wykonywanie pracy lub funkcjonowanie w zakładzie pracy, zakupu i autoryzacji oprogramowania na użytek pracowników niepełnosprawnych oraz urządzeń technologii wspomagających lub przystosowanych do potrzeb wynikających z ich niepełnosprawności oraz kosztów rozpoznania przez służby medycyny pracy tych potrzeb - art. 26 ustawy o rehabilitacji

W ub.r. tylko samorząd przasnyski wykorzystał środki Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, zawierając z jednym pracodawcą umowę zwrotu kosztów (31.585 zł.) związanych z adaptacją pomieszczeń zakładu pracy dla potrzeb zatrudnienia jednej osoby niepełnosprawnej. Pozostali pracodawcy, w tym prowadzący zakłady pracy chronionej zatrudniający osoby niepełnosprawne nie korzystali w 2011 r. z tej formy wsparcia.

↪ zwrotu kosztów zatrudnienia pracowników pomagających pracownikom niepełnosprawnym w pracy - art. 26d ustawy o rehabilitacji (...)

Ta forma wsparcia zatrudnienia była realizowana w ub.r. przez 15 powiatów. Dofinansowano (297.499 zł.) zatrudnienie 345 pracowników pomagających pracownikom niepełnosprawnym, w tym 3 - w sektorze finansów publicznych i 342 – w jednostkach spoza sektora finansów publicznych, z czego 285 w zakładach pracy chronionej. Dzięki tej formie wsparcia 764 osób

¹⁴² w szczególności poniesionych w związku z przystosowaniem tworzonych lub istniejących stanowisk pracy do potrzeb osób niepełnosprawnych,

niepełnosprawnym mogło pracować.

↪ zwrotu wydatków na instrumenty lub usługi rynku pracy na rzecz osób niepełnosprawnych poszukujących pracy i niepozostających w zatrudnieniu - art. 11 ustawy o rehabilitacji (...)

Osoby niepełnosprawne zarejestrowane w powiatowym urzędzie pracy jako poszukujące pracy niepozostające w zatrudnieniu mogą korzystać ze szkoleń, stażu, prac interwencyjnych, przygotowania zawodowego dorosłych, badań lekarskich lub psychologicznych¹⁴³, zwrotu kosztów¹⁴⁴, finansowania kosztów¹⁴⁵, studiów podyplomowych. Z dofinansowania w ub.r. skorzystało 2.683 osoby niepełnosprawne, w tym 722 mieszkańców wsi (o 4,3 proc. więcej niż w roku 2010).

↪ finansowania szkoleń organizowanych przez kierownika powiatowego urzędu pracy dla osób niepełnosprawnych bezrobotnych, poszukujących pracy i nie pozostających w zatrudnieniu - art. 38 i 40 ustawy o rehabilitacji (...)

1.066 osób zostało w 2011 r. skierowanych na szkolenia organizowane przez kierownika powiatowego urzędu pracy (ubiegało się 1.680). Szkolenie ukończyło 997 osób, w tym 212 mieszkańców wsi (21,3 proc.). W stosunku do roku 2010 nastąpił spadek o 28,3 proc. liczby przeszkolonych osób niepełnosprawnych. Spośród 997 osób niepełnosprawnych, którzy ukończyli szkolenie zatrudnienie uzyskało 103 osoby, w tym 19 mieszkańców wsi tj. 10,3 proc. osób przeszkolonych.

Realizację zadania dotyczącego szkolenia dla osób niepełnosprawnych, zarejestrowanych jako bezrobotne albo poszukujące pracy nie pozostające w zatrudnieniu, organizowane przez kierowników powiatowych urzędów pracy na terenie Polski, prezentuje tabela nr 5.

Tabela nr 5 - Liczba osób niepełnosprawnych, które w 2011 r. skorzystały ze szkolenia.

Nr	Województwo	liczba osób ubiegających się o szkolenia	liczba osób skierowanych na szkolenie	liczba osób, które ukończyły szkolenie	średni koszt szkolenia
1	dolnośląskie	121	94	93	1 698
2	kujawsko-pomorskie	74	67	67	1 855
3	lubelskie	45	34	34	1 367
4	lubuskie	27	16	17	2 050
5	łódzkie	613	263	246	1 162
6	małopolskie	86	53	53	1 619
7	mazowieckie	109	94	92	3 517
8	opolskie	12	9	9	1 655
9	podkarpackie	52	45	45	2 381
10	podlaskie	87	62	62	883
11	pomorskie	112	86	54	2 451
12	śląskie	154	94	97	2 019
13	świętokrzyskie	31	18	18	2 192
14	warmińsko-mazurskie	38	23	23	2 513
15	wielkopolskie	67	59	59	1 493
16	zachodniopomorskie	52	29	28	2 179
	Ogółem	1 680	1 046	997	1 816

↪ zwrotu kosztów szkoleń organizowanych przez pracodawców - art. 41 ustawy o rehabilitacji (...)

Tylko 9 pracodawców z pięciu województw (lubuskie, pomorskie, śląskie, wielkopolskie i zachodniopomorskie) spoza sektora finansów publicznych złożyło wnioski o dofinansowanie szkoleń. Starostowie podpisali z pracodawcami 5 umów na szkolenie

¹⁴³ o których mowa w art. 2 ust. 3 ustawy o promocji.

¹⁴⁴ o których mowa w art. 45 ust. 1, 2 i 4 ustawy o promocji.

¹⁴⁵ o których mowa w art. 45 ust. 3 ustawy o promocji.

10 osób niepełnosprawnych. Szkolenie ukończyło 9 osób, w tym 6 niepełnosprawnych pracowników zakładów pracy chronionej. Średni koszt szkolenia wyniósł 1.938 zł.

↪ pryzyznawanie jednorazowych środków na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej - art. 12a ustawy o rehabilitacji (...)

W 2011 roku wnioski o przyznanie środków złożyło 1.767 osób niepełnosprawnych na łączną kwotę 66.211.922 zł. Starostowie podpisali 973 umowy na kwotę 24.742.735 zł., w ramach których wsparcie otrzymało:

- 951 osób – na rozpoczęcie działalności gospodarczej,
- 5 osób – na rozpoczęcie działalności rolniczej,
- 17 osób – na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej.

Realizację zadania w formie wspomnianej jednorazowej pomocy finansowej przedstawia **Tabela nr 6.** - *Liczba osób niepełnosprawnych, które otrzymały jednorazową pomoc finansową na aktywizację zawodową.*

Nr	Województwo	Liczba osób niepełnosprawnych, które otrzymały jednorazową pomoc finansową na:				
		działalność gospodarczą	działalność rolniczą	wkład do spółdzielni socjalnej	razem	
					Ogółem	przeciętne dofinansowanie
1	dolnośląskie	98	2	1	87	30.928
2	kujawsko-pomorskie	41	1	5	56	26.024
3	lubelskie	48	0	0	65	28.818
4	lubuskie	25	0	0	45	28.033
5	łódzkie	86	0	0	91	27.390
6	małopolskie	82	0	0	88	27.544
7	mazowieckie	107	0	0	97	31.223
8	opolskie	10	0	0	14	32.484
9	podkarpackie	43	1	0	57	27.367
10	podlaskie	24	0	0	28	31.351
11	pomorskie	70	0	6	87	27.297
12	śląskie	76	0	1	79	27.567
13	świętokrzyskie	56	0	0	62	23.288
14	warmińsko-mazurskie	49	0	3	55	24.730
15	wielkopolskie	99	1	1	125	23.655
16	zachodniopomorskie	37	0	0	44	29.237
	Ogółem	951	5	17	1.080	27.520

↪ dofinansowania do 50 proc. oprocentowania kredytu bankowego zaciągniętego przez osobę niepełnosprawną prowadzącą działalność gospodarczą albo własne lub dzierżawione gospodarstwo rolne na kontynuowanie tej działalności - art. 13 ustawy o rehabilitacji (...)

Dofinansowanie otrzymało 33 osoby niepełnosprawne w wysokości 99.520 zł., w tym 5 mieszkańców wsi.

Realizację zadania przedstawia **tabela nr 7.**

Lp	Województwo	Liczba osób, które otrzymały dofinansowanie	Kwota dofinansowania
1	dolnośląskie	2	1 454
2	kujawsko-pomorskie	1	7 000
3	lubuskie	1	8 800
4	łódzkie	1	1 563
5	podkarpackie	9	13 505
6	pomorskie	2	6 500
7	śląskie	1	2 253

8	świętokrzyskie	4	12 871
9	warmińsko-mazurskie	3	10 703
10	wielkopolskie	2	18 854
11	zachodniopomorskie	7	16 017
	Ogółem	33	99 520

Zadania dotyczące rehabilitacji zawodowej i zatrudnienia osób niepełnosprawnych realizowały także w 2011 r. samorzady województw, jako zadania własne dofinansowywane, ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, w zakresie dofinansowania kosztów tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej - art. 35 ust. 1 pkt 6 ustawy o rehabilitacji (...)

W kraju funkcjonowały w ub.r. 66¹⁴⁶ zakłady aktywności zawodowej dofinansowane przez samorzady województw ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w wysokości 56.548.546¹⁴⁷ zł.. W 65 zakładach było zatrudnionych 2.447 osób niepełnosprawnych, w tym 840 osób stanowili mieszkańcy wsi.

W stosunku do roku 2010 liczba zakładów wzrosła o 2, a liczba pracowników niepełnosprawnych o 192 osoby. Maksymalne dofinansowanie ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych kosztów tworzenia zakładów pracy chronionej wynosi 65 proc., a dofinansowanie kosztów działania – maksymalnie 90 proc.

Dofinansowanie kosztów tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej została zobrazowana w **tabeli nr 8.**

Lp	Województwo	Liczba zakładów aktywności zawodowej i koszty ich funkcjonowania.							
		ogółem		z tego zakład aktywności zawodowej o charakterze					
				wytwórczym		usługowym		wytwórczym i usługowym	
liczba	kwota	liczba	kwota	liczba	kwota	liczba	kwota		
1	Dolnośląskie	4	6 349 128	1	968 008	1	1 130 899	2	4 250 221
2	Kujawsko-Pomorskie	6	7 073 795	0	0	2	3 259 033	4	3 814 762
3	Lubelskie	5	7 957 392	0	0	0	0	5	7 957 392
4	Lubuskie	0	0	0	0	0	0	0	0
5	Łódzkie	1	898 502	1	898 502	0	0	0	0
6	Małopolskie	5	6 962 207	0	0	2	2 430 934	3	4 531 273
7	Mazowieckie	5	7 335 005	0	0	1	1 027 813	4	6 197 192
8	Opolskie	2	2 808 591	0	0	0	0	2	2 808 591
9	Podkarpackie	7	10 572 916	0	0	4	5 669 088	3	4 903 828
10	Podlaskie	0	0	0	0	0	0	0	0
11	Pomorskie	2	4 579 804	1	1 316 920	1	3 262 884	0	0
12	Śląskie	10	16 401 445	0	0	2	4 151 483	8	12 249 962
13	Świętokrzyskie	2	3 001 467	0	0	0	0	2	3 001 467
14	Warmińsko-Mazurskie	5	6 337 427	0	0	0	0	4	6 384 015
15	Wielkopolskie	9	15 166 591	0	0	0	0	9	15 166 591
16	Zachodniopomorskie	2	4 965 785	0	0	0	0	2	4 965 785
x	Suma	65	100 346 643	3	3 183 430	13	20 932 134	46	76 231 079

5.3 Działania Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych¹⁴⁸

w zakresie wsparcia osób niepełnosprawnych na rynku pracy i ich zatrudnienia.

Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych realizował w 2011 r. ustawowe zadania dotyczące rehabilitacji zawodowej i zatrudniania osób niepełnosprawnych w zakresie:

¹⁴⁶ Jeden zakład aktywności zawodowej w województwie podkarpackim finansowany był w 2011 r. ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

¹⁴⁷ 43,8 ogółu środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych będących w dyspozycji w 2011 r. samorządów województw.

¹⁴⁸ Centrali i oddziałów wojewódzkich.

↪ refundacji składek na ubezpieczenia społeczne - art. 25a ustawy o rehabilitacji (...) osobom niepełnosprawnym wykonującym działalność gospodarczą, niepełnosprawnym rolnikom lub rolnikom zobowiązanym do opłacania składek za niepełnosprawnego domownika oraz pracodawcom zatrudniającym osoby niepełnosprawne.

W 2011 r. Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych wypłacił środki w wysokości 126.539.663 zł. dla 38.859 osób niepełnosprawnych, w tym m.in. dla:

- 36.456 osób niepełnosprawnych wykonujących działalność gospodarczą,
- 2.403 niepełnosprawnych rolników lub rolników zobowiązanym do opłacania składek za niepełnosprawnego domownika,

↪ dofinansowania oprocentowania kredytów bankowych - art. 32 ust. 1 pkt 1 ustawy o rehabilitacji (...)

Zakład pracy chronionej może otrzymać ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych dofinansowanie w wysokości do 50 % oprocentowania zaciągniętych kredytów bankowych, pod warunkiem wykorzystywania tych kredytów na cele związane z rehabilitacją zawodową i społeczną osób niepełnosprawnych¹⁴⁹. Wysokość dofinansowania jest m.in. uzależniona od liczby zatrudnionych osób niepełnosprawnych i ich stopnia niepełnosprawności.

W ub.r. to ustawowe zadanie nie było realizowane z uwagi braku środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, jakkolwiek wypłacono zobowiązania w tym zakresie (umowy podpisane w 2010 r.) 142 zakładom pracy chronionej, w których było zatrudnionych ponad 10 tys. osób niepełnosprawnych, w tym: 356 osób o znacznym stopniu niepełnosprawności, 4.584 osoby o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności i 5.766 osób o lekkim stopniu niepełnosprawności.

↪ zwrotu kosztów budowy lub rozbudowy obiektów i pomieszczeń zakładu, transportowych i administracyjnych - art. 32 ust. 1 pkt 2 ustawy o rehabilitacji (...)¹⁵⁰

Zakład pracy chronionej, który zatrudnia co najmniej 50 proc. osób niepełnosprawnych może otrzymać ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych zwrot kosztów budowy lub rozbudowy obiektów i pomieszczeń zakładu, transportowych, administracyjnych.

Zwrot kosztów dotyczy wyłącznie dodatkowych kosztów pracodawcy wynikających z zatrudnienia osób niepełnosprawnych i może być przyznany pracodawcy prowadzącemu zakład pracy chronionej.

W ub.r. to ustawowe zadanie nie było realizowane z uwagi braku środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, jakkolwiek wypłacono 257 zakładom pracy chronionej zobowiązania z tytułu umów zawartych do 31 grudnia 2010 r. W tych zakładach było zatrudnionych ponad 54 tys. osób niepełnosprawnych w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy.

↪ dofinansowania do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych art. 26a ustawy o rehabilitacji (...)¹⁵¹

¹⁴⁹ Podstawą rozpatrywania wniosków w 2010 roku było rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 kwietnia 2009 r. w sprawie pomocy finansowej udzielanej pracodawcom prowadzącym zakłady pracy chronionej ze środków PFRON (Dz. U., Nr 70 poz. 603).

¹⁵⁰ Podstawą rozpatrywania wniosków w 2010 roku było rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 kwietnia 2009 roku w sprawie pomocy finansowej udzielanej pracodawcom prowadzącym zakłady pracy chronionej ze środków PFRON (Dz. U., Nr 70, poz. 603).

¹⁵¹ Zasady dofinansowania do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych zostały określone na podstawie art. 26a – 26c, o których mowa w art. 68g ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji (...). Wypłata dofinansowań do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych jest obowiązkiem Funduszu określonym w art. 26a ustawy. Fundusz nie ma uprawnień do odmowy wypłaty dofinansowania w odniesieniu do pracodawców, którzy spełniają warunki do jego uzyskania.

W 2011 r. z tej formy wsparcia skorzystało 20.729 pracodawców, z tego: 2.152 prowadzących zakłady pracy chronionej i 18.549 z otwartego rynku pracy oraz 27 z tzw.,. mieszanego rynku pracy.

Wyплаты dofinansowania do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych wyniosły:

- 2.099.001.459 zł. - w zakładach pracy chronionej (76,28 proc. ogółu środków),
- 651.746.950 zł.- na otwartym rynku pracy (23,68 proc. ogółu środków),
- 1.123.372 zł. - na tzw. mieszanym rynku pracy (0,04 proc. ogółu środków).

Z tej formy wsparcia zatrudnienia skorzystało w ub. 388.635 osób niepełnosprawnych. Wydatkowano na ten cel 2.751.871.781 zł.

Osoby niepełnosprawne korzystały w ub.r. również z pomocy Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w zakresie aktywizacji zawodowej oferowanej w ramach:

1. programów celowych, w tym programu::

- „*Junior - program aktywizacji zawodowej absolwentów niepełnosprawnych*”, którego realizatorem są powiatowe urzędy pracy i Oddziały Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Celem programu jest umożliwienie wejścia w życie zawodowe (odbycie stażu, zdobycie zatrudnienia) młodym osobom niepełnosprawnym.

W programie uczestniczyły 52 powiaty. W ramach planowanych wydatków w 2010 roku na realizację programu przewidziano środki w wysokości 3.158 tys. zł. - wypłacono 2.901.132 zł (91,87 % środków zaplanowanych).

- „*Osoby niepełnosprawne w służbie publicznej*”. Realizacja programu została zakończona z dniem 1 stycznia 2008 r. Program był w ub. r. realizowany wyłącznie w zakresie umów zawartych do dnia 31 grudnia 2007 roku.

Na realizację programu w 2010 roku zaplanowano środki w kwocie 3.365 tys. zł., z czego wydatkowano kwotę w wysokości 2.942.397,12 zł (87,44 % środków zaplanowanych).

- „*Trener pracy – zatrudnienie wspomagane osób niepełnosprawnych*”. Celem programu było wypracowanie modelu zatrudnienia wspomagane, zapewniającego sprawne funkcjonowanie osób niepełnosprawnych na otwartym rynku pracy. Pomoc finansowa w ramach programu udzielana była w formie dofinansowania kosztów niezbędnych do realizacji projektu, w szczególności kosztów jednorazowego szkolenia trenera, wynagrodzenia trenera pracy, doradcy zawodowego, psychologa i koordynatora, kosztów utrzymania biura.

Na realizację programu w 2010 roku zaplanowano środki finansowe w kwocie 10.811.000 zł, z czego wypłaciło środki w wysokości 7.921.174 (73,27% środków planowanych). Realizację programu "Trener Pracy" w 2010 r. w poszczególnych województwach przedstawiono w tabeli nr 9.

Tabela nr 9

lp.	województwo*	kwota wypłacona (dorośli) suma (zł.)
1	dolnośląskie	450 113
2	kujawsko - pomorskie	103 097
3	lubelskie	647 937
4	lubuskie	282 838
5	łódzkie	212 494
6	małopolskie	826 504
7	mazowieckie	1 742 116
8	opolskie	347 196
11	pomorskie	539 642
13	świętokrzyskie	66 295

14	warmińsko - mazurskie	394 810
15	wielkopolskie	2 363 233
16	zachodniopomorskie	395 009
suma		7 921 174

* podział dokonany wg siedziby Wnioskodawcy, program nie przewiduje wypłat w podziale na województwa

- „Pegaz 2003” (realizowany do 11 marca 2010 r. w module I obszar C i D) Podstawowym jego celem była realizacja prawa osób niepełnosprawnych do swobodnego porozumiewania się oraz poruszania i przemieszczania się poprzez likwidację barier w komunikowaniu się i transportowych uniemożliwiających lub utrudniających im funkcjonowanie w życiu społecznym, zawodowym – a tym samym umożliwienie dostępu do dóbr i usług oraz wszechstronnej rehabilitacji. W ramach planowanych wydatków w 2010 r. przewidziano środki na realizację programu w wysokości 14.802 tys. zł,
- „Pegaz 2010” (realizowany od 11 marca 2010 r.) Celami programu (w odniesieniu do adresatów programu) jest aktywizacja zawodowa oraz utrzymanie aktywności zawodowej, zwiększenie możliwości edukacyjnych, podniesienie poziomu wykształcenia, zwiększenie możliwości w dostępie do rehabilitacji zawodowej i społecznej. Program był realizowany w formie pomocy:
 - ✓ w aktywizowaniu osób niepełnosprawnych poprzez likwidację barier transportowych i w komunikowaniu się (moduł I),
 - ✓ w dofinansowaniu przedsięwzięć realizowanych w ramach programu Stowarzyszenia na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Joni i Przyjaciele Polska, pt. „Wózki dla Polski” (moduł II).

W ramach planowanych wydatków w 2010 r. przewidziano środki na realizację programu w wysokości 10.124 tys. zł, z tego wydatkowano 9.869.060 zł (97,48 % środków zaplanowanych).

2. projektów (programów) współfinansowanych ze środków pomocowych Unii Europejskiej¹⁵² i realizowanych w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007 – 2013, Priorytet 1 „Zatrudnienie i integracja społeczna” Działanie 1.3 „Ogólnopolskie programy integracji i aktywizacji zawodowej”, Poddziałanie 1.3.6 „Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych – Projekty systemowe”.

W 2011 r. kontynuowano realizację 7 projektów z roku poprzedniego¹⁵³. Wydatkowano środki w wysokości 38.661.079 zł (62% środków zaplanowanych).

Projekty systemowe, realizowane przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w ramach Poddziałania 1.3.6. są skierowane do osób z niepełnosprawnościami rzadkimi i sprzężonymi. Fundamentalne zasady podejścia do aktywizacji osób niepełnosprawnych uczestniczących w projektach opierają się na kompleksowym i zindywidualizowanym wsparciu, szczegółowej diagnozie oraz na tworzeniu odpowiednich warunków aktywności, tj. oferowaniu celowego i dostosowanego do indywidualnych potrzeb doradztwa zawodowego, pomocy prawnej, psychologicznej oraz umożliwieniu podnoszenia kwalifikacji zawodowych. Działania te otwierają szanse osobom niepełnosprawnym na uzyskanie zatrudnienia oraz ułatwiają im wychodzenie z bezradności społeczno-zawodowej.

Projekty te¹⁵⁴ wdrażają nowatorskie podejście w zakresie zorganizowanych, kompleksowych działań na rzecz beneficjentów wpływających też na wzrost kompetencji

¹⁵² art. 47 ust. 1 pkt 2 ustawy o rehabilitacji (...).

¹⁵³ Zaplanowane 2 nowe projekty nie rozpoczęły się, z uwagi na trudności głównie w znalezieniu odpowiednich Partnerów projektów oraz na brak możliwości spełnienia kryteriów zawartych w Planie Działania na 2011 rok. Oba projekty zostały przeniesione i zgłoszone do realizacji w ramach Planu Działania na 2012 rok.

¹⁵⁴ W 2011 r. PFRON przedstawił do akceptacji Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich (IP2) wniosek o dofinansowanie projektu „Wsparcie osób z autyzmem II”, w którym umowa jest przewidziana do podpisania w 2012 r.

„miękkich”, czyli umiejętności funkcjonowania na rynku pracy oraz zwiększenia inicjatywy, motywacji a także przedsiębiorczości osób niepełnosprawnych. Pozwalają także na podniesienie świadomości istoty bycia aktywnym zawodowo nie tylko w środowisku osób niepełnosprawnych, ale także oddziałują na świadomość społeczną najbliższego otoczenia.

Wszystkie projekty realizowane były w Partnerstwach z podmiotami mającymi doświadczenie w realizacji zadań związanych z aktywizacją zawodową i społeczną osób niepełnosprawnych, tj:

- „Wsparcie osób głuchoniewidomych na rynku pracy II – Weź sprawy w swoje ręce”,
- „Wsparcie osób niepełnosprawnych ruchowo na rynku pracy II”,
- „Wsparcie osób niepełnosprawnych w swobodnym dostępie do informacji i usług zamieszczonych w Internecie”,
- „Wsparcie osób niewidomych na rynku pracy II”,
- „4 Kroki – Wsparcie osób niesłyszących na rynku pracy II,
- „Wsparcie osób z zaburzeniami psychicznymi na rynku pracy II”,
- „Wsparcie osób z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym i znacznym (w tym z zespołem Downa i/lub niepełnosprawnościami sprzężonymi) oraz głębokim stopniem upośledzenia umysłowego II”.

Ochotnicze Hufce Pracy, jako instytucja rynku pracy, realizują działalność w zakresie rynku pracy, adresowaną do młodych osób w wieku 15-25 lat, w tym również i do osób niepełnosprawnych. W ramach tej działalności prowadzone jest pośrednictwo pracy, poradnictwo zawodowe i informacja zawodowa, warsztaty aktywnego poszukiwania pracy, organizacja szkoleń, programy rynku pracy. Zadania te realizowane są przez wyspecjalizowane jednostki na terenie kraju w 49 Centrach Edukacji i Pracy Młodzieży OHP. Rokrocznie z usług pośrednictwa pracy tych jednostek korzysta około 500-600 osób niepełnosprawnych, a średnio 10% z nich podejmuje pracę. Natomiast doradztwem zawodowym i nauka aktywnego poszukiwania pracy obejmowanych jest rocznie około 1000 osób niepełnosprawnych. Szanuje się, że ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych przeznaczonych na dofinansowanie do wynagrodzeń skorzystało prawie 300 młodocianych pracowników niepełnosprawnych.

W 2011 r. Ochotnicze Hufce Pracy realizowały projekt edukacyjny „Szkolenie-Zatrudnienie-Praktyka-Rozwój – IV edycja”, współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, którego beneficjentami było 2.679 osób, w tym 34 osoby niepełnosprawne. Osoby te uczyły się języka obcego, nabywały umiejętności z zakresu wejścia na rynek pracy i podwyższały swoje kwalifikacje zawodowe. Poszczególne wojewódzkie komendy ochotniczych hufców pracy opracowują i wdrażają projekty adresowane do młodzieży niepełnosprawnej.¹⁵⁵

Opracowano narzędzia¹⁵⁶ wspomagające proces podnoszenia kwalifikacji zawodowych, pracowników instytucji rynku pracy, w tym i pracowników niepełnosprawnych tych instytucji, tj. szkolenia e-learning i platforma e-learning. Na szczególną uwagę zasługują szkolenia e-learning, które umożliwiają pracę „na odległość” z wykorzystaniem nowoczesnych technologii informatycznych, co ma z szczególne znaczenie dla osób niepełnosprawnych, zwłaszcza z dysfunkcją narządu ruchu. Przygotowana forma szkoleń została także zaprojektowana tak, aby umożliwiała pracę na platformie e-learning osobom niewidomym i niedowidzącym. Materiały merytoryczne do publikacji zostały nagrane i są dostępne w formie plików audio.

¹⁵⁵ Np. w ramach projektu „Czas na nas. Niepełnosprawni na rynku pracy (komenda pomorska), w ramach warsztatów prowadzonych przez wolontariuszkę z Niemiec (komenda kujawsko-pomorska), w targach pracy i w targach edukacyjnych.

¹⁵⁶ w ramach projektu „Oferta szkoleń w technologii e-learning dla pracowników instytucji rynku pracy, bazująca na programach modułowych opracowanych w ramach SPO RZL” Informacja Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich jednostki nadzorowanej przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej.

Ponadto znacznym ułatwieniem dla osób niepełnosprawnych w dostępie do informacji dotyczących rynku pracy jest system „Zielona Linia”, który stanowi platformę integrującą i udostępniającą informacje nt. rynku pracy bez konieczności udawania się do urzędu pracy, wychodzenia z domu.

W ramach konferencji „Syriusz – Konferencja PSZ 2011” dla kadry zarządzającej Publicznych Służb Zatrudnienia została w 2011 r. zorganizowana prezentacja i demonstracja systemu wideokonferencji jako sposobu rozwiązywania problemu komunikacji osób głuchoniemych w urzędzie pracy. Przedmiotem prezentacji było przedstawienie zastosowania wideokonferencji do tłumaczenia języka migowego on-line. Przedstawione rozwiązanie polega na tłumaczeniu na żywo rozmowy z osobą niesłyszącą za pośrednictwem tłumacza dostępnego przez Internet.

Do osób niepełnosprawnych, w sposób pośredni, adresowany był projekt „Rewitalizacja społeczna”. Wsparcie objęło 107 osób niepełnosprawnych w ramach 17 Programów Rewitalizacji Społecznej z 20 realizowanych. Działania podjęte w ub.r. w ramach tych programów dotyczyły m.in. poradnictwa edukacyjno-zawodowego, kursów i szkolenia, poradnictwa w zakresie pracy socjalnej, asystent osoby niepełnosprawnej, warsztatów umiejętności psychospołecznych, porady prawnej, porady psychologicznej, zabiegów rehabilitacyjnych, choreoterapii, zajęć dla dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, arteterapii.

5.4 Kontrola zatrudnienia osób niepełnosprawnych w zakładach pracy, w tym w zakładach pracy chronionej.

Państwowa Inspekcja Pracy przeprowadziła w roku 2011 1.912 kontroli w 1.763 zakładach pracy lub ich jednostkach organizacyjnych zatrudniających osoby niepełnosprawne. Kontrole związane były z realizacją obowiązków zawartych w przepisach ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. W zakładach zatrudnionych było 171.983 pracowników. Sprawdzono warunki zatrudnienia 61.799 osób niepełnosprawnych, z których 27.523 posiadało lekki stopień niepełnosprawności. W wyniku 1.117 kontroli, przeprowadzonych na wnioski pracodawców, inspektorzy pracy wydali 1.135 opinii, w tym 31 negatywnych.

Przeprowadzone kontrole:

- zakładów ubiegających się o nadanie statusu zakładu pracy chronionej
O uzyskanie statusu prowadzącego zakład pracy chronionej ubiegało się 86 pracodawców, zatrudniających 6.088 pracowników, w tym 4.089 pracowników niepełnosprawnych, wśród których 1.358 posiadało lekki stopień niepełnosprawności. Zakłady te miały 46 jednostek lokalnych, w których pracowały 462 osoby niepełnosprawne. Wydano 88 opinii (decyzji), w tym 4 negatywne.
W nowo utworzonych zakładach pracy chronionej największą grupę stanowiły zakłady sklasyfikowane w sekcji „Usługi administrowania i działalność wspierająca” ukierunkowane na działalność ochroniarską i usługi polegające na utrzymaniu porządku (sprzątanie) – 34%. W następnej kolejności była sekcja „Przetwórstwo przemysłowe” – 24% oraz sekcja „Handel, naprawa pojazdów samochodowych” – 11%.
- zakładów posiadających status zakładu pracy chronionej
Skontrolowano 537 pracodawców posiadających status prowadzącego zakład pracy chronionej. Sprawdzano spełnianie wymogów bezpieczeństwa i higieny pracy przez obiekty, pomieszczenia i stanowiska pracy, a także przystosowanie do potrzeb oraz dostępność stanowisk pracy, pomieszczeń higienicznosanitarnych, ciągów komunikacyjnych dla zatrudnionych osób niepełnosprawnych.
Kontrolowane zakłady pracy chronionej zatrudniały 69.470 pracowników, w tym 49.982 pracowników niepełnosprawnych, wśród których 23.181 posiadało lekki stopień niepełnosprawności. Zakłady te prowadziły działalność 665 lokalnych jednostkach

organizacyjnych (znajdujących się poza siedzibą), w których pracowało 10.434 osób niepełnosprawnych.

Wśród kontrolowanych zakładów największą grupę, sklasyfikowaną wg Polskiej Klasyfikacji Działalności, stanowiła sekcja „Przetwórstwo przemysłowe” – 54%. W następnej kolejności była sekcja „Usługi administrowania i działalność wspierająca” ukierunkowana na działalność ochroniarską i usługi polegające na utrzymaniu porządku (sprzątanie) – 18% oraz sekcja „Handel, naprawa pojazdów samochodowych” – 15%.

☞ w zakładach pracy chronionej tworzących stanowiska pracy dla osób niepełnosprawnych
Inspektorzy pracy przeprowadzili 89 kontroli u 70 pracodawców posiadających status prowadzącego zakład pracy chronionej. Skierowali oni 94 wnioski o wydanie opinii dotyczącej organizowanych stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych. Skontrolowano 125 stanowisk pracy dla 131 osób niepełnosprawnych, w tym 65 ze stopniem lekkim. Wydano 93 opinie, w tym 1 negatywną dotyczącą 1 stanowiska pracy, z powodu nie spełniania warunków bezpieczeństwa i higieny pracy.

Większość złożonych wniosków (88) wiązała się z możliwością wykorzystania środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych na wyposażenie stanowisk pracy organizowanych dla osób niepełnosprawnych na podstawie art. 26e ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Wnioski te dotyczyły 116 stanowisk pracy dla 123 osób niepełnosprawnych, w tym 62 z lekkim stopniem niepełnosprawności. Tylko stanowisk 11 wymagało przystosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych. (Negatywnie zostało zaopiniowane 1 stanowisko pracy.)

☞ zakładów pracy chronionej ubiegających się o rozszerzenie statusu na inne jednostki organizacyjne (oddziały)

Pracodawcy posiadający status prowadzącego zakład pracy chronionej skierowali 267 wnioski do okręgowych inspektoratów pracy o wydanie opinii dotyczących spełniania przez 285 utworzonych oddziałów (jednostek organizacyjnych) warunków ustawowych uprawniających do uzyskania dla nich statusu zakładu pracy chronionej. W wyniku 249 kontroli przeprowadzonych u 185 pracodawców inspektorzy pracy wydali 255 opinii (decyzji), w tym 11 negatywnych.

W kontrolowanych oddziałach było zatrudnionych 11.385 pracowników, w tym 5.321 osób niepełnosprawnych, wśród których było 2.504 niepełnosprawnych ze stopniem lekkim.

☞ jednostek /zakładów/ ubiegających się o przyznanie statusu zakładu aktywności zawodowej, lub o „rozszerzenie” statusu na inne obiekty lub pomieszczenia

Przeprowadzono 4 kontroli na wniosek 4 jednostek ubiegających się o wydanie opinii w zakresie spełniania wymogów ustawowych, umożliwiającej uzyskanie statusu zakładu aktywności zawodowej, 1 kontrolę na wniosek zakładu aktywności zawodowej ubiegającego się o „rozszerzenie” statusu oraz 2 kontrole związane ze zorganizowaniem 4 stanowisk pracy dla 4 osób niepełnosprawnych. Zakłady zatrudniały 483 osoby, z których 319 było niepełnosprawnych.

Wydano 7 opinii (decyzji) pozytywnych związanych z uzyskaniem statusu zakładu aktywności zawodowej. Nie było opinii negatywnych.

☞ jednostek posiadających status zakładu aktywności zawodowej

W 20 zakładach aktywności zawodowej przeprowadzono 20 planowych kontroli, które w tych zakładach przeprowadzane są nie rzadziej niż co 3 lata. Zakłady zatrudniały 1 020 osób, z których 759 było niepełnosprawnych, w tym 5 w stopniu lekkim.

☞ zakładów nieposiadających statusu i nieubiegających się o jego nadanie, a przystosowujących stanowiska pracy dla osób niepełnosprawnych

Przeprowadzono 686 kontroli u 630 pracodawców nieposiadających i nieubiegających się o uzyskanie statusu prowadzącego zakład pracy chronionej, lecz przystosowujących stanowiska pracy dla osób niepełnosprawnych, czyli pracodawców z tzw. otwartego rynku

pracy. W zakładach tych zatrudnionych ogółem było 28.214 pracowników, w tym 3.309 niepełnosprawnych. Kontrolami objęto 753 stanowiska pracy organizowane dla 768 osób niepełnosprawnych, w tym 398 ze stopniem lekkim. W tej liczbie było:

- o stanowisk pracy dla 50 osób niepełnosprawnych (27 ze stopniem lekkim) przystosowanych na podstawie art. 26 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych,
- o 703 stanowiska pracy dla 718 osób niepełnosprawnych (371 ze stopniem lekkim) wyposażanych na podstawie art. 26e ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych).

Tylko 110 stanowisk wymagało przystosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych. Wydano ogółem 692 opinie, w tym 15 negatywnych dotyczących stanowisk pracy dla 17 osób niepełnosprawnych, z uwagi na nie spełnianie warunków bezpieczeństwa i higieny pracy.

☞ warunków pracy osób niepełnosprawnych ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności zatrudnionych w zakładach nie zapewniających warunków pracy chronionej (otwarty rynek pracy) przeprowadzane na podstawie art. 4 ust. 6 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Przeprowadzono 155 kontroli u 155 pracodawców zatrudniających osoby niepełnosprawne. Zakłady zatrudniały 23 132 pracowników, z których 1 222 było niepełnosprawnych. Skontrolowano 365 stanowisk pracy, na których pracowało 416 osób ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności. Kontrole wykazały, że 11 stanowisk nie było przystosowanych do ich potrzeb.

☞ warunków pracy osób niepełnosprawnych ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności zatrudnionych w zakładach nie zapewniających warunków pracy chronionej, których stanowiska pracy w latach poprzednich podlegały ocenie PIP na podstawie art. 26 ust. 6 i art. 26e ust. 5 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Przeprowadzono 61 kontroli u 61 pracodawców zatrudniających osoby niepełnosprawne, którzy w latach ubiegłych występowali z wnioskiem do Państwowej Inspekcji Pracy o opinię. Zakłady zatrudniały 2 325 pracowników, z których 369 było niepełnosprawnych. Skontrolowano 77 stanowisk pracy, na których pracowało 77 osób ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności. Kontrole wykazały, że 4 stanowiska nie były przystosowane do ich potrzeb. W jednym przypadku zaszła konieczność poinformowania o tym fakcie starosty.

☞ związane ze skargami osób niepełnosprawnych skierowanymi do okręgowych inspektoratów pracy

W roku 2011 przeprowadzono również 145 kontroli u 125 pracodawców w związku ze skargami złożonymi przez osoby niepełnosprawne. Kontrolowane zakłady zatrudniały 31 176 osób niepełnosprawnych.

Najwięcej kontroli (34%) w ramach postępowania skargowego przeprowadzono w zakładach sklasyfikowanych w sekcji „Usługi administrowania i działalność wspierająca” prowadzących działalność ochroniarską lub usługi polegające na utrzymaniu porządku (sprzątanie) lub działalność agencji pracy tymczasowej. W następnej kolejności była sekcja „Przetwórstwo przemysłowe” – 25% kontroli oraz sekcja „Handel, naprawa pojazdów samochodowych” – 15% kontroli.

Przyczyny stwierdzonych nieprawidłowości i inne zauważone zjawiska

Liczba zakładów pracy chronionej nadal zmniejsza się. W roku 2011 (wg rejestrów Państwowej Inspekcji Pracy) było ich 1 859, podczas gdy w roku ubiegłym 1 996. Dotyczy to w szczególności zakładów o charakterze produkcyjnym, z uwagi na znacznie wyższe, w porównaniu z zakładami o charakterze usługowym, koszty stałe, np. utrzymania hal

produkcyjnych, magazynów, maszyn i innych środków trwałych. Ponadto trudna sytuacja finansowa zakładów przekłada się na brak środków na inwestycje oraz bieżące remonty budynków, pomieszczeń pracy i higienicznosanitarnych, a także na wprowadzanie nowych technologii i wymianę niejednokrotnie już wyeksploatowanych maszyn i urządzeń. Pracodawcy jako przyczynę tego stanu wskazują także zmiany w przepisach prawa. Wskazują na częste zmiany w ustawie o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych z ciągłą tendencją do zaostrzania warunków dofinansowania zakładów pracy chronionej, a także zmiany w zakresie ulg w podatku od nieruchomości. Problematyczne staje się więc planowanie wydatków na rozwój zakładu, gdyż część pracodawców deklaruje rezygnację ze statusu. Natomiast pracodawcy prowadzący zakłady pracy chronionej o charakterze usługowym, przede wszystkim sprzątnia i ochrony, skarżą się na nieuczciwe działania i zaniżanie stawek za usługi przez podmioty konkurujące na rynku zleceń.

Charakter stwierdzonych nieprawidłowości wskazuje, że pracodawcy prowadzący zakłady pracy chronionej starają się obniżyć koszty prowadzenia działalności. Próbuja to osiągnąć różnymi sposobami.

Inspektorzy pracy, szczególnie w zakładach prowadzących usługi w zakresie pilnowania i sprzątnia, niejednokrotnie stwierdzali prowadzenie ewidencji czasu pracy przejawiające się niewykazywaniem w „oficjalnej” ewidencji pracy wykonywanej ponad normę. Zauważa się także swoistą dyskryminację w zatrudnianiu w tych zakładach. Warunkiem niezbędnym do zatrudnienia na podstawie umowy o pracę jest posiadanie orzeczenia o niepełnosprawności, najlepiej w stopniu znacznym lub umiarkowanym niepełnosprawności i o dysfunkcjach, które nie wymagają wykorzystania specjalnego oprzyrządowania przy wykonywaniu pracy. Kwalifikacje, doświadczenie i inne względy nie są istotne. Natomiast osoby pełnosprawne, wykonujące pracę o podobnym charakterze i warunkach, świadczą pracę na podstawie umów cywilnoprawnych. Jest to spowodowane dążeniem do jak najwyższego poziomu zatrudniania osób niepełnosprawnych, w celu osiągnięcia maksymalnego dofinansowania.

Inspektorzy pracy uważają, że zakłady pracy chronionej, których pracownicy świadczą usługi w obiektach użytkowanych przez inne podmioty, nie spełniają roli jaka powinna spoczywać na zakładach pracy chronionej. Pomimo spełnienia formalnych warunków w zakresie struktury zatrudnienia, zakłady te niewiele różnią się od zakładów nieposiadających statusu. Praktycznie nie są w stanie zapewnić pracy osobom niepełnosprawnym o schorzeniach specjalnych, np. poruszających się na wózkach, niewidomych, z głębokim upośledzeniem umysłowym. Również korzystanie z doraźnej i specjalistycznej opieki medycznej przez pracowników pracujących i mieszkających poza miejscowością, w której znajduje się siedziba pracodawcy, jest często sprawą problematyczną.

Inaczej oceniają inspektorzy pracy sytuację w zakładach pracy chronionej, najczęściej o charakterze produkcyjno-usługowym, w których pracownicy zatrudniani są wyłącznie w określonym miejscu, w obiektach użytkowanych (eksploatowanych) przez pracodawcę. W tych przypadkach inspektor pracy ma możliwość dokonania pełnej oceny warunków pracy pracowników, w tym pracowników niepełnosprawnych. Również wydając decyzję nakazową ma rzeczywisty wpływ na likwidację zagrożenia i poprawę warunków pracy. Ponadto tego rodzaju zakłady, z uwagi na możliwość odpowiedniego dostosowania obiektów i pomieszczeń oraz organizacji pracy (stałe miejsca i stanowiska pracy), mają większą zdolność zatrudniania osób niepełnosprawnych o różnych rodzajach dysfunkcji (schorzeń).

W ocenie inspektorów pracy nie wszystkie nieprawidłowości są skutkiem słabej kondycji finansowej zakładów. Znaczna ich część wynika z lekceważenia przepisów prawa, nieprawidłowej organizacji pracy w zakładzie, niewłaściwej pracy służby bhp oraz służb finansowych, a nieraz działania świadomego, szczególnie w zakresie nierespektowania

dodatkowych uprawnień osób niepełnosprawnych. Należy zauważyć, że 35% wszystkich decyzji wydanych przez inspektorów pracy zostało zrealizowanych w trakcie kontroli. Również decyzje wymagające dłuższego czasu realizacji zostały wykonane w 85% do końca 2011 roku. Nie były to zatem działania czasochłonne i wymagające znacznych nakładów finansowych.

Z doświadczeń inspektorów pracy wynika, że pracodawcy otwartego rynku pracy często nie posiadają wiedzy o wymaganiach przepisów prawa, jakie należy spełnić zatrudniając osoby niepełnosprawne oraz o potrzebach osób niepełnosprawnych. Są oni zainteresowani wymogami jakie powinien spełniać zakład zatrudniający osoby niepełnosprawne, starają się zrozumieć ich możliwości i potrzeby. Znajdowało odzwierciedlenie w liczbie porad udzielanych w trakcie kontroli oraz na spotkaniach z pracodawcami.

Wyniki kontroli z przeprowadzonych kontroli

Podobnie jak w latach ubiegłych największa liczba nieprawidłowości wystąpiła w zakładach pracy chronionej. W zakładach aktywności zawodowej stan przestrzegania przepisów prawa pracy oraz ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych był zadawalający. W zakładach ubiegających się o nadanie statusu zakładu pracy chronionej, zakładu aktywności zawodowej lub przystosowujących stanowiska pracy dla osób niepełnosprawnych stan przestrzegania przepisów prawa, w tym wymagań w zakresie bezpieczeństwa pracy był również lepszy niż w zakładach już posiadających status.

W roku 2011 odsetek zakładów pracy chronionej, w których wystąpiły nieprawidłowości w zakresie technicznego bezpieczeństwa pracy, utrzymał się na podobnym poziomie jak w roku ubiegłym. Nie mniej jednak w większości obszarów objętych kontrolą jest on dość wysoki. Nie uległ także zmianie rodzaj stwierdzanych uchybień w kontrolowanych grupach zagadnień.

W zakresie bezpieczeństwa technicznego najczęściej stwierdzano uchybienia dotyczące eksploatacji maszyn i urządzeń technicznych oraz instalacji i urządzeń elektrycznych.

Osoby niepełnosprawne obsługiwały maszyny i urządzenia nie wyposażone w urządzenia ochronne (np. osłony zabezpieczające przed dostępem do części będących w ruchu), lub urządzenia ochronne nieprawidłowe bądź uszkodzone. Dotyczyło to 401 maszyn i urządzeń, szczególnie obrabiarek do metali i drewna oraz maszyn do przetwórstwa tworzyw sztucznych. Stwierdzano również brak lub uszkodzone, niesprawne elementy sterownicze maszyn i urządzeń technicznych mające wpływ na bezpieczeństwo obsługi (111 maszyn lub urządzeń).

W zakładach brak było pomiarów skuteczności ochrony przeciwporażeniowej w instalacjach i urządzeniach elektrycznych (55 zakładów) lub były one niewłaściwe (38 zakładów), np. nie przeprowadzano ich po naprawie lub wymianie instalacji. Ponadto stwierdzano brak lub niewłaściwą ochronę przeciwporażeniową (78 zakładów). Użytkowano maszyny i urządzenia o uszkodzonych osłonach, mających chronić przed dostępem do części będących pod napięciem, eksploatowano urządzenia w obudowach o niewłaściwym stopniu ochrony, a także uszkodzone gniazdko i włączniki elektryczne, itp.

Ponadto w zakładach pracy chronionej występowały nieprawidłowości związane z przystosowaniem obiektów, pomieszczeń i stanowisk pracy do potrzeb wynikających z dysfunkcji osób niepełnosprawnych. Polegały one przede wszystkim na braku lub nieodpowiednim do występujących w zakładzie rodzajów niepełnosprawności zabezpieczeniu i oznakowaniu miejsc niebezpiecznych (65 zakładów), oznakowaniu dróg komunikacyjnych i przejść (41 zakładów) oraz przystosowaniu (pod względem powierzchni, wyposażenia wspomagającego, itp.) pomieszczeń higieniczno-sanitarnych (30 zakładów). Uchybienia dotyczące przystosowania i wyposażenie stanowisk pracy z uwzględnieniem potrzeb osób

niepełnosprawnych w zakresie specyfiki technicznej i technologicznej stwierdzono tylko na 21 stanowiskach pracy. Ponadto w 2 przypadkach stwierdzono brak, a w 12 przypadkach uchybienia w zakresie dostosowania oprzyrządowania maszyny do potrzeb obsługującej ją osoby niepełnosprawnej.

Wzrost nieprawidłowości dotyczył pomieszczeń higienicznosanitarnych. W 6 zakładach stwierdzono ich niedostateczną liczbę w obiektach, w których wykonywana była praca, zaś w 43 stwierdzono uchybienia w powierzchni, wysokości lub usytuowaniu tych pomieszczeń. W 134 zakładach pracy stwierdzono niewłaściwe wyposażenie pomieszczeń higienicznosanitarnych (np. zbyt mało urządzeń w stosunku do liczby zatrudnionych). Stwierdzono również nieprawidłowości w zakresie stanu technicznego tych pomieszczeń lub urządzeń sanitarnych.

Zastrzeżenia dotyczyły także oceny ryzyka zawodowego. Nie przeprowadzono jej w 50 zakładach pracy chronionej na 111 stanowiskach pracy osób niepełnosprawnych. Nieprawidłowo sporządzono ocenę ryzyka na 386 stanowiskach pracy osób niepełnosprawnych w 99 zakładach. Najczęściej błędy popełniano na etapie identyfikacji zagrożeń. W ocenie ryzyka zawodowego związanego z wykonywaniem pracy przez 3 399 osób niepełnosprawnych nie uwzględniono wszystkich istotnych informacji o dysfunkcjach tych osób i wynikających z nich szczególnych uwarunkowaniach w wyposażeniu stanowiska i sposobie wykonywania pracy. O ryzyku zawodowym oraz zasadach ochrony przed zagrożeniami nie poinformowano 403 pracowników niepełnosprawnych.

Nadal w zakładach pracy chronionej nie są przestrzegane przepisy w zakresie poddawania pracowników szkoleniom bhp oraz udzielania urlopów zarówno wypoczynkowych jak i dodatkowych. U 112 pracodawców pracowało 447 pracowników niepełnosprawnych nie posiadających żadnych lub aktualnych szkoleń w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy (w roku 2010 nieprawidłowość dotyczyła 136 pracodawców i 964 pracowników). Natomiast u 569 pracowników zatrudnionych u 105 pracodawców stwierdzono uchybienia w organizacji szkoleń (w roku 2010 nieprawidłowość dotyczyła 114 pracodawców i 641 pracowników). Najczęściej nieprawidłowości dotyczyły szkoleń okresowych, ale stwierdzano również brak lub niewłaściwe przeprowadzanie szkolenia wstępnego.

Zaległości w wykorzystaniu urlopu wypoczynkowego w wymiarze 11.797 dni wystąpiły u 138 pracodawców i dotyczyły 1.432 pracowników (w roku 2010 – 1444 pracowników). Natomiast 24 pracodawców nie udzieliło lub udzieliło w niepełnym wymiarze dodatkowego urlopu wypoczynkowego 66 osobom (44 osobom w roku 2010) zaliczonym do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności.

Pomimo, że w roku 2011 znacząco zmniejszył się odsetek zakładów pracy chronionej, w których nie przestrzegane były przepisy o czasie pracy, to nadal 40 pracodawców zatrudniało 139 pracowników niepełnosprawnych w czasie pracy przekraczającym obowiązujący wymiar dobowy i tygodniowy. Ponadto 18 pracodawców zatrudniało 91 pracowników niepełnosprawnych w godzinach nadliczbowych bez zgody lekarza przeprowadzającego badania profilaktyczne lub sprawującego nad nimi opiekę, zaś 11 pracodawców zatrudniało 29 pracowników niepełnosprawnych w porze nocnej.

U 25 pracodawców prowadzących zakłady pracy chronionej wystąpiły zaległości w wypłacie lub zaniżanie wysokości wynagrodzeń, zaś u 18 zaległości w wypłacie lub zaniżanie należności za pracę w godzinach nadliczbowych. Całkowita, nakazana do wypłaty, kwota świadczeń należnych i naliczonych pracownikom niepełnosprawnym wyniosła 256 990,35 zł.

Ponadto w wyniku kontroli stwierdzono, że:

- jeden pracodawca posiadający status prowadzącego zakład pracy chronionej nie spełniania warunków określonych w art. 28 ust.1 pkt 2 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, dotyczących wymagań w zakresie

bhp oraz przystosowania pomieszczeń zakładu i stanowisk pracy do potrzeb osób niepełnosprawnych. Inspektor pracy nakazał usunięcie nieprawidłowości oraz poinformował wojewodę o wynikach przeprowadzonej kontroli. W grudniu 2011 r., ponownie przeprowadzono kontrolę, której celem było ustalenie, czy pracodawca zrealizował decyzje w zakresie spełnienia wymogów bezpieczeństwa i higieny pracy. Decyzje zostały wykonane zgodnie z terminami realizacji, za wyjątkiem jednej, której termin ustalono na kwiecień 2012 r. Dotyczyła ona zapewnienia pracownikom ustępu w budynku, w którym wykonywana jest praca, albo połączenia tego budynku obudowanym przejściem z innym budynkiem, w którym znajduje się ustęp. Stwierdzono, że zakończono prace polegające na adaptacji jednego z pomieszczeń na ustępy dla kobiet i mężczyzn, a do wykonania pozostało jedynie podłączenie urządzeń higieniczno - sanitarnych do sieci wodnokanalizacyjnej. Pracodawca nie utracił statusu prowadzącego zakład pracy chronionej.

- 15 pracodawców posiadających status prowadzącego zakład pracy chronionej nieprzestrzega przepisów ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz o zatrudnianiu osób niepełnosprawnych lub z przepisów prawa pracy. Polegały one najczęściej na użytkowaniu innych obiektów niż wskazane w decyzji właściwego wojewody przyznającej pracodawcy status prowadzącego zakład pracy chronionej (8 pracodawców) lub zaprzestaniu prowadzenia działalności we wskazanych obiektach lub pomieszczeniach (5 pracodawców). Czterech pracodawców skierowało do Państwowej Inspekcji Pracy wnioski o opinię stwierdzającą spełnianie warunków niezbędnych do uzyskania statusu w nowych miejscach prowadzenia działalności, w wyniku czego uzyskali decyzje pozytywne.
- u jednego pracodawcy jest znacznie niższe zatrudnienie niż wymagane w ustawie oraz niewypłacanie są wynagrodzenia, odprawy z tytułu rozwiązania stosunków pracy z przyczyn leżących po stronie pracodawcy i ekwiwalenty z tytułu niewykorzystanego urlopu wypoczynkowego. Ponowna kontrola wykazała nie zrealizowanie decyzji płatniczych i nie wypłacenie wynagrodzeń za pracę w kolejnych miesiącach. O zaistniałej sytuacji u tego pracodawcy został poinformowany Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

We wszystkich wskazanych wyżej przypadkach o stwierdzonych nieprawidłowościach powiadomiono właściwych wojewodów. Postępowania są w toku.

Zastosowane środki prawne wobec skontrolowanych pracodawców.

W wyniku kontroli pracodawców zatrudniających osoby niepełnosprawne inspektorzy pracy zastosowali następujące środki prawne regulujące nieprawidłowości związane z pracą pracowników niepełnosprawnych:

- wydali 4 313 decyzji (1 879 to decyzje ustne zrealizowane w trakcie kontroli), w tym: 5 decyzji skierowania do innych prac 9 pracowników zatrudnionych niezgodnie z obowiązującymi przepisami;
- wydali 24 decyzje wstrzymania prac stwarzających bezpośrednie zagrożenie zdrowia i życia dla wykonujących je pracowników;
- wydali 24 decyzje nakazujące wypłatę należnych świadczeń wynikających ze stosunku pracy w kwocie 281 487,52 zł.;
- 777 wystąpień zawierających 2 218 wniosków dotyczących zagadnień prawnej ochrony pracy (m.in. wnioski o wypłatę świadczeń wynikających ze stosunku pracy) oraz wymagań bezpieczeństwa i higieny pracy;
- w związku z popełnieniem 396 wykroczeń przeciwko prawom pracownika inspektorzy pracy ukarali pracodawców poprzez: nałożenie 97 mandatów karnych na kwotę 121.200 zł oraz zastosowanie 83 środków wychowawczych, a także skierowanie 6 wniosków do sądów;

- w trakcie kontroli związanych z badaniem skarg złożonych przez pracowników niepełnosprawnych inspektorzy pracy wydali ogółem 59 decyzji nakazowych, w tym 11 ustnych. W 2 przypadkach skierowano do innych prac 6 pracowników niepełnosprawnych. Ponadto wydano 13 decyzji płacowych nakazujących wypłatę świadczeń ze stosunku pracy w ogólnej kwocie 1 003 729,53 zł, w tym 10 nakazujących wypłatę wynagrodzeń. Decyzje te dotyczyły 554 pracowników niepełnosprawnych. Skierowano również 81 wystąpień zawierających 228 wniosków (w tym 54 wnoszące o wypłatę świadczeń ze stosunku pracy dla pracowników niepełnosprawnych);
- w związku z popełnieniem 77 wykroczeń przeciwko prawom pracownika inspektorzy pracy ukarali pracodawców poprzez: nałożenie 29 mandatów karnych na kwotę 37.800 zł oraz zastosowanie 14 środków wychowawczych oraz skierowanie 1 wniosku do sądu.

Wnioski z przeprowadzonych kontroli

Wyniki kontroli wskazują na potrzebę:

- ☞ prowadzenia kontroli zatrudniania oraz warunków bezpieczeństwa pracy osób niepełnosprawnych, w szczególności w zakresie stanu obiektów i pomieszczeń, likwidacji barier architektonicznych, oraz prawidłowej organizacji i dostosowania stanowisk pracy do potrzeb osób niepełnosprawnych, zarówno na chronionym jak i otwartym rynku pracy,
- ☞ rozwijania działań informacyjnych i poradnictwa dla pracodawców i pracowników niepełnosprawnych dotyczących wymagań przepisów prawa, jakie należy spełnić zatrudniając osoby niepełnosprawne oraz w zakresie potrzeb osób niepełnosprawnych w środowisku pracy, w szczególności na stanowiskach pracy,
- ☞ rozwijania działań informacyjnych i poradnictwa dla pracodawców i pracowników niepełnosprawnych dotyczących wymagań przepisów prawa, jakie należy spełnić zatrudniając osoby niepełnosprawne oraz w zakresie potrzeb osób niepełnosprawnych w środowisku pracy, w szczególności na stanowiskach pracy,
- ☞ popularyzacji wyników kontroli zakładów zatrudniających osoby niepełnosprawne wśród organów władz rządowych i publicznych oraz instytucji zainteresowanych poprawą warunków życia i pracy osób niepełnosprawnych.

5.5 Zatrudnienie osób niepełnosprawnych w administracji publicznej.

Państwowe i samorządowe jednostki organizacyjne będące jednostkami budżetowymi, zakładami budżetowymi albo gospodarstwami pomocniczymi, instytucje kultury oraz jednostki organizacyjne zajmujące się statutowo ochroną dóbr kultury uznanych za pomnik historii, które nie osiągnęły minimalnego ustawowego 6 proc. wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy, zobowiązane są do dokonywania wpłat na Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, z tytułu niezatrudnienia tych osób.¹⁵⁷ Warto zwrócić uwagę na fakt, że ustawodawca nie zobowiązał pracodawców do osiągania ustawowego wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych, ale do dokonywania wpłat na Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, jeżeli jest on niższy niż wskazany w ustawie.

Biorąc to pod uwagę, działania Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych zmierzające do zwiększenia zatrudnienia osób niepełnosprawnych w administracji publicznej mają charakter inicjatywny (fakultatywny) i są ukierunkowane na zmianę świadomości osób odpowiedzialnych za politykę kadrową w administracji publicznej w zakresie podejścia do zatrudniania osób niepełnosprawnych.

Pełnomocnik Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych zwrócił się – podobnie jak w latach ubiegłych - do ministrów i kierowników urzędów centralnych z prośbą m.in.

¹⁵⁷ W ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych zostały określone obowiązki i uprawnienia pracodawców, związane z zatrudnianiem osób niepełnosprawnych, w tym minimalny poziom zatrudnienia osób niepełnosprawnych w poszczególnych rodzajach zakładów pracy, którego osiągnięcie zwalnia pracodawcę od obowiązku dokonywania miesięcznych wpłat na Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

o nadesłanie informacji na temat stanu zatrudnienia osób niepełnosprawnych w 2011 r. w podległych resortach i urzędach. Na podstawie nadesłanych informacji opracowano tabelaryczną informację.

Tabela 10. - Zatrudnienie osób niepełnosprawnych w ministerstwach i urzędach centralnych w 2011 r.

Miejsce zatrudnienia Ministerstwo / urząd	Zatrudnienie w etatach 2011 rok			Wpłaty na PFRON z na tytułu nieosiągnięcia 6% wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych (w zł.)
	Zatrudnienie ogółem liczba etatów	Zatrudnienie osób niepełnosprawnych		
		liczba etatów	% liczby etatów	
1. Kancelaria Prezesa Rady Ministrów	537,27	3,5	0,65	501.480
2. Ministerstwo Edukacji Narodowej	303,28	2	0,66	320.599
3. Ministerstwo Finansów	2.274,5	23	1,01	1.996.606
4. Ministerstwo Gospodarki	-----	4	-----	925.097
5. Ministerstwo Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej.	908	9	0,99	826.639
6. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	309	3,75	1,21	299.615
7. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego	392,55	14,47	3,68	266.036
8. Ministerstwo Obrony Narodowej ¹⁵⁸	45.294	290	0,64	32.851.630
9. Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej	723,85	27	3,73	257.404
10. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi	881,19	13,40	1,5	548,181
11. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego	1013,14	7	0,69	920.472
12. Ministerstwo Skarbu Państwa ¹⁵⁹	644,23	13,30	2,06	66.335
13. Ministerstwo Sportu i Turystyki	209	0	0	200.056
14. Ministerstwo Sprawiedliwości	800,35	6	0,74	719.254
16. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji	873,12	6,5	0,74	922.152
17. Ministerstwo Spraw Zagranicznych	1.544,87	4	0,26	1.520.777
18. Ministerstwo Środowiska	492,15	8,90	1,80	387.263
19. Ministerstwo Zdrowia	581,70	11,50	1,98	
20. Agencja Nieruchomości Rolnych	1039,12	8	0,77	840.997
21. Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	11.212,68	144,90	1,29	8.473.306
22. Agencja Rezerw Materiałowych	674,30	7	1,03	540.472
23. Agencja Rynku Rolnego ¹⁶⁰	1183,48	13	1,09	997.616
24. Główny Urząd Nadzoru Budowlanego	191,40	5,80	3,03	83.824
25. Urząd Lotnictwa Cywilnego	349,90	4	1,14	303.263
26. Główny Inspektorat Transportu Drogowego	377,65	2,5	0,66	232.251
27. Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad	4.748	17	0,35	3.507.493

¹⁵⁸ Ministerstwo i jednostki budżetowe oraz pozabudżetowe.

¹⁵⁹ W Ministerstwie Skarbu Państwa wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych na koniec 2011 r. wynosił ponad 6%. W uwagi na to, iż wskaźnik ten do 31. 08. 2011 r. nie był osiągnięty Ministerstwo w 2011 r. wpłaciło na Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych kwotę 66.335 zł.

¹⁶⁰ Centrala i 16 Oddziałów Terenowych.

28. Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich	122	2,46	2,01	80.336
29. Ochotnicze Hufce Pracy ¹⁶¹	3.347	190,82	5,70	
30. Instytut Rozwoju Służb Społecznych				15.514
31. Instytut Pracy i Spraw Socjalnych	62,70	3	4,78	8.900
32. Główny Geodeta Kraju ¹⁶²	134,40	1	0,74	126.423
33. Główny Inspektorat Weterynarii	112,50	2	1,77	76.833
34. Główny Inspektorat Ochrony Środowiska	522,01	3	0,57	479.834
35. Główny Inspektorat Ochrony Roślin i Nasiennictwa	66	3	4,54	27.435
36. Główny Inspektor Transportu Drogowego	377,65	2,5	0,66	232.251
37. Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych	126,48			116.285
38. Główny Urząd Statystyczny ¹⁶³	949,48	14,30	1,50	620.032
39. Główny Urząd Miar ¹⁶⁴	329	3	0,91	278.302
40. Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego	6.047,93	187,69	3,10	2.437.518
41. Główny Inspektorat Farmaceutyczny ¹⁶⁵	69,20	6	8,67	-----
42. Główny Inspektor Sanitarny	197	5	2,53	162.792
43. Komenda Główna Państwowej Straży Pożarnej ¹⁶⁶	123,95	1	0,80	4.823
44. Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości	536	5	0,93	438.086
45. Komenda Główna Policji	1476,04 ¹⁶⁷	45,68	3,09	691.527
46. Straż Graniczna ¹⁶⁸	3.698,46	192,40	5,20	859.470,90
47. Urząd do Spraw Cudzoziemców	355,90	3	0,84	281.223
48. Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych ¹⁶⁹	942,58	112,90	11,98	-----
49. Polski Komitet Normalizacyjny	265	5	1,88	190.030
50. Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości	536	5	0,93	438.086
51. Narodowy Fundusz Zdrowia ¹⁷⁰	4.991,31	138,55	2,77	1.984.269
52. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej	522,01	3	0,57	479.834
53. Urząd Dozoru Technicznego ¹⁷¹	1578,35	11,90	0,75	1.332.875
54. Urząd do Spraw Kombatantów i Osób	152,30	6	3,94	56.787

¹⁶¹ Dotyczy jednostek organizacyjnych, które zatrudniają powyżej 25 osób w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy.

¹⁶² Od lat Centralny Ośrodek Dokumentacji Geodezji i Kartografii (jednostka budżetowa nadzorowana przez Głównego Geodetę Kraju) dążył również do zwiększenia zatrudnienia osób niepełnosprawnych. Dzięki podjętym działaniom w sierpniu 2011 roku przekroczone 6% wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych, co skutkowało wstrzymaniem wpłat na Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

¹⁶³ Dotyczy Centrali GUS. Natomiast spośród 16 Wojewódzkich Urzędów Statystycznych, zwolnione z wpłat na Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych z uwagi na osiągnięcie ustawowego wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych były urzędy w: Kielcach (9,10%), Krakowie (6,33%), Szczecinie (7,25%) i w Zielonej Górze (10,46%). Pozostałe 12 wojewódzkich urzędów statystycznych wpłaciły w 2011 r. na Państwowy Fundusz Rehabilitacji – 1.494.558 zł.

¹⁶⁴ Główny Urząd Miar i jednostki nadzorowane (okręgowe i obwodowe urzędy miar i probiercze).

¹⁶⁵ Wybrane jednostki nadzorowane merytorycznie przez Ministra Zdrowia.

¹⁶⁶ Ogólne zatrudnienie pracowników cywilnych w Państwowej Straży Pożarnej w kraju wynosi 1723, 33 w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy (etaty), w tym zatrudnienie osób niepełnosprawnych – 27 etatów. Wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych wynosi – 1,56 proc. ogółu zatrudnionych pracowników cywilnych.

¹⁶⁷ Stan zatrudnienia osób niepełnosprawnych w policji w kraju (w Komendzie Głównej, w garnizonach wojewódzkich, w szkołach) wynosi 1531,18 w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy, tj. 6,45% ogółu zatrudnienia (23.728,01). Z danych nadesłanych przez Komendę Główną Policji wynika, że ustawy wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych (6%) osiągnęły m.in. garnizony: dolnośląski, kujawsko-pomorski, lubelski, lubuski, podlaski, pomorski, śląski, świętokrzyski, warmińsko-mazurski, wielkopolski, zachodniopomorski i Komenda Stołeczna Policji.

¹⁶⁸ Jednostki straży granicznej, które osiągnęły ustawowy wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych: Ośrodek Szkoleń Specjalnych w Lubaniu – 8,06%, Morski Oddział Straży granicznej w Gdańsku – 6,99%, Sudecki Oddział Straży Granicznej w Kłodzku – 6,84%, Nadbużański Oddział Straży Granicznej w Chełmie – 6,63% i Centrum Szkolenia w Kętrzynie – 6,20%.

¹⁶⁹ Biuro w Warszawie i oddziały wojewódzkie.

¹⁷⁰ Centrala, Oddziały Wojewódzkie i Delegatury.

¹⁷¹ Państwowa osoba prawna (centrala i jednostki organizacyjne). Wpłaty na PFRON z własnych środków obrotowych.

Represjonowanych				
55. Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów	470,85	3	0,64	380.662
56. Urząd Regulacji Energetyki	311,50	8	2,56	190.000
57. Urząd Komunikacji Elektronicznej	658	5,50	0,83	578.375
58. Urząd Patentowy Rzeczypospolitej Polskiej	515,45	12,50	2,42	303.733
59. Urząd Transportu Kolejowego	185,62	2	1,07	156.121
60. Wyższy Urząd Górniczy	154,25	2	1,30	449.661
61. Urząd Zamówień Publicznych¹⁷²	177,99	3	1,68	126.927
62. Zakład Ubezpieczeń Społecznych¹⁷³	45.722.42	1.020,66	2,23	25.372.039
Inne instytucje				
1. Krajowa Szkoła Administracji Publicznej	51,02	-----	-----	18.892
2. Krajowe Biuro Wyborcze	380	4	1,05	43.376
3. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji	133,94	4	2,98	71.792
4. Rzecznik Praw Obywatelskich	279	13,50	4,83	68.922

Wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych w ministerstwach i urzędach centralnych w 2011 r. był nadal niski. Wyjątek stanowią instytucje: Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Istniejące różnice we wskaźnikach zatrudnienia osób niepełnosprawnych pomiędzy poszczególnymi resortami,¹⁷⁴ wyraźnie pokazują, że istotną rolę w zatrudnianiu osób niepełnosprawnych odgrywa inicjatywa samych podmiotów. Tak więc administracja publiczna może zaoferować odpowiednie stanowiska pracy dla osób niepełnosprawnych posiadających wymagane kwalifikacje, a tym samym zwiększenie zatrudnienia osób niepełnosprawnych w administracji publicznej jest możliwe.

Organizowane w latach poprzednich¹⁷⁵ z inicjatywy Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych szkolenia dla przedstawicieli administracji publicznej, promujące zatrudnianie tych osób oraz podjęta współpraca z Kancelarią Prezesa Rady Ministrów,¹⁷⁶ przyczyniła się do zmiany podejścia prawie wszystkich resortów i urzędów centralnych odnośnie zatrudnienia osób niepełnosprawnych. Działania na rzecz zwiększenia zatrudnienia osób niepełnosprawnych w urzędach centralnych były podejmowane jeszcze przed uchwaleniem zmian w ustawie o służbie cywilnej. W 2010 r. Szef Służby Cywilnej zwrócił się do dyrektorów generalnych urzędów (a za ich pośrednictwem także do kierowników urzędów podległych ich resortom) z prośbą o umieszczanie w ogłoszeniach o naborach na wolne stanowiska w służbie cywilnej informacyjnych zachęcających osoby niepełnosprawne do udziału w naborach w każdym przypadku, gdy zakres zadań realizowanych na danym stanowisku nie wyklucza zatrudnienia takich osób¹⁷⁷.

Prawie wszystkie instytucje publiczne¹⁷⁸ zamieszczały do dnia wejścia w życie ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o służbie cywilnej oraz niektórych innych

¹⁷² Łącznie z Krajową Izbą Odwoławczą.

¹⁷³ Centrala i jednostki organizacyjne.

¹⁷⁴ które wiąże w procesie rekrutacji pracowników ta sama ustawa z dnia 24 sierpnia 2006 r. o służbie cywilnej (Dz. U. Nr 170, poz. 1217, z późn. zm.).

¹⁷⁵ na przełomie 2007 i 2008 roku – w ramach projektu pt. „Wdrożenie i realizacja programu szkoleń dla administracji publicznej w zakresie zatrudniania osób niepełnosprawnych”.

¹⁷⁶ na stronach internetowych Kancelarii Prezesa Rady Ministrów znalazła się informacja o możliwości zamieszczenia stosownego zapisu w ogłoszeniach o wolnych stanowiskach pracy zachęcającego osoby niepełnosprawne do uczestnictwa w naborze do służby cywilnej. Informacja ta nie narusza równości dostępu do służby cywilnej, albowiem wskazuje jedynie na otwartość instytucji na osoby niepełnosprawne i brak barier w zatrudnianiu takich osób w urzędzie. Jednak decyzja o zamieszczeniu takiej informacji pozostaje w gestii dyrektora generalnego danego urzędu.

¹⁷⁷ Szef Służby Cywilnej informując Przewodniczącą Krajowej Rady Konsultacyjnej do Spraw Osób o powyższej inicjatywie zwrócił się jednocześnie z prośbą o podjęcie starań, aby za pośrednictwem wchodzących w skład Krajowej Rady Konsultacyjnej do Spraw Osób Niepełnosprawnych przedstawicieli organizacji pozarządowych i związków publiczno-prawnych, dotrzeć do środowisk osób niepełnosprawnych w celu zachęcenia osób niepełnosprawnych do udziału w naborach na stanowiska w służbie cywilnej.

¹⁷⁸ W tym m.in. Ministerstwo Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej, Ministerstwo Środowiska, Ministerstwo Sportu i Turystyki, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Kancelaria

ustaw¹⁷⁹ stosowny zapis w ogłoszeniach o wolnych stanowiskach pracy, zachęcający osoby niepełnosprawne do uczestnictwa w naborze do służby cywilnej. Podejmowane są również inne działania zmierzające do zatrudnienia osób niepełnosprawnych.

W 2011 r. były podejmowane przez resorty różne inicjatywy zmierzające do zwiększenia wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych. Przykładowo:

Ministerstwo Finansów zorganizowało staż dla osoby niepełnosprawnej w Biurze Ochrony w celu nabywania przez osoby niepełnosprawne doświadczenia i praktycznych umiejętności. Staż zorganizowany został we współpracy z Fundacją SYNAPSIS Zakładem Aktywności Zawodowej- „Pracownia Rzeczy Różnych SYNAPSIS” z siedzibą w Wilczej Górze k/Warszawy.

Ponadto w Ministerstwie Finansów niepełnosprawni studenci mogą odbywać praktyki studenckie. Informacja w tym zakresie została zamieszczona w Biuletynie Informacji Publicznej Ministerstwa Finansów w dziale „praca i praktyki w ministerstwie finansów”.

Jednocześnie w ramach zwiększania szans zatrudnienia osób niepełnosprawnych Ministerstwo Finansów podjęło również współpracę z Urzędem Pracy m.st. Warszawy oraz Biurem Karier Osób Niepełnosprawnych, w ramach której przekazywane są bezpośrednio ogłoszenia o wolnych stanowiskach pracy, celem umożliwienia szerszego dostępu do ofert osobom niepełnosprawnym.

W 2011 roku wszystkie ogłoszenia o wolnych stanowiskach pracy w Ministerstwie Finansów zawierały zapis zachęcający osoby niepełnosprawne do uczestnictwa w naborze do służby cywilnej. Ogłoszenia o naborze były publikowane zgodnie z art. 28 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej w siedzibie urzędu, w Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu oraz w Biuletynie Informacji Publicznej Kancelarii Prezesa Rady Ministrów. Zamieszczane były również na internetowej stronie Biura Karier Osób Niepełnosprawnych i Działu Obsługi Osób Niepełnosprawnych w Urzędzie Pracy m.st. Warszawy.

W związku z wejściem w życie ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o służbie cywilnej oraz niektórych innych ustaw, wprowadzającej zmiany dotyczące naboru do służby cywilnej, obecnie każdorazowo w ogłoszeniach o naborze zamieszcza się informacje dotyczące: wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych w Ministerstwie, warunków pracy, konieczności złożenia dokumentu potwierdzającego niepełnosprawność, w celu skorzystania przez osobę niepełnosprawną z pierwszeństwa w zatrudnieniu.

Ministerstwo Gospodarki podjęło w latach 2008-2011 szereg działań zmierzających do zapewnienia wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych. Dyrektor Generalny Ministerstwa Gospodarki od sierpnia 2008 r. ogłaszając nabór do służby cywilnej zamieszcza zapis, zachęcający osoby niepełnosprawne do uczestnictwa w naborze do służby cywilnej. Od 2009 r. Ministerstwo Gospodarki współpracuje z organizacjami, które udzielają porad i pomagają znaleźć pracę osobom z niepełnosprawnością, między innymi z: Stowarzyszeniem Przyjaciół Integracji, Polską Organizacją Pracodawców Osób Niepełnosprawnych, Fundacją Pomocy Matematykom i Informatykom Niepełnosprawnym Ruchowo. Współpraca polega w szczególności na przekazywaniu drogą elektroniczną ogłoszeń o wolnych stanowiskach pracy w Ministerstwie Gospodarki. Ponadto, w maju 2010 r. w Mazowieckim Urzędzie Wojewódzkim odbyła się Giełda Pracy dla Osób Niepełnosprawnych zorganizowana przez

Prezesa Rady Ministrów, Ministerstwo Finansów, Ministerstwo Gospodarki, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministerstwo Zdrowia, Ministerstwo Edukacji Narodowej,

¹⁷⁹ Procedura naboru do korpusu służby cywilnej, w tym do Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, jest określona w ustawie z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej (Dz. U. Nr 227, poz. 1505, z późn.zm.). W świetle jej przepisów nabór do korpusu służby cywilnej jest otwarty i konkurencyjny, co oznacza, że każdy ma dostęp do informacji o wolnych stanowiskach pracy w służbie cywilnej oraz że spośród wszystkich kandydatów spełniających wymagania określone w ogłoszeniu o naborze wybrana zostaje osoba najbardziej odpowiednia na dane stanowisko pracy. Zasady te dotyczą wszystkich osób zainteresowanych podjęciem pracy w KPRM, również osób niepełnosprawnych.

W wyniku wejścia w życie z dniem 26 listopada 2011 r. ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o służbie cywilnej oraz niektórych innych ustaw, w procedurze naboru zagwarantowane jest pierwszeństwo w zatrudnieniu osób niepełnosprawnych, które znajdują się wśród nie więcej niż 5 najlepszych kandydatów pod warunkiem, że spełnią wszystkie wymagania określone w ogłoszeniu o wolnym stanowisku pracy.

Polską Organizację Pracodawców Osób Niepełnosprawnych, a w lipcu 2010 r. w Ministerstwie Gospodarki odbyły się pierwsze warsztaty dla osób niepełnosprawnych pod nazwą „Kariera w służbie cywilnej”. W trakcie spotkania pracownicy Ministerstwa Gospodarki wyjaśniali osobom poszukującym pracy: jak wygląda procedura naboru, przedstawiali aktualne ogłoszenia o wolnych stanowiskach pracy w Ministerstwie Gospodarki, jak również służyli pomocą przy redagowaniu cv i listu motywacyjnego. Osobom niepełnosprawnym doradzali też trenerzy pracy. Dodatkowo w ramach współpracy Ministerstwa Gospodarki ze Związkiem Doskonalenia Zawodowego w Warszawie, zorganizowany został staż dla osoby niepełnosprawnej, finansowany ze środków unijnych w okresie od 02.11.2010 r. do 31.01.2011 r.

W 2011 r. zaktualizowane zostało zarządzenie Dyrektora Generalnego Ministerstwa Gospodarki w sprawie „Zasad organizowania i przeprowadzania naboru pracowników do służby cywilnej, na stanowiska pomocnicze i robotnicze oraz obsadzania wyższych stanowisk w służbie cywilnej w Ministerstwie Gospodarki”, w którym w szczególnych przypadkach Dyrektor Generalny na umotywowany wniosek kierującego komórką organizacyjną, może podjąć decyzję o zatrudnieniu poza służbą cywilną osoby niepełnosprawnej, bez przeprowadzania naboru.

Ministerstwo Środowiska zorganizowało w latach 2008 – 2011 staże dla 12 osób niepełnosprawnych i we współpracy z Oddziałem Mazowieckim Polskiego Związku Głuchych szkolenie dla 21 pracowników ministerstwa w zakresie komunikacji z osobami z dysfunkcją narządu ruchu.

W 2011 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych podejmował różne działania zmierzające do zwiększenia aktywizacji osób niepełnosprawnych na rynku pracy¹⁸⁰.

W latach 2008 – 2011:

- Zakład Ubezpieczeń Społecznych realizował zadania mające na celu wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych w społeczeństwie koncentrując się przede wszystkim na ich aktywizacji zawodowej. Polityka promowania zatrudnienia osób z orzeczoną niepełnosprawnością, prowadzona przez Zakład ma na celu ułatwienie osobom niepełnosprawnym dostępu do otwartego rynku pracy. Służą temu różne formy działalności oraz przyjęte rozwiązania organizacyjne,
- kilkadziesiąt osób z orzeczoną niepełnosprawnością odbyło w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych praktyki studenckie i staże zawodowe. Bardzo istotnym wydarzeniem w zakresie aktywizacji zawodowej było zorganizowane w 2009 roku spotkanie z pełnomocnikami rektorów wyższych uczelni ds. osób niepełnosprawnych. Podjęte zostały ustalenia o wzajemnym informowaniu się o możliwościach zatrudnienia oraz o kontynuowaniu tej wymiany informacji w latach następnych.

Urząd Kombatantów i Osób Represjonowanych aktywnie uczestniczył w ub.r. w organizacji staży dla osób bezrobotnych, w tym osób niepełnosprawnych. Na podstawie umów zawartych z Urzędem pracy 6-miesięczne staże odbywało 2 bezrobotnych niepełnosprawnych.

W 2011 r. działania Policji na rzecz urzeczywistnienia prawa osób niepełnosprawnych do pracy na otwartym rynku pracy zgodnie z kwalifikacjami, wykształceniem i możliwościami (§ 1 pkt 6 *Karty*) polegały przede wszystkim na zachęcaniu do składania

¹⁸⁰ Np. kontynuacja współpracy z urzędami pracy – pracownicy komórek spraw pracowniczych na bieżąco w bezpośrednich kontaktach przekazywali informacje na temat aktualnych ofert pracy, ponadto urzędy pracy miały możliwość korzystania ze strony internetowej Zakładu, na której wspomniane oferty pracy są publikowane; udział w IV Targach Pracy „Z Ochotą do pracy” organizowanych przez Urząd Dzielnicy Ochota m.st. Warszawy - przedstawiciele Zakładu zaprezentowali aktualne oferty pracy z Centrali oraz trzech warszawskich Oddziałów. Przedstawiciele Zakładu bezpośrednio informowali osoby niepełnosprawne o możliwościach zatrudnienia w ZUS. Udzielano również informacji dotyczących możliwości odbywania praktyk i staży w Centrali i oddziałach ZUS na terenie Warszawy; nawiązanie współpracy z uczelniami warszawskimi – w kwietniu 2011 roku z Departamentu Spraw Pracowniczych zostało wysłane pismo do wszystkich uczelni, które informowało studentów i absolwentów uczelni, o możliwości zdobywania doświadczenia zawodowego w placówkach Zakładu w Centrali i trzech warszawskich oddziałach. Do odbycia praktyk i staży szczególnie zachęcano osoby niepełnosprawne.

aplikacji i przystępowanie do naborów na wolne stanowiska należące do korpusu służby cywilnej. W tym celu, na przełomie 2010 i 2011 r. zwrócono się do Centrum Integracji, instytucji o zasięgu ogólnopolskim i cieszącej się wielkim zaufaniem wśród społeczności osób niepełnosprawnych, o pomoc w rozpropagowaniu informacji o możliwości ubiegania się o zatrudnienie na wolnych stanowiskach w służbie cywilnej występujących we wszystkich jednostkach organizacyjnych Policji. Dotychczasowe działania bowiem, polegające na zachęcaniu w treści ogłoszeń osób niepełnosprawnych do składania swoich aplikacji, nie spowodowały wzrostu liczby aplikacji wśród tej grupy i w dalszym ciągu stanowią one znikomą ilość w odniesieniu do ogółu kandydatów ubiegających się o zatrudnienie. Przedsięwzięcie to nie wpłynęło jednak znacząco na wzrost liczby ofert.

Zważywszy na to, iż na przestrzeni ostatnich lat w Policji tworzone są przede wszystkim stanowiska urzędnicze, co determinuje procedurę naboru, opisane działanie należy zaliczyć do najważniejszych działań w skali całej Policji prowadzących do optymalizacji podjętych przedsięwzięć w celu urzeczywistnienia praw osób niepełnosprawnych.

Odnosząc się do okresu obejmującego lata 2008-2011, należy wymienić kontrolę Najwyższej Izby Kontroli (2010 r.), która pozytywnie oceniła realizację zadań w zakresie wspierania zatrudnienia osób niepełnosprawnych. Ponadto, w omawianym okresie stopniowo wygaszały umowy zawarte w ramach programu „Osoby niepełnosprawne w służbie publicznej” kończąc tym samym wieloletnią współpracę z Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, której efektem było utworzenie około 2000 miejsc pracy w jednostkach organizacyjnych Policji na terenie całego kraju.

W omawianym okresie, nie były prowadzone szczególne działania na rzecz realizacji prawa osób niepełnosprawnych do pracy na otwartym rynku pracy zgodnie z kwalifikacjami, wykształceniem i możliwościami. Dlatego też, na realizację wyżej wymienionego prawa złożyły się standardowe działania, takie jak:

- umieszczanie w ogłoszeniach o naborze na wolne stanowiska w korpusie służby cywilnej informacji zachęcającej osoby niepełnosprawne do składania ofert,
- uczestniczenie w giełdach pracy dla osób niepełnosprawnych,
- współpraca z urzędami pracy w zakresie poszukiwania niepełnosprawnych kandydatów do pracy,
- nauka języka migowego przez pracowników i funkcjonariuszy Policji,
- ułatwianie podnoszenia kwalifikacji zawodowych, szczególnie poprzez udzielanie urlopów szkoleniowych oraz zwolnień od pracy,
- organizowanie staży absolwenckich,
- uczestniczenie w szkoleniach i warsztatach poświęconych problematyce zatrudniania osób niepełnosprawnych.

Dyrektor Generalny Ministerstwa Spraw Wewnętrznych zamieszczał w ogłoszeniach o wolnych stanowiskach pracy informacje o możliwości zatrudnienia na tych stanowiskach osób niepełnosprawnych i przystosowaniu obiektów ministerstwa do ich potrzeb (12 ogłoszeń). W związku z zatrudnieniem osób posiadających orzeczenia o niepełnosprawności dostosowano warunki pracy tych osób do wymogów określonych w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, m.in. wyznaczono miejsce postojowe dla niepełnosprawnych ruchowo oraz przeniesiono z wyższej kondygnacji na parter budynku niepełnosprawnego ruchowo pracownika.

Ministerstwo Sportu i Turystyki skierowało wybranych pracowników na szkolenie w formie kursu języka migowego w związku z wejściem w życie z dniem 1 kwietnia 2012 r. ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach wspierania komunikowania się¹⁸¹, która zobowiązuje organy administracji publicznej do ułatwienia

¹⁸¹ Dz. U. Nr 209, poz. 1243.

korzystania przez osoby niepełnosprawne w stosunkach urzędowych z języka migowego, komunikacji wspomagającej oraz innych form komunikowania się, co może się przyczynić do zwiększenia dostępności urzędu dla osób niepełnosprawnych z dysfunkcją narządu słuchu także w zakresie zatrudnienia.

Specyfika resortu obrony narodowej wpływa na ograniczenie zatrudnienia osób niepełnosprawnych na niektórych stanowiskach, jednak jeżeli jest to możliwe osoby niepełnosprawne na równi z osobami pełnosprawnymi mogą ubiegać się o zatrudnienie w resorcie, który nie stosuje żadnych praktyk dyskryminujących kandydatów. Resort zatrudnia wszystkie osoby, które wyrażą zainteresowanie ofertami pracy, spełniające kryteria i pomyślnie przechodzące procedurę naboru. Szczególna uwaga oraz działania skierowane są na umożliwienie zatrudnienia niepełnosprawnym żołnierzom, którzy zostali poszkodowani w trakcie pełnienia służby wojskowej (np. w Iraku czy Afganistanie).

W Ministerstwie Zdrowia w zakresie zwiększania szans na zatrudnienie w służbie cywilnej osób niepełnosprawnych, we wszystkich ogłoszeniach o wolnych stanowiskach pracy od dnia 1 marca 2009 r. został wprowadzony dodatkowy zapis „do składania dokumentów zachęcamy również osoby niepełnosprawne”, wprowadzenie którego miało na celu zachęcenie osób niepełnosprawnych do składania swoich aplikacji.

Każda osoba, zarówno pełnosprawna jak i niepełnosprawna, a spełniająca kryteria zawarte w ogłoszeniach o wolnych stanowiskach pracy, po przedłożeniu wymaganych dokumentów, zapraszana była do udziału w postępowaniu naborowym.

Ponadto każdorazowo – w ramach procedury rozstrzygnięcia naboru na wolne stanowiska pracy w korpusie służby cywilnej – członkom Komisji kwalifikacyjnych przekazywane były w formie pisemnej zasady, z poszanowaniem których zobowiązana jest pracować Komisja. Jedną z głównych zasad, którą kieruje się Komisja, jest zasada niedyskryminacji, oznaczająca równe traktowanie każdego kandydata bez względu na jego płeć, wiek, stopień sprawności fizycznej.

W styczniu 2010 r. Ministerstwo Zdrowia nawiązało współpracę z Biurem Karier Osób Niepełnosprawnych w Warszawie przy ul. Narbutta 49/51. Wszystkie ogłoszenia o wolnych stanowiskach pracy w Ministerstwie Zdrowia są przekazywane do Biura, które zamieszcza je na swojej stronie internetowej.

Kancelaria Prezesa Rady Ministrów opracowała w 2011 r. kartę oceny ryzyka zawodowego dla pracownika korzystającego z wózka inwalidzkiego, zawierająca opis jeszcze istniejących barier architektonicznych i funkcjonalnych w budynkach Kancelarii Prezesa Rady Ministrów oraz zalecenia dotyczące m.in. pomocy innych pracowników w przypadku ewakuacji. Ponadto na stronie Biuletynu Informacji Publicznej Kancelarii Prezesa Rady Ministrów zamieszczona została (zakładka skargi i wnioski) informacja o formach i zasadach przyjmowania interesantów. Podjęto również działania mające na celu realizację przepisów ustawy¹⁸² z dnia 19 sierpnia 2011 roku *o języku migowym i innych formach komunikowania się* w zakresie zapewnienia możliwości komunikowania się przez osoby uprawnione.

Pracownicy Kancelarii Prezesa Rady Ministrów posiadający orzeczony stopień niepełnosprawności są informowani o przysługujących im uprawnieniach przysługujących na podstawie ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. *o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych*¹⁸³, m.in. z prawa do skróconego czasu pracy czy dodatkowego urlopu wypoczynkowego.

W ramach stażu dla osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w Urzędzie Pracy m.st. Warszawy jako osoby poszukujące pracy niepozostające w zatrudnieniu, w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów 1 osoba niepełnosprawna odbyła staż w okresie od 19 września 2011 r. do 19 grudnia 2011 r., po zakończeniu którego uzyskała bardzo dobrą opinię, co potwierdza

¹⁸² Dz. U. Nr 209, poz. 1243.

¹⁸³ Dz. U. z 2010 r. Nr 214, poz. 1407 z późn. zm.

nabycie przez tę osobę umiejętności przydatnych do podjęcia pracy w urzędach administracji rządowej.

Najważniejsze działania Kancelarii Prezesa Rady Ministrów¹⁸⁴ i Szefa Służby Cywilnej na rzecz osób niepełnosprawnych w roku 2011 związane były przede wszystkim z wejściem w życie w dniu 26 listopada 2011 r. ustawy¹⁸⁵ z dnia 19 sierpnia 2011 roku o zmianie ustawy o służbie cywilnej oraz niektórych innych ustaw. Ustawa ta stworzyła możliwości zwiększenia zatrudnienia osób niepełnosprawnych w urzędach, w których funkcjonuje korpus służby cywilnej, jednocześnie zachowując charakter otwartego i konkurencyjnego naboru. Określa ona warunki, których spełnienie umożliwi osobom niepełnosprawnym skorzystanie z pierwszeństwa w zatrudnieniu. Zgodnie z nowymi rozwiązaniami w przypadku, gdy w urzędzie wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych, w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, w miesiącu poprzedzającym datę upublicznienia ogłoszenia o naborze, jest mniejszy niż 6%, pierwszeństwo w zatrudnieniu przysługuje osobie niepełnosprawnej, o ile znajduje się ona w gronie najlepszych kandydatów, spełniających wymagania niezbędne oraz w największym stopniu spełniających wymagania dodatkowe. W celu skorzystania z pierwszeństwa w zatrudnieniu osoba niepełnosprawna musi złożyć wraz z dokumentami aplikacyjnymi kopię dokumentu potwierdzającego niepełnosprawność. Ponadto zgodnie z nowymi ustawowymi wymogami każde dostępne ogłoszenie o naborze zawiera:

- o informację, czy w miesiącu poprzedzającym datę upublicznienia ogłoszenia wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych w urzędzie wynosi co najmniej 6%,
- o informację o warunkach pracy na danym stanowisku pracy - w treści ogłoszenia umieszcza się dodatkowy element „warunki pracy”. Opisane warunki pracy, oprócz innych informacji zawartych w treści ogłoszenia, pozwolą zainteresowanym pracą w służbie cywilnej, w szczególności osobom niepełnosprawnym, na ocenę własnych możliwości i podjęcie decyzji o złożeniu swojej oferty na dane stanowisko.

O wejściu w życie nowych przepisów Kancelaria informowała na oficjalnym serwisie Służby Cywilnej <http://dsc.kprm.gov.pl/aktualnosci/niepelnosprawni-w-naborach-do-sluzby-cywilnej-nowe-zasady-naboru-od-26-listopada-2011-r>. Wykonane zostały prace mające na celu dostosowanie bazy ogłoszeń BIP KPRM, w której publikowane są ogłoszenia o wolnych stanowiskach pracy w służbie cywilnej, do nowych ustawowych wymogów w zakresie publikacji ogłoszeń. Obecnie trwają również prace nad nową funkcjonalnością bazy ogłoszeń, która umożliwi wyselekcjonowanie wyłącznie tych ogłoszeń o wolnych stanowiskach pracy w służbie cywilnej, w których obowiązuje pierwszeństwo w zatrudnieniu osób niepełnosprawnych i tym samym umożliwi wyszukanie osobom niepełnosprawnym odpowiednich dla nich ofert.

Nowe regulacje dotyczące zasad udziału w naborach osób niepełnosprawnych były także tematem Forum Dyrektorów Generalnych Urzędów w dniu 15 grudnia 2011 r. Podczas Forum przedstawione zostały wchodzące w życie zmiany, przeprowadzono również dyskusję na temat nowych rozwiązań. Ponadto kwestie dotyczące nowych przepisów były przedstawiane w trakcie ogólnokrajowych szkoleń w ramach projektu „Strategia zarządzania zasobami ludzkimi w służbie cywilnej” realizowanego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego (w trakcie prowadzenia szkoleń nowe przepisy jeszcze nie obowiązywały). Szkolenia z zakresu

¹⁸⁴ Warto podkreślić, że stosownie do przepisów nowelizacji ustawy o służbie cywilnej, tj. ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o służbie cywilnej oraz niektórych innych ustaw, ogłoszenia o naborze zawierają m.in. informację o warunkach pracy na danym stanowisku, m.in. warunki dotyczące charakteru pracy na stanowisku i sposobu wykonywania zadań oraz charakterystykę miejsca i otoczenia organizacyjno-technicznego stanowiska pracy. Ogłoszenia o naborze do korpusu służby cywilnej w KPRM umieszczane są w miejscu powszechnie dostępnym w siedzibie urzędu, tj. na tablicy ogłoszeń przy biurze przepustek (wejście A). Dodatkowo każdy zainteresowany może subskrybować informacje o publikowanych ogłoszeniach o wolnych stanowiskach pracy w KPRM http://bip.kprm.gov.pl/portal/kpr/66/590/Praca_praktyki_wolontariaty_i_staze_w_KPRM.html.

¹⁸⁵ Dz. U. Nr 201, poz. 1183.

przeprowadzania naborów do służby cywilnej były skierowane do pracowników urzędów administracji rządowej zaangażowanych we wdrażanie i późniejszą realizację polityki.

Ocena skuteczności funkcjonowania tych rozwiązań, których miernikiem będzie zwiększenie poziomu zatrudnienia osób niepełnosprawnych, oraz wyciągnięcie wniosków, możliwe będzie po przeprowadzeniu analizy realizacji zadań służby cywilnej za rok 2012 r.

5. zabezpieczenia społecznego uwzględniającego konieczność ponoszenia zwiększonych kosztów wynikających z niepełnosprawności, jak również uwzględnienia tych kosztów w systemie podatkowym.

Pomoc i integracja społeczna jest elementem systemu zabezpieczenia społecznego¹⁸⁶, który ze swej istoty działa na rzecz zapewnienia, także osobom niepełnosprawnym, stosownego wsparcia umożliwiającego poprawę poziomu bezpieczeństwa socjalnego i samodzielności życiowej. Celem pomocy społecznej jest umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości.

Politykę w zakresie pomocy i integracji społecznej prowadzą gminne, powiatowe i regionalne jednostki samorządu terytorialnego. Działania podejmowane w ramach pomocy społecznej zmierzają do wsparcia osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwiają im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Pomoc społeczna podejmuje także działania zmierzające do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

Pomoc społeczna przyznawana jest na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej¹⁸⁷. Pomoc finansowa przyznawana jest w oparciu o kryterium dochodowe, które dla osoby samotnie gospodarującej wynosi 477 zł, a dla osoby w rodzinie - 351 zł.

W 2011 roku świadczenia pomocy społecznej (bez względu na ich rodzaj, formę i liczbę) przyznano 2.017.690 osobom, z czego 2.010.860 osób otrzymało świadczenia pomocy społecznej realizowane i finansowane ze środków własnych jednostek samorządu terytorialnego, głównie gmin. Z powodu niepełnosprawności pomocy społecznej udzielono 397.590 osobom. Na podkreślenie zasługuje fakt, iż do Departamentu Pomocy i Integracji Społecznej Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej nie docierają informacje mogące świadczyć o dyskryminowaniu osób niepełnosprawnych w dostępie do świadczeń pomocy społecznej.

Świadczeniami pieniężnymi pomocy społecznej, które mogą być udzielane osobom niepełnosprawnym są: zasiłek stały, zasiłek okresowy oraz zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy, przyznawane między innymi w celu zaspokojenia niezbędnej potrzeby bytowej.

W 2011 r. świadczenia w postaci zasiłku stałego udzielono 192.643 osobom. Kwota tych świadczeń wynosiła 663.213.113 zł. Zasiłek stały przysługuje osobom pełnoletnim niezdolnym do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnym do pracy.

W tym samym okresie zasiłku okresowego udzielono 45.938 osobom niepełnosprawnym. Kwota tych świadczeń wynosiła 34.479.124 zł.

Świadczeniami z pomocy społecznej, których celem jest m.in. umożliwienie osobom niepełnosprawnym dostępu do informacji są świadczenia niepieniężne, przyznawane w ramach zadań własnych gminy, w formie pracy socjalnej i poradnictwa specjalistycznego.

Praca socjalna ma na celu poprawę funkcjonowania osób i rodzin w ich środowisku społecznym, w tym także osób i rodzin z osobami niepełnosprawnymi. W ub.r. pomocy w tej formie udzielono 867.317 rodzinom. Z poradnictwa specjalistycznego skorzystało 144.721 rodzin.

¹⁸⁶ Najważniejsze działania podejmowane w ramach pomocy społecznej w 2011 roku.

¹⁸⁷ Dz.U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1362, z późn. zm.

Osobom niepełnosprawnym wymagającym pomocy w czynnościach dnia codziennego przysługuje pomoc w postaci usług opiekuńczych lub specjalistycznych usług opiekuńczych. W ub.r., w ramach zadań własnych gminy przyznano pomoc w formie usług opiekuńczych 87.212 osobom, natomiast ze specjalistycznych usług opiekuńczych skorzystało 4.972 osoby. Ponadto w tym okresie przyznano pomoc w formie specjalistycznych usług opiekuńczych 10.577 osobom z zaburzeniami psychicznymi. Pomoc w tej formie udzielana jest w ramach zadań z zakresu administracji rządowej zleczonych do realizacji gminnym jednostkom samorządu terytorialnego.

Usługi opiekuńcze lub specjalistyczne usługi opiekuńcze mogą być świadczone także w ośrodkach wsparcia. Takie jednostki mogą być tworzone i prowadzone w ramach zadań własnych gminy lub powiatu albo w ramach zadań z zakresu administracji rządowej zleczonych do realizacji gminie lub powiatowi (ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi). Gminy i powiaty mogą zlecać prowadzenie takich ośrodków podmiotom niepublicznym. W ośrodku wsparcia mogą być prowadzone miejsca całodobowe okresowego pobytu. W 2011 r. funkcjonowało 1.380 gminnych ośrodków wsparcia na 68.988 miejsc oraz 260 powiatowych ośrodków wsparcia na 8.355 miejsc.

W roku 2011 ze środków rezerwy celowej budżetu państwa będącej w gestii ministra właściwego ds. zabezpieczenia społecznego na rozwój sieci ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi przeznaczono środki w wysokości 20.701.010 zł. Do MPiPS wpłynęło 428 wniosków dotyczących finansowania zadań w ośrodkach wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Sfinansowano 223 zadania, w tym utworzono 1137 nowych miejsc w już istniejących lub nowych środowiskowych domach samopomocy. Powstało 16 nowych ŚDS na 411 miejsc.

Osoby niepełnosprawne wymagające całodobowej pomocy mogą ubiegać się o miejsce w domu pomocy społecznej. Na koniec 2011 roku w całej Polsce funkcjonowały 782 ponadgminne domy pomocy społecznej, na ogólną liczbę 77.368 miejsc, w tym 156 domów dla osób przewlekle somatycznie chorych na 15.903 miejsc, 164 domów dla osób przewlekle psychicznie chorych z liczbą 20.687 miejsc, 120 domów dla osób w podeszłym wieku na 9.028 miejsc, 135 domów dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie na 12.368 miejsc, 69 domów dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie na 5.445 miejsc oraz 8 domów dla osób niepełnosprawnych fizycznie na 934 miejsca. W roku 2011 do domów pomocy społecznej przyjęto ogółem 10.791 mieszkańców, z czego 375 osoby na podstawie skierowań wydanych przed dniem 1 stycznia 2004 roku.

Istnieje również 17 domów pomocy społecznej o zasięgu gminnym na ogólną liczbę 907 miejsc. Z tego 11 dla osób w podeszłym wieku (524 miejsca) i 2 dla przewlekle somatycznie chorych (77 miejsc).

Zgodnie z art. 23 ust. 1 pkt 7a ustawy o pomocy społecznej minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego także podejmuje działania, które służą wsparciu osób niepełnosprawnych. Takim działaniem jest finansowe wspieranie projektów służących realizacji zadań określonych w programie Ministra Pracy i Polityki Społecznej „Oparcie społeczne dla osób z zaburzeniami psychicznymi”. Corocznie na ten cel Minister Pracy i Polityki Społecznej przeznaczają 3 mln zł.

Do zakresu merytorycznego Uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. Karta Praw Osób Niepełnosprawnych¹⁸⁸ § 1 pkt 1 wpisują się przepisy ustawy z dnia 29 grudnia 2005 r. o ustanowieniu programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”¹⁸⁹. Realizacja programu została określona na lata 2006-2009, a następnie przedłużona do roku 2013. Działania realizowane w ramach programu dotyczą pomocy żywnościowej dla osób wymagających takiej pomocy. Skierowane są, oprócz dzieci

¹⁸⁸ Dz. U. Nr 50, poz. 475.

¹⁸⁹ Dz. U. Nr 267, poz. 2259 z późn. zm.

do 7 roku, uczniów do czasu ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej także do osób i rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji z różnych powodów, które wymienione zostały w art.7 ustawy o pomocy społecznej. W szczególności pomoc ta skierowana jest do osób samotnych, w podeszłym wieku, chorych lub niepełnosprawnych.

W ramach programu osoby mogą otrzymywać posiłek, świadczenie pieniężne na zakup posiłku lub żywności albo świadczenie rzeczowe w postaci produktów żywnościowych. Pomoc w zakresie dożywiania jest udzielana przy podwyższonym w stosunku do ustawy o pomocy społecznej kryterium - do 150 % kryterium dochodowego określonego w ustawie o pomocy społecznej. Osoba samotnie gospodarująca może więc ubiegać się o pomoc w ramach programu, jeżeli jej dochód przekracza kwoty 715,5 zł, natomiast dochód osoby w rodzinie nie może przekraczać kwoty 526,5 zł. W uzasadnionych przypadkach może być zapewniony także dowóz posiłków. Organizację dowozu zapewnia gmina, na terenie której realizowany jest program.

Poprzez działania programowe gminy uzyskują wsparcie w wypełnianiu zadań własnych o charakterze obowiązkowym w zakresie dożywiania dzieci oraz zapewnienia posiłku osobom jego pozbawionym, ze szczególnym uwzględnieniem osób z terenów objętych wysokim poziomem bezrobocia i ze środowisk wiejskich. Program ma przyczynić się do: długofalowego działania w zakresie poprawy stanu zdrowia dzieci i młodzieży poprzez ograniczanie zjawiska niedożywienia; upowszechniania zdrowego stylu żywienia; poprawę poziomu życia osób i rodzin o niskich dochodach; rozwój w gminach bazy żywieniowej, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb dzieci i młodzieży.

Program jest programem wieloletnim, finansowanym z budżetu państwa i budżetów gmin. W roku 2011 środki finansowe przeznaczone na realizację programu i zapisane w ustawie budżetowej wynosiły 550 mln zł.

Z danych statystycznych z realizacji programu za rok 2011 r. wynika, że łącznie pomocą oferowaną w ramach programu objęto 1.933.998 osób, z czego 886.948 osób otrzymało pomoc w związku z art. 7 ustawy o pomocy społecznej, m.in. osoby niepełnosprawne. Dla tych osób wydano 15.849.994 posiłki, w tym na wsi 981.397 posiłków. Najwięcej osób korzystało z pełnego obiadu lub jednego dania gorącego – odpowiednio 51.277 osób i 42.653 osoby. Pełen obiad był najczęściej udzielaną formą pomocy. Liczba wydanych posiłków w tej formie wyniosła 8.816.952. Koszt posiłków dla osób otrzymujących pomoc na podstawie art. 7 ustawy o pomocy społecznej (z tego dotacja celowa z budżetu państwa i środki własne gmin) wyniósł 86.831.781 zł. Koszt jednego posiłku kształtował się na poziomie 5,48 zł.

Pomocą w formie zasiłku celowego w ramach programu objęto ogółem 1.254.320 osób, którym udzielono 2.353.363 świadczenia na łączną kwotę 342.410.968 zł. Pomoc w tej formie kierowana była głównie do osób, które otrzymywały wsparcie na podstawie art. 7 ustawy o pomocy społecznej - 787.524 osoby, w tym na wsi 333.209 osób.

Ze świadczenia rzeczowego skorzystało 105.235 osób. Łączny koszt świadczeń rzeczowych wyniósł 10.915.714 zł. Największą liczbę osób korzystających ze świadczenia rzeczowego stanowiły, podobnie jak w przypadku zasiłku celowego, osoby otrzymujące pomoc na podstawie art. 7 ustawy o pomocy społecznej – 60.218 osób, w tym na wsi 27.309 osób.

Z ogólnej liczby osób, którym udzielono pomocy w formie posiłku, do 61.721 osób zorganizowano dowóz posiłków. Większość, bo ponad 83 % liczby osób, korzystających z tej formy pomocy, stanowiły osoby z obszarów wiejskich. W 2011 r. środki wydatkowane na realizację dowozu posiłków wyniosły 9.311.485 zł, z tego 42 %, tj. 3.909.014 zł na wsi.

Najważniejsze zmiany w systemie świadczeń rodzinnych dotyczące świadczeń związanych z niepełnosprawnością wynikały z uchwalenia ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 roku o zmianie ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz ustawy o pomocy osobom

uprawnionym do alimentów¹⁹⁰ oraz przyjęcia przez Rade Ministrów w dniu 27 września 2011 r. uchwały ustanawiającej rządowy program wspierania osób pobierających świadczenie pielęgnacyjne.¹⁹¹

Funkcjonujący w 2011 r. system świadczeń rodzinnych zawierał następujące świadczenia skierowane do osób niepełnosprawnych lub rodzin, w których wychowywane są osoby niepełnosprawne:

- dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu samotnego wychowywania dziecka (250 zł miesięcznie na dziecko niepełnosprawne, tj. o 80 zł więcej niż na dzieci nieposiadające orzeczenia o niepełnosprawności);
Liczba świadczeniobiorców (przeciętnie miesięcznie) - ogółem 130,2 tys., Wydatki z budżetu państwa (dane roczne)- ogółem 272.841 tys. zł.
- dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego (60 zł miesięcznie na dziecko w wieku do 5 lat, 80 zł – na dziecko w wieku 6 - 24 lata);
Liczba świadczeniobiorców (przeciętnie miesięcznie) - ogółem 162 tys., z tego 27,6 tys. na dziecko do 5 r. ż. i 134,4 tys. na dziecko powyżej 5 r. ż. Wydatki z budżetu państwa (dane roczne) - ogółem 148.873 tys. zł, z tego 19.864 tys. zł na dziecko do 5 r. ż. i 129.015 tys. zł na dziecko powyżej 5 r. ż.
- dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu podjęcia przez dziecko nauki poza miejscem zamieszkania (90 zł miesięcznie dla dzieci niepełnosprawnych uczących się w szkole podstawowej, gimnazjum lub szkole ponadgimnazjalnej na zamieszkanie w miejscu pobierania nauki innym niż miejsce zamieszkania);
Liczba świadczeniobiorców (przeciętnie miesięcznie) - 24,5 tys. Wydatki z budżetu państwa (dane roczne) -26.408 tys. zł.
- świadczenie pielęgnacyjne (520 zł miesięcznie - dla opiekuna dziecka, na którym zgodnie z przepisami ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy¹⁹², ciąży obowiązek alimentacyjny, a także opiekuna faktycznego dziecka niepełnosprawnego (który wystąpił o przysposobienie dziecka), rezygnującego z pracy w celu opieki nad dzieckiem lub inną osobą legitymującą się orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniem konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy drugiej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji lub w celu opieki nad osobą legitymującą się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności);
Liczba świadczeniobiorców (przeciętnie miesięcznie) – 168,4 tys. Wydatki z budżetu państwa (dane roczne) – 1.030.773 tys. zł.
- zasiłek pielęgnacyjny (153 zł miesięcznie – dla osoby niepełnosprawnej);
Liczba świadczeniobiorców (przeciętnie miesięcznie) - ogółem 898 tys., w tym niepełnosprawne dzieci do 16 r. ż. – 221,2 tys., osoby niepełnosprawne w stopniu znacznym – 388,8 tys., osoby niepełnosprawne w stopniu umiarkowanym – 258,2 tys. Wydatki z budżetu państwa (dane roczne) - ogółem 1.648.868 tys. zł, w tym niepełnosprawne dzieci do 16 r. ż. – 406.211 tys. zł, osoby niepełnosprawne w stopniu znacznym – 713.833 tys. zł, osoby niepełnosprawne w stopniu umiarkowanym – 474.106 tys. zł.

Ogółem ze świadczeń rodzinnych uzależnionych od dochodu w 2011 r. korzystało 155,9 tys. rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi. Szczegółowe dane o strukturze tych rodzin

¹⁹⁰ Art. 1 pkt 6 (Dz. U. Nr 205, poz. 1212) z dniem 14 października weszła w życie zmiana do art. 17 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z dnia 2006 r. Nr 139, poz. 992, z późn. zm.). Nowelizacja ta nie spowodowała zasadniczych zmian, wprowadzone zostały drobne korekty w zasadach przyznawania świadczenia pielęgnacyjnego. W ocenie Departamentu zmiana ta nie wpłynęła w sposób zasadniczy na liczbę osób uprawnionych do świadczenia pielęgnacyjnego.

¹⁹¹ Na podstawie tej uchwały osoby pobierające świadczenie pielęgnacyjne otrzymały w listopadzie i grudniu 2011 roku dodatkowe świadczenie w wysokości 100 zł miesięcznie.

¹⁹² Dz. U. Nr 9, poz. 59, z późn. zm.

ze względu na typ rodziny, liczbę dzieci oraz wysokość dochodu na osobę w rodzinie przedstawiają poniższe tabele.

Tabela 11. - Liczba rodzin (z dziećmi niepełnosprawnymi) pobierających świadczenia rodzinne uzależnione od dochodu - według typów i wysokości dochodu na osobę

Wyszczególnienie	2011 rok - liczba			2011 rok - struktura		
	Liczba rodzin ogółem	w tym:		Liczba rodzin ogółem	w tym:	
		rodziny pełne	rodziny niepełne		rodziny pełne	rodziny niepełne
Ogółem, w tym o dochodzie:	155 920	119 588	36 332	100,0%	100,0%	100,0%
bez dochodu	10 946	7 822	3 125	7,0%	6,5%	8,6%
do 100 zł	18 914	14 799	4 115	12,1%	12,4%	11,3%
od 100,01 do 291,50 zł	54 177	40 052	14 126	34,7%	33,5%	38,9%
od 291,51 do 400 zł	29 389	22 981	6 408	18,8%	19,2%	17,6%
od 400,01 do 583 zł	35 800	28 756	7 044	23,0%	24,0%	19,4%
powyżej 583 zł	6 694	5 179	1 516	4,3%	4,3%	4,2%

Źródło: sprawozdanie rzeczowo-finansowe z zakresu świadczeń rodzinnych za 2011 r.

Tabela 12. - Liczba rodzin (z dziećmi niepełnosprawnymi) pobierających świadczenia rodzinne uzależnione od dochodu - według liczby dzieci i wysokości dochodu na osobę.

Wyszczególnienie	2011					2011				
	Struktura rodzin - ogółem	w tym:				Struktura rodzin - ogółem	w tym:			
		z 1 dzieckiem	z 2 dziećmi	z 3 dziećmi	z 4 i więcej dziećmi		z 1 dzieckiem	z 2 dziećmi	z 3 dziećmi	z 4 i więcej dziećmi
Ogółem, w tym o dochodzie:	155 920	43 727	60 629	31 850	19 714	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
bez dochodu	10 946	4 404	3 888	1 629	1 026	7,0%	10,1%	6,4%	5,1%	5,2%
do 100 zł	18 914	4 201	6 388	4 242	4 083	12,1%	9,6%	10,5%	13,3%	20,7%
od 100,01 do 291,50 zł	54 177	12 491	20 125	12 375	9 186	34,7%	28,6%	33,2%	38,9%	46,6%
od 291,51 do 400 zł	29 389	8 825	11 719	6 010	2 835	18,8%	20,2%	19,3%	18,9%	14,4%
od 400,01 do 583 zł	35 800	11 275	15 643	6 578	2 304	23,0%	25,8%	25,8%	20,7%	11,7%
powyżej 583 zł	6 694	2 531	2 866	1 017	280	4,3%	5,8%	4,7%	3,2%	1,4%

Źródło: sprawozdanie rzeczowo-finansowe z zakresu świadczeń rodzinnych za 2011 r.

Ważną formą zabezpieczenia społecznego jest system podatkowy uwzględniający konieczność ponoszenia zwiększonych kosztów wynikających z niepełnosprawności. W zakresie podatku dochodowego od osób fizycznych istnieje możliwość odliczania od dochodu lub odpowiednio od przychodu (w przypadku opodatkowania w sposób zryczałtowany) wydatków ponoszonych na cele rehabilitacyjne przez podatników będących osobami niepełnosprawnymi. Także świadczenia otrzymywane na rehabilitację zawodową, społeczną i leczniczą osób niepełnosprawnych ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, z zakładowych funduszy rehabilitacji osób niepełnosprawnych lub zakładowych funduszy aktywności podlegają zwolnieniu od podatku dochodowego od osób fizycznych. Ponadto, zgodnie z art. 38 ust. 2 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, funkcjonują mechanizmy zasilania zakładowych funduszy rehabilitacji osób niepełnosprawnych oraz zakładowych funduszy

aktywizacji ze środków pobranych lecz nieodprowadzonych zaliczek na podatek dochodowy od osób fizycznych.

W ramach działań propagujących - informacyjnych, Ministerstwo Finansów wydało broszury „Ulga rehabilitacyjna”, adresowane do osób niepełnosprawnych bądź posiadających na utrzymaniu osoby niepełnosprawne, przygotowywane w ramach akcji rozliczeń rocznych. Zawierają one informacje dotyczące możliwości skorzystania z ulgi w podatku dochodowym od osób fizycznych w związku z wydatkami ponoszonymi na cele rehabilitacyjne lub związanymi z ułatwieniem wykonywania czynności życiowych. Broszury w nakładzie: 90 100 szt. w roku 2008, 232 750 szt. w roku 2009, 128 300 szt. w roku 2010 oraz 150 200 szt. w 2011 roku, dystrybuowane są w urzędach skarbowych w całej Polsce oraz innych urzędach współpracujących podczas akcji rozliczeń rocznych. Udostępnione zostały również na stronach internetowych www.mf.gov.pl oraz www.szybkipit.pl. Jednocześnie corocznie w ramach akcji rozliczeń rocznych organizowane są dodatkowe dyżury telefoniczne w Ministerstwie Finansów, redakcjach gazet i telewizji śniadaniowej, informujące o możliwościach związanych z rozliczeniem podatku i skorzystania z wspomnianej ulgi.

Natomiast w obszarze wynagrodzeń przyjęto, począwszy od 2009 r., zasadę systemową w zakresie wpłat na Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Oznacza to, że w ustawie budżetowej na dany rok nie są planowane wydatki o charakterze sanacyjnym, tzn. wydatki przeznaczone na wpłaty na Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, lecz zwiększają one środki na wynagrodzenia. Natomiast w przypadku niezatrudniania osób niepełnosprawnych, wpłaty na Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych obciążają wydatki na wynagrodzenia.

Kierownik Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych w ramach swojej właściwości zajmuje się sprawami kombatantów i innych osób uprawnionych głównie w oparciu o ustawę z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego.¹⁹³ Spośród ogółu uprawnionych niektórzy beneficjenci tej ustawy posiadają jednak dodatkowo status inwalidy wojennego, inwalidy-cywilnej ofiary represji bądź też osoby niepełnosprawnej na podstawie odrębnych przepisów. Warto jednak podkreślić, że cecha niepełnosprawności czy inwalidztwa nie jest czynnikiem istotnym z punktu widzenia nabycia statusu kombatanta czy ofiary represji.

W 2011 roku, tak jak w latach poprzednich, działania na rzecz osób niepełnosprawnych były związane przede wszystkim z realizacją zadań określonych w art. 19 ustawy kombatanckiej i dotyczyły przyznawania pomocy pieniężnej skierowanej do znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej kombatantów i innych uprawnionych. W tym trybie przyznawano środki na częściowe pokrycie kosztów leczenia, dostosowania pomieszczeń mieszkalnych do rodzaju niepełnosprawności, opłacenia pomocy pielęgnacyjnej, a także zakupu wózka inwalidzkiego, sprzętu rehabilitacyjno – ortopedycznego oraz innego, ułatwiającego pracę i życie, sprzętu pomocniczego.

W 2011 roku na skutek nowelizacji ustawy kombatanckiej, znoszącej obowiązek opiniowania wniosków przez ośrodki pomocy społecznej, uproszczona została procedura ubiegania się o tę pomoc. Informacje o sytuacji życiowej wnioskodawców, w tym także osób niepełnosprawnych, Urząd uzyskuje wyłącznie w ramach prowadzonego przez siebie postępowania dowodowego.

Kierownik Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych, działając na podstawie art. 19 ustawy kombatanckiej, przekazywał na rzecz Związku Inwalidów Wojennych RP pulę środków budżetowych, z przeznaczeniem na pomoc pieniężną dla osób pobierających rentę inwalidy wojennego. W roku 2011 przekazano na tę rzecz 1.000.000 zł, w latach 2008-2011 łączną kwotę 3.100.000 zł. Z uwagi na znaczenie środowiska skupionego w Związku Inwalidów Wojennych RP, przedstawiciel tej organizacji pozarządowej sprawuje

¹⁹³ Dz. U. z 2002 r., Nr 42, poz. 371, z późn. zm.

funkcję stałego członka Rady do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych, która jest organem doradczym Kierownika Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych.

Warto podkreślić, że Telekomunikacja Polska S.A. oferuje plan przyjazny za 18,45 zł z VAT z pakietem 30 minut (na połączenia miejscowe i strefowe, międzystrefowe oraz do Internetu, zrealizowane poprzez sieć TP). Oferta skierowana jest do osób znajdujących się w trudnej sytuacji ekonomicznej i otrzymujących świadczenia pieniężne z ośrodków pomocy społecznej (musi to być świadczenie pieniężne w formie zasiłku stałego). Z planu przyjaznego może skorzystać każdy, kto otrzymuje z ośrodka pomocy społecznej wspomniane świadczenie oraz złoży otrzymany od TP i potwierdzony przez ośrodek pomocy społecznej bon. Bon jest wystawiany imiennie na abonenta zakończenia sieci i uprawnia do złożenia, w terminie 30 dni od dnia jego potwierdzenia, zamówienia na plan przyjazny.

Działania na rzecz osób niepełnosprawnych pozbawionych wolności.

Wszystkie osoby niepełnosprawne pozbawione wolności miały zapewniony dostęp do kompleksowej opieki medycznej zgodnie z ich potrzebami zdrowotnymi i warunkami izolacji więziennej. W strukturach więziennej służby zdrowia funkcjonuje szpitalny oddział rehabilitacji leczniczej oraz pracownie fizykoterapeutyczne systematycznie wyposażane w sprzęt rehabilitacyjny. Osadzeni wymagający zaopatrzenia ortopedycznego lub środka pomocniczego uzyskiwali te przedmioty zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 listopada 2003 r. w sprawie warunków i sposobu zaopatrzenia osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych w protezy, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze.

Skazanym niepełnosprawnym zapewnia się na zasadach ogólnych, w sposób dostosowany do ich potrzeb możliwość dostępu do nauki w szkołach funkcjonujących w jednostkach penitencjarnych lub w trybie indywidualnym. Wszyscy skazani niepełnosprawni mają zapewniony dostęp do pomocy psychologicznej, pozostają pod opieką wychowawczą oraz korzystają z opieki specjalistycznej, w zależności od potrzeb na podstawie art. 95 § 2 i 3 kkw oraz art. 96 i 97 kkw.

W ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w 15 jednostkach penitencjarnych realizowany jest projekt „Aktywizacja społeczno-zawodowa skazanych niepełnosprawnych oraz osób skazanych na karę pozbawienia wolności na podstawie art. 209 § 1 i 207 § 1 Kodeksu karnego”. Realizacja wyżej wymienionego projektu zaplanowana została na lata 2008-2013. W ramach jego realizacji przewidziano udział skazanych niepełnosprawnych z lekkim stopniem niepełnosprawności lub skazanych posiadających orzeczenie lekarza orzecznika ZUS o częściowej niezdolności do pracy. Osadzeni biorą udział w szkoleniach kursowych, zajęciach aktywizacyjnych i skierowaniu do zatrudnienia w ramach odbycia praktyki zawodowej. Dzięki projektowi sukcesywnie uzyskują kwalifikacje zawodowe.

Postanowienia w sprawie zabezpieczenia społecznego realizowane są poprzez umożliwienie osobom niepełnosprawnym uzyskiwanie stosownych orzeczeń o stopniu niepełnosprawności, rent socjalnych, a także rent z tytułu niezdolności zatrudnienia.

W zakresie prawa do życia w środowisku wolnym od barier, w zależności od rodzaju niepełnosprawności, w przypadkach tego wymaganych, jednostki penitencjarne udzielają informacji prawnej, zapewniają dostęp do urzędów lub organizują na terenie jednostek spotkania z przedstawicielami urzędów i instytucji.

6. życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych, w tym: dostępu do urzędów, punktów wyborczych i obiektów użyteczności publicznej, swobodnego przemieszczania się i powszechnego korzystania ze środków transportu, dostępu do informacji, możliwości komunikacji międzyludzkiej.

Zapewnienie dostępności osób niepełnosprawnych do budynków.

Sposób zapewnienia dostępności dla osób niepełnosprawnych do wszystkich budynków zawarty jest w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r.

w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie¹⁹⁴. Utwardzone dojścia do wejść do budynku mieszkalnego wielorodzinnego, zamieszkania zbiorowego i użyteczności publicznej powinny być doprowadzone od dojeżdżalni i dojazdów¹⁹⁵, przy czym co najmniej jedno dojście powinno zapewniać osobom niepełnosprawnym dostęp do całego budynku lub tych jego części, z których osoby te mogą korzystać oraz furtki w ogrodzeniu przy budynkach mieszkalnych wielorodzinnych i budynkach użyteczności publicznej nie mogą utrudniać dostępu do nich osobom niepełnosprawnym poruszającym się na wózkach inwalidzkich¹⁹⁶. Tym samym położenie drzwi wejściowych do budynku oraz kształt i wymiary pomieszczeń wejściowych powinny umożliwiać dogodne warunki ruchu osobom niepełnosprawnym.¹⁹⁷

Ponadto, w garażu wielopoziomowym lub stanowiącym kondygnację, w budynku mieszkalnym wielorodzinnym oraz budynku użyteczności publicznej należy zainstalować urządzenia dźwigowe lub inne urządzenia podnośne, umożliwiające transport pionowy osobom niepełnosprawnym poruszającym się na wózkach inwalidzkich na inne kondygnacje, które wymagają dostępności dla tych osób.¹⁹⁸ Przy czym w budynku mieszkalnym wielorodzinnym nie wyposażonym w dźwigi należy wykonać pochylnię lub zainstalować odpowiednie urządzenie techniczne¹⁹⁹, umożliwiające dostęp osobom niepełnosprawnym do mieszkań położonych na pierwszej kondygnacji nadziemnej oraz do kondygnacji podziemnej zawierającej miejsca postojowe dla samochodów osobowych.

Przepisy wspomnianego rozporządzenia nie pozwalają na dowolność w projektowaniu budynków, gdyż budynek oprócz schodów stałych musi posiadać urządzenia zapewniające dostępność dla osób niepełnosprawnych tj.: dźwigi, pochylnie stałe lub ruchome w zależności od rodzaju budynku. Ponadto, w budynkach opieki zdrowotnej, a także budynkach zamieszkania zbiorowego przeznaczonych dla osób starszych oraz niepełnosprawnych zabrania się stosowania stopni schodów z noskami i podcięciami. Krawędzie stopni schodów w budynkach mieszkalnych wielorodzinnych i użyteczności publicznej powinny wyróżniać się kolorem kontrastującym z kolorem posadzki. Natomiast, w budynku użyteczności publicznej²⁰⁰ pomieszczenia ogólnodostępne ze zróżnicowanym poziomem podłóg powinny być przystosowane do ruchu osób niepełnosprawnych oraz w budynku²⁰¹, na kondygnacjach dostępnych dla osób niepełnosprawnych, co najmniej jedno z ogólnodostępnych pomieszczeń higieniczno-sanitarnych powinno być przystosowane dla tych osób.

Każde niespełnienie standardów budowlanych i naruszenie obowiązujących przepisów podlega kontroli przez inspektoraty nadzoru budowlanego, a zgłoszenie nieprawidłowości nie wymaga od osoby zgłaszającej posiadania orzeczenia o niepełnosprawności. Przepisy rozporządzenia Ministra Infrastruktury regulują oraz zapewniają osobom niepełnosprawnym możliwość korzystania i dostępu do różnych urządzeń związanych z budynkami oraz otaczającą przestrzenią. Nie jest konieczne wprowadzanie dodatkowych regulacji prawnych na rzecz równego traktowania osób niepełnosprawnych²⁰².

Działania ministerstw i urzędów centralnych w zakresie likwidacji barier architektonicznych.

¹⁹⁴ Dz. U. Nr 75, poz. 690, z późn. zm.

¹⁹⁵ Zgodnie z § 16 rozporządzenia.

¹⁹⁶ w myśl § 42 ust. 2 rozporządzenia.

¹⁹⁷ § 61 ust. 1 rozporządzenia.

¹⁹⁸ § 105 ust. 5 rozporządzenia.

¹⁹⁹ zgodnie z § 55 rozporządzenia.

²⁰⁰ w myśl § 74 rozporządzenia.

²⁰¹ zgodnie z § 86 ust. 1.

²⁰² Minister Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej nie prowadzi statystyk dotyczących ilości obiektów przystosowanych lub nie dostępnych dla osób niepełnosprawnych.

Od stycznia 2008 r.²⁰³ Pełnomocnik Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych rokrocznie zwraca się do Ministrów i Kierowników urzędów centralnych z prośbą o przekazanie informacji na temat rzeczywistego stanu dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków zajmowanych przez podległy im aparat administracyjny. Z informacji nadesłanej za rok 2007 wynikało, że ministerstwa i urzędy centralne nie były w większości dostosowane w pełni do potrzeb osób niepełnosprawnych i, że w tym zakresie nie prowadzono odpowiednich działań. Natomiast z informacji nadesłanych przez ministerstwa i urzędy centralne za 2008 r. i 2009 r. wynikał już stosunkowo szeroki i planowy zakres działań, zmierzających do stworzenia osobom niepełnosprawnym możliwości wejścia do budynków zajmowanych przez te instytucje. Efekty dwuletnich działań zostały opisane przez resorty i urzędy centralne w nadesłanej informacji w tym zakresie za rok 2010 i wynikało z niej, że przeprowadzone prace remontowe zminimalizowały bariery funkcjonalne dla osób niepełnosprawnych i tym samym umożliwiły korzystanie z usług urzędu osobom z różnymi rodzajami niepełnosprawności na poziomie zbliżonym dla pozostałych obywateli. Zastosowano szereg rozwiązań konstrukcyjnych, które zapewniają swobodną komunikację wewnątrz budynku tj.: pochylnia przy wejściu, automatyczne otwieranie drzwi, odpowiednia szerokość drzwi i korytarzy, windy, dostosowane łazienki.

W ramach dostępnych środków prowadzone były w ub.r. również prace modernizacyjne dostosowujące placówki opieki zdrowotnej, jako obiekty użyteczności publicznej, do obowiązujących przepisów normujących kwestię usuwania barier architektonicznych. Podejmowane działania w szerszym zakresie modernizują obiekty użyteczności publicznej, a rozwiązania techniczne umożliwiają pełniejszy dostęp osobom niepełnosprawnym do tych obiektów²⁰⁴..

Polityka transportowa i współpraca międzynarodowa.

W dokumencie Polityka Transportowa Państwa na lata 2006- 2025 założono priorytet dotyczący poprawy jakości transportu w miastach, w tym poprzez poprawienie konkurencyjności transportu publicznego względem indywidualnego, poprawę warunków ruchu pieszego i rowerowego - ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych. Osiągnięcie tego celu następuje w drodze zastosowania rozwiązań systemowych uwzględniających zarówno obszar planowania, wykonania jak i jakości usługi transportowej.

W podstawowym dokumencie *Strategia Rozwoju Transportu do roku 2020 (z perspektywą do roku 2030)* (ID52) uwzględniono potrzeby osób niepełnosprawnych poprzez kierunek interwencji „Zapewnienie dostępu do usług transportowych osobom z ograniczoną mobilnością” w ramach realizacji celu dotyczącego poprawy obsługi transportowej ludności.

W Stanowisku Rządu RP do *Komunikatu Komisji Europejskiej pn: BIAŁA KSIĘGA - Plan utworzenia jednolitego europejskiego obszaru transportu – dążenie do osiągnięcia konkurencyjnego i zasobooszczędnego systemu transportu, która została opublikowana w dniu 29 marca 2011 r.* zawarto zapis wskazujący na potrzebę niezbędnych do nadrobienia opóźnień w dostosowywaniu infrastruktury oraz taboru do potrzeb osób niepełnosprawnych, oraz potrzeby zabezpieczenia środków na ten cel.

Ministerstwo Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej współpracowało w ub.r. z zagranicznymi organami administracji rządowej, samorządowej oraz organizacjami pozarządowymi w zakresie zasad wydawania oraz informacji i opinii odnośnie już wydanych

²⁰³ Na podstawie nadesłanych danych został opracowany – „Raport z badania na temat dostępności budynków administracji rządowej i urzędów centralnych dla osób niepełnosprawnych”.

²⁰⁴ Szczegółowe działania resortów i urzędów centralnych w 2010 r. zostały przedstawione w Załączniku nr 16 – likwidacja barier architektonicznych - opis działań.

kart parkingowych przeznaczonych dla osób niepełnosprawnych, a także jednostek zajmujących się pomocą takim osobom.

Zapewnienie dostępności transportu lotniczego dla osób niepełnosprawnych..

Sytuację osób niepełnosprawnych podróżujących drogą lotniczą reguluje rozporządzenie (WE) nr 1107/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie praw osób niepełnosprawnych oraz osób o ograniczonej sprawności ruchowej podróżujących drogą lotniczą²⁰⁵. Rozporządzenie zawiera m.in. definicje osoby niepełnosprawnej i osoby o ograniczonej sprawności ruchowej oraz ustanawia zasady ochrony i udzielania pomocy osobom niepełnosprawnym oraz osobom o ograniczonej sprawności ruchowej, podróżującym drogą lotniczą.

Organem właściwym do rozpatrywania skarg z zakresu naruszeń przepisów rozporządzenia 1107/2006 jest Komisja Ochrony Praw Pasażerów (wyodrębniona komórka organizacyjna Urzędu Lotnictwa Cywilnego nadzorowanego przez Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej).

Na poziomie UE podejmuje się także szereg działań pozalegisłacyjnych, mających na celu zapewnienie jak najlepszej ochrony praw pasażerów niepełnosprawnych, takich jak np. szeroko zakrojona kampania informacyjna w zakresie praw przysługujących osobom niepełnosprawnym i o ograniczonej sprawności ruchowej podróżującym drogą lotniczą przeprowadzona przez Komisję Europejską latem 2010 r.

W dniu 19 grudnia 2011 r. opublikowano komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego i Rady: *Europejska wizja dotycząca pasażerów: Komunikat w sprawie praw pasażerów we wszystkich środkach transportu* (KOM(2011) 898), w którym położony jest duży nacisk na prawo do mobilności ww. pasażerów bez konieczności ponoszenia przez nich dodatkowych kosztów.

W grudniu 2011 r. KE zapowiedziała także publikację komunikatu dotyczącego praw pasażerów niepełnosprawnych w UE na wiosnę 2012 r. W niedługim czasie należy spodziewać się kolejnych działań w tym zakresie. Według zapowiedzi KE mają one zmierzać do ujednolicenia stosowania zapisów rozporządzenia 1107/2006.

Przedsiębiorstwo Państwowe „Porty Lotnicze” (PPL) uwzględnia potrzeby osób niepełnosprawnych i osób o ograniczonej sprawności ruchowej (PRM) przy podejmowaniu decyzji w sprawie nowych terminali lotniczych oraz jako element większych prac remontowych²⁰⁶. Oznacza to, iż w strefach dostępnych pasażerowi bez asysty, wszystkie poziomy budynku terminala bądź wejść/wyjść do/z tuneli prowadzących do stacji kolejowej zapewniona jest możliwość skorzystania z wind przystosowanych do transportu osób na wózkach inwalidzkich. PPL dokłada też wszelkich starań, by na ścieżkach przejść pasażera zarówno wewnątrz jak i na zewnątrz infrastruktury terminalowej zapewnione były ścieżki alternatywne wyposażone w windy, tak by nawet w przypadku awarii, pasażer poruszający się na wózku bądź z wykorzystaniem innego sprzętu (kule, balkonik itp.) miał zapewnioną możliwość swobodnego dostępu.

Przedsiębiorstwo Państwowe „Porty Lotnicze” przygotowane jest również na wypadek awarii wind na wszystkich alternatywnych ścieżkach przejścia pasażera tej grupy. W tym celu dokonano zakupu specjalnego wózka (schodołaz wersja lotnicza) umożliwiającego bezpieczny i komfortowy zarówno dla pasażera jak i osoby obsługi, transport pasażera również po schodach aż do fotela w samolocie bądź w kierunku przeciwnym.

W celu zapewnienia pasażerom komfortu obsługi, 10% stanowisk odprawy biletowo-bagażowej w strefie CDE jest przystosowana do potrzeb osób na wózkach inwalidzkich. Dostosowanie to w strefie AB zostało uwzględnione w projekcie przebudowy tej strefy, która ma rozpocząć się w bieżącym roku. Należy dodać, iż port wychodząc naprzeciw potrzebom

²⁰⁵ Dz. UE L 204 z 26.07.2006r.

²⁰⁶ Zgodnie z pkt 11 preambuły wspomnianego rozporządzenia (WE) nr 1107/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006r. w sprawie praw osób niepełnosprawnych oraz osób o ograniczonej sprawności ruchowej podróżujących drogą lotniczą.

osób niedosłyszących korzystających z aparatów słuchowych, wyposażył 10% stanowisk odprawy biletowo-bagażowej, wszystkie stanowiska informacji lotniskowej i stanowiska Kierowników Zmiany Terminala, stanowiska odprawy celnej oraz ok. 20% stanowisk kontroli paszportowej, w pętle indukcyjne ułatwiające porozumiewanie się tych osób z obsługą. Pętle indukcyjne zainstalowane są również w przedterminalowych punktach zgłoszeń pasażerów niepełnosprawnych, które zostały zorganizowane zgodnie z wymogami rozporządzenia 1107/2006. Wszystkie udogodnienia dla pasażerów PRM są oznakowane.

Warto podkreślić, że Urząd Lotnictwa Cywilnego przeprowadził w 2011 roku wśród polskich przewoźników lotniczych audyty sprawdzające przestrzeganie zapisów rozporządzenie (WE) nr 1107/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 roku w sprawie praw osób niepełnosprawnych oraz osób o ograniczonej sprawności ruchowej podróżujących drogą lotniczą (Dz. Urz. UE L 204 z 26.07.2006, str. 1 – 9) i nie stwierdził poważnych uchybień.

Przeprowadzono także audyt w jednym z polskich portów lotniczych. W wyniku stwierdzonych naruszeń przepisów rozporządzenia 1107/2006 Prezes Urzędu Lotnictwa Cywilnego na podstawie art. 29 oraz 209 b ust. 1 pkt. 1 w związku z art. 209 w ust. 1 ustawy Prawo lotnicze nałożył na Zarządzającego lotniskiem administracyjną karę pieniężną i nakazał wdrożenie programu naprawczego (uchybień dotyczyły infrastruktury terminalu pasażerskiego). Możliwość nakładania pieniężnych kar administracyjnych została wprowadzona ustawą z 18 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy Prawo lotnicze²⁰⁷. Prezes Urzędu Lotnictwa Cywilnego poprzez Komisję Ochrony Praw Pasażerów stale udziela informacji o prawach osób niepełnosprawnych korzystających z transportu lotniczego indywidualnym pasażerom i mediom.

Ponadto Urząd Lotnictwa Cywilnego brał udział w poprzednim i bieżącym roku w projekcie Klient w centrum uwagi administracji organizowanym przez Departament Służby Cywilnej Kancelarii Prezesa Rady Ministrów w ramach Działania 5.1. Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. W wyniku tego w Urzędzie Lotnictwa Cywilnego rozpoczęto prace nad wdrożeniem Kart usług, które dostarczać będą klientom niezbędnych i przystępnych informacji o sposobach załatwiania spraw, terminach, kolejnych ich etapach i sposobie komunikowania się z Urzędem.

Wydaje się zatem uprawnionym stwierdzenie, że poprzez opisane wyżej, należyte przystosowanie infrastruktury lotniskowej do potrzeb pasażerów niepełnosprawnych podróżujących drogą lotniczą, liczba skarg przez nich składanych jest znikoma. W 2011 r. do Komisji Ochrony Praw Pasażerów w Urzędzie Lotnictwa Cywilnego (KOPP) wpłynęły tylko 2 skargi z tego tytułu i okazało się, że są one niezasadne. Rozporządzenie 1107/2006 nie przewiduje odszkodowań dla pasażerów. Większość problemów pasażerów powstałych w czasie podróży reguluje *rozporządzenie (WE) nr 261/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lutego 2004 r. ustanawiające wspólne zasady odszkodowania i pomocy dla pasażerów w przypadku odmowy przyjęcia na pokład albo odwołania lub dużego opóźnienia lotów, uchylające rozporządzenie (EWG) nr 295/91* i jeśli chodzi o ilość spraw, to Komisja Ochrony Praw Pasażerów w Urzędzie Lotnictwa Cywilnego notuje ciągły ich przyrost (ubiegły rok to 2.195 spraw). Zatem należy przyjąć, że ze względu na niepełnosprawność, KOPP nie stwierdziła przypadku odmowy przyjęcia na pokład, ani też innych naruszeń.

Ministerstwo Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej na bieżąco monitoruje sytuację praw pasażerów podróżujących drogą lotniczą.

Zapewnienie dostępności osób niepełnosprawnych do transportu kolejowego.
Prace legislacyjne w 2011 r. – ówczesny Minister Infrastruktury:

²⁰⁷ Dz. U. Nr 170 poz. 1015

- o wydał rozporządzenie z dnia 17 czerwca 2011 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać obiekty budowlane metra i ich usytuowanie²⁰⁸. Rozporządzenie to jest pierwszym w Polsce aktem prawnym kompleksowo regulującym zagadnienia budowy metra, wprowadzającym szereg wymagań technicznych dedykowanych dla zapewnienia jak największej swobody dostępu dla pasażerów, przede wszystkim zaś osób niepełnosprawnych. Po raz pierwszy w tego rodzaju akcie wprowadzono rozwiązania takie jak dotykowe znaki ostrzegawcze, trasy wolne od przeszkód, informacje dźwiękowe i wyczuwalne dotykiem oraz wiele innych,
- o rozpoczął - w ostatnim kwartale 2011 r. - prace nad przygotowaniem zmiany rozporządzenia Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 10 września 1998 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budowle kolejowe i ich usytuowanie²⁰⁹, również w aspekcie dostosowania kolejowych obiektów obsługi pasażerów (perony) do potrzeb osób niepełnosprawnych²¹⁰.

Ponadto wskazać należy obowiązującą *Decyzję Nr 2008/164/WE Komisji Europejskiej z dnia 21 grudnia 2007 r. dotyczącą technicznej specyfikacji interoperacyjności w zakresie aspektu „Osoby o ograniczonej możliwości poruszania się” transeuropejskiego systemu kolei konwencjonalnych i transeuropejskiego systemu kolei dużych prędkości*²¹¹. Decyzja ta w sposób szczegółowy reguluje wymagania zarówno w zakresie infrastruktury kolejowej, jak i taboru kolejowego, dotyczące umożliwienia swobodnego korzystania przez osoby z ograniczoną możliwością poruszania, która to kategoria osób obejmuje również osoby z niepełnosprawnością, nie tylko ruchową. Na jej podstawie państwa członkowskie mają obowiązek stosowania TSI w przypadkach modernizacji istniejących lub budowy nowych linii kolejowych należących do transeuropejskiego systemu kolei konwencjonalnych lub systemu kolei dużych prędkości. Decyzja ta ma jednak charakter bezpośrednio obowiązujący wyłącznie w odniesieniu do obiektów i taboru na liniach kolejowych wchodzących do transeuropejskiej sieci transportowej TEN-T. Dlatego resort podejmuje w w. prace legislacyjne wprowadzające zbliżony poziom na infrastrukturze kolejowej wyłączonej z zakresu w w. Decyzji.

Urząd Transportu Kolejowego prowadzi zakrojone na szeroką skalę działania mające na celu poprawę jakości podróżowania koleją. Działania te w ostatnim czasie sprowadzają się m.in. do kontroli przewoźników w zakresie przestrzegania praw pasażerów, nadzoru nad terminowym składaniem zamówień na trasy pociągów, wydawania zaleceń dla przewoźników i zarządców infrastruktury, prowadzenia postępowań administracyjnych, informowania podróżnych o przysługujących im prawach. Główny nacisk działań nałożony jest na przestrzeganie praw pasażerów niepełnosprawnych wynikających z Rozporządzenia (WE) Nr 1371/2007 z dnia 23 października 2007 r.

Jednym z narzędzi edukacyjnych jest uruchomiona 21 listopada 2011 r. strona internetowa www.pasazer.info.pl adresowana do indywidualnych użytkowników pociągów. Na stronie znajdują się informacje na temat rozkładów jazdy, przepisów prawa przewozowego, sposobów rozwiązywania sporów z przewoźnikami, możliwości złożenia skargi, jak również bieżące informacje na temat udogodnień dla osób niepełnosprawnych, w pociągach i na stacjach. Na stronie tej została zamieszczona również interaktywna mapa opisująca istniejące na stacjach i przystankach kolejowych udogodnienia dla osób niepełnosprawnych. Mapa wzbogacona została o zdjęcia oraz opisy poszczególnych punktów i wskazówek dla podróżnych. W pierwszym etapie tworzenia interaktywnej mapy zostały wprowadzone opisy obiektów aglomeracji Trójmiejskiej. Docelowa mapa ma obejmować teren całej Polski.

²⁰⁸ Dz. U. Nr 144, poz. 859.

²⁰⁹ Dz. U. Nr 151, poz. 987.

²¹⁰ Prace wewnątrz resortu zostały zakończone na początku marca 2012 r. W ramach konsultacji społecznych projekt był konsultowany także ze środowiskiem osób niepełnosprawnych.

²¹¹ Dz. Urz. UE L 64 z dnia 7.03.2008 r. str. 72.

Urząd Transportu Kolejowego przygotował również ulotki informujące o prawach osób niepełnosprawnych i osób o ograniczonej sprawności ruchowej. Zbierane są także informacje na bieżąco dotyczące dostępnością transportu kolejowego dla osób niepełnosprawnych, w szczególności przystosowania infrastruktury kolejowej dla potrzeb osób poruszających się na wózkach inwalidzkich. W celu usprawnienia kontaktu Urzędu z pasażerami działa specjalna skrzynka –mail: pasazer@utk.gov.pl oraz infolinia dla podróżnych pod numerami telefonów: 801 04 40 80 i 22 460 40 80.

W listopadzie 2011 r. odbyło się inauguracyjne posiedzenie Zespołu do Spraw Osób z Niepełnosprawnością przy Prezesie Urzędu Transportu Kolejowego. Zadaniem Zespołu jest opiniowanie, doradztwo oraz inicjowanie działań związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa i wysokiej jakości przewozów kolejowych osobom niepełnosprawnym i osobom o ograniczonych możliwościach poruszania się.²¹² W odpowiedzi na wnioski członków Zespołu oraz na skargi i interwencje pasażerów wydane zostały (grudzień 2011) przewoźnikom zalecenia, w których m.in. przypomniano, że osoby niepełnosprawne mają prawo do zwolnień z opłat dodatkowych przy zakupie biletów w pociągach, gdyż wynika to z regulaminów przewozu osób, rzeczy i zwierząt. Ponadto drużyny konduktorskie powinny być wyposażone w spis wzorów dokumentów, które uprawniają do ulgowych przejazdów. Personel obsługujący pasażerów powinien umożliwiać osobom niepełnosprawnym i o ograniczonej sprawności ruchowej zajęcie miejsca w przedziale przeznaczonym dla matki z dzieckiem (jeśli regulaminy przewozu dopuszczają taką możliwość). Obowiązkiem drużyn konduktorskich jest także umożliwienie osobom niepełnosprawnym skorzystania z prawa pierwszeństwa do zajęcia miejsca oznaczonego odpowiednim symbolem

Projekty współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w zakresie transportu publicznego.

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2007-2013 wspiera przede wszystkim projekty infrastrukturalne, priorytetowo traktowane są inwestycje, których elementy stanowią zmiany techniczne istniejącej infrastruktury lub tworzenie nowej, z uwzględnieniem dostępności dla osób niepełnosprawnych. Szczególne znaczenie ma stosowanie tej zasady podczas wdrażania priorytetów w zakresie transportu publicznego oraz infrastruktury społecznej.

Działania na rzecz osób niepełnosprawnych w ruchu drogowym.

o Piesi i kierowcy.

W grupie pieszych, którzy należą do niechronionych uczestników ruchu drogowego, najsłabszych na drodze, bo niechronionych konstrukcją pojazdu czy urządzeniami zwiększającymi bezpieczeństwo w pojeździe, szczególnie narażeni na ryzyko wypadku są niepełnosprawni. Także konsekwencje wypadków z ich udziałem są znacznie poważniejsze niż u innych uczestników ruchu.

Z dostępnych badań wiadomo, że zagrożeń wynikających z niepełnosprawności często nie uświadamiają sobie seniorzy (np. problemów z chodzeniem, widzeniem czy słyszeniem). Dlatego ich zachowanie na drodze charakteryzuje często niepewność i występowanie reakcji lękowych, niekiedy nawet przeradzających się w agresję. Szczególnie ważne jest zatem:

- ✓ kształtowanie życzliwych postaw wśród młodszych osób w stosunku do starszych użytkowników dróg poprzez uświadamianie im potencjalnych ograniczeń seniorów,

²¹² Do głównych zadań Zespołu należy przede wszystkim:

- ◇ opiniowanie projektów rozwiązań przygotowywanych przez UTK w zakresie osób niepełnosprawnych,
- ◇ inicjowanie nowych rozwiązań technicznych i organizacyjnych dla osób niepełnosprawnych i osób o ograniczonych możliwościach poruszania się, pomoc w działaniach opiniujących, związanych z kompetencjami UTK a podejmowanych przez inne jednostki administracji publicznej
- ◇ aktywna współpraca z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami, reprezentującymi osoby niepełnosprawne w celu wypracowania wspólnych stanowisk, a także ustalenia działań na rzecz kolei dostępnej dla osób niepełnosprawnych oraz osób o ograniczonych możliwościach poruszania się.

- ✓ uświadamianie seniorom niebezpieczeństw związanych z ruchem drogowym oraz sposobów na ich unikanie,
- ✓ kształtowanie przyjaznego im środowiska drogowego, infrastruktury drogowej.
- Osoby niepełnosprawne z powodu wypadków drogowych.
Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych ogłosiło lata 2011-2020 *Dekadą działań na rzecz bezpieczeństwa ruchu drogowego*, której celem jest ustabilizowanie, a następnie zmniejszenie liczby śmiertelnych wypadków na drogach w skali globalnej, poprzez intensyfikację działań prowadzonych na szczeblu krajowym, regionalnym i globalnym. Zgromadzenie wezwało Państwa Członkowskie do dążenia m.in. do poprawy opieki powypadkowej nad ofiarami wypadków drogowych, w tym także rehabilitacji osób niepełnosprawnych.
Sekretariat Krajowej Rady Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego (KRBRD) w okresie 2008-2011 r. prowadził wiele różnorodnych działań skierowanych do wszystkich uczestników ruchu drogowego lub współuczestniczył w ich organizacji. Były to: kampanie społeczne, konferencje tematyczne, niestandardowe działania edukacyjne typu: testy zderzeniowe, symulatory, samochodowe, alkoholowe; imprezy masowe o charakterze edukacyjno-promocyjnym (turnieje, konkursy, pogadanki), szkolenia, warsztaty, akcje informacyjne oraz wydarzenia z udziałem mediów. Nie były to jednak działania skierowane wyłącznie do osób niepełnosprawnych.
- Działania Sekretariat Krajowej Rady Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego:
- współpraca przy organizacji Ogólnopolskiego Turnieju Bezpieczeństwa w Ruchu Drogowym dla uczniów szkół specjalnych i ośrodków szkolno-wychowawczych (z Polskim Związkiem Motorowym oraz MSW, Komendą Główną Policji i Wojewódzkimi Ośrodkami Ruchu Drogowego - od 2008 r.),
- prowadzenie instruktazu dla niepełnosprawnych, jak bezpiecznie poruszać się po drodze, zorganizowanego we współpracy z Instytutem Badawczym Dróg i Mostów (piknik „Lato z radiem” - 2010 r.),
- odpowiedzi na pytania obywateli dotyczące zasad poruszania się w ruchu drogowym osób niepełnosprawnych (np. dotyczące pasów bezpieczeństwa, wyposażenia pojazdu, miejsc postojowych),
- współudział w organizacji międzynarodowej konferencji „Ofiary Wypadków Drogowych - Nasza Wspólna Odpowiedzialność” (w 2010 r. i 2011 r.),
- udział ekspercki w przygotowaniu ustawy z dnia 22 lipca 2010 r. o zmianie ustawy - Prawo o ruchu drogowym oraz niektórych innych ustaw²¹³, w której jedną z najważniejszych zmian jest nowela art. 1 ust. 2, powodująca, że od dnia 4 września 2010 r. każdy znak drogowy, bez względu na miejsce jego ustawienia, już jest sankcjonowany przymusem państwowym. Za parkowanie na parkingu sklepowym (a więc na drodze wewnętrznej nieleżącej w „strefie”), w miejscu przeznaczonym dla niepełnosprawnych, kwota mandatu, jaką już dziś można nałożyć wynosi 500 zł. Ustawa weszła w życie w dniu 4 września 2010 r., z tym, że niektórym z jej przepisów wydłużono *vacatio legis*.

Zapewnienie osobom niepełnosprawnym korzystania z autostrad i dróg.

Wszelkie inwestycje drogowe polegające na budowie, przebudowie lub remoncie dróg krajowych, są przygotowywane i realizowane z uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych²¹⁴, co wynika także z szeregu aktualnie obowiązujących przepisów prawa. Również realizowane działania poprawy bezpieczeństwa w ruchu drogowym na drogach krajowych, obejmowały szereg rozwiązań organizacyjnych i technicznych, wychodzących naprzeciw oczekiwaniom osób niepełnosprawnych.

²¹³ Dz. U. Nr 152, poz. 1018

²¹⁴ Informacja Generalna Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad.

Inwestycje drogowe realizowane przez Generalną Dyрекcję Dróg Krajowych i Autostrad są przygotowywane w oparciu o przepisy techniczno-budowlane, uwzględniające potrzeby osób niepełnosprawnych²¹⁵. Wspomniane przepisy techniczno - budowlane są konsekwencją ogólnej zasady zawartej w art. 5 ust 1 pkt 4 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane, zgodnie z którą obiekt budowlany wraz ze związanymi z nim urządzeniami budowlanymi należy, biorąc pod uwagę przewidywany okres użytkowania, projektować i budować w sposób określony w przepisach, w tym techniczno-budowlanych, oraz zgodnie z zasadami wiedzy technicznej, zapewniając niezbędne warunki do korzystania z obiektów użyteczności publicznej przez osoby niepełnosprawne, w szczególności poruszające się na wózkach inwalidzkich.

Z kolei zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy - Prawo budowlane odstępstwa od wymienionych warunków technicznych, są dopuszczalne w szczególnie uzasadnionych przypadkach tylko wówczas, jeżeli nie powodują ograniczenia dostępności dla osób niepełnosprawnych.

Ponadto, jak stanowi kolejny art. 34 ust 3 pkt 2 Prawa budowlanego, projekt budowlany obiektów budowlanych użyteczności publicznej, do których niewątpliwie zalicza się drogi publiczne, powinien zawierać projekt architektoniczno-budowlany, określający oprócz funkcji, formy i konstrukcji obiektu budowlanego, charakterystyki energetycznej i ekologicznej, proponowanych niezbędnych rozwiązań technicznych materiałowych, ukazujących zasady nawiązania do otoczenia, także opis dostępności dla osób niepełnosprawnych.

Pewnego rodzaju obostrzeniem przepisów, w celu zapewnienia korzystnych warunków dla osób niepełnosprawnych, jest art. 36a ust. 5 pkt 5 ustawy – Prawo budowlane, zgodnie z którym odstępstwo od zatwierdzonego projektu budowlanego lub innych warunków pozwolenia na budowę, jeżeli dotyczy zapewnienia warunków niezbędnych do korzystania z tego obiektu przez osoby niepełnosprawne, będzie zawsze wymagało uzyskania decyzji o zmianie pozwolenia na budowę, nawet jeżeli zmiana ta ma charakter nieistotny.

Dodatkowo ustawa z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych²¹⁶ przewiduje:

- zwolnienie oznakowanych pojazdów konstrukcyjnie przeznaczonych do przewozu osób niepełnosprawnych o obniżonej sprawności ruchowej od ponoszenia opłat za przeprawy promowe na drogach publicznych (art. 13 ust. 4 pkt 2);
- wyznaczenie przez organ właściwy do zarządzania ruchem w uzgodnieniu z zarządcą drogi, w strefie płatnego parkowania miejsc przeznaczonych na parkowanie oznakowanych pojazdów konstrukcyjnie przeznaczonych do przewozu osób niepełnosprawnych o obniżonej sprawności ruchowej (art. 13b ust. 6 pkt 1).

²¹⁵ Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 2 marca 1999 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i usytuowanie (Dz.U.Nr 43,poz.430, z późn. zm.).

Zgodnie z § 1 ust. 3 pkt 3 ww. rozporządzenia, warunki techniczne powinny zapewniać niezbędne warunki do korzystania z drogi publicznej przez osoby niepełnosprawne, w szczególności poruszające się na wózkach inwalidzkich. Szczegółowe rozwiązania zostały przewidziane w: § 44 ust. 6, § 53 ust. 2, § 115 ust. 4-5, § 116 ust. 1, § 120 ust. 4, § 127 ust. 13, § 164 ust. 3, § 165 w/w rozporządzenia.

2) Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 30 maja 2000 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogowe obiekty inżynierskie i ich usytuowanie (Dz.U.Nr 63, poz.735, z późn. zm.).

Regulacja prawna zawarta w § 1 ust.3 pkt 7 ww. warunków technicznych, zapewnia w szczególności warunki użytkowe uwzględniające potrzeby osób niepełnosprawnych. Szczegółowe rozwiązania zostały przewidziane w : § 59 ust. 2, § 82 ust. 2, § 131 ust. 1, § 133 ust. 2 i 5 ww rozporządzenia.

3) Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 16 stycznia 2002 r. w sprawie przepisów techniczno-budowlanych dotyczących autostrad płatnych (Dz.U.Nr 12, poz.116, z późn. zm.).

Zgodnie z § 1 ust. 3 pkt 2 ww. rozporządzenia, warunki techniczne powinny zapewniać w szczególności odpowiednie warunki użytkowe, z uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych. Szczegółowe rozwiązania zostały przewidziane w: § 63 ust.6-7, § 64 ust. 1, § 107 ust. 4, § 111.

4) Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 26 lutego 1996 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać skrzyżowania linii kolejowych z drogami publicznymi i ich usytuowanie (Dz.U. nr 33, poz. 144, z późn. zm.).

Zgodnie z § 30 ust. 1 ww. rozporządzenia skrzyżowania linii kolejowych z drogami publicznymi powinny umożliwiać dogodnie warunki dla ruchu pieszych, w tym również dla osób niepełnosprawnych.

²¹⁶ Dz.U. z 2007 r. Nr 19, poz. 115, z późn. zm.

Realizowane działania poprawy bezpieczeństwa w ruchu drogowym na drogach krajowych obejmują szereg rozwiązań organizacyjnych i technicznych, wychodzących naprzeciw oczekiwaniom osób niepełnosprawnych. Do tej grupy stosowanych środków należy zaliczyć m.in.:

- obniżanie krawężników na przejściach dla pieszych,
- wykładanie dojeżdżalni dla pieszych płytami o specjalnej strukturze powierzchni, rozpoznawalnej stopami przez osoby niewidome,
- montaż barier oddzielających ruch pieszy od ruchu kołowego,
- instalowanie pochylni wjazdowych na mosty i kładki z przejściami dla pieszych,
- wyposażanie sygnalizacji świetlnej na przejściach dla pieszych w sygnały dźwiękowe.

Urządzenia techniczne dostosowane do przemieszczania osób niepełnosprawnych.

W 2011 r. Urząd Dozoru Technicznego zorganizował i koordynował²¹⁷ na poziomie krajowym prace polegające na weryfikacji polskiej wersji językowej przewodnika, dotyczącego stosowania Dyrektywy Maszynowej 2006/42/WE, która swoim zakresem obejmuje między innymi urządzenia techniczne, dostosowane wyłącznie do przemieszczania osób niepełnosprawnych²¹⁸.

Dozorowi technicznemu podlegają²¹⁹ urządzenia dla osób niepełnosprawnych służące do przemieszczania tych osób w ograniczonym zasięgu. Są to w szczególności platformy podnoszące, poruszające się po torze pionowym lub pochyłym. UDT wykonywał czynności dozoru technicznego, a w szczególności badania odbiorcze, okresowe i doraźne ww. urządzeń technicznych, jak również sprawdzał kwalifikacje osób konserwujących te urządzenia. Za wykonane czynności pobierane były opłaty zgodnie z rozporządzeniem Ministra Gospodarki w sprawie wysokości opłat za czynności jednostek dozoru technicznego. Wysokość opłat z tytułu wykonywania czynności dozoru technicznego dla osób fizycznych wykorzystujących urządzenia przeznaczone do przemieszczania osób niepełnosprawnych dla potrzeb własnych wynosiła 17,7% stawki określonej w rozporządzeniu, tj. 20 zł i 46,60 zł, w zależności od udźwigu urządzenia.

Dostęp osób niepełnosprawnych do powszechnych usług pocztowych.

Coroczną kontrolę²²⁰ w zakresie dostępu osób niepełnosprawnych do świadczonych powszechnych usług pocztowych przez operatora przeprowadza Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej²²¹, aby uzyskać informację czy operator świadczący powszechne usługi pocztowe (operator publiczny) zapewnia osobom niepełnosprawnym dostęp do świadczonych przez siebie powszechnych usług pocztowych zgodnie z art. 56 ustawy - Prawo pocztowe²²².

²¹⁷ Na prośbę Ministerstwa Gospodarki.

²¹⁸ Zadanie zostało wykonane w I kwartale 2011 r., a wyniki prac zostały przekazane do Ministerstwa Gospodarki. Polska wersja językowa przewodnika dostępna jest na stronie:

http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/mechanical/files/machinery/guide-appl-2006-42-ec-2nd-201006_pl.pdf.

²¹⁹ Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 16 lipca 2002 r. w sprawie rodzajów urządzeń technicznych podlegających dozorowi technicznemu (Dz.U. Nr 120, poz. 1021, z późn. zm.).

²²⁰ Przeprowadzone kontrole w wytypowanych w sposób losowy placówkach pocztowych pozwalają zebrać informacje dotyczące:

- ◇ możliwości samodzielnego wjazdu do placówki pocztowej osób poruszających się na wózkach inwalidzkich,
- ◇ oznaczenia specjalnym piktogramem okienek obsługujących osoby niepełnosprawne,
- ◇ usytuowania okienek przeznaczonych do obsługi osób niepełnosprawnych (sprawdzeniu podlegała wysokość usytuowania okienka ułatwiająca osobom poruszającym się za pomocą wózka inwalidzkiego możliwość korzystania z usług pocztowych),
- ◇ usytuowania nadawczych skrzynek pocztowych w sposób umożliwiający osobom niepełnosprawnym poruszającym się na wózku inwalidzkim swobodny do nich dostęp,
- ◇ umieszczenia informacji przeznaczonych dla osób niepełnosprawnych (m.in. o stosowanych udogodnieniach, świadczonych usługach, organizacjach pośredniczących w świadczeniu usług),
- ◇ prowadzenia ewidencji osób niepełnosprawnych w celu umożliwienia im korzystania z usług pocztowych,
- ◇ możliwości przyjmowania przesyłek od osób niepełnosprawnych w miejscu ich zamieszkania.

²²¹ Zgodnie z art. 63 ust. 2 pkt 1 lit. d) ustawy z dnia 12 czerwca 2003 r. - Prawo pocztowe (Dz. U. z 2008 r. Nr 189, poz. 1159, z późn. zm.).

²²² Zgodnie bowiem z tym przepisem operator świadczący powszechne usługi pocztowe powinien zapewnić osobom niepełnosprawnym dostęp do świadczonych pocztowych usług powszechnych przez:

- organizację pracy placówek operatora umożliwiającą osobom poruszającym się za pomocą wózka inwalidzkiego korzystanie z usług świadczonych przez te placówki,
- tworzenie w placówkach operatora odpowiednio oznakowanych stanowisk do obsługi osób niepełnosprawnych,

We wrześniu 2011 r. została przeprowadzona przez pracowników wszystkich delegatur UKE kontrola w placówkach pocztowych operatora publicznego, przy czym do kontroli zostały wytypowane te placówki pocztowe, które były kontrolowane w tym zakresie w 2009 r. lub wcześniej oraz w których w trakcie kontroli ustalono niepełne/najgorsze przystosowanie do obsługi osób niepełnosprawnych²²³. Według danych umieszczonych w rocznym sprawozdaniu operatora publicznego na dzień 31 grudnia 2010 r. na terenie kraju funkcjonowało 8.365 placówek pocztowych (w tym 3.855 placówek na obszarach miejskich oraz 4.510 na terenach wiejskich).

Przeprowadzona kontrola wykazała, że znaczna część skontrolowanych urzędów nie spełnia w pełnym zakresie kryteriów określonych prawem. Ustalono, że na 163 (81 wiejskich i 82 miejskich) skontrolowane urzędy pocztowe jedynie 37 (19 wiejskich i 18 miejskich) było przystosowanych w zakresie przyjętych do kontroli kryteriów.

Na podstawie wyników kontroli stwierdzono, że prawie wszystkie skontrolowane placówki pocztowe (99,4 %) były przystosowane w zakresie ogłaszania informacji przydatnych dla osób niepełnosprawnych (np. możliwości korzystania z obsługi w miejscu zamieszkania). Zastrzeżenie jednak budzi fakt, że w wielu przypadkach informacje te umieszczone były na ulotkach informacyjnych małego formatu zawieszonych w różnych miejscach tablicy informacyjnej (często na samej górze tablicy informacyjnej), co w znacznej mierze ograniczać mogło możliwość zapoznania się z nimi i faktycznego skorzystania z zawartych w nich informacji.

Tak jak w latach poprzednich najgorsza sytuacja dotyczy możliwości samodzielnego wjazdu dla osoby poruszającej się na wózku inwalidzkim, bowiem jedynie w 44 skontrolowanych placówkach pocztowych (co stanowi zaledwie 27%) stwierdzono to udogodnienie. Należy podkreślić, że powoduje to niemożliwość korzystania ze wszystkich udogodnień przeznaczonych dla osób niepełnosprawnych znajdujących się wewnątrz placówki.

Podsumowując przeprowadzoną kontrolę należy wyrazić opinię, że poziom przystosowania placówek Poczty Polskiej S.A. do obsługi osób niepełnosprawnych poprawił się nieznacznie w stosunku do lat ubiegłych, ale jest w dalszym ciągu niewystarczający. Stwierdzono, że na 163 skontrolowane urzędy w 99 placówkach dokonano zmian poprawiających standard obsługi osób niepełnosprawnych. Większość jednak z tych zmian dotyczyła inwestycji niskonakładowych (piktogramy, tablice ogłoszeń, usytuowanie okienka lub skrzynki nadawczej, zainstalowanie lub naprawa dzwonka itp.). W zakresie możliwości samodzielnego wjazdu na wózku inwalidzkim na 147 placówek, w których nie było tego udogodnienia podczas poprzedniej kontroli, poprawie uległa sytuacja w 28 placówkach (przy czym w 2 przypadkach dzięki nakładom dokonany przez właściwe urzędy gminne). Ponadto kontrolerzy UKE stwierdzili, że w 6 placówkach nastąpiło pogorszenie standardu obsługi osób niepełnosprawnych.

-
- umieszczenie nadawczych skrzynek pocztowych w sposób i w miejscu umożliwiającym korzystanie z nich osobie niepełnosprawnej poruszającej się za pomocą wózka inwalidzkiego, w szczególności nadawczych skrzynek pocztowych instalowanych w placówce operatora lub na nieruchomości użytkowanej przez tę placówkę,
 - doręczanie:
 - ◇ osobom niepełnosprawnym z uszkodzeniem narządu ruchu powodującym konieczność korzystania z wózka inwalidzkiego przesyłek pocztowych,
 - ◇ niewidomym lub ociemniałym - na ich wniosek i bez pobierania dodatkowych opłat - przesyłek listowych, przesyłek rejestrowanych, w tym przesyłek z zadeklarowaną wartością oraz kwot pieniężnych określonych w przekazach pocztowych, z pominięciem oddawczej skrzynki pocztowej oraz konieczności odbierania przesyłki w placówce operatora.
 - przyjmowanie od osoby niepełnosprawnej w miejscu jej zamieszkania prawidłowo opłaconej przesyłki nie będącej przesyłką rejestrowaną.

²²³ Każda Delegatura UKE skontrolowała przystosowanie infrastruktury pocztowej do potrzeb osób niepełnosprawnych w co najmniej 10 placówkach pocztowych (po 5 urzędów zlokalizowanych na terenach miejskich i wiejskich). Skontrolowane placówki pocztowe należały do wszystkich klas (od I do V) wg klasyfikacji Poczty Polskiej S.A. Kontroli poddano 163 urzędy pocztowe, co stanowiło ok. 1,9 % liczby wszystkich placówek Poczty Polskiej S.A. świadczących usługi pocztowe na terenie kraju. W obszarach miejskich kontroli poddano 82 urzędy, czyli ok. 2,1 % wszystkich placówek miejskich, natomiast w obszarach wiejskich skontrolowano 83 urzędy, co stanowiło ok. 1,8 % wszystkich placówek wiejskich.

Jak wynika z powyższego, stwierdzenie w toku kontroli nieprawidłowości związanych z brakiem przystosowania placówki do obsługi osób niepełnosprawnych nie jest wystarczającą przesłanką dla operatora publicznego - Poczty Polskiej S.A. do podejmowania działań mających na celu wywiązanie się z obowiązku ustawowego. Prezes UKE jednakże, poza obowiązkiem kontroli, nie posiada narzędzi prawnych do egzekwowania poprawy sytuacji w placówkach pocztowych.

Dostęp osób niepełnosprawnych do usług telekomunikacyjnych.

Przedsiębiorca wyznaczony do świadczenia telekomunikacyjnej usługi powszechnej ma obowiązek²²⁴ świadczenia udogodnień²²⁵ dla osób niepełnosprawnych, tj. do:

- wydzielenia w placówce obsługującej użytkowników stanowisk przystosowanych do obsługi osób niepełnosprawnych, oznaczonych odpowiednim znakiem, które są wyposażone w urządzenie przekazu tekstu (komputer), umożliwiające kontakt z osobą niesłyszącą lub niemówiącą oznaczone odpowiednim znakiem,
- dostosowania architektury punktów obsługi klienta tak, aby nie stwarzać barier dostępowych do placówki dla osób niepełnosprawnych ruchowo,
- udostępniania w swoich placówkach oraz na stronie internetowej informacji o miejscach zainstalowania aparatów publicznych przystosowanych do używania przez osoby niepełnosprawne - informacje te powinny być aktualizowane nie rzadziej niż raz na kwartał,
- informowania na żądanie osoby niewidomej oraz słabowidzącej o danych zawartych na fakturze wraz z podstawowym wykazem wykonanych usług telekomunikacyjnych, które powinny być sporządzane w alfabecie Braille'a lub przy użyciu dużej czcionki, dodatkowo mogą być one wysyłane pocztą elektroniczną w formacie tekstowym. Żądanie powinno być potwierdzone okazaniem przez osobę niepełnosprawną dokumentu potwierdzającego niepełnosprawność, z tym że w przypadku zgłoszenia żądania:
 - ◇ przed rozpoczęciem lub w trakcie okresu rozliczeniowego, za który będzie wystawiona faktura - żądanie realizuje się niezwłocznie po wystawieniu faktury;
 - ◇ dotyczącego okresu rozliczeniowego, za który została już wystawiona faktura - żądanie realizuje się w terminie 31 dni od dnia jego zgłoszenia;
- udostępniania na żądanie osoby niewidomej oraz słabowidzącej w placówce obsługującej użytkowników, cennika i regulaminu świadczenia usługi powszechnej sporządzonych przy użyciu dużej czcionki albo w formie elektronicznej w formacie tekstowym,
- sporządzania na żądanie osoby niewidomej lub słabowidzącej, szczegółowego wykazu wykonanych usług telekomunikacyjnych przy użyciu dużej czcionki albo przekazywania go pocztą elektroniczną w formacie tekstowym.

Ponadto przedsiębiorca wyznaczony jest zobowiązany:

- oferować osobie niepełnosprawnej, przy zawieraniu umowy o świadczenie usługi powszechnej oraz na każde żądanie, aparat telefoniczny niezbędny do zapewnienia dostępu do usługi powszechnej oraz przystosowany do używania przez osoby niepełnosprawne.

Aparat taki powinien posiadać:

- ◇ wzmacniacz słuchawkowy z możliwością regulacji wzmocnienia;
- ◇ pętlę indukcyjną w słuchawce;
- ◇ klawiaturę wybiórczą z co najmniej jednym przyciskiem wyróżnionym w sposób umożliwiający jego rozpoznanie przez osoby niewidome i słabowidzące (w przypadku wyróżnienia tylko jednego przycisku, powinien to być przycisk oznaczony cyfrą pięć).

²²⁴ Zgodnie z art. 81 ust. 3 pkt 5 ustawy z dnia 16 lipca 2004 r. - Prawo telekomunikacyjne (Dz. U. Nr 171, poz. 1800, z późn. zm.).

²²⁵ Udogodnienia te zostały określone w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 24 marca 2005 r. w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących świadczenia usługi powszechnej oraz wymagań dotyczących świadczenia usługi szerokopasmowego dostępu do Internetu dla jednostek uprawnionych (Dz. U. Nr 68, poz. 592).

- rozmieszczać specjalnie oznakowane i przystosowane aparaty telefoniczne. Powinny one być umieszczone w sposób i w miejscu umożliwiającym korzystanie z nich przez osoby niepełnosprawne, poruszające się na wózku inwalidzkim lub korzystające z aparatu słuchowego. Aparaty telefoniczne w tych budkach mają:
 - ◇ wzmacniacz słuchawkowy z możliwością regulacji wzmocnienia;
 - ◇ pętlę indukcyjną w słuchawce;
 - ◇ specjalną klawiaturę z co najmniej jednym przyciskiem wyróżnionym w sposób umożliwiający jego rozpoznanie przez osoby niewidome i słabowidzące (w przypadku wyróżnienia tylko jednego przycisku, powinien to być przycisk oznaczony cyfrą pięć);
 - ◇ wlot karty lub monety, a także wylot karty, oznaczone w sposób umożliwiający identyfikację jego położenia przez osoby niewidome i słabowidzące;
 - ◇ zapowiedzi słowne informacji sygnalizowanych sygnałami świetlnymi lub na wyświetlaczu aparatu;
- znakować karty telefoniczne w sposób pozwalający na samodzielne posługiwanie się nimi przez osoby niewidome oraz słabowidzące.

Telekomunikacja Polska S.A. była przedsiębiorcą wyznaczonym do świadczenia usługi powszechnej w okresie od dnia 8 maja 2006 r. do dnia 8 maja 2011 r. Pomimo tego, że aktualnie TP S.A. nie jest już zobowiązana do świadczenia tej usługi, nadal świadczy udogodnienia dla osób niepełnosprawnych.

Osoby niepełnosprawne w TP S.A. mogą również korzystać z ulg na abonament telefoniczny w wybranych planach telefonicznych w wysokości 50% opłaty podstawowej wynikającej z obowiązującego cennika usług telekomunikacyjnych TP S.A.

Na szczególną uwagę zasługuje inicjatywa Prezesa Urzędu Komunikacji Elektronicznej, który kierując się potrzebą wyrównywania możliwości dostępu do usług telekomunikacyjnych wprowadził dwa nowe certyfikaty - Certyfikat Seniora i Certyfikat Bez Barrier. Certyfikaty te służą wyróżnieniu przedsiębiorców telekomunikacyjnych, którzy zaoferują osobom starszym i niepełnosprawnym specjalną obsługę lub przygotowują dla nich wyjątkową ofertę handlową. Tym samym dostępność staje się bardzo ważnym elementem oferty usługodawców telekomunikacyjnych. UKE ustanawiając [Certyfikat Seniora i Certyfikat Bez Barrier](#) daje wyraźny sygnał, że równoprawny dostęp do usług telekomunikacyjnych powinien stać się dla oferujących je przedsiębiorców zagadnieniem priorytetowym. Aby otrzymać certyfikaty, operatorzy będą musieli spełnić postawione im warunki. Przede wszystkim strony internetowe operatorów powinny być zbudowane w zgodzie ze standardami dostępności tak, aby były przyjazne dla osób objętych Programem Certyfikatu Prezesa UKE. Dostępność serwisów operatorów telekomunikacyjnych pozostawia wciąż bardzo wiele do życzenia, inicjatywa Prezesa UKE daje realną szansę na poprawę tej sytuacji.

Do weryfikacji dostępności serwisów www przedsiębiorców ubiegających się o uzyskanie Certyfikatu Bez Barrier UKE rekomenduje metodologię badań opracowaną przez Fundację Widzialni.

Ponadto certyfikowane podmioty zaproponują klientom między innymi takie funkcjonalności, jak:

- ◇ **umowa na próbę** - pierwszą umowę będzie można podpisać na 30 dni, a potem ją przedłużyć, jeśli klient będzie zadowolony ze świadczonych usług,
- ◇ **wypróbuj zanim kupisz** - konsultant w punkcie obsługi klienta pomoże skonfigurować i szczegółowo wyjaśni, jak używać kupowany telefon,
- ◇ **łatwy formularz** - na życzenie klienta formularze umów i regulaminów będzie można otrzymać wydrukowane dużą czcionką lub w formie audiobooka,
- ◇ **wiem kogo zapytać** - stanowiska z pracownikami przeszkolonymi do obsługi osób niepełnosprawnych lub starszych zostaną wyraźnie oznaczone logotypami certyfikatów,

- ◇ **jeden telefon** - wszelkie sprawy zostaną załatwione podczas jednej rozmowy telefonicznej z konsultantem, który będzie miał obowiązek poinformować klienta w ciągu 24 godzin, kiedy i jak jego problem zostanie rozwiązany.

Zwiększenie możliwości korzystania przez osoby niepełnosprawne z prawa do głosowania

W dniu 1 sierpnia 2011 r. weszła w życie ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy²²⁶ – dalej Kodeks wyborczy, która m. in. wprowadziła nowe regulacje dotyczące udziału w wyborach osób niepełnosprawnych, tj. w szczególności: głosowanie korespondencyjne, głosowanie przez pełnomocnika i głosowanie za pomocą nakładek na karty do głosowania sporządzonych w alfabecie Braille'a.²²⁷ W tym samym roku wydano rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 28 lipca 2011 r. w sprawie sporządzenia aktu pełnomocnictwa do głosowania w wyborach: do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, do Parlamentu Europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej, do organów stanowiących jednostki samorządu terytorialnego oraz wójtów, burmistrzów i prezydentów miast²²⁸ w celu umożliwienia głosowania osobom niepełnosprawnym poprzez pełnomocników²²⁹.

Przepisy Kodeksu wyborczego, w szczególności przewidziane w tym akcie nowe regulacje i instytucje prawne, wymagały odpowiednio wczesnego ich poznania przez organy i służby wykonujące zadania wyborcze. Państwowa Komisja Wyborcza podjęła działania w tym zakresie niezwłocznie po uchwaleniu Kodeksu wyborczego. W maju 2011 r. odbyła się robocza konferencja Państwowej Komisji Wyborczej z udziałem komisarzy wyborczych, dyrektorów delegatur Krajowego Biura Wyborczego oraz przedstawicieli nauki, poświęcona przygotowaniu wyborów według przepisów nowo uchwalonego Kodeksu wyborczego.

Zgodnie z ustawowym upoważnieniem, Państwowa Komisja Wyborcza:

- współdziałała na bieżąco, opiniowała projekty, zgłaszała uwagi i wnioski oraz udzielała wyjaśnień dotyczących wydawanych przez właściwych ministrów aktów wykonawczych przewidzianych w Kodeksie wyborczym, dotyczących m. in.: sporządzenia i aktualizacji spisu wyborców; doręczania i przekazywania przesyłek wyborczych w głosowaniu korespondencyjnym; lokali wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych, sporządzenia aktu pełnomocnictwa do głosowania;
- uchwaliła także wzory kart do głosowania oraz nakładek na karty do głosowania sporządzonych w alfabecie Braille'a; wzory i rozmiary kopert i pakietów stosowanych w głosowaniu korespondencyjnym oraz sposób postępowania z tymi dokumentami, sposób drukowania i sporządzania nakładek na karty do głosowania w alfabecie Braille'a;
- w związku z zarządzonymi w 2011 r. wyborami do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, w piśmie skierowanym do przewodniczących rad gmin, rad miejskich, wójtów, burmistrzów i prezydentów miast, przypomniała o ich zadaniach wynikających z Kodeksu wyborczego, apelując o terminowe i sprawne wykonanie czynności wyborczych powierzonych organom gmin. Dotyczyło to m.in. utworzenia odpowiedniej liczby lokali dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych, sporządzenia pełnomocnictw do głosowania dla wyborców niepełnosprawnych i powyżej 75 lat, zapewnienia warunków do głosowania

²²⁶ Dz. U. Nr 21, poz. 112, z późn. zm.

²²⁷ Przedstawiciele Państwowej Komisji Wyborczej aktywnie uczestniczyli w pracach związanych z wprowadzeniem do prawa wyborczego ułatwień w głosowaniu dla osób niepełnosprawnych m.in. poprzez udział w posiedzeniach Komisji Nadzwyczajnej do rozpatrzenia niektórych projektów ustaw z zakresu prawa wyborczego. Reprezentanci Państwowej Komisji Wyborczej odbyli także wiele spotkań i konsultacji z organizacjami pozarządowymi zajmującymi się problematyką osób niepełnosprawnych w tym zakresie.

²²⁸ Dz. U. Nr 157, poz. 936.

²²⁹ W dniu 8 października 2011 r. czyli na dzień przed wyborami do Sejmu RP i do Senatu RP, pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich przeprowadzili wizytacje w 90 lokalach wyborczych posiadających status lokalu dostosowanego do potrzeb osób niepełnosprawnych na obszarze 22 miejscowości. W wyniku przeprowadzonej kontroli stwierdzono uchybienia w 72 lokalach co stanowiło 80% wszystkich wizytowanych budynków. Opracowany został raport w tym zakresie.

korespondencyjnego oraz przy użyciu nakładek na karty do głosowania sporządzonych w alfabecie Braille'a, a także zapewnienia w gminach informacji dla wyborców niepełnosprawnych;

- o zobowiązała komisarzy wyborczych do ponownego skontrolowania lokali wyborczych co do których, w wyniku kontroli²³⁰, wskazane zostały nieprawidłowości oraz zwróciła uwagę na konieczność ciągłego monitorowania stanu lokali wyborczych wskazanych przez wójtów, burmistrzów i prezydentów miast jako lokale dostosowane dla potrzeb wyborców niepełnosprawnych, jak też w miarę możliwości zapewnienia jak największej liczby takich lokali na terenie gminy.

Państwowa Komisja Wyborcza zaznacza, że w wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej w każdej gminie, zgodnie z ustawowymi wymogami, co najmniej 1/5 lokali wyborczych dostosowano do potrzeb osób niepełnosprawnych; lokali takich utworzono ogółem 7.718. Ponadto w wielu miastach i gminach organy jednostek samorządu terytorialnego zapewniły osobom niepełnosprawnym i w podeszłym wieku pomoc w dojeździe do lokali wyborczych oraz inne ułatwienia pozwalające na oddanie głosu. Do głosowania korespondencyjnego wyznaczono 2.598 obwodów w kraju.

Państwowa Komisja Wyborcza ponadto opracowała i ogłosiła na swojej stronie internetowej www.pkw.gov.pl informację o warunkach udziału w głosowaniu w obwodach głosowania utworzonych w kraju, w wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, zarządzonych na dzień 9 października 2011 r. oraz informację o prawie wybierania (czynnym prawie wyborczym) i prawie wybieralności (biernym prawie wyborczym). Informacje te zawierały części poświęcone udziałowi w wyborach wyborców niepełnosprawnych. Ponadto Komisja opracowała i umieściła na wskazanej wyżej stronie internetowej oraz w serwisie informacyjnym Państwowej Komisji Wyborczej www.info.pkw.gov.pl informacje o możliwościach udziału w głosowaniu osób niepełnosprawnych, w tym informacje o: możliwości dopisania się do spisu wyborców w wybranym obwodzie głosowania na obszarze gminy właściwej dla miejsca zamieszkania, głosowaniu przez pełnomocnika oraz głosowaniu korespondencyjnym. Udostępnione serwisy internetowe Państwowej Komisji Wyborczej Państwowej Komisji Wyborczej www.pkw.gov.pl i www.info.pkw.gov.pl dostosowane zostały do potrzeb osób niepełnosprawnych.

W ramach upowszechniania wiedzy na temat prawa wyborczego, przed wyborami do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej prezentowane były spoty informacyjne Państwowej Komisji Wyborczej poświęcone w szczególności możliwości głosowania przez pełnomocnika i głosowania korespondencyjnego oraz z wykorzystaniem nakładki na kartę do głosowania sporządzonej w alfabecie Braille'a. Spoty emitowano wielokrotnie w programach telewizji publicznej – TVP 1, TVP 2, TVP Info i TVP Polonia oraz we wszystkich ośrodkach regionalnych.

W czasie wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej uruchomiona została także specjalna infolinia Państwowej Komisji Wyborczej, gdzie eksperci udzielali informacji i wyjaśnień, w tym także dotyczących udziału w wyborach osób niepełnosprawnych. Ponadto Państwowa Komisja Wyborcza, wobec wątpliwości dotyczących przeprowadzania referendum lokalnych w sprawie odwołania organów jednostek samorządu terytorialnego w związku z wejściem w życie Kodeksu wyborczego, wyjaśniła, iż w zakresie nieuregulowanym w ustawie o referendum lokalnym stosuje się odpowiednio przepisy

²³⁰ W związku z raportem Rzecznika Praw Obywatelskich o nieprzebrzeganiu przez wójtów, burmistrzów i prezydentów miast obowiązku zapewnienia odpowiedniej liczby lokali przystosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych, Państwowa Komisja Wyborcza zwraca jednocześnie uwagę, że stwierdzone w raporcie Rzecznika nieprawidłowości w zdecydowanej większości nie dotyczyły barier architektonicznych w lokalach dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych, lecz miały przede wszystkim charakter niedociągnięć natury organizacyjnej.

Kodeksu wyborczego. Zatem w referendum lokalnym o odwołanie organów jednostek samorządu terytorialnego: przeprowadza się głosowanie przez pełnomocnika i głosowanie korespondencyjne przez osoby niepełnosprawne, stosuje się przepisy dotyczące głosowania przy pomocy nakładki na kartę do głosowania sporządzonej w alfabecie Braille'a. Osoby niepełnosprawne uprawnione do udziału w referendum mają także prawo do uzyskiwania informacji o terminie i przedmiocie referendum, lokalach wyborczych dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych, warunkach i sposobie głosowania.

Inne działania na rzecz osób niepełnosprawnych w zakresie likwidacji barier funkcjonalnych

Osoby niepełnosprawne ruchowo oraz osoby niewidome z psem przewodnikiem lub osobą towarzyszącą mają dostęp do pomieszczeń i mogą liczyć na asystę i pomoc w poruszaniu się po gmachu Ministerstwa Środowiska. Osoby z dysfunkcjami narządu słuchu mogą zwrócić się o możliwość skorzystania z usług tłumacza języka migowego.

W Ministerstwie Finansów w ramach prac Międzyinstytucjonalnego Zespołu Roboczego do Spraw Strategii Komunikacyjnej, powołanego na mocy Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2009 r., opracowany został wkład do Narodowego Planu Wprowadzenia Euro (NPWE) oraz dokument uzupełniający do NPWE - Narodowa Strategia Komunikacyjna w procesie wprowadzenia euro w Polsce, zawierające informację na temat konieczności dostosowania przyszłej kampanii informacyjnej w procesie wprowadzenia euro do potrzeb osób niepełnosprawnych.

W Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji opracowano w roku 2011 rozporządzenia m.in.:

- Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 stycznia 2011 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wysokości grzywnien nakładanych w drodze mandatów karnych za wybrane rodzaje wykroczeń²³¹,
- Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 22 czerwca 2011 r. w sprawie usuwania pojazdów, których używanie może zagrażać bezpieczeństwu lub porządkowi ruchu drogowego albo utrudniających prowadzenie akcji ratowniczej²³² Celem wspomnianych aktów jest dodatkowe ujęcie w katalogu wykroczeń, za które nakłada się grzywnę w drodze mandatu karnego za nieuprawnione zajęcie dodatkowego stanowiska postojowego (P-18) i miejsca dla pojazdu osób niepełnosprawnych (P-24).

W Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych został zorganizowany Dzień Otwarty dla Osób Niepełnosprawnych, którego celem było udostępnienie wszystkim zainteresowanym kompleksowej informacji dotyczącej ubezpieczeń społecznych oraz możliwości aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych. We wszystkich oddziałach Zakładu Ubezpieczeń Społecznych dyżurowali eksperci, przedstawiciele Stowarzyszenia Przyjaciół Integracji, przedstawiciele Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz innych organizacji pozarządowych realizujących zadania na rzecz osób niepełnosprawnych. Ekspertki Zakładu udzielali informacji dotyczących świadczeń z ubezpieczeń społecznych, orzecznictwa lekarskiego, rehabilitacji leczniczej w ramach prewencji rentowej. Doradzali również jak aktywnie poszukiwać pracy, przygotować dokumenty aplikacyjne oraz jak się przygotować do procesu rekrutacyjnego, w tym rozmowy kwalifikacyjnej. Zainteresowani mogli dowiedzieć się także jak otworzyć własną działalność gospodarczą, mogli zapoznać się z aktualnymi ofertami pracy w ZUS, a także uzyskać informację o planowanych w przyszłym roku projektach oraz możliwości otrzymania dofinansowania z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Z inicjatywy Zakładu Ubezpieczeń Społecznych uaktualniono i wydano w nakładzie 11.000 egzemplarzy Informator dla Osób Niepełnosprawnych, który zawiera kompleksową

²³¹ Dz. U. Nr 14, poz. 68.

²³² Dz. U. Nr 143, poz. 846.

informację dotyczącą m.in. orzekania o niezdolności do pracy, renty z tytułu niezdolności do pracy i renty socjalnej oraz uprawnień pracowniczych osób niepełnosprawnych. Ponadto zawiera informacje o działalności i programach Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych adresowanych do osób niepełnosprawnych oraz zadaniach realizowanych ze środków tego Funduszu.

W celu osiągnięcia jak najwyższej jakości świadczonych usług Zakład Ubezpieczeń Społecznych zorganizował w latach 2008-2011 szkolenia dla 184 osób nadzorujących obsługę klientów w terenowych jednostkach ZUS z zasad profesjonalnego zachowania podczas obsługi osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności - z dysfunkcjami narządów ruchu, zaburzeniami sensorycznymi (słuchu i wzroku), zaburzeniami psychicznymi, niepełnosprawnością intelektualną, w tym 100 osób pełniących funkcję wewnętrznych trenerów systematycznie prowadzących szkolenia pracowników stanowisk obsługi klientów.

Pracownicy Zakładu uczestniczą również w szkoleniu elektronicznym z technik obsługi klientów, w tym obsługi osób z różnego rodzaju niepełnosprawnością. W szkoleniu tym wzięło udział 1.133 pracowników Zakładu związanych z obsługą klientów ZUS. Ponadto przeszkolono wielu pracowników innych komórek mających bezpośredni codzienny kontakt z klientami z różnymi rodzajami niepełnosprawności.

Wszystkie oddziały Zakładu miały obowiązek skierować pracowników z Wydziałów Obsługi Klientów na szkolenie z umiejętności posługiwania się językiem migowym. Obecnie w każdym oddziale jest kilku pracowników, którzy potrafią porozumieć się z osobą niesłyszącą. W latach 2008-2011 zorganizowano szkolenia z języka migowego na poziomie podstawowym/zaawansowanym i przeszkolono z tego zakresu 261 pracowników.

Od 2011 r. rozpoczęto wdrażanie w terenowych jednostkach organizacyjnych Zakładu systemu kierowania ruchem klientów, który jest także przyjazny osobom z niepełnosprawnością słuchu i wzroku. System posiada funkcję wizualno - fonicznego przywoływania klientów do poszczególnych stanowisk obsługi, a w dyspenserze (biletomacie) wprowadzono funkcję zwiększania wielkości czcionki. Funkcjonalność systemu kierowania ruchem umożliwia również klientom rezerwację (za pośrednictwem Internetu, telefonu i urzędomatów) terminu, godziny oraz tematu spotkania w wybranej jednostce Zakładu oraz udziału w obsłudze osoby posługującej się językiem migowym (PJM, SJM) lub sposobem komunikowania się osób głuchoniewidomych (SKOBN).

System kierowania ruchem klientów został zakupiony w ramach projektu Platforma Usług Elektronicznych dla klientów ZUS (PUE), Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka 7, oś priorytetowa Społeczeństwo informacyjne – budowa elektronicznej administracji i jest współfinansowany z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Projekt PUE znajduje się na liście projektów indywidualnych w ramach PO IG pod numerem POIG 7-13. Planuje się, że system zostanie wdrożony we wszystkich terenowych jednostkach ZUS do kwietnia 2012 r.

W lipcu 2010 r. Prezes ZUS powołał Zespół, którego rolą jest intensyfikacja, koordynacja i monitorowanie działań podejmowanych przez Zakład na rzecz osób niepełnosprawnych w szczególności w zakresie:

- o aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych, ze szczególnym uwzględnieniem wzrostu zatrudnienia tych osób w ZUS,
- o zachęcania osób niepełnosprawnych do odbywania staży zawodowych i praktyk studenckich w ZUS,
- o upowszechniania i przybliżania wiedzy, dotyczącej problematyki osób niepełnosprawnych,
- o usuwania barier architektonicznych w obiektach Zakładu,
- o zapewniania najwyższej jakości obsługi klientom niepełnosprawnym,
- o dostosowywania stanowisk pracy do potrzeb pracowników z różnymi rodzajami niepełnosprawności,

- kreowania postaw i warunków dla integracji społecznej.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych kontynuował współpracę ze Stowarzyszeniem Przyjaciół Integracji, Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Koalicją na rzecz osób Niepełnosprawnych, Urzędami Pracy oraz lokalnymi organizacjami, fundacjami oraz stowarzyszeniami działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych między innymi w zakresie:

- upowszechniania wiedzy dotyczącej problemów i praw osób niepełnosprawnych poprzez opracowywanie i publikację artykułów (do czasopisma „Integracja”), poradników i informatorów („Informator dla Osób Niepełnosprawnych”),
- współorganizowania konferencji oraz seminariów (konferencja „Równe szanse w pracy – niepełnosprawni obywatele w Polsce i krajach UE” oraz seminarium „Człowiek bez barier – Przewyciężanie barier i ograniczeń związanych z niepełnosprawnością”),
- udziału w szeregu przedsięwzięć i inicjatyw, w tym w targach pracy organizowanych przez lokalne organizacje.

W Urzędzie do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych został utworzony, w trosce o interesantów, w znacznej części osób w podeszłym wieku, niejednokrotnie z niepełnosprawnością ruchową, Punkt Informacyjny na niskim parterze budynku. Schody prowadzące do Punktu wyposażone są w podjazd dla osób na wózkach. Konieczność załatwienia spraw na wyższych piętrach, na których mieszczą się pokoje biurowe, nie jest również kłopotliwa dla kombatantów niepełnosprawnych ruchowo ze względu na dostępność wind. Urząd nie odnotowuje interesantów z niepełnosprawnością słuchu czy wzroku w takim stopniu, aby była konieczność ich obsługi przez osoby o specjalnych uprawnieniach np. posługujące się językiem migowym. Gdyby taka konieczność zaistniała stosowne zmiany kadrowe zostaną poczynione. W trosce o profesjonalną obsługę osób niedosłyszących i słabosłyszących Punkt Informacyjny oraz sala konferencyjna Urzędu zostały wyposażone w urządzenia ułatwiające komunikację z tymi osobami (pętle indukcyjne). Pracownicy Urzędu, w szczególności pracownicy Punktu Informacyjnego, biorą udział w szkoleniach mających na celu podniesienie ich kompetencji w zakresie obsługi interesantów.

Udostępnienie osobom niewidomym i niesłyszącym programów telewizyjnych²³³.

Działania na rzecz udostępnienia telewizji osobom z niepełnosprawnością wzroku i słuchu stanowiły w 2011 roku jedno z czołowych zadań Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji. Dotyczy to zarówno kontroli nad wykonywaniem przez nadawców aktualnie obowiązujących przepisów prawnych, jak i propozycji ich udoskonalania.

Znowelizowana w dniu 25 marca 2011 r. ustawa z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji nałożyła od dnia 23 maja 2011 roku na nadawców telewizyjnych realizację postanowień art. 18-a ust. 1, który stanowi, że „*Nadawcy programów telewizyjnych są obowiązani do zapewnienia dostępności programów dla osób niepełnosprawnych z powodu dysfunkcji narządu wzroku oraz osób niepełnosprawnych z powodu dysfunkcji narządu słuchu, przez wprowadzenie odpowiednich udogodnień: audiodeskrypcji, napisów dla niesłyszących oraz tłumaczeń na język migowy tak, aby co najmniej 10 % czasu nadawania programu, z wyłączeniem reklam i telesprzedaży, posiadało takie udogodnienia*”.²³⁴

W roku wprowadzenia powyższej regulacji (2011 r.) obowiązujący nadawców czas nadawania programu dedykowanego niepełnosprawnym wynosił 5% całego czasu nadawania programu.

²³³ Informacja Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji.

²³⁴ Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji prowadzi aktualnie prace nad rozporządzeniem do ustawy w związku z zakresem obowiązków nałożonych tytułem udogodnień dla osób niepełnosprawnych. W trakcie prac nad rozporządzeniem brany jest pod uwagę zarówno aktualny stan realizacji przepisów, jaki i wnioski i uwagi zgłoszone przez nadawców, przesyłane wraz z raportami zawierającymi dane odzwierciedlające stan realizacji przepisów w tym zakresie.

W związku z powyższym Departament Monitoringu Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji przeprowadził wśród nadawców programów telewizyjnych (zarówno nadawcy publicznego, jak i nadawców koncesjonowanych) monitoring pierwszego etapu wdrożenia niniejszych przepisów, polegający na uzyskaniu informacji o realizacji w okresie 3 miesięcy (od dnia 1 sierpnia 2011r. do dnia 31 października 2011 r.) postanowień art. 18-a ust. 1 ww. ustawy, poprzez podanie ilości czasu nadawania audycji dla osób niepełnosprawnych z powodu dysfunkcji narządu wzroku lub słuchu²³⁵.

Wnioski z kontroli nadawców przeprowadzonej w 2011 r. przez Departament Monitoringu posłużyły do opracowania planu dalszych zamierzeń KRRiT w kierunku zapewnienia niepełnosprawnym dostępu do programów telewizyjnych. Cyfryzacja telewizji, której proces już się rozpoczął, stwarza w tym zakresie dodatkowe możliwości. Wiąże się jednak z poważnymi wyzwaniami po stronie nadawców, operatorów, producentów i dostawców sprzętu domowego użytku oraz samych zainteresowanych.

W ramach prac przygotowawczych do opracowania obowiązujących nadawców zasad przygotowywania i dystrybucji usług dostępu do telewizji dla osób niepełnosprawnych Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji uruchomi w najbliższym czasie proces konsultacji publicznych poświęconych tej tematyce. Postawione w nich pytania pozwolą na bliższą orientację w potrzebach osób, dla których przygotowywane są udogodnienia - co do rodzajów audycji, które powinny zawierać napisy dla niesłyszących, tłumaczenia na język migowy, bądź audiodeskrypcję, pór ich nadawania, a także sposobów docierania do zainteresowanych z informacją o tych usługach. Konsultacje posłużą ponadto do uzyskania stanowiska nadawców w kwestii zróżnicowania ich obowiązków w zależności od charakteru programu, zasięgu jego oddziaływania oraz platformy dystrybucji.

Niezależnie od tego Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji podjęła - w oparciu o doświadczenia zagraniczne - działania informacyjne, które powinny ułatwić nadawcom przygotowanie i wyemitowanie usług dostępu do telewizji osobom niepełnosprawnym. Przetłumaczono na język polski obszerny raport Międzynarodowej Unii Telekomunikacyjnej (ITU) pt. „Uczynić telewizję dostępną”, który zawiera konkretne wskazówki dla nadawców, a także postulowane zmiany w rozwiązaniach legislacyjnych. W trzeciej dekadzie maja br. planowane jest zorganizowanie seminarium warsztatowego poświęconego sposobom przygotowania w technologii cyfrowej napisów i audiodeskrypcji dla różnych grup niepełnosprawnych, w tym dla dzieci i młodzieży.

Od maja 2011 roku Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji prowadzi również działania na forum międzynarodowym. Przedstawiciel KRRiT uczestniczy w pracach grupy celowej na temat dostępności do mediów audiowizualnych dla osób niepełnosprawnych, której zadaniem jest przygotowanie założeń do światowych norm Międzynarodowej Unii Telekomunikacyjnej (ITU) obejmujących proces przygotowania, dystrybucji i odbioru usług dostępu.

Dostęp osób niepełnosprawnych do Internetu (przykładowe działania).

Ważnym narzędziem ułatwiającym dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym jest Internet. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego przywiązuje wielką wagę do budowania nowoczesnych stron internetowych przez instytucje przez siebie nadzorowane. Rozbudowane portale internetowe instytucji muzealnych stają się ich częścią integralną a zarazem łatwo dostępnym źródłem informacji o zbiorach (często publikowanych on-line) oraz o historii muzeum i regionu z nim związanym. Na przykład Wirtualne Muzeum Pałacu w Wilanowie jest integralną częścią Muzeum. Na wortalu, oprócz przejrzystych informacji praktycznych o Muzeum, znajduje się także Pasaż Wiedzy, czyli ogromna baza zebranych informacji dotycząca zarówno samego pałacu w Wilanowie, jego właścicieli i mieszkańców, jak również szerokiego kontekstu historii, historii sztuki, kultury, obyczaju, tradycji sarmackich. Stanowi ona narzędzie mogące służyć w nauczaniu na odległość, ułatwianiu

²³⁵ Wyniki monitoringu zawarto w załączniku nr 14.

dostępu do zbiorów i opowieści muzeum osobom niemającym bezpośredniego dostępu do muzeum rzeczywistego. Przy projektowaniu Wirtualnego Muzeum uwzględniono działanie syntezy mowy, które odczytują treści dostępne na wortalu – informacje zamieszczamy w postaci tekstu, nie obrazków. Na wortalu znajduje się wiele narzędzi multimedialnych, które łączą zabawę z edukacją. Dzięki interaktywnej grze można wcielić się w rolę budowniczego i zbudować Pałac w Wilanowie poznając przy tym konstrukcję budynku i dekoracje. Wilanowskie Wirtualne Muzeum zamieszcza e-learningi służące pomocą w pracy indywidualnej, zespołowej i metodą projektową.

Ministerstwo Zdrowia planuje przeprowadzenie modernizacji strony internetowej pod kątem zapewnienia jej zgodności z punktami kontrolnymi o priorytecie 1 i 2 (Podwójne A), określonymi w ramach „Wytycznych Dotyczących Dostępności Treści Internetowych 1.0 (WCAG 2.0) Inicjatywy przystępnej Sieci (WAI) opracowanej przez World Wide Web Consortium (W3C)”²³⁶.

Zarówno Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, jak i jednostki podległe i nadzorowane, na stronach internetowych zamieszczają informacje o pracach i kierunkach działania oraz programach realizowanych przez resort skierowane do wszystkich osób zainteresowanych, w tym również do osób niepełnosprawnych. Taki system informowania pozwala na sprawne uzyskanie niezbędnej wiedzy, formularzy, wniosków, aktów prawnych, programów pomocowych itp.

Strona internetowa Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego posiada ułatwienia dla osób niedowidzących, tj. możliwość prostego powiększenia treści artykułów oraz skróty klawiaturowe pomocne podczas poruszania się na stronie. W roku 2011 patronatem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego została objęta III edycja konkursu *Strona Internetowa Bez Barrier* realizowanego przez Fundację Widzialni.

W 2007 r. wprowadzone zostały zmiany do strony internetowej Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, w celu lepszego dostosowania jej do potrzeb użytkowników, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb użytkowników niepełnosprawnych. Zmiany umożliwiają powiększenie czcionki do dowolnego rozmiaru oraz skorzystanie z syntetyzatorów mowy automatycznie odczytujących treść strony. Ponadto zastosowano znacznie prostsze w obsłudze narzędzia ułatwiające poruszanie się po witrynie. Aktualnie strona spełnia wszystkie wymogi Unii Europejskiej. Strona internetowa Zakładu www.zus.pl otrzymała wyróżnienie w ogólnopolskim konkursie "Strona Internetowa Bez Barrier". Strona ta jest jedną z niewielu witryn instytucji publicznych w pełni dostosowaną do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych realizuje obecnie projekty współfinansowane ze środków Unii Europejskiej, które są adresowane bezpośrednio lub pośrednio do osób niepełnosprawnych albo mogą mieć pozytywny wpływ na poprawę sytuacji tych osób, w tym projekt „Platforma Usług Elektronicznych dla klientów ZUS (PUE)”. W ramach projektu powstanie infrastruktura ułatwiająca dostęp do usług Zakładu Ubezpieczeń Społecznych osobom niepełnosprawnym poprzez:

- ✓ nowy portal informacyjny - umożliwiający m.in. składanie wniosków i dokumentów oraz zadawanie pytań poprzez Internet, jak również zapewniający klientom dostęp do danych zapisanych na ich indywidualnych kontach w ZUS,
- ✓ Centrum Informacji Telefonicznej (CIT) - zapewniające dostęp do spersonalizowanych usług za pośrednictwem telefonu.

Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości dokłada wszelkich starań - w ramach działań związanych z prowadzeniem strony internetowej (www.parp.gov.pl), aby

²³⁶Działanie będzie mogło być zrealizowane z chwilą przyrzynania środków finansowych. W ubiegłych latach Ministerstwo Zdrowia nie posiadało środków w budżecie na modernizację witryny internetowej.

zmaksymalizować stopień e-dostępności stron internetowych dla wszystkich użytkowników Internetu, niezależnie od tego, czy odbiorca jest osobą pełnosprawną oraz niezależnie od stopnia doświadczenia korzystania z Internetu. Działania powyższe realizowane są w sposób ciągły i są zgodne z uwarunkowaniami prawa w Polsce i UE oraz przyjętymi międzynarodowymi wytycznymi i dyrektywami e-dostępności określonymi m.in. przez WCAG (Web Content Accessibility Guidelines). Strona internetowa Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości została udostępniona w trybie wysokiego kontrastu i w 2011 roku rozbudowana o funkcjonalność klawiszy dostępu. Dzięki niej osoby mające problem z posługiwaniem się myszką komputerową mogą korzystać z klawiatury do nawigowania po stronie (klawisze skrótów opisane są na stronie <http://www.parp.gov.pl/index/more/13050>). Struktura i nawigacja strony została zaprojektowana w taki sposób, aby maksymalnie ułatwić dostęp do prezentowanych tam treści.

W Centrali Narodowego Funduszu Zdrowia rozpoczęto prace nad dostosowaniem stron internetowych tak, aby były one coraz bardziej dostępne dla osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności.²³⁷ Jednocześnie w ub.r. podjęto działania w celu umożliwienia komunikowania się z osobami mającymi trudności w komunikowaniu się, poprzez przesyłanie SMS, MMS lub komunikatorów internetowych.

W roku 2011 uruchomiono w Urzędzie Patentowym Rzeczypospolitej Polskiej nową witrynę internetową w pełni dostępną dla osób niepełnosprawnych – zgodnie ze standardami W3C. Płaska struktura serwisu ułatwia korzystanie z niego osobom z zaburzeniami wzroku i manualnymi ograniczeniami, które z trudnością przetwarzają rozbudowane struktury menu nawigacyjnych. Zgodnie z ustawą z dnia 30 czerwca 2000 r. - Prawo własności przemysłowej i wdrożonym Internetowym Portalem Usługowym, Urząd przyjmuje zgłoszenia przedmiotów ochrony własności przemysłowej drogą elektroniczną, co ułatwia osobom niepełnosprawnym dokonywanie zgłoszeń w przedmiotowym zakresie.

Z informacji Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich²³⁸ wynika, że w ub.r. w ramach tworzenia obsługi stron internetowych:

- w projekcie „Zielona Linia, Centrum Informacyjno-Konsultacyjne Służb Zatrudnienia” utworzony portal internetowy www.zielonalinia.gov.pl przystosowany jest do potrzeb osób niepełnosprawnych. Dla potrzeb tych osób wprowadzono następujące udogodnienia:
 - ◇ dla osób słabo widzących - tekst posiada odpowiedni kontrast i może być powiększony do odpowiedniej wielkości czcionki;
 - ◇ dla osób z daltonizmem – istnieje możliwość zmiany kolorów i zaciemnienia tła;
 - ◇ dla osób cierpiących na zaburzenia motoryczne, które nie są w stanie posługiwać się np. myszką komputerową i muszą korzystać wyłącznie z klawiatury, bądź innych urządzeń do komunikacji z komputerem – portal umożliwia posługiwanie się skrótami klawiszowymi do najczęściej wykorzystywanych w funkcji.
- w projekcie „Tworzenie i rozwijanie standardów usług pomocy społecznej i integracji społecznej” strona internetowa projektu www.standardpomocy.pl przystosowana jest dla osób słabowidzących.
- w ramach projektu „Stworzenie bazy danych na temat projektów realizowanych w obszarach zatrudnienia i integracji społecznej - Działania 1.1; 1.2; 1.3; 1.4; 1.5; 1.6 SPO RZL, Działania 2.1; 2.2; 2.3; 2.4; 2.5; 2.6 ZPORR oraz POKL” strona internetowa „Systemu Informacji o Projektach” (SIP) udostępniona pod adresem sip.crzlg.gov.pl jest przystosowana dla osób słabowidzących.

²³⁷ Po audycie dokonany w ramach projektu realizowanego przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych i Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji - „Wsparcie osób niepełnosprawnych w swobodnym dostępie do informacji i usług zamieszczanych w Internecie” w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007 – 2013 „zatrudnienie i integracja społeczna”. Priorytet I Działanie 1.3 „Ogólnopolskie programy integracji i aktywizacji zawodowej”, Poddziałanie 1.3.6 – Państwowy Fundusz Rehabilitacji – projekty systemowe.

²³⁸ Jednostka nadzorowana przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej.

- o w projekcie „Szkolenia modułowe pracowników instytucji rynku pracy, realizujących usługi rynku pracy i programy aktywizacji zawodowej” strona internetowa nt. standardów kwalifikacji zawodowych oraz modułowych programów szkolenia zawodowego, udostępniona pod adresem www.standardyiszkolenia.praca.gov.pl, przystosowana jest dla osób słabowidzących oraz posiada funkcję lektora.

Biorąc pod uwagę lata 2008 – 2011 należy wspomnieć o następujących działaniach Głównego Geodety Kraju i jego Urzędu:

- o od października 2010 roku działa nowa strona internetowa Urzędu. Forma publikowania na niej informacji bierze pod uwagę zróżnicowane potrzeby osób niepełnosprawnych. W serwisach zastosowano rozwiązania skierowane do osób słabowidzących, polegające na użyciu kontrastowej kolorystyki ułatwiającej czytanie oraz przeglądanie treści w wersji tekstowej. Dodatkowo istnieje możliwość zmiany wielkości czcionki (tzw. trzy A).
- o w ramach projektu GEOPORTAL 2, zaplanowanego do realizacji na lata 2009 – 2012 i współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej (POIG 2007-2013, 7 oś priorytetowa: „Społeczeństwo informacyjne – budowa elektronicznej administracji”), którego istotą jest rozwój krajowej infrastruktury informacji przestrzennej w celu udostępnienia obywatelom, przedsiębiorcom oraz administracji publicznej informacji przestrzennej z rejestrów georeferencyjnych i związanych z nią usług.

Do potrzeb osób niedowidzących i słabo widzących zastosowano wersję tekstową wszystkich stron internetowych Ministerstwa Skarbu Państwa, zgodnie z międzynarodowymi standardami w tym zakresie.

W 2011 r. pracownicy Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, w ramach projektu „Wsparcie osób niepełnosprawnych w swobodnym dostępie do informacji i usług zamieszczonych w Internecie”, wzięli udział w szkoleniu organizowanym przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji. W wyniku zdobytej wiedzy zostały wprowadzone usprawnienia na stronach internetowych MRR, między innymi wdrożono funkcjonalność odtwarzania wiadomości przy pomocy skrótu na klawiaturze, zapewniono alternatywę dla plików flashowych. W najbliższym czasie planowane jest dostosowanie stron www resortu do międzynarodowych wytycznych dotyczących dostępności treści internetowych WCAG 2.0. W 2011 r. zostało zorganizowane, we współpracy ze Stowarzyszeniem Przyjaciół Integracji, szkolenie z dostępności stron dla pracowników MRR i instytucji zarządzających regionalnymi programami operacyjnymi. Wyżej wymienione osoby są odpowiedzialne za tworzenie treści, dotyczących Funduszy Europejskich, na stronach internetowych Ministerstwa Rozwoju Regionalnego.

Natomiast w ramach działalności sieci Punktów Informacyjnych Funduszy Europejskich w 2011 r. zapoczątkowane zostały spotkania informacyjne pośrednio i bezpośrednio dedykowane osobom niepełnosprawnym jak np.: „Pełno spraw dla niepełnosprawnych”. Wyżej wymienione spotkania będą kontynuowane w kolejnych latach. Na szczególną uwagę zasługują działania Centralnego Punktu Informacyjnego (CPI) w Warszawie, który zorganizował trzy spotkania na temat Funduszy Europejskich dla osób niepełnosprawnych. Spotkania te odbyły się w pomieszczeniach w pełni przystosowanych dla osób niepełnosprawnych ruchowo z zapewnieniem tłumaczenia na język migowy. W spotkaniach wzięło udział ponad 100 osób. W marcu 2011 r. CPI zorganizował konferencję w Sali Kolumnowej Sejmu RP pt. „Dziecko z niepełnosprawnością”, na której prezentowane były kwestie finansowania z Funduszy Europejskich projektów działających na rzecz niepełnosprawnych dzieci. Ponadto konsultanci CPI w ramach „Projektu: Europa”, realizowanego we współpracy z TVP 1, zwracali uwagę na możliwości dofinansowania dla osób niepełnosprawnych.

Wojskowe Biura Emerytalne.

Pracownicy Wojskowych Biur Emerytalnych (WBE) mają bezpośredni kontakt z osobami niepełnosprawnymi. W części budynków użytkowanych przez WBE przeprowadzono również prace modernizacyjne mające na celu ułatwienie dostępu do obsługi m.in. osobom niepełnosprawnym. W ramach bieżącej działalności WBE umożliwiają nie tylko osobom niepełnosprawnym, ale także starszym i chorym, obsługę za pomocą systemu telefonicznego i za pośrednictwem poczty.

W wyjątkowych wypadkach możliwe jest wyjazdowe załatwienie sprawy przez pracownika Biura. W celu wyeliminowania potencjalnych trudności osób niepełnosprawnych w porozumiewaniu się oraz przekazywaniu i odbiorze informacji, WBE przesyłają do swoich świadczeniobiorców wszelkie zmiany w przepisach prawnych oraz dotyczące działalności biur. Dodatkowym ułatwieniem dla osób niepełnosprawnych jest możliwość korzystania ze strony internetowej danego Biura, która umożliwia dostęp do aktualnych przepisów, gotowych druków oraz bieżących informacji.

Ze środków funduszu świadczeń socjalnych emerytów wojskowych udzielana jest pomoc finansowa osobom niepełnosprawnym w formie zapomóg, zwrotu kosztów opieki paliatywno-hospicyjnej, częściowego zwrotu kosztów leczenia w sanatoriach, uzdrowiskach oraz zakładach rehabilitacyjnych.

Działania na rzecz osób niepełnosprawnych na wsi współfinansowane ze środków Unii Europejskiej.

W zakresie programów współfinansowanych z Unii Europejskiej realizowanych przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi nie ma działań skierowanych bezpośrednio do osób niepełnosprawnych. Zgodnie z art. 8 rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), państwa członkowskie zapewniają zapobieganie wszelkiej dyskryminacji m.in. ze względu na niepełnosprawność. Obowiązek ten jest odzwierciedlony w przepisach krajowych dotyczących szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działań realizowanych przez resort rolnictwa w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, w których brak jest ograniczeń w zakresie przyznawania wsparcia osobom niepełnosprawnym. Działaniem, w którym jednym z warunków przyznania pomocy jest brak ustalonego prawa do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy, jest działanie „Ułatwianie startu młodym rolnikom”. Również w działaniu „Renty strukturalne” istnieją ograniczenia dostępu wynikające z faktu pobierania renty. Jednakże powyższe ograniczenia wynikają z charakteru tych działań i przyznawanej w nich pomocy.

W ramach PROW 2007-2013 na uwagę zasługuje działanie „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju” w ramach osi Leader, gdzie tworzone mogą być lokalne strategie rozwoju skierowane także do osób niepełnosprawnych. Przykładem jest Lokalna strategia rozwoju stowarzyszenia lokalnej grupy działania „Poddębice i Zadzim – kraina bez barier”. Projekt promujący wielowymiarową integrację osób niepełnosprawnych ze społecznościami lokalnymi. Dąży do wykreowania miejsca, w którym tworzone są warunki, dzięki którym osoby niepełnosprawne będą mogły uczestniczyć w życiu społecznym, w jego jak najszerszym wymiarze – zdobycie wykształcenia, zaistnienie na rynku pracy, podejmowanie aktywności twórczej i realizowanie innych celów.

Należy wspomnieć również o znaczącej roli funduszy strukturalnych Unii Europejskiej w eliminowaniu barier utrudniających osobom niepełnosprawnym funkcjonowanie w życiu społecznym. Projekty realizowane w ramach XIII Priorytetu Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko mają na celu tworzenie udogodnień i rozwiązań sprzyjających zapewnieniu równości szans, w tym równości w dostępie do instytucji szkolnictwa wyższego²³⁹. Jako przykład można podać rozwiązania architektoniczno – budowlane

²³⁹ Informacja Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

wpływające na poprawę warunków funkcjonowania osób niepełnosprawnych lub w podeszłym wieku, takie jak specjalne podjazdy, przejścia i windy umożliwiające dojazd wózkom inwalidzkim, oznaczenia dla niedowidzących, dostosowane sanitariaty, ułatwienia komunikacyjne, specjalne miejsca w audytoriach oraz inne udogodnienia dla osób niewidomych, niesłyszących i głuchoniemych. Przewidziane są także stanowiska laboratoryjne przeznaczone dla osób niepełnosprawnych, w tym dla osób niedowidzących, niedosłyszących lub z ograniczeniami ruchowymi. Na realizację XIII Priorytetu POIiŚ na lata 2007 – 2013 przeznaczono ok. 588 mln euro, z czego 500 mln. euro stanowi wkład wspólnotowy, finansowany w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Do końca ubiegłego roku płatności dokonane przez resort na rzecz beneficjentów XIII Priorytetu wyniosły niemal 484 mln zł.

Jako przykłady przedsięwzięć realizowanych w ramach omawianego priorytetu można wymienić m. in. projekty Politechniki Łódzkiej – utworzenie Centrum Technologii Informatycznych Politechniki Łódzkiej oraz budowę nowoczesnego obiektu dydaktyczno-laboratoryjnego Wydziału Mechanicznego o nazwie Fabryka Inżynierów XXI wieku, projekt Uniwersytetu Warszawskiego pod nazwą Centrum Nowych Technologii „Ochota” Uniwersytetu Warszawskiego, czy też projekt Politechniki Poznańskiej pod nazwą Centrum Dydaktyczne Wydziału Technologii Chemicznej Politechniki Poznańskiej.

7. posiadania samorządnej reprezentacji swego środowiska oraz do konsultowania z nim wszelkich projektów aktów prawnych dotyczących osób niepełnosprawnych,

Osoby niepełnosprawne korzystają w pełni z prawa do posiadania samorządnej reprezentacji swojego środowiska w formie m.in. organizacji pozarządowych (stowarzyszeń, fundacji). Organizacje te, o charakterze lokalnym, regionalnym i ogólnopolskim tworzone m.in. przez osoby niepełnosprawne, ich rodziny i najbliższe otoczenie, organizują różnego rodzaju wsparcie w formie np. usług w zakresie ochrony zdrowia, rehabilitacji leczniczej, zwłaszcza dzieci i młodzieży niepełnosprawnej, rehabilitacji zawodowej i społecznej, w tym m.in. poradnictwa i doradztwa zawodowego, pośrednictwa pracy, imprez kulturalnych, sportowych, rekreacyjnych i turystycznych.

Organizacje osób niepełnosprawnych i działające na ich rzecz prowadzą również przychodnie rehabilitacyjne, zakłady aktywności zawodowej, warsztaty terapii zajęciowej, niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej, itp. Realizują one także zadania zlecane np. przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Fundusz Rozwoju Kultury Fizycznej, Narodowy Fundusz Zdrowia czy przez Fundusz Inicjatyw Obywatelskich (FIO)²⁴⁰, którego celem jest pobudzenie oraz wzmocnienie inicjatyw obywatelskich z udziałem sektora organizacji pozarządowych oraz zwiększenie zaangażowania tychże organizacji w realizację zadań publicznych.

Departament Pożytku Publicznego Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej odpowiedzialny był w 2011 r. za wdrażanie krajowego Programu Operacyjnego Fundusz Inicjatyw Obywatelskich (FIO) – mechanizmu finansowego, mającej na celu zwiększenie udziału organizacji pozarządowych oraz spółdzielni socjalnych, podmiotów kościelnych i związków wyznaniowych prowadzących działalność pożytku publicznego w realizacji zadań publicznych, w ramach kształtowanych i prowadzonych na zasadach partnerstwa i pomocniczości polityk publicznych.

W wyniku konkursu ogłoszonego w ramach FIO²⁴¹ w 2011 r., w Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Instytucji Wdrażającej FIO,

²⁴⁰ Szczegółowa informacja w zakresie dofinansowania organizacji pozarządowych realizujących zadania w ramach Funduszu Inicjatyw Obywatelskich została zamieszczona w załączniku nr 15 (z aneksami), w tym wykaz dofinansowanych podmiotów wraz ze szczegółowymi danymi za rok 2011.

²⁴¹ Realizacja FIO przebiegała w 2011 r. w sferach pożytku publicznego, określonych w art. 4 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536, z późn. zm.).

zarejestrowano 4074 ofert. Ogółem w 2011 r. Minister Pracy i Polityki Społecznej dofinansował 559 podmiotów na łączną kwotę 59.137.141 zł.

Wśród kierunków działań realizowanych w roku 2011, w Priorytecie III *Integracja i aktywizacja społeczna. Zabezpieczenie społeczne* znalazł się następujący obszar wsparcia: Integracja i aktywizacja osób niepełnosprawnych – działania ograniczające wykluczanie społeczne osób niepełnosprawnych, ze względu na ich funkcjonowanie w nieprzyjnym otoczeniu społecznym oraz trudną sytuację ekonomiczną²⁴². W roku 2011 dofinansowano 35 projektów²⁴³ realizowanych w ramach ww. działania na łączną kwotę 4 762 26 zł – w 2011 r. przekazano środki w wysokości 3 570 408 zł oraz na II transze projektów dwuletnich 1 191 859 zł.

Ważną rolę wspomniane organizacje pozarządowe spełniają także w zakresie kreowania polityki na rzecz osób niepełnosprawnych na poziomie centralnym, regionalnym i lokalnym, a także - stanowienia prawa przyjaznego osobom niepełnosprawnym, uczestnicząc w pracach zespołów, organach doradczych, w spotkaniach i naradach, w seminariach i konferencjach organizowanych lub współorganizowanych z przedstawicielami administracji publicznej.

W większości udział organizacji pozarządowych w zespołach i organach doradczych administracji publicznej usankcjonowany jest przepisami prawa.

Zgodnie z ustawą z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, przy Pełnomocniku Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych działa Krajowa Rada Konsultacyjna do Spraw Osób Niepełnosprawnych²⁴⁴ jako organ doradczy stanowiący forum współdziałania na rzecz osób niepełnosprawnych organów administracji rządowej, samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych. Krajowa Rada Konsultacyjna do Spraw Osób Niepełnosprawnych może przedstawiać Pełnomocnikowi Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych propozycje przedsięwzięć zmierzających do integracji osób niepełnosprawnych, propozycję rozwiązań w zakresie zaspokajania potrzeb osób niepełnosprawnych wynikających z niepełnosprawności, a także m.in. sygnalizować odpowiednim organom potrzebę wydania lub zmiany przepisów dotyczących sytuacji osób niepełnosprawnych.

Ustawowym zadaniem każdego samorządu województwa i samorządu powiatowego jest współpraca z organizacjami pozarządowymi i fundacjami działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych. We wszystkich samorządach województw i samorządach powiatowych działają społeczne rady do spraw osób niepełnosprawnych²⁴⁵ będące organem opiniodawczo-doradczym każdego marszałka i starosty. W skład rady wchodzi m.in. przedstawiciele działających na terenie danego województwa i powiatu organizacji pozarządowych i fundacji.

Do zadań tej rady należy m.in. opiniowanie projektów uchwał i programów przyjmowanych przez sejmik województwa i powiatową radę, pod kątem ich skutków dla osób niepełnosprawnych. Sejmik województwa i rada powiatu w formie uchwały określają zadania, na realizację, których przeznaczają otrzymane środki Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Zatem organizacje pozarządowe działające na terenie danego samorządu województwa lub samorządu powiatowego mają ustawowy, realny wpływ – za pośrednictwem swojego przedstawiciela we wspomnianej radzie – na ostateczną treść

²⁴² W ramach konkursu z Programu Operacyjnego Fundusz Inicjatyw Obywatelskich w 2011 r. można było uzyskać dodatkowe punkty poprzez spełnienie kryteriów strategicznych (wiek organizacji, siedziba organizacji, udział wolontariuszy w realizowanym projekcie). Grupa osób niepełnosprawnych nie posiadała dodatkowych preferencji, zwiększających prawdopodobieństwo otrzymania dotacji na realizację zadania.

²⁴³ Przytoczone powyżej projekty otrzymały dofinansowanie poprzez otrzymanie wysokiej punktacji od ekspertów oceniających aplikacje. Wszystkie oferty, składane w odpowiedzi na wymienione w dokumentacji konkursowej obszary wsparcia, mają takie same szanse na otrzymanie dotacji. Dominującym czynnikiem wpływającym na otrzymanie dotacji jest liczba punktów, wynikająca z przedłożonej oferty. Składane aplikacje są to inicjatywy pobudzające lokalne lub ogólnokrajowe inicjatywy obywatelskie, posiadające swój czas trwania, uzależniony od terminu realizacji zadania.

²⁴⁴ Art. 42 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r., o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

²⁴⁵ Art. 44a i 44b ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

uchwały określającej zadania dofinansowywane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

W 2011 r. – podobnie jak w latach poprzednich - działała Rada Sportu Osób Niepełnosprawnych²⁴⁶ będąca organem pomocniczym Ministra Sportu i Turystyki. W skład Rady wchodzi przedstawiciele środowiska sportu osób niepełnosprawnych.

Do głównych zadań Rady należy opracowywanie propozycji kierunków rozwoju sportu osób niepełnosprawnych, inicjowanie działań, wspieranie i promowanie propozycji nowych zadań w sporcie osób niepełnosprawnych, przekazywanie kierownictwu Ministerstwa własnych opracowań i opinii oraz wniosków w sprawach związanych ze sportem osób niepełnosprawnych.

W 2011 r. odbyły się 3 posiedzenia Rady Sportu Osób Niepełnosprawnych. Głównymi tematami posiedzeń były plany Ministerstwa Sportu i Turystyki na rok 2012 w obszarze sportu osób niepełnosprawnych – powszechnym i wyczynowym. W sposób szczególny podnoszone były poniższe kwestie: organizacja Mistrzostw Polski i Pucharów Polski, zajęć sekcji sportowych, podziału środków na sport powszechny i wyczynowy.

Wzorem lat ubiegłych, w ramach współpracy oraz w celu realizacji prawa osób niepełnosprawnych do konsultowania wszelkich projektów aktów prawnych ich dotyczących - w myśl przepisów art. 19 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych oraz art. 16 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o organizacjach pracodawców, przeprowadzano konsultacje projektów aktów prawnych.

Środki masowego przekazu otrzymujące sygnały od osób niepełnosprawnych oraz organizacje pozarządowe, w tym reprezentujące osoby niepełnosprawne kierowały m.in. do ministerstw i urzędów centralnych wystąpienia zawierające opinie i wnioski dotyczące działań na rzecz osób niepełnosprawnych, będących w merytorycznym zakresie tych instytucji publicznych.

Jednocześnie należy nadmienić, że niektóre urzędy i instytucje publiczne współpracują z organizacjami pozarządowymi na rzecz osób niepełnosprawnych, np. wojsko polskie od lat wspiera organizacje pozarządowe w realizacji różnych zadań dotyczących osób niepełnosprawnych.²⁴⁷

8. pełnego uczestnictwa w życiu publicznym, społecznym, kulturalnym, artystycznym, sportowym oraz rekreacji i turystyce odpowiednio do swych zainteresowań i potrzeb.

Prace legislacyjne w zakresie sportu i turystyki osób niepełnosprawnych.

Działania legislacyjne Ministerstwa Sportu i Turystyki dotyczyły:

- zmiany prawa dokonane przepisami ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie²⁴⁸, obowiązującej od dnia 16 października 2010 r. Ustawa ta:
 - ◇ zniósła wcześniej istniejący podział na sport osób „pełnosprawnych” oraz „niepełnosprawnych”. Zawiera regulacje, zgodnie, z którymi sportowcy pełnosprawni jak i sportowcy niepełnosprawni winni być profesjonalistami, traktowanymi w taki sam sposób w zakresie dostępności i możliwości szkoleniowych;
 - ◇ zgodnie z jej przepisami sportowcy niepełnosprawni objęci są tą samą regulacją co pozostali sportowcy i mają uczestniczyć we współzawodnictwie sportowym na tych samych zasadach i w ramach tego samego systemu;
 - ◇ w art. 32 pkt 6 ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie znalazła się regulacja, zgodnie z którą zarówno w sportach olimpijskich, jak i paraolimpijskich, członkini kadry narodowej, która stała się niezdolna do uprawiania sportu wskutek ciąży lub urodzenia dziecka, wypłaca się stypendium w pełnej wysokości przez okres ciąży

²⁴⁶ Rada została powołana Zarządzeniem Nr 13 Ministra Sportu i Turystyki z dnia 16 kwietnia 2008 r. w sprawie powołania i trybu działania Rady Sportu Osób Niepełnosprawnych, zmienionego Zarządzeniem nr 9 Ministra Sportu i Turystyki z dnia 18 maja 2010 r.

²⁴⁷ Szczegółowy opis zawarto w załączniku nr 17.

²⁴⁸ Dz. U. Nr 127, poz. 857, z późn. zm.

i połowę przyznanego stypendium przez okres 6 miesięcy po urodzeniu dziecka. Powyższe rozwiązanie pozwala utalentowanym zawodniczkom na łączenie macierzyństwa z rozwojem kariery sportowej;

- ◇ umożliwia organizacjom działającym w obszarze sportu wyczynowego osób niepełnosprawnych tworzenie polskich związków sportowych, które uzyskują daleko idące uprawnienia o charakterze organizacyjno-prawnym i finansowym. Na mocy art. 13 ustawy, polskiemu związkowi sportowemu zostają przyznane wyłączne prawa w zakresie ustanawiania i egzekwowania norm sportowych, porządkowych, organizacyjnych i dyscyplinarnych w danym sporcie, powoływania kadry narodowej oraz przygotowania jej do udziału w igrzyskach paraolimpijskich, igrzyskach głuchych, mistrzostwach świata lub mistrzostwach Europy, jak również reprezentowania sportu w międzynarodowych organizacjach sportowych;
- ◇ ponadto na podstawie art. 32 ust. 1 ustawy o sporcie oraz rozporządzenia Ministra Sportu i Turystyki z dnia 26 stycznia 2009 r. w sprawie stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej osób niepełnosprawnych i kadry paraolimpijskiej (Dz. U. Nr 17, poz. 95) finansowane są stypendia sportowe dla zawodników osiągających wysokie wyniki we współzawodnictwie sportowym, realizujących program przygotowań paraolimpijskich lub przygotowań do igrzysk głuchych. Na podstawie art. 36 ust. 1 ustawy o sporcie wypłacane są świadczenia pieniężne dla medalistów igrzysk paraolimpijskich i igrzysk głuchych, w wysokości równej świadczeniom olimpijskim.
- Ministerstwo Sportu i Turystyki prowadzi prace nad dostosowaniem aktów wykonawczych, regulujących obszar współzawodnictwa sportowego osób niepełnosprawnych, do zapisów ustawy o sporcie. Obecnie w trakcie uzgodnień międzyresortowych są projekty rozporządzeń w sprawie stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej oraz w sprawie określenia rodzajów wyróżnień i wysokości nagród pieniężnych za wybitne osiągnięcia sportowe, w których przyjęte zostaną jednolite kryteria i stawki przyznawania stypendiów sportowych, nagród i wyróżnień.
- Na mocy ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o usługach turystycznych, właściciele obiektów hotelarskich (zwłaszcza hoteli, moteli i pensjonatów) zostali zobligowani do przystosowania bazy noclegowej do potrzeb osób niepełnosprawnych. Przystosowanie to powinno obejmować: parkingi, podjazdy i dojścia, recepcje, windy, jednostki mieszkalne, punkty gastronomiczne oraz zespół odnowy biologicznej i inne ogólnodostępne punkty usługowe²⁴⁹.

Sport osób niepełnosprawnych: powszechny i wyczynowy.

Mając na uwadze fakt, że sport pełni ważną rolę w kształtowaniu otwartego społeczeństwa, opartego na wartościach demokratycznych i prawach człowieka, a w szczególności w budowaniu wzajemnego szacunku i poszanowania dla różnorodności, ponadto przywołując fundamentalne zasady olimpizmu głoszące, że: *uprawianie sportu jest prawem człowieka; każdy musi mieć możliwość uprawiania sportu bez jakiegokolwiek dyskryminacji, w duchu olimpijskim, co wymaga wzajemnego zrozumienia w duchu przyjaźni, solidarności i fair play*, Ministerstwo Sportu i Turystyki zadania wynikające z jego społecznego wymiaru traktuje jako priorytetowe.

Sport jest dziedziną aktywności ludzkiej, odgrywającą bardzo ważną rolę w życiu obywateli. Dostępność sportu i udział w jego różnych aspektach są ważne dla rozwoju osobistego, poczucia tożsamości i przynależności, dobrego samopoczucia w aspekcie

²⁴⁹ Obowiązek likwidacji barier jest zawarty w wymaganiach kategoryzacyjnych załączonych do ustawy (rozporządzeniu Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 19 sierpnia 2004 r. w sprawie obiektów hotelarskich i innych obiektów, w których są świadczone usługi hotelarskie (Dz. U. z 2006 r. Nr 22, poz.169 oraz z 2011 r. Nr 259, poz. 1553).

fizycznym i psychicznym, upodmiotowienia, kompetencji i sieci społecznych, komunikacji międzykulturowej i szans na rynku pracy.

Sport wśród swych wielu pozytywnych oddziaływań niesie ze sobą ogromne możliwości dla zwiększenia poziomu integracji społecznej, stąd należy też wspierać działania służące włączeniu społecznemu poprzez sport. Dzięki propagowaniu poczucia przynależności i uczestnictwa w życiu społecznym, sport przyczynia się do znoszenia barier społecznych, stając się znakomitym narzędziem inkluzji wszelkich mniejszości i grup znajdujących się w trudnej lub niekorzystnej sytuacji społecznej.

Główne cele i kierunki działań Ministerstwa Sportu i Turystyki w najbliższych latach będą spójne z założeniami Raportu „Polska 2030. Wyzwania rozwojowe” i dziewięcioma zintegrowanymi rządowymi strategiami rozwoju, w tym *Strategią Rozwoju Kapitału Ludzkiego* i *Strategią Rozwoju Kapitału Społecznego*, a także *Strategią rozwoju sportu w Polsce do roku 2015 – Aktywne i Sprawne Społeczeństwo* oraz zgodne z wytycznymi i zaleceniami: Planu Prac Unii Europejskiej w dziedzinie sportu na lata 2011 – 2014 (z dnia 6 maja 2011 r.) i komunikatu Komisji Europejskiej pt.: *Rozwijanie europejskiego wymiaru sportu* (ze stycznia 2011 r.). Jednocześnie Ministerstwo Sportu i Turystyki, poprzez planowaną realizację programów uwzględniających jego społeczny, gospodarczy i organizacyjny wymiar, wpisuje swoje zadania w poszczególne priorytety strategii *Europa 2020*, tj. wiedzy i innowacyjności, zrównoważonego rozwoju oraz inkluzji społecznej.

Ponadto zgodnie z ustawą z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania, Ministerstwo Sportu i Turystyki poprzez swoje statutowe działania we współpracy z partnerami społecznymi, organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami będzie promować, upowszechniać i propagować problematykę równego traktowania, w tym ze względu na niepełnosprawność.²⁵⁰

Zgodnie z założeniami rządowej Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego²⁵¹, jednym z najważniejszych celów w obszarze sportu jest m.in. *Poprawa stanu zdrowia społeczeństwa*, w tym kształtowanie zdrowego stylu życia poprzez promocję i edukację zdrowotną oraz wzrost poziomu aktywności fizycznej Polaków. Aktywność fizyczna jest jednym z najważniejszych czynników warunkujących stan zdrowia we współczesnym społeczeństwie i może w znacznym stopniu wpłynąć na ograniczenie nadwagi i otyłości oraz profilaktykę poważnych chorób cywilizacyjnych. Zdrowie i aktywność fizyczna tak ściśle się ze sobą łączą, że wspieranie aktywności fizycznej stanowi kluczowy element Strategii rozwoju sportu w Polsce do roku 2015.

Jednym z najważniejszych priorytetów Ministerstwa Sportu i Turystyki jest zwiększenie ogólnego uczestnictwa w sporcie i zachęcenie do aktywności fizycznej jak największej liczby obywateli, szczególnie dzieci i młodzieży poprzez realizację celu

²⁵⁰ Poniżej wytyczne i zalecenia Unii Europejskiej w wybranych w tym zakresie dokumentach:

- Traktat z Lizbony Artykuł 165. Edukacja, kształcenie zawodowe, młodzież i sport.
Unia przyczynia się do wspierania europejskich przedsięwzięć w zakresie sportu, uwzględniając jego szczególny charakter, jego struktury oparte na zasadzie dobrowolności oraz uwzględniając jego funkcję społeczną i edukacyjną.
Zgodnie z art. 3 ust 3 Traktatu o Unii Europejskiej zadaniem Unii jest między innymi zwalczanie wykluczenia społecznego i dyskryminacji oraz wspieranie sprawiedliwości społecznej i ochrony socjalnej, równości kobiet i mężczyzn oraz solidarności międzypokoleniowej.
- Komunikat Komisji Europejskiej pt.: *Rozwijanie europejskiego wymiaru sportu* (18.01.2011 roku). Społeczna rola sportu.
2.5. Włączenie społeczne w sporcie i poprzez sport.
Osoby niepełnosprawne mają prawo uczestniczyć w działalności sportowej na równych zasadach z innymi. UE i jej państwa członkowskie podpisały Konwencję praw osób niepełnosprawnych ONZ, która zawiera zobowiązanie do przedsięwzięcia odpowiednich środków, by zapewnić skuteczność tych praw. Istotne jest zapewnienie pełnego wdrożenia postanowień tej konwencji.
- Konkluzje Rady z dnia 18 listopada 2010 r. w sprawie roli sportu jako źródła i podstawy aktywnego włączenia społecznego (2010/C 326/04).
4.1. Wspieranie zasady „sport dla wszystkich” w oparciu o równość szans dzięki:
3. Uwzględnieniu faktu, że dostęp do „sportu dla wszystkich” jest ważny, co obejmuje także dostępność obiektów sportowych, infrastruktury i imprez sportowych dla jak największej grupy osób, w szczególności niepełnosprawnych, oraz znaczenie zapewnienia niepełnosprawnym uczestnictwa w aktywności rekreacyjnej, sportowej i związanej ze spędzeniem wolnego czasu na takich samych zasadach jak osobom niepełnosprawnym.

²⁵¹ Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego jako implementacja Długookresowej i Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju. Narzędzie 64. Promocja aktywności zawodowej i społecznej seniorów – „srebrna gospodarka”.

operacyjnego: *Kształtowanie zdrowego stylu życia poprzez promocję i edukację zdrowotną, w tym poprawa poziomu aktywności fizycznej społeczeństwa*. Wyzwaniem wobec tak dużej, a jednocześnie stosunkowo słabo wykształconej grupy osób, pozostaje wypromowanie wzorów uczenia się dla możliwie najdłuższego utrzymania aktywności zawodowej i społecznej oraz zaspokojenia potrzeby bycia potrzebnym i utrzymania kontaktów społecznych, lepszego zaspokojenia typowych potrzeb dnia codziennego tej grupy osób związanych z obniżeniem sprawności fizycznej oraz potrzebą opieki – w sposób, który może się przyczynić do odciążenia tradycyjnych usług systemu ochrony zdrowia i pomocy społecznej. Zwiększenie nakładów na upowszechnianie sportu i rekreacji, co mogłoby prowadzić do zwiększenia uczestnictwa w sporcie osób niepełnosprawnych w starszym wieku oraz promowanie rekreacji ruchowej osób niepełnosprawnych w starszym wieku.

Osoby niepełnosprawne stanowią bardzo zróżnicowaną grupę zarówno pod względem stopnia i rodzaju niepełnosprawności, jak i innych cech wyznaczających ich potrzeby. Powoduje to konieczność zróżnicowania i zindywidualizowania pomocy adresowanej do tych osób. I właśnie sport coraz częściej postrzegany jest jako ważny instrument służący walce z negatywnymi zjawiskami społecznymi. We współczesnych społeczeństwach sport jest jedną z ważnych, dynamicznie rozwijających się wartości kulturowych, wpływających na rozwój człowieka, jego zdrowie i jakość życia. Sport i rehabilitacja są dwoma nieodzownymi, ale i koniecznymi elementami życia osób niepełnosprawnych²⁵².

Z uwagi na wysoki poziom, jaki sport osób niepełnosprawnych osiągnął w ostatnich latach, dokonał się podział na sport wyczynowy (zadanie: „Wspieranie sportu kwalifikowanego”) oraz sport powszechny (zadanie „Popularyzacja i wspieranie rozwoju Sportu dla Wszystkich”).

- **Upowszechnianie sportu osób niepełnosprawnych.**

Sport powszechny osób niepełnosprawnych dofinansowywany jest ze środków *Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej* będących w dyspozycji Ministra Sportu i Turystyki zgodnie z *Rozporządzeniem Ministra Sportu i Turystyki z dnia 23 sierpnia 2010 r. w sprawie dofinansowania zadań ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej*.²⁵³

Sport powszechny osób niepełnosprawnych obejmuje²⁵⁴.

- organizację zajęć sekcji sportowych osób niepełnosprawnych,
- organizację imprez sportowych dla osób niepełnosprawnych,
- prowadzenie zajęć sportowych dla osób niepełnosprawnych – Program „Animator sportu osób niepełnosprawnych”,
- organizację obozów sportowych dla osób niepełnosprawnych,

²⁵² Społeczną rolę sportu podkreśla m.in. Biała księga na temat sportu Komisji Europejskiej. Zgodnie z art. 2 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz. U. Nr 127, poz. 857, z późn. zm.) sportem są wszelkie formy aktywności fizycznej, które przez uczestnictwo doraźne lub zorganizowane wpływają na wypracowanie lub poprawienie kondycji fizycznej i psychicznej, rozwój stosunków społecznych lub osiągnięcie wyników sportowych na wszelkich poziomach. Sport wraz z wychowaniem fizycznym i rehabilitacją ruchową składają się na kulturę fizyczną.

Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych z dnia 27 sierpnia 1997 r. (Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721, z późn. zm.) w art. 7 ust.1 definiuje rehabilitację osób niepełnosprawnych jako zespół działań, w szczególności organizacyjnych, leczniczych, psychologicznych, technicznych, szkoleniowych, edukacyjnych i społecznych, zmierzających do osiągnięcia, przy aktywnym uczestnictwie tych osób, możliwie najwyższego poziomu ich funkcjonowania, jakości życia i integracji społecznej.

²⁵³ Dz. U. Nr 156, poz. 1051.

²⁵⁴ Działania podejmowane w latach 2008 -2010 w zakresie sportu powszechnego:

Lp.	Nazwa zadania	Liczba uczestników /2008/	Liczba uczestników /2009/	Liczba uczestników /2010/
1	Organizacja zajęć sekcji sportowych osób niepełnosprawnych	17 402	21 463	20 153
2	Organizacja imprez sportowych dla osób niepełnosprawnych	37 160	38 875	37 599
3	Prowadzenie zajęć sportowych dla osób niepełnosprawnych – Program „Animator sportu osób niepełnosprawnych”	10 634	10 630	8 957
4	Organizacja obozów sportowych dla osób niepełnosprawnych	8360	4 716	5 086
5	Szkolenie trenerów, instruktorów, fizjoterapeutów, klasyfikatorów i wolontariuszy	1512	919	490

- o szkolenie trenerów, instruktorów, fizjoterapeutów, klasyfikatorów i wolontariuszy sportu osób niepełnosprawnych,
- o promocję sportu osób niepełnosprawnych,
- o zakup sprzętu sportowego dla osób niepełnosprawnych.

Na realizację zadań w zakresie sportu powszechnego w 2011 roku wydatkowano środki finansowe z Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej w wysokości 13 239 004,92 zł.

Od 2008 r. wprowadzony został *program rekreacji ruchowej dla osób niepełnosprawnych w starszym wieku*. Skierowany jest do osób po pięćdziesiątym roku życia. Formy realizacji programu dotyczą zajęć sportowych w sekcjach, imprez i obozów sportowych. W 2011 r. brało w nim udział 3.518 uczestników.

- **Organizacja zajęć sekcji sportowych osób niepełnosprawnych**

Zadanie to polega na wspieraniu finansowym organizacji zajęć sportowych prowadzonych w klubach sportowych i oddziałach regionalnych organizacji o ogólnopolskim zasięgu działania, a także lokalnych organizacji, które realizują zadania z obszaru sportu osób niepełnosprawnych. Program działania obejmował różne dyscypliny sportu i osoby z różnymi dysfunkcjami. Zajęcia prowadzone były w sekcjach systematycznie przez cały rok w wymiarze 2-3 razy tygodniowo po 2-3 godziny. W zajęciach uczestniczyło 16.160 osób niepełnosprawnych.

- **Organizacja imprez sportowych dla osób niepełnosprawnych**

Działanie to było realizowane poprzez organizowanie imprez (festiwali sportowych) ogólnopolskich, jak i regionalnych o charakterze sportowym, w tym integracyjnych. Imprezy sportowe dostosowane są do wieku, poziomu sprawności fizycznej, jak i rodzaju niepełnosprawności uczestników. Działanie to miało na celu przede wszystkim promowanie wszelkich form aktywności fizycznej osób niepełnosprawnych, dotyczyło upowszechniania sportu i integracji ze środowiskiem osób zdrowych.

W 2011 r. odbyły się 204 imprezy sportowe z udziałem 27.826 uczestników. Znaczącym wydarzeniem był udział reprezentacji Olimpiad Specjalnych Polska w XIII Światowych Letnich Igrzyskach Olimpiad Specjalnych w Atenach (25czerwca – 4 lipca).²⁵⁵

- **Prowadzenie zajęć sportowych dla osób niepełnosprawnych – Program „Animator sportu osób niepełnosprawnych”**

Działanie było realizowane przez wsparcie finansowe działalności „animatorów” przy współudziale środków samorządowych. Animatorzy prowadzą zajęcia z osobami o różnym stopniu i rodzaju niepełnosprawności. Zajęcia dają możliwość osobom niepełnosprawnych rozwijania zainteresowań sportowych, zdobywania nowych umiejętności ruchowych i poprawę kondycji psychoruchowej. Realizatorem zadania jest Szkolny Związek Sportowy.

W 2011 r. były II edycje programu, w których wzięło udział 644 Animatorów. Zajęcia przeprowadzono z 8400 osobami o różnym rodzaju i stopniu niepełnosprawności. Wielu uczestników miało więcej niż jedną niepełnosprawność.

- **Organizacja obozów sportowych dla osób niepełnosprawnych**

Celem obozów było przede wszystkim aktywne spędzenie wolnego czasu, rozbudzanie zainteresowań sportowych w zależności od potrzeb i możliwości uczestnika oraz kształtowanie odpowiednich nawyków, zmierzających do wdrażania do systematycznej aktywności ruchowej oraz zmiany stylu życia.

W 2011 r. zorganizowano 142 obozy, w których wzięło udział 4 262 zawodników.

²⁵⁵ Wzięło w nich udział ponad 7000 sportowców z niepełnosprawnością intelektualną ze 170 krajów z całego świata, którzy rywalizowali w 22 dyscyplinach. Polska [reprezentacja Olimpiad Specjalnych](#) liczyła 112 osób – 85 sportowców oraz 27 trenerów i kierownictwo ekipy. Była to największa polska ekipa, jaka kiedykolwiek pojechała na Światowe Igrzyska Olimpiad Specjalnych. Sportowcy z Polski wystartowali w 15 dyscyplinach: gimnastyka, kolarstwo, tenis, tenis stołowy, bocce, badminton, lekkoatletyka, pływanie, trójbój siłowy, piłka nożna kobiet, piłka nożna mężczyzn, koszykówka, wrotkarstwo, jazda konna, bowling i kajakerstwo. W sumie **zdobyli 87 medali: 29 złotych, 30 srebrnych i 28 brązowych.**

- **Szkolenie trenerów, instruktorów, fizjoterapeutów, klasyfikatorów i wolontariuszy sportu osób niepełnosprawnych**

Działanie było realizowane m.in. przez:

- zorganizowanie ogólnopolskiego szkolenia dla koordynatorów piłki nożnej w „Olimpiadach Specjalnych”,
- szkolenie w zakresie przepisów gry w baccia (PKPar),
- szkolenie trenerów, instruktorów, fizjoterapeutów, klasyfikatorów i wolontariuszy sportu osób niewidomych i słabowidzących SKFiT „Cross”,
- 10 szkoleń kadry instruktorów, fizjoterapeutów, klasyfikatorów i wolontariuszy Fundacji Aktywnej Rehabilitacji, m.in.: w zakresie techniki jazdy na wózkach, pływania, tenisa stołowego, łucznictwa, treningu ogólnokondycyjnego i siłowego.

- **Promocja sportu osób niepełnosprawnych**

Działanie było realizowane przez:

- przeprowadzenie przez PZSN „Start” kampanii reklamowej w warszawskim metrze promującej najpopularniejsze dyscypliny sportowe uprawiane przez osoby niepełnosprawne. W wagonach metra wywieszono ponad 600 sztuk plakatów pokazujących sport osób niepełnosprawnych, a na wyświetlaczach LCD prezentowany był 10 sekundowy klip promocyjny. Według szacunków AMS, właściciela nośników, każdego dnia z przekazem kampanii mogło mieć średnio około 400 tys. pasażerów metra;
- publikacje artykułów, wywiadów i materiałów filmowych na łamach portalu – www.niepełnosprawni.pl. Opublikowano ponad 200 artykułów informacyjnych i 45 szerszych materiałów. Przygotowano i opublikowano co najmniej 180 fotografii i 27 filmów – relacji z zawodów. Realizator zadania – Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji, dotarło do ponad dwóch milionów czytelników portalu niepełnosprawni.pl (szacowane na podstawie średniej miesięcznej oglądalności portalu).
- wydanie folderu na Światowe Letnie Igrzyska Olimpiad Specjalnych oraz folderów na poszczególne zawody, kalendarzy, plannerów,
- opracowanie i wydanie:
 - ✓ biuletynu „CROSS” – Stowarzyszenia Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki Niewidomych i Słabowidzących „CROSS”,
 - ✓ biuletynu informacyjno – metodycznego Sprawni–Razem - Związek Stowarzyszeń Sportowych „Sprawni – Razem”,
 - ✓ biuletynu „Jeżyk” – Olimpiady Specjalne – Polska,
 - ✓ płyty CD – „Materiały szkoleniowe i informacyjne Olimpiad Specjalnych”.

Celem działania była promocja sportu osób niepełnosprawnych oraz zmniejszanie dystansu pomiędzy postrzeganiem sportu osób z niepełnosprawnością a postrzeganiem sportu osób sprawnych w społecznej przestrzeni.

- **Zakup sprzętu sportowego dla osób niepełnosprawnych**

Działanie realizowane przez podpisanie 11 umów na zakup sprzętu sportowego w celu zapewnienia prawidłowej realizacji zadań z obszaru sportu osób niepełnosprawnych. Dzięki środkom Funduszu, stowarzyszenia realizujące zadania z zakresu sportu osób niepełnosprawnych, miały możliwość zakupu sprzętu sportowego niezbędnego do uprawiania różnych dyscyplin sportu.

- **Sport wycynowy osób niepełnosprawnych.**

Na realizację zadań w obszarze sportu wyczynowego osób niepełnosprawnych w 2011 r. wydatkowano środki finansowe w wysokości: z Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej – 11.654.611 zł²⁵⁶ i z budżetu państwa- 4.382.311 zł.²⁵⁷

Zadania realizowane były przez organizacje pozarządowe, których celem statutowym jest prowadzenie działalności w zakresie sportu wyczynowego osób niepełnosprawnych²⁵⁸.

Ze środków budżetu państwa zrealizowano zadanie „Program przygotowań do igrzysk paraolimpijskich”. Odbyło się 99 zgrupowań i konsultacji w następujących sportach: kolarstwo, koszykówka na wózkach, lekkoatletyka, łucznictwo, pływanie, podnoszenie ciężarów, szermierka na wózkach, wioślarstwo, tenis stołowy, rugby na wózkach, jeździectwo, siatkówka na siedząco, strzelectwo. W szkoleniu sportowym udział wzięło 1.334 zawodników niepełnosprawnych przygotowujących się do startu w Igrzyskach Paraolimpijskich Londyn’2012. Celem zadania jest m.in. skuteczna rywalizacja na arenach międzynarodowych, awans Polski w światowym rankingu, zdobycie medali na Igrzyskach Paraolimpijskich Londyn’2012.

Zawodnicy niepełnosprawni otrzymują stypendia sportowe²⁵⁹. W 2011 r. kryteria do wypłaty stypendiów spełniło 167 zawodników kadry narodowej osób niepełnosprawnych²⁶⁰. W ramach środków budżetu państwa na stypendia sportowe dla zawodników niepełnosprawnych wydatkowano kwotę w wysokości 1.954.300 zł. Ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej dofinansowywane były (programy) przygotowania do: igrzysk paraolimpijskich, igrzysk głuchych, Mistrzostw Świata i Mistrzostw Europy w sportach nieolimpijskich. W ramach tych programów realizowane były następujące zadania:

- szkolenie centralne, w tym szkolenie w centralnych ośrodkach szkolenia sportowego w sportach paraolimpijskich. Zadanie realizowane było poprzez szkolenie sportowe obejmujące zawodników kadry narodowej, biorących udział w przygotowaniach do startu w igrzyskach paraolimpijskich, igrzyskach głuchych, Mistrzostwach Świata, Mistrzostwach Europy i innych imprezach mistrzowskich o randze międzynarodowej. Celem zadania była m.in. skuteczna rywalizacja na arenach międzynarodowych, awans Polski w światowym rankingu, zdobycie medali igrzysk paraolimpijskich i igrzysk głuchych. Odbyło się 75 zgrupowań i konsultacji w różnych sportach z udziałem 1.038 sportowców niepełnosprawnych.
- udział sportowców niepełnosprawnych w igrzyskach paraolimpijskich, igrzyskach głuchych, mistrzostwach świata i Europy i innych imprezach mistrzowskich rangi międzynarodowej i krajowej.

W 2011 roku 6635 sportowców niepełnosprawnych wzięło udział w 219 imprezach sportowych najwyższej rangi, m.in. w:

- ◇ mistrzostwach świata w następujących sportach: lekkiej atletyce, kolarstwie torowym, pływaniu, narciarstwie biegowym i biathlonie, kręglach klasycznych, szachach,

²⁵⁶ Podstawa prawna: Rozporządzenie Ministra Sportu i Turystyki z dnia 23 sierpnia 2010 r. w sprawie dofinansowania zadań ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej (Dz. U. Nr 156, poz. 1051)

²⁵⁷ Podstawa prawna: art. 29 ust. 1 i 7 oraz art. 32 ust. 7 ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz. U. Nr 127, poz. 857, z późn. zm.), art. 47 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. Nr 157, poz. 1240, z późn. zm.), rozporządzenia Ministra Sportu i Turystyki z dnia 29 stycznia 2009 r. w sprawie stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej osób niepełnosprawnych i kadry paraolimpijskiej (Dz. U. Nr 17, poz. 95).

²⁵⁸ tj. przez: Polski Komitet Paraolimpijski, Polski Związek Sportu Niepełnosprawnych „START”, Związek Kultury Fizycznej „Olimp”, Stowarzyszenie KF Sportu i Turystyki Niewidomych i Słabowidzących CROSS, Polską Federację Sportu niesłyszących, Ogólnopolskie Stowarzyszenie Wspierania Tenisa Ziemi na Wózkach, Stowarzyszenie Jeździeckie Osób Niepełnosprawnych Hippoland, Stowarzyszenie Sportu Osób Niepełnosprawnych, Związek Stowarzyszeń Sportowych „Sprawni Razem”, Polskie Stowarzyszenie Żeglarzy Niepełnosprawnych.

²⁵⁹ Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sportu i Turystyki z dnia 26 stycznia 2009 r. w sprawie stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej osób niepełnosprawnych i kadry paraolimpijskiej (Dz. U. Nr 17, poz. 95)

²⁶⁰ Zawodnicy reprezentowali następujące stowarzyszenia: Polski Związek Sportu Niepełnosprawnych „Start”- 84 stypendystów, Związek Kultury Fizycznej „Olimp” – 4 stypendystów, Stowarzyszenie Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki Niewidomych i Słabowidzących „Cross” 15 stypendystów, Związek Stowarzyszeń Sportowych „Sprawni Razem” - 50 stypendystów, Polska Federacja Sportu niesłyszących – 14 stypendystów

kolarstwie, koszykówce, bowlingu, łucznictwie, podnoszeniu ciężarów, wioślarstwie, tenisie ziemnym na wózkach, szermierce na wózkach,

- ◇ mistrzostwach Europy w następujących sportach: pływaniu, tenisie stołowym, piłce siatkowej, hokeju na lodzie, strzelectwie, szermierce na wózkach, koszykówce na wózkach, goalballu, paraucieczności, rugby na wózkach.

W 2011 r. sportowcy niepełnosprawni zdobyli 219 medali (68 złotych, 72 srebrne, 79 brązowych).

- umowy z trenerami kadry narodowej osób niepełnosprawnych. Zadanie realizowane było przez wypłatę kontraktów trenerskich w różnych sportach. Celem zadania była stała, systematyczna opieka trenerska nad zawodnikami niepełnosprawnymi. Trenerzy koordynatorzy odpowiadali za bezpośrednią realizację programu szkolenia oraz jego prawidłowy przebieg. W 2011 r. umowy objęły 33 trenerów kadry narodowej.
- zakupiony został sprzęt sportowy dla zawodników w celu prawidłowej realizacji zadań z obszaru sportu osób niepełnosprawnych.

Turystyka osób niepełnosprawnych.

W rządowym dokumencie programowym - „Kierunki rozwoju turystyki do 2015 roku”, wskazano potrzebę uwzględnienia specyfiki działań dla osób niepełnosprawnych na II poziomie realizacji.

Działania te realizowane są m.in. przez samorząd terytorialny, regionalne i lokalne organizacje turystyczne, lokalne grupy działania, organizacje pozarządowe, izby gospodarcze, prywatnych przedsiębiorców, uczelnie oraz placówki szkoleniowe itp., jednakże mają charakter wyłącznie rekomendacji i są wyłącznie wskazaniem kierunkowym do działalności w najbliższych latach. Ich realizacja odbywa się w oparciu o plany działalności poszczególnych podmiotów, finansowanie natomiast - w ramach środków poszczególnych uczestników (są to budżety samorządu terytorialnego, środki z funduszy unijnych, środki własne przedsiębiorców, środki własne oraz dotacje w odniesieniu do organizacji pozarządowych itp.).

Poniżej wskazano fragmenty zapisów w „Kierunkach...” na II poziomie realizacji, dotyczące osób niepełnosprawnych:

- Cel operacyjny I.2 – Rozwój infrastruktury turystycznej: - „Kształtowana infrastruktura musi cechować się odpowiednim standardem, dostępnością komunikacyjną i dostępnością dla osób niepełnosprawnych, a także spójnością w stosunku do zakładanej koncepcji produktu oraz marki, a jej lokalizacja i technologia musi uwzględniać uwarunkowania wynikające z potrzeb ochrony środowiska”.
- Działanie I.2.1 Rozwój infrastruktury atrakcji turystycznych: „Działanie powinno doprowadzić do lepszego i skuteczniejszego wyeksponowania atrakcji turystycznych, zwiększenia ich dostępności, wzbogacenia o kolejne usługi, podniesienia zainteresowania kolejnych grup odbiorców, w tym osób niepełnosprawnych”. Działanie będzie realizowane m.in. poprzez udogodnienia techniczne dla specyficznych grup turystów np. dzieci, niepełnosprawnych, grup edukacyjnych”.
- Działanie I.2.3 - Rozwój infrastruktury noclegowej oraz gastronomicznej m.in. pod kątem organizacji Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej UEFA EURO 2012: „Wdrożenie działania powinno sprzyjać ukształtowaniu urozmaiconej infrastruktury noclegowej i gastronomicznej, dostępnej dla odbiorców o różnych oczekiwaniach i możliwościach finansowych, zwłaszcza dla osób niepełnosprawnych, skoordynowanej z charakterem oferty turystycznej, spełniającej ustalone standardy jakościowe. Obok zagadnień związanych z materialnym kształtowaniem infrastruktury działanie obejmie również kwestie jej właściwego funkcjonowania”.
- Cel operacyjny I.5 - Rozwój wiodących typów turystyki: „Podjęcie działań w ramach tego celu powinno doprowadzić do odkrywania nowych niszowych produktów turystycznych związanych z wyróżniającymi się kompetencjami kraju i regionów w

d dziedzinie turystyki, jak też głównymi zjawiskami zachodzącymi na rynku turystycznym, w tym potrzebami określonych grup odbiorców, w szczególności osób niepełnosprawnych, dzieci i osób starszych”.

- Działanie I.5.1 Wspieranie rozwoju turystyki uzdrowiskowej, medycznej, rehabilitacyjnej oraz turystyki typu wellness: „Wybór turystyki uzdrowiskowej jest podyktowany m.in. uzyskaniem następujących oczekiwanych efektów: duże możliwości wprowadzania innowacji, w tym technologicznych, w ofercie tego typu turystyki, w tym m.in. dla osób niepełnosprawnych”.
- Ponadto, w obszarze priorytetowym pt. „Rozwój zasobów ludzkich na rzecz rozwoju turystyki” wskazano, iż „Ważnym elementem kształtowania kadr jest również przygotowanie odpowiednich kadr do obsługi turystów niepełnosprawnych”.

W 2011 roku Ministerstwo Sportu i Turystyki dofinansowywało dwie publikacje dotyczące m.in. turystyki osób niepełnosprawnych:

- ◇ „Turystyka rodzinna a zachowania prospołeczne” pod redakcją Jolanty Śledzińskiej i Bogdana Włodarczyka, Wydawnictwo PTTK „Kraj”.
- ◇ „Perspektywy i kierunki rozwoju turystyki społecznej w Polsce” praca zbiorowa pod redakcją Andrzeja Stasiaka, Wydawnictwo WSTH w Łodzi.

Samorządy powiatowe dofinansowują udział osób niepełnosprawnych w organizowanych imprezach sportowych, kulturalnych, rekreacyjnych i turystycznych, ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych będących w ich dyspozycji. Organizatorzy przedsięwzięć złożyli 4.645 wniosków na ogólną kwotę 25.215.460 zł. Starostowie podpisali 2.354 umowy na łączną kwotę 5.585.749 zł. Samorządy wykorzystywały środki w kwocie 5.436.307 zł (0,9% ogółu środków PFRON). Pomoc finansowa została udzielona 159.271 osobie niepełnosprawnej, w tym 122.742 i 36.529 dzieci i młodzieży niepełnosprawnej. Z dofinansowania skorzystało 43.899 mieszkańców wsi.

W stosunku do roku poprzedniego w 2011 roku wykorzystano mniej środków o kwotę 3.773.209 zł, co stanowi spadek o 41,0%.

Programy Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego na rzecz osób niepełnosprawnych.

W roku 2011 Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego kontynuowało prace nad Strategią Rozwoju Kapitału Społecznego, będącą jedną z 9 zintegrowanych strategii realizujących średniookresową strategię rozwoju kraju i która nawiązuje do zasad określonych w strategii średniookresowej, w tym przede wszystkim do zasady koncentracji tematycznej, koncentracji środków finansowych, podejścia horyzontalnego oraz opartego na dowodach (evidence-based policy). Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego zakłada uwzględnianie w realizacji wszystkich celów, priorytetów i kierunków działań zasad horyzontalnych. Jedną z zasad odnosi się do przeciwdziałania dyskryminacji również ze względu na niepełnosprawność: „zwalczanie wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, wiek, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub przekonania, poglądy polityczne lub inne poglądy, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność lub orientację seksualną”. Po konsultacjach dokumentu z Komisją Wspólna Rządu i Samorządu Terytorialnego, wprowadzony został dodatkowy zapis dotyczący roli zasady horyzontalnej we wdrażaniu Strategii w brzmieniu: „W odniesieniu do zasady horyzontalnej dotyczącej zwalczania wszelkiej dyskryminacji, wszelkie działania projektowe podejmowane na poziomie implementacji SRKS, będą brały pod uwagę – przy ich planowaniu – konieczność zapewnienia równego dostępu do usług i miejsc dla osób niepełnosprawnych”.

Ponadto w poszczególnych celach operacyjnych SRKS wskazane są szczegółowe kierunki działań, w tym:

1.2.2. Rozwój kompetencji medialnych w uczeniu się innym niż formalne, szczególnie wśród osób w wieku 50+ i na obszarach wiejskich:

m.in. wsparcie edukacji medialnej o charakterze międzypokoleniowym, adresowanej do przedstawicieli różnych grup wiekowych, środowisk, osób niepełnosprawnych i innych osób wykluczonych cyfrowo;

2.3.1. Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości społecznej i innych form przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i zawodowemu, w tym wspieranie różnorodnych form samopomocy (pomoc dla samopomocy);

3.1.2. Ochrona własności intelektualnej i stworzenie warunków umożliwiających eksploatację treści w ramach dozwolonego użytku przewidzianego przepisami prawa: m.in. zwiększenie dostępu do twórczości osobom niepełnosprawnym, w szczególności niewidomym i słabowidzącym;

3.2.1. Zapewnienie powszechnego dostępu do usług medialnych:

m.in. wykorzystanie możliwości technik cyfrowych do zapewnienia osobom niepełnosprawnym, w szczególności niewidomym i słabowidzącym, dostępu do zasobów edukacyjnych, kulturowych i naukowych.

W ramach Programu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego:

- zarządzanego przez Departament Mecenatu Państwa – „Wydarzenia artystyczne: Muzyka, Teatr i Taniec” – dotacje uzyskała m.in.:
 - ◊ Fundacja Anny Dymnej „Mimo Wszystko”: *Ogólnopolski Festiwal Zaczarowanej Piosenki im. Marka Grechuty* (250 000 zł), oraz *Festiwal Twórczości Teatralno-Muzycznej Osób Niepełnosprawnych Intelktualnie "Albertiana"* (50 000 zł), a także *Zaczarowane Koncerty w zaczarowanym Radio Kraków* (20 000 zł),
 - ◊ Fundacja Dzieciom „Zdążyć z Pomocą”: *Teatr „Poza ciszą i ciemnością”- edycja 2011* (50 000 zł),
 - ◊ Stowarzyszenie Przyjaciół Teatru „Arka”: *Edyta Stein* (50 000 zł).
- zarządzanego przez Instytut Książki „Wydarzenia artystyczne: Literatura”, w ramach którego dofinansowywano m.in. przedsięwzięcia z zakresu czytelnictwa osób niewidomych i słabowidzących. Dotacje uzyskały m.in.:
 - ◊ Polski Związek Niewidomych: *„Mediateka dla niewidomych” – działalność Biblioteki Centralnej PZN* (472 200 zł),
 - ◊ Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym LARIX im. Henryka Rusczyca: *Nagranie i udostępnienie niewidomym sześćdziesięciu książek mówionych* (142 200 zł),
 - ◊ Książnica Pomorska im. St. Staszica w Szczecinie: *Centrum Aktywności Kulturalnej Osób Nieprawnych Wzrokowo* (11 600 zł),
 - ◊ Stowarzyszenie Kulturalno-Artystyczne RITA BAUM we Wrocławiu: *„Czytanie w ciemnościach” – cykl czterech słuchowisk z oprawą muzyczno-wizualną z udziałem osób niewidomych* (11 100 zł).

Narodowe Centrum Kultury we współpracy z Polskim Związkiem Niewidomych realizowało projektu „Dotyk sztuki”. Celem projektu było umożliwienie osobom z dysfunkcją wzroku aktywne uczestnictwo w wybranych dziedzinach sztuki, zapewnienie osobom dysfunkcją wzroku (zagrożonym analfabetyzmem) dostępu do literatury, promocja osób niewidomych jako twórców i odbiorców sztuki. W ramach projektu odbyły się konkursy czytelnicze dla niewidomych dzieci, młodzieży i dorosłych, festiwal filmów z audiodeskrypcją oraz koncert galowy międzynarodowego festiwalu niewidomych muzyków „Chopin klasycznie i nowocześnie”.

Działania w muzeach w 2011 r na rzecz osób niepełnosprawnych (przykłady).

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego inicjuje i wspiera przedsięwzięcia mające na celu zapobieganie wykluczeniu społecznemu i dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność. Są one realizowane między innymi przez instytucje muzealne.

W ostatnich latach polskie muzea przechodzą etap dynamicznej transformacji: przestają być instytucjami elitarnymi a stają się centrami edukacji, ośrodkami dialogu

społecznego, w których odbiorca, także niepełnosprawny jest zapraszany do współpracy. W wielu muzeach prowadzone są specjalne działania mające na celu ułatwienie dostępu do zbiorów osobom niepełnosprawnym. Muzeum pozbawione barier społecznych, intelektualnych i architektonicznych staje się wyjątkowym miejscem, w którym osoby z dysfunkcjami mają możliwość kontaktu ze sztuką. Tylko takie muzeum może w pełni wykorzystać swój potencjał wystawienniczy i edukacyjny.

Jedną z pierwszych instytucji muzealnych, która podjęła prace na rzecz dostępu osób z dysfunkcjami do zbiorów muzealnych jest Muzeum Regionalne w Stalowej Woli. Obecnie wiele innych instytucji korzysta z doświadczeń tej placówki. Muzeum od kilku lat realizuje zintegrowany program edukacyjny „Dostępne Muzeum”, którego głównym celem jest ułatwienie odbioru sztuki osobom z dysfunkcją narządu ruchu, wzroku, słuchu, a także niepełnosprawnym intelektualnie. Projekt uwzględnia zarówno likwidację barier architektonicznych, jak i szkolenia dla pracowników oraz ogólnodostępne zajęcia edukacyjne. Powstawał w konsultacji z Radą ds. Gości Niepełnosprawnych utworzoną przy Muzeum. W ramach programu powstała rzeźbiarska Galeria przez Dotyk, pakiet edukacyjny, przewodnik dla muzealników, cykl warsztatów i lekcji muzealnych. Likwidowane są bariery architektoniczne w zabytkowej siedzibie Muzeum, pokonywane też są bariery mentalne. Odbywają się tu szkolenia dla muzealników w zakresie obsługi gości niepełnosprawnych.. Galeria przez Dotyk to stała plenerowa wystawa 24 kamiennych rzeźb, wykonanych przez artystów polskich i ukraińskich z przeznaczeniem do percepcji dotykowej. Osoby niewidome i słabowidzące mogą zwiedzać Galerię, dotykając podpisów w brajlu umieszczonych na aluminiowych tabliczkach, bądź korzystając z mówionych opisów rzeźb przygotowanych do emisji z indywidualnych odtwarzaczy mp3. Rzeźby rozmieszczone są na dziedzińcu muzealnym. Są wśród nich prace o cechach realistycznych i kompozycje odwołujące się do wyobraźni odbiorcy. Wystawie towarzyszy katalog z rozdziałem w alfabecie Braille'a. Galeria przez Dotyk obudowana jest szerokim programem edukacyjnym.

Ekspozycję stałą „Z dziejów regionu nadsańskiego”, można zwiedzać przy użyciu palmtopów, przystosowanych do potrzeb z dysfunkcjami wzroku lub słuchu. Palmtopy można wypożyczać bezpłatnie w punkcie kasowym Muzeum.

Na szczególną uwagę zasługuje kompleksowe dostosowanie Muzeum Regionalnego w Stalowej Woli dla potrzeb osób niepełnosprawnych: z dysfunkcją narządów ruchu, niewidomych i słabowidzących, niesłyszących i słabosłyszących, niepełnosprawnych intelektualnie. Osoba niewidoma może wejść na ekspozycję z psem przewodnikiem. Prowadzone są również zajęcia poza siedzibą Muzeum m.in. w ramach programu „Terapia przez sztukę. Podróż do świata dźwięków i barw” - realizowany wspólnie z Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną w Stalowej Woli oraz program „Laboratorium Sztuki” - realizowany w siedzibie Polskiego Związku Niewidomych i Polskiego Związku Głuchych w Stalowej Woli.

Muzeum Narodowe w Poznaniu przygotowało wystawę "5 zmysłów. Audiodeskrypcja" z bogatym programem edukacyjnym w pełni przystosowaną do odbioru dzieł sztuki przez osoby niewidome i niedowidzące. "5 zmysłów. Pauza" jest kontynuacją idei projektów kulturalno - edukacyjnych skierowanych do osób niepełnosprawnych Z myślą o osobach niewidomych i słabowidzących w Muzeum przygotowywana jest wystawa m.in. obrazów Jacka Malczewskiego i Władysława Podkowińskiego. W prezentacji zastosowana była technika tzw. audiodeskrypcji. Głównym celem jest zachęcenie osób z niepełnosprawnością wzroku do zainteresowania kulturą wizualną, a zwłaszcza sztukami pięknymi. Obok wystawy elementami projektu są inne wydarzenia: warsztaty, spotkania, dyskusje oraz konferencja naukowa. Niewidomi mogli podziwiać muzealne zbiory przez ponad miesiąc. Na wystawie prezentowanych było 25 dzieł pochodzących ze zbiorów Muzeum Narodowego w Poznaniu. Projekt zakładał umożliwienie osobom niewidomym i słabowidzącym samodzielne jej zwiedzanie. Ekspozycje były opisane za pomocą techniki

tw. audiodeskrypcji. Organizatorem przedsięwzięcia jest Muzeum Narodowe w Poznaniu oraz Stowarzyszenie Edukacyjne MCA, a współfinansowane jest ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Muzeum Sztuki i Techniki Japońskiej Manggha zorganizowało (towarzyszące wystawie o historii, kulturze i życiu codziennym Japonii) warsztaty dla dzieci z dysfunkcją wzroku, z wykorzystaniem specjalnych pomocy dydaktycznych - we współpracy z tyflopedagogami ze Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego dla Dzieci Niewidomych i Niedowidzących.

Muzeum Okręgowe w Toruniu od 33 lat realizuje corocznie Międzynarodowy Konkurs Plastyczny dla Dzieci i Młodzieży "Moja Przygoda w Muzeum". W konkursie nagradzane są prace w czterech kategoriach między innymi w kategorii osób z niepełnosprawnością intelektualną i ruchową. Zwłaszcza wśród uczestników tej kategorii widoczna jest pasja, talent i ogromne zaangażowanie. Prace dzieci i młodzieży z dysfunkcjami stoją na niezwykle wysokim poziomie artystycznym, nie odbiegającym od prac pełnosprawnych kolegów. Projekt pełni istotną rolę w podejmowaniu działań na rzecz integracji dzieci i młodzieży niezależnie od stopnia niepełnosprawności. Laureaci przybywający do Muzeum na wręczenie nagród i wernisaż wystawy pokonkursowej, dzięki przystosowaniu Ratusza Staromiejskiego dla osób niepełnosprawnych, mają możliwość swobodnego dostępu do wystaw stałych i czasowych. Ponadto udogodnieniem dla osób niepełnosprawnych jest udostępniona od kwietnia 2012 r. makieta 3 D, przedstawiająca w przystępny sposób historię Torunia oraz makieta dotykowa Starego Miasta Torunia dla osób niedowidzących i niewidomych.

Propozycje działań muzeów podległych i współprowadzonych przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz innych instytucji na rzecz osób niepełnosprawnych (przykłady).

W 2011 r. **Muzeum Pałac w Wilanowie** przyjęło nową strategię na lata 2012–2020 zatytułowaną „Muzeum otwarte”. Strategia przywołuje dewizę Cunctis patet ingressus (dla wszystkich wstęp wolny), która od ok. 1855 r. zdobi próg wejścia do galerii muzealnej.

Celem jest uniwersalne formułowanie oferty kulturalno-edukacyjnej, aby każde z wydarzeń odpowiadało potrzebom zwiedzających, w tym osób niepełnosprawnych.

Wychodząc naprzeciw ich oczekiwaniom Muzeum opracowało **informację o dostępności Muzeum Pałacu w Wilanowie**.

Dostęp fizyczny – osoby z niepełnosprawnością ruchową

- Parter pałacu jest dostępny dla osób z niepełnosprawnością ruchową.
- Muzeum dysponuje rampami ruchomymi ułatwiającymi wjazd do pałacu i poruszanie się po parterze pałacowym.
- Na terenie Muzeum znajduje się toaleta dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych ruchowo.

Zwiedzanie dla grup – spotkania muzealne

- Zdecydowana większość spotkań muzealnych dostępna jest dla wszystkich uczestników (są one dostosowane do różnych typów szkół oraz możliwości odbiorczych uczestników).
- W ofercie znajdują się jednak zajęcia, które szczególnie rekomendowane są dla poszczególnych grup osób niepełnosprawnych ze względu na przewidziany w scenariuszach np. szeroki wybór narzędzi dotykowych czy wybór aktywności lub zakres wiedzy dostosowany do możliwości uczestników z niepełnosprawnością intelektualną.
- Każdy opiekun grupy rezerwującej spotkanie muzealne może dowiedzieć się więcej o ofercie edukacyjnej i przystosowaniu zajęć do potrzeb konkretnej grupy uczestników.
- Dla osób niesłyszących i słabosłyszących prowadzone są zajęcia w języku migowym (prowadzone zarówno w Polskim Języku Migowym, jak i systemie językowo-

migowym oraz systemie łączącym Polski Język Migowy z polskim językiem mówionym). W czasie tych zajęć wykorzystywane są karty pracy uwzględniające specyfikę językową uczestników oraz pomoce dydaktyczne w postaci etykiet z trudniejszymi pojęciami.

- Dla osób niewidomych i słabowidzących Muzeum rekomenduje łączenie zajęć odbywających się w pałacu, w czasie których stosowana jest technika żywej audiodeskrypcji, z warsztatami stacjonarnymi wykorzystującymi szeroki wybór zrekonstruowanych rekwizytów przeznaczonych do oglądania dotykowego.
- W ofercie edukacyjnej znajdują się również spektakle teatralne, spośród których dla osób niesłyszących i słabosłyszących Muzeum poleca pantomimę, a dla osób niewidomych i słabowidzących spektakle wykorzystujące barwny język staropolski oraz rekwizyty przeznaczone do oglądania dotykowego. Znaczna część spektakli jest dostępna dla odbiorców z niepełnosprawnością intelektualną.

Zwiedzanie dla osób indywidualnych

- Na trasie zwiedzania umieszczono opisy podzielone na kilka stopni zaawansowania i pogłębiania wiedzy, uwzględniające specyfikę komunikacyjną osób niesłyszących i słabosłyszących.
- Dla osób niewidomych i słabowidzących w holu Muzeum (obok szatni) umieszczono makietę bryły pałacu, która przeznaczona jest do oglądania dotykowego i stanowi wprowadzenie do wizyty w Muzeum.
- W Muzeum dostępne są audioprzewodniki, które ułatwiają zwiedzanie osobom niewidomym i słabowidzącym. Trwają zaawansowane prace nad udostępnieniem audioprzewodniczej ścieżki audiodeskrypcyjnej – dedykowanej gościom z trudnościami w widzeniu.
- **Muzeum Sztuki w Łodzi** – „Podszepty”- dostosowanie ekspozycji w Pałacu Herbsta do potrzeb osób niewidomych. Celem realizacji projektu jest udostępnienie osobom niewidomym i słabowidzącym Galerii Sztuki Dawnej i stałej ekspozycji wewnątrz w Pałacu Herbsta (oddziału Muzeum Sztuki w Łodzi) oraz umożliwienie osobom z dysfunkcją wzroku samodzielnego uczestnictwa w odbiorze sztuki, a tym samym poszerzenie kręgów odbiorców sztuk o grupy osób wykluczonych. Projekt pozwoli wprowadzić nowatorskie rozwiązania techniczne umożliwiające przełamanie barier między osobą niewidomą a widzącą. Planowane i realizowane działania zmierza do uzyskania właściwych efektów poprzez wprowadzenie rozwiązań wielozmysłowych dostosowanych do potrzeb i możliwości percepcyjnych osób z problemami wzroku. Ponadto w oprowadzaniu po wystawach uczestniczy tłumacz języka migowego, aby zagwarantować osobom głuchym pełny kontakt ze zbiorami muzeum.
- **Muzeum Narodowe w Krakowie** - jako standard przyjmuje dostępność działań edukacyjnych dla wszystkich widzów. W sytuacji szczególnych potrzeb opracowywane są specjalistyczne programy, ułatwiające dostęp lub odbiór np. osobom niewidomym czy niepełnosprawnym intelektualnie. W 2011 roku Muzeum przygotowało 19 specjalistycznych programów zajęć edukacyjnych, w których wzięło udział blisko 700 osób. Przykłady działań z 2011 roku:
 - ◇ Sztuka z ducha – laboratorium twórczości Wyspiańskiego.
Pilotażowe warsztaty przygotowane dla osób niepełnosprawnych umysłowo. Podczas zajęć uczestnicy zapoznali się z twórczością Stanisława Wyspiańskiego oraz uczestniczyli w zajęciach twórczych obejmujących współczesne środki wyrazu. Na warsztatach powstały instalacje multimedialne, wykorzystano elementy performance’u i environment’u. Dzieła Wyspiańskiego odżyły dzięki street-artowej technice szablonu i fotograficznej sesji mody. W warsztatach uczestniczyła grupa 44 uczniów ze Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego nr 5 im. Św. Stanisława

w Krakowie i Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego nr 3 im. Kornela Makuszyńskiego w Krakowie.

◇ Odyseja Sztuki.

Cykl warsztatów, które opierały się na doświadczaniu świata poprzez dotyk, dźwięk, zapach oraz odczucie przestrzeni. Osoby niewidome i niedowidzące oraz upośledzone umysłowo zwiedzały Galerię Sztuki Polskiej XX wieku poprzez obraz zmysłowy. W projekcie uczestniczyła grupa 15 uczniów z upośledzeniem umysłowym ze Specjalnego Ośrodka Szkolno Wychowawczego Nr 5 w Krakowie.

◇ „Przystanek szpital” – warsztaty w Uniwersyteckim Szpitalu Dziecięcym w Prokocimiu. Kontynuacja współpracy ze Szpitalem Dziecięcym w Krakowie-Prokocimiu. Współpracownicy oraz wolontariusze uczestniczą w prowadzeniu warsztatów kreatywnych dla dzieci, prowadzonych na terenie szpitala, w tym na oddziale onkologii dziecięcej.

◇ XII Tydzień Osób Niepełnosprawnych.

27 maja na Rynku Głównym w Krakowie został uruchomiony namiot informacyjny MNK. W trakcie Tygodnia Osób Niepełnosprawnych zostało zorganizowane bezpłatne zwiedzanie z oprowadzaniem dla 25 grup osób z różnymi dysfunkcjami.

◇ „Granica ciszy”.

Projekt skierowany był do dzieci niesłyszących, z towarzyszącymi niepełnosprawnościami intelektualnymi. Celem zajęć było umożliwienie uczestnikom kontaktu z dziełami sztuki. Zamiarem było dotarcie do dzieci zamkniętych w świecie konkretów, wchodzących dopiero w świat wyobrażeń, porównań i symbolicznego myślenia.

◇ Warsztaty fotograficzne „Mój Kraków” dla osób niepełnosprawnych intelektualnie.

Zajęcia zorganizowane przez Muzeum Narodowe w Krakowie, Fundację Anny Dymnej „Mimo Wszystko” i Spółdzielnię Socjalną „Republika Marzeń Anny Dymnej”. Zajęcia teoretyczne prowadził fotograf z zespołu MNK, który opowiedział o podstawach fotografii. Inspiracją dla uczestników stał się spacer po Krakowie pod opieką przewodnika. Zdjęcia, które powstały w trakcie warsztatów zostały zaprezentowane we wrześniu na wystawie w Muzeum Stanisława Wyspiańskiego, oddziale Muzeum Narodowego w Krakowie.

Muzeum Śląskie w Katowicach. Podjęto w ub.r. działania:

- rozwijanie i ulepszanie projektu „Sztuka przez dotyk”, doskonalenie ścieżki zwiedzania Galerii Malarstwa polskiego przez osoby niewidome i niedowidzące. Dostosowanie ścieżki do nowej aranżacji wystaw w nowej siedzibie muzeum.

- realizacja projektu „Sztuka przez dotyk”. Udostępnienie zbiorów galerii malarstwa polskiego XIX-XX wieku osobom niewidomym i niedowidzącym” W ramach projektu m.in. przygotowano ścieżkę zwiedzania dla osób z dysfunkcjami wzroku oraz reprodukcję reliefowych (do odbioru dotykiem) wybranych 13 obrazów z kolekcji malarstwa polskiego. Ponadto opracowano i nagrano audiodeskrypcję, zakupiono audioprzewodniki, opracowano i wydrukowano przewodniki dla niewidomych i niedowidzących.

- realizacja projektu „Piękno dotyku” Wystawa edukacyjna, której integralną część to specjalnie opracowany program edukacyjny z zakresu historii sztuki dla dzieci i młodzieży niewidzącej i niedowidzącej. Wydarzenie towarzyszące: Międzynarodowa konferencja naukowa poświęcona tematyce dostępności do sztuki i dziedzictwa narodowego dla osób niewidzących i niedowidzących.

Muzeum Lubelskie w Lublinie od lat realizuje zasadę powszechnego i równego dostępu do kultury. Przejawia się to m. in. w organizacji dostępu do wystaw dla osób niepełnosprawnych fizycznie (windy, podnośniki), zajęć dla osób posiadających różnego rodzaju niepełnosprawności (niedowidzący, niedosłyszący, rekonwalescenci psychiatryczni).

Informacje dotyczące wystaw (teksty, podpisy) są przekazywane w podstawowych językach - polskim i angielskim, a w Kaplicy Zamkowej w dziesięciu językach. Katalogi w większości mają tłumaczenia na języki obce.

W muzeach, dla których organizatorem jest Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego, a także w wielu instytucjach samorządowych od dłuższego czasu sukcesywnie likwidowane są bariery utrudniające osobom niepełnosprawnym kontakt ze sztuką. Trudności w przeprowadzaniu przedsięwzięć modernizacyjnych pojawiają się najczęściej w związku z zabytkowym charakterem obiektu, brakiem prawa własności bądź ograniczeniami finansowymi.

Osoby niepełnosprawne są uprawnione do ulgowych wstępów do muzeów. Uprawnienie to wynika z przepisów Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 czerwca 2008 r. w sprawie określenia grup osób, którym przysługuje ulga w opłacie lub zwolnienie z opłaty za wstęp do muzeów państwowych, oraz rodzajów dokumentów potwierdzających ich uprawnienia.

Wiele muzeów podejmuje współpracę z Polskim Stowarzyszeniem na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym. Jej celem jest działanie na rzecz wyrównywania szans osób niepełnosprawnych, poprzez organizację praktyk zawodowych w muzeach oraz zatrudnienie osób niepełnosprawnych (np. Muzeum Kolejnictwa w Warszawie).

Muzea są też organizatorami cyklicznych wydarzeń takich jak Dzień Walki z Dyskryminacją Osób Niepełnosprawnych, Muzealnych Projektów Edukacyjnych Wyrównywania Szans, itp.

Projekty wirtualnych wystaw i digitalizacja zbiorów.

Duże znaczenie dla ułatwienia dostępu do kultury osobom niepełnosprawnym mają projekty wirtualnych wystaw oraz digitalizacji zbiorów. Na koniec roku 2011 w inwentarzowej bazie danych znajdowało się 323.369 rekordów zawierających podstawowe informacje o eksponatach, 313.721 zdjęć cyfrowych oraz spis ponad 101 tys. negatywów analogowych. Na podstawie danych zgromadzonych w systemie Mona NG został stworzony internetowy katalog muzealiów, dostępny dla osób odwiedzających stronę internetową Muzeum. W katalogu tym opublikowano, do końca ubiegłego roku 4.796 obiektów.

Digitalizowane są także archiwalia i zbiory biblioteczne. W 2011 roku zdigitalizowano 310 woluminów (ogółem zbiory zdigitalizowane liczą 1003 woluminów książek i czasopism). Zbiory zdigitalizowane to cracoviana, druki autorskie Stanisława Wyspiańskiego i pierwsze przekłady jego dramatów oraz fragment biblioteki Feliksa Jasieńskiego odnoszący się do Japonii. Są one prezentowane w Małopolskiej Bibliotece Cyfrowej, Europeanie, a także dostępne z bazy danych Biblioteki MNK. Prace te będą kontynuowane w kolejnych latach.

Imprezy integracyjne i warsztaty dla osób głuchoniewidomych.

- o *Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku* mniej lub bardziej regularnie od 1990 roku realizuje ciekawy projekt skierowany do osób niepełnosprawnych – warsztaty dla osób głuchoniewidomych. W latach 2008-2011 odbyły się dwie ich edycje: w 2008 i 2009 roku. Łącznie uczestniczyło w nich 40 osób. Pomysłodawcą i kuratorem tej swoistej arteterapii jest artysta rzeźbiarz Ryszard Stryjecki. Współorganizacją warsztatów zajmuje się Towarzystwo Pomocy Głuchoniewidomym z Warszawy. Wprowadzenie osób niepełnosprawnych w świat sztuki daje zaskakujące efekty. Rzeźby będące efektem poprzednich plenerów były wielokrotnie prezentowane na wystawach m.in. w galerii ZPAP, Zamku Ujazdowskim w Warszawie, Centrum Kultury Polskiej w Budapeszcie oraz galeriach Krakowa, Płocka, Białegostoku, Łodzi, Lublina, Radomia, Koźienic. Ostatni duży pokaz prac powstałych podczas dwutygodniowych warsztatów w Centrum Rzeźby Polskiej miał miejsce w październiku 2008 r. we foyer Teatru Wielkiego w Warszawie. Kolejna edycja warsztatów zaplanowana jest w czerwcu 2012 roku. Dodatkowo w 2009 roku odbył się plener malarski Polskiego Związku Głuchych (17 osób).

- *Centrum Sztuki Współczesnej Zamek Ujazdowski w Warszawie* realizowało w 2011 r. projekt - Laboratorium Edukacji Twórczej we współpracy z Centrum Łowicka i Narodowym Centrum Kultury projekt *Kultura przeciw wykluczeniu*, który adresowany był min. do atreterapeutów pracujących osobami z niepełnosprawnością zarówno intelektualną, jak i fizyczną.²⁶¹ Biorąc pod uwagę zasięg pracy terapeutów, oddziaływanie projektu jest ogromne i można szacować skalę kilkuset osób niepełnosprawnych.
- *Dom Pracy Twórczej w Radziejowicach* we współpracy z Fundacją „Latająca Akademia” zorganizował plenerową imprezę integracyjną dla dzieci uzdolnionych muzycznie. Imprezy odbyły się tradycyjnie w obiektach Nowego Domu Sztuki. Ponadto DPT w Radziejowicach stale współpracuje z Domem Pomocy Społecznej dla Osób Niepełnosprawnych Intelektualnie w Hamerni (Gmina Radziejowice), organizując zwiedzanie zespołu pałacowo-parkowego oraz wystaw czasowych dla osób (dzieci i dorosłych) z różnymi rodzajami niepełnosprawności.
- *Filharmonia Narodowa w Warszawie*. Od ponad 30 lat Filharmonia Narodowa współdziała z Via Spei, ruchem społecznym, w ramach którego młodzi wolontariusze przywożą osoby niepełnosprawne do Filharmonii Narodowej na koncerty. Umożliwia to osobom niepełnosprawnym uczestnictwo w wydarzeniach muzycznych na wysokim poziomie artystycznym, a także przeciwdziała tzw. wykluczeniu społecznemu, w tym wypadku grupy osób niepełnosprawnych. Osoby niepełnosprawne uczestniczą w Koncertach Czwartkowych nieodpłatnie, Filharmonia Narodowa zapewnia darmowe bilety dla nich i ich opiekunów, miejsce postojowe dla autobusów, którymi przyjeżdżają osoby na wózkach w zorganizowanych grupach, ustala miejsca, w których można ustawić wózki w Sali Koncertowej lub Kameralnej. Akcja jest prowadzona systematycznie od wielu lat, na każdy koncert (odbywają się przeciętnie dwa, albo trzy koncerty w miesiącu) przybywa kilkunastoosobowa grupa osób niepełnosprawnych.
- *Narodowy Instytut Fryderyka Chopina*
Istnienie rozbudowanego scenariusza w warstwie audio powoduje, iż oferta zaadresowana jest dla ludzi niedowidzących i niewidzących. Podpisy pod obiektami, jak również interfejsy w stacjach multimedialnych spełniają surowe wymogi co do kontrastu, kolorystyki, rodzaju oraz wielkości czcionek. W związku z tym, że brak w Polsce jakichkolwiek wytycznych co do projektowania przestrzeni muzealnych, tam gdzie to było możliwe brano pod uwagę wytyczne DDA (Disability Discrimination Act 2005, United Kingdom).
Umieszczenie na ekspozycji instalacji wizualnych, które są nie tylko artystyczną ingerencją w ekspozycję Muzeum, ale także służą podczas spotkań studyjnych z grupami osób głuchych i niedosłyszących, jest autorskim sposobem zbliżenia tej grupy do fenomenu dźwięku, eksplikowanego za pomocą obrazu. Na szczególną uwagę zasługuje aspekt, iż Muzeum Fryderyka Chopina jest placówką, dzięki której możliwe jest przybliżenie domeny audio przez walory *stricte* wizualne. Muzeum było tak projektowane, aby w sposób naturalny traktować różne grupy niepełnosprawności: nie wydzielać, nie tworzyć specjalnej oferty dla osób niepełnosprawnych, ale raczej uprzedzać potrzeby bardzo różnych grup i integrować ze światem osób całkowicie sprawnych, nie tworzyć odrębnej oferty, zgodnie z trendami muzealnictwa światowego. Obsługa osobowa muzeum (pracownicy kas, szatni, asystenci ekspozycji, ochrona) są systematycznie instruowani w kwestii poprawnej reakcji na potrzeby osób z każdej grupy niepełnosprawności.

²⁶¹ Ilość godzin warsztatów LET kończących się uprawnieniami dla uczestników – 60, ilość uczestników – 70 osób. Projekt był wieloletni i będzie kontynuowany w 2012 roku.

- o *Teatr Narodowy w Warszawie* w 2011 roku kontynuował współpracę z Fundacją Dzieciom „Zdążyć z Pomocą” i raz w miesiącu prezentował pokazy spektakli z audiodeskrypcją²⁶². W ramach audiodeskrypcji, zaprezentowano 2 spektakle: *Księżniczka na opak wywrócona* Pedra Calderóna de la Barca (1 pokaz) i *Udręka życia Hanocha Levina* (3 pokazy)

Opera i filharmonia podlaska dostępna dla osób niesłyszących.

Opera i Filharmonia Podlaska otrzymała w roku 2008 dofinansowanie ze środków PFRON na zakup i montaż urządzeń wspomagających słyszenie w ramach realizacji programu pn. „Pitagoras 2007 - program pomocy osobom z uszkodzeniem słuchu”. Program ten był realizowany także w roku 2009. Wychodząc naprzeciw osobom z uszkodzeniami słuchu po analizie akustyki Sali Koncertowej i Kameralnej stwierdzono, że urządzenia wspomagające sygnał w obszarze działania promieni podczerwieni likwidują elementy zakłócające (pogłos, echo) poprawiając odbiór dźwięku przez aparat słuchowy. Aby znieść tą barierę w komunikacji, montaż bezprzewodowego systemu na podczerwień okazał się niezbędny. Uzyskana liczba elementów składowych systemu dopasowana jest do objętości sal i ilości miejsc. Zadeklarowany komplet (36) odbiorników wraz ze słuchawkami i pętlami indukcyjnymi pozwala na jednoczesne udostępnienie ich dla dzieci z uszkodzeniami słuchu z ośrodków szkolno-wychowawczych, jak i dla wszystkich tych, którzy noszą aparaty słuchowe. Realizacja ww. zadania niewątpliwie służy celom edukacyjnym, wychowaniu i przede wszystkim kształtowaniu wrażliwości osób poszkodowanych przez los.

²⁶² Audiodeskrypcja cieszy się dużym zainteresowaniem wśród publiczności Teatru Narodowego. Co miesiąc Teatr odwiedza stała grupa widzów, licząca od 80 do 100 osób. Instytucja otrzymuje słowne i pisemne poparcie organizowanej akcji.

Audiodeskrypcja dla: osób niedowidzących – lektor opisuje akcję sceniczną z użyciem aparatów słuchowych i osób niesłyszących – wyświetlane są napisy dialogowe i opisy dźwięków. Dla osób niedosłyszących dostępnych jest 50 aparatów słuchawkowych ze wzmocnionym dźwiękiem ze sceny.

III. Informacja o charakterze uogólnionym resortów i urzędów centralnych o realizacji w 2011 r. praw osób niepełnosprawnych²⁶³

Zakończenie prac nad ratyfikacją Konwencji Organizacji Narodów Zjednoczonych o prawach osób niepełnosprawnych

W 2011 r. zakończone zostały prace analityczne – rozpoczęte w 2008 r. - zmierzające do przygotowania ratyfikacji przyjętej w dniu 13 grudnia 2006 roku przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, którą Polska podpisała w marcu 2007 r.

Konwencja zawiera przepisy: zakazujące dyskryminowania osób niepełnosprawnych, nakazujące tworzenie warunków korzystania z praw na zasadzie równości z innymi osobami, nakazujące wprowadzenie rozwiązań specjalnie adresowanych do osób niepełnosprawnych - odpowiednio do rodzaju zagadnienia.

Celem prac analitycznych było rozeznanie zobowiązań wynikających z Konwencji dla naszego kraju, ponadto poddano także ocenie polskie przepisy realizujące obowiązki wynikające z Konwencji, celem uzyskania orientacji co do zakresu ewentualnych zmian regulacji obowiązujących w Polsce tak aby uzyskać pewność, że po ratyfikacji Konwencji zapewnione będzie jej pełne wdrożenie.

Zapewnienie pełnego wdrożenia w Polsce Konwencji wymagało m.in. przyjęcia ustawy o języku migowym i innych sposobach komunikowania się, zmiany ustawy Kodeks wyborczy, nowelizacji ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, przyjęcia ustawy o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej dotyczących równego traktowania, zmiany przepisów dotyczących dostępności środków transportu.

Obecnie stan wykonywania konwencji przez Polskę można ocenić jako satysfakcjonujący²⁶⁴, choć dalsze zmiany są pożądane celem zapewnienia lepszego wykonywania Konwencji, zgodnie z oczekiwaniami osób niepełnosprawnych i, szerzej, całego społeczeństwa.

Zmiany te będą przeprowadzane stopniowo – umożliwi to sama Konwencja w art. 4 ust. 2. Z tego więc powodu poprawa wdrażania obowiązujących regulacji oraz rozbudowa programów działania będą mogły następować stopniowo, odpowiednio do środków finansowych będących w dyspozycji rządu. Zmiany te powinny dotyczyć zwłaszcza likwidacji barier funkcjonalnych, w tym barier architektonicznych, zapewniania transportu dostosowanego do potrzeb osób niepełnosprawnych, dostępu do informacji, komunikacji i innych usług

W 2011 r. Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej sporządziło wniosek ratyfikacyjny. Propozycja ratyfikacji Konwencji została poparta przez partnerów społecznych oraz organizacje pozarządowe osób niepełnosprawnych. Nie został on rozpatrzony przez Radę Ministrów z powodu rozbieżności stanowisk z Ministerstwem Finansów, a także z powodu wyborów parlamentarnych w październiku 2011 r. Procedura ratyfikacji została ponownie wszczęta w styczniu 2012 r.²⁶⁵

Ratyfikowanie Konwencji stanowić będzie potwierdzenie, że jest ona w Polsce realizowana, a działania na rzecz poprawy polityki dotyczącej osób niepełnosprawnych, w szczególności wspierania udziału osób niepełnosprawnych we wszystkich aspektach życia społecznego będą nadal prowadzone z uwzględnieniem osiągniętego już poziomu tej polityki,

²⁶³ Działania obejmują realizację praw osób niepełnosprawnych w różnych (niejednorodnych) obszarach..

²⁶⁴ Wyjątek stanowią dwa postanowienia (zdolność do czynności prawnych, zawieranie małżeństw – art. 12 ust. 4 i art. 23. ust 1 lit. a). Aby nie wstrzymywać ratyfikacji, konwencja będzie ratyfikowana z oświadczeniem interpretacyjnym oraz zastrzeżeniem. Pozwoli to uniknąć zarzutów o naruszeniu konwencji, do czasu przeprowadzenia odpowiednich zmian w prawie. Złożone także zostanie zastrzeżenie dotyczące warunków przerywania ciąży.

²⁶⁵ 27 marca 2012 r. Rada Ministrów przyjęła wniosek Ministra Pracy i Polityki Społecznej – projekt ustawy w sprawie ratyfikacji przez Polskę Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych., który został przesłany do Sejmu RP. Sejm uchwalił ustawę o ratyfikacji konwencji 15 czerwca 2012 r (Dz.U. Nr 209, poz.1243). 26 lipca 2012 r. Prezydent RP podpisał ustawę w sprawie ratyfikacji przez Polskę Konwencji ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych

oczekiwań osób niepełnosprawnych, postępu technicznego oraz w tempie i zakresie determinowanym dostępnością środków finansowych.

Pomijając zagadnienie, że polskie ustawodawstwo jest zgodne z postanowieniami konwencji, warto zwrócić uwagę, że polska polityka dotycząca osób niepełnosprawnych, szczególnie w zakresie organizowania oparcia społecznego dla osób niepełnosprawnych, oparta jest w dalszym ciągu, w znacznej mierze, na modelu działania „na rzecz osób niepełnosprawnych”, który czyni osoby niepełnosprawne raczej przedmiotem oddziaływania instytucji i różnych podmiotów.

Ratyfikowanie Konwencji przyczyni się do zmiany dotychczasowego modelu działania z przedmiotowego podejścia do osób niepełnosprawnych w kierunku podejścia podmiotowego i zbudowania zintegrowanego podejścia do niepełnosprawności, to jest włączania problematyki niepełnosprawności w główny nurt polityki realizowanej na różnych szczeblach zarządzania państwem, z czym związane jest stopniowe odchodzenie od tworzenia struktur, programów i innych instrumentów tylko dla osób niepełnosprawnych (szkoły specjalne, zakłady aktywności zawodowej), na rzecz dążenia do rozwiązywania problemów tych osób w głównych obszarach polityki państwa.

Ratyfikacja Konwencji m.in.:

- ↳ będzie uznana za przejaw dążenia do ustabilizowania polityki państwa wobec osób niepełnosprawnych,
- ↳ korzystnie wpłynie na sytuację osób niepełnosprawnych poprzez m.in. wzmocnienie w społeczeństwie świadomości praw osób niepełnosprawnych, lepsze wdrażania i doskonalenie przepisów prawnych dotyczących osób niepełnosprawnych,
- ↳ przyczyni się do zwiększenia integracji społecznej osób niepełnosprawnych, w szczególności w zakresie zwiększenia dostępu do różnych obszarów społecznego funkcjonowania, w tym zwłaszcza do sprawowania funkcji publicznych, życia zawodowego, edukacji, kultury, turystyki.

Prawne gwarancje niedyskryminacji osób niepełnosprawnych²⁶⁶ - wdrożenie przepisów w zakresie równego traktowania.

System prawny w Polsce zawiera wiele regulacji sprzyjających niedyskryminacji osób niepełnosprawnych. Przepisy dotyczące równego traktowania i niedyskryminowania osób niepełnosprawnych zawarte w polskich ustawach oparte są na postanowieniach art. 32 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku, który stanowi, że wszyscy są wobec prawa równi, mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne i nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny.

Władze publiczne zobowiązane są – zgodnie z ustawą zasadniczą - do zapewnienia szczególnej opieki zdrowotnej osobom niepełnosprawnym (art. 68), a także - pomocy tym osobom w zabezpieczeniu egzystencji, przysposobieniu do pracy oraz komunikacji społecznej (art. 69). Każdy obywatel, w tym i niepełnosprawny ma zagwarantowaną – w myśl w art. 65 Konstytucji RP - wolność wyboru i wykonywania zawodu oraz wyboru miejsca pracy.

Niezmiernie ważne postanowienia w zakresie niedyskryminacji i równego traktowania określono w ustawie z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy, gwarantując każdej osobie, w tym i niepełnosprawnej prawo do swobodnie wybranej pracy i wykonywania zawodu, z wyjątkiem przypadków określonych w ustawie (art. 10 § 1). Nawiązanie stosunku pracy oraz ustalenie warunków pracy i płacy, bez względu na jego podstawę prawną, wymaga zgodnego oświadczenia woli pracodawcy i pracownika (art. 11). Pracodawca jest natomiast obowiązany szanować godność i inne dobra osobiste pracownika (art. 111).

²⁶⁶ Prawa wszystkich osób niepełnosprawnych zagwarantowane są w szeregu aktów prawa krajowego, wspólnotowego i międzynarodowego

Zakaz dyskryminacji rozciągnięty jest również na pozostałą część stosunków społecznych, np:

- w Kodeksie cywilnym wprowadzono możliwość żądania zaniechania działania, które sprawia, że dobro osobiste zostaje zagrożone,
- w Kodeksie postępowania cywilnego - w sprawach związanych z ochroną dóbr osobistych przeniesiono ciężar dowodu na stronę pozwaną oraz umożliwiono organizacjom społecznym, do których zadań statutowych należy ochrona równości oraz niedyskryminacji przez bezpodstawne bezpośrednio lub pośrednio zróżnicowanie praw i obowiązków obywateli, w sprawach o roszczenia z tego zakresu, wytaczać, za zgodą obywateli, powództwa na ich rzecz oraz za zgodą powoda występować do postępowania w każdym jego stadium,
- w Kodeksie postępowania administracyjnego wprowadzono możliwość występowania przez organizacje społeczne w sprawie dotyczącej innej osoby z żądaniem wszczęcia postępowania lub dopuszczenia jej do udziału w postępowaniu, jeżeli jest to uzasadnione celami statutowymi tej organizacji i gdy przemawia za tym interes społeczny,
- w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy zawarty jest zakaz dyskryminowania osób, dla których powiatowe i wojewódzkie urzędy pracy oraz agencje zatrudnienia poszukują zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej.

Do polskiego ustawodawstwa wprowadzono przepis o konieczności zapewnienia przez pracodawcę niezbędnych racjonalnych usprawnień dla osoby niepełnosprawnej będącej pracownikiem, uczestniczącej w procesie rekrutacji lub odbywającej szkolenie, staż, przygotowanie zawodowe albo praktyki zawodowe lub absolwenckie. Niezbędne racjonalne usprawnienia polegają na przeprowadzeniu koniecznych w konkretnej sytuacji zmian lub dostosowań do szczególnych, zgłoszonych pracodawcy potrzeb wynikających z niepełnosprawności danej osoby. Nie jest to już zatem dobra wola pracodawcy lecz powinność z mocy prawa.

Jakkolwiek polski system prawny jest zgodny z koncepcją disability mainstreaming lansowaną przez Unię Europejską, oznaczającą zintegrowane podejście do niepełnosprawności i polegającą na włączaniu rozwiązań dotyczących osób niepełnosprawnych w główny nurt polityki (działań instytucji, zwłaszcza publicznych), to jednak nie zawsze w pełni zabezpiecza on prawa osób niepełnosprawnych, w szczególności w sferze równoprawnego dostępu do poszczególnych obszarów społecznego funkcjonowania.

Z dniem 1 stycznia 2011 r. weszła w życie ustawa z dnia 3 grudnia 2010 r. *o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania*²⁶⁷. Ustawa ta określa obszary i sposoby przeciwdziałania naruszeniom zasady równego traktowania ze względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, religię, wyznanie, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Artykuł 3 ustawy wprowadza m.in. definicje dyskryminacji bezpośredniej, dyskryminacji pośredniej, nierównego traktowania oraz zasady równego traktowania. Ustawa określa także środki prawne ochrony zasady równego traktowania oraz organy odpowiedzialne za realizację tej zasady oraz powierza wykonywanie zadań związanych z realizacją zasady równego traktowania Rzecznikowi Praw Obywatelskich (jako organowi niezależnemu) oraz Pełnomocnikowi Rządu do spraw Równego Traktowania, do którego należy realizowanie polityki rządu w zakresie równego traktowania.

Ze względu na to, iż obszar niepełnosprawności jest jednym z obszarów, który może być powodem dyskryminacji, Pełnomocnik Rządu do spraw Równego Traktowania wykonuje zadania związane z przeciwdziałaniem dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność we współpracy z Ministrem Pracy i Polityki Społecznej.

²⁶⁷ Dz. U. Nr 254, poz. 1700.

Biuro Pełnomocnika Rządu do spraw Równego Traktowania podjęło prace nad przygotowaniem *Programu Działań na rzecz Równego Traktowania*. Jednym z działań jest wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie zmiany przepisu art. 12 § 1 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. W związku z przypadkami dyskryminacji osób chorych psychicznie i z niepełnosprawnością intelektualną gdyż są one pozbawione prawa do zawarcia związku małżeńskiego. Pełnomocnik Rządu do spraw Równego Traktowania uważa m.in., że dyskryminacji w życiu społecznym nie mogą usprawiedliwiać żadne przepisy oraz żadne przyczyny. Przepis art. 12 § 1 ww. ustawy ogranicza możliwość samostanowienia o swoim życiu rodzinnym przez osoby chore, które nie są ubezwłasnowolnione całkowicie lub częściowo z powodu choroby psychicznej lub niedorozwoju umysłowego, a więc posiadają pełną zdolność do czynności prawnych. W powyższej sprawie Pełnomocnik uzyskał poparcie ekspertów z dziedziny psychiatrii i psychologii, jak również organizacji pozarządowych, dostrzegających dyskryminujący charakter uregulowania. Pełnomocnik zwrócił się z prośbą do kilku instytucji – w tym do Rzecznika Praw Obywatelskich – o zbadanie, czy art. 12 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy jest zgodny z Konstytucją RP. Innym działaniem w ramach ww. programu była konferencja *„Małżeństwo nie dla wszystkich? Kodeks rodzinny i opiekuńczy krzywdzi osoby „dotknięte chorobą psychiczną albo niedorozwojem umysłowym”*.

Równe Traktowanie Standardem Dobrego Rządzenia

Projekt *„Równe Traktowanie Standardem Dobrego Rządzenia”* realizowany jest w latach 2011-2012 w ramach Priorytetu V: Dobre Rządzenie, Działanie 5. 1: *Wzmocnienie potencjału administracji rządowej*, Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki przez Biuro Pełnomocnika Rządu do spraw Równego Traktowania w partnerstwie ze Szkołą Główną Handlową (Partner SGH) i Uniwersytetem Jagiellońskim (Partner UJ). Zakłada on, że polityka równego traktowania i przeciwdziałania dyskryminacji z każdego powodu, w tym również z powodu niepełnosprawności ma znaczenie strategiczne dla współczesnego państwa, zapewniając zrównoważony rozwój społeczny i sprawiedliwy dostęp do dóbr i usług dla wszystkich obywateli. Rozwój równości szans w Polsce powinien być wspomagany wzrostem świadomości i wiedzy na temat polityki antydyskryminacyjnej wśród pracowników instytucji rządowych. Pozwoli to na prowadzenie przez Polskę skutecznej polityki antydyskryminacyjnej z każdego powodu oraz właściwą interpretację i implementację przepisów antydyskryminacyjnych Unii Europejskiej do prawa polskiego.

Celem ogólnym projektu jest podjęcie działań zmierzających do przygotowania administracji rządowej na wszystkich poziomach do tworzenia i monitorowania prawa oraz opracowywania i wdrażania odpowiednich strategii uwzględniających zasadę równości. Celami szczegółowymi projektu są:

- usprawnienie wdrażania zasady równego traktowania w administracji publicznej przez utworzenie ogólnopolskiej sieci Koordynatorów ds. Równego Traktowania we wszystkich ministerstwach, Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, urzędach wojewódzkich i wybranych instytucjach publicznych;
- wprowadzenie zasady równego traktowania do standardu dobrego rządzenia przez opracowanie Strategicznych Rekomendacji na rzecz Równego Traktowania stanowiących bazę do opracowania w Krajowego Programu Działań na rzecz Równego Traktowania;
- podniesienie kompetencji kadr administracji publicznej (a w szczególności rządowej) poprzez przeprowadzenie szkoleń dla ok. 460 pracowników urzędów i instytucji publicznych z zakresu realizacji zasady równego traktowania i przeciwdziałania wszelkim formom dyskryminacji;
- upowszechnienie idei równości i przeciwdziałania wszelkim formom dyskryminacji przez realizację społecznej kampanii informacyjnej na temat równego traktowania i przeciwdziałania dyskryminacji.

Działania podejmowane w projekcie to:

- o badania: poszerzonym wskaźnikiem Gender Index (GI) oraz badanie sondażowe aktualnej sytuacji grup dyskryminowanych ze szczególnym uwzględnieniem aspektów odnoszących się do działań podejmowanych przez administrację publiczną;
- o analiza danych zastanych;
- o diagnoza zjawiska dyskryminacji i opracowanie Strategicznych Rekomendacji na rzecz Równego Traktowania (SRRT);
- o szkolenia dla administracji publicznej;
- o utworzenie sieci Koordynatorów ds. Równego Traktowania (KRT);
- o promocja i upowszechnianie projektu oraz idei równości i przeciwdziałania wszelkim formom dyskryminacji.

W 2011 roku Biuro Pełnomocnika Rządu do spraw Równego Traktowania przygotowało koncepcję projektu „*Media równych szans*”. Uzyskał on finansowanie ze środków unijnego Programu na rzecz zatrudnienia i solidarności społecznej PROGRESS. Ogólnym celem projektu jest wprowadzenie perspektywy równościowej do dyskursu społecznego poprzez działania edukacyjno-promocyjne skierowane do osób i środowisk odpowiedzialnych i mających wpływ na jego kształt. W ramach projektu zrealizowane zostaną dwie konferencje (inaugurująca i zamykająca projekt), które w zamyśle projektodawcy mają mieć charakter forum wymiany doświadczeń i dobrych praktyk. Podczas konferencji odbędą się prezentacje i dyskusje panelowe. Zaplanowane konferencje będą okazją do przedstawienia szerszemu gronu odbiorców inicjatyw związanych z równym traktowaniem i antydyskryminacją. Przedstawione podczas spotkań opracowania, analizy i dobre praktyki pozwolą upowszechnić metodologię działań na rzecz równego traktowania i antydyskryminacji. Ponadto, w ramach projektu, zostaną przeprowadzone dwa konkursy. Pierwszy, adresowany do ekspertów oraz środowisk NGO, w trakcie którego wyłonione zostaną najlepsze raporty, badania, analizy dotyczące przekazów i języka mediów w aspekcie antydyskryminacyjnym, podręczniki trenerskie, materiały szkoleniowe z zakresu polityki równych szans i przeciwdziałania dyskryminacji w środkach masowego przekazu. Komisja konkursowa wybierze materiały, których wydanie i kolportaż zostanie sfinansowane w ramach nagrody. W zamyśle projektodawcy nagrodzenie i wydanie opracowań i analiz oraz innych materiałów edukacyjnych przygotowanych przez sektor pozarządowy będzie formą wsparcia i promocji innowacyjnych metod i opracowań związanych z tematyką antydyskryminacyjną. Drugi konkurs skierowany do dziennikarzy i studentów i studentek dziennikarstwa wyłoni najlepsze pomysły promocji równości i zwalczania dyskryminacji w trzech kategoriach: pióro (Internet), mikrofon i obraz. Prace w obu konkursach będą oceniane przez ekspertów, pod patronatem Pełnomocnik Rządu do spraw Równego Traktowania. Część edukacyjna projektu opierać się będzie o cykl 10 szkoleń skierowanych do dziennikarzy i dziennikarek, a także do adeptów i adeptek dziennikarstwa. Szkolenia obejmą szeroko rozumianą problematykę równego traktowania, równości szans, przeciwdziałania dyskryminacji i promowania różnorodności, szczególnie w kontekście sposobu przekazu medialnego. Przeszkolonych zostanie 200 osób²⁶⁸.

Promowanie, upowszechnianie i propagowanie problematyki równego traktowania

Kancelaria Prezesa Rady Ministrów organizowała również różnorodne akcje, których celem było promowanie, upowszechnianie i propagowanie problematyki równego traktowania, w tym przeciwdziałania dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność.

- o Konferencja „*Jak wychowywać dzieci, by nie myślały w sposób stereotypowy?*” 21 maja 2010 roku w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów odbyła się konferencja

²⁶⁸ Projekt realizowany jest w okresie grudzień 2011– grudzień 2012 roku.

panelowa pt. „Jak wychowywać dzieci, by nie myślały w sposób stereotypowy?”. Konferencja była wspólnym przedsięwzięciem Pełnomocnik Rządu do spraw Równego Traktowania, Ministra Pracy i Polityki Społecznej, Ministra Edukacji Narodowej oraz organizacji kościelnych i związków wyznaniowych. Celem konferencji było zaprezentowanie różnorodnych metod wychowywania i kształcenia dzieci, dzięki którym niestereotypowo myślący młody człowiek będzie w przyszłości lepiej przygotowany do udziału w życiu społecznym. Konferencja była okazją do ukazania roli, jaką – oprócz rodziny i szkoły – pełnią w procesie wychowawczym media oraz kościoły, a także próbą udzielenia odpowiedzi na pytanie, jak wychowywać, by stwarzać dzieciom jak najlepsze warunki do budowania poczucia własnej wartości przy poszanowaniu dla innych, rozbudzania ciekawości i rozwijania samodzielnego, kreatywnego myślenia.

- *Diversity Day* (Dzień różnorodności), stanowiący część Kampanii Unii Europejskiej „*Za różnorodnością – Przeciw dyskryminacji*” po raz pierwszy zorganizowany został w 2009 roku. Gospodarzami wydarzenia były Luksemburg, Cypr, Szwecja i Portugalia. Celem otwartych dla szerokiej publiczności imprez i spotkań jest promowanie równego traktowania, różnorodności i tolerancji, a poprzez udział mediów, ulotki, plakaty i kampanię internetową – dotarcie do możliwie najszerszych kręgów odbiorców.

Polska była jednym z czterech krajów, które w 2010 roku zorganizowały Diversity Day. Wydarzenie odbyło się 17 października 2010 roku w i wokół kompleksu handlowego Złote Tarasy w Warszawie, gdzie ustawiono stoiska informacyjne, przeprowadzono debaty, konkursy i quizy, zaprezentowano wystawę fotograficzną oraz występy artystyczne. Uczestnikami wydarzenia były między innymi stowarzyszenia mniejszości narodowych i etnicznych, a także organizacje pozarządowe wyspecjalizowane w przeciwdziałaniu dyskryminacji. Pełnomocnik Rządu do spraw Równego Traktowania był głównym partnerem rządowym Komisji Europejskiej i agencji PR odpowiedzialnych za przeprowadzenie Diversity Day w Polsce.

- Kampania „*Jesteśmy różni, jesteśmy równi*”. Kampania „Jesteśmy różni, jesteśmy równi” to cykliczny program realizowany przez TVP1 we współpracy z Pełnomocnik Rządu do spraw Równego Traktowania, jako stały element w programie „Kawa czy herbata”. Poprzez prezentacje reportaży o konkretnych ludziach, ich problemach i sukcesach, program informował o grupach mniejszościowych lub defaworyzowanych zamieszkujących Polskę, przełamywał stereotypy, a także promował równe traktowanie i różnorodność. W okresie od kwietnia do listopada 2011 r. wyemitowano 28 odcinków programu.

Zapobieganie wszelkim formom dyskryminacji osób niepełnosprawnych.

Jednym z grantów blokowych w ramach Mechanizmów Finansowych był Fundusz dla Organizacji Pozarządowych²⁶⁹. Fundusz wspierał realizację trzech komponentów:

- Demokracja i społeczeństwo obywatelskie (Operator - Fundacja „Fundusz Współpracy”);
- Ochrona środowiska i zrównoważony rozwój oraz Równe szanse i integracja społeczna (Operator dla tych dwóch obszarów – ECORYS Polska Sp. z o.o.).

W ramach komponentu *Demokracja i społeczeństwo obywatelskie* jako jedno z przykładowych działań w ramach obszaru poszanowanie zasad demokracji wskazano walkę z wszelkimi formami dyskryminacji w stosunku do osób niepełnosprawnych,

²⁶⁹ Wszystkie projekty w ramach Funduszu dla Organizacji Pozarządowych zakończyły się wraz z końcem 2010 r., w 2011 roku nie realizowano już projektów w ramach tego instrumentu.

poprzez rzecznictwo praw osób niepełnosprawnych pod kątem ich uczestnictwa w życiu społecznym, zwiększenia ich dostępu do informacji, pomocy prawnej i wymiaru sprawiedliwości. Komponent *równe szanse i integracja społeczna* miał na celu wsparcie organizacji pozarządowych w działaniach na rzecz poprawy sytuacji grup zagrożonych wykluczeniem społecznym i ich integracji z resztą społeczeństwa, m.in. poprzez programy integracyjne i rehabilitacyjne, budowę infrastruktury oraz poprawę usług dedykowanych osobom niepełnosprawnym. Poza aspektem społecznym wspomniane działania koncentrowały się także na zwiększaniu dostępu niepełnosprawnych dzieci i młodzieży do edukacji oraz aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym.

Przeciwdziałanie Wykluczeniu Społecznemu

Biuro Pełnomocnika Prezesa Rady Ministrów do spraw Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu prowadziło analizy zasadności i celowości propozycji rozwiązań legislacyjnych przedkładanych Pełnomocnikowi w zakresie problematyki wykluczenia społecznego, w tym osób niepełnosprawnych. Jako szczególnie istotną propozycję należy wymienić uchylene art. 10 *ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej* zawieszającego wypłatę renty socjalnej przysługującej osobom niepełnosprawnym z powodu osiągania przychodów z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego.

Biuro Pełnomocnika Prezesa Rady Ministrów do spraw Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu koordynowało wdrożenie krajowego programu „*Wczesnej pomocy dzieciom z zaburzeniami rozwoju (0-7)*”, w związku z zakończeniem w grudniu 2011 r. programu „*Wczesna pomoc dziecku niepełnosprawnemu*” realizowanego przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, od marca 2010 r. opracowanego w celu dalszego finansowania działań placówek uczestniczących w pilotażowym programie rządowym: WWKCS 2005-2007 (*Wczesna wielospecjalistyczna kompleksowa spójna i ciągła pomoc dziecku niepełnosprawnemu i zagrożonemu niepełnosprawnością*). W efekcie działań Biura:

- zdiagnozowano bariery międzyresortowe dot. systemu pomocy dziecku niepełnosprawnemu (przede wszystkim dot. finansowania placówek wczesnej interwencji z trzech źródeł: NFZ, MEN, PFRON),
- we współpracy z grupą inicjatywną wypracowano propozycje zmian w systemie, które obejmowały: model opieki w interdyscyplinarnej placówce wczesnej pomocy, wykaz głównych jednostek chorobowych dających wskazania do udzielania wczesnej pomocy, standard świadczeń realizowanych w ramach programu, modelowe działania w odniesieniu do dziecka i rodziny,
- uzyskano opinie i stanowiska resortów zaangażowanych w problem oraz deklarację woli działania ze strony MEN, MZ oraz Pana Ministra (przy negatywnej opinii NFZ, PFRON);

Z inicjatywy Pełnomocnika zadanie opracowania programu zostało przekazane do Ministerstwa Zdrowia (Departament Matki i Dziecka), gdzie projekt będzie kontynuowany.

Działania adresowane bezpośrednio lub pośrednio do osób niepełnosprawnych w ramach realizowanych w 2011 r. programów współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej i innych środków pomocowych²⁷⁰

²⁷⁰ Prace legislacyjne Ministerstwa Rozwoju Regionalnego:

- Rozporządzenie Ministra Rozwoju Regionalnego z dnia 20 czerwca 2008 r. w sprawie udzielania przez Polską Agencję Przedsiębiorczości pomocy finansowej w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (Dz. U. Nr 111, poz. 710), nowelizowanego w 2008 r., w 2010 oraz ostatnio dnia 27 października 2011 r. (Dz. U. Nr 233, poz. 1384);
- Rozporządzenie Ministra Rozwoju Regionalnego z dnia 6 maja 2008 r. w sprawie udzielania pomocy publicznej w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (Dz. U. Nr 90, poz. 557 i Nr 224, poz. 1484), które następnie zostało uchylone i zastąpione rozporządzeniem Ministra Rozwoju Regionalnego z dnia 15 grudnia 2010 r. o tym samym tytule, opublikowanym w Dz. U. Nr 239, poz. 1598 oraz znówelizowanym 20 października 2011 r. (Dz. U. Nr 233, poz. 1383);

Program Operacyjny Kapitał Ludzki (PO KL).

Program Operacyjny Kapitał Ludzki jest realizowany zgodnie z horyzontalną zasadą równych szans. Osoby niepełnosprawne jako jedna z grup defaworyzowanych na rynku pracy mogą korzystać ze wszystkich Działań i Poddziałań PO KL. Jednocześnie na rzecz wsparcia osób niepełnosprawnych wyodrębniono Poddziałanie 1.3.6²⁷¹. (wdrażane od początku realizacji PO KL) i Działanie 7.4²⁷²

W 2011 r. w projektach współfinansowanych z EFS udział rozpoczęło ponad 82 tys. osób niepełnosprawnych, co stanowi 3,3% wszystkich uczestników projektów. W 2011 r. Instytucja Zarządzająca PO KL²⁷³ zdecydowała o wyodrębnieniu w Szczegółowym Opisie Priorytetów PO KL (SzOP) nowego działania adresowanego wyłącznie do osób niepełnosprawnych i ich otoczenia – Działanie 7.4 *Niepełnosprawni na rynku pracy*, którego celem jest aktywizacja społeczno-zawodowa osób niepełnosprawnych i poprawa dostępu do zatrudnienia dla tych osób. Alokacja finansowa nowego działania wynosi ponad 44,4 mln euro, w tym środki Europejskiego Funduszu Społecznego stanowią – 37,7 mln euro. W ramach ww. działania wsparcie dla poszczególnych osób niepełnosprawnych musi odbywać się na podstawie przygotowanego dla tej osoby indywidualnego planu działania, opracowanego w oparciu o analizę predyspozycji zawodowych danej osoby niepełnosprawnej. Przewidziane w działaniu formy wsparcia obejmują zarówno instrumenty o charakterze zatrudnieniowym (np. kursy i szkolenia umożliwiające nabycie, podniesienie lub zmianę kwalifikacji i kompetencji zawodowych, staże i praktyki zawodowe, poradnictwo zawodowe), ale także narzędzia służące aktywizacji społecznej (np. wsparcie psychologiczne, szkolenia i kursy umożliwiające nabycie i rozwijanie kompetencji społecznych, niezbędnych na rynku pracy, usługi społeczne przewyższające indywidualne bariery w integracji społecznej i powrocie na rynek pracy). Zakłada się, że w projektach realizowanych ramach Działania 7.4 weźmie udział 9.028 osób niepełnosprawnych.

Mechanizm Finansowy EOG oraz Norweski Mechanizm Finansowy 2004-2009.

W roku 2011 w ramach Priorytetu 5 „Opieka zdrowotna i opieka nad dzieckiem” pierwszej edycji Mechanizmów Finansowych realizowano 6 projektów ukierunkowanych na aktywizację społeczno-zawodową oraz ruchową osób niepełnosprawnych. Głównym celem niniejszego priorytetu była poprawa warunków zdrowotnych społeczeństwa poprzez m.in. programy promocji zdrowia i profilaktyki, poprawę jakości usług w jednostkach ochrony zdrowia, zwiększenie dostępności, usprawnienie podstawowej oraz specjalistycznej opieki zdrowotnej.

- ***Tworzenie otwartej strefy rekreacji dziecięcej na terenie m. Skwierzyna*** – celem projektu było ułatwienie dzieciom i młodzieży, w tym osobom niepełnosprawnym, dostępu do

-
- Rozporządzenie Ministra Rozwoju Regionalnego z dnia 8 grudnia 2010 r. w sprawie udzielania pomocy na szkolenia w ramach regionalnych programów operacyjnych (Dz. U. Nr 235, poz.1535);
 - Rozporządzenie Ministra Rozwoju Regionalnego z dnia 7 kwietnia 2008 r. w sprawie udzielania przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości pomocy finansowej w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka (Dz.U. Nr 68, poz. 414).

Powyższe akty prawne w swej istocie mają na celu podniesienie kwalifikacji osób niepełnosprawnych dzięki możliwości uczestniczenia w różnego typu szkoleniach oraz zwiększenia zatrudnienia osób niepełnosprawnych przez subsydiowanie ich zatrudnienia.

²⁷¹ W ramach działania 1.3.6 PO KL realizowane są projekty systemowe Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Projekty te są adresowane do osób niepełnosprawnych z niepełnosprawnościami sprzężonymi i rzadko występującymi. Do końca 2011 r. w ramach Poddziałania 1.3.6 podpisano 15 umów o dofinansowanie o wartości 116,4 mln zł. Do końca ubiegłego roku zakończono realizację 7 z nich o wartości ponad 28,7 mln zł. W samym 2011 r. zakończono 4 projekty o wartości blisko 20,7 mln zł. Jednocześnie w 2011 r. oraz na początku 2012 r. prowadzone były prace nad Planem działania (rocznymi dokumentami planistycznymi, określającymi m.in. planowane na dany rok projekty systemowe, konkursy i kryteria wyboru projektów) dla Priorytetu I na 2012 r. W efekcie tych prac zaplanowano uruchomienie w 2012 r. 6 nowych projektów systemowych w ramach Poddziałania 1.3.6 na łączną kwotę przekraczającą 69,7 mln zł.

²⁷² O wprowadzeniu działania zdecydowano w 2011 r. i będzie ono realizowane od 2012 r.. Szczegółowa informacja zawarta jest w załączniku nr 19. W 2011 r., w trakcie prac nad Planami działania na 2012 rok, Instytucja Zarządzająca PO KL wymagała od Instytucji Pośredniczących, aby w każdym województwie zaplanowany został konkurs w ramach Działania 7.4. W efekcie w 2012 roku we wszystkich województwach takie konkursy zostały zaplanowane i zostaną przeprowadzone.

²⁷³ **Hełkroć mowa w niniejszej :Informacji...” o Instytucji Zarządzającej Programem Operacyjnym Kapitał Ludzki oznacza to, że Instytucją Zarządzającą PO KL jest Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.**

sportowych zajęć pozaszkolnych poprzez stworzenie odpowiedniej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, zaś celem ogólnym poprawa ich zdrowia fizycznego i psychicznego oraz zmniejszenia występowania defektów fizycznych i patologii społecznej. Projekt realizował m.in. zadanie pn. „Opieka rehabilitantów podczas zajęć z dziećmi i młodzieżą niepełnosprawną”, dzięki któremu odbyło się 360 godzin rehabilitacji osób niepełnosprawnych. Ponadto w ramach projektu zorganizowano "Regionalną Olimpiadę Lekkoatletyczną dla Osób Niepełnosprawnych" oraz „Ponadregionalne Spotkanie Dzieci Niepełnosprawnych”. Realizacja projektu została zakończona w kwietniu 2011 r.;

- **Ogólnodostępne strefy rekreacji dziecięcej na terenie Miasta Gniezna** – celem projektu był remont i doposażenie 11 placów zabaw oraz realizacja ogólnodostępnych zajęć ogólnorozwojowych i integracyjnych dla dzieci i młodzieży do 18 roku życia. Istotną częścią projektu były zajęcia ogólnorozwojowe i integracyjne dla dzieci niepełnosprawnych z pełnosprawnymi oraz ćwiczenia korekcyjne na wyremontowanych placach zabaw. Realizacja projektu została zakończona w marcu 2011 r.;
- **Promocja zdrowia w Gminie Stare Babice poprzez stworzenie strefy rekreacji dziecięcej** – celem projektu była promocja zdrowego trybu życia i aktywności fizycznej wśród dzieci i młodzieży a w szczególności zaangażowanie dzieci niepełnosprawnych. W ramach projektu organizowano zajęcia sportowe na wybudowanych obiektach – strefach rekreacji dziecięcej, w tym specjalne zajęcia przeznaczone dla dzieci niepełnosprawnych oraz zajęcia integracyjne. Realizacja projektu została zakończona w kwietniu 2011 r.;
- **Rozwój usług edukacyjnych i rehabilitacyjnych w Ośrodku „Radość Życia” w Sandomierzu** – celem projektu było stworzenie szkoły przygotowującej do pracy osoby upośledzone intelektualnie. Rodzaj prowadzonych zajęć został dopasowany do jednostkowych uwarunkowań uczniów. W ramach programu edukacyjno-rehabilitacyjnego prowadzono takie zajęcia jak: funkcjonowanie osobiste i społeczne, którego celem jest utrwalenie i poszerzenie zakresu posiadanej wiedzy, kształcenie kompetencji społecznych, zdolności adaptacyjnych i nabywanie nowych umiejętności umożliwiających samodzielne, niezależne funkcjonowanie tych uczniów poprzez m.in.: kształtowanie umiejętności posługiwania się narzędziami, maszynami i urządzeniami oraz opanowanie prostych umiejętności i czynności pracy; rozwijanie wiedzy o kulturze własnego regionu i jej związku z kulturą Polski; rozwijanie zainteresowań, w szczególności muzycznych, plastycznych i sportowych; przygotowanie do aktywnego uczestnictwa w różnych formach życia społecznego na równi z innymi członkami danej zbiorowości, pełnienia różnych ról społecznych; muzykoterapia, zajęcia teatralne, hydroterapia, ćwiczenia ogólnie usprawniające w obrębie całego ciała, terapia sztuką - zajęcia plastyczne usprawniające manualnie oraz praktyki. W ramach projektu zatrudniono nauczycieli, terapeutów, rehabilitantów, pomocników nauczycieli oraz osoby do prowadzenia praktyk. Realizacja projektu została zakończona w kwietniu 2011 r.;
- **Żyjmy zdrowo - razem - integracja społeczna, profilaktyka zdrowotna oraz promocja zdrowego stylu życia wśród dzieci w wieku przedszkolnym** – projekt był skierowany do dzieci w wieku przedszkolnym, w tym zakładał także integrację dzieci niepełnosprawnych. W ramach projektu odbyły się zajęcia oraz imprezy w grupach integracyjnych prowadzone przez specjalistów z różnych dziedzin. Osoby zatrudnione w placówkach przedszkolnych uczęszczały na specjalistyczne studia podyplomowe ułatwiające pracę także z dziećmi niepełnosprawnymi. Realizacja projektu została zakończona w kwietniu 2011 r.;
- **Program rozwoju ogólnopolskiej sieci ośrodków telerehabilitacji słuchowej** – w ramach projektu beneficjent utworzył ogólnopolską sieć ośrodków telerehabilitacji słuchowej, której celem jest poprawa dostępności do najnowocześniejszych usług medycznych dla osób niepełnosprawnych. Został zakupiony planowany sprzęt, łącza internetowe oraz

oprogramowanie. Ponadto beneficjent nawiązał współpracę z ośrodkami partnerskimi, zatrudnił personel oraz przeprowadził specjalistyczne szkolenia dla osób zaangażowanych w realizację projektu. Realizacja projektu została zakończona w kwietniu 2011 r.

Mechanizm Finansowy EOG oraz Norweski Mechanizm Finansowy 2009-2014.

„W czerwcu 2011 r. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego podpisało Memoranda of Understanding dotyczące nowej perspektywy Mechanizmów Finansowych. Zgodnie z ich postanowieniami zadeklarowano chęć ustanowienia nowego Funduszu dla Organizacji Pozarządowych, którego jednym z priorytetów będzie wsparcie społeczeństwa obywatelskiego. Poza aktywizacją społeczną, do głównych obszarów tematycznych istotnych z punktu widzenia osób niepełnosprawnych będzie można zaliczyć zwalczanie dyskryminacji, zapewnienie określonym grupom większej ilości usług społecznych i podstawowych oraz przeciwdziałanie nierównościom społecznym, ubóstwu i wykluczeniu, m.in. na obszarach wiejskich

Szwajcarsko-Polski Program Współpracy

W 2011 roku kontynuowano prace nad przygotowaniem 4 programów w ramach Celu 2:

- ***Poprawa jakości usług świadczonych w domach pomocy społecznej i placówkach opiekuńczo – wychowawczych***, program realizowany przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie. W grudniu 2011 program znajdował się w końcowej fazie przygotowania;
- ***Poprawa infrastruktury domów pomocy społecznej i/lub placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz podnoszenie kwalifikacji personelu w tym również pielęgniarek i pielęgniarzy ww. instytucji***, program realizowany przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Rzeszowie. Umowa ws. Programu pomiędzy Krajową Instytucją Koordynującą a Stroną Szwajcarską podpisana w grudniu 2011 r. Planowany termin rozpoczęcia realizacji programu styczeń – 2012 r.;
- ***Podniesienie jakości usług świadczonych w Jednostkach Organizacyjnych Pomocy Społecznej w celu wzmocnienia podmiotowości i aktywności życiowej podopiecznych***, program realizowany przez Województwo Świętokrzyskie. Umowa ws. Programu pomiędzy Krajową Instytucją Koordynującą a Stroną Szwajcarską podpisana w grudniu 2011. Planowany termin rozpoczęcia realizacji programu styczeń – 2012 r.;
- ***Pomocna dłoń pod bezpiecznym dachem***, program realizowany przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie. Umowa ws. Programu pomiędzy Krajową Instytucją Koordynującą a Stroną Szwajcarską podpisana w grudniu 2011 r. Planowany termin rozpoczęcia realizacji programu styczeń – 2012 r.

Ponadto, pod koniec 2010 r. uruchomiono w ramach programu szwajcarskiego Fundusz dla Organizacji Pozarządowych - z Operatorem - firmą Ecorys Polska Sp. z o.o., stawiający sobie za cel przede wszystkim wsparcie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego. W ramach przedmiotowego Funduszu, od 2011 r. organizacje pozarządowe niezależnie od profilu działalności, mają możliwość składania projektów promujących aktywny udział obywateli w życiu publicznym oraz rozwijających aktywność i postawy obywatelskie we wszystkich grupach społecznych. Ze względu na szeroki zakres aktywizowania i integrowania obywateli, wśród wnioskodawców i beneficjentów znajdują się również organizacje działające na rzecz osób niepełnosprawnych

Zgodność projektu z polityką równych szans dotyczy wszystkich projektów realizowanych w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013. Projekt powinien mieć co najmniej neutralny lub pozytywny wpływ na powyższą politykę. Neutralny wpływ na politykę równych szans oznacza, że projekt nie prowadzi do dyskryminacji ze względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, niepełnosprawność, wiek, orientację seksualną, religię lub światopogląd. Projekt może zostać uznany za posiadający pozytywny wpływ na politykę równości szans, jeżeli np. jego realizacja przyczyni się do likwidacji barier

w dostępie do zatrudnienia. Co do zasady projekty realizowane w ramach POPT 2007-2013 mają neutralny wpływ na politykę w zakresie równości szans.

Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka (POIG)

W ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka wdrażane jest działanie 8.3. *Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu – eInclusion*. Działanie ma na celu zapewnienie dostępu do Internetu dla osób zagrożonych wykluczeniem cyfrowym z powodu trudnej sytuacji materialnej lub niepełnosprawności.

W roku 2011 odbyły się dwa nabory w ramach działania 8.3. Obecnie jednostki samorządu terytorialnego, konsorcja jednostek samorządu terytorialnego oraz konsorcja jednostek samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi realizują 218 projektów.

Przykładem może być tu projekt realizowany od 2009 roku przez Gminę Brańszczyk pt.: „Internet szansą wszechstronnego rozwoju mieszkańców gminy Brańszczyk”. Budżet projektu wynosi 1.216.112,66 zł w tym środki przeznaczone na wkład własny Beneficjenta wynoszą 182.416,90 zł. Przedmiotowy projekt dotyczy zapewnienia sprzętu komputerowego z dostępem do Internetu mieszkańcom Gminy Brańszczyk, zagrożonym wykluczeniem cyfrowym ze względu na trudną sytuację finansową lub niepełnosprawność. Celem projektu jest wyłonienie spośród wnioskodawców ostatecznych odbiorców – 141 rodzin o niskim statusie materialnym oraz niepełnosprawnych z terenu Gminy Brańszczyk, które przez okres 8 lat korzystać będą ze sprzętu komputerowego i Internetu dofinansowanego ze środków UE. Dzięki uczestnictwu w tego typu projektach osoby zagrożone wykluczeniem cyfrowym mają możliwość integracji społecznej, a co za tym idzie – zwłaszcza w odniesieniu do osób niepełnosprawnych – następuje proces ich aktywizacji na różnych płaszczyznach, np. w zakresie edukacji, kultury, działalności gospodarczej, sportu, pracy, dostępu do informacji oraz usług, etc.

Szczegółowe informacje dotyczące konkretnych projektów realizowanych w ramach działania 8.3 można uzyskać we właściwej instytucji pośredniczącej czyli w Ministerstwie Administracji i Cyfryzacji.

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko (POIiŚ)

Instytucja Zarządzająca realizując i wdrażając projekty kładzie duży nacisk na zapewnienie możliwości realizacji potrzeb osób niepełnosprawnych takich jak:

- dostęp do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym,
- życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych, w tym:
 - ✦ dostępu do urzędów, punktów wyborczych i obiektów użyteczności publicznej,
 - ✦ swobodnego przemieszczania się i powszechnego korzystania ze środków transportu,
 - ✦ dostępu do informacji,
 - ✦ możliwości komunikacji międzyludzkiej.
- pełnego uczestnictwa w życiu publicznym, społecznym, kulturalnym, artystycznym, sportowym oraz rekreacji i turystyce odpowiednio do swych zainteresowań i potrzeb.

Z uwagi na charakter Programu, który wspiera przede wszystkim projekty infrastrukturalne, priorytetowo traktowane są inwestycje, których elementy stanowią zmiany techniczne istniejącej infrastruktury lub tworzenie nowej, z uwzględnieniem dostępności dla osób niepełnosprawnych. Szczególne znaczenie ma stosowanie tej zasady podczas wdrażania priorytetów w zakresie transportu publicznego oraz infrastruktury społecznej.

Ocena wpływu projektów na zasadę równości szans jest jednym z elementów kryteriów wyboru projektów w priorytetach:

- VII Transport przyjazny środowisku,
- XI Kultura i dziedzictwo kulturowe,
- XII Bezpieczeństwo zdrowotne i poprawa efektywności systemu ochrony zdrowia,

- XIII Infrastruktura szkolnictwa wyższego,
- (XIV i XV) Priorytetach pomocy technicznej.

Jako przykłady dobrych praktyk w zakresie realizacji założeń polityki równych szans w inwestycjach wdrażanych w ramach POIiŚ, można podać wszelkie udogodnienia zapewniające pozytywny wpływ na tę politykę w różnorodnych przedsięwzięciach w zakresie sektora kultury. Częścią tych projektów są rozwiązania skoncentrowane na przystosowaniu do potrzeb osób niepełnosprawnych i ich opiekunów miejsc na widowniach, wyposażeniu budynków w systemy wind i podjazdów dla osób niepełnosprawnych ruchowo, przebudowaniu ciągów komunikacyjnych wraz z zastosowaniem dogodnych rozwiązań architektoniczno – budowlanych, korzystnie wpływających na poprawę warunków funkcjonowania osób niepełnosprawnych, wyposażeniu łazienek, zastosowaniu najnowszych rozwiązań technicznych, w tym o charakterze multimedialnym, ułatwiających korzystanie z dostępnej infrastruktury.

Podobnie w przypadku inwestycji realizowanych w sektorze nauki przewiduje się wiele rozwiązań zapewniających pozytywny wpływ na tę politykę, takich jak oznaczenia dla niedowidzących, dostosowanie infrastruktury dla niewidomych, niedosłyszących, głuchoniemych, upośledzonych, a także wszelkie dodatkowe rozwiązania architektoniczno – budowlane korzystnie wpływające na poprawę warunków funkcjonowania osób niepełnosprawnych.

Projekty realizowane w ramach XI priorytetu Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko „Kultura i dziedzictwo kulturowe” są zgodne z zapisami Karty Praw Osób Niepełnosprawnych (KPON), w szczególności w zakresie dostępu do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu kulturalno-artystycznym (§1, pkt 1 KPON), w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych (§1, pkt 8 KPON). Dostępność dla osób niepełnosprawnych jest jednym z kryteriów, których należy przestrzegać w poszczególnych fazach realizacji inwestycji. Kwestia ta jest przedmiotem oceny projektów w ramach kryterium merytorycznego I stopnia „*Wpływ projektu na poprawę dostępności do kultury*”.

W 2011 r. podpisane zostały kolejne umowy o dofinansowanie projektów m.in. w zakresie rozwoju infrastruktury kultury oraz infrastruktury szkolnictwa artystycznego. W projektach tych przyjęto rozwiązania techniczno-organizacyjne zakładające zwiększenie dostępności obiektów dla osób niepełnosprawnych np.:

w ramach projektu pn. „**Rozbudowa i modernizacja Biblioteki Głównej Województwa Mazowieckiego**” zapewnione zostaną warunki techniczne niezbędne do korzystania z obiektu przez osoby niepełnosprawne i korzystające z wózków inwalidzkich. Zaprojektowane zostały kabiny sanitarne dla osób niepełnosprawnych oraz dźwigi osobowe komunikujące wszystkie poziomy budynków, istniejących i modernizowanych.

w ramach projektu pn. „**Budowa nowego budynku ogólnokształcącej szkoły muzycznej I i II st. im. Karola Szymanowskiego we Wrocławiu**” zakłada się powstanie obiektu w pełni dostosowanego do potrzeb osób niepełnosprawnych. Usunięcie barier architektonicznych umożliwi jednocześnie zwiększenie dostępu osób niepełnosprawnych do oferty edukacyjno-kulturalnej, oferowanej przez szkołę.

Z uwagi na fakt, iż projekty dofinansowane w ramach XI priorytetu PO IiŚ znajdują się w trakcie realizacji lub w przypadku kilku inwestycji – rozliczenia końcowego, w chwili obecnej nie jest możliwe określenie efektów, w tym w zakresie wdrożenia działań na rzecz osób niepełnosprawnych. Na podstawie szacowanych wartości wskaźników produktu dla poszczególnych działań XI priorytetu POIiŚ, na koniec 2015 roku zakłada się, że zrealizowane zostanie:

- działanie 11.1 – 60 obiektów dziedzictwa kulturowego, zapewniających dostęp dla osób niepełnosprawnych;
- działanie 11.2 – 19 obiektów instytucji kultury (wybudowanych lub przebudowanych), zapewniających dostęp dla osób niepełnosprawnych;

- działanie 11.3 – 28 obiektów infrastruktury szkół wyższych/szkół, zapewniających dostęp dla osób niepełnosprawnych.

Projekty w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego

Komenda Wojewódzka Państwowej Straży Pożarnej w Opolu uczestniczy w projekcie „*Krok ku bezpieczeństwu –wdrożenie technologii informacyjno-komunikacyjnych przez Państwową Straż Pożarną w woj. opolskim*” w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego 2007-2013.

Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Grajewie w 2010r. złożyła wniosek o dofinansowanie projektu w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki Działanie 7.3 Inicjatywy lokalne na rzecz aktywnej integracji „Straż pożarna i kwalifikacje to bezpieczna droga do integracji”, na który została podpisana umowa z Marszałkiem Województwa Podlaskiego. Głównym celem projektu była „integracja społeczna mieszkańców powiatu grajewskiego zamieszkujących obszary wiejskie - głównie osób dotkniętych niepełnosprawnością intelektualną”. Grupę docelową objętą wsparciem projektu stanowiły osoby niepełnosprawne w wieku powyżej 15 lat nieaktywne zawodowo lub uczące się. Osoby te samodzielnie nie podjęłyby starań, aby zdobyć wiedzę o sposobie zachowania się w sytuacjach kryzysowych. Wykorzystają nabyte umiejętności poprzez podniesienie swojej zdolności do zatrudnienia, zmiany profilu pracy lub w życiu prywatnym.

Projekty dofinansowane w ramach Funduszu Wymiany Kulturalnej

W latach 2008 – 2011 w ramach FWK do dofinansowania wybrano 72 projekty, z których cztery adresowane są bezpośrednio i pośrednio do osób niepełnosprawnych. W 2011 r. nie odbył się żaden nabór wniosków w ramach FWK.

Projekty adresowane pośrednio do osób niepełnosprawnych:

- Miasto Stołeczne Warszawa „**Przełamywanie barier. Wymiana wiedzy i doświadczeń ekspertów z dziedziny ochrony dziedzictwa kulturowego w zakresie adaptacji obiektów zabytkowych dla potrzeb osób niepełnosprawnych**”. Urzędy m. st. Warszawy i Bergen wybrały obiekty i zespoły obiektów zabytkowych, a następnie zleciły opracowanie wytycznych do adaptacji obiektów dla osób niepełnosprawnych.
- Galeria Sztuki Współczesnej Bunkier Sztuki „**Ekonomia utraty, Joanna Pawlik i Elin Drougge**”. Projekt odwoływał się do idei zrównoważonego rozwoju działania na rzecz przełamywania barier i włączenia społecznego osób niepełnosprawnych. Projekt w szczególności kładł nacisk na przeciwdziałanie dyskryminacji kobiet niepełnosprawnych.
- Międzynarodowe Centrum Kultury „**Zarządzanie miejscami wpisanymi na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO w Polsce i Norwegii**”. Projekt zakładał m.in. promocję miejsc Światowego Dziedzictwa UNESCO wśród różnych grup odwiedzających oraz kwestie dostępności obiektów dziedzictwa dla niepełnosprawnych.

Projekt adresowany bezpośrednio do osób niepełnosprawnych:

- Polski Związek Niewidomych „**Chopin dla niewidomych**”. Celem bezpośrednim projektu było udostępnienie dorobku Fryderyka Chopina niewidomym i słabo widzącym. Wypracowano produkty - nuty w wersji brajlowskiej i powiększonym druku, film z audio deskrypcją, wydawnictwa o Chopinie i niewidomych muzykach, opracowanie ścieżki kariery niewidomych muzyków.

Projekty dofinansowane w ramach programu

Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

W roku 2011 w ramach programu *Promesa MKiDN* do dofinansowania wybrano 11 projektów, z których 8 zostało pośrednio adresowanych do osób niepełnosprawnych.

1. Muzeum Historyczne w Sanoku „**Rewitalizacja wzgórza zamkowego - najstarszej części miasta Sanoka**”. Efekt projektu będzie udostępniony osobom niepełnosprawnym.

2. Zamek Królewski na Wawelu-Państwowe Zbiory Sztuki „*Konserwacja elewacji zewnętrznych i renowacja dachu Zamku w Pieskowej Skale oraz poprawa warunków udostępniania obiektu*”. Projekt dotyczący adaptacji budynku na centrum promocji i informacji na Wawelu, ma także na celu zlikwidowanie barier utrudniających poruszanie się osób niepełnosprawnych.
3. Akademia Muzyczna im. F. Nowowiejskiego w Bydgoszczy „*Roboty odtworzeniowo-konserwatorskie zabytkowej sali koncertowej oraz elewacji zabytkowego budynku z przywróceniem jej XIX-wiecznego stanu zgodnie z zatwierdzonym projektem*”. Projekt zakłada ułatwienia dla osób niepełnosprawnych.
4. Parafia Archikatedralna św. Jana Chrzciciela w Warszawie „*Skarbiec dziedzictwa kultury – Bazylika Archikatedralna i Muzeum Archidiecezji Warszawskiej*” Projekt przewiduje likwidację barier dostępowych do przestrzeni publicznej poprzez zapewnienie dostępu osobom niepełnosprawnym poprzez windę oraz podnośniki dla niepełnosprawnych
5. Teatr Polski we Wrocławiu w projekcie „*Modernizacja sceny im. J. Grzegorzewskiego w Teatrze Polskim we Wrocławiu wraz z zakupem niezbędnego sprzętu*” wprowadza udogodnienia m.in. dla osób słabo słyszących
6. Dom Zakonny Misjonarzy Oblaci Maryi i Niepokalanej Klasztor Święty Krzyż „*Przebudowa skrzydła północnego Klasztoru Misjonarzy Oblatów Maryi Niepokalanej Sanktuarium Relikwii Krzyża Świętego – część kulturalno – edukacyjna*”. W ramach projektu zostanie stworzona sala wystawowa, sale edukacyjne i czytelnia Biblioteki Świętokrzyskiej w pełni przystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych.
7. Klasztor Męski Zwiastowania NMP w Supraślu „*Rewitalizacja części zabytkowych pomieszczeń klasztornych na potrzeby turystyczne – część programowa Akademii Supraskiej (Etap II)*”. Projekt będzie w pełni przystosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych.
8. Parafia Prawosławna p.w. Św. Jana Teologa w Chełmie „*Chełm – rewitalizacja zabytkowej cerkwi p.w. Św. Jana Teologa wraz z otoczeniem*”. Efekt projektu będzie udostępniony osobom niepełnosprawnym.

W latach 2008-2011 w ramach programu *Promesa MKiDN* wybrano 93 projekty, z czego 60 adresowanych było pośrednio do osób niepełnosprawnych.

W latach 2008-2011 najważniejszymi działaniami prowadzącymi do optymalizacji podjętych przedsięwzięć w celu urzeczywistnienia praw osób niepełnosprawnych w przypadku programu *Promesa MKiDN* było umieszczania w kryteriach oceny projektów konkursowych zagadnień związanych m.in. ze skierowaniem do wielu grup społecznych, w tym do grup zagrożonych ryzykiem wykluczenia; powszechną dostępnością obiektów; dostosowaniem do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Działalność naukowo-badawcza w zakresie problemów związanych z niepełnosprawnością

Problemy związane z niepełnosprawnością, prawami osób nią dotkniętych i ich zabezpieczeniem społecznym, były i są nadal ważnym nurtem podstawowej działalności Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych²⁷⁴ – m.in. naukowo-badawczej²⁷⁵, publikacyjnej²⁷⁶.

²⁷⁴ Jednostka nadzorowana przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej

²⁷⁵ Podejmowane przez IPiSS badania naukowe, zwykle są kończone publikacjami zwartymi (raportami, monografiami bądź ekspertyzami), często także konferencjami podsumowującymi wyniki przeprowadzonych badań, z prezentacją wniosków, konkluzji i rekomendacji merytorycznych, adresowanych do organów decyzyjnych oraz instytucji i organizacji w praktyce realizujących zadania ustawowe w obszarze urzeczywistnienia praw osób niepełnosprawnych. Zakres przedmiotowy badań i ich liczba wynikają ze zgłaszanych potrzeb i zamówień oraz własnych inicjatyw IPiSS, limitowanych możliwościami ich sfinansowania przez sam Instytut.

²⁷⁶ W roku 2011 IPiSS był współautorem i wydawcą publikacji – pracy zbiorowej nt. „Integracja społeczna przez pracę. Aspekty makroekonomiczne i regionalne”, wspólnie z Komitetem Nauk o Pracy i Polityce Społecznej PAN, Wyższą Szkołą Ekonomiczną w Białymstoku oraz Wydziałem Ekonomii i Zarządzania Uniwersytetu Białostockiego. W Części III opracowania – Działania na rzecz integracji społecznej zostały podjęte m.in. problemy: • Rola ekonomii społecznej w integracji i aktywizacji zawodowej grup defaworyzowanych na rynku pracy; • Integracja społeczna osób niepełnosprawnych poprzez pracę; • Aktywność zawodowa i uwarunkowania zatrudnienia osób niepełnosprawnych; • Wybrane formy aktywizacji zawodowej osób defaworyzowanych na rynku pracy, w tym • Aktywność zawodowa osób niepełnosprawnych.

W 2011 r. realizowano następujące projekty naukowo-badawcze:

- Interdyscyplinarny projekt badawczy – **„Orzekanie o niepełnosprawności i niezdolności do pracy. Aspekt społeczny, medyczny, instytucjonalny i finansowy”**.

Praca zaplanowana jako projekt rządowy: „Orzekanie o niepełnosprawności i niezdolności do pracy”, finansowany przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON). Celem projektu jest przygotowanie podstaw do wprowadzenia systemowych zmian w orzekaniu o niepełnosprawności i niezdolności do pracy w Polsce.

W ub.r. przeprowadzono wszystkie zaplanowane badania empiryczne: **a)** badania fokusowe lekarzy orzeczników ze wszystkich instytucji, w których ma miejsce postępowanie orzecznicze wobec osób dorosłych, **b)** badanie ankietowe (ankieta elektroniczna) lekarzy orzeczników ze wszystkich instytucji, prowadzących działalność w zakresie orzecznictwa lekarskiego, **c)** reprezentatywne ogólnopolskie badanie ankietowe zdrowia i niepełnosprawności osób posiadających orzeczenie lekarskie.

Opracowano ekspertyzy na temat orzecznictwa lekarskiego, w tym prawne i instytucjonalne. Przygotowano dane do badań porównawczych w Holandii, Wielkiej Brytanii i Republice Federalnej Niemiec.²⁷⁷

- **„Polityka społeczna wobec osób niepełnosprawnych”** – projekt badawczy realizowany na potrzeby i zlecenie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej. Celem projektu jest monitorowanie i bieżąca analiza oraz rekomendowanie zmian.

W ramach tematu w roku 2011 zostało przygotowane do druku, specjalne wydanie miesięcznika „Polityka Społeczna”, na temat „Zdrowie i niepełnosprawność a możliwości i warunki samodzielnego życia i pracy osób z niepełnosprawnością”,²⁷⁸

- **„Polityka społeczna wobec osób starszych z ograniczoną samodzielnością”**, projekt realizowany na potrzeby i zlecenie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej.

Celem pracy jest monitorowanie i analiza funkcjonowania instytucji orzecznictwa lekarskiego. Badanie o charakterze pracy ciągłej, dyskontowanej w opracowaniach i raportach dotyczących zagadnień i wyników szczegółowych. W roku 2011 opracowano i przygotowano do publikacji w „Polityce Społecznej”, w I kwartale 2012 r., artykuł nt. poziomu niesprawności funkcjonalnej w wybranych krajach europejskich, także w angielskiej wersji językowej. Kontynuacja w roku 2012.

- **„Strategie polityki społecznej tworzone na nową dekadę XXI wieku”**. W ramach zrealizowanego tematu opracowano nowe zagadnienia dotyczące takich wymiarów polityki społecznej, jak budowanie kapitału społecznego oraz wprowadzanie polityki spójności. Przygotowano artykuł oraz zainicjowano i zredagowano specjalny numer „Polityki Społecznej” Nr 5–6/2011 poświęcony tym zagadnieniom w Polsce i w Europie.

²⁷⁷ Zakończenie prac i podsumowanie w formie raportu (publikacji zwartej), specjalnym miesięczniku „Polityka Społeczna” oraz konferencji nt. „Instytucjonalne, zdrowotne i społeczne determinanty niepełnosprawności”, zorganizowanej 19 marca 2012 r.

²⁷⁸ W publikacji omówiono m.in. zagadnienia:

- wydłużanie życia a występowanie chorób przewlekłych i niepełnosprawności,
- społeczne a medyczne podejście do niepełnosprawności,
- zdrowie i niepełnosprawność. Przemiany w Polsce,
- Prognozy wzrostu życia z niepełnosprawnością w krajach Unii Europejskiej,
- Funkcjonowanie orzecznictwa lekarskiego oraz lekarzy orzeczników w systemie zabezpieczenia społecznego i wspierania zatrudnienia,
- specyfika oceny niepełnosprawności dzieci,
- problemy kształcenia dzieci z niepełnosprawnością ukierunkowane na wzrost samodzielności i aktywności zawodowej,
- trudności uczestnictwa osób niepełnosprawnych na współczesnym rynku pracy w świetle statystyki i wyników badań,
- bariery aktywności zawodowej młodzieży z niepełnosprawnością – wyniki badań,
- dostęp do usług leczniczych i rehabilitacji medycznej osób z niepełnosprawnością,
- koszty ponoszone przez rodziców dzieci z niepełnosprawnością,
- indywidualne i publiczne koszty niepełnosprawności; metody szacunków i finansowa skala problemu,
- polityka UE wobec osób z niepełnosprawnością; co było (Equal opportunities for people with disabilities: a European action plan 2004-2010) i co będzie (European Disability Strategy 2010–2020).

Projekt jest realizowany również w 2012 r.

- „*Polska polityka społeczna na różnych szczeblach samorządu terytorialnego*”. Wykonane prace i ekspertyzy zostały wykorzystane jako całościowa elektroniczna publikacja Ministerstwa Rozwoju Regionalnego pt. „Spójność społeczna: aktywność – solidarność – wsparcie”. Publikacja zawiera wieloaspektową analizę wymiarów życia społecznego mających kluczowe znaczenie dla spójności społecznej i terytorialnej oraz rozwoju kraju.
- „*Instytucjonalne rozwiązania na rzecz rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi*”, projekt realizowany w ramach środków własnych działalności statutowej w latach 2010–2012. Celem projektu jest ocena skuteczności różnych form pomocy skierowanej do rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi.²⁷⁹
- Opracowano projekt pt. „*Rehabilitacja ze szczególnym uwzględnieniem rehabilitacji zawodowej w ubezpieczeniu społecznym realizowanym przez Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego i Zakład Ubezpieczeń Społecznych*”²⁸⁰, z jednoczesnym Celem projektu jest przedstawienie kompleksowej roli rehabilitacji, zwłaszcza rehabilitacji zawodowej (tzw. „przedrentowej”), w zachowaniu bądź odzyskaniu zdolności do pracy lub istotnym opóźnieniu utraty zdolności do pracy osób objętych ubezpieczeniem społecznym realizowanym przez KRUS i ZUS. Poprzez m.in. ocenę celowości i efektywności rehabilitacji zawodowej w aspekcie psychologicznym i zawodowym. Z wieloaspektową analizą przepisów, regulacji i rozwiązań międzynarodowych, w tym w Unii Europejskiej. Przewiduje się opracowanie założeń powstania i funkcjonowania modelowego ośrodka rehabilitacji zawodowej w Polsce.

Informacje statystyczne pozwalające na monitorowanie sytuacji osób niepełnosprawnych.

Główny Urząd Statystyczny zbiera informacje w badaniach statystycznych statystyki publicznej uwzględniające problematykę niepełnosprawności.²⁸¹ Zebrane przez Główny Urząd Statystyczny, w ramach prowadzonych badań statystycznych dane pozwalają na monitorowanie sytuacji osób niepełnosprawnych w zakresie:

- ◇ **stanu zdrowia i funkcjonowania systemu opieki zdrowotnej oraz korzystania z usług zdrowotnych** - uwzględniany jest problem osób niepełnosprawnych. Wyniki przeprowadzonego w styczniu 2011 r. badania „Ochrona zdrowia w gospodarstwach domowych” dostarczyły informacji o korzystaniu z różnego rodzaju usług opieki zdrowotnej w zależności od posiadanego stopnia sprawności respondentów oraz o wydatkach związanych z opieką zdrowotną. Zostały one zamieszczone w publikacji „Ochrona zdrowia w gospodarstwach domowych w 2010 r.” wydanej w grudniu 2011 r. Wszystkie badania dotyczące infrastruktury opieki zdrowotnej, realizowane przez GUS, dostarczają informacji o dostosowaniu obiektów objętych poszczególnymi badaniami (apteki, zakłady ambulatoryjnej opieki zdrowotnej, lecznictwo uzdrowiskowe) dla osób niepełnosprawnych;

²⁷⁹ W ramach tematu w roku 2011 dokonano oceny skuteczności usług opiekuńczych i rehabilitacyjnych dla dzieci niepełnosprawnych w oparciu o wyniki debaty publicznej nt. „Usługi opiekuńcze i rehabilitacyjne dla dzieci niepełnosprawnych”, z cyklu debat – „Prawno-instytucjonalne rozwiązania na rzecz rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi”, z udziałem referentów z OPS i PCPR, przedstawiciela Biura Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych oraz przedstawicieli organizacji pozarządowych. W druku opracowanie pt. „Usługi edukacyjne i opiekuńcze dla dzieci niepełnosprawnych”, w publikacji zbiorowej Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu pt. „Usługi społeczne wobec rodziny”.

²⁸⁰ Wystąpiono do Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON) o dofinansowanie badań.

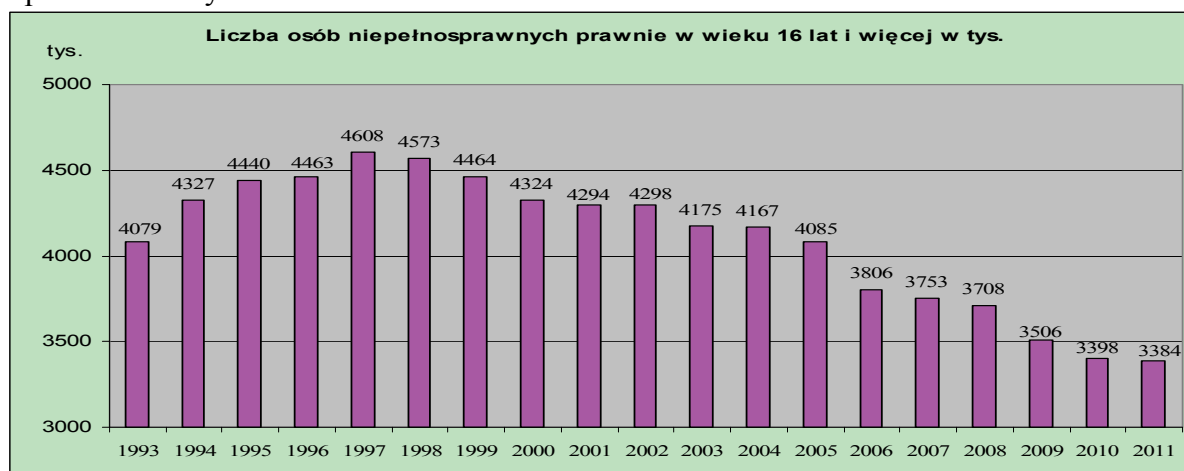
²⁸¹ Główny Urząd Statystyczny bada również problematykę niepełnosprawności w ramach Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań. Uzyskane tą drogą dane są podstawą do określenia populacji osób niepełnosprawnych (prawnie i biologicznie), ich gospodarstw domowych i rodzin. Na podstawie wyników spisu możliwe jest przedstawienie pełnej charakterystyki demograficzno-społecznej i ekonomicznej, w tym wieku, stopnia niepełnosprawności/niezdolności do pracy, oceny wykonywania czynności podstawowych, stanu cywilnego, poziomu wykształcenia, kontynuacji nauki w szkole, pozycji na rynku pracy (pracujący, bezrobotni, bierni zawodowo) oraz posiadanych źródeł utrzymania (zarobkowych, niezarobkowych). Wyniki spisu pozwolą również na przedstawienie i analizę warunków mieszkaniowych (opis mieszkania, budynku), w jakich żyją osoby niepełnosprawne.

- ◇ **pomocy społecznej** - udostępniane są dane dotyczące:
 - liczby dzieci niepełnosprawnych w całodobowych placówkach opiekuńczo-wychowawczych,
 - liczby dzieci w rodzinach zastępczych posiadających orzeczenie o niepełnosprawności,
 - liczby mieszkańców w podziale na wiek w stacjonarnych zakładach pomocy społecznej dla osób przewlekle somatycznie i psychicznie chorych, niepełnosprawnych intelektualnie i fizycznie, według stanu na 31.XII.
 Dane te są udostępniane w rocznikach statystycznych oraz w publikacji „Pomoc społeczna – infrastruktura, beneficjenci, świadczenia w 2010 r.”;
- ◇ **edukacji - upowszechniano dane dotyczące niepełnosprawnych uczniów i studentów.** Informacje o szkołach specjalnych, uczniach i studentach niepełnosprawnych publikowano w wydawnictwach zbiorczych GUS: Małym Roczniku Statystycznym Polski, Roczniku Statystycznym Rzeczypospolitej Polskiej, Roczniku Statystycznym Województw oraz publikacjach branżowych „Oświata i wychowanie” i „Szkoły wyższe i ich finanse”;
- ◇ **kultury** - publikowano dane o instytucjach kultury dostępnych dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich;
- ◇ **uczestnictwa osób niepełnosprawnych w sporcie i rekreacji ruchowej** – dane są pozyskiwane z Polskiego Związku Sportu Niepełnosprawnych „START”, w zakresie liczby jednostek organizacyjnych, członków, ćwiczących (z wyszczególnieniem młodzieży do lat 18 i kobiet) oraz liczby zorganizowanych imprez sportowych i ich uczestników w podziale wojewódzkim. Informacje z tego zakresu zostały przedstawione w publikacji „Kultura Fizyczna w Polsce w latach 2008-2010”.
GUS jest również w posiadaniu informacji o sportowcach niepełnosprawnych, którzy zdobyli medale na Mistrzostwach Świata i Europy. Dane te są zbierane przez Ministerstwo Sportu i Turystyki oraz upowszechniane przez GUS w rocznikach statystycznych.
- ◇ **warunków życia gospodarstw domowych z osobą niepełnosprawną.** W reprezentacyjnym badaniu budżetów gospodarstw domowych zbierane są corocznie informacje o niepełnosprawności prawnej. Wyniki tego badania dostarczają informacji o warunkach życia gospodarstw domowych z osobą niepełnosprawną tj: o rozchodach, przychodach, spożyciu ilościowym żywności, wyposażeniu w dobra trwałego użytkowania, warunkach mieszkaniowych, subiektywnej ocenie materialnej oraz o strukturze demograficzno-społecznej. Dane te są publikowane w corocznie wydawanej publikacji „Budżety gospodarstw domowych”;
- ◇ **sytuacji osób niepełnosprawnych na rynku pracy**
Na podstawie reprezentacyjnego Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) co kwartał pozyskiwane są dane o sytuacji osób niepełnosprawnych na rynku pracy. Badanie to dostarcza informacji m.in. na temat: biernych zawodowo według przyczyn bierności, stopnia niepełnosprawności. Ze względu na wielkość próby, większość danych dostępna jest jedynie na poziomie kraju. Wybrane informacje prezentowane są w publikacji kwartalnej „Aktywność Ekonomiczna Ludności Polski

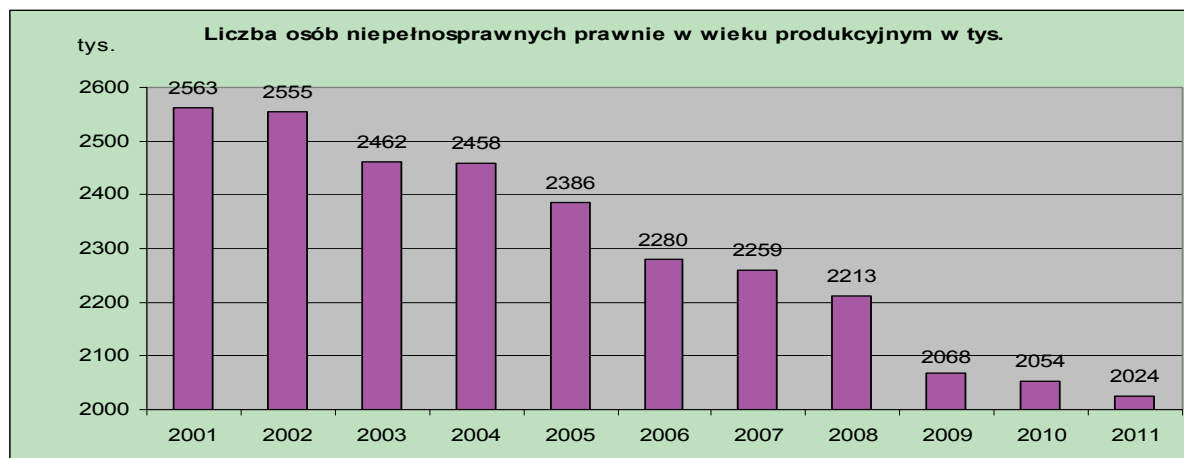
IV. Informacja syntetyczna resortów i urzędów centralnych o realizacji praw osób niepełnosprawnych²⁸² w latach 2008 -2011 r.

Dane statystyczne dotyczące osób niepełnosprawnych w latach 2008-2011²⁸³

Liczebność populacji osób niepełnosprawnych prawnie²⁸⁴ w wieku 16 lat i więcej, począwszy od 1997 roku, gdy wynosiła 4,6 mln osób, stopniowo zmniejszała się w kolejnych latach, przy czym największy spadek obserwuje się po 2005 roku. W 2006 roku obniżyła się do 3,8 mln, w 2008 roku kształtowała się na poziomie 3,7 mln, w 2009 roku – obniżyła się do 3,5 mln, zaś w 2010 i 2011 roku kształtowała się na poziomie 3,4 mln osób.²⁸⁵ Od 2008 roku do 2011 roku liczba osób niepełnosprawnych prawnie w wieku 16 lat i więcej zmniejszyła się o przeszło 300 tys.

Źródło: Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL), GUS

Źródło: Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL), GUS

Liczebność populacji osób niepełnosprawnych prawnie w wieku produkcyjnym (18-59 lat dla kobiet i 18-64 lat dla mężczyzn) również zmniejszała się na przestrzeni ostatnich lat – od 2001 roku²⁸⁶ do 2011 roku zmniejszyła się z 2,6 mln osób do 2 mln osób, przy czym największy spadek odnotowano – podobnie jak w przypadku zbiorowości w wieku

²⁸² Dotyczy najważniejszych działań w zakresie realizacji praw osób niepełnosprawnych w okresie 2008 – 2011 z uwzględnieniem dokonań i tendencji.

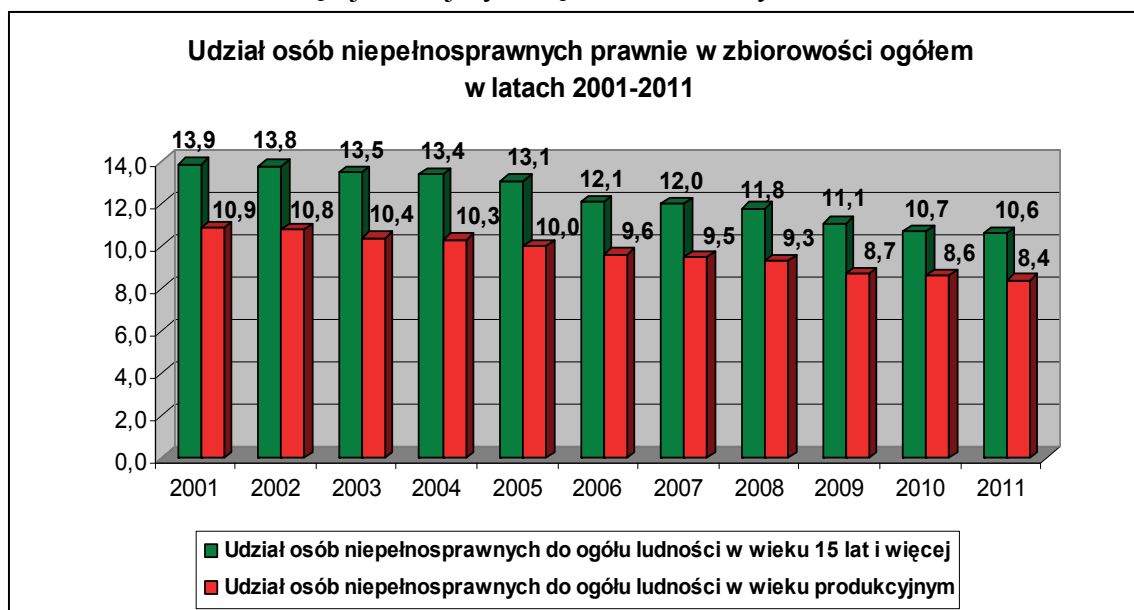
²⁸³ Szczegółowe – wybrane dane statystyczne zamieszczono w załączniku nr 21.

²⁸⁴ Według wyników kwartalnego reprezentacyjnego Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) prowadzonego przez GUS od 1992 roku. Należy zaznaczyć, że zbiorowość ta obejmuje wszystkie osoby niepełnosprawne prawnie w wieku 16 lat i więcej, niezależnie od rodzaju posiadanego orzeczenia o stopniu niepełnosprawności bądź równoważnego (w zależności od rodzaju organu orzekającego).

²⁸⁵ Dla przedstawienia zmian w liczebności osób niepełnosprawnych prawnie w Polsce oraz zmian w strukturze tej zbiorowości według stopnia niepełnosprawności konieczne jest przedstawienie dłuższej perspektywy czasowej.

²⁸⁶ Od 2001 roku dostępne są określone dane z BAEL dla zbiorowości osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym.

16 lat i więcej - w 2009 roku. Od 2008 roku do 2011 roku liczba osób niepełnosprawnych prawnie w wieku 16 lat i więcej zmniejszyła się o niemal 190 tys.

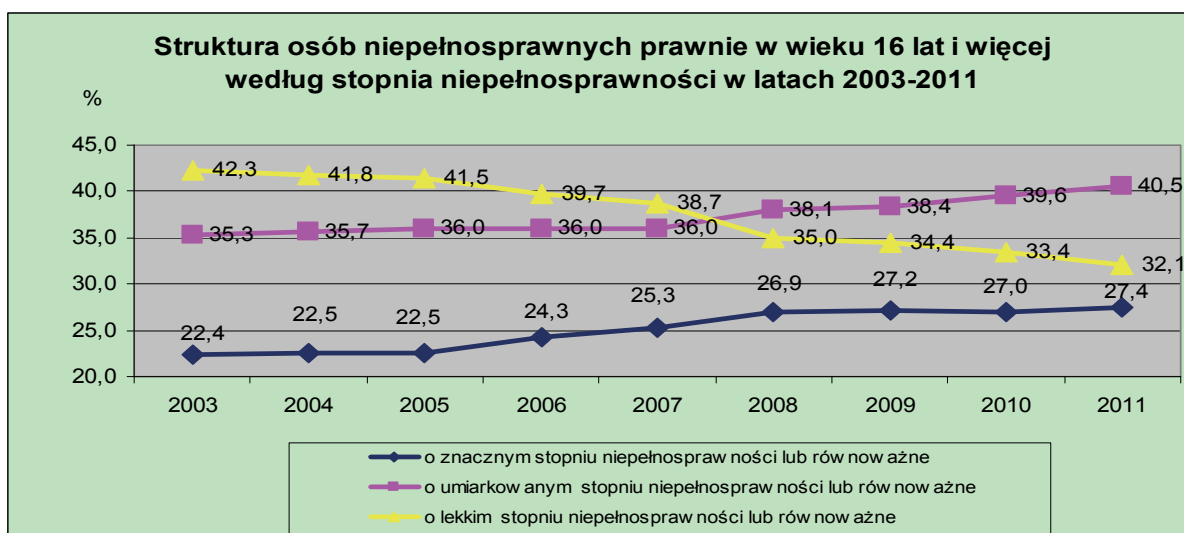
Źródło: Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL), GUS

Udział osób niepełnosprawnych prawnie wśród osób w wieku 15 lat i więcej od 2001 roku do 2011 roku zmniejszył się z 13,9% do 10,6%, zaś wśród osób w wieku produkcyjnym zmniejszył się w tym okresie z 10,9% do 8,4%. Pomiedzy 2008 a 2011 rokiem nastąpiło obniżenie udziału osób niepełnosprawnych wśród osób w wieku 15 lat i więcej o 1,2 pkt. proc., natomiast wśród osób w wieku produkcyjnym – o 0,9 pkt. proc.

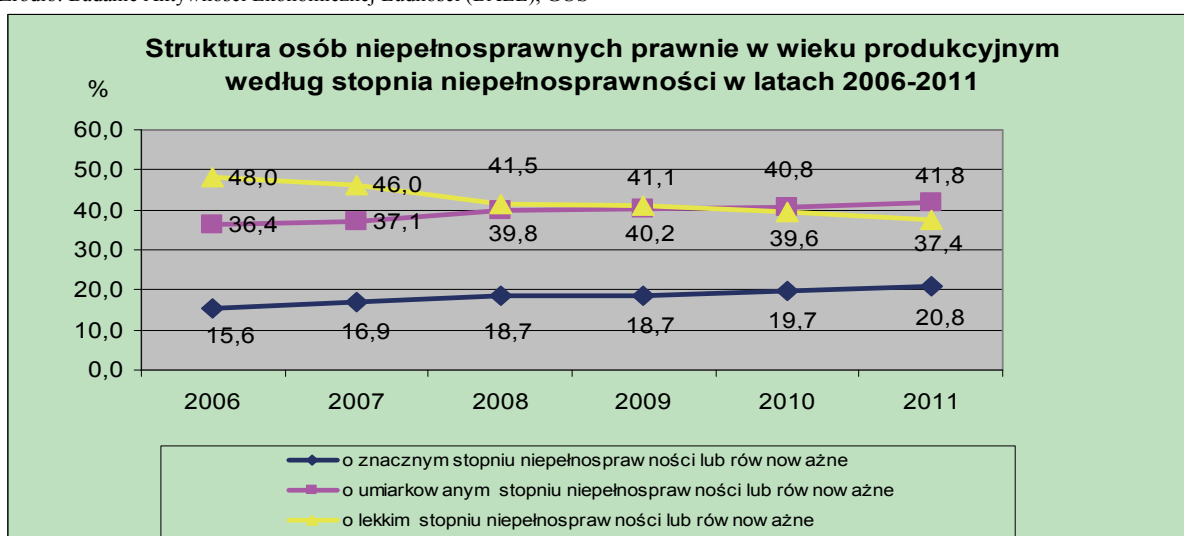
W ciągu ostatnich lat nastąpiło zwiększenie udziału osób z orzeczoną umiarkowaną stopniem niepełnosprawności, jak też znacznym oraz zmniejszenie udziału osób z orzeczoną lekką stopniem niepełnosprawności. O ile w 2003 roku udział osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności wynosił 22,4%, to w 2007 roku zwiększył się do 25,3%, w 2008 roku – do 26,9%, w 2009 roku – do 27,2%, zaś w 2011 roku wyniósł 27,4%. Udział osób z umiarkowaną stopniem niepełnosprawności, który w 2003 roku wynosił 35,9%, zaczął wzrastać po 2007 roku – z 36% do 38,1% w 2008 roku, do 39,6% w 2010 roku i 40,5% w 2011 roku. Udział osób z lekką stopniem niepełnosprawności, który w 2003 roku wynosił 42,3%, obniżał się stopniowo do 2007 roku, kiedy wynosił 38,7%, a następnie zaczął gwałtownie spadać – do 35% w 2008 roku, do 34,4% w 2009 roku, 33,4% w 2010 roku, do 32,1% w 2011 roku. Zmiany te wynikały z pewnością z bardziej zaostrzonego w ostatnich latach orzekania o niepełnosprawności, jak też zmiany przepisów ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych dotyczących wysokości dofinansowań do wynagrodzeń, które otrzymują pracodawcy osób niepełnosprawnych – zależnej m.in. od stopnia niepełnosprawności pracowników i występowania u nich schorzeń szczególnych.

W przypadku osób w wieku produkcyjnym udział osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności wzrósł z 18,7% w 2008 roku do 20,8% w 2011 roku, udział osób z umiarkowaną stopniem niepełnosprawności zwiększył się z 39,8% w 2008 roku do 41,8% w 2011 roku, natomiast udział osób z lekką stopniem niepełnosprawności obniżył się w tym okresie z 41,5% do 37,4%.

Należy wskazać, że w latach wcześniejszych osoby z orzeczoną lekką stopniem niepełnosprawności w naturalny sposób stanowiły przeważającą większość w strukturze populacji osób niepełnosprawnych, w następnej kolejności co do wysokości odsetków kształtowały się: wyższy udział procentowy osób z umiarkowaną znacznym stopniem niepełnosprawności i znacznie niższy – z lekką. Obecnie proporcje te zostały zachwiane.

Źródło: Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL), GUS

Źródło: Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL), GUS

Przyczyny niepełnosprawności w latach 2008 - 2011.

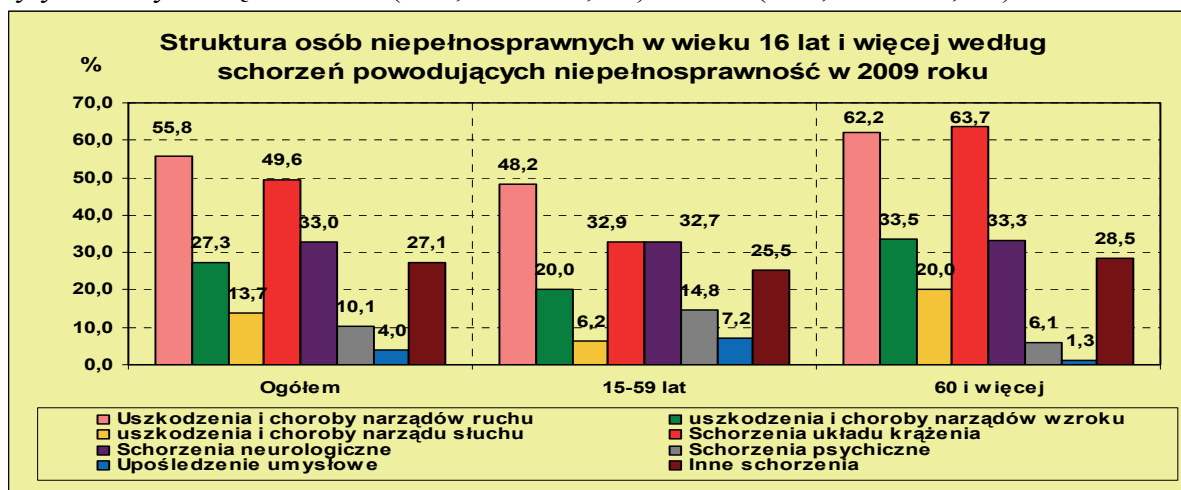
Według wyników Europejskiego Ankietowego Badania Zdrowia 2009 najczęstszą przyczynę niepełnosprawności stanowiły uszkodzenia i choroby narządów ruchu (55,8%) schorzenia układu krążenia (49,6%), schorzenia neurologiczne (33%) oraz uszkodzenia i choroby wzroku (27,3%)²⁸⁷. Relatywnie niższy udział procentowy osób z uszkodzeniami i chorobami narządu słuchu (13,7%), z chorobą psychiczną (10,1%) i upośledzeniem umysłowym (4,0%) w zbiorowości osób niepełnosprawnych dotyczy tysięcy osób o obniżonej sprawności w codziennym funkcjonowaniu, a zatem wymagających szczególnego podejścia w edukacji, na rynku pracy i w życiu codziennym.

O ile najczęstszą przyczyną niepełnosprawności osób w wieku produkcyjnym były schorzenia i dysfunkcje narządu ruchu, a w następnej kolejności schorzenia układu krążenia i neurologiczne, potem zaś choroby narządu wzroku, to wśród osób starszych na pierwsze miejsce wysuwają się schorzenia wynikające z chorób układu krążenia (63,7% wśród osób w wieku 60 lat i więcej), następnie narządów ruchu (62,2%), wzroku i neurologiczne. Charakterystyczne jest, że ogólnie rzadziej występujące w obu grupach schorzenia psychiczne i upośledzenia umysłowe częstsze są w grupie osób w wieku produkcyjnym.

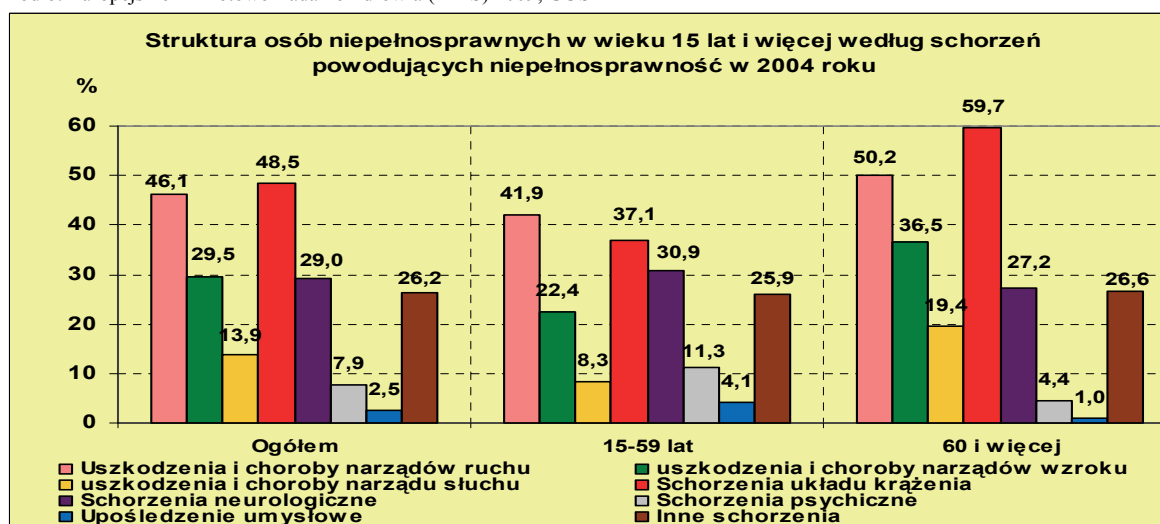
²⁸⁷ Na podstawie wyników Europejskiego Ankietowego Badania Zdrowia przeprowadzonego przez GUS w 2009 r.; poszczególne udziały nie sumują się na 100%, ponieważ dana osoba mogła mieć kilka rodzajów schorzeń powodujących niepełnosprawność.

W porównaniu z wynikami Badania Stanu Zdrowia Ludności 2004 wzrósł udział osób, dla których najczęstszą przyczynę niepełnosprawności stanowiły uszkodzenia i choroby narządów ruchu (z 46,1% do 55,8%) oraz schorzenia układu krążenia (z 48,5% do 49,6%), a także schorzenia neurologiczne (z 29% do 33%) i psychiczne (z 7,9% do 10,1%), jak też upośledzenie umysłowe (z 2,5% do 4,0%).

Obniżył się natomiast odsetek osób, dla których główną przyczyną niepełnosprawności były choroby narządu wzroku (z 29,5% do 27,3%) i słuchu (z 13,9% do 13,7%)²⁸⁸.

Źródło: Europejskie Anketowe Badanie Zdrowia (EHIS) 2009, GUS

Źródło: Badanie Stanu Zdrowia Ludności Polski 2004, GUS

W przypadku osób w wieku produkcyjnym w 2009 roku w porównaniu z 2004 rokiem znacząco wzrósł odsetek osób, dla których najczęstszą przyczyną niepełnosprawności stanowiły schorzenia i dysfunkcje narządu ruchu (z 41,9% do 48,2%) i schorzenia neurologiczne (z 30,9% do 32,7%), oraz schorzenia psychiczne (z 11,3% do 14,8%) i upośledzenie umysłowe (z 4,1% do 7,2%). Obniżył się natomiast udział osób, dla których były nią schorzenia układu krążenia (z 37,1% do 32,9%) oraz choroby narządu wzroku (z 22,4% do 20,0%) i słuchu (z 8,3% do 6,2%).

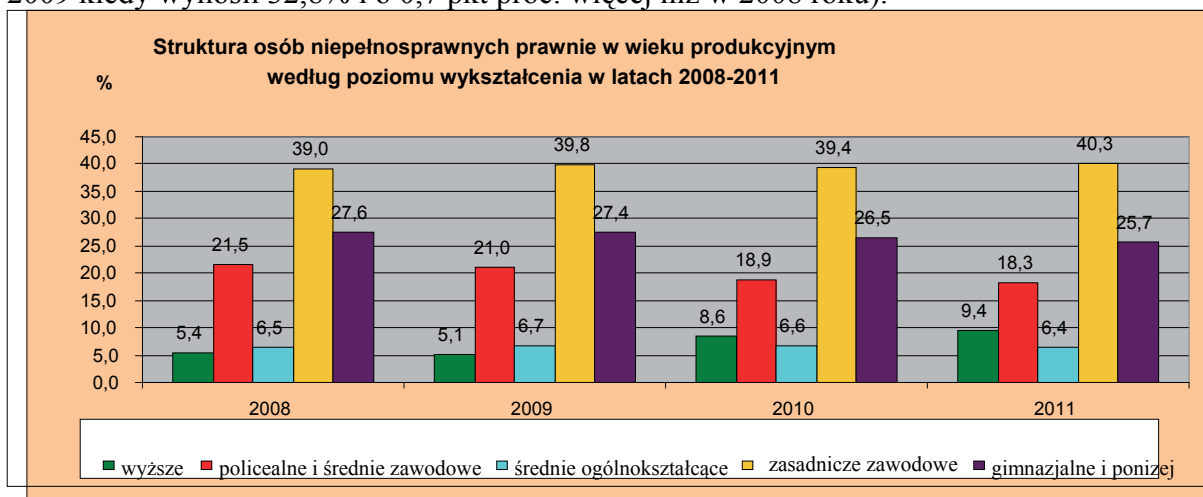
Wśród osób starszych (w wieku 60 lat i więcej) w 2009 roku w porównaniu z 2004 rokiem znacząco wzrósł odsetek osób, dla których najczęstszą przyczyną niepełnosprawności stanowiły schorzenia układu krążenia (z 59,7% do 63,7%, które wciąż wysuwają się na pierwsze miejsce), następnie narządów ruchu (z 50,2% do 62,2%) oraz schorzenia

²⁸⁸ Na podstawie wyników badania stanu zdrowia przeprowadzonego przez GUS w 2004 r.; poszczególne udziały nie sumują się na 100%, ponieważ dana osoba mogła mieć kilka rodzajów schorzeń powodujących niepełnosprawność.

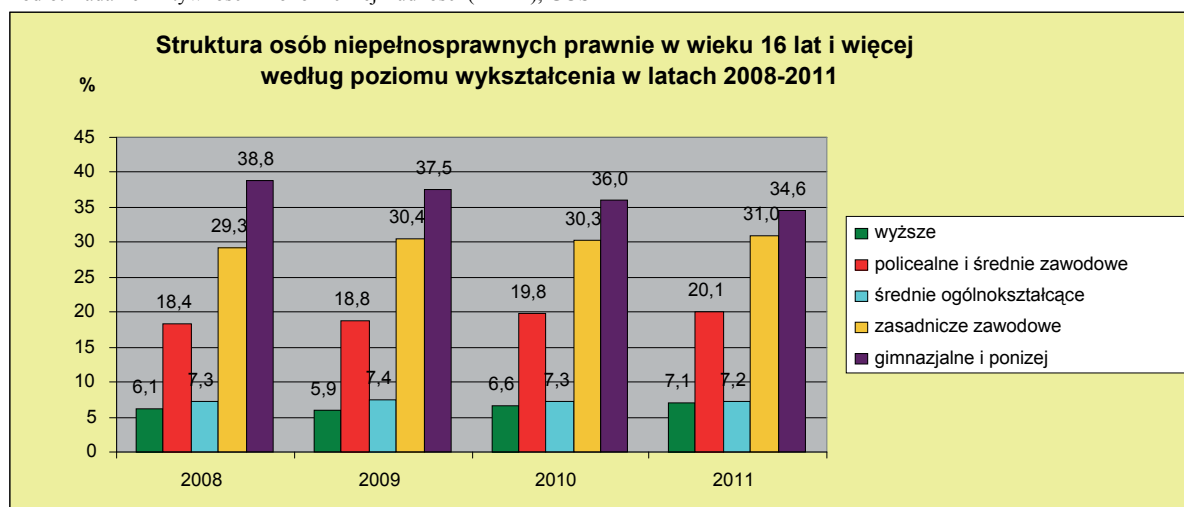
neurologiczne (z 27,2% do 33,3%) i psychiczne (z 4,4% do 6,1%), natomiast obniżył się udział osób, dla których najczęstszą przyczynę niepełnosprawności stanowiły choroby narządu wzroku (z 36,5% do 33,5%).

Wykształcenie osób niepełnosprawnych a ich aktywność zawodowa w latach 2008 - 2011

Osoby niepełnosprawne są znacznie gorzej wykształcone niż osoby sprawne, jakkolwiek w ciągu ostatnich lat następował stopniowy wzrost udziału osób niepełnosprawnych w wieku 16 lat i więcej z co najmniej średnim poziomem wykształcenia z 31,8% w 2008 r., 32,1% w 2009 r., 33,7% w 2010 r. - do 34,4% w 2011 r., a wśród osób w wieku produkcyjnym do 34,1% w 2011 r. (tak samo jak w roku poprzednim, zaś o 1,3 pkt proc. więcej niż w roku 2009 kiedy wynosił 32,8% i o 0,7 pkt proc. więcej niż w 2008 roku).

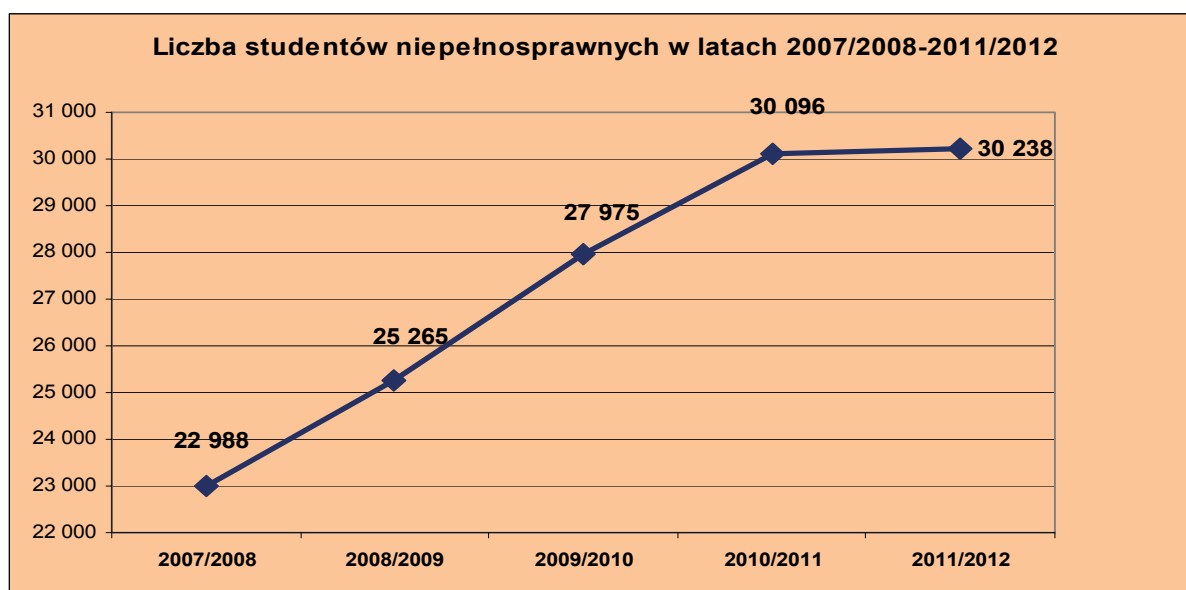
Źródło: Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL), GUS

Źródło: Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL), GUS

W latach 2009 - 2011 wzrósł też udział osób niepełnosprawnych w wieku 16 lat i więcej posiadających wyższe wykształcenie – od 5,9% w 2009 r., 6,6% w 2010 r. do 7,1% w 2011 r., a wśród osób w wieku produkcyjnym – do 9,4% w 2011 r. (z 8,6% w 2010 roku i 5,1% w 2009 roku).

Liczba studentów niepełnosprawnych wzrosła z 22.988 w roku szkolnym 2007/2008 i 25.265 w roku szkolnym 2008/2009 do 30.096 w roku szkolnym 2010/2011 i 30.238 w roku szkolnym 2011/2012.

Źródło: „Szkoly wyższe i ich finanse”, GUS.

W latach 2008 – 2010 wzrósł również udział osób niepełnosprawnych w wieku 16 lat i więcej posiadających wykształcenie zasadnicze zawodowe z 29,3% w 2008 r. do 31% w 2011 roku. W przypadku osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym posiadających odsetek osób posiadających wykształcenie zasadnicze zawodowe wzrósł z 39,0% w 2008 r., 39,8% w 2009 r., 39,4% w 2010 r. do 40,3% w 2011 roku.

Posiadane wykształcenie różnicuje aktywność zawodową osób niepełnosprawnych – istnieje powiązanie: im wyższy poziom wykształcenia posiadanego przez osoby niepełnosprawne, tym wyższy współczynnik aktywności zawodowej tych osób, jak też wskaźnik zatrudnienia. Najwyższą aktywnością zawodową cechują się osoby z wyższym i średnim poziomem wykształceniem.

Wśród osób niepełnosprawnych w wieku 16 lat i więcej w latach 2008 – 2011:

- ☞ z wyższym poziomem wykształcenia aktywnych zawodowo było w 2008 roku – 26,9%, w 2009 - 30,1% r., w 2010 r. - 32,9% i w 2011 r. - 33,3%.
- ☞ z wykształceniem co najmniej średnim aktywnych zawodowo było w 2008 r. – 21,0%, w 2009 r. – 21,5%, w 2010 r. - 23,8% i w 2011 r. - 23,5% ,
- ☞ z wykształceniem zasadniczym zawodowym aktywnych zawodowo było – w 2008 roku – 19,6%, w 2009 roku – 19,4%, w 2010 roku - 20,9% i w 2011 r. - 21,2%,
- ☞ z wykształceniem gimnazjalnym i niższym aktywnych zawodowo było – w 2008 roku – 8,2%, w 2009 – 7,9%, w 2010 roku - 7,3%, i w 2011 r. - 7,3%,

Spośród osób niepełnosprawnych w wieku 16 lat i więcej z wykształceniem co najmniej średnim w latach 2008-2011 pracowało: w 2011 roku – 20,2%, w 2010 r. - 20,9%, w 2009 r. – 19,0%, zaś w 2008 r. – 18,4%. Odsetek pracujących osób niepełnosprawnych z wyższym poziomem wykształcenia w tym samym okresie wynosił w 2011 r. - 30,0%, w 2010 r. - 30,7%, w 2009 r. – 27,7%, zaś w 2008 r. – 25,1%.

Wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych w wieku 16 lat i więcej z wykształceniem zasadniczym zawodowym w latach 2008-2011 wynosił: w 2011 r. - 17,8%, w 2010 r. – 17,7%, w 2009 r. - 17,4%, w 2008 r. – 17,1%, zaś z wykształceniem gimnazjalnym i niższym – w 2011 r. - 6,2%, w 2010 r. – 5,9%, w 2009 r. – 6,5%, zaś w 2008 r. – 7,3%.

Wśród osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym z wyższym poziomem wykształcenia w latach 2008 - 2011 aktywnych zawodowo było: w 2011 r. - 51,3%, w 2010 r. - 48,9%, w 2009 r. - 52,4% i w 2008 roku – 45,8%.

Wśród osób z wykształceniem co najmniej średnim aktywnych zawodowo było w 2011 r. - 36,6%, podczas gdy w 2010 r. - 35,4%, w 2009 r. – 33%, zaś w 2008 r. – 30,9%, zasadniczym zawodowym – w 2011 r. 26%, w 2010 r. - 25,4%, w 2009 r. – 24,2%, zaś

w 2008 r. – 23,8%, gimnazjalnym i niższym – w 2011 r. - 13,8%, w 2010 r. - 13,9%, w 2009 r. – 15,3%, a w 2008 r. – 15,7%.

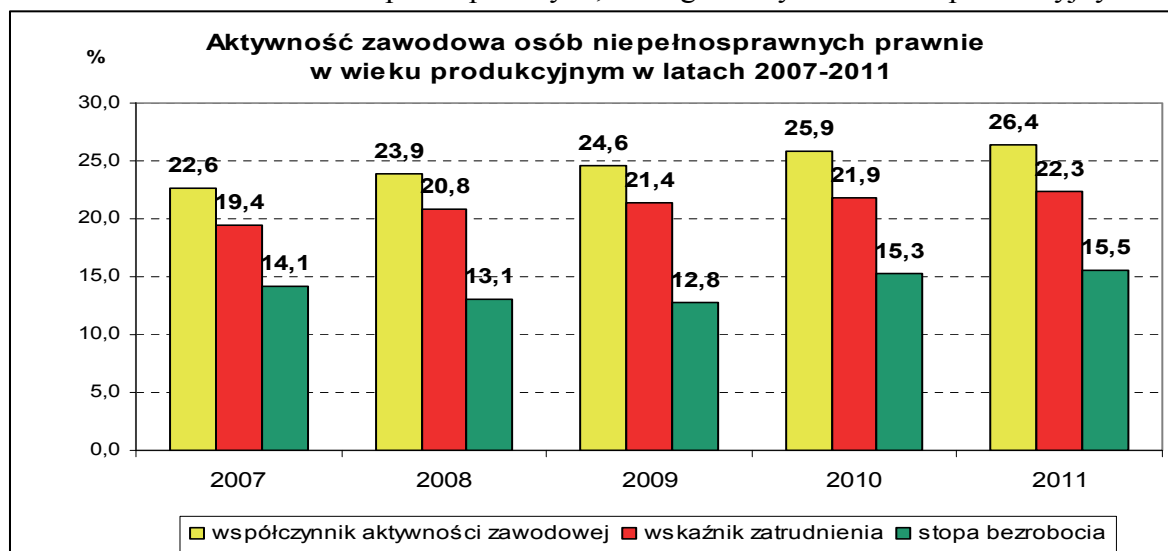
Spośród osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym z wykształceniem co najmniej średnim w latach 2008 - 2011 pracowało: w 2011 r. - 31,3%, w 2010 r. - 30,9%, w 2009 r. – 29,2%, zaś w 2008 r. – 26,9%. Odsetek pracujących osób niepełnosprawnych w tym samym okresie z wyższym poziomem wykształcenia wynosił w 2011 r. – 45,0%, w 2010 r. - 43,8%, w 2009 r. – 48,6%, zaś w 2008 r. – 43,3%.

Wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym z wykształceniem zasadniczym zawodowym w latach 2008 – 2011 wynosił: w 2011 r. - 21,8%, w 2010 i 2009 roku - 21,5%, w 2008 roku – 20,6%, zaś z wykształceniem gimnazjalnym i niższym – w 2011 r. - 11,5%, w 2010 r. – 11,0%, w 2009 r. – 12,3%, zaś w 2008 r. – 13,6%.

Osoby niepełnosprawne na rynku pracy w latach 2008 - 2011

Wyniki Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności Polski (BAEL) wskazują na znaczną poprawę sytuacji osób niepełnosprawnych na rynku pracy w ciągu ostatnich lat, na którą niewątpliwie wpływ miało duże zainteresowanie pracodawców zatrudnianiem osób niepełnosprawnych, a które wynikało z otrzymywanego przez nich wsparcia.

Od 2007 roku odnotowuje się znaczny wzrost współczynnika aktywności zawodowej i wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych, szczególnie tych w wieku produkcyjnym.

Źródło: Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL), GUS

Do 2009 roku obserwowano również spadek stopy bezrobocia tych osób. Niestety, ze względu na trudną ogólną sytuację na rynku pracy, w latach 2010-2011 bezrobocie dotknęło także osoby niepełnosprawne. Niezależnie od negatywnego wymiaru tego zjawiska, warto zauważyć, że wzrost udziału osób zaliczanych do bezrobotnych według BAEL wśród osób niepełnosprawnych aktywnych zawodowo - przy jednoczesnym wzroście wskaźnika zatrudnienia - wynika ze zwiększenia ich aktywności zawodowej.

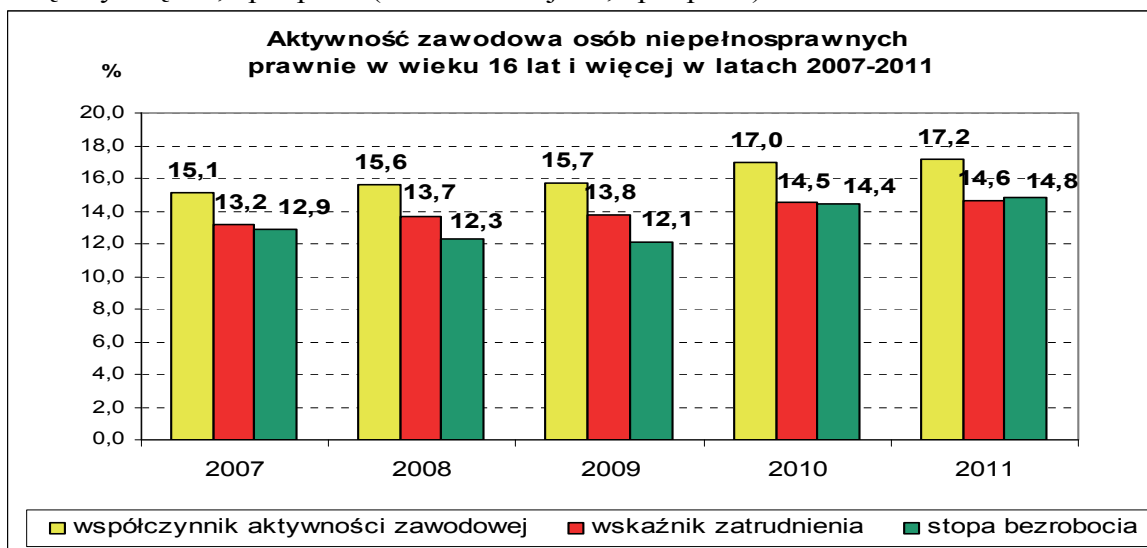
Podczas gdy w 2007 roku współczynnik aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym wynosił 22,6%, w 2008 r. – 23,9%, w 2009 r. - 24,6%, to w 2010 roku wynosił 25,9%, a w 2011 roku osiągnął poziom 26,4%.

Udział pracujących wśród osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym w roku 2011 osiągnął wartość 22,3%. Wzrósł on w porównaniu z 2010 rokiem o 0,4 pkt. proc. Dla porównania w 2009 roku wynosił 21,4%, zaś w 2008 roku wynosił 20,8%, a w 2007 roku wynosił 19,4%.

Stopa bezrobocia osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym w 2011 r. wynosiła 15,5% i była wyższa o 0,2 pkt. proc. niż w roku poprzednim. W 2009 roku wynosiła 12,8%, podczas gdy w 2008 roku - 17,3% a w 2007 roku wynosiła 14,1%.

Poziom aktywności zawodowej i zatrudnienia osób niepełnosprawnych w latach 2008-2011

W 2011 roku aktywnych zawodowo (*pracujących i bezrobotnych*) było 17,2% osób niepełnosprawnych w wieku 16 lat i więcej, a w wieku produkcyjnym - 26,4%. Udział aktywnych zawodowo osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym od 2006 roku wzrósł aż o 4,3 pkt. proc. Na przestrzeni lat 2006-2011 największy wzrost udziału osób aktywnych zawodowo wśród osób niepełnosprawnych w tym wieku odnotowano w 2008 i 2010 roku (przyrost średnioroczny współczynnika aktywności zawodowej o 1,3 i 1,2 pkt proc.), mniejszy w latach 2007, 2009 i 2011 (od 0,5 do 0,7 pkt proc.). W porównaniu z rokiem poprzednim odsetek osób niepełnosprawnych aktywnych zawodowo w wieku produkcyjnym zwiększył się o 0,6 pkt proc. (rok wcześniej o 1,2 pkt proc.).

Źródło: Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL), GUS

Odsetek pracujących osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym od 2006 roku wzrósł aż o 4,1 pkt proc. Na przestrzeni lat 2006-2011 największy wzrost udziału pracujących osób niepełnosprawnych w tym wieku odnotowano w latach 2007-2008 (przyrost średnioroczny wskaźnika zatrudnienia o 1,2 i 1,4 pkt proc.), mniejszy w latach 2009 i 2011 (o 0,6 pkt proc.), najmniejszy - w 2010 roku (o 0,3 pkt proc.).

W ostatnich latach zauważa się wzrost wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym z orzeczoną umiarkowaną stopniem niepełnosprawności (z 11,2% w 2006 roku poprzez 13,2% w 2008 roku do 14,9% w 2011 roku) i lekkim stopniem niepełnosprawności (z 19,6% w 2006 roku poprzez 21,9% w 2008 roku do 23% w 2010 roku, 22,6% w 2011 roku). Odsetek osób pracujących ze znacznym stopniem niepełnosprawności zwiększył się nieznacznie w ostatnim czasie (z 3,5% w 2006 roku poprzez 3,8% w 2008 roku do 4,1% w 2011 roku).

Struktura pracujących osób niepełnosprawnych wg statusu zatrudnienia²⁸⁹ w latach 2008 - 2011

W ciągu ostatnich lat w strukturze zatrudnienia osób niepełnosprawnych nastąpił znaczny wzrost udziału pracowników najemnych. W 2011 roku nie był on tak znaczny w porównaniu z rokiem poprzednim (dla osób w wieku produkcyjnym o 0,6 pkt proc.), jednak w 2010 roku odnotowano wzrost udziału pracowników najemnych w porównaniu z rokiem poprzednim o 2,4 pkt. proc. w 2009 – o 1,3 pkt proc., podczas gdy w latach 2008 i 2007 – odpowiednio o 5,8 i 5,9 pkt proc. W 2011 roku, w porównaniu z rokiem 2006, nastąpił wzrost udziału pracowników najemnych aż o 16,0 pkt proc. W 2011 i 2010 roku nie obserwowano też spadku udziału pracujących na własny rachunek pracodawców i pracujących na własny

²⁸⁹ Dane na podstawie Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL).

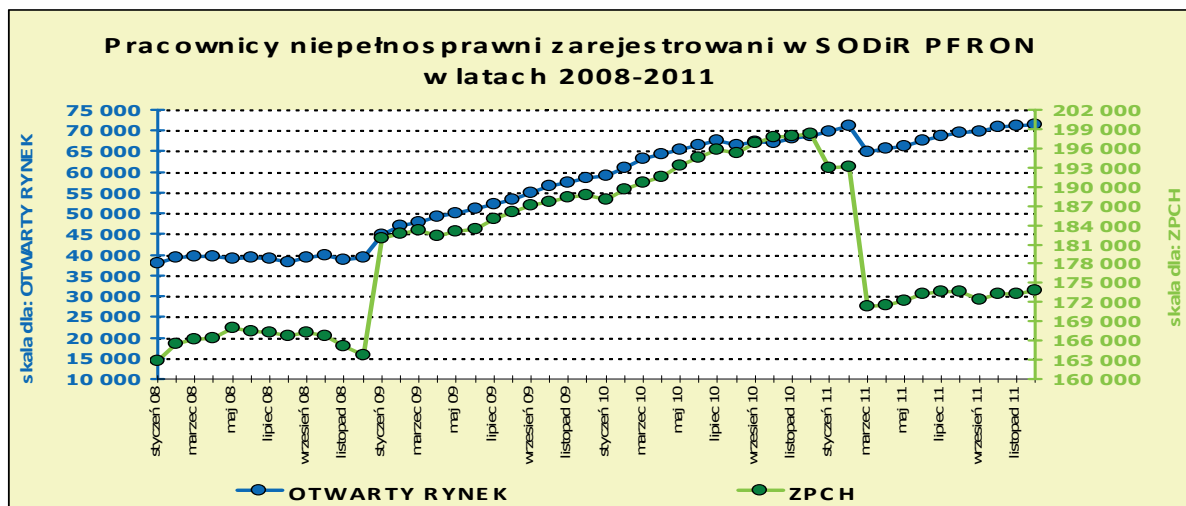
rachunek niezatrudniających pracowników, tak jak miało to miejsce w latach wcześniejszych (w latach 2008 i 2007 – o 4,7 i 4,9 pkt proc. w stosunku do poprzedniego roku).

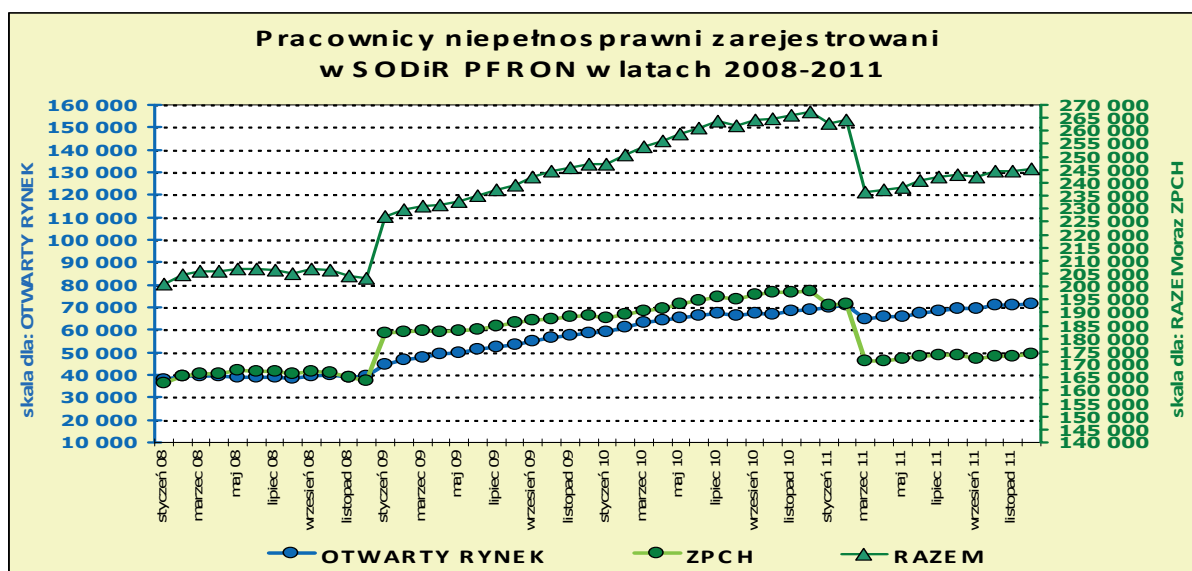
Dane dotyczące liczby pracowników niepełnosprawnych
zarejestrowanych w Systemie Obsługi Dofinansowań i Rehabilitacji (SODiR)
Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

Głównymi beneficjentami systemu wspierania osób niepełnosprawnych poprzez subsydiowanie wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych są nadal zakłady pracy chronionej.

Chociaż udział pracowników zakładów pracy chronionej w stosunku do ogółu pracowników niepełnosprawnych, zarejestrowanych w Systemie Obsługi Dofinansowań i Refundacji (SODiR), prowadzonym przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, jest nadal bardzo wysoki – w grudniu 2011 r. wynosił 70,9%, zaś średniorocznie 71,9% (w grudniu 2010 r. 74,2%, zaś średniorocznie w 2010 r. – 74,8%), to wyraźnie zauważalna jest jednak tendencja spadkowa tego udziału. Dla porównania w grudniu 2004 roku udział pracowników zakładów pracy chronionej w ogólnej liczbie pracowników niepełnosprawnych zarejestrowanych w SODiR wynosił 86% (średniorocznie 88,4%).

Podobnie jak w grudniu 2009 r. obserwowano obniżenie udziału osób niepełnosprawnych zatrudnionych na chronionym rynku pracy w stosunku do ogółu zatrudnionych - w porównaniu z analogicznym okresem ubiegłego roku - o 4,3 pkt proc. (średniorocznie - o 2,8 pkt proc.), tak w grudniu 2010 roku odnotowano dalszą spadkową tendencję – nastąpił jego dalszy spadek - o 2,1 pkt proc. (średniorocznie o 3,3 pkt proc.). W grudniu 2011 roku w porównaniu z analogicznym okresem roku poprzedniego odnotowano dalszy spadek udziału niepełnosprawnych pracowników chronionego rynku pracy – obniżył się on o 3,4 pkt proc. (średniorocznie – o 2,9 pkt proc.).

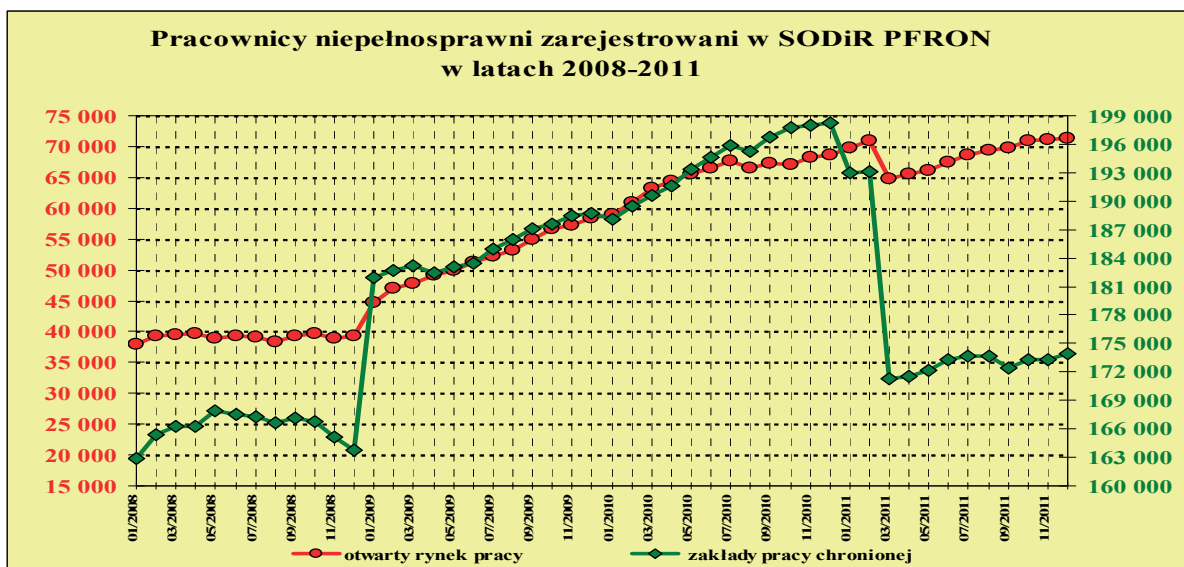

Adekwatnie do spadku udziału zatrudnienia osób niepełnosprawnych na chronionym rynku pracy, następował wzrost udziału ich zatrudnienia na otwartym rynku pracy (z 14% w grudniu 2004 roku, 19,1% w 2007 roku, 23,6% w 2009 roku do 29,1% w grudniu 2011 roku).

Widoczny zwłaszcza w latach 2009-2011 znaczny wzrost zainteresowania pracodawców zatrudnianiem pracowników niepełnosprawnych na otwartym rynku pracy, wynikał z wysokiego poziomu wsparcia pracodawców, jakie otrzymywali pracodawcy na mocy obowiązującej ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych.

Należy podkreślić, że wzrost liczby zatrudnionych osób niepełnosprawnych, zarejestrowanych w SODiR PFRON, obserwowany w latach 2009-2010, dotyczył zarówno otwartego jak i chronionego rynku pracy, przy czym dynamika tego wzrostu była znacznie wyższa na otwartym rynku pracy. W 2011 roku odnotowano zmniejszenie liczby pracowników niepełnosprawnych zarejestrowanych w SODiR PFRON, który może wynikać z kolejnej nowelizacji ustawy o rehabilitacji społecznej i zawodowej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Nowelizacja ta była konieczna, ponieważ przy ciągłym wzroście liczby zatrudnianych przez pracodawców pracowników niepełnosprawnych, których wynagrodzenia były dofinansowywane przez PFRON, a tym samym zmniejszeniu się kwot wpłat na PFRON z tytułu nieosiągnięcia przez pracodawców wymaganego ustawowo wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych, zagrożona byłaby płynność finansowa PFRON. Nowelizacja z jednej strony pozwoliła na utrzymanie stabilności finansowej PFRON i realizację wyznaczonych mu ustawowo zadań (z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudniania osób niepełnosprawnych), a z drugiej – umożliwiła większe dofinansowywanie wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych będących w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy (np. osoby ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, ze schorzeniami specjalnymi). Wskutek nowelizacji ustawy nastąpiło wyłączenie z systemu dofinansowań do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych osób mających uprawnienia emerytalne (około 20 tys. osób).

Po okresie spektakularnego wręcz wzrostu liczby zatrudnionych osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w SODiR PFRON w 2009 roku (gdą nastąpił wzrost ich liczby aż o 44,1 tys., tj. o 21,7%) w 2010 roku nastąpił dalszy ich wzrost. O ile w okresie od grudnia 2008 r. do grudnia 2009 r. odnotowano wzrost liczby niepełnosprawnych pracowników zarejestrowanych w SODiR PFRON - o 15,2% na chronionym rynku pracy (o 24,9 tys. osób) i aż o 48,9% (o 19,2 tys.) na otwartym rynku pracy, to w okresie od grudnia 2009 r. do grudnia 2010 r. odnotowano dalszy wzrost ich liczby - o 5% na chronionym rynku pracy (o 9,5 tys. osób) i aż o 17,6% (o 10,3 tys. osób) na otwartym rynku pracy. Na koniec grudnia 2010 r. liczba pracowników niepełnosprawnych zarejestrowanych w tym systemie wzrosła do 267,2 tys. (co odpowiadało 250,5 tys. etatów), tym samym w stosunku do grudnia 2009 r. nastąpił wzrost ich liczby o 20,1 tys., tj. o 8,1% (odpowiada to 18,4 tys. etatów). Wzrost ten można z pewnością przypisać dużemu wsparciu pracodawców zatrudniających osoby niepełnosprawne i ochronnej funkcji narzędzi prawnych w tym zakresie.

W okresie od grudnia 2010 roku do grudnia 2011 roku nastąpił spadek liczby niepełnosprawnych pracowników zatrudnionych na chronionym rynku pracy o 12,3% (o 24,3 tys. osób) i wzrost liczby niepełnosprawnych pracowników na otwartym rynku pracy - o 3,8% (o 2,6 tys.). Tym samym w okresie roku nastąpiło obniżenie liczby pracowników niepełnosprawnych zarejestrowanych w SODiR PFRON o 8,2% (tj. o 21,9 tys.). Można go z pewnością przypisać zmianom ustawowym, m.in. wstrzymaniu wypłat dofinansowań do wynagrodzeń dla pracowników w wieku emerytalnym, jak też zmniejszeniu kwot wypłat dofinansowań do wynagrodzeń pracowników o lekkim stopniu niepełnosprawności i z lżejszymi schorzeniami.

W okresie od grudnia 2008 roku do grudnia 2010 roku liczba pracowników niepełnosprawnych zarejestrowanych w SODiR zwiększyła się z 191.397 do 250.450 osób w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy, natomiast w grudniu 2011 r. zmniejszyła się do 230.838. Liczba pracowników chronionego rynku pracy od 2008 do 2010 roku wzrosła z 154.506 etatów do 186.253, natomiast w 2011 roku obniżyła się do 163.954 etatów. Liczba pracowników otwartego rynku pracy od 2008 do 2010 roku wzrosła z 36.890 etatów do 63.922, a w 2011 roku - do 66.772 etatów.

Liczba pracowników niepełnosprawnych ze schorzeniami specjalnymi od grudnia 2008 roku do grudnia 2011 roku wzrosła z 27.308 etatów do 40.545 (na chronionym rynku pracy – z 24.426 do 31.430, na otwartym rynku pracy – z 2.882 do 9.112 etatów).

W grudniu 2008 roku odsetek osób niepełnosprawnych ze schorzeniami specjalnymi wśród niepełnosprawnych pracowników zarejestrowanych w SODiR PFRON wynosił 14,3% (w zakładach pracy chronionej – 15,8%, na otwartym rynku pracy – 7,8%). W grudniu 2009

roku ich udział obniżył się do 13,4% (w zakładach pracy chronionej – 14,6%, na otwartym rynku pracy – 9,3%), lecz w grudniu 2010 roku wzrósł do 14,1% (w zakładach pracy chronionej – 15,3%, na otwartym rynku pracy – 10,7%). W grudniu 2011 roku wzrósł znacznie bardziej – do 17,6% (do 19,2% w zakładach pracy chronionej i 13,6% na otwartym rynku pracy).

Odsetek osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności wzrósł z 4,2% w grudniu 2008 roku do 5,8% w grudniu 2011 roku (na chronionym rynku pracy – z 4% do 5,4%, na otwartym – z 5,2% do 6,9%). Udział osób ze schorzeniami specjalnymi z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności wzrósł z 1,7% do 2,1% (w zakładach pracy chronionej – z 1,5% do 1,9%, na otwartym rynku pracy – z 2,2% do 2,5%).

Odsetek osób z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności wzrósł z 38,3% w grudniu 2008 roku do 51,2% w grudniu 2011 roku (na chronionym rynku pracy – z 39,1% do 52,8%, na otwartym – z 35% do 47,2%). Udział osób ze schorzeniami specjalnymi z orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności wzrósł z 6,8% do 10,9% (w zakładach pracy chronionej – z 7,6% do 12,1%, na otwartym rynku pracy – z 3,9% do 8,1%).

Odsetek osób z lekkim stopniem niepełnosprawności obniżył się z 57,5% w grudniu 2008 roku do 43% w grudniu 2011 roku (na chronionym rynku pracy – z 56,9% do 41,8%, na otwartym – z 59,8% do 45,9%). Udział osób ze schorzeniami specjalnymi z orzeczeniem o lekkim stopniu niepełnosprawności obniżył się z 5,8% do 4,6% (przy czym w zakładach pracy chronionej wzrósł z 6,7% do 5,2%, a na otwartym rynku pracy wzrósł z 1,7% do 3%).

Od grudnia 2008 roku do grudnia 2010 roku obserwowano wzrost liczby zatrudnionych osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w SODiR PFRON we wszystkich grupach pracowników niepełnosprawnych, niezależnie od stopnia ich niepełnosprawności i występowania u nich schorzeń specjalnych (osoby z chorobą psychiczną, upośledzeniem umysłowym lub epilepsją i osoby niewidome). W grudniu 2011 roku odnotowano spadek liczby pracowników niepełnosprawnych z lekkim stopniem niepełnosprawności (zarówno na chronionym jak i otwartym rynku pracy, przy czym większy na chronionym rynku pracy). Niewielki spadek zatrudnienia nastąpił w grupie osób z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności na chronionym rynku pracy. W pozostałych grupach odnotowano dalszy wzrost zatrudnienia.

W okresie od grudnia 2008 r. do grudnia 2011 r. zatrudnienie osób niepełnosprawnych ze schorzeniami specjalnymi zwiększyło się o 48,5% (w zakładach pracy chronionej – o 28,7%, zaś na otwartym rynku pracy – o 216,2%).

W okresie od grudnia 2009 r. do grudnia 2010 r. zatrudnienie osób niepełnosprawnych ze schorzeniami specjalnymi zwiększyło się o 13,7% (w zakładach pracy chronionej – o 9,9%, zaś na otwartym rynku pracy – o 34,1%), zaś w okresie od grudnia 2010 r. do grudnia 2011 r. – o 14,9% (w zakładach pracy chronionej – o 10,6%, zaś na otwartym rynku pracy – o 33,8%).

W okresie od grudnia 2008 r. do grudnia 2011 r. w grupie osób z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, których pracodawcy uprawnieni są do uzyskania dofinansowania do wynagrodzeń, obserwowano wzrost zatrudnienia o 61,3% (na chronionym rynku pracy – o 43,4%, na otwartym rynku pracy – o 44,4%), ze znacznym – o 65,8% (na chronionym rynku pracy – o 42%, na otwartym rynku pracy – o 143,3%), zaś z lekkim – spadek zatrudnienia - o 9,8% (na chronionym rynku pracy – spadek o 22%, zaś na otwartym rynku pracy – wzrost o 38,7%).

W skali roku (od grudnia 2010 r. do grudnia 2011 r.) w grupie osób z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, których pracodawcy uprawnieni są do uzyskania dofinansowania do wynagrodzeń, w skali roku obserwowano wzrost zatrudnienia o 2% (na chronionym rynku pracy – spadek o 0,9%, na otwartym – wzrost – o 11,5%), ze znacznym – o 24,2% (na chronionym rynku pracy – o 25,4%, na otwartym – o 21,9%), zaś

z lekkim – spadek o 19,8% (na chronionym rynku pracy – o 25,3%, na otwartym – wzrost – o 3,9%).

Warto wskazać, że liczba pracodawców otwartego rynku pracy, zarejestrowanych w SODiR PFRON w okresie od grudnia 2008 roku do grudnia 2011 roku wzrosła aż o 219%, podczas gdy liczba pracodawców dających zatrudnienie na chronionym rynku pracy zmniejszyła się o 14%.

W 2011 roku liczba osób niepełnosprawnych prowadzących działalność gospodarczą, zarejestrowanych w ewidencji ubiegających się o otrzymanie refundacji składek na ubezpieczenia społeczne wynosiła średniomiesięcznie 27.308. Dla porównania w 2010 roku wzrosła też liczba osób niepełnosprawnych prowadzących działalność gospodarczą, zarejestrowanych w ewidencji ubiegających się o otrzymanie refundacji składek na ubezpieczenia społeczne i wynosiła średniomiesięcznie 27.949, podczas gdy w 2009 roku – 25.322.²⁹⁰

Bezrobocie wśród osób niepełnosprawnych w latach 2008 – 2011.

Bezrobocie na podstawie BAEL

Stopa bezrobocia osób niepełnosprawnych dla osób w wieku 16 lat i więcej w 2011 r. wynosiła 14,8% a dla osób w wieku produkcyjnym 15,5%.

W stosunku do poprzedniego roku stopa bezrobocia osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym wzrosła zaledwie o 0,2 pkt. proc. (rok temu – wzrosła o 2,5 pkt. proc.). Podobnie nie zmieniła się ona niemal na przestrzeni roku dla osób sprawnych – wzrosła zaledwie o 0,1 pkt. proc. (rok temu – wzrosła o 1,4 pkt. proc.).

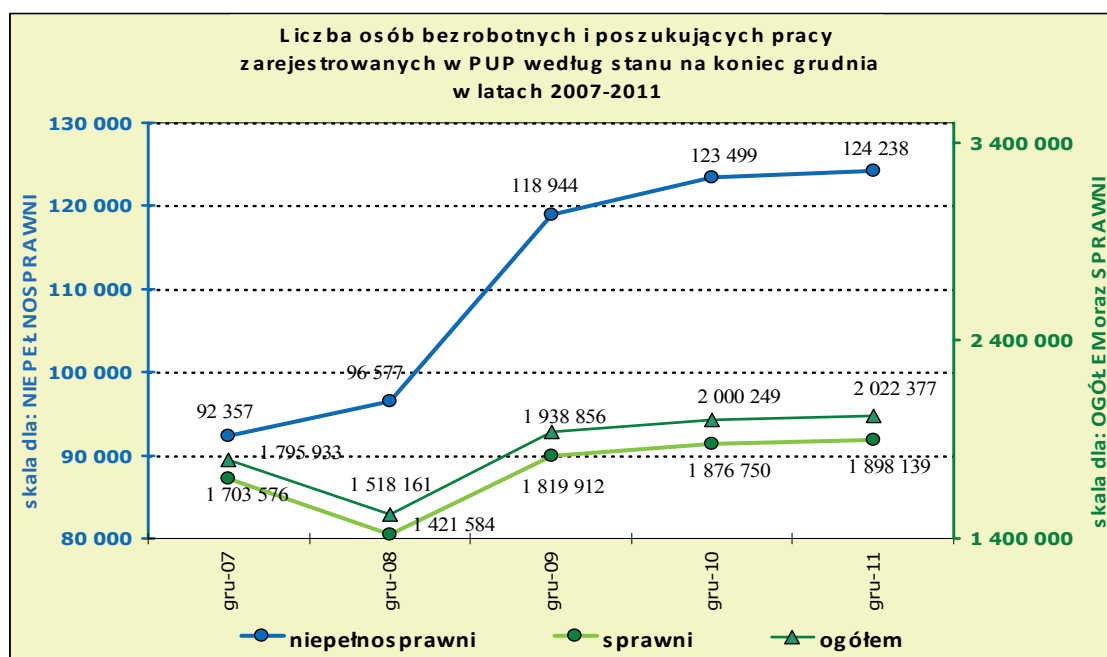
W latach 2007-2009 obserwowano spadek stopy bezrobocia osób niepełnosprawnych (dla osób w wieku produkcyjnym wynosiła ona 17,3% w 2006 roku, następnie 14,1% w 2007 roku, do 12,8% w 2009 roku). W przypadku osób sprawnych w tym wieku, po analogicznym wcześniejszym spadku stopy bezrobocia (z 14,6% w 2006 roku do 9,6% w 2007 i 7,0% w 2008, w 2009 roku odnotowano jej wzrost - do 8,2%). Następnie, podobnie jak w przypadku osób niepełnosprawnych, nastąpił dalszy jej wzrost.

Bezrobocie rejestrowane

W końcu grudnia 2011 r. liczba osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy jako bezrobotne bądź poszukujące pracy wynosiła 124.238 (rok temu 123.499), z czego 104.663 osób stanowili zarejestrowani jako bezrobotne (rok temu 100.311) i 19.575 jako poszukujący pracy /i niepozostający w zatrudnieniu/ (rok temu 23.188).

Porównując dane za grudzień 2011 r. z danymi za grudzień 2008 roku możemy stwierdzić, że liczba zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy osób niepełnosprawnych wzrosła o 28,6% (27,7 tys.), przy czym liczba osób zarejestrowanych jako bezrobotne wzrosła o 43,2% (31,6 tys.), a liczba osób zarejestrowanych jako poszukujący pracy - zmalała o 16,6% (3,9 tys.).

²⁹⁰ Na podstawie danych SODiR PFRON wg stanu z dnia 30.04.2012 r.

Udział osób niepełnosprawnych pozostających w rejestrze powiatowego urzędu pracy powyżej 12 miesięcy wzrósł w tym czasie o 28,4% (o 12,1 tys. osób). W końcu grudnia 2011 roku wynosił on 44,2%.

Udział osób niepełnosprawnych, bezrobotnych długotrwale (bezrobotni pozostający w rejestrze powiatowego urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego dorosłych - zgodnie z *Ustawą o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy*) i poszukujących pracy długotrwale, w zbiorowości zarejestrowanych w PUP osób niepełnosprawnych w grudniu 2011 r. wynosił (łącznie) 59,9%

W grudniu 2011 r. w porównaniu ze stanem z końca poprzedniego roku liczba zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy osób niepełnosprawnych wzrosła zaledwie o 0,6% (o 0,7 tys.), przy czym zarejestrowanych jako bezrobotne wzrosła o 4,3% (o 4,4 tys.), a zarejestrowanych jako poszukujący pracy - zmalała o 15,6% (o 3,6 tys.).

W 2010 roku liczba zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy osób niepełnosprawnych w porównaniu ze stanem z końca poprzedniego roku wzrosła o 3,8% (o 4,6 tys.), przy czym wzrosła o 6,2% (o 5,9 tys.) - zarejestrowanych jako bezrobotne, a zmalała o 5,3% (o 1,3 tys.) - jako poszukujący pracy.

Trzeba jednak wskazać, że udział osób niepełnosprawnych wśród ogółu osób zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy w grudniu 2011 r. w stosunku do grudnia ubiegłego roku prawie się nie zmienił i wyniósł 6,1% (podobnie jak na przestrzeni ostatnich dwóch lat), przy czym wśród zarejestrowanych jako bezrobotni wyniósł 5,3% (niemal bez zmian na przestrzeni ostatnich dwóch lat), zaś wśród zarejestrowanych jako poszukujący pracy obniżył się o 1,7 pkt proc. (wyniósł 49,3%, podczas gdy rok temu 50,9%, kiedy obniżył się o 2,1 pkt proc.).

Należy zwrócić uwagę, że osoby niepełnosprawne, które podjęły własną działalność gospodarczą, nie tracą automatycznie statusu osoby poszukującej pracy (wyrejestrowywane są dopiero w momencie, gdy same wyrażą taką wolę).

Wolne miejsca pracy i aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych w latach 2008 – 2011.

W latach 2008-2011 udział wolnych miejsc pracy i aktywizacji zawodowej dla osób niepełnosprawnych, zgłaszanych przez pracodawców do powiatowych urzędów, zwiększył się przeciętnie z 2,3% do 5,6%. Nie zmienił się udział ofert pracy subsydiowanej dla osób niepełnosprawnych – pozostaje tak jak w 2008 roku na poziomie 1,8%. Wzrósł udział

wolnych miejsc pracy i aktywizacji zawodowej z sektora publicznego dla osób niepełnosprawnych – z 0,6% do 1,1%. Udział ofert pracy sezonowej dla osób niepełnosprawnych wzrósł z 1,4% do 3,9%.

Udział osób niepełnosprawnych w poradnictwie zawodowym i w szkoleniach organizowanych przez powiatowe urzędy pracy w latach 2008 – 2011.

W latach 2008-2011 udział bezrobotnych i poszukujących pracy osób niepełnosprawnych, zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy, uczestniczących w szkoleniach (biorąc pod uwagę te, które je ukończyły), wzrósł z 4,75% do 5,93% (w 2009 roku udział ten obniżył się do 4,32%, w 2010 roku wzrósł do 4,5%).

Odsetek osób niepełnosprawnych, które podjęły pracę w trakcie lub po ukończeniu szkolenia wzrósł z 2,7% w 2008 roku do 4,64% w 2011 roku (w 2009 roku udział ten obniżył się do 2,46%, w 2010 roku wzrósł do 2,87%).

Biorąc pod uwagę korzystanie osób niepełnosprawnych z instrumentów aktywnych programów rynku pracy w latach 2008-2011, obserwujemy znaczny spadek uczestnictwa tych osób w tych programach w 2009 roku i znaczny wzrost w latach 2010-2011. Trzeba pamiętać, że korzystanie to uzależnione jest wysokości środków finansowych.

Udział osób bezrobotnych osób niepełnosprawnych, zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy, które ukończyły staż w ramach aktywnych programów rynku pracy, wzrósł z 1,17% w 2008 roku do 3,63% w 2011 roku. Udział bezrobotnych osób niepełnosprawnych, które podjęły pracę w trakcie lub po ukończeniu stażu wzrósł z 1,09% w 2008 roku do 3,68% w 2011 roku.

Odsetek bezrobotnych osób niepełnosprawnych, zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy, które ukończyły zajęcia aktywizacyjne w ramach aktywnych programów rynku pracy, wzrósł z 4,56% w 2008 roku do 5,08% w 2011 roku. Udział osób, które podjęły pracę w trakcie lub po zakończeniu zajęć aktywizacyjnych wzrósł z 3,05% w 2008 roku do 4,81% w 2011 roku.

Udział bezrobotnych osób niepełnosprawnych, które ukończyły szkolenie w klubie pracy w zakresie aktywnego poszukiwania pracy, wzrósł z 5,39% w 2008 roku do 7,26% w 2011 roku. Odsetek osób, które podjęły pracę w trakcie lub po zakończeniu szkolenia w klubie pracy w zakresie aktywnego poszukiwania pracy, wzrósł z 5,29% w 2008 roku do 8,04% w 2011 roku.

Udział osób niepełnosprawnych, zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy, które skorzystały z indywidualnej porady zawodowej wzrósł z 4,96% w 2008 roku do 6% w 2011 roku. Udział osób niepełnosprawnych, które skorzystały z rozmowy wstępnej w ramach poradnictwa zawodowego wzrósł z 4,21% w 2008 r. do 4,99% w 2011 roku. Liczba wizyt osób niepełnosprawnych w ramach porady indywidualnej wzrosła procentowo z 5,11% w 2008 roku do 5,67% w 2011 roku. Udział osób niepełnosprawnych, które skorzystały z porady grupowej wzrósł z 4,43% w 2008 roku do 4,84% w 2011 roku. Udział osób niepełnosprawnych, które skorzystały z informacji zawodowej w formie grupowej wzrosła z 3,51% w 2008 roku do 4,88% do 2011 roku.

Liczba populacji osób niepełnosprawnych prawnie według Europejskiego Ankiетowego Badania Zdrowia 2009

Warto zauważyć, że według Europejskiego Ankiетowego Badania Zdrowia pod koniec 2009 r. prawne potwierdzenie faktu niepełnosprawności posiadało prawie 4,2 mln Polaków, w tym blisko 184 tys. dzieci do lat 16 z aktualnym orzeczeniem o niepełnosprawności, tj. o około 600 tys. osób więcej w porównaniu z szacunkami z badania BAEL w tym samym okresie.²⁹¹

Porównując wyniki Badania Stanu Zdrowia Ludności z 2004 roku z wynikami Europejskiego Ankiетowego Badania Zdrowia 2009 okazuje się, że w przypadku

²⁹¹ Źródło: Stan Zdrowia Ludności Polski w 2009 r. (GUS 2011)

niepełnosprawności prawnej od 2004 do 2009 roku udział osób (w wieku 16 lat i więcej) z orzeczonym znacznym stopniem niepełnosprawności (lub posiadających orzeczenie równoważne) wzrósł o 4,4 pkt. proc. (z 27,5% do 31,9%), udział osób z orzeczonym umiarkowanym stopniem niepełnosprawności (lub posiadających orzeczenie równoważne) wzrósł o 3 pkt. proc. (z 34,7% do 37,7%), podczas gdy udział osób z orzeczonym lekkim stopniem niepełnosprawności (lub posiadających orzeczenie równoważne) obniżył się o 7,4 pkt. proc. (z 37,8% do 30,4%). Według pod koniec 2009 roku struktura osób niepełnosprawnych prawnie przedstawiała się następująco: częściej niż co trzeci niepełnosprawny prawnie posiadał orzeczenie o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, a kolejne po około 30% osób posiadało orzeczenie o znacznym i lekkim stopniu niepełnosprawności. Dzieci do lat 16 natomiast stanowiły 4,4% ogółu populacji osób niepełnosprawnych prawnie (w 2004 r. – 3,8%).

Europejskie Ankiety Badanie Zdrowia koncentrowało się jednak głównie na określeniu poziomu niepełnosprawności biologicznej. Przy określaniu niepełnosprawności biologicznej pod uwagę brano jej wymiar funkcjonalny – brak sprawności skutkujący ograniczeniem codziennej aktywności, przy czym ograniczenie to może być bardziej lub mniej poważne. Niepełnosprawność biologiczna definiowana w Europejskim Ankietowym Badaniu Zdrowia (EHIS) 2009, jak również Europejskim Badaniu Warunków Życia (EU SILC), oznacza ograniczoną zdolność wykonywania zwykłych czynności, jakie ludzie zwykle wykonują, trwającą 6 miesięcy lub dłużej. Przyjmując dotychczas stosowane w Polsce kryteria oceny niepełnosprawności biologicznej (porównywalne z wynikami Narodowego Spisu Powszechnego 2002), populację osób niepełnosprawnych w Polsce w 2009 roku oszacowano na poziomie 5,3 mln osób (w tym niemal 4,2 mln osób posiadało prawne potwierdzenie faktu niepełnosprawności).

**Działania podjęte przez Głównego Geodetę Kraju,
przygotowanie map i atlasu świata dla osób niewidomych
oraz mobilnych stanowiska informacyjno-prezentacyjnych.**

Działania podjęte przez Głównego Geodety Kraju - Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii:

- w ramach projektu GEOPORTAL 2, zaplanowanego do realizacji na lata 2009 – 2012 i współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej (POIG 2007-2013, 7 oś priorytetowa: „Społeczeństwo informacyjne – budowa elektronicznej administracji”), którego istotą jest rozwój krajowej infrastruktury informacji przestrzennej w celu udostępnienia obywatelom, przedsiębiorcom oraz administracji publicznej informacji przestrzennej z rejestrów georeferencyjnych i związanych z nią usług, prowadzony jest portal internetowy pod adresem: www.geoport.gov.pl. Portal ten bazuje na interaktywnej przeglądarce map z narzędziami umożliwiającymi wyszukiwanie i analizowanie informacji przestrzennych. Dla wyeliminowania barier w dostępie osób niepełnosprawnych do usług elektronicznych, podczas budowania strony portalu zastosowano standardy Web Accessibility Initiatives (WAI) opracowane przez World Wide Web Consortium (W3C). Została ona wyposażona w ikony „A+” i „A-”, umożliwiające zmianę rozmiaru czcionki, co może ułatwić korzystanie z niej osobom niedowidzącym.
- w ramach działań promujących projekt GEOPORTAL 2 w roku 2010 zakupiono dwa Infokioski – mobilne stanowiska informacyjno-prezentacyjne – służące do przeglądania strony portalu i Urzędu oraz prezentacji multimedialnej projektu lub innych treści informacyjno-promocyjnych. Urządzenia te, wykorzystywane głównie w trakcie konferencji, targów czy spotkań, posiadają funkcję „zoom” (powiększania stron) uwzględniającą potrzeby osób niedowidzących. Dodatkowo, jeden z Infokiosków został dostosowany do osób niepełnosprawnych ruchowo poruszających się na wózkach inwalidzkich, poprzez umożliwienie dogodnego podjazdu oraz wyposażenie w dodatkowy monitor i klawiaturę umieszczone na odpowiedniej wysokości i pod odpowiednim kątem.

- Od 2008 roku prowadzi prace nad opracowaniem „Atlasu świata dla niewidomych i słabowidzących”. Urząd współpracuje w tym zakresie z Polskim Związkiem Niewidomych, którego przedstawiciele są stałymi członkami Zespołu Konsultacyjnego ds. opracowania Atlasu Świata dla niewidomych i słabowidzących²⁹². W roku 2011 łącznie wydatkowano na ten cel blisko 66,5 tys. zł. W ramach tych środków wykonano m.in.:
 - korektę nazewniczą oraz korektę merytoryczno-stylistyczną opisów geograficzno-tyflograficznych do plansz mapowych,
 - opisy geograficzno-tyflograficznych do plansz mapowych,
 - próbne wydruki plansz mapowych do Atlasu Świata w transparentnej technice reliefowej z zastosowaniem kolorowego poddruku,
 - przygotowanie ostatecznej wersji 26 plansz mapowych wraz z legendami do II części Atlasu Świata,
 - przygotowanie ostatecznej wersji 12 plansz mapowych wraz z legendami do I części Atlasu Świata,
 - planszę z objaśnieniami „Legenda” do map Atlasu Świata,
 - planszę tytułową Atlasu oraz planszy spisu treści,
 - uzgodnienie z Zespołem Konsultacyjnym do spraw opracowania Atlasu Świata dla niewidomych i słabowidzących oraz z Konsultantem merytorycznym ds. kartografii zakresu treści i sposobu przedstawienia map,
 - przygotowanie wykazu skrótów nazw własnych zastosowanych na mapach,
 - przygotowanie objaśnień klucza znaków zastosowanego na mapach,
 - projekt graficzny okładki Atlasu oraz projektu nadruku na CD.
- od szeregu lat wydawane są przez Główny Urząd Geodezji i Kartografii mapy i atlasy, przeznaczone dla osób o upośledzonym widzeniu, drukowane specjalną technologią druku i rysunku wypukłego. Wśród ostatnich publikacji tego typu znajdują się: szkolny tyflogiczny „Atlas geograficzny Polski”, „Plan Warszawy dla niewidomych i słabowidzących” oraz „Geograficzny atlas Europy dla niewidomych i słabowidzących”.
- opracowano i procedowano pod kątem legislacyjnym rozporządzenie z dnia 3 października 2011 r. Rady Ministrów w sprawie rodzajów kartograficznych opracowań tematycznych i specjalnych²⁹³. W świetle §2 pkt 2 wspomnianego rozporządzenia, Główny Geodeta Kraju wykonuje i udostępnia kartograficzne opracowania specjalne w postaci map tyflogicznych, przeznaczonych dla niewidomych i słabowidzących. Projekt tego rozporządzenia został poddany konsultacjom społecznym z Polskim Związkiem Niewidomych. W wyniku zgłoszonych przez Polski Związek Niewidomych uwag, nie przyjęto propozycji sugerującej uzupełnienie zakresu regulacji przedmiotowego projektu o normy gwarantujące środowiskom osób z dysfunkcją wzroku szeroki udział w pracach nad opracowaniami kartograficznymi dla nich przeznaczonych. Powodem nieuwzględnienia zgłoszonych propozycji był fakt, iż zawierały one postulaty uregulowania przedmiotowym rozporządzeniem materii nieobjętej upoważnieniem ustawowym do jego wydania

**Udogodnienia dla osób niepełnosprawnych
w zakresie ewidencji ludności, dowodów osobistych, spraw paszportowych
i usług detektywistycznych.**

W okresie 2009 – 2011 opracowano zmiany²⁹⁴ do:

- rozporządzenia Rady Ministrów z 6 lutego 2009 roku w sprawie wzoru dowodu osobistego oraz trybu postępowania w sprawach wydawania dowodów osobistych, ich unieważniania, wymiany, zwrotu lub utraty, w którym przewidziano:

²⁹² Atlas ten będzie wydrukowany w 2012 r. w nakładzie 500 egzemplarzy.

²⁹³ Rozporządzenie zostało opublikowane w Dzienniku Ustaw Nr 222, poz. 1328 i weszło w życie 2 listopada 2011 r.

²⁹⁴ Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji.

- w przypadku ubiegania się o wydanie dowodu osobistego, w szczególnie uzasadnionym przypadku, możliwość złożenia wniosku o wydanie tego dokumentu nie bezpośrednio do organu gminy właściwego ze względu na miejsce pobytu stałego wnioskodawcy, lecz za pośrednictwem organu gminy właściwego ze względu na miejsce pobytu czasowego (§ 4 ust. 1),
- w przypadku braku możliwości złożenia wniosku (§ 5 ust. 3) czy odbioru dokumentu (§ 15 ust. 2) w przewidzianym przepisami trybie z powodu choroby, niepełnosprawności lub innej niedającej się pokonać przeszkody, zawiadomienie o takim fakcie organu gminy, który zobowiązany jest zapewnić przyjęcie wniosku w miejscu pobytu tej osoby, chyba że nie pozwalają na to okoliczności,
- dla osób z wrodzonymi lub nabytymi wadami narządu wzroku, możliwość załączenia do wniosku o wydanie dowodu osobistego fotografii przedstawiających je w okularach z ciemnymi szklami (§ 7 ust. 3),
- złożenia zawiadomienia o utracie dowodu osobistego przez pełnomocnika w przypadku niemożności osobistego dokonania tej czynności z powodu choroby, niepełnosprawności lub innej niedającej się pokonać przeszkody (§ 24 ust. 3);
- ustawy z dnia 6 sierpnia 2010 roku *o dowodach osobistych* (wejście w życie dnia 1 lipca 2013 r.), w której przewidziano:
 - w przypadku niemożności złożenia wniosku o wydanie dowodu osobistego spowodowanej niepełnosprawnością, zainteresowany ma możliwość powiadomienia o tym organu gminy, który zapewnia przyjęcie wniosku w miejscu pobytu tej osoby, chyba że nie pozwalają na to okoliczności (art. 26 ust. 1),
 - dla osób z wrodzonymi lub nabytymi wadami narządu wzroku, możliwość załączenia do wniosku dowodowego fotografii przedstawiających je w okularach z ciemnymi szklami (art. 29 ust. 2),
 - możliwość: złożenia wniosku o wydanie dowodu osobistego w formie dokumentu elektronicznego (art. 24 ust. 3), odbioru dokumentu przez pełnomocnika, legitymującego się pełnomocnictwem szczególnym do dokonania tej czynności, przy złożeniu wniosku w formie przewidzianej w art. 26 ust. 1, (art. 30 ust. 4), a także zgłoszenia utraty dowodu osobistego w formie dokumentu elektronicznego (art. 47 ust. 2);
- ustawy z dnia 24 września 2010 r. *o ewidencji ludności* (wejście w życie dnia 1 stycznia 2013 r.), w której przewidziano możliwość:
 - dokonania obowiązku zameldowania przez pełnomocnika, legitymującego się pełnomocnictwem udzielonym we właściwej formie – po okazaniu przez pełnomocnika do wglądu jego dowodu osobistego lub paszportu (art. 30 ust. 4),
 - wymeldowania w formie dokumentu elektronicznego przy wykorzystaniu środków komunikacji elektronicznej (art. 30 ust. 5),
 - zgłoszenia wyjazdu za granicę z zamiarem stałego pobytu lub na okres dłuższy niż 6 miesięcy bez zamiaru stałego pobytu oraz powrotu w formie dokumentu elektronicznego (art. 36 ust. 3 pkt 2);
- ustawy z dnia 13 lipca 2006 r. o dokumentach paszportowych²⁹⁵, na mocy której:
 - w uzasadnionych przypadkach – odstąpiono m.in. od konieczności osobistego złożenia wniosku o wydanie paszportu tymczasowego i odbioru tego dokumentu w urzędzie konsularnym. Przepis ten ma zagwarantować możliwość uzyskania dokumentu paszportowego przez osoby przebywające poza granicami RP, które przykładowo z uwagi na swój stan zdrowia lub niepełnosprawność nie są w stanie osobiście dotrzeć do urzędu konsularnego;

²⁹⁵ Dz. U. Nr 143, poz. 1027, z późn. zm.

- wprowadzono zapis o braku konieczności zamieszczania podpisu posiadacza dokumentu paszportowego wydawanego osobom, które ukończyły 13 lat, jeżeli osoby te z powodu niepełnosprawności nie mogą złożyć podpisu samodzielnie (art. 18 ust. 3);
- rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 16 sierpnia 2010 r. w sprawie dokumentów paszportowych, w którym:
 - uregulowano sprawę osób z wrodzonymi lub nabytymi wadami narządu wzroku, ubiegających się o wydanie paszportu albo paszportu tymczasowego, które może złożyć fotografię przedstawiającą ją w okularach z ciemnymi szklami (w takim przypadku do wniosku o wydanie dokumentu paszportowego załącza się orzeczenie o niepełnosprawności osoby do 16 roku życia lub orzeczenie o stopniu niepełnosprawności osoby, która ukończyła 16 lat),
 - osoba ubiegająca się o wydanie paszportu albo paszportu tymczasowego, która posiada orzeczenie o niepełnosprawności lub orzeczenie o stopniu niepełnosprawności, wydane zgodnie z przepisami o orzekaniu o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności, a także osoba, której stan zdrowia nie pozwala na wykonanie fotografii spełniającej wymogi biometrii, może złożyć fotografię spełniającą jedynie minimalne wymogi określone w przepisach przedmiotowego rozporządzenia,
 - określono również przypadki postępowania organów paszportowych w sytuacjach, w których od osób ubiegających się o wydanie dokumentu paszportowego, nie ma fizycznej możliwości pobrania linii papilarnych (np. brak palców, dłoni, nieczytelne linie papilarne), a co za tym idzie, umieszczenia ich w paszporcie;
- ustawy z dnia 26 listopada 2010 r. o usługach detektywistycznych²⁹⁶ - nowelizacja obowiązująca od dnia 11 lipca 2011 r. wprowadziła m.in. nowe zasady badań lekarskich i psychologicznych osób zamierzających wykonywać lub wykonujących zawód detektywa. Kandydat na detektywa oraz licencjonowany detektyw mają posiadać zdolność psychiczną do wykonywania czynności detektywistycznych stwierdzoną orzeczeniem lekarskim. Oznacza to że zawód detektywa mogą wykonywać także osoby niepełnosprawne np. ruchowo. Potwierdza to rozporządzenie wykonawcze Ministra Zdrowia z dnia 3 listopada 2011 r. w sprawie badań lekarskich i psychologicznych osób ubiegających się o wydanie albo posiadających licencję detektywa²⁹⁷.

Zapewnienie osobom niepełnosprawnym dostępu do komunikacji z numerem alarmowym 112 i innymi numerami alarmowymi.

W latach 2009 – 2011 podjęto działania dotyczące zapewnienia równoważnego dostępu osób niepełnosprawnych do komunikacji z numerem alarmowym 112 i innymi numerami alarmowymi poprzez realizację Dyrektywy UE 2009/136/WE z dnia 25.11.2009 r. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji zgłosiło stosowną potrzebę zmian w Prawie Telekomunikacyjnym do Ministerstwa Infrastruktury. Przekazano również w opisie przedmiotu zamówienia na realizowany obecnie przez Centrum Projektów Informatycznych System Informatyczny Powiadamiania Ratunkowego, w którym zostały zawarte wymagania odbioru w centrach powiadamiania ratunkowego – wojewódzkich CPR – sms-ów, faksów oraz zgłoszeń kierowanych drogą email. We wdrażanym Systemie przewidziano jako równoważne (alternatywne) z połączeniem głosowym przesyłanie przez osoby niepełnosprawne faksu, sms lub email. Dotyczy to strony odbiorczej (przyjmowanie sygnału w CPR). Osoby niewidome lub niedowidzące będą mogły korzystać przy połączeniach

²⁹⁶ Dz. U. z 2011 r. Nr 6, poz. 17.

²⁹⁷ Dz. U. Nr 251, poz. 1511.

z numerem alarmowym 112 z połączenia głosowego (zwykły telefon) lub z klawiatury tekstowej umieszczonej w telefonie stacjonarnym, jeśli aparat telefoniczny będzie w taką klawiaturę wyposażony. Osoby głuche lub głuchonieme będą miały trzy opcje. Będą mogły korzystać z połączenia faksem, przy pomocy komputera z e-mail'a i przy pomocy telefonu komórkowego z sms.

Sport osób niepełnosprawnych w latach 2008 – 2011.

W latach 2008-2011 w zakresie sportu wyczynowego priorytetowymi zadaniami²⁹⁸ były przygotowania kadry narodowej sportowców niepełnosprawnych do udziału w:

- XIII Letnich Igrzyskach Paraolimpijskich Pekin'2008,
Udział polskiej reprezentacji (94 zawodników) zakończył się sukcesem. Sportowcy niepełnosprawni zdobyli ogółem 30 medali w 6 dyscyplinach sportu, w tym: 5 złotych, 12 srebrnych, 13 brązowych. W klasyfikacji generalnej, wg zdobytych złotych, medali Polska uplasowała się na 18 miejscu, wg liczby zdobytych medali ogółem, na 13 miejscu.
- X Zimowych Igrzyskach Paraolimpijskich Vancouver'2010,
Reprezentacja Polski (13 zawodników) zdobyła 1 brązowy medal. Brązowy medal Katarzyny Rogowicz – podwójnej złotej medalistki z Turynu (2006) – wywalczony w biegu na 15 km uplasował Polskę na 20 miejscu wraz z Czechami w generalnej klasyfikacji medalowej. Pod względem ilości zdobytych medali (bez względu na ich kolor) zajęliśmy 18 miejsce.
- XIV Letnich Igrzyskach Paraolimpijskich Londyn'2012.
Igrzyska odbędą się w Londynie w dniach 29 sierpnia – 9 września 2012 r. Przygotowania do udziału w Igrzyskach realizowane są w 12 sportach paraolimpijskich i obejmowały w 2011 r. ponad 200 zawodników kadry narodowej. Prowadzone były w następujących stowarzyszeniach i obejmowały poniższe sporty:
 - ✘ Polski Związek Sportu Niepełnosprawnych „START”: kolarstwo, koszykówka na wózkach, lekkoatletyka, łucznictwo, pływanie, podnoszenie ciężarów, strzelectwo, szermierka na wózkach, tenis stołowy, wioślarstwo.
 - ✘ Związek Kultury Fizycznej „OLIMP”: kolarstwo (tandemowe).
 - ✘ Ogólnopolskie Stowarzyszenie Wspierania Tenisa Ziarnego na Wózkach: tenis na wózkach.
 - ✘ Stowarzyszenie Jeździeckie Osób Niepełnosprawnych „HIPPOLAND”: jeździectwo.
 - ✘ Związek Stowarzyszeń Sportowych – „Sprawni-Razem”: lekkoatletyka, pływanie, tenis stołowy.

Rok 2011 był kluczowy w realizacji programu przygotowań paraolimpijskich. Był to okres intensywnych startów i walki o zajęcie jak najwyższych miejsc w rankingach światowych w poszczególnych sportach oraz uzyskanie maksymalnej liczby kwalifikacji do Igrzysk.

Ogółem w latach 2008-2011 sportowcy niepełnosprawni zdobyli na imprezach najwyższej rangi 620 medali.

<i>rok</i>	<i>złoto</i>	<i>srebro</i>	<i>brąz</i>	<i>razem</i>
2008	25	31	29	85
2009	40	49	47	136
2010	65	73	42	180
2011	68	72	79	219

Na podstawie art. 36 ust. 1 ustawy o sporcie wypłacane są świadczenia pieniężne dla medalistów igrzysk paraolimpijskich i igrzysk głuchych, w wysokości równej świadczeniom olimpijskim. W latach 2008-2011 wypłacono medalistom paraolimpijskim i medalistom igrzysk głuchych z budżetu państwa kwotę w wysokości 18 776 789 zł.

²⁹⁸ Ministerstwa Sportu i Turystyki.

<i>rok</i>	<i>kwota w zł.</i>	<i>ilość osób</i>
2008	983.772	39
2009	5 277.981	198
2010	6 107 590	211
2011	6 407 446	217

Sport osób niepełnosprawnych do wejścia w życie ustawy o sporcie z dnia 25 czerwca 2010 roku²⁹⁹ regulowany był przepisami ustawy o kulturze fizycznej z dnia 18 stycznia 1996 r.³⁰⁰ Sport ten znajdował się poza regulacją ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym³⁰¹, która normowała obszar sportu wyczynowego. Z uwagi na ważność aktywności fizycznej osób niepełnosprawnych oraz uznając, że sportowcy niepełnosprawni powinni być traktowani na równi z pozostałymi, w ustawie o sporcie zniesiono istniejące podziały, zapewniając niepełnosprawnym sportowcom uczestnictwo we współzawodnictwie sportowym na ogólnych zasadach.

Zwiększenie dostępności osób niepełnosprawnych do szkolnictwa wyższego w latach 2008 – 2011.

W latach 2008 – 2011 Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego podjęło szereg działań na rzecz osób niepełnosprawnych. Podjęte inicjatywy dotyczyły zarówno sfery legislacyjnej, wsparcia finansowego, inwestycji infrastrukturalnych, jak również działań z zakresu funkcjonowania Ministerstwa.

- Ustawą z dnia 18 marca 2011 r. *o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw*³⁰² wprowadzone zostały do ustawy z dnia 25 lipca 2005 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym*³⁰³ następujące zmiany służące zwiększeniu udziału osób niepełnosprawnych na studiach wyższych:
 - ⊗ do określonego w art. 13 ustawy katalogu podstawowych zadań uczelni dodano zadanie polegające na stwarzaniu osobom niepełnosprawnym warunków do pełnego udziału w procesie kształcenia i w badaniach naukowych;
 - ⊗ zmianie uległ zakres upoważnień ustawowych określonych w art. 162 ustawy, w związku z czym wydane zostało rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 lipca 2011 r. *w sprawie warunków, jakim muszą odpowiadać regulaminy studiów w uczelniach*, zgodnie z którym uczelnie są zobowiązane do określenia w regulaminach studiów sposobu dostosowania organizacji i właściwej realizacji procesu dydaktycznego do szczególnych potrzeb studentów będących osobami niepełnosprawnymi, w tym warunków odbywania studiów do rodzaju niepełnosprawności;
 - ⊗ znowelizowany art. 169 ustawy przewiduje w ust. 5, iż warunki i tryb rekrutacji na studia w przypadku przeprowadzania egzaminów wstępnych, powinny uwzględniać szczególne potrzeby kandydatów na studia, będących osobami niepełnosprawnymi.

Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego począwszy od 2007 r.:

- przyznaje dotację na zadania związane z kształceniem i rehabilitacją leczniczą studentów niepełnosprawnych. Dotacja ta była przyznawana na podstawie art. 94 ust. 1 pkt 11 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – *Prawo o szkolnictwie wyższym*³⁰⁴.
- określa dotacje dla uczelni publicznych nadzorowanych przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego, uczelni prowadzonych przez kościoły i związki

²⁹⁹ Dz. U. Nr 127, poz. 857, z późn. zm.

³⁰⁰ Dz. U. z 2007 r. Nr 226, poz. 1675, z późn. zm.

³⁰¹ Dz. U. Nr 155, poz. 1298, z późn. zm.

³⁰² Dz. U. Nr 84, poz. 455 i Nr 112, poz. 654.

³⁰³ Dz. U. Nr 164, poz. 1365, z późn. zm.

³⁰⁴ Dz. U. Nr 164, poz. 1365, z późn. zm.

wyznaniowe finansowanych z budżetu państwa na podstawie odrębnych przepisów oraz dla uczelni wojskowych w zakresie kształcenia osób cywilnych – na podstawie liczby studentów będących osobami niepełnosprawnymi.

W 2007 r. powyższe uczelnie wykazały, iż kształcą 13.962 studentów będących osobami niepełnosprawnymi, zaś w 2011 roku uczelnie te wykazały 18.660 studentów będących osobami niepełnosprawnymi, co oznacza wzrost o 33,6% w okresie 5 lat.

- Ustawa z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy – *Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw*³⁰⁵ w art. 1 pkt 70 lit. a i c:
 - nadała nowe brzmienie art. 94 ust 1 pkt 11 ustawy – *Prawo o szkolnictwie wyższym*, zgodnie z którym dotacja ta przeznaczona jest, począwszy od dnia 1 stycznia 2012 r., na „zadania związane ze stwarzaniem studentom i doktorantom, będącym osobami niepełnosprawnymi warunków do pełnego udziału w procesie kształcenia”;
 - wprowadziła w art. 94 ww. ustawy nowy ust. 4a w brzmieniu: „uczelnia niepubliczna otrzymuje dotacje na zadania związane ze stwarzaniem studentom i doktorantom będącym osobami niepełnosprawnymi warunków do pełnego udziału w procesie kształcenia”.

Zgodnie z wprowadzonymi zmianami ustawowymi od 2012 r. rozszerzony został katalog podmiotów otrzymujących dotację o uczelnie niepubliczne, a ponadto przy podziale omawianej dotacji uwzględniana jest liczba studentów i doktorantów (stacjonarnych i niestacjonarnych), będących osobami niepełnosprawnymi w uczelniach publicznych i niepublicznych.

Na potrzeby określenia dotacji³⁰⁶ na 2012 r. uczelnie publiczne i niepubliczne nadzorowane przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego, uczelnie prowadzone przez kościoły i związki wyznaniowe finansowane z budżetu państwa na podstawie odrębnych przepisów oraz uczelnie wojskowe w zakresie kształcenia osób cywilnych wykazały, iż kształcą 28 540 studentów oraz 615 doktorantów będących osobami niepełnosprawnymi, co łącznie stanowi liczbę 29 155 osób.

Sposób podziału ww. dotacji określa załącznik nr 11 do rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 lutego 2012 r. w sprawie sposobu podziału dotacji z budżetu państwa dla uczelni publicznych i niepublicznych³⁰⁷.

Wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych w uzyskaniu wykształcenia wyższego realizowane jest również w ramach systemu pomocy materialnej dla studentów i doktorantów poprzez udzielanie stypendiów specjalnych dla osób niepełnosprawnych. Stypendium to ma charakter powszechny, co oznacza, iż jedynym warunkiem ubiegania się o to stypendium jest niepełnosprawność potwierdzona orzeczeniem właściwego organu. Jednocześnie osoby niepełnosprawne mogą otrzymywać także pozostałe świadczenia – związane z trudną sytuacją materialną lub dobrymi wynikami w nauce lub osiągnięciami naukowymi, artystycznymi lub sportowymi.

Ponadto ustawa z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy – *Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw*³⁰⁸ wprowadziła do systemu pomocy materialnej zmiany, dzięki którym od 1 października 2012 r. stypendia i zapomogi, w tym stypendia specjalne dla osób niepełnosprawnych, będą przysługiwały również doktorantom odbywającym studia doktoranckie w jednostkach naukowych. Środki na pomoc materialną

³⁰⁵ Dz. U. Nr 84, poz. 455 i Nr 112, poz. 654.

³⁰⁶ Sposób podziału ww. dotacji określa załącznik nr 11 do rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 lutego 2012 r. w sprawie sposobu podziału dotacji z budżetu państwa dla uczelni publicznych i niepublicznych (Dz. U. poz. 202).

³⁰⁷ Dz. U. poz. 202.

³⁰⁸ Dz. U. Nr 84, poz. 455 z późn. zm.

dla jednostek naukowych będą przekazywane z części budżetu będącej w dyspozycji ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego.

W roku akademickim 2010/2011 stypendium specjalne dla osób niepełnosprawnych otrzymało 28 816 studentów i doktorantów,³⁰⁹ co oznacza wzrost o ok. 7% w porównaniu z rokiem poprzednim. Średnie miesięczne stypendium wynosiło 339,5 zł.

Zarówno liczba studentów i doktorantów korzystających ze wsparcia w postaci stypendium specjalnego dla osób niepełnosprawnych, jak i średnia miesięczna wysokość tego stypendium rosła z każdym rokiem (od 2008 r. nastąpił wzrost liczby stypendystów o 17%, a wysokości stypendium o 47%), co potwierdza skuteczność zadań ustawowych realizowanych przez resort szkolnictwa wyższego na rzecz wspierania kształcenia osób niepełnosprawnych na poziomie wyższym.

Liczba i wysokość stypendiów specjalnych dla osób niepełnosprawnych

Rok akademicki	Liczba stypendystów			Średnie stypendium
	ogółem	z tego		
		studenci	doktoranci	
2008/2009	24 624	24 296	328	230,7 zł
2009/2010	26 990	26 553	437	312,8 zł
2010/2011	28 816	28 280	536	339,5 zł

Źródło danych – publikacje GUS „Szkoly wyższe i ich finanse w” za lata 2008-2010.

Ze środków budżetu państwa (w ramach części 38 – *Szkolnictwo wyższe*) finansowane lub dofinansowywane są projekty inwestycyjne na infrastrukturę szkolnictwa wyższego oraz projekty współfinansowane w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych i Programu Operacyjnego Rozwoju Polski Wschodniej.

Rehabilitacja rolników 2008 – 2011.

Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego³¹⁰ kierowała na rehabilitację leczniczą rolników i dzieci rolników. osoby zagrożone całkowitą niezdolnością do pracy w gospodarstwie rolnym oraz osoby uznane za okresowo całkowicie niezdolne do pracy w gospodarstwie rolnym, które w wyniku dalszego leczenia i rehabilitacji rokuje odzyskanie zdolności do pracy w gospodarstwie rolnym, a także organizowała w okresie letnich wakacji turnusy rehabilitacyjne dla dzieci rolników w zakresie wad i chorób narządów układu ruchu i chorób układu oddechowego.

Dane dotyczące powyższych działań za lata 2008 – 2011 przedstawia poniższa tabela:

	2008	2009	2010	2011
Liczba rolników skierowanych na rehabilitację leczniczą	14 644	14 529	14 739	14 123
Liczba dzieci skierowanych na rehabilitację leczniczą	1 807	1 612	1 648	1 315

Po zakończeniu rehabilitacji stacjonarnej może być ona kontynuowana w pobliżu miejsca zamieszkania rolnika. Kasa wspomaga rozwój rehabilitacji leczniczej dla mieszkańców wsi, prowadzonej w warunkach ambulatoryjnych, poprzez doposażanie na zasadach użyczenia gabinetów usprawnienia leczniczego w sprzęt rehabilitacyjny³¹¹. Korzystanie z rehabilitacji za

³⁰⁹ Według publikacji GUS „Szkoly wyższe i ich finanse w 2010 r.”.

³¹⁰ Zgodnie z art. 64 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników.

³¹¹ Od 1994 roku sprzęt do kinezyterapii i fizykoterapii otrzymało blisko 400 ośrodków na terenie całego kraju.

pośrednictwem KRUS nie pozbawia rolników prawa do leczenia uzdrowiskowego, finansowanego przez Narodowy Fundusz Zdrowia.

Działania podejmowane w latach 2008 - 2011 r. przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych na rzecz osób niepełnosprawnych.

W omawianym czteroletnim okresie Zakład Ubezpieczeń Społecznych w realizowanych zadaniach na rzecz osób niepełnosprawnych koncentrował się na następujących obszarach:

- popularyzacja wiedzy dotyczącej praw osób niepełnosprawnych,
- zatrudnienie i aktywizacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych,
- dostosowywanie obiektów Zakładu oraz zapewnianie najwyższej jakości świadczonych usług.

Ze środków Funduszu Ubezpieczeń Społecznych przeznaczonych na prewencję rentową i wypadkową zostały zamówione i upowszechnione materiały informacyjne, w tym poradniki, broszury, ulotki przeznaczone m.in. dla pracodawców zatrudniających osoby niepełnosprawne. Materiały te zawierały informacje dotyczące wymagań związanych z przystosowaniem miejsca pracy dla osoby niepełnosprawnej. Ponadto ZUS zorganizował szkolenia przeznaczone dla pracodawców, podczas których uczestnicy mieli możliwość zapoznania się z następującymi zagadnieniami:

- przyczyny i konsekwencje chorób zawodowych i wypadków przy pracy,
- obowiązki pracodawcy i ochrona prawna pracownika po wypadku przy pracy lub w związku z chorobą zawodową,
- rozwiązania związane z zatrudnianiem osób niepełnosprawnych, w tym powracających do pracy z nabytą wskutek wypadku przy pracy lub chorobą zawodową niepełnosprawnością,
- organizacja stanowiska pracy dla osoby z niepełnosprawnością,
- dobre praktyki w zakładach zatrudniających osoby niepełnosprawne;

Szkolenia, konferencje, materiały informacyjne

Lp.	Zadanie	Temat
2008 rok		
1	Szkolenia dla pracodawców	Zapobieganie wypadkom przy pracy i chorobom zawodowym
2	Szkolenie dla pracodawców małych i średnich firm	Bezpieczeństwo i higiena pracy
3	Materiały informacyjne	Bezpieczeństwo i higiena pracy
4	Ogólnopolski Konkurs "Poprawa warunków pracy"	Jak skutecznie poprawić bezpieczeństwo i warunki pracy
5	Materiały informacyjne	Informator dla Osób Niepełnosprawnych
2009 rok		
1	Szkolenia dla pracodawców	Powrót do pracy pracowników z niepełnosprawnością
2	Broszury	Jak zatrudnić osobę niepełnosprawną. Poradnik dla pracodawcy z otwartego rynku pracy Pracodawcy o zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Jak jest? Co można zmienić?
3	Konferencja	Zatrudnianie niepełnosprawnych na otwartym rynku pracy. Jak jest? Co można zmienić?
4	Plakat informacyjny	Program rehabilitacji leczniczej w ramach prewencji rentowej ZUS
5	Materiały informacyjne	Informator dla Osób Niepełnosprawnych

2010 rok		
1	Materiały informacyjne	Bezpieczne miejsce pracy. Prawa i obowiązki związane z zatrudnianiem osób niepełnosprawnych
2	Konferencja	Sprawni w pracy. Nowelizacja prawa a zatrudnienie osób niepełnosprawnych
	Materiały informacyjne	Informator dla Osób Niepełnosprawnych
2011 rok		
1	Konferencja	Równe szanse w pracy – niepełnosprawni obywatele w Polsce i w krajach UE
2	Seminarium	Człowiek bez barier – Przewyciężanie barier i ograniczeń związanych z niepełnosprawnością
3	Artykuły	3 artykuły na temat wypadków przy pracy i prewencji wypadkowej
4	Materiały informacyjne	Informator dla Osób Niepełnosprawnych

Kampanie informacyjno-promocyjne

Zakład corocznie, począwszy od roku 2007, organizuje kampanię informacyjno – promocyjną na terenie całego kraju pod nazwą „Dzień Otwarty dla Osób Niepełnosprawnych w ZUS”. Celem przedsięwzięcia jest upowszechnianie wiedzy o prawach osób niepełnosprawnych oraz udostępnienie zainteresowanym kompleksowej informacji w obszarze zagadnień związanych z ubezpieczeniami społecznymi oraz możliwościami aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych. W tym dniu, we wszystkich oddziałach ZUS dyżurują eksperci Zakładu oraz przedstawiciele Stowarzyszenia Przyjaciół Integracji, Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych i innych organizacji pozarządowych realizujących zadania na rzecz osób niepełnosprawnych. Udzielają oni informacji dotyczących świadczeń z ubezpieczeń społecznych, orzecznictwa lekarskiego, rehabilitacji leczniczej w ramach prewencji rentowej. Doradzają również jak efektywnie szukać pracy i optymalnie przygotować się do procesu rekrutacji. Zainteresowani mogą się dowiedzieć jak otworzyć własną działalność gospodarczą. Eksperti informują o różnych formach dofinansowania z PFRON oraz możliwości uczestniczenia w projektach Funduszu. Organizacja Dnia Otwartego w terenowych placówkach Zakładu pozwala dostosować przedsięwzięcie do potrzeb i możliwości lokalnych środowisk co poprzez różnorodność form i inicjatyw czyni Dzień Otwarty przedsięwzięciem potrzebnym i oczekiwanym przez odbiorców.

Wszystkie przedsięwzięcia realizowane na rzecz osób niepełnosprawnych są organizowane w sposób pozwalający dotrzeć do jak największej liczby osób zainteresowanych i dlatego Zakład przywiązuje wielką wagę do nawiązywania, kontynuowania i poszerzania współpracy w zakresie upowszechniania wiedzy dotyczącej praw osób niepełnosprawnych z organizacjami i instytucjami działającymi na rzecz tych osób, szczególnie w wymiarze lokalnym, a także z lokalnymi mediami. Współpraca w tym zakresie jest na bieżąco realizowana przez wszystkie placówki Zakładu.

Rehabilitacja lecznicza w ramach prewencji rentowej

Zakład Ubezpieczeń Społecznych na podstawie art. 69 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych prowadził program prewencji rentowej. W ramach tego programu kierowane były na rehabilitację leczniczą do ośrodków rehabilitacyjnych współpracujących z Zakładem osoby zagrożone długotrwałą niezdolnością do pracy nabytą na skutek choroby, urazu lub wypadku. Wśród adresatów tej usługi jest liczna grupa osób niepełnosprawnych z orzeczoną rentą, świadczeniem rehabilitacyjnym, a także jednym z trzech stopni niepełnosprawności.

Dla każdej osoby w ośrodku rehabilitacyjnym ustalany jest indywidualny program rehabilitacji, z uwzględnieniem schorzenia i rodzaju oraz stopnia niepełnosprawności organizmu. Zakład dysponuje miejscami w ośrodkach rehabilitacyjnych położonych w różnych regionach Polski, gdzie rehabilitacja prowadzona jest w systemie stacjonarnym (z pobytem w sanatorium) lub ambulatoryjnym.

W latach 2008 - 2011 r. rehabilitację leczniczą odbyło 289 tysięcy w tym 12 tysięcy osób skierowanych z powodu schorzeń będących następstwem wypadku przy pracy lub choroby zawodowej. Poniżej przedstawiono liczbę ubezpieczonych, którzy ukończyli rehabilitację leczniczą w podziale na poszczególne lata.

rok	Liczba osób, które ukończyły rehabilitację leczniczą	
	ogółem	wskutek wypadku przy pracy lub choroby zawodowej
2008	67 169	2 840
2009	73 389	3 230
2010	74 507	3 235
2011	73 828	2 689

Wzrost zatrudnienia osób niepełnosprawnych

Od 2008 roku liczba pracowników z orzeczoną niepełnosprawnością zatrudnionych w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych wzrosła ogółem o 29.5%. Wskaźnik wzrostu w kolejnych latach wnosił: w 2009 – 14% (110 osób), w 2010 – 10% (93 osoby) w 2011 – 3,6% (37 osób). Szczegółowe dane zawiera poniższa tabela.

Stan na dzień 31 grudnia	Liczba zatrudnionych pracowników z orzeczoną stopniem niepełnosprawności	
	Etaty	Osoby
2008 r.	777,01	815
2009 r.	885,11	925
2010 r.	982,96	1018
2011 r.	1020,67	1055

Jak wynika z przedstawionych danych, pomimo trendu malejącego dla wskaźnika wzrostu zatrudnienia osób niepełnosprawnych w Zakładzie, ogólna liczba zatrudnionych osób z orzeczoną stopniem niepełnosprawności wzrasta. Należy przy tym podkreślić, że wzrost liczby zatrudnionych osób niepełnosprawnych w 2011 r. o 3,6% nastąpił przy jednoczesnym spadku zatrudnienia ogólnego o 1,4%, co powoduje, że realny przyrost zatrudnienia osób niepełnosprawnych był wyższy. Jednak należy podkreślić stosunkowo niewielkie zainteresowanie osób niepełnosprawnych zarówno ofertami pracy, jak też możliwością odbycia w ZUS staży i praktyk zawodowych.

Pomimo tych tendencji polityka zatrudnienia prowadzona w Zakładzie uwzględnia celowość zatrudniania osób niepełnosprawnych, a realne zwiększanie zatrudnienia tych osób przyczynia się do systematycznego wzrostu wskaźnika, którego poziom ma wpływ na wysokość środków przekazanych do PFRON.

Poniższe zestawienie przedstawia jak kształtował się wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych w ZUS oraz wpłaty na PFRON w okresie 2008 – 2011.

rok	wskaźnik wzrostu zatrudnienia osób niepełnosprawnych w %	wpłata przekazana na PFRON w zł
2008	1,55	25 420 643
2009	1,92	24 864 098

2010	2,15	21 753 793
2011	2,25	25 372 039

Jak wynika z danych w tabeli wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych w ZUS wzrastał średnio o 0,23 pkt proc. rocznie. Niestety w takich samych proporcjach nie maleje wysokość wpłat, jakie jest zobowiązany wpłacać Zakład na PFRON. Wynika to z systemu stosowanych odpisów i dopłat do kwoty bazowej. Znaczny wzrost wpłaty przekazanej na Fundusz w 2011 r. to skutek nowelizacji ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych z października 2010 r. Pomimo osiągnięcia coraz wyższego wskaźnika Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie może wykazać się mniejszymi obciążeniami swojego budżetu.

Określenie głównych celów zmian w systemie oświaty.

Ministerstwo Edukacji Narodowej w 2008 roku zdefiniowało główne cele aktualnych zmian w systemie oświaty³¹², którymi są m. in.:

- upowszechnienie wychowania przedszkolnego dla dzieci w wieku 3-5 lat, w tym obowiązek rocznego przygotowania przedszkolnego dla dzieci 5-letnich, zakończonego diagnozą gotowości szkolnej;
- zapewnienie lepszego dostępu do edukacji najmłodszych dzieci przez obniżenie wieku rozpoczynania obowiązku szkolnego do 6 lat, co umożliwi wykorzystanie potencjału systemu szkolnego dla wyrównywania szans oraz wczesnego odkrywania uzdolnień;
- reforma programowa wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego, ukierunkowana na precyzyjny opis efektów kształcenia na każdym etapie edukacyjnym, indywidualizację kształcenia oraz zwiększenie autonomii szkół w kreowaniu procesu kształcenia;
 - ⊗ poprawa jakości kształcenia zawodowego, jego modernizacja zgodna z koncepcją uczenia się przez całe życie;
 - ⊗ podnoszenie efektywności zaspokajania specjalnych potrzeb edukacyjnych dzieci i młodzieży, w tym wynikających z niepełnosprawności.

Wprowadzane przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania zmiany mają wpływ na jakość edukacji, a tym samym na pozycję dzieci w środowisku szkolnym – w społeczeństwie³¹³.

Pomoc społeczna w latach 2008-2011³¹⁴ na rzecz rodzin z niepełnosprawnością

Z analizy danych na przestrzeni lat 2008-2011 dotyczących pomocy społecznej udzielanej rodzinom z powodu niepełnosprawności, wynika, że ich liczba stale wzrasta,

³¹² W Polsce nauka jest obowiązkowa do 18 roku życia. Gwarantują to przepisy art. 70 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483, z późn. zm.). Sposób wykonywania obowiązku szkolnego określa ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004, Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.).

³¹³ Zgodnie z obowiązującymi przepisami - art. 15 ust. 2 ustawy z dnia 7 września 1991r. o systemie oświaty - obowiązek szkolny dziecka rozpoczyna się z początkiem roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 7 lat. Od 1 września 2014 r. brzmienie tego przepisu ulega zmianie i wówczas obowiązek szkolny dziecka będzie rozpoczynał się z początkiem roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 6 lat.

Obowiązek szkolny spełnia się przez uczęszczanie do szkoły podstawowej i gimnazjum, publicznych albo niepublicznych.

Po ukończeniu gimnazjum możliwe jest spełnianie obowiązku nauki przez:

- uczęszczanie do publicznej lub niepublicznej szkoły ponadgimnazjalnej;
- uczęszczanie na zajęcia realizowane w formach pozaszkolnych w placówkach publicznych i niepublicznych posiadających akredytację;
- uczęszczanie na zajęcia realizowane w ramach działalności oświatowej prowadzonej przez osoby prawne lub fizyczne dla której osoby te uzyskały akredytację.
- realizowanie przygotowania zawodowego u pracodawcy.

Obowiązek szkolny lub obowiązek nauki może być spełniany także przez uczęszczanie do szkoły za granicą na podstawie umów międzynarodowych lub porozumień o współpracy bezpośredniej zawieranych przez szkoły, jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej lub w ramach programów edukacyjnych Unii Europejskiej, a także w szkole przy przedstawicielstwie dyplomatycznym innego państwa w Polsce.

Możliwe jest także spełnianie obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki poza szkołą, na podstawie zezwolenia wydanego przez dyrektora szkoły, do której dziecko zostało przyjęte.

Uczeń, który ukończył szkołę ponadgimnazjalną przed ukończeniem 18 roku życia może również spełniać obowiązek nauki przez uczęszczanie do szkoły wyższej.

³¹⁴ W załączniku nr 20 przedstawiono formy pomocy społecznej adresowane w latach 2008-2011 do osób niepełnosprawnych.

choć nieznacznie. Dane za rok 2011 są wprowadzone tylko za półrocze, ale można przyjąć, że ich wielkość za okres 6 miesięcy może wskazywać także na tendencję wzrostową.

	2008	2009	2010	I -VI 2011
liczba rodzin, którym przyznano pomoc z powodu niepełnosprawności	398 025	403 257	405 937	329 437

Wzrost ten nie świadczy raczej o wzroście liczby osób niepełnosprawnych (choć może wynikać, że wzrostu liczby osób w podeszłym wieku, które mogą wymagać pomocy w formie usług opiekuńczych).

Z kolei w przypadku zasiłków okresowych przyznanych z powodu niepełnosprawności oraz usług opiekuńczych można zauważyć tendencję spadkową. Sytuacja taka może być spowodowana tym, iż od 2009 r. nie było weryfikowane kryterium dochodowe, które jest podstawą do udzielania większości świadczeń z pomocy społecznej. Drugim powodem spadającej liczby udzielanych usług opiekuńczych, może być fakt, iż zadanie to jest zadaniem gminy finansowanym z jej budżetu i z powodu braku środków finansowych przyznawanie świadczeń w postaci usług opiekuńczych jest ograniczane.

Z kolei sytuacja dotycząca domów pomocy społecznej w latach 2008-2010 utrzymuje się na stałym poziomie.

Natomiast w przypadku środowiskowych domów samopomocy można zauważyć, że z roku na rok przybywa placówek świadczących tego rodzaju usługi.

W grudniu 2010 roku zostało wydane rozporządzenie w sprawie środowiskowych domów samopomocy. Rozporządzenie ujednoliciło w skali kraju zasady świadczenia specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w środowiskowych domach samopomocy. Wejście w życie tego rozporządzenia i standardy usług w nim zawarte wymusiły zmiany, w tych jednostkach. Wiązało się to z koniecznością zatrudnienia odpowiedniej liczby pracowników z odpowiednimi kwalifikacjami. W/w rozporządzenie wymusiło także poprawę infrastruktury i wyposażenia.

Głównym celem do osiągnięcia poprzez usługi świadczone w śds jest usamodzielnienie osób z zaburzeniami psychicznymi, w funkcjonowaniu na co dzień w środowisku rodzinnym i lokalnym, w takim zakresie jakim jest to możliwe. Dzięki tej formie wsparcia wiele rodzin decyduje się na zatrzymanie członków swoich rodzin dotkniętych zaburzeniami psychicznymi w domu rodzinnym. W wielu przypadkach śds może stać się alternatywą pobytu w domu pomocy społecznej, w innych, możliwością zdobycia przez osoby z zaburzeniami psychicznymi nowych umiejętności. W przypadku podwyższenia przez uczestnika zajęć środowiskowym domu samopomocy swoich kompetencji, osoba będzie miała możliwość skorzystania także z innych form wsparcia w celu kontynuacji procesu usamodzielnienia i rehabilitacji, w szczególności poprzez odpowiednie formy rehabilitacji lub zatrudnienia.

Ostatnia nowelizacja ustawy o pomocy społecznej zawiera delegację ustawową do wydania rozporządzenia w sprawie mieszkań chronionych. W roku 2011 podjęto prace nad projektem rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie mieszkań chronionych, zgodnie z treścią delegacji zawartej w przepisie art. 53 ust. 4 ustawy z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej. Projekt rozporządzenia określa: rodzaj i zakres wsparcia świadczonego w mieszkaniach chronionych oraz warunki kierowania i pobytu w mieszkaniach chronionych. Zasady odpłatności za pobyt w mieszkaniach chronionych określone są w ustawie o pomocy społecznej. Wybór sposobu pozyskiwania lokali na prowadzenie mieszkań chronionych należy do podmiotu zamierzającego świadczyć tego rodzaju wsparcie, przy czym na podstawie ustawy z dnia 8 grudnia 2009r. finansowym wsparciu tworzenia lokali socjalnych, mieszkań chronionych, noclegowni i domów dla bezdomnych możliwe jest uzyskanie przez te podmioty finansowego wsparcia na pokrycie

części kosztów przedsięwzięcia w postaci m.in. budowy, przebudowy lub dostosowania lokalu.

Celem pobytu w mieszkaniu chronionym jest m. in. usamodzielnienie, powrót do środowiska, godne samodzielne zamieszkiwanie, co jest niezmiernie ważne w przypadku osób niepełnosprawnych. Powyższa forma pomocy społecznej jest bardzo atrakcyjna dla osób, które wymagają częściowego wsparcia, dzięki temu, że łączy funkcję pobytu w samodzielnym mieszkaniu z funkcją pobytu w placówce opiekuńczo-rehabilitacyjnej, przy niewielkich kosztach dla mieszkańca. Osoba przebywająca w mieszkaniu chronionym z jednej strony uczy się samodzielności w naturalnych warunkach, a z drugiej – otrzymuje niezbędne wsparcie, które umożliwi jej codzienne funkcjonowanie i zapewnia poczucie bezpieczeństwa. Również dla samorządu ta forma świadczeń z pomocy społecznej dla osób niesamodzielnych jest korzystniejsza pod wieloma względami niż tworzenie i utrzymywanie całodobowych jednostek, takich jak np. domy pomocy społecznej, placówki opiekuńczo-wychowawcze.

Podsumowując działania podejmowane w ramach pomocy społecznej skierowanych do osób niepełnosprawnych należy zwrócić szczególną uwagę na fakt, iż skuteczność tych działań w dużej mierze jest związana z potencjałem instytucjonalnym jednostek organizacyjnych pomocy społecznej (kadra, środki finansowe, infrastruktura, etc.), który w niemałej liczbie przypadków jest niewystarczający do zapewnienia wsparcia osobom niepełnosprawnym na wysokim poziomie.

Podjęte w latach 2008-2011 działania uwzględniające problematykę osób niepełnosprawnych w zamówieniach publicznych.

Urząd Zamówień Publicznych opracował albo uczestniczył w przygotowaniu dwóch zmian w ustawie – Prawo zamówień publicznych, które dotyczyły m. in. sytuacji osób niepełnosprawnych:

- Przepisy dotyczące sytuacji osób niepełnosprawnych zostały ujęte w art. 4 pkt. 1 ustawy z dnia 7 maja 2009 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach socjalnych oraz o zmianie niektórych innych ustaw³¹⁵, który dodawał do art. 29 ustawy – Prawo zamówień publicznych ust. 4.

Przepis art. 29 ust. 4 w brzmieniu nadanym ww. ustawą stanowi implementację art. 26 Dyrektywy 2004/18/WE (dyrektywa klasyczna), zgodnie z którym zamawiający może określić szczególne warunki dotyczące względów społecznych i środowiskowych związane z realizacją zamówienia, o ile są one zgodne z prawem Unii Europejskiej oraz zostały wskazane w ogłoszeniu o zamówieniu lub specyfikacji istotnych warunków zamówienia.

Zgodnie z ww. przepisem art. 29 ust. 4 pkt. 1 lit. b Prawa zamówień publicznych zamawiający może określić w opisie przedmiotu zamówienia wymagania związane z realizacją zamówienia, dotyczące zatrudnienia osób niepełnosprawnych, o których mowa w przepisach o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Celem ww. przepisu było stworzenie preferencji dla podmiotów zatrudniających osoby zagrożone wykluczeniem społecznym.

- Przepisy dotyczące sytuacji osób niepełnosprawnych zostały ujęte w art. 1 pkt. 1 ustawy z dnia 5 listopada 2009 r. o zmianie ustawy - Prawo zamówień publicznych oraz ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych³¹⁶), który nadawał nowe brzmienie art. 22 ustawy – Prawo zamówień publicznych.

³¹⁵ Dz. U. Nr 91, poz. 742.

³¹⁶ Dz. U. Nr 206, poz. 1591.

Przepis art. 22 ust. 2 Prawa zamówień publicznych w brzmieniu nadanym ww. ustawą implementował postanowienia art. 19 dyrektywy klasycznej oraz stanowił odzwierciedlenie jej motywu 28.

Zgodnie z przepisem ww. art. 22 ust. 2 Prawa zamówień publicznych zamawiający mają możliwość zastrzeżenia w ogłoszeniu o zamówieniu, że o udzielane zamówienia publicznego będą się mogli ubiegać wyłącznie wykonawcy, u których ponad 50 % zatrudnionych pracowników stanowią osoby niepełnosprawne w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych lub właściwych przepisów państw członkowskich Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

Celem wprowadzenia omawianego przepisu było wyrównanie szans wykonawców zatrudniających osoby niepełnosprawne w ubieganiu się o zamówienia publiczne oraz integracja lub reintegracja osób niepełnosprawnych na rynku pracy.

Dostęp osób niepełnosprawnych do placówek pocztowych w latach 2003-2011.³¹⁷

Przystosowanie dla potrzeb osób niepełnosprawnych w latach 2003 – 2011 placówek miejskich i wiejskich kształtowało się na bardzo zbliżonym poziomie. Placówki wiejskie były nieznacznie lepiej przystosowane w zakresie udogodnień polegających na prowadzeniu odpowiedniej ewidencji, przyjmowaniu przesyłek od osób niepełnosprawnych w ich miejscu zamieszkania oraz możliwości samodzielnego wjazdu do placówki na wózku inwalidzkim, natomiast we wszystkich pozostałych kryteriach nieznacznie lepiej przystosowane były placówki miejskie. Największa różnica na korzyść placówek miejskich została stwierdzona w zakresie oznakowania okienka przeznaczonego do obsługi osób niepełnosprawnych.

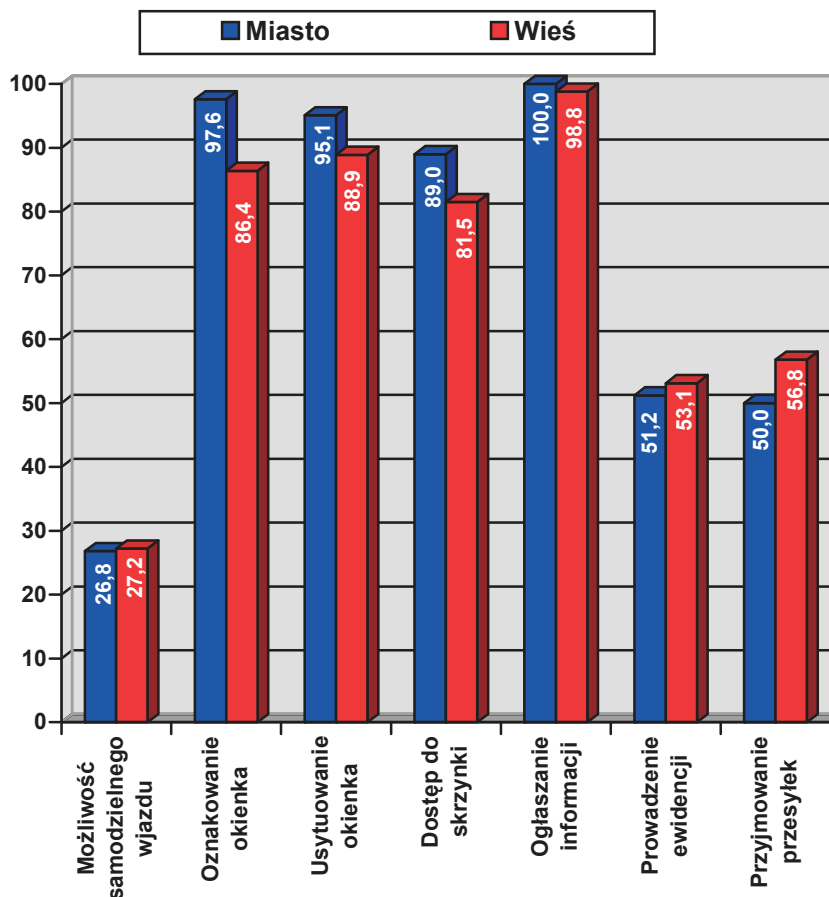
	Miasto								
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Liczba skontrolowanych placówek	813	825	377	185	155	162	155	50	82
Możliwość samodzielnego wjazdu	46%	25%	51%	38%	57%	52%	61%	64%	27%
Oznakowanie okienka	46%	33%	73%	78%	82%	87%	85%	82%	98%
Usytuowanie okienka	78%	42%	85%	82%	95%	88%	92%	86%	95%
Dostęp do skrzynki	75%	45%	80%	84%	89%	86%	85%	94%	89%
Ogłaszanie informacji	60%	42%	87%	87%	99%	100%	94%	98%	100%
Prowadzenie ewidencji	37%	22%	42%	68%	64%	44%	50%	62%	51%
Przyjmowanie przesyłek	61%	27%	45%	74%	70%	49%	54%	58%	50%

	Wieś								
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Liczba skontrolowanych placówek	775	791	428	140	170	161	165	49	81
Możliwość samodzielnego wjazdu	24%	14%	32%	18%	37%	34%	38%	31%	27%
Oznakowanie okienka	30%	24%	55%	76%	74%	80%	79%	78%	86%
Usytuowanie okienka	60%	38%	76%	77%	86%	79%	91%	86%	89%
Dostęp do skrzynki	63%	38%	75%	77%	76%	80%	84%	84%	82%
Ogłaszanie informacji	51%	38%	77%	78%	96%	98%	96%	98%	99%
Prowadzenie ewidencji	43%	20%	34%	71%	56%	57%	53%	55%	53%
Przyjmowanie przesyłek	75%	28%	39%	74%	69%	59%	55%	63%	57%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników kontroli przeprowadzonych w latach 2003 – 2011.

³¹⁷ Informacja Urzędu Komunikacji Elektronicznej

Odsetek placówek przystosowanych do obsługi osób niepełnosprawnych według wybranych kryteriów.

Doraźne kontrole w latach 2008 – 2011 w działach: praca, zabezpieczenie społeczne i rodzina w zakresie dotyczącym osób niepełnosprawnych³¹⁸.

W ramach zagadnień tematycznych zakres działań kontrolnych³¹⁹ obejmował w latach 2008 w szczególności:

- o wykorzystanie przez organizacje pozarządowe oraz jednostki samorządu terytorialnego środków finansowych przyznanych przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej na realizację projektów w ramach następujących programów: *Programu Wspierania Jednostek Samorządu Terytorialnego w Budowaniu Lokalnego Systemu Opieki nad Dzieckiem i Rodziną*, *Konkursu Inicjatyw Organizacji Pozarządowych*, *Programu*

³¹⁸ Zadania kontrolne zlecone przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej oraz Dyrektora Generalnego Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej. Zgodnie z § 34 Regulaminu Organizacyjnego Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej Biuro Kontroli odpowiada za realizację zadań kontrolnych zleconych przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej oraz Dyrektora Generalnego, a także prowadzi monitoring i koordynuje rozpatrywanie skarg i wniosków, w tym wnoszonych i przekazywanych przez posłów i senatorów. Do zadań Biura Kontroli należy prowadzenie planowych i doraźnych kontroli w działach: praca, zabezpieczenie społeczne i rodzina. Do zadań kontrolnych Biura należy w szczególności: prowadzenie kontroli organów i jednostek podległych lub nadzorowanych przez Ministra w zakresie określonym odrębnymi przepisami; prowadzenie kontroli jednostek i organizacji zewnętrznych w zakresie dysponowania środkami finansowymi przyznanymi przez Ministra oraz wykonywania wynikających z tego obowiązków; prowadzenie kontroli realizacji spraw zleconych przez Ministra innym jednostkom i organizacjom oraz wykorzystania przyznanego środków budżetowych; prowadzenie kontroli komórek organizacyjnych Ministerstwa.

³¹⁹ Zgodnie z obowiązującą procedurą, po zakończeniu czynności kontrolnych sporządzane były protokoły kontroli, a następnie przekazano m.in. do kierowników kontrolowanych jednostek wystąpienia pokontrolne. W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości lub uchybień, Minister Pracy i Polityki Społecznej wydawał zalecenia pokontrolne.

Operacyjnego Fundusz Inicjatyw Obywatelskich, Europejskiego Roku Walki z Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym, Programu Oparcie społeczne dla osób z zaburzeniami psychicznymi,

- o wykonywanie i finansowanie przez powiatowe urzędy pracy zadań wynikających z ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych,

Realizowane przez kontrolowane organizacje pozarządowe lub jednostki samorządu terytorialnego projekty współfinansowane w ramach programów resortowych bądź zadania wykonywane przez powiatowe urzędy pracy, adresowane były bezpośrednio lub pośrednio do osób niepełnosprawnych.

Działania kontrolowanych podmiotów na rzecz osób niepełnosprawnych przeciwdziałały dyskryminacji i wykluczeniu społecznemu tych osób i miały pozytywny wpływ na poprawę sytuacji osób niepełnosprawnych w merytorycznym zakresie uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. – Karta Praw Osób Niepełnosprawnych.

W latach 2008-2011 zakres działań kontrolnych ukierunkowany był na usprawnieniu działalności organizacji pozarządowych, jednostek samorządu terytorialnego, powiatowych urzędów pracy oraz komórek organizacyjnych Ministerstwa³²⁰.

Projekty adresowane do osób niepełnosprawnych współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w latach 2008-2011.

Program Operacyjny Kapitał Ludzki

Program jest realizowany zgodnie z horyzontalną zasadą równych szans. Osoby niepełnosprawne jako jedna z grup defaworyzowanych na rynku pracy mogą korzystać ze wszystkich Działań i Poddziałań PO KL

W latach 2008-2011 Instytucja Zarządzająca PO KL podejmowała działania mające na celu zwiększenie udziału osób niepełnosprawnych w projektach realizowanych w ramach PO KL. Najważniejszym z działań w tym zakresie było rekomendowanie Instytucjom Pośredniczącym PO KL stosowania kryteriów wyboru projektów zapewniających, że wsparcie z PO KL będzie adresowane do osób niepełnosprawnych oraz dostosowane do ich potrzeb. Kryteria zapisywane są w Planach działania dla danego priorytetu na dany rok kalendarzowy. Kryteria dotyczące osób niepełnosprawnych były najczęściej stosowane w przypadku konkursów ogłaszanych w ramach Poddziałania 6.1.1 *Wsparcie osób pozostających bez zatrudnienia na regionalnym rynku pracy* oraz Poddziałania 7.2.1 *Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym*. Wynika to z form wsparcia i grup docelowych przewidzianych do wsparcia w ramach tych działań. Pierwsze z nich - wspiera osoby pozostające bez zatrudnienia, w tym osoby niepełnosprawne, drugie – osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, w tym m.in. z powodu niepełnosprawności. W 2009 roku w przypadku Poddziałania 6.1.1 kryteria wyboru projektów dotyczące osób niepełnosprawnych zastosowano w 7 województwach, w 2010 r. – już 11. W przypadku Poddziałania 7.2.1 takie kryteria w 2009 zastosowano w 9 województwach, a w 2010 r. – 11. W przypadku Planów działania na 2011 r. Instytucja Zarządzająca wymagała, aby Instytucje Pośredniczące zaplanowały na 2011 rok odrębne konkursy dedykowane osobom niepełnosprawnym lub wyodrębniły alokacje poświęcone projektom dedykowanym. W Poddziałaniu 6.1.1 takie konkursy zorganizowano w 11 województwach, w Poddziałaniu 7.2.1 w 13 województwach. Dodatkowo we wszystkich województwach zastosowane zostały

³²⁰ Szczegółowe kontrolowane zagadnienia, w których adresatami działań były bezpośrednio lub pośrednio osoby niepełnosprawne zamieszczono w załączniku nr 18.

kryteria wyboru projektów dotyczące udziału osób niepełnosprawnych w projektach systemowych realizowanych w ramach Priorytetu VII.

Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej (EWT) i Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa i Partnerstwa (EISP).

W latach 2008- 2011 realizowano poniższe projekty:

Nazwa programu	Tytuł projektu	Opis działań
Program Operacyjny Współpracy Transgranicznej Polska –Meklemburgia /Pomorze Przednie-Brandenburgia 2007-2013	Europejskie Miejsce Spotkań Prenzlau – Uckerwelle i Europejskie Centrum Spotkań Barlinek	Projekt dotyczy rozbudowy i remontu Centrum Spotkań IG Frauen Prenzlau, Europejskie Miejsce Spotkań Prenzlau „Uckerwelle” oraz Europejskiego Centrum Spotkań w Barlinku. Wyremontowane pomieszczenia zostaną dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych (windy, toalety, miejsca noclegowe). Mają one służyć współpracy obu Centrów.
Program Operacyjny Współpracy Transgranicznej Polska – Saksonia 2007-2013	Razem w pełni sprawny	Celem projektu jest uwrażliwienie nauczycieli i uczniów na obecność osób niepełnosprawnych w środowisku oraz możliwości ich społecznej integracji. Rezultatem projektu jest opracowanie dwujęzycznej publikacji materiałów dydaktycznych ze scenariuszami zajęć włączających osoby niepełnosprawne do wspólnych działań.
Program Operacyjny Europa Środkowa	Q-AGEING	Celem Q-AGEING, w którym uczestniczy Miasto Sopot, jest wypracowanie propozycji kompleksowych, ponadnarodowych rozwiązań w następujących dziedzinach: aktywizacja zawodowa osób 50+, opieka zdrowotna, integracja społeczna osób starszych, rozwiązania architektoniczne i infrastrukturalne dostosowane do potrzeb osób z ograniczoną sprawnością ruchową. Sopotcka część Q-AGEING zakłada realizację dwóch projektów pilotażowych. Pierwszym z nich jest stworzenie mapy występujących w mieście barier architektonicznych i opracowanie wytycznych w zakresie ich likwidacji. Mapa ta stanie się jednym ze strategicznych dokumentów miasta, uwzględnianym przy podejmowaniu decyzji związanych z finansowaniem inwestycji i stanowieniem aktów prawa lokalnego.
Program Operacyjny Współpracy Transgranicznej Rzeczpospolita Polska – Republika Słowacka 2007-2013	Ochrona dziedzictwa kulturowego historycznych regionów Zemplina i Rzeszowszczyzny - tradycja, współczesność, przyszłość	W ramach projektu, który polegał na modernizacji infrastruktury kulturalnej do dalszej współpracy Partner Projektu zakupił wyposażenie i przygotował salę do prowadzenia zajęć z dziećmi niepełnosprawnymi, a także dostosował pobliską łazienkę do potrzeb dzieci niepełnosprawnych oraz przygotował stanowisko zabawowo-rehabilitacyjne.

Program Operacyjny Współpracy Transgranicznej Rzeczpospolita Polska – Republika Słowacka 2007-2013	Aktywnie w stronę turystyki pogranicza	W ramach projektu, którego celem jest rozbudowa infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej planuje się wykonanie stanowiska wędkarskiego dla osób niepełnosprawnych przy stawie Młyńszczok w Zebrzydowicach.
Program Operacyjny Współpracy Transgranicznej Rzeczpospolita Polska – Republika Słowacka 2007-2013	Wielofunkcyjne domy w Muszynie, Lubotinie i Dubovicy – centra rozwoju współpracy transgranicznej Gminy Muszyna i mikroregionów Minčol i Horná Torysa	Przebudowa zajazdu w Muszynie oraz przebudowa obiektów w Lubotinie i Dubovicy. Dzięki pełnemu przystosowaniu obiektu do potrzeb i wymagań osób niepełnosprawnych zwiększa się możliwość tej grupy społecznej w dostępie do oferty kulturalnej - zarówno jako twórców kultury, jak i jej odbiorców.
Program Operacyjny Współpracy Transgranicznej Rzeczpospolita Polska – Republika Słowacka 2007-2013	Centrum Kultury Górnej Orawy	Zmodernizowane obiekty Domu Kultury w Trstenu i wybudowane Centrum Kultury w Jablonce. Dzięki realizacji projektu, przez wybudowanie wejść bez barier oraz usunięcie wewnętrznych barier w budynkach zostały stworzone równe szanse do wykorzystania obiektów Centrum Kultury dla osób niepełnosprawnych, co w ostateczności prowadzi do zniwelowania dyskryminacji osób niepełnosprawnych.
Program Operacyjny Współpracy Transgranicznej Rzeczpospolita Polska – Republika Słowacka 2007-2013	Muzyka pod Tatrami	W ramach inwestycji polegającej na modernizacji zabytkowej willi Atma w Zakopanem, w której mieści się Muzeum Karola Szymanowskiego przeprowadzone zostaną prace dostosowujące wejście do muzeum do potrzeb osób niepełnosprawnych.
Program Operacyjny Współpracy Transgranicznej Rzeczpospolita Polska – Republika Słowacka 2007-2013	Orawska Droga	W ramach projektu i modernizacji drogi zastosowane zostaną rozwiązania projektowe uwzględniające przepisy prawne odnośnie likwidacji barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych. Chodnik na skrzyżowaniach i przejściach dla pieszych będzie miał obniżone krawężniki oraz uzupełniony będzie elementami ułatwiającymi orientację dla niewidomych.
Program Operacyjny Współpracy Transgranicznej Rzeczpospolita Polska – Republika Słowacka 2007-2013	Tworzenie przestrzeni dla kultury i sztuki bez granic – modernizacja Teatru w Žilinie oraz Pałacu w Kozach	Projekt rozwiązuje sprawę bezbarierowego dostępu do obiektów kultury, co pozytywnie wpłynie głównie na grupę osób niepełnosprawnych i umożliwi im udział w imprezach kulturalnych, w których nie mogliby brać udziału.
Program Operacyjny Współpracy Transgranicznej Rzeczpospolita Polska – Republika Słowacka 2007-2013	Czy znasz swój region?	Projekt zajmuje się budowaniem sieci organizacji partnerskich w ramach zachowania i ponownego odkrywania wspólnej historii w polsko-słowackim pograniczu. W ramach projektu będą realizowane e-learningowe kursy dla słowackich i polskich dzieci, zostanie stworzona i uruchomiona trójjęzyczna strona internetowa (słowacka, polska oraz angielska wersja językowa), która będzie zbudowana

		z uwzględnieniem potrzeb grup niepełnosprawnych, np. spełnione zostaną kryteria "blind friendly" itp.
Program Operacyjny Współpracy Transgranicznej Rzeczpospolita Polska – Republika Słowacka 2007-2013	Poprawa jakości infrastruktury turystycznej w rejonie Pienińskiego Parku Narodowego	Przy promenadzie zbudowanej wzdłuż potoku Grajcarek wykonane zostały pochylnie dla osób niepełnosprawnych.
Program Operacyjny Współpracy Transgranicznej Rzeczpospolita Polska – Republika Słowacka 2007-2013	Tatry łączą, a nie dzielą- wspólne działania władz samorządowych gwarancją trwałego rozwoju Miasta Tvrdošín i Gminy Kościelisko	W ramach modernizacji obiektów kulturalnych do potrzeb osób niepełnosprawnych zostały przystosowane wejścia do obiektów oraz toalety.
Program Operacyjny Współpracy Transgranicznej Rzeczpospolita Polska – Republika Słowacka 2007-2013	<i>Chronimy dziedzictwo Euroregionu Beskidy – gmin Gbel'any i Stryszawa</i>	W ramach modernizacji obiektów zniesione zostały bariery dostępu dla osób niepełnosprawnych.
Program Operacyjny Współpracy Transgranicznej Rzeczpospolita Polska – Republika Słowacka 2007-2013	Magia dźwięków pogranicza w muzyce, kulturze i przyrodzie polsko-słowackiej	Projekt ma na celu integrację dzieci niesłyszących i niedosłyszących z Polski i Słowacji ze społeczeństwem lokalnym i rówieśnikami z sąsiedniego kraju. Projekt opiera się o wykorzystanie elementów przyrody i dziedzictwa kulturowego po obu stronach granicy w procesie rozwoju zdolności komunikacyjnych dzieci z wadą słuchu. Melodie, tańce, piosenki i wiersze pozwolą dzieciom z wadą słuchu w sposób alternatywny trenować umiejętności komunikacyjne. Działania podjęte w ramach projektu pozwolą też obalić mit o osobach z wadą słuchu jako skazanych na naukę języka migowego, uczęszczających do szkół specjalnych, pozbawionych szans na zdobycie zawodu i pracy zarobkowej.
Program Operacyjny Współpracy Transgranicznej Rzeczpospolita Polska – Republika Słowacka 2007-2013	Otwarta przestrzeń integracji	Projekt opierał się na kulturoterapii czyli terapii przez sztukę. Terapia przez sztukę, stanowiąca element rehabilitacji zarówno leczniczej, zawodowej, społecznej jak i psychologicznej oznacza terapię osób niepełnosprawnych poprzez udział w szeroko pojętym życiu kulturalnym społeczeństwa. Terapia przez sztukę może dostarczyć osobom niepełnosprawnym środków do poznania, uporządkowania, wyrażenia i

		zrozumienia własnych emocji. W ramach projektu zorganizowano warsztaty terapii przez sztukę – min. warsztaty z techniki decoupage, rzeźby, malarstwa, fotografii i teatru. Zwieńczeniem działań były wystawy prac powstałych podczas warsztatów oraz katalog prezentujący artystyczny dorobek projektu.
Program Operacyjny Współpracy Transgranicznej Rzeczpospolita Polska – Republika Słowacka 2007-2013	Razem bez granic – transgraniczny projekt współpracy i integracji młodzieży	Projekt był odpowiedzią na problem braku aktywności społecznej i otwartości na drugiego człowieka. W zorganizowanych 9 trzydniowych spotkaniach transgranicznych brało udział każdorazowo około 100 uczestników – po 50 osób z Polski i Słowacji, w tym po 15 osób niepełnosprawnych. Głównym celem projektu było nawiązanie współpracy między polską a słowacką młodzieżą by poprzez wspólne tworzenie, zabawę i edukację walczyć z uprzedzeniami i zagrożeniem wykluczenia społecznego. Dodatkowym celem było propagowanie idei wolontariatu dla podkreślenia, że potrzeba niesienia pomocy jest uniwersalna oraz dla uświadomienia jak wiele można dać innym nie posiadając środków finansowych. Wolontariusze przeszli szkolenie, dzięki któremu mogli pomagać i wspierać swoich niepełnosprawnych kolegów umożliwiając im pełne uczestnictwo w spotkaniach. Zaangażowanie we wszelkie działania w projekcie osób niepełnosprawnych służyło aktywizacji tej narażonej na wykluczenie społeczne grupy.
Program Operacyjny Współpracy Transgranicznej Rzeczpospolita Polska – Republika Słowacka 2007-2013	Terapia nie zna granic	Głównym celem projektu była polsko-słowacka współpraca w imię poprawy jakości życia osób niepełnosprawnych zagrożonych wykluczeniem społecznym. Projekt poruszał problematykę integracji i aktywizacji osób niepełnosprawnych. W trakcie realizacji projektu zorganizowano szereg działań, których uczestnikami byli podopieczni jednostek pomocy społecznej zarówno w Polsce, jak i na Słowacji.
Program Operacyjny Współpracy Transgranicznej Południowy Bałtyk	Wind up the barriers	Celem projektu jest wymiana doświadczeń pomiędzy instytucjami zajmującymi się aktywizacją osób niepełnosprawnych.

Sektorowy Program Operacyjny Transport (SPOT)

W roku 2008 w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego Transport zakończono realizację sześciu projektów bezpośrednio lub pośrednio mających pozytywny wpływ na poprawę sytuacji osób niepełnosprawnych:

- W zakresie oznaczenia przejść dla pieszych i ruchu rowerowego z obniżonymi krawężnikami i udogodnieniami dla osób niewidzących działania podjęte zostały w ramach projektów:

- ✘ nr SPOT/2.2/22/04 „Przeprawa przez rzekę Wartę - nowy przebieg drogi krajowej nr 25”, realizowanego od stycznia 2004 r. do lutego 2008 r.,
- ✘ nr SPOT/2.2/29/04 „Budowa Obwodnicy Śródmiejskiej od ul. Grabiszyńskiej do ul. Szwajcarskiej we Wrocławiu”, realizowanego od maja 2005 r. do marca 2008 r.;
- W zakresie obniżenia krawężników, oznakowania pasami o specjalnej fakturze i kolorystyce przejść dla pieszych, zbudowania zatoczek autobusowych, obniżenia krawężników na przejściach dla pieszych, wybudowania wind prowadzących na przystanki autobusowe, przebudowania i podniesienia poziomów peronów tramwajowych, wybudowania specjalnych pochylni w ciągach dla pieszych działania podjęte zostały w ramach projektów:
 - ✘ nr SPOT/2.2/57/04 „Przebudowa ulicy Głogowskiej w Poznaniu od autostrady A2 do węzła Górczyn etap I od autostrady A2 do Strumienia Junikowskiego”, realizowanego od czerwca 2006 r. do czerwca 2008 r.,
 - ✘ nr SPOT/2.2/62/04 „Przebudowa obiektów inżynierskich w ciągu dróg krajowych nr 5 i 11 w Poznaniu”, realizowanego od kwietnia 2004 r. do czerwca 2008 r.,
 - ✘ nr SPOT/2.2/122/05 „Przebudowa pl. Grunwaldzkiego we Wrocławiu w ciągu drogi krajowej nr 8”, realizowanego od kwietnia 2005 r. do października 2008 r.,
 - ✘ nr SPOT/2.2/130/05 "Modernizacja Alej Jerozolimskich odcinek od wiaduktu nad torami PKP do ul. Łopuszańskiej", realizowanego od marca 2007r. do sierpnia 2008 r.

Mechanizm Finansowy EOG oraz Norweski Mechanizm Finansowy 2004-2009

W latach 2008-2011 w ramach Priorytetu 5 „Opieka zdrowotna i opieka nad dzieckiem” pierwszej edycji Mechanizmów Finansowych realizowano 9 projektów ukierunkowanych na aktywizację społeczno-zawodową oraz ruchową osób niepełnosprawnych. Oprócz projektów wymienionych powyżej zrealizowano również następujące przedsięwzięcia:

- Utworzenie integracyjnych ogólnodostępnych stref rekreacji dziecięcej w Bydgoszczy;
- Promocja zdrowia, opieki i wychowania poprzez rozbudowę infrastruktury sportowo-rekreacyjnej szkół;
- Kształtowanie świadomości zdrowego stylu życia poprzez udostępnienie stref rekreacji na terenie miasta i gminy Karlino.

Szwajcarsko-Polski Program Współpracy

W latach 2008-2011 w ramach Szwajcarsko – Polskiego Programu Współpracy podjęto działania prowadzące do wdrożenia projektów w ramach Priorytetu 4. *Rozwój społeczny i zasobów ludzkich*, Obszaru tematycznego *Ochrona zdrowia* Cel 2 *Poprawa usług podstawowej opieki zdrowotnej i usług opieki społecznej na peryferyjnych i zmarginalizowanych terenach obszarów objętych koncentracją geograficzną, z preferencją dla wielosektorowego podejścia programowego*. Wsparcie w ramach tego Celu obejmuje dofinansowanie programów mających na celu wspieranie domów pomocy społecznej i/lub placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz ich personelu. Ze względu na osoby mieszkające w domach pomocy społecznej, wsparciem mogą zostać objęte osoby w podeszłym wieku, osoby przewlekle somatycznie chore, osoby przewlekle psychicznie chore, dorośli niepełnosprawni intelektualnie, dzieci i młodzież niepełnosprawna intelektualnie, osoby niepełnosprawne fizycznie. Programy mają na celu pozytywny wpływ na poprawę warunków życia mieszkańców a także jakości dostarczanych im usług oraz warunków pracy personelu domów pomocy społecznej i/lub placówek opiekuńczo-wychowawczych.

Każdy z programów w czterech regionach składa się z trzech komponentów:

- Poprawa infrastruktury domów pomocy społecznej i/lub placówek opiekuńczo – wychowawczych.
- Podnoszenie kwalifikacji pracowników w/w instytucji .
- Poprawa jakości usług pielęgniarstwa dla mieszkańców domów pomocy społecznej.

Wsparcie zostało przeznaczone w całości na programy realizowane na obszarach koncentracji geograficznej (za obszary koncentracji geograficznej uznaje się województwa: lubelskie, podkarpackie, świętokrzyskie i małopolskie). Ponadto każdy z programów przewiduje organizację otwartych naborów wniosków dla domów opieki społecznej oraz placówek opiekuńczo-wychowawczych.

W latach 2008-2011 podjęto prace zmierzające do uruchomienia Funduszu dla Organizacji Pozarządowych, który jest jedną z form wsparcia w ramach Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy w obrębie Grantu blokowego dla Organizacji Pozarządowych i Polsko-Szwajcarskich Regionalnych Projektów Partnerskich. Operatorem Grantu Blokowego jest firma ECORYS Polska Sp. z o.o. Wśród rodzajów obszarów tematycznych w ramach tego instrumentu wymieniono m.in. *Partycypację w polityce publicznej*. Jednym z pól działalności w ramach tego obszaru wskazano budowanie mechanizmów partycypacji i rzecznictwa na rzecz grup pomijanych lub w niewielkim stopniu reprezentowanych w publicznej debacie (np. osoby niepełnosprawne).

W 2011 r. uruchomiono pierwsze konkursy w ramach Funduszu dla Organizacji Pozarządowych, a dofinansowanie otrzymał m.in. projekt *Pracodawco, znam swoje prawa – rozwój świadomości obywatelskiej wśród osób niepełnosprawnych* Fundacji Aktywności Zawodowej.

Program Operacyjny Pomoc Techniczna (POPT).

Zrealizowano następujące szkolenia ze środków Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013:

- Cykl szkoleń dla maksymalnie 100 pracowników instytucji zaangażowanych we wdrażanie funduszy europejskich w Polsce³²¹ (zlokalizowanych w ministerstwach m.in. instytucje zarządzające i pośredniczące), z zakresu polityki równych szans przy realizacji projektów współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej. Głównym celem szkoleń było stworzenie systemowej strategii realizacji kwestii horyzontalnej jaką jest zasada równych szans, w okresie programowania 2007-2013 na wszystkich poziomach planowania, zarządzania i wdrażania we wszystkich programach operacyjnych. W ramach szkoleń, które trwały od listopada do grudnia 2008 r. przeszkolono 100 osób.
- Cykl szkoleń dla maksymalnie 700 pracowników instytucji zaangażowanych we wdrażanie funduszy europejskich w Polsce zlokalizowanych w ministerstwach (instytucje zarządzające i pośredniczące) i innych urzędach administracji rządowej³²² (urzędy kontroli skarbowej, instytucje pośredniczące w certyfikacji), w tym przede wszystkim osób odpowiedzialnych za ocenę wniosków, monitoring i ewaluację, kontrolę i weryfikację wydatków oraz realizację projektów z zakresu zasady zrównoważonego rozwoju oraz polityki równych szans. Podczas szkoleń omówiona została zasada równości szans w monitoringu wdrażania projektu i sprawozdawczości. Uczestnicy szkoleń dowiedzieli się jak oceniać prawidłowość stosowania polityki równych szans w projektach współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej. W ramach szkoleń, które trwały od września do grudnia 2009 r. przeszkolono 299 osób.
- Szkolenia dla maksymalnie 800 osób reprezentujących beneficjentów indywidualnych projektów kluczowych z zakresu polityki równych szans oraz zasad zrównoważonego rozwoju³²³. Celem szkoleń było przekazanie wiedzy na temat sposobów uwzględniania w projektach zasad horyzontalnych dotyczących równości szans i zrównoważonego rozwoju, czyli jak uwzględniać te perspektywy w przygotowaniu i realizacji projektu. Szkolenia miały charakter praktyczny z uwzględnieniem rzeczywistego stosowania przez beneficjentów projektów indywidualnych polityk horyzontalnych w projektach

³²¹ Wykonawca: Fundacja Fundusz Współpracy.

³²² Wykonawca: Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej.

³²³ Wykonawcy występujący wspólnie: ECORYS Polska, Sp. z o.o. oraz APEXnet Centrum Szkoleń Administracji Publicznej s.c.

infrastrukturalnych. W ramach szkoleń, które trwały od stycznia do września 2011 r. przeszkolono 727 osób.

**Sytuacja osób niepełnosprawnych
zaprezentowana w raportach i dokumentach programowych.**

- *W raporcie „Wpływ funduszy europejskich na gospodarkę polskich regionów i konwergencję z krajami UE. Raport 2010”:*
 - zdiagnozowano sytuację społeczno-gospodarczą polskich regionów w latach 2004-2009 z uwzględnieniem sfery zdrowotnej ludności Polski, a więc pośrednio osób niepełnosprawnych. Dokonano analizy stanu ochrony zdrowia, wskazując na jego niedostatki i konieczność poprawy opieki lekarskiej dla zagrożonych grup społeczeństwa (w tym z powodu niepełnosprawności), która w badanym okresie stawiała nas na ostatnim miejscu wśród dwudziestu przedstawionych w raporcie krajów UE. Badanie wpływu funduszy strukturalnych na rozwój infrastruktury społecznej wykazało, że najwięcej działań skierowano na poprawę jakości usług medycznych (modernizacja/termomodernizacja budynków służby zdrowia, doposażenie aparatury medycznej itp.), dzięki czemu średni wiek aparatury medycznej spadł o około 5 lat, a przeciętny czas oczekiwania na badania – o 19 dni;
 - analiza efektów realizacji projektów w zakresie wsparcia zasobów ludzkich objęła m.in. efekty realizacji projektów Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, która przyczyniła się do wsparcia osób niewidomych oraz niepełnosprawnych ruchowo na rynku pracy. W ramach zmniejszenia wykluczenia społecznego w 2009 r. odnotowano nieznaczny wzrost poziomu zatrudnienia osób niepełnosprawnych (o 0,4 pp.) w porównaniu z 2008 r. Uwagę zwróciła rozbieżność w poziomie zatrudnienia według płci: wzrostowi poziomu zatrudnienia niepełnosprawnych kobiet – o 1,6 pp. towarzyszył niewielki spadek poziomu zatrudnienia mężczyzn.
- *W raporcie „POLSKA 2011. Gospodarka – Społeczeństwo – Regiony”:*
 - dokonano analizy równości szans na rynku pracy z oceną jakości i zmian zatrudnienia osób niepełnosprawnych. Zatrudnienie osób niepełnosprawnych w latach 2007-2010 rosło średnio o 3,7% rocznie i wykazuje nadal tendencję rosnącą. W 2010 r. zakładana w SRK wartość wskaźnika zatrudnienia tej populacji (18%) została przekroczona i wyniosła 20,5%;
 - oceniono wprowadzony przez MRR pakiet w ramach łagodzenia skutków kryzysu, oparty na środkach z PO Kapitał Ludzki 2007-2013 (przyjętego przez Komisję Europejską 28 września 2007 r.), dzięki któremu umożliwiono dofinansowanie rozpoczęcia działalności gospodarczej. Rekomendowaną polityką wsparcia pracodawców w zatrudnianiu osób bezrobotnych, w tym niepełnosprawnych, była refundacja kosztów wyposażenia i doposażenia stanowisk pracy;
 - diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej Polski oraz analiza realizacji Strategii Rozwoju Kraju pozwoliły na wypracowanie rekomendacji podnoszących kwestię wzmożonego popytu na szeroko pojęte usługi opiekuńczo-zdrowotne, niezbędne wobec wydłużającego się okresu życia i konieczności sprawowania opieki nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi. Promocja elastycznych form zatrudnienia może wspomóc ciągłość zatrudnienia osób niepełnosprawnych;
 - analiza zjawiska ograniczenia sprawności osób po 60 roku życia, dotyczącego coraz młodsze pokolenia Polaków, wykazała konieczność działań zapobiegawczych wobec niesprawności, wsparcia prawidłowego systemu opieki oraz zmniejszenia nierówności regionalnych w tym zakresie;
 - badanie poziomu i jakości życia oraz spójności społecznej w wymiarze materialnym dały obraz zagrożeń ubóstwem i wykluczeniem społecznym szerokich rzesz bezrobotnych, w tym niepełnosprawnych, zwłaszcza długotrwale poszukujących

pracy. Również przestrzenne zróżnicowanie świadczeń emerytalno-rentowych jest nadal znaczne i odzwierciedla strukturę gospodarczą oraz zatrudnienia w regionie. Redukcja wskaźnika zagrożenia ubóstwem relatywnym po transferach społecznych w 2009 r. i ponowny jego wzrost w 2010 r. do poziomu 17,6%, wobec celu zaplanowanego w SRK – 15%, wskazuje na konieczność pilnych przedsięwzięć, przeciwdziałających pogłębiającemu się ubóstwu, zwłaszcza dzieci i młodzieży oraz osób niepełnosprawnych;

- *W „Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie” (KSRR), przyjętej przez Radę Ministrów 13 lipca 2010 r.*

Ten średniookresowy dokument strategiczny zakłada m.in. tworzenie i wspomaganie rozwoju centrów dziennego pobytu dla dzieci i młodzieży, umożliwiających rozwijanie zainteresowań i uzdolnień, pokonywanie trudności szkolnych, organizację czasu wolnego, oraz przyczyniające się do integracji społecznej. Centra dziennego pobytu oferować powinny również zajęcia specjalistyczne dla dzieci niepełnosprawnych;

- *W Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030) przyjętej przez Radę Ministrów w grudniu 2011 r.*

Celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim czasie. Jednym z kierunków działania jest ochrona interesu publicznego, a w tym: przeciwdziałanie zawłaszczaniu przestrzeni publicznej i troska o przestrzeń publiczną, przystosowane architektonicznie i urbanistycznie do potrzeb osób niepełnosprawnych – ważne dla budowy więzi społecznych i tożsamości;

- *W projekcie nowej średniookresowej strategii rozwoju kraju, czyli Strategii Rozwoju Kraju 2020, (zaktualizowanej na podstawie art. 12a ust. 7 ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju), zaakceptowanej przez Komitet Koordynacyjny ds. Polityki Rozwoju w dniu 8 marca 2012. zakłada się działania w zakresie:*

- rozwoju kapitału ludzkiego. Projekt zakłada wdrożenie w latach 2012-2015 programów aktywizacji rezerw na rynku pracy, aby zwiększyć wskaźnik zatrudnienia do 71% do 2030 r. (utrzymanie liczby zatrudnionych w 2020 r. na poziomie 16,5 mln osób i zwiększenie tej liczby do 17,5 mln w 2030), poprzez m.in. związanie osób niepełnosprawnych z otwartym rynkiem pracy. Stworzone zostaną warunki dla wzrostu liczby osób z niepełnosprawnością, zatrudnionych na otwartym rynku pracy, obejmujące m.in. stopniowe zwiększanie uczestnictwa w szkolnictwie powszechnym dzieci niepełnosprawnych (infrastruktura szkół, kwalifikacje nauczycieli), zmodernizowanie systemu zakładów pracy chronionej oraz ich roli, zapewnienie powszechnej dostępności do wysokiej jakości rehabilitacji, zmiany w systemie finansowania wsparcia zatrudnienia osób niepełnosprawnych, dostosowanie środków transportu publicznego do obsługi i przewożenia osób niepełnosprawnych;
- zwiększenia aktywności osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym. Szczególnie trudnym zadaniem jest umożliwianie i pobudzanie aktywności osób niepełnosprawnych. Akcent powinien być położony na kwalifikacje zawodowe i edukację ustawiczną, lepsze przygotowanie środowiska lokalnego, urzędników i pracodawców do uczestnictwa osób niepełnosprawnych w życiu społeczno-gospodarczym, a także architektoniczne i urbanistyczne dostosowanie przestrzeni do potrzeb tej grupy. Działania te będą w pełni efektywne wraz z odpowiednimi zmianami w systemie edukacji, nastawionymi na integrację osób niepełnosprawnych;

- rozwoju kapitału społecznego. Projekt zakłada ułatwienia w procesie głosowania w wyborach powszechnych, tj: głosowanie przez Internet, wydłużenie czasu głosowania, oraz dostosowanie lokali wyborczych i systemu głosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych;
- zmniejszenia ubóstwa w grupach najbardziej nim zagrożonych. Niepełnosprawni zaliczani są do jednej z grup najbardziej zagrożonych ubóstwem. Szczególna uwaga ma być położona na działania zapobiegawcze, tj.: edukację szkolną, kompetencje zawodowe i kształcenie ustawiczne; przygotowanie infrastruktury pozwalającej osobom niepełnosprawnym na mobilność i obecność w przestrzeni publicznej; przygotowanie osób niepełnosprawnych do artykulacji swych oczekiwań; informowanie o uprawnieniach i obywatelskich obowiązkach; odpowiednią komunikację z otoczeniem i uczestnictwo w życiu społecznym lokalnego oraz zawodowego środowiska.

V. Podsumowanie

Materiał przedstawiony w dokumencie ma charakter informacyjny, albowiem został przygotowany na podstawie autoryzowanych przez ministrów i kierowników urzędów centralnych informacji o zrealizowanych w 2011 r. zadaniach, zgodnych z przepisami prawa i ustawowym, kompetencyjnym zakresem, oraz o podjętych nowych lub kontynuowanych inicjatywach legislacyjnych i programowych mających bezpośredni lub pośredni wpływ na urzeczywistnianie praw osób niepełnosprawnych określonych w sejmowej uchwale Karta Praw Osób Niepełnosprawnych.

Z obszernego materiału zostały wybrane najważniejsze działania o charakterze systemowym, innowacyjnym i szczególnego znaczenia (*np. wzrost zatrudnienia osób niepełnosprawnych*) dla realizacji praw osób niepełnosprawnych, a także tendencje wzrostowe i spadkowe w zakresie realizacji zadań dotyczących głównie rehabilitacji społecznej przysługujących osobom niepełnosprawnym praw.

Najważniejsze działania podjęte w 2011 r. i w latach 2008-2011.

1) Przygotowano wniosek o ratyfikacji przez Polskę Konwencji Organizacji Narodów Zjednoczonych o Prawach Osób Niepełnosprawnych³²⁴.

W ub.r. zakończone zostały prace – rozpoczęte w 2008 r. - zmierzające do ratyfikacji przyjętej w dniu 13 grudnia 2006 roku przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych, którą Polska podpisała w marcu 2007 r.

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej sporządziło - na podstawie przeprowadzonych w latach 2008-2011 szczegółowych analiz - wniosek o ratyfikację. Propozycja ratyfikacji Konwencji została poparta przez partnerów społecznych oraz organizacje pozarządowe osób niepełnosprawnych.

Ratyfikacja konwencji jest już możliwa, ponieważ stwierdzone zostało, że prawo polskie jest zgodne z jej postanowieniami. Żaden z resortów nie wskazał zmian, które miałyby być warunkiem pełnego wdrożenia konwencji w Polsce.³²⁵

2) Wdrożono przepisy Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania i projektu „Równe Traktowanie Standardem Dobrego Rządzenia”.

Z dniem 1 stycznia 2011 r. weszła w życie ustawa z dnia 3 grudnia 2010 r. *o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania*³²⁶. Ustawa ta określa obszary i sposoby przeciwdziałania naruszeniom zasady równego traktowania ze względu m.in. na niepełnosprawność.

Podjęto prace nad przygotowaniem *Programu Działań na rzecz Równego Traktowania*.

W ub.r. rozpoczęto realizację projektu „Równe Traktowanie Standardem Dobrego Rządzenia”³²⁷, który zakłada, że polityka równego traktowania i przeciwdziałania dyskryminacji z każdego powodu, w tym również z powodu niepełnosprawności ma znaczenie strategiczne dla współczesnego państwa, zapewniając zrównoważony rozwój społeczny i sprawiedliwy dostęp do dóbr i usług dla wszystkich obywateli. Rozwój równości szans w Polsce powinien być wspomagany wzrostem świadomości i wiedzy na temat polityki antydyskryminacyjnej wśród pracowników instytucji rządowych. Pozwoli

³²⁴ Rada Ministrów zaakceptowała 27 marca 2012 r. wniosek w sprawie ratyfikacji przez Polskę Konwencji Organizacji Narodów Zjednoczonych o Prawach Osób Niepełnosprawnych i przesłała go do Sejmu RP.

³²⁵ Wyjątek stanowią dwa postanowienia (zdolność do czynności prawnych, zawieranie małżeństw – art. 12 ust. 4 i art. 23. ust 1 pkt a). Aby nie wstrzymywać ratyfikacji, złożone zostanie, odpowiednio, oświadczenie interpretacyjne oraz zastrzeżenie. Pozwoli to uniknąć zarzutów o naruszeniu konwencji, do czasu przeprowadzenia odpowiednich zmian w prawie. W momencie składania dokumentów ratyfikacji Polska złożyła: oświadczenia interpretacyjne dotyczące instytucji ubezwłasnowolnienia (właściwość Ministra Sprawiedliwości), zastrzeżenie dotyczące zawierania małżeństw przez osoby, których niepełnosprawność wynika z choroby psychicznej albo niedorozwoju umysłowego (właściwość Ministra Sprawiedliwości), zastrzeżenie dotyczące regulacji przerywania ciąży (właściwość Ministra Zdrowia).

³²⁶ Dz. U. Nr 254, poz. 1700.

³²⁷ Projekt realizowany jest w latach 2011-2012 w ramach Priorytetu V: Dobre Rządzenie, Działanie 5. 1: *Wzmocnienie potencjału administracji rządowej, Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki*.

to na prowadzenie przez Polskę skutecznej polityki antidyskryminacyjnej z każdego powodu oraz właściwą interpretację i implementację przepisów antidyskryminacyjnych Unii Europejskiej do prawa polskiego. Celem ogólnym projektu jest podjęcie działań zmierzających do przygotowania administracji rządowej na wszystkich poziomach do tworzenia i monitorowania prawa oraz opracowywania i wdrażania odpowiednich strategii uwzględniających zasadę równości.

3. Wprowadzono systemowe zmiany w edukacji osób niepełnosprawnych (2008-2011) poprzez:

↪ *określenie głównych celów zmian w systemie oświaty.*

Ministerstwo Edukacji Narodowej w 2008 roku zdefiniowało główne cele aktualnych zmian w systemie oświaty, którymi są m. in.:

- upowszechnienie wychowania przedszkolnego dla dzieci w wieku 3-5 lat, w tym obowiązek rocznego przygotowania przedszkolnego dla dzieci 5-letnich, zakończonego diagnozą gotowości szkolnej;
- zapewnienie lepszego dostępu do edukacji najmłodszych dzieci przez obniżenie wieku rozpoczynania obowiązku szkolnego do 6 lat, co umożliwi wykorzystanie potencjału systemu szkolnego dla wyrównywania szans oraz wczesnego odkrywania uzdolnień;
- reforma programowa wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego, ukierunkowana na precyzyjny opis efektów kształcenia na każdym etapie edukacyjnym, indywidualizację kształcenia oraz zwiększenie autonomii szkół w kreowaniu procesu kształcenia;
 - ✦ poprawa jakości kształcenia zawodowego, jego modernizacja zgodna z programem uczenia się przez całe życie;
 - ✦ podnoszenie efektywności zaspokajania specjalnych potrzeb edukacyjnych dzieci i młodzieży, w tym wynikających z niepełnosprawności.

↪ *wprowadzenie zmian systemowych w zakresie organizacji kształcenia uczniów niepełnosprawnych.*

W 2010 r. wprowadzono zmiany systemowe w zakresie organizacji kształcenia uczniów niepełnosprawnych, szczególnie w szkołach ogólnodostępnych. Nauczyciele, wychowawcy i specjaliści zatrudnieni w szkole zostali zobowiązani m.in. do rozpoznawania specjalnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych uczniów, w tym specyficznych trudności w uczeniu się, uzdolnień i predyspozycji. Zmiany polegają m.in.: na zapewnieniu lepszego dostępu do edukacji od najmłodszych lat, w tym poprzez wczesne wspomaganie rozwoju dziecka oraz upowszechnianie – w różnych formach - wychowania przedszkolnego, a także na wdrażaniu na każdym etapie edukacyjnym bardziej elastycznego modelu kształcenia m.in. uczniów niepełnosprawnych lepiej dopasowanego do ich indywidualnych potrzeb rozwojowych, możliwości edukacyjnych i zdolności oraz wsparcia w dokonywaniu przez nich wyboru kierunku kształcenia i zawodu, w tym kształcenia na poziomie wyższym.

↪ *zwiększenie udziału osób niepełnosprawnych na studiach wyższych.*

W latach 2008 – 2011 Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego podjęło szereg działań w sferze legislacyjnej, wsparcia finansowego, inwestycji infrastrukturalnych, służących zwiększeniu udziału osób niepełnosprawnych na studiach wyższych.

Przykłady:

- od 2007 r. przyznaje m.in. dotację - na podstawie liczby studentów będących osobami niepełnosprawnymi - dla uczelni publicznych, uczelni prowadzonych przez kościoły i związki wyznaniowe finansowanych z budżetu państwa, uczelni wojskowych w zakresie kształcenia osób cywilnych, na zadania związane z kształceniem i rehabilitacją leczniczą studentów niepełnosprawnych,

- uzupełniono podstawowy prawny katalog zadań uczelni o zadanie polegające na stwarzaniu osobom niepełnosprawnym warunków do pełnego udziału w procesie kształcenia i w badaniach naukowych,
- zobowiązano prawnie uczelnie zostały zobowiązane do określenia w regulaminach studiów sposobu dostosowania organizacji i właściwej realizacji procesu dydaktycznego do szczególnych potrzeb studentów będących osobami niepełnosprawnymi, w tym warunków odbywania studiów do rodzaju niepełnosprawności,
- określono prawnie, że warunki i tryb rekrutacji na studia w przypadku przeprowadzania egzaminów wstępnych, powinny uwzględniać szczególne potrzeby kandydatów na studia, będących osobami niepełnosprawnymi,
- wprowadzono prawne zmiany do systemu pomocy materialnej zmiany, dzięki którym od 1 października 2012 r. stypendia i zapomogi, w tym stypendia specjalne dla osób niepełnosprawnych, będą przysługiwały również doktorantom odbywającym studia doktoranckie w jednostkach naukowych.

Dane statystyczne:

- W roku akademickim 2008/2009 stypendium specjalne dla osób niepełnosprawnych otrzymało 24.624 studentów i doktorantów, natomiast w roku akademickim 2010/2011 – 28.816 studentów i doktorantów, co oznacza wzrost o 17 proc., a wysokość stypendium w tym samym okresie wzrosła o 47 proc. (z 230,70 zł. Do 339,50 zł.).
- Na potrzeby określenia dotacji na 2012 r. uczelnie publiczne i niepubliczne nadzorowane przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego, uczelnie prowadzone przez kościoły i związki wyznaniowe finansowane z budżetu państwa na podstawie odrębnych przepisów oraz uczelnie wojskowe w zakresie kształcenia osób cywilnych wykazały, iż kształcą 29.155 osób będących osobami niepełnosprawnymi (28.540 studentów oraz 615 doktorantów).

Posiadane wykształcenie różnicuje aktywność zawodową osób niepełnosprawnych – istnieje powiązanie: im wyższy poziom wykształcenia posiadanego przez osoby niepełnosprawne, tym wyższy współczynnik aktywności zawodowej tych osób, jak też wskaźnik zatrudnienia.

Wśród osób niepełnosprawnych w wieku 16 lat i więcej aktywnych zawodowo w latach 2008 – 2011 nastąpił:

- wzrost:
 - z wyższym wykształceniem 26,9%, w 2008 do - 33,3% w 2011 r.
 - z wykształceniem co najmniej średnim z 21,0%, w 2009 r. – do 23,5% w 2011 r. ,
 - z wykształceniem zasadniczym zawodowym z 19,6%, w 2009 roku – do 21,2% w 2011 r.,
- spadek z wykształceniem gimnazjalnym i niższym z 8,2% w 2008 – do 7,3% w 2011 r.

4. Zwiększono zatrudnienie osób niepełnosprawnych (w latach 2007-2011).

Potwierdzają to wyniki Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności. Od 2007 roku odnotowuje się znaczny wzrost współczynnika aktywności zawodowej³²⁸ - z **15,1% w 2007 r. do 17,2% w 2011 r.** i wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym³²⁹ - z **13,2% w 2007 r. do 14,6% w 2011 r.**

³²⁸ Współczynnik aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych - udział osób niepełnosprawnych aktywnych zawodowo (*pracujących i bezrobotnych*) w ogólnej populacji osób niepełnosprawnych.

³²⁹ Wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych - udział pracujących osób niepełnosprawnych w ogólnej populacji osób niepełnosprawnych.

W odniesieniu do osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym aktywność ekonomiczna tych osób przedstawia się następująco: **współczynnik aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym - zwiększył się z 22,6% w 2007 r. do 26,4% w 2011 r. i wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym - zwiększył się z 19,4% w 2007 r. do 21,3% w 2011 r.**

Od 2009 r. odnotowuje się rokrocznie wzrost liczby zatrudnienia osób niepełnosprawnych na chronionym i otwartym rynku pracy, wspomaganym ze środków publicznych (Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych i budżetu państwa), co jest związane m.in. z wprowadzeniem w 2009 r. ustawowego nowego systemu wsparcia pracodawców zatrudniających osoby niepełnosprawne i ochronnej funkcji narzędzi prawnych w tym zakresie.

- ✘ W 2009 r. nastąpił wzrost zatrudnienia wspieranego ze środków publicznych aż o 44,1 tys. osób niepełnosprawnych, tj. o 21,7 proc. w porównaniu z rokiem 2008.
- ✘ W 2010 roku nastąpił dalszy wzrost zatrudnienia osób niepełnosprawnych (w okresie od grudnia 2009 r. do grudnia 2010 r. odnotowano wzrost zatrudnienia – o 5,1% na chronionym rynku pracy (o 9,6 tys. osób) i aż o 16,2% (o 9,5 tys. osób) na otwartym rynku pracy).
- ✘ W polityce społecznej rządu niezmiernie ważne jest wspieranie przede wszystkim zatrudnienia osób niepełnosprawnych ciężko poszkodowanych będących w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy. W grupie osób z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, których pracodawcy uprawnieni są do uzyskania dofinansowania do wynagrodzeń, w skali roku 2010 zaobserwowano wzrost zatrudnienia o 18,3%, ze znacznym – o 12,4%, zaś z lekkim – spadek o 1%.
- ✘ W 2010 r. wzrosła też liczba osób niepełnosprawnych prowadzących działalność gospodarczą, zarejestrowanych w ewidencji ubiegających się o otrzymanie refundacji składek na ubezpieczenia społeczne i wynosiła średniomiesięcznie 27.390, podczas gdy w 2009 roku – 25.322.

Wzrosło zainteresowanie pracodawców zatrudnianiem osób niepełnosprawnych, w ramach istniejącego systemu dofinansowania do wynagrodzeń. W styczniu 2008 r. w bazie Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych było zarejestrowanych ogółem 8.263 pracodawców (2.139 z chronionego rynku pracy i 6.124 z otwartego rynku pracy) ale już w styczniu 2012 r. w tej samej bazie PFRON było zarejestrowanych ogółem 17.340 pracodawców (1.745 z chronionego rynku pracy i 15.586 z otwartego rynku pracy). Jest to wzrost o ponad 109 % , przy czym w tym samym okresie liczba pracodawców otwartego rynku pracy wzrosła o 154 %, (z 6.124 w 2008 r. do 15.586 w 2012 r.) natomiast pracodawców rynku chronionego w tym okresie zmniejszyła się o prawie 20 %. (z 2.139 w styczniu 2008 r. do 1.748 w styczniu 2012 r.). Jest to bardzo dobra tendencja wskazująca na to, że mechanizm ustawy promujący osoby niepełnosprawne na otwartym rynku pracy w praktyce funkcjonuje.

Z tej formy wsparcia zatrudnienia skorzystało w ub.r. 388.635 osób niepełnosprawnych. Wydatkowano na ten cel 2.751.871.781 zł.

6. Zwiększono udział osób niepełnosprawnych w projektach realizowanych w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Program jest realizowany zgodnie z horyzontalną zasadą równych szans. Osoby niepełnosprawne jako jedna z grup defaworyzowanych na rynku pracy mogą korzystać ze wszystkich Działań i Poddziałań PO KL. Od początku realizacji programu (faktyczna realizacja i pierwsze efekty od 2008 r.) do końca 2011 roku w projektach wzięło udział 152 780 osób niepełnosprawnych, w tym 82.000 osób w 2011 r. Zdecydowana większość osób niepełnosprawnych skorzystała ze wsparcia udzielanego w ramach Priorytetów realizowanych w ramach komponentu regionalnego PO KL – 137 321 osób

niepełnosprawnych rozpoczęło udział w projektach. Stanowi to 4% uczestników projektów realizowanych w ramach komponentu regionalnego.

W 2011 r. Instytucja Zarządzająca PO KL zdecydowała o wyodrębnieniu w Szczegółowym Opisie Priorytetów PO KL (SzOP) nowego działania adresowanego wyłącznie do osób niepełnosprawnych i ich otoczenia – Działanie 7.4 *Niepełnosprawni na rynku pracy*, którego celem jest aktywizacja społeczno-zawodowa osób niepełnosprawnych i poprawa dostępu do zatrudnienia dla tych osób.

7. Zwiększono dostępność osób niesłyszących i niewidomych do programów telewizyjnych.

Znowelizowana 25 marca 2011 r. ustawa z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji nałożyła od dnia 23 maja 2011 roku na nadawców telewizyjnych realizację postanowień art. 18 a ust. 1, który w art. 18a ust. 1 stanowi że „Nadawcy programów telewizyjnych są obowiązani do zapewnienia dostępności programów dla osób niepełnosprawnych z powodu dysfunkcji narządu wzroku oraz osób niepełnosprawnych z powodu dysfunkcji narządu słuchu, przez wprowadzenie odpowiednich udogodnień: audiodeskrypcji, napisów dla niesłyszących oraz tłumaczeń na język migowy tak, aby co najmniej 10 % czasu nadawania programu, z wyłączeniem reklam i telesprzedaży, posiadało takie udogodnienia”³³⁰.

W roku wprowadzenia powyższej regulacji (2011 r.) obowiązujący nadawców czas nadawania programu dedykowanego niepełnosprawnym wynosił 5% całego czasu nadawania programu.

8. Zwiększono możliwości korzystania przez osoby niepełnosprawne z prawa do głosowania.

1 sierpnia 2011 r. weszła w życie ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy³³¹ –, która m.in. wprowadziła nowe regulacje dotyczące udziału w wyborach osób niepełnosprawnych, tj. w szczególności: głosowanie korespondencyjne, głosowanie przez pełnomocnika i głosowanie za pomocą nakładek na karty do głosowania sporządzonych w alfabecie Braille'a.³³²

9. Zintensyfikowano działalność naukowo-badawczą w zakresie problemów związanych z niepełnosprawnością.

Problemy związane z niepełnosprawnością, prawami osób nią dotkniętych i ich zabezpieczeniem społecznym, były i są nadal ważnym nurtem podstawowej działalności Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych³³³ – m.in. naukowo-badawczej³³⁴, publikacyjnej³³⁵.

W 2011 r. realizowano m.in. następujące projekty naukowo-badawcze: *„Orzekanie o niepełnosprawności i niezdolności do pracy. Aspekt społeczny, medyczny, instytucjonalny*

³³⁰ Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji prowadzi aktualnie prace nad rozporządzeniem do ustawy w związku z zakresem obowiązków nałożonych tytułem udogodnień dla osób niepełnosprawnych. W trakcie prac nad rozporządzeniem brany jest pod uwagę zarówno aktualny stan realizacji przepisów, jaki i wnioski i uwagi zgłoszone przez nadawców, przesyłane wraz z raportami zawierającymi dane odzwierciedlające stan realizacji przepisów w tym zakresie.

³³¹ Dz. U. Nr 21, poz. 112, z późn. zm.

³³² Przedstawiciele Państwowej Komisji Wyborczej aktywnie uczestniczyli w pracach związanych z wprowadzeniem do prawa wyborczego ułatwień w głosowaniu dla osób niepełnosprawnych m.in. poprzez udział w posiedzeniach Komisji Nadzwyczajnej do rozpatrzenia niektórych projektów ustaw z zakresu prawa wyborczego. Reprezentanci Państwowej Komisji Wyborczej odbyli także wiele spotkań i konsultacji z organizacjami pozarządowymi zajmującymi się problematyką osób niepełnosprawnych w tym zakresie.

³³³ Jednostka nadzorowana przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej.

³³⁴ Podejmowane przez IPiSS badania naukowe, zwykle są kończone publikacjami zwartymi (raportami, monografiami bądź ekspertyzami), często także konferencjami podsumowującymi wyniki przeprowadzonych badań, z prezentacją wniosków, konkluzji i rekomendacji merytorycznych, adresowanych do organów decyzyjnych oraz instytucji i organizacji w praktyce realizujących zadania ustawowe w obszarze urzeczywistnienia praw osób niepełnosprawnych. Zakres przedmiotowy badań i ich liczba wynikają ze zgłaszanych potrzeb i zamówień oraz własnych inicjatyw IPiSS, limitowanych możliwościami ich sfinansowania przez sam Instytut.

³³⁵ W roku 2011 IPiSS był współautorem i wydawcą publikacji – pracy zbiorowej nt. „Integracja społeczna przez pracę. Aspekty makroekonomiczne i regionalne”, wspólnie z Komitetem Nauk o Pracy i Polityce Społecznej PAN, Wyższą Szkołą Ekonomiczną w Białymstoku oraz Wydziałem Ekonomii i Zarządzania Uniwersytetu Białostockiego. W Części III opracowania – Działania na rzecz integracji społecznej zostały podjęte m.in. problemy: • Rola ekonomii społecznej w integracji i aktywizacji zawodowej grup defaworyzowanych na rynku pracy; • Integracja społeczna osób niepełnosprawnych poprzez pracę; • Aktywność zawodowa i uwarunkowania zatrudnienia osób niepełnosprawnych; • Wybrane formy aktywizacji zawodowej osób defaworyzowanych na rynku pracy, w tym • Aktywność zawodowa osób niepełnosprawnych.

i finansowy”_ „Polityka społeczna wobec osób niepełnosprawnych” , „Instytucjonalne rozwiązania na rzecz rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi”,

10. Opracowano dane statystyczne pozwalające na monitorowanie sytuacji osób niepełnosprawnych.

Zebrane przez Główny Urząd Statystyczny, w ramach prowadzonych badań statystycznych dane pozwalają na monitorowanie sytuacji osób niepełnosprawnych w zakresie: *stanu zdrowia i funkcjonowania systemu opieki zdrowotnej oraz korzystania z usług zdrowotnych , pomocy społecznej, edukacji, kultury, uczestnictwa osób niepełnosprawnych w sporcie i rekreacji ruchowej, warunków życia gospodarstw domowych z osobą niepełnosprawną, sytuacji osób niepełnosprawnych na rynku pracy.*

Niepokojące tendencje

1. **Większość osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym wciąż pozostaje poza rynkiem pracy**, mimo wspomnianego znacznego wzrostu zatrudnienia subsydiowanego w ostatnich latach. W 2011 r. biernych zawodowo było prawie 74% osób w wieku produkcyjnym.

Spośród osób niepełnosprawnych biernych zawodowo w wieku produkcyjnym 86,9% nie poszukiwało pracy z powodu choroby i niesprawności, a 6,6% w związku z emeryturą, 2,6% – ze względu na obowiązki rodzinne i związane z prowadzeniem domu, 1,9% – z uwagi na kontynuowanie nauki i uzupełnianie kwalifikacji, a 1,2% – z powodu zniechęcenia bezskutecznością poszukiwań pracy.

Dla 57,6% osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym renta z tytułu niezdolności do pracy była w 2010 r. głównym źródłem utrzymania (podczas gdy przed rokiem dla 60,3%), zasiłek dla bezrobotnych, świadczenie przedemerytalne i inne świadczenia społeczne – dla 13%. *Głównie z pracy utrzymywało się 16,9% osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym, w tym 13,7% z pracy najemnej (pozostali pracowali we własnym gospodarstwie rolnym bądź na własny rachunek poza rolnictwem indywidualnym).* Odsetek osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym, dla których główne źródło utrzymania stanowiła praca, zwiększył się w porównaniu z rokiem poprzednim o 1,3 pkt. proc.

2. **Osoby niepełnosprawne są znacznie gorzej wykształcone niż osoby sprawne**, jakkolwiek w ciągu ostatnich lat następował stopniowy wzrost udziału osób niepełnosprawnych w wieku 16 lat. Posiadane wykształcenie różnicuje aktywność zawodową osób niepełnosprawnych, albowiem im wyższy poziom wykształcenia posiadanego przez osoby niepełnosprawne, tym wyższy współczynnik aktywności zawodowej tych osób, jak też wskaźnik zatrudnienia.

Najwyższą aktywnością zawodową cechują się osoby z wyższym i średnim poziomem wykształcenia.. W 2011 roku pracowało 20,2% osób niepełnosprawnych z wykształceniem co najmniej średnim³³⁶ i 30,0%.³³⁷ z wyższym poziomem wykształcenia.

Najmniejszą aktywnością zawodową cechują się osoby niepełnosprawne z wykształceniem zasadniczym zawodowym – pracowało tylko 17,8%³³⁸ oraz osoby z wykształceniem gimnazjalnym i niższym – pracowało zaledwie 6,2%³³⁹.

Projektowane działania (inicjatywy).

1. **Zwiększenie zatrudnienia osób niepełnosprawnych jest poważnym wyzwaniem**, zwłaszcza w kontekście zmian demograficznych, jakie zachodzą w naszym kraju. Społeczeństwa europejskie, w tym społeczeństwo polskie starzeją się. Kurczą się zasoby pracy, co może paradoksalnie stanowić szansę dla osób niepełnosprawnych.

³³⁶ w 2010 r. - 20,9%, w 2009 r. - 19,0%, zaś w 2008 r. - 18,4%

³³⁷ w 2010 r. - 30,7%, w 2009 r. - 27,7%, zaś w 2008 r. - 25,1%.

³³⁸ w 2010 roku - 17,7%, w 2009 roku - 17,4%, w 2008 roku - 17,1%

³³⁹ w 2010 r. - 5,9%, w 2009 r. - 6,5%, zaś w 2008 r. - 7,3%.

Z drugiej strony wraz ze wzrostem liczby osób starszych wzrastać będzie też liczba osób o ograniczonej sprawności. Zatem już dzisiaj musimy myśleć, w jaki sposób zapewnić im możliwie najwyższą jakość życia i pomóc im jak najdłużej zachować aktywność zawodową.

Mając to na uwadze **planuje się kontynuować udoskonalanie dotychczasowych działań i poszukiwać nowych form i metod sprzyjających zwiększeniu obecności osób niepełnosprawnych na rynku pracy, zwłaszcza tych, które bez profesjonalnej pomocy i wsparcia nie są w stanie samodzielnie uzyskać i utrzymać zatrudnienia.** Dotyczy to osób niepełnosprawnych zaliczonych do znacznego i umiarkowanego stopnia niepełnosprawności, bo to one są w dużej mierze są zagrożone wykluczeniem społecznym, w tym zawodowym. Głównie do tej grupy osób niepełnosprawnych w coraz większym stopniu będzie adresowane wsparcie ze środków publicznych i ustawowo określone – oprócz już funkcjonujących - nowe formy usług, np. asystenta osoby niepełnosprawnej czy zatrudnienia wspomaganego.

W najbliższym czasie zostanie wprowadzona do polskiego porządku prawnego nowa forma aktywizacji osób niepełnosprawnych, tj. zatrudnienie wspomagane adresowane do ciężko poszkodowanych osób niepełnosprawnych, wymagających szczególnego i zindywidualizowanego wsparcia na rynku pracy. Osoby te potrzebują odpowiedniej pomocy i wsparcia (wspomagania). Pracodawcy również oczekują odpowiedniego wsparcia w zakresie doradztwa i pomocy w zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, albowiem nie mają dostatecznej wiedzy o możliwościach zawodowych osób niepełnosprawnych oraz obawiają się licznych problemów związanych z zatrudnieniem tych osób.

2. **Zostaną podjęte działania dotyczące zdefiniowania i określenia obszaru edukacji osób niepełnosprawnych, w tym ustawicznego kształcenia i zmiany umiejętności zawodowych lub podwyższenia kwalifikacji zawodowych zgodnie z potrzebami lokalnego rynku pracy.** Z dotychczasowych analiz statystycznych jednoznacznie wynika, że osoby niepełnosprawne są wciąż gorzej wykształcone niż osoby sprawne. Wykształcenie różnicuje aktywność zawodową osób niepełnosprawnych: im wyższy poziom wykształcenia, tym wyższy współczynnik aktywności zawodowej, jak też wskaźnik zatrudnienia.

VI. Informacja Rzecznika Praw Obywatelskich³⁴⁰ o podjętych w 2011 r. działaniach³⁴¹ w zakresie ochrony praw osób niepełnosprawnych i przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu tej grupy osób.

Rzecznik Praw Obywatelskich zrealizował i podjął działania dotyczące:

1. projektu ustawy o języku migowym i innych środkach wspierania komunikowania się.

Rzecznik przedstawił uwagi do projektu założeń do projektu ustawy o języku migowym i innych środkach wspierania komunikowania się. Jej uchwalenie jest niezbędne dla dostosowania prawa krajowego do wymogów Konwencji ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych. Niestety, opublikowany projekt założeń do projektu ustawy o języku migowym i innych środkach wspierania komunikowania się nie spełnia podstawowych oczekiwań środowiska osób niepełnosprawnych oraz nie wypełnia międzynarodowych zobowiązań Polski w tym zakresie. W ocenie Rzecznika projektowana ustawa powinna zapewnić choćby minimalne uprawnienia osób z dysfunkcją narządu słuchu w obszarze edukacji i dostępu do szkolnictwa wyższego. Nie mniej istotny jest problem dostępu osób niesłyszących do dóbr kultury i prawo dostępu do informacji. Uzasadnione wątpliwości musi budzić również wyłączenie stosowania ustawy o języku migowym i innych środkach wspierania komunikowania się w postępowaniu cywilnym, karnym i administracyjnym. W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się³⁴² do Ministra Pracy i Polityki Społecznej z prośbą o poinformowanie o stanowisku zajęтым wobec kwestii przedstawionych w wystąpieniu, a w szczególności o poinformowanie na temat przyczyn ograniczenia zakresu przedmiotowego projektowanej ustawy i wyłączenia spod jej regulacji obszaru edukacji, wymiaru sprawiedliwości i dostępu do dóbr kultury.

W odpowiedzi Minister wyjaśnił³⁴³, iż propozycja partnerów społecznych w zakresie rozszerzenia projektu założeń do projektu ustawy o języku migowym i innych środkach wspierania komunikowania się, o obszar edukacji i wymiaru sprawiedliwości, nie została uwzględniona ze względu na fakt, że obszary te zostały uregulowane w innych aktach prawnych. Celem projektowanej regulacji było zagwarantowanie prawa osób uprawnionych do skorzystania z pomocy osoby przybranej przez siebie w kontaktach z instytucjami publicznymi, służbami ratowniczo-interwencyjnymi oraz zakładami opieki zdrowotnej w dowolnie wybranym czasie oraz zapewnienie możliwości prawidłowej obsługi osób uprawnionych w kontaktach z instytucjami publicznymi poprzez skorzystanie z tłumaczy Polskiego Języka Migowego, Systemu Językowo-Migowego i sposobów komunikowania się osób głuchoniemych lub pracowników posługujących się Polskim Językiem Migowym lub Systemem Językowo-Migowym.

W dniu 28 lipca 2011 r. został uchwalony przez Sejm poselski projekt ustawy o języku migowym i innych środkach wspierania komunikowania się³⁴⁴, który zawiera większość z rozwiązań zaproponowanych w projekcie założeń, dlatego też dalsze prowadzenie prac nad projektem założeń można uznać za bezzasadne.

2. braku dofinansowania dla pracodawców zatrudniających pracowników mających stwierdzony lekki lub umiarkowany stopień niepełnosprawności i ustalone prawo do emerytury.

Do Rzecznika wpływały skargi osób niezadowolonych z obowiązującego od dnia 1 marca 2011 r. art. 26a ust. 1a¹ ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz

³⁴⁰ Nadesłana na prośbę Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych.

³⁴¹ Zadania zrealizowane w ramach merytorycznych kompetencji.

³⁴² RPO-654691-1/10 z 29 marca 2011 r.

³⁴³ Pismo z 9 września 2011 r.

³⁴⁴ Druk nr 4324.

zatrudnianiu osób niepełnosprawnych³⁴⁵. Zdaniem wnioskodawców przepis ten ma charakter wyraźnie dyskryminujący. Zgodnie z art. 26a ust. 1a¹ ustawy miesięczne dofinansowanie nie przysługuje pracodawcy na pracowników zaliczonych do umiarkowanego lub lekkiego stopnia niepełnosprawności, którzy mają ustalone prawo do emerytury. Zdaniem wnioskodawców kwestionowany przepis jest niezgodny z zasadą równości, gdyż w sposób nieuzasadniony różnicuje sytuację pracowników i pracowników mających ustalone prawo do emerytury oraz dzieli grupę pracowników z ustalonym prawem do emerytury na dwie podgrupy. Za jedną z tych podgrup (osoby zaliczone do znacznego stopnia niepełnosprawności) pracodawcy będą otrzymywali miesięczne dofinansowanie do wynagrodzenia pracownika, zaś za drugą podgrupę (osoby zaliczone do umiarkowanego i lekkiego stopnia niepełnosprawności) pracodawcy nie będą otrzymywali dofinansowania. Ponadto wnioskodawcy wskazywali, że omawiany przepis pogorszy sytuację osób niepełnosprawnych w wieku 60/65+ na rynku pracy. W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się³⁴⁶ do Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych z prośbą o zajęcie stanowiska w przedstawionej sprawie.

Pełnomocnik nie podzielił³⁴⁷ opinii wyrażonej w skargach kierowanych do Rzecznika o dyskryminującym oddziaływaniu przepisu art. 26a ust. 1a (1) ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych na sytuację osób niepełnosprawnych zaliczonych do umiarkowanego i lekkiego stopnia niepełnosprawności, które osiągnęły wiek emerytalny. Prawo do dofinansowania nie jest uprawnieniem skierowanym do osoby niepełnosprawnej, lecz do pracodawcy zatrudniającego te osoby, więc nie może być mowy o dyskryminacji tej grupy osób niepełnosprawnych w zakresie ich uprawnień. Jednocześnie w odpowiedzi poinformowano o rozwiązaniach wprowadzonych przez ustawę o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy³⁴⁸, mających na celu utrzymanie aktywności zawodowej osób w wieku przedemerytalnym.

Jednocześnie Pełnomocnik poinformował Rzecznika, że nowelizacja ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych uwzględniła m.in. konieczność wsparcia osób niepełnosprawnych znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy, gdyż osoby te mają największe problemy z uzyskaniem zatrudnienia, a następnie z utrzymaniem się w zatrudnieniu. Dlatego też – jak wskazał Pełnomocnik – ustawodawca ograniczył się do wspierania tych pracodawców, którzy zatrudniają takie właśnie osoby niepełnosprawne – ponadto w swojej odpowiedzi Pełnomocnik wskazał elementy polityki rynku pracy skierowane do osób grupy 50+.

W związku z treścią udzielonej odpowiedzi Rzecznik będzie obserwował wpływ nowo przyjętych rozwiązań na zatrudnienie osób niepełnosprawnych. Dalsze działania Rzecznika są uzależnione od wyników prowadzonych obserwacji.

3. *barier, na jakie napotykają osoby niepełnosprawne podczas korzystania z usług pocztowych.*

Rzecznik zapoznał się z „Informacją na temat działań podejmowanych w 2010 r. w zakresie praw osób niepełnosprawnych, w sprawach będących we właściwości Urzędu Komunikacji Elektronicznej”. Wyniki przeprowadzonej przez Urząd kontroli wskazywały na nieprzestrzeganie w praktyce przepisów mających na celu zapewnienie osobom niepełnosprawnym równego dostępu do świadczonych powszechnych usług pocztowych. Większość skontrolowanych urzędów nie spełnia w pełnym zakresie podstawowych kryteriów świadczących o poziomie przystosowania placówek do obsługi osób niepełnosprawnych (np. możliwości samodzielnego wjazdu, oznakowania i usytuowania

³⁴⁵ Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. (Dz.U. z 2010 r. Nr 214, poz. 1407, z późn. zm.).

³⁴⁶ RPO-669664-III/11 z 23 marca 2011 r.

³⁴⁷ Pismo z 29 kwietnia 2011 r.

³⁴⁸ Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. (Dz.U. z 2008 r. Nr 69, poz. 415, z późn. zm.).

okienka, dostępu do skrzynki, ogłaszania odpowiednich informacji). Likwidacja barier, na jakie napotykają osoby niepełnosprawne w różnych sferach życia należy do szczególnych obowiązków państwa. W szczególności z art. 69 Konstytucji wynika, iż władze publiczne udzielają osobom niepełnosprawnym pomocy w komunikacji społecznej. Z kolei art. 32 Konstytucji gwarantuje wszystkim prawo do niedyskryminującego traktowania w życiu społecznym. Na obowiązek wyrównywania szans osób niepełnosprawnych oraz umożliwienia im pełnego uczestnictwa we wszystkich sferach życia wskazuje również podpisana przez Polskę Konwencja ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych z dnia 13 grudnia 2006 r. Przepis art. 9 powołanej Konwencji zobowiązuje państwa do usuwania wszelkich przeszkód i barier w dostępie do usług informacyjnych czy komunikacyjnych. Rzecznik zwrócił się³⁴⁹ do Prezesa Poczty Polskiej z prośbą o informację o podjętych działaniach, mających na celu wyeliminowanie barier, z którymi spotykają się osoby niepełnosprawne podczas korzystania z usług pocztowych.

W odpowiedzi Prezes przedstawił³⁵⁰ najważniejsze działania podjęte w celu zapewnienia osobom niepełnosprawnym równego i nieograniczonego dostępu do świadczonych usług. Na koniec 2010 roku wskaźnik poziomu przystosowania placówek pocztowych do obsługi osób niepełnosprawnych wyniósł 91,3% ogólnej ich liczby (podjazdy, transportery, windy, pochylnie lub sygnalizacja dźwiękowa). Wszystkie nowoprojektowane obiekty oraz te, które przechodzą generalny remont, zapewniają osobom niepełnosprawnym warunki do bezpośredniego korzystania z usług pocztowych. Poczta Polska S. A. często spotyka się z trudnościami przy realizacji prac przystosowawczych do obsługi osób niepełnosprawnych. Dotyczą one m.in. lokalizacji placówki pocztowej w obiekcie najmowanym, braku możliwości technicznych w zakresie adaptacji budynku, uwarunkowań prawnych. Urzędy pocztowe posiadają wykaz osób niepełnosprawnych, do których listonosze nie tylko doręczają listy, paczki czy przekazy, ale wielokrotnie załatwiają też inne sprawy pocztowe np. przyjmują przesyłki nierejestrowane. Warunkiem jest tylko wcześniejszy kontakt telefoniczny z miejscowym urzędem pocztowym. Dodatkowo nadawcze skrzynki pocztowe zainstalowane są w miejscach umożliwiających korzystanie z nich przez osoby niepełnosprawne. Poczta Polska S.A. na bieżąco prowadzi monitoring stopnia realizacji dyspozycji wydanych przez organy kontroli zewnętrznych obejmujących także problematykę zapewnienia osobom niepełnosprawnym dostępu do usług świadczonych w urzędach pocztowych.

4. dostosowania lokali obwodowych komisji wyborczych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych.

Od wielu lat Rzecznik poświęca szczególną uwagę kwestii realizacji czynnego prawa wyborczego przez osoby niepełnosprawne. Pracownicy Biura RPO przeprowadzili w ostatnich latach wizytacje lokali obwodowych komisji wyborczych pod kątem dostosowania do potrzeb wyborców niepełnosprawnych. Pomimo działań podejmowanych przez Państwową Komisję Wyborczą oraz organy samorządowe, wiele lokali obwodowych komisji wyborczych pozostaje niedostępnych dla osób niepełnosprawnych. Podczas kontroli pracownicy Biura RPO zwrócili uwagę na szereg barier architektonicznych nieuwzględnionych w obowiązującym rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie lokali obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych³⁵¹, ani w projekcie nowego rozporządzenia Ministra Infrastruktury dotyczącego tej problematyki. Chodzi m.in. o dostosowanie furtek w ogrodzeniach przy lokalach obwodowych komisji wyborczych, podjazdów, toalet w lokalach wyborczych oraz zapewnienie miejsc parkingowych dla pojazdów przewożących osoby niepełnosprawne. Ponadto lokal obwodowej komisji

³⁴⁹ RPO-674712-I/11 z dnia 20 czerwca 2011 r.

³⁵⁰ Pismo z dnia 20 lipca 2011 r.

³⁵¹ Rozporządzenie z dnia 31 lipca 2001 r. (Dz.U. Nr 81, poz. 888).

wyborczej dostosowany do potrzeb wyborców niepełnosprawnych powinien mieć widoczne z daleka oznakowanie. Rzecznik zwrócił się³⁵² do Ministra Infrastruktury z prośbą o rozważenie możliwości uwzględnienia proponowanych zmian w projekcie rozporządzenia w sprawie lokali obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych.

W odpowiedzi Minister wyjaśnił³⁵³, że w projekcie rozporządzenia Ministra Infrastruktury w sprawie lokali obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych uwzględniono jedynie uwagę dotyczącą oznakowania kontrastującym kolorem krawędzi schodów. Pozostałe zagadnienia sygnalizowane w wystąpieniu Rzecznika wykraczają poza zakres delegacji ustawowej.

5. braku możliwości skorzystania z ulgi rehabilitacyjnej z tytułu ponoszenia wydatków na opłacenie przewodników dla niepełnosprawnych dzieci.

Rzecznik podjął sprawę braku możliwości skorzystania z ulgi rehabilitacyjnej z tytułu ponoszenia wydatków na opłacenie przewodników dla niepełnosprawnych dzieci.

W świetle art. 26 ust. 7a pkt 7 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych³⁵⁴ nie można skorzystać z ulgi rehabilitacyjnej przysługującej członkom rodziny, na których utrzymaniu pozostają osoby z niepełnosprawnością, w przypadku poniesienia wydatków na opłacenie przewodnika osoby niewidomej. Ten sam problem dotyczy również rodziców (opiekunów) małoletnich dzieci z poważną niepełnosprawnością narządów ruchu.

Z wyjaśnień Ministerstwa Finansów wynika, że ustawodawca nie objął ulgą wydatków na przewodnika dla małoletnich, niewidzących dzieci z uwagi na to, że opieka nad nimi z reguły jest sprawowana przez rodziców. Nie jest to jednak w pełni trafne założenie. Ze względu bowiem na konieczność wykonywania pracy zarobkowej lub niepełnosprawność rodziców nie można wykluczyć sytuacji, gdy korzystanie z odpłatnej pomocy przewodnika będzie niezbędne. Rzecznik zwrócił się³⁵⁵ do Ministra Finansów z prośbą o rozważenie możliwości podjęcia inicjatywy ustawodawczej, która doprowadziłaby do zmiany obowiązujących regulacji prawnych dotyczących wprowadzenia ulgi rehabilitacyjnej z tytułu ponoszenia wydatków na opłacenie przewodników dla niewidomych małoletnich dzieci oraz dzieci z poważną niepełnosprawnością narządu ruchu.

W odpowiedzi poinformowano³⁵⁶ Rzecznika, iż ze względu na sytuację budżetową państwa brak jest możliwości rozszerzenia katalogu wydatków ponoszonych na cele rehabilitacyjne.

6. ograniczenia praw osób poważnie niedosłyszących i głuchych w zakresie ubiegania się o prawo jazdy.

Z dniem 29 czerwca 2011 r. weszło w życie rozporządzenie zmieniające dotychczasowe przepisy rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 7 stycznia 2004 r. w sprawie badań lekarskich kierowców i osób ubiegających się o uprawnienia kierowania pojazdami³⁵⁷. Dotychczas obowiązujące przepisy przewidywały, że osoby poważnie niedosłyszące, głuche, również z wszczepem ślimakowym, lub głuchonieme mogą kierować pojazdem. Nowe przepisy dotyczące sposobu oceny stanu narządu słuchu nie zawierają treści odnoszącej się do osób poważnie niedosłyszących i głuchych, w konsekwencji pozbawiają te osoby możliwości ubiegania się o prawo jazdy i kierowania pojazdem silnikowym. Zdaniem środowiska osób głuchych i niedosłyszących wprowadzenie omawianego ograniczenia ma charakter dyskryminacyjny,

³⁵² RPO-572441-I/07 z 14 lipca 2011 r.

³⁵³ Pismo z dnia 1 sierpnia 2011 r.

³⁵⁴ Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. (Dz.U. z 2010 r. Nr 51, poz. 307, z późn. zm.).

³⁵⁵ RPO-644954-V/10 z dnia 12 sierpnia 2011 r.

³⁵⁶ Pismo z dnia 16 września 2011 r.

³⁵⁷ Rozporządzenie z dnia 15 kwietnia 2011 r. (Dz.U. Nr 88, poz. 503).

pozostający w sprzeczności z polityką równych szans oraz ograniczaniem skutków niepełnosprawności. Rzecznik zwrócił się³⁵⁸ do Ministra Zdrowia z prośbą o wyjaśnienie przyczyn ograniczenia praw osób poważnie niedosłyszących i głuchych w zakresie ubiegania się o prawo jazdy oraz podjęcie działań legislacyjnych znoszących te ograniczenia.

W odpowiedzi Minister wyjaśnił³⁵⁹, że Ministerstwo Zdrowia podjęło w trybie pilnym prace nad nowelizacją rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie badań lekarskich kierowców i osób ubiegających się o uprawnienia do kierowania pojazdami³⁶⁰, która wprowadzi zmiany uwzględniające interesy osób niepełnosprawnych słuchowo. Nowoprocedowane przepisy określają, że w przypadku osób ubiegających się o prawo jazdy nie określa się minimalnych wymagań dotyczących narządu słuchu. W związku z wejściem w życie ustawy o kierujących pojazdami³⁶¹, która uchyli Rozdział 4 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym zatytułowany "Sprawdzanie stanu zdrowia i predyspozycji psychicznych do kierowania pojazdami", konieczne będzie wydanie nowego aktu wykonawczego dotyczącego badań lekarskich kierowców i osób ubiegających się o uprawnienia do kierowania pojazdami, dlatego też w najbliższym czasie zostaną podjęte prace nad projektem nowego rozporządzenia. Prace nad nowym aktem zostaną poprzedzone szerokimi konsultacjami społecznymi z udziałem między innymi ekspertów w dziedzinie medycyny pracy, neurologii oraz audiologii i foniatrii.

7. *problemów osób niepełnosprawnych przystępujących do egzaminu na prawo jazdy.*

Przepisy rozporządzenia Ministra Infrastruktury w sprawie szkolenia, egzaminowania i uzyskiwania uprawnień przez kierujących pojazdami, instruktorów i egzaminatorów³⁶², jak również oczekującej na wejście w życie ustawy o kierujących pojazdami³⁶³, nakładają na osoby niepełnosprawne obowiązek zapewnienia na potrzeby przeprowadzenia praktycznej części egzaminu na prawo jazdy, pojazdu przystosowanego do posiadanej niepełnosprawności. Problem ten był już sygnalizowany we wcześniejszych wystąpieniach³⁶⁴ Rzecznika. Zasady egzaminowania osób niepełnosprawnych w opisanym zakresie budzą wątpliwości z punktu widzenia konstytucyjnej zasady równości i urzeczywistnienia sprawiedliwości społecznej, nosząc znamiona nierównego traktowania i dyskryminacji osób niepełnosprawnych. Ewentualne trudności w przystosowaniu pojazdów do przeprowadzenia egzaminów z uwzględnieniem wszystkich rodzajów niepełnosprawności nie mogą uzasadniać przerzucenia na osoby niepełnosprawne ciężaru i kosztów zorganizowania w tym zakresie egzaminu, będącego egzaminem państwowym. Rzecznik zwrócił się³⁶⁵ do Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z prośbą o zajęcie stanowiska w przedmiotowej sprawie, w szczególności w odniesieniu do możliwości podjęcia w tym zakresie odpowiednich działań legislacyjnych.

Rzecznik oczekuje odpowiedzi w sprawie. Po otrzymaniu stanowiska Ministra Rzecznik oceni potrzebę ewentualnych dalszych działań w tym zakresie.

8. *umieszczania na świadectwie szkolnym osób, u których stwierdzono upośledzenie umysłowe w stopniu lekkim, informacji o dostosowaniu programu nauczania do indywidualnych potrzeb ucznia.*

Rzecznik badał kwestię umieszczania na świadectwie szkolnym osób, u których stwierdzone zostało upośledzenie umysłowe w stopniu lekkim, informacji o dostosowaniu

³⁵⁸ RPO-683147-V/11 z dnia 19 września 2011 r.

³⁵⁹ Pismo z dnia 18 października 2011 r.

³⁶⁰ Rozporządzenie z dnia 7 stycznia 2004 r. (Dz.U. Nr 2, poz. 15, z późn. zm.).

³⁶¹ Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. (Dz.U. Nr 30, poz. 151, z późn. zm.).

³⁶² Rozporządzenie z dnia 27 października 2005 r. (Dz.U. Nr 217, poz. 1834, z późn. zm.).

³⁶³ Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. (Dz.U. Nr 30, poz. 151, z późn. zm.).

³⁶⁴ Informacja RPO za 2009 r., str. 256.

³⁶⁵ RPO-658549-V/10 z dnia 19 grudnia 2011 r.

programu nauczania do ich indywidualnych możliwości i potrzeb. Przedmiotowe rozwiązanie zostało przewidziane w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej w sprawie świadectw, dyplomów państwowych i innych druków szkolnych³⁶⁶. Wątpliwości co do zgodności z Konstytucją może budzić już sam fakt uregulowania tej materii w rozporządzeniu. Ponadto podobne ograniczenia są dopuszczalne tylko w sytuacji, gdy są podyktowane koniecznością ochrony innych, konstytucyjnych wartości oraz są proporcjonalne do osiągnięcia celu, dla którego zostały ustanowione. Wydaje się, że umieszczanie informacji o dostosowaniu programu do indywidualnych potrzeb ucznia na świadectwie szkolnym nie jest uzasadnione obiektywnymi, uzasadnionymi względami. Fakt, iż każdy, kto będzie miał dostęp do świadectwa, uzyska informację o stwierdzeniu u ucznia upośledzenia umysłowego, może prowadzić do różnic w traktowaniu oraz powodować stygmatyzację. Rzecznik zwrócił się³⁶⁷ do Ministra Edukacji Narodowej z prośbą o przedstawienie stanowiska w opisaniej sprawie oraz informacji o planowanych działaniach.

Minister nie zgodził się ze stanowiskiem Rzecznika i poinformował³⁶⁸, że adnotacja o dostosowaniu programu nauczania do indywidualnych możliwości i potrzeb umieszczona na świadectwach promocyjnych uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim, nie narusza konstytucyjnego prawa do ochrony życia prywatnego. Nie określa ona poziomu rozwoju intelektualnego ucznia, odnosi się jedynie do faktu dostosowania szkolnego programu nauczania do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia na podstawie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego. Poradnie psychologiczno-pedagogiczne wydają orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego na wniosek rodziców lub opiekunów prawnych dziecka, którzy po otrzymaniu orzeczenia podejmują decyzję o udostępnieniu go w szkole lub placówce oświatowej, a tym samym objęciu dziecka kształceniem specjalnym. Wniosek o wydanie lub uchylenie w/w orzeczenia może być złożony w każdym czasie.

9. zmian zasad zamawiania i finansowania druku podręczników dla uczniów niewidomych.

W 2011 r. nastąpiła zmiana obowiązujących dotychczas zasad zamawiania i finansowania druku podręczników dla uczniów niewidomych. Zgodnie z art. 71d ustawy o systemie oświaty podręczniki szkolne dla uczniów niewidomych dofinansowywane są z budżetu państwa z części, której dysponentem jest minister właściwy do spraw oświaty i wychowania. Brak powyższej formy finansowej pomocy oznaczałoby, że większość niewidomych uczniów nie mogłaby sobie pozwolić na zakup niezbędnych do nauki książek. Ministerstwo Edukacji Narodowej zmieniło zasady przyznawania dofinansowania podmiotom drukującym podręczniki przenosząc część wynikających z tego obowiązków na gminy. Nauczyciele oraz rodzice uczniów niepełnosprawnych nie kwestionowali samej zasadności wprowadzenia zmian, zwracali jednak uwagę na fakt, że nie zostały one odpowiednio przygotowane. Podstawowym zarzutem było to, że przed wprowadzeniem reformy nie została zabezpieczona odpowiednia pula podręczników, z których uczniowie mogliby korzystać w okresie przejściowym. Z relacji zainteresowanych osób wynikało, iż rozstrzygnięcie przetargów zorganizowanych na nowych zasadach miało nastąpić w październiku, dotacje zaś powinny zostać wykorzystane do 15 grudnia 2011 r. Oznaczało to, że uczniowie niewidomi otrzymają podręczniki dopiero w drugim semestrze roku szkolnego 2011/2012. Sytuacja taka budzi zaś wątpliwości z punktu widzenia zasady równego dostępu do nauki, utrudnia bowiem niepełnosprawnym dzieciom zdobywanie wiedzy. W związku z powyższym Rzecznik

³⁶⁶ Rozporządzenie z dnia 28 maja 2010 r. (Dz.U. Nr 97, poz. 624).

³⁶⁷ RPO-683177-I/11 z dnia 28 września 2011 r.

³⁶⁸ Pismo z dnia 21 października 2011 r.

zwrócił się³⁶⁹ do Ministra Edukacji Narodowej z prośbą o udzielenie wyjaśnień w tej sprawie.

W odpowiedzi poinformowano³⁷⁰ Rzecznika, że od 2009 roku obowiązuje nowy system zapewniania uczniom niewidomym i słabo widzącym dostępu do podręczników szkolnych. Na zlecenie i ze środków MEN wykonywane są adaptacje wskazanych przez szkoły tytułów podręczników szkolnych i książek pomocniczych, dostosowane do potrzeb uczniów niewidomych i słabo widzących. Wersje elektroniczne podręczników wykonanych w systemie brajla zamieszczane są na stronie internetowej Ośrodka Rozwoju Edukacji w specjalnie opracowanym przez MEN systemie informatycznym. W miarę posiadanych środków, podręczniki te są również drukowane na zlecenie Ministerstwa i przekazywane do szkół i placówek. Podręczniki wykonane w druku powiększonym, przeznaczone dla uczniów słabo widzących, szkoły i placówki otrzymują natomiast w wersji wydrukowanej, zgodnie ze złożonym do MEN zapotrzebowaniem. Zadanie to jest realizowane każdego roku na podstawie wieloletnich umów zawartych z Uniwersytetem Warszawskim oraz Katolickim Uniwersytetem Lubelskim. Dzięki realizacji zadania w ww. sposób, znacząco zwiększyła się liczba tytułów podręczników szkolnych, których adaptacja do potrzeb uczniów niewidomych jest dostępna na bieżąco dla wszystkich szkół i placówek, do których uczęszczają ci uczniowie.

10. procedur dla mających pełną zdolność do czynności prawnych osób chorych psychicznie bądź niepełnosprawnych intelektualnie.

W kwietniu 2011 r. opinię publiczną poruszyła historia osoby dotkniętej konsekwencjami dziecięcego porażenia mózgowego, która napotkała trudności w zawarciu związku małżeńskiego. Kierownik Urzędu Stanu Cywilnego, na podstawie art. 5 w związku z art. 12 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego³⁷¹, skierował do sądu wnioski o rozstrzygnięcie, czy w sprawie istnieje przeszkoda wyłączająca możliwość zawarcia małżeństwa.

Do Rzecznika zwróciła się także Pełnomocnik Rządu ds. Równego Traktowania wskazując na dyskryminacyjny charakter przepisu art. 12 k.r.o. Na mocy art. 5 k.r.o. kierownik urzędu stanu cywilnego w razie wątpliwości, co do istnienia okoliczności wyłączającej zawarcie zamierzonego małżeństwa zwraca się do sądu o rozstrzygnięcie, czy małżeństwo może być zawarte. Przepis art. 12 k.r.o. stanowi o zakazie zawierania małżeństw przez osoby dotknięte chorobą psychiczną albo niedorozwojem umysłowym; jedynie sąd może zezwolić takim osobom na zawarcie małżeństwa, o ile uzna, że stan zdrowia lub umysłu takiej osoby nie zagraża małżeństwu ani zdrowiu przyszłego potomstwa. Zdaniem Rzecznika oba przepisy wymagają zmian legislacyjnych. Rozwiązaniem minimalnym byłoby dostosowanie ich do aktualnej terminologii i stanu wiedzy, a także rezygnacja z przesłanek wiążących zgodę na zawarcie małżeństwa ze "zdrowiem przyszłego potomstwa". Ponadto w świetle przepisów Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami, należy zastanowić się nad całkowitą rezygnacją z przeszkody małżeńskiej zawartej w art. 12 k.r.o. Mając powyższe na względzie, Rzecznik wystąpił³⁷² do Ministra Sprawiedliwości w sprawie zastrzeżeń dotyczących treści przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego wprowadzających nadmiernie dolegliwe procedury dla mających pełną zdolność do czynności prawnych osób chorych psychicznie bądź niepełnosprawnych intelektualnie, chcących zawrzeć związki małżeńskie.

W odpowiedzi poinformowano³⁷³ Rzecznika, że problematyka dotycząca zakazu zawierania małżeństw przez osoby dotknięte chorobą psychiczną albo niedorozwojem

³⁶⁹ RPO-682257-I/11 z dnia 23 listopada 2011 r.

³⁷⁰ Pismo z dnia 8 grudnia 2011 r.

³⁷¹ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. (Dz.U. Nr 9, poz.59, z późn.zm.)

³⁷² RPO-673676-IV/11 z dnia 3 sierpnia 2011 r.

³⁷³ Pismo z dnia 23 września 2011 r.

umysłowym pozostaje w zainteresowaniu działającej przy Ministrze Sprawiedliwości Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego. Mając na uwadze krytyczne oceny art. 12 k.r.o. wyrażane przez środowisko osób niepełnosprawnych oraz przez lekarzy psychiatrów Komisja Kodyfikacyjna rozważa skreślenie tego przepisu, jak również art. 11 k.r.o.

Wykaz Ministerstw i Urzędów Centralnych/Innych Podmiotów,
które poinformowały o działaniach podejmowanych
w 2011 r. na rzecz osób niepełnosprawnych

Ministrowie.

1. **TOMASZ ARABSKI** - MINISTER-CZŁONEK RADY MINISTRÓW, SZEF KOMITETU STAŁEGO RM
2. **BARTOSZ ARŁUKOWICZ** - MINISTER ZDROWIA
3. **ELŻBIETA BIEŃKOWSKA** - MINISTER ROZWOJU REGIONALNEGO
4. **MICHAŁ BONI** - MINISTER ADMINISTRACJI I CYFRYZACJI
5. **MIKOŁAJ BUDZANOWSKI** - MINISTER SKARBU PAŃSTWA
6. **JACEK CICHOCKI** - MINISTER SPRAW WEWNĘTRZNYCH
7. **JAROSŁAW GOWIN** - MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI
8. **MARCIN KOROLEC** - MINISTER ŚRODOWISKA
9. **WŁADYSŁAW KOSINIAK-KAMYSZ** – MINISTER PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ,
10. **BARBARA KUDRYCKA** - MINISTER NAUKI I SZKOLNICTWA WYŻSZEGO
11. **JOANNA MUCHA** - MINISTER SPORTU I TURYSTYKI
12. **SŁAWOMIR NOWAK** - MINISTER TRANSPORTU, BUDOWNICTWA I GOSPODARKI MORSKIEJ
13. **WALDEMAR PAWLAK** - WICEPREZES RADY MINISTRÓW, MINISTER GOSPODARKI
14. **JACEK VINCENT ROSTOWSKI** - MINISTER FINANSÓW
15. **MAREK SAWICKI** - MINISTER ROLNICTWA I ROZWOJU WSI
16. **TOMASZ SIEMONIAK** - MINISTER OBRONY NARODOWEJ
17. **RADOSŁAW SIKORSKI** - MINISTER SPRAW ZAGRANICZNYCH
18. **KRYSTYNA SZUMILAS** - MINISTER EDUKACJI NARODOWEJ
19. **BOGDAN ZDROJEWSKI** - MINISTER KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

Urzędy Centralne/Inne Podmioty

Urzędy /Kierownicy/.

- 1 Agencja Nieruchomości Rolnych
- 2 Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
- 3 Agencja Rezerw Materiałowych
- 4 Agencja Rynku Rolnego
- 5 Centralny Instytut Ochrony Pracy
- 6 Centralny Zarząd Służby Więziennej
- 7 Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich
- 8 Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad
- 9 Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych
- 10 Główny Inspektorat Farmaceutyczny
- 11 Główny Inspektorat Ochrony Środowiska
- 12 Główny Inspektorat Sanitarny

- 13 Główny Inspektorat Transportu Drogowego
- 14 Główny Inspektorat Weterynarii
- 15 Główny Urząd Geodezji i Kartografii
- 16 Główny Urząd Miar
- 17 Główny Urząd Nadzoru Budowlanego
- 18 Główny Urząd Statystyczny
- 19 Instytut Pracy i Spraw Socjalnych
- 20 Instytut Rozwoju Służb Społecznych
- 21 Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego
- 22 Komenda Główna Państwowej Straży Pożarnej
- 23 Komenda Główna Policji,
- 24 Komenda Główna Straży Granicznej,
- 25 Krajowa Szkoła Administracji Publicznej
- 26 Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
- 27 Narodowy Fundusz Zdrowia
- 28 Ochotnicze Hufce Pracy
- 29 Państwowa Inspekcja Ochrony Roślin i Nasiennictwa
- 30 Państwowe Gospodarstwo Leśne - Lasy Państwowe
- 31 Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości
- 32 Polski Komitet Normalizacyjny
- 33 Polskie Centrum Badań i Certyfikacji
- 34 Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych
- 35 Urząd Dozoru Technicznego
- 36 Urząd Komunikacji Elektronicznej
- 37 Urząd Lotnictwa Cywilnego
- 38 Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów
- 39 Urząd Patentowy
- 40 Urząd Regulacji Energetyki
- 41 Urząd Transportu Kolejowego
- 42 Urząd Zamówień Publicznych
- 43 Wyższy Urząd Górniczy
- 44 Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Inne instytucje

1. Państwowa Inspekcja Pracy,
2. Państwowa Komisja Wyborcza,
3. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji,
4. Rzecznik Praw Obywatelskich.
5. Rzecznik Praw Obywatelskich.

Liczba pacjentów oraz wartość świadczeń gwarantowanych z zakresu
zaopatrzenie w wyroby medyczne
będące przedmiotami ortopedycznymi
sfinansowanych przez Narodowy Fundusz Zdrowia w 2011 r.³⁷⁴,

Kod	Nazwa przedmiotu ortopedycznego/środka pomocniczego	Lb pacjentów	Wartość w zł
9111.01	PROTEZOWA WKŁADKA DO BUTA UZUPEŁNIAJĄCA STOPEĘ PO AMPUTACJI PALCÓW	76	12 880
9111.02	PROTEZA UZUPEŁNIAJĄCA STOPEĘ: SKÓRZANA ALBO Z TWORZYWA SZTUCZNEGO	82	45 010
9111.02.N	NAPRAWA: PROTEZA UZUPEŁNIAJĄCA STOPEĘ: SKÓRZANA ALBO Z TWORZYWA SZTUCZNEGO	5	720
9111.03	PROTEZA ZE STAWEM SKOKOWYM LUB BEZ STAWU SKOKOWEGO PRZY AMPUTACJI WG. LISFRANCA LUB CHOPARTA: SKÓRZANA ALBO Z TWORZYWA SZTUCZNEGO	55	47 580
9111.03.N	NAPRAWA: PROTEZA ZE STAWEM SKOKOWYM LUB BEZ STAWU SKOKOWEGO PRZY AMPUTACJI WG. LISFRANCA LUB CHOPARTA: SKÓRZANA ALBO Z TWORZYWA SZTUCZNEGO	7	1 872
9112.01	PROTEZA ZE STAWEM SKOKOWYM LUB BEZ PRZY AMPUTACJI WG PIROGOWA LUB SYME-A: SKÓRZANA ALBO Z TWORZYWA SZTUCZNEGO	52	53 100
9112.01.N	NAPRAWA: PROTEZA ZE STAWEM SKOKOWYM LUB BEZ PRZY AMPUTACJI WG PIROGOWA LUB SYME-A: SKÓRZANA ALBO Z TWORZYWA SZTUCZNEGO	7	1 739
9112.02	PROTEZA PODUDZIA: SKÓRZANA ALBO Z TWORZYWA SZTUCZNEGO, ALBO DREWNIANA, ALBOZ INNYCH MATERIAŁÓW NIE WYMIENIONYCH, Z TULEJKĄ UDA ZE SKÓRY, Z ZAWIESZENIEM LUB BEZ, STOPA ZE STAWEM SKOKOWYM ALBO STOPA TYPU SACH	2 234	3 589 500
9112.02.N	NAPRAWA: PROTEZA PODUDZIA: SKÓRZANA ALBO Z TWORZYWA SZTUCZNEGO, ALBO DREWNIANA, ALBO Z INNYCH MATERIAŁÓW NIE WYMIENIONYCH, Z TULEJKĄ UDA ZE SKÓRY, Z ZAWIESZENIEM LUB BEZ, STOPA ZE STAWEM SKOKOWYM ALBO STOPA TYPU SACH	689	322 110
9112.03	PROTEZA PODUDZIA TYMCZASOWA: Z ZAWIESZENIEM LUB BEZ, STOPA ZE STAWEM SKOKOWYM ALBO STOPA TYPU SACH	934	585 000
9112.03.N	NAPRAWA: PROTEZA PODUDZIA TYMCZASOWA: Z ZAWIESZENIEM LUB BEZ, STOPA ZE STAWEM SKOKOWYM ALBO STOPA TYPU SACH	87	16 200
9112.04	PROTEZA PODUDZIA: SKÓRZANA ALBO DREWNIANA, ALBO Z TWORZYWA SZTUCZNEGO, ALBO MODULARNA, Z ZAWIESZENIEM LUB BEZ, STOPA ZE STAWEM SKOKOWYM ALBO STOPA TYPU SACH	207	191 780

³⁷⁴ Stan na 3 lutego 2012 r.

9112.04.N	NAPRAWA: PROTEZA PODUDZIA : SKÓRZANA ALBO DREWNIANA, ALBO Z TWORZYWA SZTUCZNEGO, ALBO MODULARNA, Z ZAWIESZENIEM LUB BEZ, STOPA ZE STAWEM SKOKOWYM ALBO STOPA TYPU SACH	81	21 936
9113.01	PROTEZA UDA PRZY AMPUTACJI WG GRITTIEGO LUB WYŁUSZCZENIE W STAWIE KOLANOWYM: SKÓRZANA ALBO DREWNIANA, ALBO Z TWORZYWA SZTUCZNEGO, Z ZAWIESZENIEM LUB BEZ, STOPA ZE STAWEM SKOKOWYM, STOPA TYPU SACH	19	36 000
9113.01.N	NAPRAWA: PROTEZA UDA PRZY AMPUTACJI WG GRITTIEGO LUB WYŁUSZCZENIE W STAWIE KOLANOWYM: SKÓRZANA ALBO DREWNIANA, ALBO Z TWORZYWA SZTUCZNEGO, Z ZAWIESZENIEM LUB BEZ, STOPA ZE STAWEM SKOKOWYM, STOPA TYPU SACH	7	2 981
9113.02	PROTEZA UDA TYMCZASOWA: Z ZAWIESZENIEM LUB BEZ, STOPA ZE STAWEM SKOKOWYM ALBO STOPA TYPU SACH	1 542	1 577 000
9113.02.N	NAPRAWA: PROTEZA UDA TYMCZASOWA: Z ZAWIESZENIEM LUB BEZ, STOPA ZE STAWEM SKOKOWYM ALBO STOPA TYPU SACH	91	27 381
9113.03	PROTEZA UDA : DREWNIANA ALBO Z TWORZYWA SZTUCZNEGO, Z ZAWIESZENIEM LUB BEZ, STOPA ZE STAWEM SKOKOWYM ALBO STOPA TYPU SACH	32	51 200
9113.03.N	NAPRAWA: PROTEZA UDA : DREWNIANA ALBO Z TWORZYWA SZTUCZNEGO, Z ZAWIESZENIEM LUB BEZ, STOPA ZE STAWEM SKOKOWYM ALBO STOPA TYPU SACH	14	6 346
9113.04	PROTEZA UDA Z LEJEM KIKUTOWYM SKÓRZANYM: GOLEŃ I KOLANO DREWNIANE ALBO GOLEŃ I KOLANO Z TWORZYWA SZTUCZNEGO, ALBO GOLEŃ ZE SKÓRY, ALBO DREWNA, ALBO Z TWORZYWA, Z ZAWIESZENIEM LUB BEZ, STOPA ZE STAWEM SKOKOWYM ALBO STOPA TYPU SACH	37	64 600
9113.04.N	NAPRAWA: PROTEZA UDA Z LEJEM KIKUTOWYM SKÓRZANYM: GOLEŃ I KOLANO DREWNIANE ALBO GOLEŃ I KOLANO Z TWORZYWA SZTUCZNEGO, ALBO GOLEŃ ZE SKÓRY, ALBO DREWNA, ALBO Z TWORZYWA, Z ZAWIESZENIEM LUB BEZ, STOPA ZE STAWEM SKOKOWYM ALBO STOPA TYPU SACH	6	3 060
9113.05	PROTEZA UDA MODULARNA: Z MIĘKKIM POKRYCIEM CIAŁOPODOBNYM ALBO PROTEZA WYKONANA Z INNYCH NIEWYMIENIONYCH MATERIAŁÓW, Z ZAWIESZENIEM LUB BEZ, STOPA ZE STAWEM SKOKOWYM ALBO STOPA TYPU SACH	1 799	5 191 200
9113.05.N	NAPRAWA: PROTEZA UDA MODULARNA: Z MIĘKKIM POKRYCIEM CIAŁOPODOBNYM ALBO PROTEZA WYKONANA Z INNYCH NIEWYMIENIONYCH MATERIAŁÓW, Z ZAWIESZENIEM LUB BEZ, STOPA ZE STAWEM SKOKOWYM ALBO STOPA TYPU SACH	543	435 935
9114.01	PROTEZA PRZY WYŁUSZCZENIU W STAWIE BIODROWYM: TYP KANADYJSKI ALBO KONWENCJONALNY, STOPA ZE STAWEM SKOKOWYM ALBO STOPA TYPU SACH	49	147 000

9114.01.N	NAPRAWA: PROTEZA PRZY WYŁUSZCZENIU W STAWIE BIODROWYM: TYP KANADYJSKI ALBO KONWENCJONALNY, STOPA ZE STAWEM SKOKOWYM ALBO STOPA TYPU SACH	14	11 388
9114.02	PROTEZA TYMCZASOWA PRZY WYŁUSZCZENIU W STAWIE BIODROWYM: STOPA ZE STAWEM SKOKOWYM ALBO STOPA TYPU SACH	18	46 800
9114.02.N	NAPRAWA: PROTEZA TYMCZASOWA PRZY WYŁUSZCZENIU W STAWIE BIODROWYM: STOPA ZE STAWEM SKOKOWYM ALBO STOPA TYPU SACH	1	780
9114.03	KOSZ BIODROWY PRZY OBUSTRONNYM WYŁUSZCZENIU W STAWACH BIODROWYCH: SKÓRZANY, ALBO Z TWORZYWA SZTUCZNEGO Z UCHWYTAMI DLA KOŃCZYN GÓRNYCH	1	1 100
9114.04	PROTEZOWE WYRÓWNANIE SKRÓTU KOŃCZYN DOLNEJ: STOPA ZE STAWEM SKOKOWYM ALBO STOPA TYPU SACH, Z ZAWIESZENIEM LUB BEZ	75	92 400
9114.04.N	NAPRAWA: PROTEZOWE WYRÓWNANIE SKRÓTU KOŃCZYN DOLNEJ: STOPA ZE STAWEM SKOKOWYM ALBO STOPA TYPU SACH, Z ZAWIESZENIEM LUB BEZ	12	4 205
9115.01	POŃCZOCHA KIKUTOWA - DLA AMPUTACJI W OBRĘBIE STOPY	151	35 414
9115.02	POŃCZOCHA KIKUTOWA - DLA AMPUTACJI PODUDZIA	4 272	982 904
9115.03	POŃCZOCHA KIKUTOWA - DLA AMPUTACJI UDA	2 863	588 559
9115.04	POŃCZOCHA KIKUTOWA ALBO MAJTECZKI PRZY JEDNOSTRONNEJ PEŁNEJ AMPUTACJI KOŃCZYN DOLNEJ ALBO MAJTECZKI PRZY OBUSTRONNEJ PEŁNEJ AMPUTACJI KOŃCZYN DOLNYCH	27	9 564
9120.01	PROTEZA KOSMETYCZNA CZĘŚCI RĘKI	54	20 720
9120.01.N	NAPRAWA: PROTEZA KOSMETYCZNA CZĘŚCI RĘKI	3	333
9120.02	PROTEZA KOSMETYCZNA PRZEDRAMIENIA SKÓRZANA LUB Z TWORZYWA SZTUCZNEGO, Z DŁONIĄ PROTEZOWĄ, Z ZAWIESZENIEM LUB BEZ	57	31 350
9120.02.N	NAPRAWA: PROTEZA KOSMETYCZNA PRZEDRAMIENIA SKÓRZANA LUB Z TWORZYWA SZTUCZNEGO, Z DŁONIĄ PROTEZOWĄ, Z ZAWIESZENIEM LUB BEZ	17	2 723
9120.03	PROTEZA KOSMETYCZNA PRZEDRAMIENIA Z ELEMENTÓW MODULARNYCH, Z MIĘKKIM POKRYCIEM CIAŁOPODOBNYM, Z DŁONIĄ PROTEZOWĄ, Z ZAWIESZENIEM LUB BEZ	53	34 450
9120.03.N	NAPRAWA: PROTEZA KOSMETYCZNA PRZEDRAMIENIA Z ELEMENTÓW MODULARNYCH, Z MIĘKKIM POKRYCIEM CIAŁOPODOBNYM, Z DŁONIĄ PROTEZOWĄ, Z ZAWIESZENIEM LUB BEZ	22	4 128
9120.04	PROTEZA KOSMETYCZNA PRZEDRAMIENIA: - SKÓRZANA, - Z TWORZYWA SZTUCZNEGO, - Z TULEJKĄ RAMIENIA, Z DŁONIĄ PROTEZOWĄ	22	14 300
9120.04.N	NAPRAWA: PROTEZA KOSMETYCZNA PRZEDRAMIENIA: - SKÓRZANA, - Z TWORZYWA SZTUCZNEGO, - Z TULEJKĄ RAMIENIA, Z DŁONIĄ PROTEZOWĄ	9	1 783
9120.05	PROTEZA KOSMETYCZNA PRZEDRAMIENIA Z ELEMENTÓW MODULARNYCH, Z TULEJKĄ RAMIENIA, Z MIĘKKIM POKRYCIEM CIAŁOPODOBNYM, Z DŁONIĄ PROTEZOWĄ	119	102 850

9120.05.N	NAPRAWA: PROTEZA KOSMETYCZNA PRZEDRAMIENIA Z ELEMENTÓW MODULARNYCH, Z TULEJKĄ RAMIENIA, Z MIĘKKIM POKRYCIEM CIAŁOPODOBNYM, Z DŁONIĄ PROTEZOWĄ	39	9 831
9120.06	PROTEZA KOSMETYCZNA RAMIENIA Z ELEMENTÓW MODULARNYCH, Z MIĘKKIM POKRYCIEM CIAŁOPODOBNYM, Z DŁONIĄ PROTEZOWĄ, Z ZAWIESZENIEM LUB BEZ	35	38 500
9120.06.N	NAPRAWA: PROTEZA KOSMETYCZNA RAMIENIA Z ELEMENTÓW MODULARNYCH, Z MIĘKKIM POKRYCIEM CIAŁOPODOBNYM, Z DŁONIĄ PROTEZOWĄ, Z ZAWIESZENIEM LUB BEZ	5	1 650
9120.07	PROTEZA KOSMETYCZNA RAMIENIA: - SKÓRZANA, - Z TWORZYWA SZTUCZNEGO, LEJ ZE SKÓRY LUB Z TWORZYWA, Z DŁONIĄ PROTEZOWĄ, Z ZAWIESZENIEM LUB BEZ	11	10 450
9120.07.N	NAPRAWA: PROTEZA KOSMETYCZNA RAMIENIA: - SKÓRZANA, - Z TWORZYWA SZTUCZNEGO, LEJ ZE SKÓRY LUB Z TWORZYWA, Z DŁONIĄ PROTEZOWĄ, Z ZAWIESZENIEM LUB BEZ	3	855
9120.08	PROTEZA KOSMETYCZNA CAŁEJ KOŃCZYNY GÓRNEJ, ZE STAWEM BARKOWYM LUB BEZ STAWU BARKOWEGO: - SKÓRZANA, - Z TWORZYWA SZTUCZNEGO, Z DŁONIĄ PROTEZOWĄ, Z ZAWIESZENIEM LUB BEZ	2	2 000
9120.09	PROTEZA KOSMETYCZNA CAŁEJ KOŃCZYNY GÓRNEJ, ZE STAWEM BARKOWYM LUB BEZ STAWU BARKOWEGO, Z ELEMENTÓW MODULARNYCH, Z MIĘKKIM POKRYCIEM CIAŁOPODOBNYM, Z DŁONIĄ PRTOTEZOWĄ, Z ZAWIESZENIEM LUB BEZ	26	43 200
9120.09.N	NAPRAWA: PROTEZA KOSMETYCZNA CAŁEJ KOŃCZYNY GÓRNEJ, ZE STAWEM BARKOWYM LUB BEZ STAWU BARKOWEGO, Z ELEMENTÓW MODULARNYCH, Z MIĘKKIM POKRYCIEM CIAŁOPODOBNYM, Z DŁONIĄ PRTOTEZOWĄ, Z ZAWIESZENIEM LUB BEZ	4	1 680
9120.10	PROTEZA ROBOCZA MECHANICZNA CZĘŚCI RĘKI	8	3 600
9120.11	PROTEZA ROBOCZA MECHANICZNA PRZEDRAMIENIA, Z DŁONIĄ PROTEZOWĄ, Z ZAWIESZENIEM	150	273 600
9120.11.N	NAPRAWA: PROTEZA ROBOCZA MECHANICZNA PRZEDRAMIENIA, Z DŁONIĄ PROTEZOWĄ, Z ZAWIESZENIEM	47	23 438
9120.12	PROTEZA ROBOCZA MECHANICZNA RAMIENIA, Z DŁONIĄ PROTEZOWĄ, Z ZAWIESZENIEM	45	117 000
9120.12.N	NAPRAWA: PROTEZA ROBOCZA MECHANICZNA RAMIENIA, Z DŁONIĄ PROTEZOWĄ, Z ZAWIESZENIEM	9	6 314
9120.13	PROTEZA ROBOCZA MECHANICZNA PRZY PEŁNEJ AMPUTACJI KOŃCZYNY GÓRNEJ, Z DŁONIĄ PROTEZOWĄ, Z ZAWIESZENIEM	18	53 200
9120.13.N	NAPRAWA: PROTEZA ROBOCZA MECHANICZNA PRZY PEŁNEJ AMPUTACJI KOŃCZYNY GÓRNEJ, Z DŁONIĄ PROTEZOWĄ, Z ZAWIESZENIEM	5	4 200
9121.01	UCHWYTY ROBOCZE DO PROTEZ KOŃCZYŃ GÓRNYCH: - HAK WIELOCZYNNOŚCIOWY, - HAK DWUDZIELNY	38	13 650
9121.02	POŃCZOCHY KIKUTOWE -PRZY AMPUTACJI PRZEDRAMIENIA,	183	26 838

9121.03	POŃCZOCHY KIKUTOWE - PRZY AMPUTACJI RAMIENIA,	37	3 552
9121.04	POŃCZOCHY KIKUTOWE - PRZY PEŁNEJ AMPUTACJI KOŃCZYNY GÓRNEJ	3	360
9130.01	APARAT KOREKCYJNY PALUCHA KOŚLAWEGO	713	22 571
9130.02	APARATY ODCIĄŻAJĄCO-KOREKCYJNE DLA PALCÓW STÓP	30	789
9130.03	SZYNA SPIRALNA Z SANDAŁEM: - STRZAŁKOWA, - PISZCZELOWA	12	3 470
9130.04	SZYNA STRZAŁKOWA ZE STRZEMIENIEM DO BUTA, Z PODCIĄGIEM SPRĘŻYNOWYM LUB BEZ	98	21 240
9130.04.N	NAPRAWA: SZYNA STRZAŁKOWA ZE STRZEMIENIEM DO BUTA, Z PODCIĄGIEM SPRĘŻYNOWYM LUB BEZ	2	120
9130.05	APARAT NA OPADAJĄCĄ STOPE (STOPOWO-GOLENIOWY TYLNY)	1 363	208 417
9130.06	PODCIĄG GUMOWY ZAPOBIEGAJĄCY OPADANIU STOPY	126	6 950
9130.07	APARAT DRUTOWY DO KOLANA Z PODCIĄGIEM SPRĘŻYNOWYM	2	270
9130.08	APARAT NA OPADAJĄCĄ STOPE:- Z MOCOWANIEM DO ZAPIĘTKA OBUWIA, - Z UCHWYTEM ŻABKOWYM ZA OBCAS, - ALBO Z REGULOWANYM PODCIĄGIEM STOPY	8	600
9130.09	APARAT SZYNOWO-OPASKOWY NA PODUDZIE, ZE STRZEMIENIEM DO BUTA LUB Z SANDAŁEM,	170	76 904
9130.09.N	NAPRAWA: APARAT SZYNOWO-OPASKOWY NA PODUDZIE, ZE STRZEMIENIEM DO BUTA LUB Z SANDAŁEM,	20	3 080
9130.10	APARAT TULEJKOWY NA PODUDZIE: SKÓRZANY LUB Z TWORZYWA SZTUCZNEGO, ZE STRZEMIENIEM DO BUTA ALBO Z SANDAŁEM	1 517	1 122 815
9130.10.N	NAPRAWA: APARAT TULEJKOWY NA PODUDZIE: SKÓRZANY LUB Z TWORZYWA SZTUCZNEGO, ZE STRZEMIENIEM DO BUTA ALBO Z SANDAŁEM	11	2 150
9130.11	TUTOR UNIERUCHAMIAJĄCY STOPE I STAW SKOKOWY: - SKÓRZANY ALBO Z TWORZYWA SZTUCZNEGO	5 676	2 058 849
9130.11.N	NAPRAWA: TUTOR UNIERUCHAMIAJĄCY STOPE I STAW SKOKOWY: - SKÓRZANY ALBO Z TWORZYWA SZTUCZNEGO	3	420
9130.12	APARAT DO KOLANA ODCIĄŻAJĄCY Z OPARCIEM PODRZEPKOWYM, ZE STRZEMIENIEM DO BUTA ALBO Z SANDAŁEM	94	47 061
9130.12.N	NAPRAWA: APARAT DO KOLANA ODCIĄŻAJĄCY Z OPARCIEM PODRZEPKOWYM, ZE STRZEMIENIEM DO BUTA ALBO Z SANDAŁEM	1	135
9130.13	APARAT SZYNOWO - OPASKOWY NA CAŁĄ KOŃCZYNE DOLNĄ Z TULEJKĄ UDA LUB BEZ, ZE STRZEMIENIEM DO BUTA ALBO Z SANDAŁEM	935	1 350 138
9130.13.N	NAPRAWA: APARAT SZYNOWO - OPASKOWY NA CAŁĄ KOŃCZYNE DOLNĄ Z TULEJKĄ UDA LUB BEZ, ZE STRZEMIENIEM DO BUTA ALBO Z SANDAŁEM	88	30 417
9130.14	APARAT NA GOLEŃ I UDO: SZYNOWO-OPASKOWY LUB TULEJKOWY, SKÓRZANY ALBO Z TWORZYWA SZTUCZNEGO	13 433	9 590 276
9130.14.N	NAPRAWA: APARAT NA GOLEŃ I UDO: SZYNOWO-OPASKOWY LUB TULEJKOWY, SKÓRZANY ALBO Z TWORZYWA SZTUCZNEGO	4	780

9130.15	APARAT DAFO	514	154 622
9130.15.N	NAPRAWA: APARAT DAFO	1	75
9130.16	APARAT ZAPOBIEGAJĄCY PRZEPROSTOWI KOLANA	98	12 210
9130.17	APARAT JEDNOSZYNOWY STABILIZUJĄCY STAW KOLANOWY	5 151	4 389 111
9130.17.N	NAPRAWA: APARAT JEDNOSZYNOWY STABILIZUJĄCY STAW KOLANOWY	2	480
9130.18	APARAT TULEJKOWY NA CAŁĄ KOŃCZYŃĘ DOLNĄ: SKÓRZANY ALBO Z TWORZYWA SZTUCZNEGO, ZE STRZEMIENIEM DO BUTA ALBO Z SANDAŁEM	233	350 300
9130.18.N	NAPRAWA: APARAT TULEJKOWY NA CAŁĄ KOŃCZYŃĘ DOLNĄ: SKÓRZANY ALBO Z TWORZYWA SZTUCZNEGO, ZE STRZEMIENIEM DO BUTA ALBO Z SANDAŁEM	17	7 140
9130.19	TUTOR NA CAŁĄ KOŃCZYŃĘ DOLNĄ: SKÓRZANY ALBO Z TWORZYWA SZTUCZNEGO, ZE STRZEMIENIEM DO BUTA ALBO Z SANDAŁEM	98	128 580
9130.19.N	NAPRAWA: TUTOR NA CAŁĄ KOŃCZYŃĘ DOLNĄ: SKÓRZANY ALBO Z TWORZYWA SZTUCZNEGO, ZE STRZEMIENIEM DO BUTA ALBO Z SANDAŁEM	1	516
9130.20	APARAT ODCIĄŻAJĄCY KOŃCZYŃĘ DOLNĄ TYPU THOMASA, - Z TULEJKĄ UDA SKÓRZANĄ LUB Z TWORZYWA SZTUCZNEGO	62	58 500
9130.20.N	NAPRAWA: APARAT ODCIĄŻAJĄCY KOŃCZYŃĘ DOLNĄ TYPU THOMASA, - Z TULEJKĄ UDA SKÓRZANĄ LUB Z TWORZYWA SZTUCZNEGO	1	270
9130.21	APARAT ROTUJĄCY STOPE JEDNOSZYNOWY SPRĘŻYNOWY	95	36 120
9130.22	APARAT UNIERUCHAMIAJĄCY STAW BIODROWY (UDOWO - BIODROWY): - SZYNOWO-OPASKOWY, - Z TWORZYWA SZTUCZNEGO	465	176 500
9130.23	9130.23 ŁUSKA NA CAŁĄ KOŃCZYŃĘ DOLNĄ Z TWORZYWA SZTUCZNEGO, Z PRZEGUBEM ALBO BEZ	531	186 756
9130.23.N	NAPRAWA: ŁUSKA NA CAŁĄ KOŃCZYŃĘ DOLNĄ Z TWORZYWA SZTUCZNEGO, Z PRZEGUBEM ALBO BEZ	1	150
9130.24	9130.24 ŁUSKA NA GOLEŃ I STOPE Z TWORZYWA SZTUCZNEGO, Z PRZEGUBEM SKOKOWYM ALBO BEZ	1 132	328 678
9130.24.N	NAPRAWA: ŁUSKA NA GOLEŃ I STOPE Z TWORZYWA SZTUCZNEGO, Z PRZEGUBEM SKOKOWYM ALBO BEZ	3	300
9131.01	PAS BIODROWY Z SZYNĄ	45	11 800
9131.01.N	NAPRAWA: PAS BIODROWY Z SZYNĄ	1	60
9131.02	NISKI KOSZ BIODROWY Z SZYNĄ BIODROWĄ	6	1 890
9131.02.N	NAPRAWA: NISKI KOSZ BIODROWY Z SZYNĄ BIODROWĄ	1	81
9131.03	WYSOKI KOSZ BIODROWY Z SZYNĄ BIODROWĄ	138	46 530
9131.03.N	NAPRAWA: WYSOKI KOSZ BIODROWY Z SZYNĄ BIODROWĄ	2	198
9140.01	APARAT KORYGUJĄCY OSŁABIENIA WYPROSTU I ODWIEDZENIA KCIUKA ORAZ WYPROSTU WSKAZICIELA	4	108
9140.02	APARAT KORYGUJĄCY OSŁABIENIA WYPROSTU PALCÓW RĘKI	6	945
9140.03	APARAT UTRZYMUJĄCY WYPROST PALCÓW	20	2 850

9140.04	APARAT REDRESUJĄCY: - PRZYKURCZ WYPROSTNY PALCA, - PRZYKURCZ ZGIĘCIOWY PALCA (CAPENERA)	37	2 512
9140.05	APARAT REDRESUJĄCY: PRZYKURCZ WYPROSTNY STAWÓW ŚRÓDRĘCZNO-PALCOWYCH LUB ŚRÓDRĘCZNO-PALCOWYCH I MIĘDZYPALICZKOWYCH LUB PRZYKURCZ PRZYWIEDZENIOWY KCIUKA	1	75
9140.06	APARAT REDRESUJĄCY STAW ŁOKCIOWY	283	250 159
9140.07	APARAT PODPÓRCZO-STABILIZUJĄCY NADGARSTEK, DŁOŃ I PALCE: -PODPÓRCZY NADGARSTKA BUNNELA ALBO STABILIZUJĄCY NADGARSTEK I PODPIERAJĄCY DŁOŃ HOMMONDA, ALBO PODPÓRCZY DŁONI I PALCÓW Z OPOZYCJĄ KCIUKA OPPENHEIMERA	19	1 785
9140.08	APARAT KORYGUJĄCY NIEDOWŁAD PROSTOWNIKÓW NADGARSTKA I PALCÓW	12	1 508
9140.09	APARAT KORYGUJĄCY LAMBA	2	960
9140.10	APARAT KOREKCYJNY RĘKI TYPU: - ANDERSONA ALBO BUNNELA, ALBO VERMONI-NICELLA, ALBO OPPENHEIMERA	2	300
9140.11	APARAT NA RĘKĘ I PRZEDRAMIĘ WG ENGENA	13	1 446
9140.12	APARAT NA RĘKĘ I PRZEDRAMIĘ WG SWANSONA, ALBO WG BUNNELA, WSPOMAGAJĄCY ZGIĘCIE, ALBO WSPOMAGAJĄCY WYPROST	39	13 397
9140.13	ŁUSKA NA DŁOŃ I PRZEDRAMIĘ : PEŁNA ALBO TRÓJCZĘŚCIOWA	832	142 790
9140.13.N	NAPRAWA: ŁUSKA NA DŁOŃ I PRZEDRAMIĘ : PEŁNA ALBO TRÓJCZĘŚCIOWA	5	315
9140.14	APARAT REDRESUJĄCY RADIALIZACJĘ RĘKI: TAŚMOWY ALBO DRUTOWY	2	375
9140.15	APARAT UCZYNNIAJĄCY PALCE ZE ZGIĘCIEM GRZBIETOWYM NADGARSTKA	7	2 805
9140.17	APARAT DO REDRESJI I USPRAWNINIENIA ZGINACZY PALCÓW	5	840
9140.18	TUTOR NADGARSTKA: SKÓRZANY ALBO Z TWORZYWA SZTUCZNEGO	3 173	534 231
9140.19	TUTOR USTALAJĄCY NADGARSTEK Z CIĘGNAMI SPRĘŻYNOWYMI PROSTUJĄCYMI PALCE	18	6 000
9140.20	SZYNA NA DŁOŃ I PRZEDRAMIĘ KORYGUJĄCA ZNIEKSZTAŁCENIE RĘKI: ALUMINIOWA ALBO Z TWORZYWA SZTUCZNEGO	1 822	726 852
9140.21	APARAT NA PRZEDRAMIĘ I RAMIĘ : SZYNOWO-OPASKOWY LUB TULEJKOWY, SKÓRZANY ALBO Z TWORZYWA SZTUCZNEGO	185	70 797
9140.21.N	NAPRAWA: APARAT NA PRZEDRAMIĘ I RAMIĘ : SZYNOWO-OPASKOWY LUB TULEJKOWY, SKÓRZANY ALBO Z TWORZYWA SZTUCZNEGO	1	108
9140.22	TUTOR ŁOKCIOWY : SKÓRZANY ALBO Z TWORZYWA SZTUCZNEGO	844	238 225
9140.23	APARAT NA RAMIĘ I BARK ZE STAWEM BARKOWYM LUB BEZ: SKÓRZANY ALBO Z TWORZYWA SZTUCZNEGO	2 777	1 480 575
9140.24	APARAT ODWODZĄCY KOŃCZYNĘ GÓRNĄ : Z ZAWIESZENIEM SZELKOWYM, ALBO Z ZAWIESZENIEM NA CHOMĄCIE ALBO SPRĘŻYNOWY	1 370	1 567 885

9140.24.N	NAPRAWA: APARAT ODWODZĄCY KOŃCZYŃĘ GÓRŃĄ : Z ZAWIESZENIEM SZELKOWYM, ALBO Z ZAWIESZENIEM NA CHOMĄCIE ALBO SPRĘŻYNOWY	10	5 610
9140.25	SZYNA ODWODZĄCA	68	17 250
9140.26	SZYNA ELEWACYJNA	4	4 000
9150.01	ORTEZA KOREKCYJNA PALUCHA KOŚLAWEGO	179	3 588
9150.02	ORTEZA ODCIĄŻAJĄCO-KOREKCYJNA DLA PALCÓW STÓP	20	368
9150.03	ORTEZA STABILIZUJĄCA STAW SKOKOWY	3 347	138 549
9150.04	SZYNA SPIRALNA Z SANDAŁEM: STRZAŁKOWA ALBO PISZCZELOWA	2	252
9150.05	SZYNA STRZAŁKOWA ZE STRZEMIENIEM DO BUTA, Z PODCIĄGIEM SPRĘŻYNOWYM ALBO BEZ	3	387
9150.06	ORTEZA NA OPADAJĄCĄ STOPE (STOPOWO-GOLENIOWA TYLNA)	258	26 026
9150.07	9150.07 PODCIĄG GUMOWY ZAPOBIEGAJĄCY OPADANIU STOPY	34	1 211
9150.08	ORTEZA STOPOWO-GOLENIOWA	3 742	1 242 612
9150.10	ORTEZA NA OPADAJĄCĄ STOPE: Z MOCOWANIEM DO ZAPIĘTKA OBUWIA ALBO Z UCHWYTEM ŻABKOWYM ZA OBCAS, ALBO Z REGULOWANYM PODCIĄGIEM STOPY	3	168
9150.11	9150.11 APARAT SZYNOWO-OPASKOWY NA PODUDZIE, ZE STRZEMIENIEM DO BUTA LUB Z SANDAŁEM,	50	11 753
9150.12	APARAT TULEJKOWY NA PODUDZIE: SKÓRZANY ALBO Z TWORZYWA SZTUCZNEGO, ZE STRZEMIENIEM DO BUTA ALBO Z SANDAŁEM	614	213 668
9150.13	ORTEZA UNIERUCHAMIAJĄCA STOPE I STAW SKOKOWY: SKÓRZANA ALBO Z TWORZYWA SZTUCZNEGO	21 277	4 592 630
9150.14	ORTEZA DO KOLANA ODCIĄŻAJĄCA Z OPARCIEM PODRZEPKOWYM, ZE STRZEMIENIEM DO BUTA ALBO Z SANDAŁEM	51	14 436
9150.15	9150.15 APARAT SZYNOWO - OPASKOWY NA CAŁĄ KOŃCZYŃĘ DOLNĄ Z TULEJKĄ UDA LUB BEZ, ZE STRZEMIENIEM DO BUTA ALBO Z SANDAŁEM	116	83 312
9150.16	9150.16 ŁUSKA NA GOLEŃ I STOPE Z TWORZYWA SZTUCZNEGO, Z PRZEGUBEM SKOKOWYM ALBO BEZ	292	46 387
9150.17	ORTEZA STAWU KOLANOWEGO STABILIZUJĄCA: Z SZYNAMI (STALKAMI) SZNUROWANA LUB NA RZEPY	11 147	1 877 429
9150.18	ORTEZA STAWU KOLANOWEGO STABILIZUJĄCO-KORYGUJĄCA Z REGULATOREM USTAWIENIA ZGIĘCIA STAWU	4 151	1 104 012
9150.19	ORTEZA NA GOLEŃ I UDO: SZYNOWO-OPASKOWA LUB TULEJKOWA, SKÓRZANA ALBO Z TWORZYWA SZTUCZNEGO	14 214	5 934 449
9150.20	9150.20 ŁUSKA NA CAŁĄ KOŃCZYŃĘ DOLNĄ Z TWORZYWA SZTUCZNEGO, Z PRZEGUBEM ALBO BEZ	970	167 476
9150.21	SZYNA NOCNA NA CAŁĄ KOŃCZYŃĘ DOLNĄ Z SANDAŁEM KORYGUJĄCA KOŚLAWOŚĆ LUB SZPOTAWOŚĆ KOLANA	185	36 519
9150.22	ORTEZA REDRESUJĄCA STAW KOLANOWY	333	225 123
9150.23	ORTEZA RZEPKI STABILIZUJĄCA	2 051	141 585

9150.24	ORTEZA ZAPOBIEGAJĄCA PRZEPROSTOWI KOLANA	34	2 618
9150.25	ORTEZA JEDNOSZYNOWA STABILIZUJĄCA STAW KOLANOWY	1 751	962 597
9150.26	APARAT TULEJKOWY NA CAŁĄ KOŃCZYŃĘ DOLNĄ: SKÓRZANY ALBO Z TWORZYWA SZTUCZNEGO, ZE STRZEMIENIEM DO BUTA ALBO Z SANDAŁEM	12	9 380
9150.27	TUTOR NA CAŁĄ KOŃCZYŃĘ DOLNĄ: SKÓRZANY LUB Z TWORZYWA SZTUCZNEGO, ZE STRZEMIENIEM DO BUTA ALBO Z SANDAŁEM	107	61 869
9150.28	ORTEZA ROTUJĄCA STOPEJ JEDNOSZYNOWA SPRĘŻYNOWA	3	480
9150.29	APARAT ODCIĄŻAJĄCY KOŃCZYŃĘ DOLNĄ: TYPU THOMASA, Z TULEJKĄ UDA SKÓRZANĄ ALBO Z TWORZYWA SZTUCZNEGO	12	7 560
9150.31	SZYNA SAINT-GERMAINA	3	105
9150.32	SZYNA DENIS-BROWNA, BEZ SANDAŁKÓW ALBO Z SANDAŁKAMI	405	30 310
9150.33	PODUSZKA FREJKI	1 854	74 847
9150.34	ROZWÓRKA KOSZLI	340	8 673
9150.35	ORTEZA DO LECZENIA DYSPLAZJI STAWÓW BIODROWYCH	244	54 506
9150.37	SZYNA ORTOLANIEGO	61	4 697
9150.38	SZELKI GRUCY LUB PAWLIKA	510	31 620
9160.01	APARAT STACKA	285	3 200
9160.02	ORTEZA KORYGUJĄCA KCIUK I WSKAZICIEL	67	4 388
9160.03	ORTEZA REDRESUJĄCA: PRZYKURCZ WYPROSTNY PALCA LUB PRZYKURCZ ZGIĘCIOWY PALCA (CAPENERA)	39	1 679
9160.04	ORTEZA REDRESUJĄCA: PRZYKURCZ WYPROSTNY STAWÓW ŚRÓDRĘCZNO-PALCOWYCH LUB ŚRÓDRĘCZNO-PALCOWYCH I MIĘDZYPALICZKOWYCH LUB PRZYKURCZ PRZYWIEDZENIOWY KCIUKA	30	1 588
9160.05	ORTEZA REDRESUJĄCA STAW ŁOKCIOWY	433	212 613
9160.06	ORTEZA PODPÓRCZO-STABILIZUJĄCA NADGARSTEK, DŁOŃ I PALCE: PODPÓRCZA NADGARSTKA BUNNELA ALBO STABILIZUJĄCA NADGARSTEK I PODPIERAJĄCA DŁOŃ HOMMONDA, ALBO PODPÓRCZA DŁONI I PALCÓW Z OPOZYCJĄ KCIUKA OPPENHEIMERA	28	1 664
9160.07	ORTEZA KORYGUJĄCA NIEDOWŁAD PROSTOWNIKÓW NADGARSTKA I PALCÓW	22	1 786
9160.08	ORTEZA KORYGUJĄCALAMBA	1	224
9160.09	ORTEZA KOREKCYJNA RĘKI TYPU: ANDERSONA ALBO BUNNELA, ALBO VERMONI-NICELLA, ALBO OPPENHEIMERA	8	819
9160.10	ORTEZA NA RĘKĘ I PRZEDRAMIĘ WG ENGENA ALBO ŁUSKA ŚRÓDRĘCZNA, ALBO ŁUSKA Z SZYNĄ PRZEDRAMIENIA, ALBO ŁUSKA Z WYSIĘGNIKIEM I PODCIĄGAMI PALCÓW	26	2 057
9160.11	ORTEZA NA RĘKĘ I PRZEDRAMIĘ: WG SWANSONA, ALBO WG BUNNELA, - WSPOMAGAJĄCA ZGIĘCIE, ALBO WSPOMAGAJĄCA WYPROST	87	19 565
9160.12	ŁUSKA NA DŁOŃ I PRZEDRAMIĘ: PEŁNA ALBO TRÓJCZĘŚCIOWA	677	69 752

9160.13	ORTEZA REDRESUJĄCA RADIALIZACJĘ RĘKI: TAŚMOWA ALBO DRUTOWA	2	175
9160.14	ŁUSKA GRZBIETOWA DŁONI I PRZEDRAMIENIA Z CIĘGNIAMI SPRĘŻYNOWYMI PALCÓW	1	63
9160.15	ORTEZA NADGARSTKA: SKÓRZANA ALBO Z TWORZYWA SZTUCZNEGO	8 787	872 524
9160.16	ORTEZA USTALAJĄCA NADGARSTEK Z CIĘGNIAMI SPRĘŻYNOWYMI PROSTUJĄCYMI PALCE	88	17 913
9160.17	ORTEZA NA DŁOŃ I PRZEDRAMIĘ KORYGUJĄCA ZNIEKSZTAŁCENIA RĘKI: ALUMINIOWA ALBO Z TWORZYWA SZTUCZNEGO	977	236 162
9160.18	ORTEZA ŁOKCIOWA: SKÓRZANA ALBO Z TWORZYWA	1 477	236 204
9160.19	APARAT NA PRZEDRAMIĘ I RAMIĘ: SZYNOWO-OPASKOWY LUB TULEJKOWY, SKÓRZANY ALBO Z TWORZYWA SZTUCZNEGO	435	98 781
9160.20	ORTEZA CZYNNOŚCIOWA KOŃCZYNY GÓRNEJ ZE STAWEM HOSMERA	4	1 784
9160.21	ORTEZA NA RAMIĘ I BARK ZE STAWEM BARKOWYM ALBO BEZ, SKÓRZANA ALBO Z TWORZYWA SZTUCZNEGO	17 118	5 078 886
9160.22	ORTEZA ODWODZĄCA KOŃCZYNĘ GÓRĄ: Z ZAWIESZENIEM SZELKOWYM ALBO Z ZAWIESZENIEM NA CHOMAĆCIE, ALBO SPRĘŻYNOWA	867	509 246
9160.23	ORTEZA ELEWACYJNA	7	3 749
9160.24	ORTEZA ODWODZĄCA	240	41 948
9160.25	ORTEZA STABILIZUJĄCO - ODCIĄŻAJĄCA	771	301 689
9160.26	TEMBŁAK KOŃCZYNY GÓRNEJ	2 275	61 724
9170.01	GORSET SZKIELETOWY (CALOTA)	30	14 550
9170.02	GORSET DONICZKOWY: SKÓRZANY ALBO Z TWORZYWA SZTUCZNEGO	34	19 720
9170.02.N	NAPRAWA: GORSET DONICZKOWY: SKÓRZANY ALBO Z TWORZYWA SZTUCZNEGO	1	174
9170.03	GORSET SZKIELETOWY UNIERUCHAMIAJĄCY GÓRNY ODCINEK PIERSIOWY KRĘGOSŁUPA : Z KOŁNIERZEM ALBO Z DIADEMEM	260	148 847
9170.04	GORSET JEWETTA: Z RAMĄ TYLNAŁ LUB Z TAŚMAMI TYLNYMI	3 482	834 850
9170.04.N	NAPRAWA: GORSET JEWETTA: Z RAMĄ TYLNAŁ LUB Z TAŚMAMI TYLNYMI	3	216
9170.05	9170.05 GORSET REKLINACYJNY Z ROZWÓRKAMI ŚRUBOWYMI	9	3 150
9170.05.N	NAPRAWA: GORSET REKLINACYJNY Z ROZWÓRKAMI ŚRUBOWYMI	1	105
9170.06	GORSET ŁĘDŹWIOWO - KRZYŹOWY WG WILLIAMSZA	19 147	5 474 934
9170.06.N	NAPRAWA: GORSET ŁĘDŹWIOWO - KRZYŹOWY WG WILLIAMSZA	1	87
9170.07	GORSET ODCIĄŻAJĄCY TYPU MILWAUKEE-BLOUNTA: Z KOSZEM SKÓRZANYM ALBO Z KOSZEM Z TWORZYWA SZTUCZNEGO	35	28 650
9170.07.N	NAPRAWA: GORSET ODCIĄŻAJĄCY TYPU MILWAUKEE-BLOUNTA: Z KOSZEM SKÓRZANYM ALBO Z KOSZEM Z TWORZYWA SZTUCZNEGO	3	720
9170.08	GORSET KOREKCYJNY DO LECZENIA SKOLIOZ	3 391	3 846 400
9170.08.N	NAPRAWA: GORSET KOREKCYJNY DO LECZENIA SKOLIOZ	330	75 515

9170.09	9170.09 PROSTOTRZYMACZ WG HOHMANN	762	126 338
9170.10	9170.10 PROSTOTRZYMACZ WG TAYLORA	431	74 894
9170.11	9170.11 WYSOKA SZNURÓWKA PÓLSZTYWNA Z PODPASZKAMI	33 795	16 557 187
9170.11.N	NAPRAWA: WYSOKA SZNURÓWKA PÓLSZTYWNA Z PODPASZKAMI	8	1 200
9170.12	9170.12 SZNURÓWKA PÓLGORSETOWA TYPU HOHMANN	10 613	1 472 253
9170.12.N	NAPRAWA: SZNURÓWKA PÓLGORSETOWA TYPU HOHMANN	2	84
9170.13	9170.13 SZNURÓWKA ŁĘDŹWIOWO - KRZYŻOWA	8 847	794 319
9170.13.N	NAPRAWA: SZNURÓWKA ŁĘDŹWIOWO - KRZYŻOWA	1	27
9170.14	9170.14 PAS STABILIZUJĄCY KRĘGOSŁUP ŁĘDŹWIOWO-KRZYŻOWY	771	30 808
9170.15	9170.15 PÓLGORSETOWA ORTEZA SZYJNA	130	37 202
9170.16	9170.16 KOŁNIERZ SZYJNY: KAMIZELKOWY TYPU GRUCY ALBO Z REGULOWANYM PODPARCIEM, ALBO SZKIELETOWY PODPÓRCZY	6	660
9170.17	9170.17 KOŁNIERZ PNEUMATYCZNY	12	2 790
9170.18	9170.18 KOŁNIERZ STABILIZUJĄCY: SKÓRZANY ALBO Z TWORZYWA SZTUCZNEGO	2 529	188 421
9170.19	9170.19 KOŁNIERZ "FLORIDA"	3 281	114 436
9170.20	9170.20 KOŁNIERZ SCHANTZA MIĘKKI	3 606	72 122
9170.21	9170.21 STABILIZATOR SZYJNY MIĘKKI (DWUCZEŚCIOWY)	48	1 189
9180.01	GORSET JEWETTA : Z RAMĄ TYLNĄ LUB Z TAŚMAMI TYLNYMI	5 126	861 666
9180.02	9180.02 GORSET REKLINACYJNY Z ROZWÓRKAMI ŚRUBOWYMI	2	490
9180.03	GORSET ŁĘDŹWIOWO-KRZYŻOWY WG. WILLIAMS	1 348	266 126
9180.04	9180.04 PROSTOTRZYMACZ WG HOHMANN	851	85 989
9180.05	9180.05 PROSTOTRZYMACZ WG TAYLORA	197	21 627
9180.06	9180.06 WYSOKA SZNURÓWKA PÓLSZTYWNA Z PODPASZKAMI	2 790	938 935
9180.07	9180.07 SZNURÓWKA PÓLGORSETOWA TYPU HOHMANN	1 328	128 210
9180.08	9180.08 SZNURÓWKA ŁĘDŹWIOWO - KRZYŻOWA	960	60 308
9180.09	9180.09 PAS STABILIZUJĄCY KRĘGOSŁUP ŁĘDŹWIOWO-KRZYŻOWY	119	3 332
9180.10	PAS NA ROZEJŚCIE SPOJENIA ŁONOWEGO	59	4 569
9180.11	9180.11 PÓLGORSETOWA ORTEZA SZYJNA	304	61 157
9180.12	9180.12 KOŁNIERZ SZYJNY: KAMIZELKOWY TYPU GRUCY ALBO Z REGULOWANYM PODPARCIEM, ALBO SZKIELETOWY PODPÓRCZY	16	1 208
9180.13	9180.13 KOŁNIERZ PNEUMATYCZNY	19	2 961
9180.14	9180.14 KOŁNIERZ STABILIZUJĄCY: SKÓRZANY ALBO Z TWORZYWA SZTUCZNEGO	2 628	137 145
9180.15	9180.15 KOŁNIERZ "FLORIDA"	1 337	32 512
9180.16	9180.16 KOŁNIERZ SCHANTZA MIĘKKI	1 378	19 297
9180.17	9180.17 STABILIZATOR SZYJNY MIĘKKI (DWUCZEŚCIOWY)	11	193
9180.18	KOŁNIERZ NA KRĘCZ KARKU	51	1 000
9180.19	PELOTA KOREKCYJNA NA ŁOPATKĘ	137	11 451
9180.20	PROSTOTRZYMACZ NA KURZĄ KLATKĘ PIERSIOWĄ	111	11 579

9191.01	OBUWIE NA STOPE O RÓŻNYM ZNIEKSZTAŁCENIU	15 473	2 956 582
9191.02	OBUWIE WYRÓWNUJĄCE SKRÓCENIE KOŃCZYNY DOLNEJ	4 066	623 029
9191.03	OBUWIE PRZY AMPUTACJACH W OBRĘBIE STOPY	230	33 070
9191.04.01	OBUWIE DO APARATÓW ORTOPEDYCZNYCH : - ZE STRZEMIENIEM	859	261 531
9191.04.01.N	NAPRAWA: OBUWIE DO APARATÓW ORTOPEDYCZNYCH : - ZE STRZEMIENIEM	14	1 449
9191.04.02	OBUWIE DO APARATÓW ORTOPEDYCZNYCH : - DO SANDAŁA	119	31 710
9191.04.02.N	NAPRAWA: OBUWIE DO APARATÓW ORTOPEDYCZNYCH : - DO SANDAŁA	1	54
9192.01	KULA ŁOKCIOWA ZE STOPNIOWĄ REGULACJĄ	17 853	481 013
9192.02	KULA DLA REUMATYKÓW	80	12 528
9192.03	KULA PACHOWA	1 078	32 614
9192.04	KULA PRZEDRAMIENNA Z KÓŁKIEM	41	1 456
9192.05	LASKA INWALIDZKA	3 093	39 417
9192.06	LASKA DLA NIEWIDOMYCH	375	14 908
9192.07	TRÓJNÓG	857	41 551
9192.08	CZWÓRNÓG	1 051	55 671
9193.01	BALKONIKI I PODPÓRKI UŁATWIAJĄCE CHODZENIE	30 653	5 133 285
9194.01	WÓZEK INWALIDZKI RĘCZNY	30 601	24 477 491
9194.01.N	NAPRAWA: WÓZEK INWALIDZKI RĘCZNY	424	91 441
9194.02	WÓZEK INWALIDZKI ALUMINIOWY (LEKKI) Z SYSTEMEM SZYBKIEGO DEMONTAŻU KÓŁ, SKŁADANY, DLA OSÓB SAMODZIELNIE PORUSZAJĄCYCH SIĘ NA WÓZKU - CZYNNYCH ZAWODOWO	606	905 131
9194.02.N	NAPRAWA: WÓZEK INWALIDZKI ALUMINIOWY (LEKKI) Z SYSTEMEM SZYBKIEGO DEMONTAŻU KÓŁ, SKŁADANY, DLA OSÓB SAMODZIELNIE PORUSZAJĄCYCH SIĘ NA WÓZKU - CZYNNYCH ZAWODOWO	123	51 665
9194.03	WÓZEK INWALIDZKI SPECJALNY DZIECIĘCY	3 344	6 016 678
9194.03.N	NAPRAWA: WÓZEK INWALIDZKI SPECJALNY DZIECIĘCY	161	81 586
9194.04	WÓZEK INWALIDZKI SPECJALNY, STABILIZUJĄCY PLECY I GŁOWĘ	3 795	6 826 715
9194.04.N	NAPRAWA: WÓZEK INWALIDZKI SPECJALNY, STABILIZUJĄCY PLECY I GŁOWĘ	218	109 279
9195.01	FOTELIK DLA DZIECI DO SIEDZENIA	828	580 300
9195.01.N	NAPRAWA: FOTELIK DLA DZIECI DO SIEDZENIA	6	1 260
9195.03	INDYWIDUALNE PRZEDMIOTY PIONIZUJĄCE	2 327	6 984 000
9195.03.N	NAPRAWA: INDYWIDUALNE PRZEDMIOTY PIONIZUJĄCE	105	93 444

- ↪ Wczesne wspomaganie rozwoju wg wieku i typu jednostki organizacyjnej³⁷⁵
 ↪ Wychowanie przedszkolne wg wieku, z podziałem na wieś, miasto³⁷⁶
 ↪ Dzieci posiadające orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego³⁷⁷

Tabela 1.

Nazwa typu jednostek	Wspomaganie rozwoju rok/lata											Razem
	mniej niż 1	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
przedszkole	20	96	213	718	1 151	1 608	1 412	538	86	33	3	5 878
szkoła podstawowa	9	58	179	280	366	610	635	316	198	213	195	3 059
poradnia psychologiczno-pedagogiczna	218	187	424	706	924	934	861	481	177	48	11	4 971
poradnia specjalistyczna	0	33	38	49	71	89	52	29	19	0	0	380
specjalny ośrodek wychowawczy	0	0	2	0	0	5	0	0	3	7	2	19
specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy	9	175	322	439	572	573	496	217	64	28	6	2 901
ośrodek rewalidacyjno-wychowawczy umożliwiający upośledzonym umysłowo realizację obowiązku szkolnego i nauki	15	112	169	211	257	243	175	65	21	6	1	1 275
Razem	271	661	1 347	2 403	3 341	4 062	3 631	1 646	568	335	218	18 483

³⁷⁵ Wg danych SIO na dzień 30.09.2011 r. (wygenerowane przez System SAS dnia 31 stycznia 2012 r.).

³⁷⁶ Wg danych SIO, stan na dzień 30.09.2011 r. v.5 (wygenerowano dnia 14 marca 2012 r.).

³⁷⁷ Wg danych SIO, stan na dzień 30.09.2011 r. (wygenerowane przez System SAS dnia 13 marca 2012 r.).

Tabela 2

Rodzaje placówek		Liczba placówek	Dzieci objęte wychowaniem przedszkolnym			
			Ogółem	w tym w wieku lat		
				5	6	7 i więcej
przedszkole	miasto	6 293	671 630	183 772	116 562	2 720
	wieś	3 058	189 640	54 644	38 638	569
oddział przedszkolny przy szkole podstawowej	miasto	2 210	105 555	43 061	56 968	1 865
	wieś	6 834	167 019	74 794	69 358	2 518
punkt przedszkolny	miasto	514	9 645	1 102	111	0
	wieś	891	15 403	1 914	113	0
zespół wychowania przedszkolnego	miasto	14	328	27	0	0
	wieś	92	1 289	131	12	0
RAZEM		19 906	1 160 509	359 445	281 762	7 672

Tabela 3

Rodzaj placówki wychowania przedszkolnego	Dzieci posiadające orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wg rodzajów niepełnosprawności w placówkach wychowania przedszkolnego w roku szkolnym 2011/2012									Razem
	Rodzaj niepełnosprawności									
	z niepełnosprawnościami sprzężonymi	niewidomi	slabowidzący	niestyszący	slabosłyszący	z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim	z upośledzeniem umysłowym w st. umiarkowanym lub znacznym	z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją	z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	
przedszkole (brak specyfiki)	1 022	28	298	144	489	937	1 379	1800	2 239	8336
przedszkole specjalne	741	9	160	30	22	0	561	220	424	2 167
zespół wychowania przedszkolnego	0	0	0	0	1	0	0	2	5	8
Punkt przedszkolny brak specyfiki	26	0	5	3	7	22	25	45	129	262
Oddziały przedszkolne przy szkole podstawowej	406	17	71	41	137	0	631	386	495	2184
Razem	2 195	54	534	218	656	959	2 596	2 453	3 292	12 957

- Liczba uczniów z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego w poszczególnych typach szkół³⁷⁸
- Liczba wychowanków specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych i specjalnych ośrodków wychowawczych w roku szkolnym 2011/2012

Tabela 1 - Liczba uczniów z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego

Typ jednostki		Liczba uczniów z orzeczeniem	Razem
Przedszkole	brak specyfiki	9 450	12 292
	specjalna	2 842	
Szkoła podstawowa	brak specyfiki	35 237	59 020
	specjalna	23 783	
Gimnazjum	brak specyfiki	23 572	51 679
	specjalna	28 107	
Zasadnicza szkoła zawodowa	brak specyfiki	1 898	15 959
	specjalna	14 061	
Liceum ogólnokształcące	brak specyfiki	2 995	3 873
	specjalna	878	
Liceum profilowane	brak specyfiki	358	706
	specjalna	348	
Technikum	brak specyfiki	1 315	1 902
	specjalna	587	
Liceum ogólnokształcące uzupełniające dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych	brak specyfiki	15	1 319
	specjalna	1 304	
Technikum uzupełniające dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych	brak specyfiki	33	268
	specjalna	235	
Szkoła policealna (ponadgimnazjalna)	brak specyfiki	150	502
	specjalna	352	
Szkoła specjalna przysposabiająca do pracy	specjalna	10 373	10 373
Sześćioletnia ogólnokształcąca szkoła muzyczna I stopnia	brak specyfiki	4	4
Sześćioletnia ogólnokształcąca szkoła muzyczna II stopnia	brak specyfiki	7	7
Sześćioletnia szkoła muzyczna II stopnia	brak specyfiki	7	7
Sześćioletnia ogólnokształcąca szkoła sztuk pięknych	brak specyfiki	9	9
Czteroletnie liceum plastyczne	brak specyfiki	21	21
Policealna szkoła artystyczna	brak specyfiki	14	14
Szkoła pomaturalna animatorów kultury	brak specyfiki	1	1
Zespół wychowania przedszkolnego	brak specyfiki	8	8
Punkt przedszkolny	brak specyfiki	262	262
Ogółem		158 226	158 226

³⁷⁸ Stan wg SIO na dzień 30.09.2011 r. (wygenerowane przez System SAS dnia 13 marca 2012 r.).

**Tabela 2 Liczba wychowanków specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych
i specjalnych ośrodków wychowawczych**

Typ jednostki	Liczba placówek*	Liczba wychowanków*
Specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy	349	16 344
Specjalny ośrodek wychowawczy	42	1 933
Razem	391	18 277

*Źródło: <http://cie.men.gov.pl/index.php/dane-statystyczne.html> z dnia 2 kwietnia 2012 r.

Liczba osób z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim
według typów szkół/placówek,
w których realizowane były zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze
w roku szkolnym 2011/2012³⁷⁹

Typ szkoły/placówki	Liczba osób z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim*
przedszkole	368
szkoła podstawowa	6315
gimnazjum	1066
poradnia psychologiczno-pedagogiczna	228
poradnia specjalistyczna	18
ośrodek umożliwiający dzieciom i młodzieży upośledzonym umysłowo w stopniu głębokim udział w zajęciach rewalidacyjno-wychowawczych, a także dzieciom z upośledzeniem umysłowym z niepełnosprawnościami sprzężonymi realizację obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego, obowiązku szkolnego i obowiązku nauki	2311
Razem	10306

*Źródło: <http://cie.men.gov.pl/index.php/dane-statystyczne.html> z dnia 2 kwietnia 2012 r.

³⁷⁹ Wg SIO, stan na dzień 30.09.2011 r.

Liczba osób dorosłych niepełnosprawnych uzupełniających wykształcenie
lub kontynuujących naukę w szkołach dla dorosłych.³⁸⁰

Typ szkoły	Liczba uczniów niepełnosprawnych
Gimnazjum	3
Liceum ogólnokształcące	61
Liceum ogólnokształcące uzupełniające	54
Zasadnicza szkoła zawodowa	3
Technikum	2
Technikum uzupełniające	3
Liceum profilowane	4
Szkoła policealna	108
Kolegium nauczycielskie	14
Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych	23
Kolegium Pracowników Służb Społecznych	8
razem	283

³⁸⁰ W rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721), wg SIO, stan na dzień 30.09.2011 r. v. 5 (wygenerowano 25 kwietnia 2012 r.).

Wyposażenie szkół dla dzieci i młodzieży w urządzenia
dla uczniów niepełnosprawnych ³⁸¹

Typ szkoły	Liczba szkół	Liczba szkół posiadających urządzenia dla niepełnosprawnych	Odsetek szkół posiadających urządzenia dla niepełnosprawnych wśród ogólnej liczby szkół	Urządzenia dla niepełnosprawnych		
				Liczba toalet	Liczba wind	Liczba pojazdów dla wózków
Przedszkole	9 350	2 558	27,36%	4 283	263	1 842
Szkoła podstawowa	13 618	5 451	40,03%	9 262	895	4 623
Gimnazjum	7 247	2 691	37,13%	4 850	681	2 320
Zasadnicza szkoła zawodowa	1 754	182	10,38%	394	39	123
Liceum ogólnokształcące	2 345	736	31,63%	1 497	208	590
Liceum profilowane	362	24	6,63%	64	8	20
Technikum	2 060	475	23,06%	1 046	111	412
Liceum uzupełniające	88	4	4,55%	11	1	1
Technikum uzupełniające	95	2	2,11%	4	0	0
Szkoła policealna	421	75	20,16%	170	28	48
Szkoła przysposabiająca do pracy	448	83	18,57%	141	17	42
RAZEM	37 788	12 281	32,56%	21 722	2 251	10 021

³⁸¹ Na podstawie danych SIO wg stanu na 30. 09. 2011 r. (wygenerowano 16 marca 2012 r.).

Informacja dotycząca realizacji programu „Wyprawka szkolna” w odniesieniu do uczniów słabowidzących, niesłyszących, z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim oraz uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi w przypadku, gdy jedną z niepełnosprawności jest niepełnosprawność wymieniona wyżej, posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego³⁸², realizujących w roku szkolnym 2011/2012 obowiązek szkolny lub obowiązek nauki w szkołach dla dzieci i młodzieży oraz w ogólnokształcących szkołach muzycznych I stopnia, ogólnokształcących szkołach muzycznych II stopnia, ogólnokształcących szkołach sztuk pięknych, ogólnokształcących szkołach baletowych i liceach plastycznych nie prowadzonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

Województwo	uprawnionych do otrzymania pomocy	otrzymujących pomoc	% udziału	Przekazana dotacja (zł)	Wykorzystana dotacja (zł)	Udział środków własnych (zł)
dolnośląskie	4 633	2 664	58%	959 209,00	254545,00	8 451,00
kujawsko-pomorskie	3 346	2 282	68%	648 578,00	524882,51	4 813,68
lubelskie	2 249	1 671	74%	451 770,00	708797,00	214,00
lubuskie	1 128	922	82%	227 876,45	205037,98	4 797,87
łódzkie	3 068	1 345	44%	227 876,45	205037,98	4 797,87
małopolskie	3 872	2 682	69%	772 705,00	653671,28	-
mazowieckie	8 678	5 019	58%	1541 407,51	1191642,60	20 366,39
opolskie	1 753	1 157	66%	286 821,48	233161,01	9 477,21
podkarpackie	2 028	2 028	100%	630 048,00	450661,00	4 216,00
podlaskie	1 300	782	60%	339 986,00	211610,00	4 153,00
pomorskie	4 088	2 906	71%	831 541,00	682026,00	7 999,00
śląskie	7 677	4 782	62%	1 748 940,00	704746,86	16 153,97
świętokrzyskie	1 207	908	75%	261 846,00	221362,00	4 012,00
warmińsko-mazurskie	2 092	1 930	92%	553 025,00	496005,00	-
wielkopolskie	4 296	3 017	70%	5542 619,00	644441,00	28 963,00
zachodniopomorskie	2 471	1 715	69%	572 215,00	425956,00	3 925,00
MKiDN	8	8	100%	3 345,00	2 769,00	-
OGÓLEM	53886	35810	70%	15 599 808,89	7816 352,22	122 339,99

³⁸² O którym mowa w art. 71b ust. 3 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty.

Typy placówek i struktura zatrudnienia.

Poradnie psychologiczno-pedagogicznych³⁸³

Typ placówki	poradnia niepubliczna	poradnia publiczna	filia poradni publicznej	publiczna szkoła lub placówka w ramach jednostki złożonej	Razem
poradnia psychologiczno-pedagogiczna	116	506	28	31	681
poradnia specjalistyczna	19	17	0	4	40
RAZEM	135	523	28	35	721

Struktura zatrudnienia kadry pracowników pedagogicznych poradni³⁸⁴

Nazwa obowiązku kadry pedagogicznej	Typ jednostki organizacyjnej		Razem
	Poradnia psychologiczno-pedagogiczna	Poradnia specjalistyczna	
obowiązki nauczyciela doradcy zawodowego	82,07	7,75	89,82
obowiązki nauczyciela pedagoga	2 869,30	66,15	2 935,45
obowiązki nauczyciela psychologa	3 382,06	157,48	3 539,54
obowiązki nauczyciela logopedy	1 179,40	26,35	1 205,76
obowiązki nauczyciela socjologa	12,25	3,05	15,30
obowiązki nauczyciela rehabilitanta	50,84	4,26	55,10
Razem	7 575,93	265,04	7 840,97

³⁸³ Wg rodzaju stan wg SIO z dnia 30.09.2011 r. v. 5 wygenerowano dnia 20 kwietnia 2012 r.

³⁸⁴ Wg danych SIO na dzień 30.09.2011 r. v. 5 wygenerowano 20 kwietnia 2012 r.

- Wykaz orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego uczniów, słuchaczy i wychowanków wydanych przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne³⁸⁵
- Rodzaje i liczba opinii wydanych przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne³⁸⁶
- Wykaz ilościowy diagnoz przeprowadzonych w poradniach psychologiczno-pedagogicznych w roku 2011³⁸⁷

Tab. 1 - Wykaz orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego

Rodzaj niepełnosprawności	Przed- szkola	szkoły podsta- wowe	gimnazja	Ponadgim- nazjalne	Młodzież nieucząca się i niepracująca	Razem
nieślyszących i słabosłyszących	817	1748	1036	574	-	4 175
niewidomych i słabowidzących	453	1194	618	297	-	2 562
z niepełnosprawnością ruchową	1 702	1 623	852	488	-	4 665
z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim	913	9988	6959	1881	-	19 741
z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym	1450	3416	2290	830	-	7 986
z autyzmem	2 231	1393	302	111	-	4 037
z niepełnosprawnościami sprzężonymi	1660	2729	1355	579	-	6 323
zagrożonych niedostosowaniem społecznym	-	1313	1423	306	8	3 050
niedostosowanych społecznie	-	272	1155	159	1	1 587
z zaburzeniami zachowania	-	1134	634	158	3	1 929
zagrożonych uzależnieniem	-	2	9	10	-	21
orzeczenie o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych	515	968	525	670	-	2 678
Orzeczenie o potrzebie indywidualnego przygotowania przedszkolnego	1079	-	-	-	-	1 079
orzeczenie o potrzebie indywidualnego nauczania	-	14351	13307	7541	-	35 199
orzeczenie odmowne	43	302	222	123	3	693
orzeczenie uchylające	76	329	210	117	7	739
orzeczenie w wyniku odwołania do kuratora oświaty	-	24	13	8	9	54
orzeczenie o braku potrzeby kształcenia specjalnego	54	291	142	61	-	548
orzeczenie o braku potrzeby indywidualnego przygotowania przedszkolnego	27	3	3	1	-	34
orzeczenie o braku potrzeby indywidualnego nauczania	-	426	398	154	-	978
orzeczenie o braku potrzeby zajęć rewalidacyjno-wychowawczych	7	10	4	3	-	24
Razem	11 027	41 516	31 457	14 071	31	98 102

³⁸⁵ oraz inne rodzaje orzeczeń wydanych przez zespoły orzekające z podziałem na rodzaj jednostki organizacyjnej kształcenia wg danych SIO, stan na dzień 30.09.2011 r. wygenerowano 20 kwietnia 2012 r.

³⁸⁶ wg danych SIO z dnia 30.09.2011 r. v. 5 wygenerowano 12 kwietnia 2012 r.

³⁸⁷ stan wg SIO na dzień 30.09.2011 v. 5 wygenerowano 20 kwietnia 2012 r.

Tabela 2 -Rodzaje i liczba opinii

Opinie wydane w sprawach	Liczba opinii dla dzieci/uczniów/młodzieży						Razem
	do 3 roku życia	w wieku przedszkolnym	szkół podstawowych	gimnazjów	Szkół ponadgimnazjalnych	nieuczącej się i niepracującej	
wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka	2 345	5 337	-	-	-	-	7682
wcześniejszego przyjęcia dziecka do szkoły podstawowej	-	1 374	-	-	-	-	1374
odroczenia rozpoczęcia spełniania przez dziecko obowiązku szkolnego	-	3 806	-	-	-	-	3806
gotowości szkolnej dziecka spełniającego obowiązek rocznego przygotowania przedszkolnego poza przedszkolem albo oddziałem przedszkolnym	-	1 259	-	-	-	-	1259
promowania ucznia klasy I lub II szkoły podstawowej do klasy programowo wyższej również w ciągu roku szkolnego	-	-	62	-	-	-	62
pozostawienia ucznia z klasy I – III szkoły podstawowej na drugi rok w tej samej klasie	-	-	643	-	-	-	643
zwolnienia ucznia z nauki drugiego języka obcego	-	-	215	568	387	-	1170
objęcia ucznia nauką w klasie terapeutycznej	-	-	419	446	111	-	976
dostosowania wymagań edukacyjnych wynikających z programu nauczania do indywidualnych potrzeb edukacyjnych ucznia	-	-	74 186	42 859	12 760	-	129805
dostosowania warunków i formy sprawdzianu przeprowadzonego w ostatnim roku nauki w szkole podstawowej do indywidualnych potrzeb ucznia	-	-	37 649	-	-	-	37 649

udzielenia zezwolenia na indywidualny program lub tok nauki	-	-	741	1 266	1 141	-	3 148
dostosowania warunków i formy egzaminu gimnazjalnego do indywidualnych potrzeb ucznia	-	-	-	36 596	-	-	36 596
dostosowania warunków i formy egzaminu maturalnego lub egzaminu dojrzałości do indywidualnych potrzeb absolwenta	-	-	-	-	2 559	-	2 559
przyjęcia ucznia gimnazjum do oddziału przysposabiającego do pracy	-	-	-	6 146	-	-	6 146
pierwszeństwa w przyjęciu ucznia z problemami zdrowotnymi do szkoły ponad gimnazjalnej	-	-	-	1 481	-	-	1 481
zezwolenia na zatrudnienie młodocianego w celu przyuczenia do wykonywania określonej pracy lub nauki zawodu	-	-	-	985	588	24	1 597
braku przeciwwskazań do wykonywania przez dziecko pracy lub innych zajęć zarobkowych	-	-	-	-	133	2	135
objęcia dziecka pomocą psychologiczno-pedagogiczną	721	15 460	82 881	25 387	4 797	-	129 246
inne opinie o przebadanych osobach	3 857	26 158	34 320	13 593	5 203	-	83 131
Razem	6 923	53 394	231116	129327	27 679	26	448 465

Tabela 3 - Wykaz ilościowy diagnoz

Odbiorcy	Rodzaj diagnozy				Razem
	psychologiczna	pedagogiczna	logopedyczna	lekarska	
dzieci do 3. roku życia	6 930	2 741	6 497	1 320	17 488
dzieci w wieku przedszkolnym	77 164	49 323	104 253	5 677	236 417
uczniowie szkół podstawowych	209 446	199 136	49 796	15 377	473 755
uczniowie gimnazjów	109 057	103 018	5 324	11 077	228 476
młodzież nieucząca się i niepracująca	1 867	924	186	119	3 096
uczniowie szkół ponadgimnazjalnych	44 087	34 111	2 022	4 853	85 073
Ogółem	448 551	389 253	168 078	38 423	1 044 305

Formy pomocy realizowane przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne.³⁸⁸

Formy pomocy	Liczba dzieci/uczniów/młodzieży						Razem
	do 3 roku życia	wieku przedszkolnym	szkół podstawowych	gimnazjów	szkół ponadgimnazjalnych	nieuczącej się i niepracującej	
terapia logopedyczna	4 087	60 164	37 212	2 877	1 047	84	105 471
ćwiczenia rehabilitacyjne	823	2 386	673	105	40	4	4 031
inne formy pomocy indywidualnej	3 303	32 795	45 418	21 522	11 719	938	115 695
inne formy pomocy grupowej	1 195	57 040	74 859	58 152	51 183	545	242 974
porady bez badań	4 842	39 454	58 396	36 670	18 140	3 487	160 989
porady po badaniach przesiewowych	2 141	84 150	34 706	3 335	-	-	124 332
zajęcia korekcyjno-kompensacyjne	-	5 442	21 432	3 713	1 048	65	31 700
psychoterapia	-	2 736	8 297	5 394	4 989	1 650	26 166
socjoterapia	-	802	7 425	3 508	1 076	42	12 853
zajęcia z uczniami zdolnymi	-	536	2 766	875	260	-	4 437
terapia dla zagrożonych uzależnieniami	-	-	137	430	667	42	1 276
zajęcia grupowe aktywizujące do wyboru kierunku kształcenia i zawodu	-	-	11 462	142 955	64 510	533	219 460
indywidualne porady zawodowe bez badań	-	-	1 516	17 604	7 442	408	26 970
zajęcia psychoedukacyjne prowadzone w szkołach i placówkach	-	-	128 588	90 501	83 101	-	302 190

³⁸⁸ Według danych SIO na dzień 30.09.2011 r. v. 5 wygenerowano 12 kwietnia 2012 r.

mediacje i negocjacje	-	-	889	677	883	58	2 507
indywidualne porady zawodowe na podstawie badań	-	-	-	19 343	10 243	232	29 818
Razem	16 391	285 505	433 776	407 661	256 348	8 088	1 407 769

Badania przesiewowe
zrealizowane w 2011 r. przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne.³⁸⁹

Odbiorcy	Badania przesiewowe		
	słuchu w ramach programu "Słyszę"	wzroku w ramach programu "Widzę"	mowy w ramach programu "Mówię"
Dzieci w wieku przedszkolnym	24 390	10 688	17 134
Uczniowie szkół podstawowych	22 842	11 546	7 189
Uczniowie gimnazjum	1 925	479	199
Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych	446	53	12
Młodzież nieucząca się i niepracująca	8	4	0
Razem	49 611	22 770	24 534

³⁸⁹W ramach programów: „Słyszę”, „Widzę”, „Mówię” wg danych SIO z dnia 30.09.2012 r. v. 5 wygenerowano 20 kwietnia 2012 r.

**Zakres i szczegółowa tematyka szkoleń
przeprowadzonych przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych w latach 2008 – 2011.**

Lp.	Temat	Odbiorca	Uwagi
2008 rok			
1	Niepełnosprawny - pełnoprawny klient i pracownik ZUS	Inspektorzy kontroli ZUS oraz pracownicy Departamentu Kontroli Płatników Składek	Współpraca: Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji
		Pracownicy Wydziałów Spraw Pracowniczych i Departamentu Spraw Pracowniczych	Współpraca: Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji
2	Obsługa klientów z niepełnosprawnością intelektualną, zaburzeniami psychicznymi osób starszych oraz osób znajdujących się w sytuacji traumatycznej	Naczelnicy i pracownicy Wydziałów Obsługi Klientów	Realizacja programu „Wrażliwość na niepełnosprawność” Współpraca: Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji
3	Posługiwanie się językiem migowym	Pracownicy Wydziałów Obsługi Klientów	Współpraca: Polski Związek Głuchych
2009 rok			
1	Niepełnosprawny - pełnoprawny pracownik	Dyrektorzy oddziałów i dyrektorzy komórek organizacyjnych Centrali Zakładu	Współpraca: Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji
2	Obsługa osób z różnego rodzaju niepełnosprawnością, w szczególności osób agresywnych	Naczelnicy Wydziałów Obsługi Klientów i pracownicy Departamentu Obsługi Klientów	Współpraca: Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji
3	Technika obsługi klientów	Pracownicy Wydziałów Obsługi Klientów	Realizacja programu „Wrażliwość na niepełnosprawność” Współpraca: Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji

2010 rok			
1	Profesjonalne techniki obsługi klientów, w tym obsługa osób z różnego rodzaju niepełnosprawnością	Trenerzy z komórek obsługi klientów terenowych jednostek organizacyjnych ZUS oraz Departamentu Obsługi Klientów	Współpraca: European Business Support
2	Posługiwanie się językiem migowym	Pracownicy Wydziałów Obsługi Klientów	Współpraca: Polski Związek Głuchych
3	Techniki obsługi klientów z różnego rodzaju niepełnosprawnością	Pracownicy Wydziałów Obsługi Klientów	Szkolenie e-learningowe
2011 rok			
1	Posługiwanie się językiem migowym	Pracownicy Wydziałów Obsługi Klientów	Współpraca: Polski Związek Głuchych
2	Techniki obsługi klientów w tym komunikacja z osobami o specjalnych potrzebach	Pracownicy Sal Obsługi Klientów oraz pracownicy nadzorujący te komórki	Szkolenie e-learningowe

Dostępność dla osób niepełnosprawnych w 2011 r. programów emitowanych przez nadawców publicznych i koncesjonowanych³⁹⁰

Nadawcy publiczni

Program	% kwartalnego czasu nadawania programu		
	Audiodeskrypcja	Napisy	Tłumaczenie na język migowy
TVP 1	0,4%	25,8%	0,0%
TVP 2	0,0%	10,9%	0,0%
TVP POLONIA	0,0%	11,0%	0,1%
TVP KULTURA	0,2%	9,5%	0,0%
TVP HISTORIA	1,7%	13,8%	3,0%
TVP HD	0,0%	15,8%	0,0%
TVP SERIALE	0%	53,9%	0%
TVP SPORT	0%	0,1%	0%
TVP INFO ³⁹¹	0%	0,1%	2,7%
TVP BIAŁYSTOK *** ³⁹²	0,0%	1,3%	2,2%
TVP BYDGOSZCZ	0,0%	0,7%	2,4%
TVP GDAŃSK	0,0%	0,1%	2,6%
TVP GORZÓW	0,0%	0,1%	2,3%
TVP KATOWICE	0,0%	0,1%	2,3%
TVP KIELCE	0,0%	1,0%	2,3%
TVP KRAKÓW	0,0%	0,1%	2,3%
TVP LUBLIN	0,0%	0,1%	2,4%
TVP ŁÓDŹ	0,0%	0,1%	2,3%
TVP OLSZTYN	0,0%	0,1%	2,3%
TVP OPOLE	0,0%	0,1%	2,3%
TVP POZNAŃ	0,0%	0,1%	2,7%
TVP RZESZÓW	0,0%	0,1%	2,3%
TVP SZCZECIN	0,0%	0,3%	2,7%
TVP WARSZAWA	0,0%	0,1%	2,3%
TVP WROCŁAW	0,0%	0,1%	2,3%

³⁹⁰ Informacja przekazana przez Komitet Radiofonii i Telewizji.

³⁹¹ pasma wspólne w skali 1 OTV.

³⁹² program regionalny: pasma własne + pasma wspólne.

Nadawcy koncesjonowani

Program	% kwartalnego czasu nadawania programu		
	Audiodeskrypcja	Napisy	Tłumaczenie na język migowy
ITV	0%	0%	0%
Planete	0%	1,30%	0%
CANAL+SPORT	0%	52,4%	0%
CANAL+	0%	5,0%	0%
CANAL+WEEKEND	0%	43,8%	0%
CANAL+FILM	0%	3,6%	0%
CANAL+GOL	0%	65,3%	0%
Domo	0%	0%	0%
Kuchnia.tv	0%	0%	0%
Ale Kino	0%	42,5%	0,0%
ZigZap	0%	0,0%	0,0%
MiniMini	0%	0,0%	0,0%
Edusat	0%	0%	0%
TV 4	0%	8,8%	0%
TV 6	0%	6,2%	0%
ODRA - Głogów, Legnica, Lubin	0%	8,8%	0%
ODRA - Gorzów Wielkopolski	0%	8,8%	0%
ODRA - Jelenia Góra	0%	8,8%	0%
ODRA - Świdnica, Wrocław, Opole	0%	8,8%	0%
ODRA - Zielona Góra	0%	8,8%	0%
NTL-Radomsko	0%	0%	0%
TVS	11,5%	3,2%	0%
PULS	3,2%	7,9%	0%
4fun.tv	0%	55,3%	0%
Rebel.tv	0%	5,0%	0%
TELE 5	0%	5,0%	0%
ORANGE SPORT	0%	11,2%	0%
TV Biznes	0%	5,9%	1,3%
TVT	0%	19,3%	0%
ESKA TV	0%	0%	0%
SUPERSTACJA	0%	16,5%	0%
TVR	0%	0%	0%
POLOTV	0%	0%	0%
TRWAM	9,0%	0,3%	4,1%
ŁUŻYCE	0%	27,0%	0%
TVN	1,9%	4,1%	0%
TVN Siedem	2,7%	2,4%	0%
TVN Style	0%	5,1%	0%
TVN Turbo	0%	5,3%	0%

TVN International West	1,9%	2,9%	0%
TVN International USA	1,9%	2,9%	0%
TVN 24	0,0%	48,4%	0%
TVN CNBC	0,0%	28,0%	0%
TVN Meteo	0,0%	62,7%	0%
Polskie Radio "Czwórka"	0,0%	60,1%	0,0%
religia.tv	0,0%	1,8%	0,0%
N FILM HD 1	0,0%	61,1%	0,0%
N FILM HD 2	0,0%	62,1%	0,0%
KINO POLSKA	0,0%	0,74%	0,0%
POLSAT	8,5%	10,8%	0,0%
POLSAT Sport News	54,9%	54,9%	0,0%
POLSAT Sport Extra	54,9%	59,8%	0,0%
POLSAT Sport	53,0%	53,0%	0,0%
POLSAT Sport HD	60,8%	63,6%	0,0%
POLSAT 2	8,1%	8,8%	0,0%
POLSAT Play	0,0%	4,1%	0,0%
POLSAT HD	8,5%	10,8%	0,0%
POLSAT News	11,8%	89,9%	0,4%
POLSATCafe	0,0%	6,2%	0,0%
POLSAT Film	0,0%	4,1%	0,0%
CSB TV	9,9%	0,0%	0,0%

**Projekty związane z tematyką praw osób niepełnosprawnych
dofinansowane w latach 2008-2010
w ramach Funduszu Inicjatyw Obywatelskich.**

Projekty składane w odpowiedzi na obszar związany z osobami niepełnosprawnymi:

- ↳ w 2008 r. – Obszar 1 – Zabezpieczenie społeczne, Działanie 3 – Integracja i aktywizacja osób niepełnosprawnych;
- ↳ w latach 2009-2011 – Priorytet 3 Integracja i aktywizacja społeczna. Zabezpieczenie społeczne, Obszar 8 – Integracja i aktywizacja osób niepełnosprawnych.

W latach 2008-2011 dofinansowano 188 projektów na łączną kwotę 17 341 453,44 zł.

Projekty dofinansowane w latach 2008-2011, w podziale na województwa wraz z kwotą dotacji.

Województwo	2008	2009	2010	2011	2008-2011
dolnośląskie	12	0	3	3	18
kujawsko-pomorskie	2	2	4	1	9
lubelskie	6	1	1	2	10
lubuskie	3	1	1	2	7
łódzkie	5	2	0	2	9
małopolskie	8	4	2	3	17
mazowieckie	22	7	4	6	39
podkarpackie	5	3	2	0	10
podlaskie	3	2	1	0	6
pomorskie	5	1	0	3	9
śląskie	6	5	0	4	15
świętokrzyskie	0	1	1	1	3
warmińsko-mazurskie	4	3	1	5	13
wielkopolskie	9	2	0	2	13
zachodniopomorskie	5	2	2	1	10
Suma końcowa	95	36	22	35	188

Rok \ Województwo	Ilość wnios ków	Kwota dotacji (I transza)	Kwota dotacji (II transza)	Dotacja łącznie
2008³⁹³	95	5 977 757,76 zł	0,00 zł	5 977 757,76 zł
DOLNOŚLĄSKIE	12	413 002,19 zł	0,00 zł	413 002,19 zł
KUJAWSKO-POMORSKIE	2	87 302,00 zł	0,00 zł	87 302,00 zł
LUBELSKIE	6	356 684,80 zł	0,00 zł	356 684,80 zł
LUBUSKIE	3	65 327,00 zł	0,00 zł	65 327,00 zł
ŁÓDZKIE	5	605 766,40 zł	0,00 zł	605 766,40 zł

³⁹³ W roku 2008 konkurs dla organizacji pozarządowych realizowany był w formule rezerwy celowej budżetu państwa pn. Fundusz Inicjatyw Obywatelskich w roku 2008. Podmioty uprawnione, tj. organizacje pozarządowe, których definicję podaje art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, osoby prawne i jednostki wyznaniowe kościołów i jednostki organizacyjne, o których mowa w art. 3 ust. 3 pkt. 1 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, mogły ubiegać się o dotację na realizację projektów związanych z osobami niepełnosprawnymi w ramach Obszaru 1 - *Zabezpieczenie społeczne, Działania 3 - Integracja i aktywizacja osób niepełnosprawnych.*

MAŁOPOLSKIE	8	685 035,00 zł	0,00 zł	685 035,00 zł
MAZOWIECKIE	22	1 564 773,65 zł	0,00 zł	1 564 773,65 zł
PODKARPACKIE	5	234 763,00 zł	0,00 zł	234 763,00 zł
PODLASKIE	3	193 797,80 zł	0,00 zł	193 797,80 zł
POMORSKIE	5	257 965,14 zł	0,00 zł	257 965,14 zł
ŚLĄSKIE	6	238 543,00 zł	0,00 zł	238 543,00 zł
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	4	402 701,60 zł	0,00 zł	402 701,60 zł
WIELKOPOLSKIE	9	519 993,97 zł	0,00 zł	519 993,97 zł
ZACHODNIOPOMORSKIE	5	352 102,21 zł	0,00 zł	352 102,21 zł
2009³⁹⁴	36	3 148 323,00 zł	682 149,00 zł	3 830 472,00 zł
KUJAWSKO-POMORSKIE	2	111 642,00 zł	0,00 zł	111 642,00 zł
LUBELSKIE	1	145 704,00 zł	0,00 zł	145 704,00 zł
LUBUSKIE	1	61 496,00 zł	123 200,00 zł	184 696,00 zł
ŁÓDZKIE	2	217 110,00 zł	0,00 zł	217 110,00 zł
MAŁOPOLSKIE	4	470 796,00 zł	0,00 zł	470 796,00 zł
MAZOWIECKIE	7	716 495,00 zł	149 521,00 zł	866 016,00 zł
PODKARPACKIE	3	104 280,00 zł	77 950,00 zł	182 230,00 zł
PODLASKIE	2	74 950,00 zł	0,00 zł	74 950,00 zł
POMORSKIE	1	39 682,00 zł	0,00 zł	39 682,00 zł
ŚLĄSKIE	5	443 232,00 zł	0,00 zł	443 232,00 zł
ŚWIĘTOKRZYSKIE	1	35 972,00 zł	0,00 zł	35 972,00 zł
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	3	335 122,00 zł	70 861,00 zł	405 983,00 zł
WIELKOPOLSKIE	2	134 050,00 zł	170 110,00 zł	304 160,00 zł
ZACHODNIOPOMORSKIE	2	257 792,00 zł	90 507,00 zł	348 299,00 zł
2010³⁹⁵	22	1 712 925,38 zł	1 058 030,01 zł	2 770 955,39 zł
DOLNOŚLĄSKIE	3	291 215,00 zł	511 675,00 zł	802 890,00 zł
KUJAWSKO-POMORSKIE	4	186 542,53 zł	173 864,53 zł	360 407,06 zł
LUBELSKIE	1	80 000,00 zł	0,00 zł	80 000,00 zł
LUBUSKIE	1	134 998,00 zł	0,00 zł	134 998,00 zł
MAŁOPOLSKIE	2	98 690,00 zł	83 815,00 zł	182 505,00 zł
MAZOWIECKIE	4	346 138,00 zł	47 420,00 zł	393 558,00 zł
PODKARPACKIE	2	139 485,20 zł	83 880,00 zł	223 365,20 zł
PODLASKIE	1	60 559,00 zł	89 441,00 zł	150 000,00 zł
ŚWIĘTOKRZYSKIE	1	63 550,00 zł	0,00 zł	63 550,00 zł
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	1	41 073,65 zł	67 934,48 zł	109 008,13 zł
ZACHODNIOPOMORSKIE	2	270 674,00 zł	0,00 zł	270 674,00 zł
2011	35	3 570 408,57 zł	1 191 859,72 zł	4 762 268,29 zł
DOLNOŚLĄSKIE	3	394 772,00 zł	320 884,00 zł	715 656,00 zł
KUJAWSKO-POMORSKIE	1	71 890,00 zł	0,00 zł	71 890,00 zł
LUBELSKIE	2	183 061,00 zł	0,00 zł	183 061,00 zł
LUBUSKIE	2	290 494,00 zł	161 920,00 zł	452 414,00 zł
ŁÓDZKIE	2	245 270,00 zł	163 120,00 zł	408 390,00 zł
MAŁOPOLSKIE	3	246 309,74 zł	0,00 zł	246 309,74 zł

³⁹⁴ Projekty dofinansowane w ramach Programu Operacyjnego Fundusz Inicjatyw Obywatelskich w 2009 r., związane z integracją i aktywizacją osób niepełnosprawnych. Do realizacji przekazano 36 wniosków, na łączną kwotę **3 830 472,00 zł**.

³⁹⁵ Projekty dofinansowane w ramach Programu Operacyjnego Fundusz Inicjatyw Obywatelskich w 2010 r., związane z integracją i aktywizacją osób niepełnosprawnych. Do realizacji przekazano 22 oferty, na łączną kwotę **2 770 955,39 zł**.

MAZOWIECKIE	6	792 781,90 zł	140 738,00 zł	933 519,90 zł
POMORSKIE	3	128 747,80 zł	83 335,12 zł	212 082,92 zł
ŚLĄSKIE	4	238 237,43 zł	21 750,00 zł	259 987,43 zł
ŚWIĘTOKRZYSKIE	1	67 400,00 zł	0,00 zł	67 400,00 zł
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	5	452 564,70 zł	120 117,60 zł	572 682,30 zł
OPOLSKIE	2	158 880,00 zł	179 995,00 zł	338 875,00 zł
ZACHODNIOPOMORSKIE	1	300 000,00 zł	0,00 zł	300 000,00 zł
Suma końcowa	188	14 409 414,71 zł	2 932 038,73 zł	17 341 453,44 zł

	2008		2009		2010		2011		2008-2011	
	Ilość wniosków	Suma dotacji	Ilość wniosków	Suma dotacji	Ilość wniosków	Suma dotacji	Ilość wniosków	Suma dotacji	Ilość wniosków 2008-2011	Suma dotacji 2008-2011
DOLNOŚLĄSKIE	12	413 002,19	0	0,00	3	802 890,00	3	715 656,00	18	1 931 548,19
KUJAWSKO-OMORSKIE	2	87 302,00	2	111 642,00	4	360 407,06	1	71 890,00	9	631 241,06
LUBELSKIE	6	356 684,80	1	145 704,00	1	80 000,00	2	183 061,00	10	765 449,80
LUBUSKIE	3	65 327,00	1	184 696,00	1	134 998,00	2	452 414,00	7	837 435,00
ŁÓDZKIE	5	605 766,40	2	217 110,00	0	0,00	2	408 390,00	9	1 231 266,40
MAŁOPOLSKIE	8	685 035,00	4	470 796,00	2	182 505,00	3	246 309,74	17	1 584 645,74
MAZOWIECKIE	22	1 564 773,65	7	866 016,00	4	393 558,00	6	933 519,90	39	3 757 867,55
OPOLSKIE	0	0,00	0	0,00	0	0,00	2	338 875,00	2	338 875,00
PODKARPACKIE	5	234 763,00	3	182 230,00	2	223 365,2	0	0,00	10	640 358,20
PODLASKIE	3	193 797,80	2	74 950,00	1	150 000,00	0	0,00	6	418 747,80
POMORSKIE	5	257 965,14	1	39 682,00	0	0,00	3	212 082,92	9	509 730,06
ŚLĄSKIE	6	238 543,00	5	443 232,00	0	0,00	4	259 987,43	15	941 762,43
ŚWIĘTOKRZYSKIE	0	0,00	1	35 972,00	1	63 550,00	1	67 400,00	3	166 922,00
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	4	402 701,60	3	405 983,00	1	109 008,13	5	572 682,30	13	1 490 375,03
WIELKOPOLSKIE	9	519 993,97	2	304 160,00	0	0,00	0	0,00	11	824 153,97
ZACHODNIO-POMORSKIE	5	352 102,21	2	348 299,00	2	270 674,00	0	0,00	9	971 075,21
ZACHODNIO-POMORSKIE	0	0,00	0	0,00	0	0,00	1	300 000,00	1	300 000,00
Suma końcowa	95	5977757,76	36	3830472	22	2770955,39	35	4762268,29	188	17341453,44

W latach 2008-2011 dofinansowano łącznie 188 spośród 1197 złożonych wniosków, co stanowi 15,7 %.

Projekty złożone w ramach Funduszu Inicjatyw Obywatelskich w latach 2008-2011
(w podziale na województwa).

Legenda: Z – projekty złożone D – projekty dofinansowane										
	2008		2009		2010		2011		2008-2011	
	Z	D	Z	D	Z	D	Z	D	Z	D
Województwo										
DOLNOŚLĄSKIE	19	12	19	0	17	3	24	3	79	18
KUJAWSKO-POMORSKIE	14	2	16	2	19	4	13	1	62	9
LUBELSKIE	12	6	12	1	15	1	15	2	54	10

LUBUSKIE	5	3	8	1	11	1	10	2	34	7
ŁÓDZKIE	10	5	15	2	23	0	15	2	63	9
MAŁOPOLSKIE	16	8	24	4	38	2	29	3	107	17
MAZOWIECKIE	52	22	65	7	44	4	48	6	209	39
OPOLSKIE	3	0	2	0	4	0	8	0	17	0
PODKARPACKIE	22	5	23	3	17	2	8	0	70	10
PODLASKIE	7	3	7	2	10	1	6	0	30	6
POMORSKIE	12	5	20	1	20	0	26	3	78	9
ŚLĄSKIE	21	6	29	5	34	0	33	4	117	15
ŚWIĘTOKRZYSKIE	5	0	6	1	4	1	5	1	20	3
WARMIŃSKO- MAZURSKIE	12	4	15	3	20	1	26	5	73	13
WIELKOPOLSKIE	30	9	33	2	34	0	30	2	127	13
ZACHODNIO- POMORSKIE	16	5	14	2	14	2	13	1	57	10
Suma końcowa	256	95	308	36	324	22	309	35	1197	188

Aneks 1 do załącznika nr.15

Program Operacyjny Fundusz Inicjatyw Obywatelskich w 2011 r.

Priorytet III - Integracja i aktywizacja społeczna. Zabezpieczenie społeczne.

Obszar 8 - Integracja i aktywizacja osób niepełnosprawnych.

Lp.	Nr FIO	Nr umowy	Nazwa organizacji Oferenta / Oferentów	Tytuł zadania	Forma prawna	Rejestr	Siedziba Oferenta / Oferentów - miejscowość	Województwo	Termin realizacji od:	Termin realizacji do:	Dotacja na rok 2011	Dotacja na rok 2012	Dotacja łącznie
1	37	169_II	Zielonogórskie Towarzystwo Hipoterapeutyczne / / /	Chcieć to móc	Stowarzyszenie /	KRS 80455 /	Zielona Góra /	lubuskie /	01-05-2011	31-12-2012	111 200,00	161 920,00	273 120,00
2	257	500_I	SAMODZIELNE KOŁO TERENOWE NR 102 SPOŁECZNEGO TOWARZYSTWA OŚWIATOWEGO / / /	To warto wiedzieć - Wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych poprzez podniesienie kwalifikacji nauczycieli do pracy z osobami niepełnosprawnymi	Stowarzyszenie /	KRS 12875 /	WARSZAWA /	mazowieckie /	01-06-2011	31-12-2011	138 239,00	0,00	138 239,00
3	277	173_I	Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym - Koło w Tarnowie / / /	Spójrz w przyszłość - integracja osób z upośledzeniem umysłowym na terenie Tarnowa i powiatu tarnowskiego	Stowarzyszenie /	KRS 48380 /	Tarnów /	małopolskie /	01-05-2011	31-12-2011	150 000,00	0,00	150 000,00
4	301	5_II	Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Iławie / / /	Wsparcie dzieci i młodzieży niepełnosprawnej w dążeniu do samodzielnego funkcjonowania .	Stowarzyszenie /	KRS 340480 /	Iława /	warmińsko-mazurskie /	04-05-2011	31-12-2012	59 779,40	120 117,60	179 897,00
5	391	85_I	Klub Sportowy Głuchych Hetman / / /	Aktywni w sporcie	Stowarzyszenie /	Rejestr Starosty Łukowskiego /	Łuków /	lubelskie /	01-05-2011	31-12-2011	34 263,00	0,00	34 263,00
6	478	57_II	Polski Związek Niewidomych - Okręg Opolski / / /	Z ciemności w stronę światła	Stowarzyszenie /	KRS 67813 /	Opole /	opolskie /	2011-05-01	2012-12-31	119 585,00	179 995,00	299 580,00

7	919	119_II	FUNDACJA POMOCY DZIECIOM SPECJALNEJ TROSKI / / /	JESTEŚMY CZĘŚCIĄ SPOŁECZEŃSTWA - INTEGRACJA I REHABILITACJA JAKO WAŻNY ŚRODEK ROZWOJU I FUNKCJONOWANIA DZIECI SPECJALNEJ TROSKI	Fundacja /	KRS 140649 /	ŁODYGOWICE /	śląskie /		01-05-2011	31-12-2012	13 200,00	21 750,00	34 950,00
8	929	127_II	Polski Związek Niewidomych Okręg Dolnośląski / / /	Akademia Niewidomych i Słabowidzących Liderów Ekonimi Społecznej	Stowarzyszenie /	KRS 87580 /	Wrocław /	dolnośląskie /		01-05-2011	31-12-2012	74 642,00	146 164,00	220 806,00
9	1001	441_I	Polskie Stowarzyszenie Na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Pruszczu Gdańskim / / /	Bardziej Aktywni - aktywizacja osób niepełnosprawnych poprzez zajęcia psychodramy	Stowarzyszenie /	KRS 325123 /	Pruszcz Gdański /	pomorskie /		01-05-2011	31-12-2011	50 000,00	0,00	50 000,00
10	1005	43_II	Stowarzyszenie Przyjaciół Teatru Arka / / /	Bez granic-Międzynarodowa Akademia Integracji	Stowarzyszenie /	KRS 130349 /	Wrocław /	dolnośląskie /		01-05-2011	31-12-2011	118 790,00	174 720,00	293 510,00
11	1154	375_I	Polskie Towarzystwo Stwardnienia Rozsianego / / /	SyMfonia Serc	Stowarzyszenie /	KRS 83356 /	Warszawa /	mazowieckie /		02-05-2011	30-12-2011	299 691,90	0,00	299 691,90
12	1262	471_II	Polski Związek Głuchych Oddział w Łodzi / / /	Mój niesłyszący pracownik	Stowarzyszenie /	KRS 51170 /	Łódź /	łódzkie /		01-09-2011	31-12-2012	31 220,00	163 120,00	194 340,00
13	1492	77_I	Stowarzyszenie na rzecz wspomagania osób niepełnosprawnych i ich otoczenia Razem / / /	RAZEM DO AKTYWNOŚCI I ROZWOJU	Stowarzyszenie /	KRS 311733 /	Rybnik /	śląskie /		01-05-2011	30-12-2011	143 730,00	0,00	143 730,00
14	1507	280_I	Fundacja Alpha / / /	Rozwijamy skrzydła	Fundacja /	KRS 282237 /	LUBLIN /	lubelskie /		01-05-2011	31-12-2011	148 798,00	0,00	148 798,00
15	1659	290_I	STOWARZYSZENIE NA RZECZ DZIECI I MŁODZIEŻY NIEPEŁNOSPRAWNEJ RAZEM / / /	BĄDŹ AUTOREM ZMIAN, KTÓRYCH OCZEKUJESZ	Stowarzyszenie /	KRS 274845 /	PIEKOSZÓW /	świętokrzyskie /		2011-07-01	2011-12-31	67 400,00	0,00	67 400,00
16	1720	510_I	Stowarzyszenie Pomocy Rehabilitacji i Turystyki Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnych Promocja / / /	XVII Warszawska Olimpiada Młodzieży Niepełnosprawnej	Stowarzyszenie /	KRS 56992 /	Warszawa /	mazowieckie /		01-05-2011	08-10-2011	70 000,00	0,00	70 000,00

17	1844	8_I	FUNDACJA AVE / / /	AKADEMIA KAJAKOWA I i III WIEKU DLA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH - edycja VI	Fundacja /	KRS 229157 /	Warszawa /	mazowieckie /	01-05-2011	15-11-2011	70 560,00	0,00	70 560,00
18	1853	217_I	Fundacja Pomocy Dzieciom i Młodzieży Niepełnosprawnej im. św. Stanisława Kostki / / /	Połączmy punkt widzenia we wspólnym akcie tworzenia - cykl zajęć integracyjnych dla osób niepełnosprawnych i młodzieży uczącej się i zamieszkującej dzielnicę miasta Katowice - Giszowiec, Nikiszowiec, Janów	Fundacja /	KRS 35550 /	Katowice /	śląskie /	01-05-2011	31-12-2011	46 939,10	0,00	46 939,10
19	1887	63_I	Fundacja Pomocy Dzieciom Jaś i Małgosia / / /	ZACZNIJ WCZEŚNIE - kompleksowe wsparcie dzieci z autyzmem oraz ich rodzin	Fundacja /	KRS 127075 /	Łódź /	łódzkie /	01-05-2011	31-12-2011	214 050,00	0,00	214 050,00
20	2042	279_I	POLSKIE STOWARZYSZENIE NA RZECZ OSÓB Z UPOŚLEDZENIEM UMYSŁOWYM KOŁO W GIŻYCKU / / /	Trening umiejętności społecznych-warsztaty umożliwiające rozwój umiejętności społecznych (interpersonalnych i komunikacyjnych) przez osoby z autyzmem oraz zwiększające samodzielność tych osób	Stowarzyszenie /	KRS 73246 /	GIŻYCKO /	warmińsko-mazurskie /	01-05-2011	31-12-2011	31 201,30	0,00	31 201,30
21	2111	52_I	STOWARZYSZENIE RODZICÓW I OPIEKUNÓW DZIECI NIEPEŁNOSPRAWNYCH NASZE DZIECI / / /	Aktywne Niepełnosprawne Dzieci z Gminy Ryglice	Stowarzyszenie /	KRS 302686 /	Zalasowa /	małopolskie /	2011-05-01	2011-12-31	56 459,74	0,00	56 459,74
22	2217	325_I	Koszalińskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne / / /	VIII Europejski Festiwal Filmowy INTEGRACJA Ty i Ja	Stowarzyszenie /	KRS 149223 /	Koszalin /	zachodniopomorskie /	01-05-2011	30-12-2011	300 000,00	0,00	300 000,00
23	2418	526_II	Fundacja Integracja / / /	Program Integracja - nic o nas bez nas	Fundacja /	KRS 144578 /	Warszawa /	mazowieckie /	2011-06-01	2012-07-31	98 956,00	140 738,00	239 694,00
24	2428	86_I	Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji / / /	Warszawa bez barier 2011 - Kamera! Akcja!	Stowarzyszenie /	KRS 102130 /	Warszawa /	mazowieckie /	01-05-2011	31-12-2011	115 335,00	0,00	115 335,00

25	2442	88_I	Polskie Towarzystwo Stwardnienia Rozsianego Oddział w Krakowie / HELPFUL HAND / /	LEPSZE JUTRO	Stowarzyszenie / Fundacja	KRS 207362 / KRS 291681	Kraków / Kraków	małopolskie / małopolskie	01-09-2011	31-12-2011	39 850,00	0,00	39 850,00
26	2449	53_I	Stowarzyszenie Pomocy na Rzecz Rodzin / / /	Bliżej siebie - integracja, aktywizacja i wsparcie osób zaburzonych psychicznie i zagrożonych wykluczeniem społecznym.	Stowarzyszenie /	KRS 9647 /	Nowa Wies Wielka /	kujawsko-pomorskie /	2011-05-01	2011-12-31	71 890,00	0,00	71 890,00
27	2482	179_I	Stowarzyszenie na Rzecz Pomocy Osobom Niepełnosprawnym / / /	AntyRamy	Stowarzyszenie /	KRS 254998 /	Zawadzkie /	opolskie /	01-05-2011	31-12-2011	39 295,00	0,00	39 295,00
28	2640	128_I	Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Biskupcu / / /	Chcę być niezależny! - Program treningów mieszkaniowych	Stowarzyszenie /	KRS 339766 /	Biskupiec /	warmińsko-mazurskie /	01-06-2011	31-12-2011	65 114,00	0,00	65 114,00
29	2696	146_II	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom i Dorosłym PRZYSTAŃ / / /	Przystań do nas	Stowarzyszenie /	KRS 298575 /	Niestkowo /	pomorskie /	01-08-2011	31-07-2012	63 130,80	83 335,12	146 465,92
30	2780	132_I	POLSKI ZWIĄZEK NIEWIDOMYCH OKRĘG LUBUSKI / / /	Granice mojego wzroku nie oznaczają granic mojego świata.	Stowarzyszenie /	KRS 59603 /	Gorzów Wlkp. /	lubuskie /	01-05-2011	31-12-2011	179 294,00	0,00	179 294,00
31	2874	143_I	Stowarzyszenie na rzecz wspierania edukacji, rewalidacji oraz aktywizacji społecznej osób niepełnosprawnych zawodowo ŚWIAT NADZIEI / / /	LUDZKA SPRAWA - NASZA SPRAWA WARSZTATY EDUKACYJNO-TERAPEUTYCZNE DLA DZIECI I MŁODZIEŻY NIEPEŁNOSPRAWNEJ UMYSŁOWO	Stowarzyszenie /	KRS 245833 /	Wrocław ul.: Rуска 46 a /	dolnośląskie /	02-05-2011	31-12-2011	201 340,00	0,00	201 340,00
32	3086	170_I	MAZURSKA SZKOŁĄ ŻEGLARSTWA / / /	SPRAWNI ŻEGLARZE	Stowarzyszenie /	Ewidencja Stowarzyszeń Kultury Fizycznej Starosty Giżyckiego /	Giżycko /	warmińsko-mazurskie /	01-05-2011	31-12-2011	149 630,00	0,00	149 630,00

33	3142	400_I	POLSKI ZWIĄZEK ŻEGLARZY NIEPEŁNOSPRAWNYCH / / /	ŻAGLE BEZ BARIER WARSZTATY OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH	Stowarzyszenie /	WPIS DO EWIDENCJI STOWARZYSZEŃ KULTURY FIZYCZNEJ PROWADZNEJ PRZEZ STAROSTĘ GIŻYCKIEGO /	GIŻYCKO /	warmińsko- mazurskie /	01-05- 2011	31-12- 2011	146 840,00	0,00	146 840,00
34	3733	320_I	STOWARZYSZENIE ŻEGLARZY NIEPEŁNOSPRAWNYCH / / /	POSZUKIWANIE NOWYCH HORYZONTÓW	Stowarzyszenie /	KRS 260631 /	BYTOM /	śląskie /	01-05- 2011	30-11- 2011	34 368,33	0,00	34 368,33
35	3984	286_I	Stowarzyszenie Jesteśmy dla Rakowca / / /	Młoda integracja	Stowarzyszenie /	KRS 324200 /	Rakowiec /	pomorskie /	10-05- 2011	15-12- 2011	15 617,00	0,00	15 617,00
Suma:											3 570 408,57	1 191 859,72	4 762 268,29
											zł	zł	zł

Aneks 2 do załącznika nr 15

Rezerwa celowa budżetu państwa pn. Fundusz Inicjatyw Obywatelskich w 2008 r. Obszaru 1 - Zabezpieczenie społeczne

Działania 3 - Integracja i aktywizacja osób niepełnosprawnych

Lp.	Nr FIO	Nr umowy	Nazwa wnioskodawcy	Tytuł zadania	Nr KRS	Forma prawna	Miejscowość	Województwo	Kwota dotacji 2008
1	23	828	Stowarzyszenie Pisarzy Polskich Oddział we Wrocławiu	Dolnośląska Wszechnica Literacka „Integracja 2008”	0000121411	stow.	Wrocław	dolnośląskie	35 000,00 zł
2	28	94	Mazowieckie Stowarzyszenie Pracy dla Niepełnosprawnych „De Facto”	Ogólnopolski kiosk z prasą dostępną dla osób niewidomych i słabo widzących	0000247597	stow.	Płock	mazowieckie	47 144,00 zł
3	41	220	Stowarzyszenie Jeździeckie Osób Niepełnosprawnych HIPPOLAND	Pomóż mi koniku! – Program rehabilitacji i aktywizacji osób niepełnosprawnych poprzez hipoterapię	0000010376	stow.	Warszawa	mazowieckie	96 200,00 zł
4	50	805	Polskie Towarzystwo Stwardnienia Rozsianego Oddział w Radomiu	„Pomóż sobie” – warsztaty psychologiczne i nauka pływania z elementami rehabilitacji chorych na stwardnienie rozsiane.	0000031960	stow.	Radom	mazowieckie	20 740,00 zł
5	57	570	Stowarzyszenie „Purpurowe Serce „	III Integracyjny Piknik Rodzinny	0000177058	stow.	Lubliniec	śląskie	8 846,00 zł
6	75	677	Stowarzyszenie Solidarni „PLUS”	Krok dalej	0000169232	stow.	Wandzin	łódzkie	184 661,00 zł
7	80	142	Polski Związek Głuchych Oddział Podkarpacki w Rzeszowie	„Wyjście z Ciszy”	0000008298	stow.	Rzeszów	podkarpackie	152 080,00 zł
8	86	301	Stowarzyszenie Na Rzecz Dzieci Niepełnosprawnych i Ich Rodziców „Promyk Nadziei”	Niepełnosprawny turysta	0000218945	stow.	Borne Sulinowo	zachodniopomorskie	37 852,38 zł
9	117	750	Federacja Stowarzyszeń „Amazonki”	Zobacz mnie! To ja – Amazonka!	0000027259	stow.	Poznań	wielkopolskie	117 900,00 zł
10	119	483	Poznańskie Towarzystwo „Amazonki”	Wiem, że mogę, chcę i potrafię!	0000075164	stow.	Poznań	wielkopolskie	104 100,00 zł
11	142	575	Stowarzyszenie na Rzecz osób niepełnosprawnych "Otwarta dłoń"	Mieszkanie Treningowe szansą na samodzielność życiową osób z niepełnosprawnością intelektualną.	131467	stow.	Łaszczów	lubelskie	31 610,00 zł
12	157	344	Warszawski Oddział Terenowy Krajowego Towarzystwa Autyzmu	Jedno spojrzenie - dwa światy	0000055071	stow.	Warszawa	mazowieckie	32 090,00 zł
13	160	14	Fundacja „Dr Clown”	Pod znakiem czerwonego noska - terapeuci Dr Clowni skracają czas oczekiwania dzieci i młodzieży na rehabilitację fizyczną i psychologiczną - KONTYNUACJA	0000024181	fund.	Warszawa	mazowieckie	121 985,00 zł
14	191	503	Ursynowskie Stowarzyszenie Niepełnosprawnych	Razem do ludzi	0000286182	stow.	Warszawa	mazowieckie	18 000,00 zł
15	198	119	Klub Sportowy Niepełnosprawnych START	Organizacja i udział w integracyjnym rejsie morskim po Bałtyku	0000070166	stow.	Warszawa	mazowieckie	8 000,00 zł
16	210	561	Polska Federacja Pacjentów „Dialtransplant”	Życie z Życia Program integracji osób niepełnosprawnych poprzez edukację	0000281898	stow.	Warszawa	mazowieckie	54 048,60 zł
17	249	370	Polskie Towarzystwo Stwardnienia Rozsianego - Oddział Warszawski	Osobisty Asystent szansą na powrót do społeczeństwa dla chorego na SM	0000110888	stow.	Warszawa	mazowieckie	31 236,50 zł
18	263	92	Mazurska Szkoła Żeglarska Stowarzyszenie	Sprawni żeglarze	2/04 (Ewidencja Stowarzyszeń Kultury	stow.	Giżycko	warmińsko-mazurskie	136 080,00 zł

					Fizycznej Sta				
19	290	233	Klub Sportowy "PIEŃSKI"	Koń- Przyjaciół, Terapeuta, Nauczyciel	SP.VI.4141/2/10/04	stow.	Kopce	podlaskie	24 040,00 zł
20	333	686	Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Autyzmem ProFUTURO	Z Nami Pierwszy Krok	0000073708	stow.	Poznań	wielkopolskie	14 772,97 zł
21	396	719	Fundacja dla Dzieci Niepełnosprawnych „Nadzieja”	„Rehabilitacja NADZIEJĄ na lepszą przyszłość”	0000034670	fund.	Słupsk	pomorskie	84 495,14 zł
22	401	598	Stowarzyszenie im. O. Pio w Radomiu	Szansa Na Lepsze Jutro	0000197078	stow.	Radom	mazowieckie	78 000,00 zł
23	431	246	Stowarzyszenie Wspierania Niesłyszących - SWN	Centrum rozwoju osobowego osób niepełnosprawnych	0000041415	stow.	Przemysł	podkarpackie	36 850,00 zł
24	451	293	Stowarzyszenie Rodzin, Opiekunów i Przyjaciół Osób Psychiczenie Chorych „Wspólnota”	„Tacy sami”- nabywanie kompetencji społecznych przez osoby chore psychicznie poprzez uczestnictwo w sytuacjach społecznych.	0000114164	stow.	Poznań	wielkopolskie	45 000,00 zł
25	459	761	Towarzystwo Rozwoju Gminy Marianowo	Wsparcie dzieci niepełnosprawnych i ich rodzin z terenu Gminy Marianowo.	0000202761	stow.	Marianowo	zachodniopomorskie	55 365,63 zł
26	480	25	Fundacja Pomocy Dzieciom „Jaś i Małgosia”	„Różni, ale równi” - program aktywizacji i integracji osób niepełnosprawnych	0000127075	fund.	Łódź	łódzkie	124 275,00 zł
27	522	614	Polski Związek Głuchych Oddział Mazowiecki	Osoby Niesłyszące - Aktywizacja Społeczna	0000005726	stow.	Warszawa	mazowieckie	116 000,00 zł
28	546	668	Klub Sportowy Niepełnosprawnych „Start”	„Radość życia”	0000052787	stow.	Kalisz	wielkopolskie	26 500,00 zł
29	558	387	Elbląska Rada Konsultacyjna Osób Niepełnosprawnych (ERKON)	Zatrudnienie Wspomagane i Pośrednictwo Pracy dla Osób Niepełnosprawnych (ZWPP)	0000014250	stow.	Elbląg	warmińsko-mazurskie	140 055,00 zł
30	565	792	Fundacja im. Doktora Piotra Janaszka PODAJ DALEJ	Wolontariat Mobilny Szansą na Integrację i Aktywizację Osób Niepełnosprawnych	0000197058	fund.	Konin	wielkopolskie	95 000,00 zł
31	569	196	Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych AKSON	Walcz z niepełnosprawnością i izolacją w chorobie Parkinsona	0000176673	stow.	Bydgoszcz	kujawsko-pomorskie	20 000,00 zł
32	577	290	Stowarzyszenie Skrzydła - Centrum Terapii, Sztuki i Integracji	Teatr bez granic	0000178103	stow.	Kraków	małopolskie	39 430,00 zł
33	592	802	Caritas Archidiecezja Wrocławska	Komunikacja drogą elektroniczną - warsztaty dla osób ze znaczną niepełnosprawnością fizyczną i osób długotrwale bezrobotnych	0000219742	inny	Wrocław	dolnośląskie	25 000,00 zł
34	609	231	Fundacja na Rzecz Młodzieży Niepełnosprawnej im. Marii Grzegorzewskiej	Pomocnik – student w szkole integracyjnej	0000158713	fund.	Warszawa	mazowieckie	29 519,00 zł
35	631	319	Polskie Towarzystwo Stwardnieńia Rozsianego Oddział Gnieźnieński	"Mam SM - SM Nie Ma Mnie"	0000156150	stow.	Gniezno	wielkopolskie	45 000,00 zł
36	655	253	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom z Ukrytymi Niepełnosprawnościami im. Hansa Aspergera „NIE-GRZECZNE DZIECI”	"Mam przyjaciela!"	0000227911	stow.	Warszawa	mazowieckie	20 000,00 zł
37	671	472	Stowarzyszenie Pomocy Młodzieży i Dzieciom Autystycznym oraz Młodzieży i Dzieciom o pokrewnych Zaburzeniach "Wspólny Świat"	WSPÓLNY ŚWIAT- utworzenie przedszkola dla dzieci autystycznych z Białej Podlaskiej i okolic	0000275016	stow.	Biała Podlaska	lubelskie	140 000,00 zł
38	687	563	Stowarzyszenie Równych Szans	Od rehabilitacji do integracji i aktywizacji	0000097331	stow.	Żyrardów	mazowieckie	35 700,00 zł
39	691	114	Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym „Szansa” w Baczynie.	Wycieczka integracyjno-rehabilitacyjna osób niepełnosprawnych.	0000207365	stow.	Baczyna	lubuskie	22 500,00 zł

40	700	317	Stowarzyszenie Kobiet po Leczeniu Raka Piersi AMAZONKI w Zamościu	„Rak to Wielka Sztuka Życ od Nowa”	0000070766	stow.	zamojski	lubelskie	37 470,00 zł
41	718	425	Stowarzyszenie Rodziców i Opiekunów Dzieci Niepełnosprawnych "Dać Szansę"	„Małe Elfy”.	0000146813	stow.	Wadowice	małopolskie	81 850,00 zł
42	750	219	Stowarzyszenie „Niepełnosprawni dla Środowiska EKON”	Innowacyjne rozwiązania rynku pracy – Asystent Zatrudnienia Wspieranego Osoby Niepełnosprawnej	0000184702	stow.	Otrębusy	mazowieckie	250 000,00 zł
43	766	585	Lubelskie Stowarzyszenie Ochrony Zdrowia Psychicznego	Punkt Pomocy Osobom z Zaburzeniami Psychicznymi „INTEGRACJA”	0000035375	stow.	Lublin	lubelskie	42 504,80 zł
44	774	369	Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Lublinie	Aktywizacja społeczna osób niepełnosprawnych poprzez włączanie ich w różne formy zajęć prowadzone w Dziennym Centrum Aktywności.	0000008066	stow.	Lublin	lubelskie	17 800,00 zł
45	781	275	Zakład Doskonalenia Zawodowego w Płocku	Pozwólmy rozwijać się swoim umiejętnościom	0000025475	stow.	Płock	mazowieckie	82 340,00 zł
46	809	622	Ognisko Towarzystwa Krzewienia Kultury Fizycznej „Pegaz”	Przyjacielem być i przyjaciół mieć	0000132266	stow.	Częstochowa	śląskie	15 100,00 zł
47	846	338	Fundacja Pomocy Dzieciom Specjalnej Troski „Per Corda”	"Integracja i Rehabilitacja Szansą dla Wszystkich Uczniów"	0000140649	fund.	Łodygowice	śląskie	21 399,00 zł
48	850	282	Regionalne Stowarzyszenie na Rzecz Osób Autystycznych i Ich Rodzin z siedzibą w Rudzie Śląskiej	„Zrozumieć, wybaczyć, pomóc” Cykl szkoleń związanych z problematyką autyzmu	0000004562	stow.	Katowice	śląskie	35 590,00 zł
49	895	36	Małopolskie Towarzystwo Pomocy Dzieciom i Młodzieży z Cukrzycą	„Razem łatwiej”. Program integracyjno - szkoleniowy dla dzieci i młodzieży chorej na cukrzycę insulinozależną.	0000147991	stow.	Kraków	małopolskie	118 625,00 zł
50	905	795	Towarzystwo Pomocy Głuchoniewidomym	Rozmawiam dotykem – rehabilitacja podstawowa osób głuchoniewidomych	0000109895	stow.	Warszawa	mazowieckie	138 408,55 zł
51	925	163	Fundacja Wspólnota Nadziei	W kierunku przedsiębiorstwa społecznego – pilotażowy program aktywizacji zawodowej osób z autyzmem	0000115868	fund.	Kraków	małopolskie	150 000,00 zł
52	956	700	Polski Związek Głuchych/Oddział Łódzki	Poznajmy Język Głuchych	0000051170	stow.	Łódź	łódzkie	131 374,40 zł
53	1001	584	Koszalińskie Towarzystwo Społeczno – Kulturalne	V Europejski Festiwal Filmowy INTEGRACJA Ty i Ja	0000149223	stow.	Koszalin	zachodniopomorskie	114 170,00 zł
54	1019	764	Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Umysłowo	Dwa Teatry	0000086033	stow.	Kamienna Góra	dolnośląskie	51 979,00 zł
55	1027	678	Polski Związek Głuchych Specjalistyczny Ośrodek Diagnostyki i Rehabilitacji Dzieci i Młodzieży z Wadą Słuchu	Komunikacja językowa i świadomość społeczna drogą do wejścia osób niesłyszących na rynek pracy	0000094089	stow.	Wrocław	dolnośląskie	25 780,00 zł
56	1050	286	Centrum ds. Katastrof i Klęsk Żywiolowych Tratwa	„Wspólny język. Nauka języka migowego dla pracowników administracji państwowej – kurs nauczycielski drugiego stopnia”	0000200183	stow.	Wrocław	dolnośląskie	22 480,00 zł
57	1063	42	Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju i Integracji "Uśmiech"	Podajmy Sobie Ręce	0000118248	stow.	Dzierżoniów	dolnośląskie	23 300,00 zł
58	1065	177	Fundacja „Arka”	„Blżej Siebie” – aktywizacja i integracja osób z niepełnosprawnością intelektualną	0000054452	fund.	Śledziejowice 336	małopolskie	100 000,00 zł
59	1083	672	Towarzystwo Przyjaciół Sopotu	Sopot, ulica Sztuki	0000027909	stow.	Sopot	pomorskie	26 000,00 zł
60	1106	375	Stowarzyszenie Dzieci Niepełnosprawnych „Uśmiech”	Kruszyć bariery – zwyczajna sprawa	0000106429	stow.	Wałcz	zachodniopomorskie	22 634,20 zł

61	1122	452	Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Ostródzie.	Ośrodek Wsparcia dla Osób Niepełnosprawnych Intelktualnie jako element środowiskowego systemu pomocy osobom zależnym i ich rodzinom.	0000007981	stow.	Ostróda	warmińsko-mazurskie	77 066,60 zł
62	1160	247	Samopomocowa Grupa Rodzin i Przyjaciół Osób z Problemami Psychicznymi NIE JESTEŚ SAM	Program aktywizacji osób niepełnosprawnych psychicznie z Wrocławia.	0000038775	stow.	Wrocław	dolnośląskie	20 631,80 zł
63	1216	755	Gdańska Fundacja Dobroczynności	Być aktywnym ... – społeczna aktywizacja osób niepełnosprawnych w placówce dziennego wsparcia	00001000083	fund.	Gdańsk	pomorskie	70 000,00 zł
64	1235	537	Stowarzyszenie Abstynenckiego Klubu "Zyczliwych Serc"	"Zawsze razem" Reintegracja społeczna osób niepełnosprawnych uzależnionych od alkoholu jako zespół działań organizacyjnych, psychologiczno - terapeutycznych, szkoleniowo edukacyjnych i społecznych.	0000126689	stow.	Poddębice	łódzkie	65 456,00 zł
65	1247	330	Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych	Integracja osób niepełnosprawnych ze społeczeństwem poprzez działania artystyczne, sportowe i psychologiczne	0000057876	stow.	Lubliniec	śląskie	47 415,00 zł
66	1253	284	Dolnośląskie Stowarzyszenie Aktywnej Rehabilitacji "ART"	"Teatr jak Życie, Życie jak Teatr – porozumienie przez sztukę"	0000184090	stow.	Wrocław	dolnośląskie	65 100,00 zł
67	1254	393	Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych "Nasza Nadzieja"	Klub Przyjaciół "Nasza Nadzieja"	0000004746	stow.	Nowa Ruda	dolnośląskie	16 057,50 zł
68	1294	291	Towarzystwo Przyjaciół Niepełnosprawnych	„A R T E” - program aktywizacji społecznej osób przewlekle chorujących psychicznie poprzez sztukę	0000138499	stow.	Łódź	łódzkie	100 000,00 zł
69	1300	785	Stowarzyszenie Inicjatyw Społeczno-Gospodarczych im. Króla Zygmunta Augusta w Augustowie	Zdrowy to Zdolny do Miłości i Pracy	0000068220	stow.	Augustów	podlaskie	149 957,80 zł
70	1329	517	Fundacja Pomocna Ręka	Społeczna Aktywacja Osób Niepełnosprawnych	0000236087	fund.	Marki	mazowieckie	83 220,00 zł
71	1349	88	Stowarzyszenie Terapeutów	Naturalne Interwencje Adaptacyjne – przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu rodzin osób z autyzmem	0000180500	stow.	Warszawa	mazowieckie	227 644,00 zł
72	1355	74	Stowarzyszenie Kobiet Niepełnosprawnych „One.pl”	Dom Otwarty: Przestrzeń Interakcji	0000198902	stow.	Warszawa	mazowieckie	24 998,00 zł
73	1381	70	Rekreacyjny Klub Nieprzetartego Szlaku (RKNS)	Centrum Arteterapii i Aktywności Społecznej – tworzenie trwałych podstaw działalności Centrum oraz stworzenie bazy imprez artystycznych osób niepełnosprawnych.	Nr 12	stow.	Lublin	lubelskie	87 300,00 zł
74	1423	613	Stowarzyszenie Rodziców Osób Niepełnosprawnych i Osób Wspierających przy Warsztacie Terapii Zajęciowej w Olecku	Warsztaty i Zajęcia Rehabilitacyjne dla Osób Niepełnosprawnych	0000182142	stow.	Olecko	warmińsko-mazurskie	49 500,00 zł
75	1432	329	Zabrzańskie Towarzystwo Rodziców, Opiekunów i Przyjaciół Dzieci Specjalnej Troski	„Jesteśmy z Wami” - program przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych	0000004507	stow.	Zabrze	śląskie	110 193,00 zł
76	1440	332	Stowarzyszenie Przyjaciół Dzieci „Jesteśmy Razem”	Jesteśmy Razem - od diagnozy do terapii.	0000061644	stow.	Suwałki	podlaskie	19 800,00 zł
77	1443	523	Polskie Stowarzyszenie Terapii Behawioralnej	I Ogólnopolska Konferencja Nauczycieli Szkół	0000121447	stow.	Kraków	małopolskie	100 000,00 zł

				Specjalnych „Czas na dialog!”					
78	1456	76	Stowarzyszenie Pomocy na Rzecz Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej	Centrum Edukacji Nieformalnej dla Niepełnosprawnych "Akademia Nadziei"	0000048985	stow.	Świebodzice	dolnośląskie	62 840,00 zł
79	1480	67	Fundacja Hipoterapia – Na Rzecz Rehabilitacji Dzieci Niepełnosprawnych	Terapeutyczne i twórcze zajęcia dla dzieci niepełnosprawnych	0000043097	fund.	Kraków	małopolskie	40 730,00 zł
80	1486	838	Fundacja MARCUS	RAZEM RAŻNIEJ – program integracji i aktywizacji osób z niepełnosprawnością intelektualną	0000290907	fund.	Gdańsk	pomorskie	50 000,00 zł
81	1492	349	Katolickie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych i Ich Przyjaciół „Klika”	Klub Integracji Społecznej Osób Niepełnosprawnych „Klika”	0000236096	stow.	Kraków	małopolskie	54 400,00 zł
82	1540	462	Stowarzyszenie Inicjatyw Twórczych	„Miasto Mikołajów” -zajęcia arteterapeutyczne zakończone imprezą plenerową.	0000114619	stow.	Legnica	dolnośląskie	51 312,99 zł
83	1606	632	Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Stargardzie Szczecińskim	„Jesteśmy tacy sami”	0000010531	stow.	Stargard Szczeciński	zachodniopomorskie	122 080,00 zł
84	1608	68	Stowarzyszenie Edukacyjno – Artystyczne „Oto ja”	Oto my. Sprawni nie tylko artystycznie.	0000265247	stow.	Płock	mazowieckie	24 500,00 zł
85	1665	716	Stowarzyszenie Wprowadzać w Świat ul. Gombrowicza 37 38-700 Ustrzyki Dolne	III Bieszczadzki Dzień Osób Niepełnosprawnych „Słońce świeci dla wszystkich”	0000173575	stow.	Ustrzyki Dolne	podkarpackie	8 830,00 zł
86	1676	355	Polski Związek Niewidomych Okręg Wielkopolski	Rehabilitacja to Aktywacja	0000074145	stow.	Poznań	wielkopolskie	54 711,00 zł
87	1736	800	Stowarzyszenie przy Zespole Kształcenia Specjalnego nr 1	Chcę mówić i być rozumianym - wspomaganie rozwoju umiejętności komunikacyjnych uczniów z niepełnosprawnością intelektualną i ruchową.	0000200558	stow.	Gorzów Wlkp.	lubuskie	10 527,00 zł
88	1784	289	Stowarzyszenie Przyjaciół Niewidomych i Słabowidzących	„Razem w Kinie 2008” - cykl integracyjnych pokazów filmowych dla dorosłych osób niepełnosprawnych	0000016394	stow.	Poznań	wielkopolskie	17 010,00 zł
89	1831	279	Stowarzyszenie Centrum Informacji Społecznej CIS w Przemyślu	Punkt Wsparcia dla Osób Niepełnosprawnych	0000034952	stow.	Przemyśl	podkarpackie	9 340,00 zł
90	1880	527	Stowarzyszenie Społeczności Lokalnej "Pomoc Osobom Niepełnosprawnym"	Rewalidacja i Usprawnianie Ruchowe"	000009563	stow.	Rumia	pomorskie	27 470,00 zł
91	1884	706	Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym – Koło w Mielcu	„Szukasz pomocy – jest blisko. Program aktywnej integracji osób niepełnosprawnych na terenie Powiatu Mieckiego.”	0000232950	stow.	Mielec	podkarpackie	27 663,00 zł
92	1897	804	Stowarzyszenie „Nasz Dom”	Pełnosprawny teatr	0000267647	stow.	Skwierzyna	lubuskie	32 300,00 zł
93	1921	152	Stowarzyszenie Rodzin i Przyjaciół Osób z Upośledzeniem Umysłowym „Chata z pomysłami”	Dialog przez sztukę – nowy cykl aktywności artystyczno-terapeutycznych w Pracowni Działań Twórczych w Aninie	0000152594	stow.	Warszawa	mazowieckie	25 000,00 zł
94	1932	636	Fundacja Przystań Nadziei	Łamiemy bariery, obalamy mity – powrót do aktywnego życia z cienia schizofrenii.	0000254130	fund.	Bydgoszcz	kujawsko-pomorskie	67 302,00 zł
95	1957	120	Zakład Opiekuńczo-Lecznicy dla Dzieci imienia Jana Pawła II prowadzony przez Zgromadzenie Sióstr Maryi Niepokalanej	„Wzajemne zaufanie buduje”	02-00281 – Rejestr Zakładów Opieki Zdrowotnej	inny	Jaszkotle	dolnośląskie	13 520,90 zł
Suma:								5 977 757,76 zł	

Aneks 3 do załącznika nr 15

PO FIO 2009

Priorytet III - Integracja i aktywizacja społeczna. Zabezpieczenie społeczne

Obszar 8 - Integracja i aktywizacja osób niepełnosprawnych

L.p.	Nr FIO	Nr umowy	Nazwa wnioskodawcy	Tytuł zadania	Nr KRS	Forma prawna	Miejscowość	Województwo	Kwota dotacji 2009	Kwota dotacji 2010	Kwota dotacji - łącznie
1	36	441_I	Związek Byłych Żołnierzy Zawodowych i Oficerów Rezerwy Wojska Polskiego	OPIEKA SPECJALNA (PALIATYWNA) W SZCZEGÓLNOŚCI NAD SAMOTNYMI I OBŁOŻNIE CHORYMI EMERYTAMI I RENCYSTAMI WOJSKOWYMI ORAZ CZŁONKAMI ICH RODZIN W TYM KOMBATANTAMI I INWALIDAMI WOJENNYMI W DOMU CHOREGO.	0000141267	stow.	WARSZAWA	MAZOWIECKIE	150 000,00		150 000,00
2	43	156_I	KOSZALIŃSKIE TOWARZYSTWO SPOŁECZNO - KULTURALNE	VI EUROPEJSKI FESTIWAL FILMOWY INTEGRACJA TY I JA	0000149223	stow.	KOSZALIN	ZACHODNIOPOMORSKIE	199 000,00		199 000,00
3	127	153_II	TOWARZYSTWO ROZWOJU GMINY MARIANOWO	KLUB TERAPEUTYCZNY - WSPARCIE DZIECI NIEPEŁNOSPRAWNYCH I ICH RODZIN Z TERENU GMINY MARIANOWO, CHOCIWEL I STARA DĄBROWA	202761	stow.	MARIANOWO	ZACHODNIOPOMORSKIE	58 792,00	90 507,00	149 299,00
4	214	57_I	STOWARZYSZENIE NA RZECZ WSPOMAGANIA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH I ICH OTOCZENIA "RAZEM"	"NAUCZ MNIE SAMODZIELNOŚCI"	0000311733	stow.	RYBNIK	ŚLĄSKIE	32 100,00		32 100,00
5	275	665_II	STOWARZYSZENIE NA RZECZ DZIECI ZE ZŁOŻONĄ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ "POTRAFIĘ WIĘCEJ"	ŚWIETLICA TERAPEUTYCZNA „SPOTKAJMY SIĘ”.	0000241411	stow.	POZNAŃ	WIELKOPOLSKIE	14 050,00	20 110,00	34 160,00

6	417	851_I	POLSKI ZWIĄZEK NIEWIDOMYCH OKRĘG PODKARPACKI	WARSZTATY MUZYCZNE DLA NIEWIDOMYCH I SŁABOWIDZĄCYCH DZIECI I MŁODZIEŻY ORAZ DOROSŁYCH OKNEM I NADZIEJĄ DO ZAISTNIENIA W CODZIENNYM ŻYCIU	000003 7306	stow.	RZESZÓW	PODKARPACKIE	35 325,00		35 325,00
7	474	327_I	FUNDACJA POMOCY DZIECIOM	NOWE METODY, NOWE MOŻLIWOŚCI	100243	fund.	ŻYWIEC	ŚLĄSKIE	69 158,00		69 158,00
8	688	160_I	POLSKIE TOWARZYSTWO STWARDNIENIA ROZSIANEGO, ODDZIAŁ W ŁODZI	"SZANSA NA LEPSZE JUTRO"	000004 9771	stow.	ŁÓDŹ	ŁÓDZKIE	88 150,00		88 150,00
9	749	174_II	STOWARZYSZENIE WSPIERANIA NIESŁYSZĄCYCH – SWN	„CENTRUM ROZWOJU OSOBOWEGO OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH”	41415	stow.	PRZEMYŚL	PODKARPACKIE	33 435,00	77 950,00	111 385,00
10	918	107_II	ZIELONOGÓRSKIE TOWARZYSTWO HIPOTERAPEUTYCZNE	MIEĆ SZANSE	80455	stow.	ZIELONA GÓRA	LUBUSKIE	61 496,00	123 200,00	184 696,00
11	972	240_I	STOWARZYSZENIE DZIAŁAJĄCE NA RZECZ OSÓB CHORYCH PSYCHICZNIE I ICH RODZIN HOMINI Z SIEDZIBĄ W RYBNIKU	MUREM PODZIELENI-SZTUKA W TRZECH AKTACH	000000 3093	stow.	RYBNIK	ŚLĄSKIE	10 114,00		10 114,00
12	1180	614_I	FUNDACJA POMOCY DZIECIOM Z CHOROBAŁĄ NOWOTWOROWĄ	WSPARCIE DLA DZIECI I MŁODZIEŻY Z CHOROBAŁĄ NOWOTWOROWĄ ORAZ ICH RODZIN	000007 9660	fund.	WARSZAWA	MAZOWIECKIE	30 857,00		30 857,00
13	1217	245_I	POLSKA FUNDACJA POMOCY DZIECIOM NIEDOSŁYSZĄCYM ECHO	PRZEKROCZYĆ ŚWIAT CISZY - WSPARCIE DZIECI I MŁODZIEŻY NIEDOSŁYSZĄCEJ - REALIZACJA W OŚRODKU WSPARCIA PFPDN „ECHO”.	000017 4905	fund.	WARSZAWA	MAZOWIECKIE	65 532,00		65 532,00
14	1278	248_I	TOWARZYSTWO WSPIERANIA INICJATYW SPOŁECZNYCH ALPI	MIASTO INTEGRACJI-TWORZYMY WSPÓLNIE	309413	stow.	Białystok	PODLASKIE	36 000,00		36 000,00
15	1290	69_I	STOWARZYSZENIE „RAZEM W PRZYSZŁOŚĆ ”	AKTYWIZACJA DZIECI I MŁODZIEŻY NIEPEŁNOSPRAWNEJ Z TERENU GMINY BRZOSTEK POPRZEZ SPOTKANIA I WARSZTATY INTEGRACYJNE PN „WSZYSCY MAMY RÓWNE SZANSE”-	000032 3819	stow.	BRZOSTEK	PODKARPACKIE	35 520,00		35 520,00
16	1334	77_II	TOWARZYSTWO WYKORZYSTANIA WÓD TERMALNYCH I WALORÓW NATURALNYCH ZIEMI CZESZEWSKIEJ	OŚRODEK HIPOTERAPII I REHABILITACJI KONNEJ W CZESZEWIE	67804	stow.	CZESZEWO	WIELKOPOLSKIE	120 000,00	150 000,00	270 000,00

17	1336	45_I	MAZURSKA SZKOŁA ŻEGLARSTWA	SPRAWNI ŻEGLARZE	2/04	stow.	GIŻYCKO	WARMIŃSKO-MAZURSKIE	149 850,00		149 850,00
18	1393	479_I	FUNDACJA POMOCY EDUKACYJNO-TERAPEUTYCZNEJ DLA NIEPEŁNOSPRAWNYCH SCOLAR	POLUBIĆ ADHD! PROGRAM EDUKACYJNO – TERAPEUTYCZNY SPRZYJAJĄCY RADZENIU SOBIE Z NADPOBUDLIWOŚCIĄ PSYCHORUCHOWĄ	213131	fund.	WARSZAWA	MAZOWIECKIE	139 595,00		139 595,00
19	1498	221_I	POLSKI ZWIĄZEK NIEWIDOMYCH OKRĘG KUJAWSKO-POMORSKI W BYDGOSZCZY	NIEWIDOMI BLIŻEJ ŚWIATA	0000060750	stow.	bydgoszcz	KUJAWSKO-POMORSKIE	83 220,00		83 220,00
20	1539	105_I	REGIONALNA FUNDACJA POMOCY NIEWIDOMYM	PRZECIWDZIAŁANIE WYKLUCZENIU SPOŁECZNEMU DZIECI NIEWIDOMYCH I NIEDOWIDZĄCYCH ZE SPRZEŻONĄ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ W WIEKU DO 7 LAT I ICH RODZIN Z TERENU WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO	18926	fund.	CHORZÓW	ŚLĄSKIE	300 000,00		300 000,00
21	1560	455_I	FUNDACJA „POMÓŻMY DZIECIOM NIEPEŁNOSPRAWNYM”	RÓWNIEŻ PRZED NAMI ŚWIAT STOI OTWOREM	246171	fund.	KAMIEŃ KRAJEŃSKI	KUJAWSKO-POMORSKIE	28 422,00		28 422,00
22	1641	190_I	"BLIŻEJ SIEBIE"	SAMI SOBIE	309919	fund.	BIAŁOBRZEGI	MAZOWIECKIE	39 500,00		39 500,00
23	1647	345_I	TARNOWSKA FUNDACJA DOBROŚĄSIEDZKIEJ WSPÓŁPRACY	V MIĘDZYNARODOWA SPARTAKIADA MŁODZIEŻY NIEPEŁNOSPRAWNEJ EUROPA BEZ BARIER. TARNÓW 2009	0000038458	fund.	TARNÓW	małopolskie	39 960,00		39 960,00
24	1767	578_I	STOWARZYSZENIE WSPIERANIA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH "POMOCNA DŁOŃ"	PODAJ MI SWOJĄ DŁOŃ I BĄDŹ PRZYJACIELEM		stow.	CZĘSTOCHOWA	ŚLĄSKIE	31 860,00		31 860,00
25	1781	47_I	POLSKI ZWIĄZEK ŻEGLARZY NIEPEŁNOSPRAWNYCH GIŻYCKO	„ŻAGLE BEZ BARIER” WARSZTATY OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH	2/03	stow.	GIŻYCKO	WARMIŃSKO-MAZURSKIE	148 740,00		148 740,00
26	1783	579_I	STOWARZYSZENIE NA RZECZ DZIECI I MŁODZIEŻY NIEPEŁNOSPRAWNEJ "RAZEM"	MASZ MOŻLIWOŚCI, MASZ W SOBIE COŚ, RAZEM TO ODNAJDZIEMY	0000274845	stow.	PIEKOSZÓW	ŚWIĘTOKRZYSKIE	35 972,00		35 972,00
27	1873	470_II	STOWARZYSZENIE TERAPEUTÓW	ŚWIETLICA INTEGRACYJNA DLA DZIECI Z AUTYZMEM	0000180500	stow.	WARSZAWA	mazowieckie	150 412,00	149 521,00	299 933,00

28	1875	227_I	SAMODZIELNE KOŁO TERENOWE NR 102 SPOŁECZNEGO TOWARZYSTWA OŚWIATOWEGO	TO WARTO WIEDZIEĆ WYRÓWNYWANIE SZANS OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH POPRZEZ PODNIESIENIE KWALIFIKACJI NAUCZYCIELI DO PRACY Z OSOBAMI NIEPEŁNOSPRAWNYMI	12875	stow.	WARSZAWA	MAZOWIECKIE	140 599,00		140 599,00
29	1915	151_I	FUNDACJA POMOCY DZIECIOM "JAŚ I MAŁGOSIA"	"RÓŻNI, ALE RÓWNI" - PROGRAM AKTYWIZACJI I INTEGRACJI OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH EDYCJA II	127075	fund.	ŁÓDŹ	ŁÓDZKIE	128 960,00		128 960,00
30	2386	269_II	POLSKIE STOWARZYSZENIE NA RZECZ OSÓB Z UPOŚLEDZENIEM UMYSŁOWYM KOŁO W ELBLĄGU	„PRZYSZEDŁEM - ANIMACYJNY KLUB TERAPEUTYCZNY (AKT) DLA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH INTELEKTUALNIE I ICH RODZIN”	218552	stow.	ELBLĄG	WARMIŃSKO- MAZURSKIE	36 532,00	70 861,00	107 393,00
31	2487	392_I	STOWARZYSZENIE POMOCY DZIECIOM NIEPEŁNOSPRAWNYM "KROK ZA KROKIEM" W ZAMOŚCIU	„AKTYWNY OBÓZ WYPOCZYNKOWY DLA DZIECI I MŁODZIEŻY NIEPEŁNOSPRAWNEJ Z ZAMOJSZCZYŻNY”	57364	stow.	ZAMOŚĆ	LUBELSKIE	145 704,00		145 704,00
32	2491	354_I	FUNDACJA ŚWIAT DZIECIOM	WYKORZYSTAJ SZANSĘ - RATUJ!	000016 6322	fund.	KRAKÓW	MAŁOPOLSKIE	273 500,00		273 500,00
33	2563	276_I	STOWARZYSZENIE RODZICÓW I OPIEKUNÓW DZIECI NIEPEŁNOSPRAWNYCH "NASZE DZIECI"	AKTYWNE NIEPEŁNOSPRAWNE DZIECI Z GMINY RYGLICE	000030 2686	stow.	ZALASOWA	MAŁOPOLSKIE	47 278,00		47 278,00
34	2838	171_I	FUNDACJA „SZKOŁA BEZ BARIER „ NA RZECZ EDUKACJI DZIECI I MŁODZIEŻY ZE SPRZĘŻONYMI NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI	"ŻYCIE BEZ BARIER" - TRZY KIERUNKI DZIAŁAŃ NA RZECZ WSPARCIA NIEPEŁNOSPRAWNYCH UCZNIÓW ORAZ ICH RODZIN	33153	fund.	Kraków	MAŁOPOLSKIE	110 058,00		110 058,00
35	2939	197_I	FUNDACJA AUDIODESKRYPCJA	DRZWI DO KULTURY. AUDIODESKRYPCJA SZANSĄ NA ZWIĘKSZENIE DOSTĘPU OSÓB NIEWIDOMYCH I SŁABOWIDZĄCYCH DO SZTUK WIZUALNYCH.	325337	fund.	BIAŁYSTOK	podlaskie	38 950,00		38 950,00
36	2985	396_I	FUNDACJA AKTYWNOŚCI ZAWODOWEJ	AKTYWNI MIMO NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	314083	fund.	GDAŃSK	POMORSKIE	39 682,00		39 682,00
Suma:									3 148 323,00 zł	682 149,00 zł	3 830 472,00 zł

Aneks 4 do załącznika nr 15

PO FIO 2010

Priorytet III - Integracja i aktywizacja społeczna. Zabezpieczenie społeczne

Obszar 8 - Integracja i aktywizacja osób niepełnosprawnych

Lp.	Nr wniosku	Nr umowy	Nazwa Wnioskodawcy	Tytuł zadania	Forma prawna	Nr rejestru	Miasto	Województwo	Dotacja na rok 2010	Dotacja na rok 2011	Dotacja łącznie
1	49	77	Stowarzyszenie Amicus	Naszych działań taka racja-aktywność i integracja.	stow.	163423	Tychowo	zachodniopomorskie	49 000,00		49 000,00
2	61	6	STOWARZYSZENIE ZIEMI OŚWIĘCIMSKIEJ NA RZECZ DZIECI NIEPEŁNOSPRAWNYCH	Prowadzenie integracyjnej terapii zajęciowej i rehabilitacji zdrowotnej	stow.	169839	OŚWIĘCIM	małopolskie	58 720,00	83 815,00	142 535,00
3	64	90	Polski Związek Głuchych Oddział Lubuski w Zielonej Górze	Aktywni w ciszy	stow.	219648	Zielona Góra	lubuskie	134 998,00		134 998,00
4	94	197	Polskie Stowarzyszenie Na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Iławie	Centrum Wspierania Aktywności Osób Niepełnosprawnych	stow.	340480	Iława	warmińsko-mazurskie	41 073,65	67 934,48	109 008,13
5	238	85	Polski Związek Niewidomych Okręg Kujawsko-Pomorski	Wszyscy Razem	stow.	60750	Bydgoszcz	kujawsko-pomorskie	91 800,00		91 800,00
6	469	234	Fundacja Pomocy Młodzieży im. Jana Pawła II WZRASTANIE	Nowa przestrzeń świata dla osób niepełnosprawnych	fund.	65901	Kańczuga	podkarpackie	94 585,20		94 585,20
7	685	215	STOWARZYSZENIE NA RZECZ INTEGRACJI I USAMODZIELNIANIA "DOM W GŁOGOWIE"	AKADEMIA HARMONIJNEJ INTEGRACJI. RAZEM W XXI WIEK. SPOŁECZNA INTEGRACJA NIEPEŁNOSPRAWNYCH ZACZYNA SIĘ OD RODZINY.	stow.	59983	Głogów	dolnośląskie	103 115,00	158 340,00	261 455,00
8	1248	585	TARNOWSKA FUNDACJA DOBROŚĄSIEDZKIEJ WSPÓŁPRACY	MIĘDZYNARODOWY FESTIWAL SZTUKI MŁODZIEŻY NIEPEŁNOSPRAWNEJ EUROPA BEZ BARIER TARNÓW 2010	fund.	38458	TARNÓW	małopolskie	39 970,00		39 970,00

9	1270	177	Stowarzyszenie Przyjaciół Teatru Arka	JESTEŚ MY CZYLI REHABILITACJA I INTEGRACJA SPOŁECZNA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH POPRZEC SZTUKĘ W WYMIARZE WIELOKULTUROWYM I MIĘDZYKULTUROWYM	stow.	13034 9	Wrocław	dolnośląskie	128 100,00	170 900,00	299 000,00
10	1365	92	Stowarzyszenie Pomocy Osobom z Zespołem Aspergera "ASPI"	PRZEGLĄDAM SIĘ W TWOICH OCZACH	stow.	33525 8	BYDGOSZCZ	kujawsko-pomorskie	29 190,00	117 837,00	147 027,00
11	1502	569	Fundacja „Pomocna Dłoń”	"I ty możesz żyć lepiej"	fund.	28116 3	Boguszów- Gorce	dolnośląskie	60 000,00	182 435,00	242 435,00
12	1619	571	Fundacja Teatrotterapia Lubelska	Manifestacja obecności osób niepełnosprawnych w kulturze i sztuce	fund.	31686 8	Lublin	lubelskie	80 000,00		80 000,00
13	1638	53	POLSKA FUNDACJA POMOCY DZIECIOM NIEDOSŁYSZĄCYM ECHO	Poznaj tajemniczy świat dźwięku - wsparcie dzieci i młodzieży niedosłyszącej w Ośrodku Wsparcia PFPDN ECHO	fund.	17490 5	Warszawa	mazowieckie	56 562,00		56 562,00
14	1898	93	FUNDACJA POMOCY EDUKACYJNO-TERAPEUTYCZNEJ DLA NIEPEŁNOSPRAWNYCH SCOLAR	POLUBIĆ ADHD! - Program edukacyjno-terapeutyczny sprzyjający radzeniu sobie z nadpobudliwością psychoruchową	fund.	21313 1	WARSZAWA	mazowieckie	149 996,00		149 996,00
15	1932	51	Polskie Towarzystwo Stwardnienia Rozsianego RG	SyMfonia Serc	stow.	83356	Warszawa	mazowieckie	99 900,00		99 900,00
16	2102	281	Stowarzyszenie Pomocna Dłoń	Żyjemy obok siebie	stow.	11549 2	Pakość	kujawsko-pomorskie	35 590,00		35 590,00
17	2609	81	Polski Związek Głuchych Oddział Kielce	Integracja kreatywna - świadomość, działanie, rozwój.	stow.	42962	Kielce	świętokrzyskie	63 550,00		63 550,00
18	2614	82	STOWARZYSZENIE POMOCY DZIECIOM Z UKRYTYMI NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI IM. HANSA ASPERGERA "NIE-GRZECZNE DZIECI"	MANIERY (NIE) Z TEJ ZIEMI !	stow.	22791 1	Warszawa	mazowieckie	39 680,00	47 420,00	87 100,00
19	2745	221	Koszalińskie Towarzystwo Społeczno - Kulturalne	VII Europejski Festiwal Filmowy Integracja Ty i Ja	stow.	14922 3	Koszalin	zachodniopomorskie	221 674,00		221 674,00

20	3281	192	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom i Dorosłym z Niepełnosprawnością Intelktualną OLIGO	Mama, tata, koń i ja - zajęcia hipoterapii i aktywnej integracji	stow.	19600 3	Włocławek	kujawsko-pomorskie	29 962,53	56 027,53	85 990,06
21	3408	89	Stowarzyszenie Na Rzecz Wspomagania Rozwoju Dzieci i Młodzieży Titum	Krok za kroczkiem do celu	stow.	16283 7	RZESZÓW	podkarpackie	44 900,00	83 880,00	128 780,00
22	3623	193	PODLASKIE STOWARZYSZENIE POMOCY DZIECIOM Z PORAŻENIEM MÓZGOWYM "JASNY CEL"	"Zdążyć z pomocą" - kompleksowe wsparcie, umożliwienie edukacji i rehabilitacji dzieciom z porażeniem mózgowym oraz z innymi zaburzeniami funkcji ruchowych wywołanych uszkodzeniem ośrodkowego układu nerwowego.	stow.	168	BIAŁYSTOK	podlaskie	60 559,00	89 441,00	150 000,00
Suma:									1 712 925,38 zł	1 058 030,01 zł	2 770 955,39 zł

Szczegółowa informacja dotycząca likwidacji barier funkcjonalnych przez instytucje publiczne³⁹⁶

- **Ministerstwo Finansów** prowadziło w ub.r. prace związane z dostosowywaniem do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynku, w ramach bieżących prac remontowych i inwestycyjnych. Wiele działań przystosowujących nieruchomość położoną w Warszawie przy ul. Świętokrzyskiej 12 do potrzeb osób niepełnosprawnych, Ministerstwo Finansów prowadziło w latach wcześniejszych. Budynek posiada podjazdy umożliwiające dostęp osób poruszających się na wózkach inwalidzkich. Korytarze w budynku pozbawione są progów a zainstalowane windy umożliwiają wjazd osób poruszających się na wózkach inwalidzkich. Zamontowano poręcze na schodach wejściowych do budynków A1 oraz A2 oraz dodatkowe poręcze na biegach klatek schodowych wewnątrz budynku. Łącznie wyremontowano ponad 95% powierzchni posadzek ciągów komunikacyjnych znajdujących się w budynku Ministerstwa. W budynku znajduje się również toaleta dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych. Ponadto przed budynkiem Ministerstwa na parkingu od ul. Czackiego w Warszawie, wyznaczone są dwa miejsca dla pojazdów osób niepełnosprawnych. W 2011 roku wykonano remont nawierzchni chodnika przed wejściem głównym, poprzez likwidację niskiego stopnia przed drzwiami wejścia głównego i przed schodami, oraz remont podestu i schodów wejściowych do budynku od strony ul. Traugutta wraz z wykonaniem pochylni wjazdowej na podest dla wózków. Dokonano również wymiany drzwi wejściowych do gmachu Ministerstwa od strony ul. Świętokrzyskiej, na drzwi pozwalające na swobodny przejazd wózka inwalidzkiego. Ponadto zakupiono meble biurowe, posiadające deklarację producenta o zgodności z Polskimi Normami lub innymi przepisami dotyczącymi wymogów, które obowiązują w zakresie dopuszczenia wyrobu do obrotu rynkowego, odpowiadające wymogom przeciwpożarowym oraz spełniające warunki BHP, określone w stosownych przepisach³⁹⁷. Osobom z innym stopniem niepełnosprawności niż ruchowa zapewniono swobodne wykonywanie czynności roboczych w wygodnej dla nich pozycji, poprzez umieszczenie obsługiwanych urządzeń w optymalnym dla nich zasięgu bądź - na wniosek pracownika - zakup fotela rehabilitacyjnego, oraz dopasowanie niektórych wymiarów stanowiska pracy do wymiarów ciała użytkownika, np. poprzez regulację wysokości siedziska. W przypadku zatrudnienia osób na wózkach inwalidzkich, stanowisko pracy zostanie odpowiednio dopasowane do rodzaju niepełnosprawności.
- **Ministerstwo Gospodarki** dokłada starań w celu podniesienia walorów funkcjonalnych administrowanych obiektów ukierunkowanych na sukcesywną poprawę dostępu osób niepełnosprawnych, między innymi poprzez:
 - zainstalowanie na zewnątrz budynków sygnalizacji przywoławczych (m.in. dzwonek, instalacji domofonowych), co umożliwia udzielenie pomocy przez pracowników MG osobie niepełnosprawnej, która miałaby problemy z wejściem do budynków,
 - usytuowanie w siedzibie głównej Ministerstwa przy Pl. Trzech Krzyży 3/5 w Warszawie na poziomie parteru w strefie swobodnego dostępu pomieszczeń ogólnodostępnych dla interesantów (m.in. stanowisko podawcze kancelaryjne, recepcje, sale konferencyjne),

³⁹⁶ Informacja dotyczy okresu 2011 lub 2008-2011.

³⁹⁷ Np. w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 1 grudnia 1998 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy na stanowiskach wyposażonych w monitory ekranowe (Dz. U. Nr 148, poz. 973).

- zamontowanie dodatkowych balustrad, poręczy, podjazdów zewnętrznych (m.in. w siedzibie głównej wykonano podjazdy poprawiające swobodny wjazd dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich od strony ul. Wspólnej oraz na dziedzińcu wewnętrznym),
- zapewnienie dostępu do wszystkich kondygnacji budynków za pomocą urządzeń dźwignicowych (wind),
- zamontowanie systemów komunikacji głosowej w windach,
- umieszczenie oznakowań graficznych ułatwiających znalezienie właściwych pomieszczeń przez osoby niepełnosprawne poruszające się wewnątrz budynków (m.in. czytelne oznakowanie toalet, wind, punktów informacyjnych, recepcji),
- ułatwienie dostępu oraz dostosowywanie toalet dla potrzeb osób niepełnosprawnych (w siedzibie głównej znajdują się dwie toalety przystosowane dla osób niepełnosprawnych, zlokalizowane przy salach konferencyjnych i wejściu głównym do obiektu),
- wyznaczenie, odpowiedniej dla aktualnych potrzeb osób niepełnosprawnych, ilości stanowisk parkingowych,
- usuwanie zauważonych bądź zgłoszonych przeszkód i niedogodności w poruszaniu się osób niepełnosprawnych stwarzanych przez meble i wyposażenie (np. przemeblowania pokoi biurowych).

Mając na względzie zasadność likwidacji utrudnień i barier architektonicznych w dostępności do obiektów publicznych dla interesantów i pracowników o różnych stopniach niepełnosprawności, w 2011 r. na zlecenie Ministerstwa Gospodarki został opracowany przez *Fundację Integracja* audyt architektoniczny budynków Ministerstwa Gospodarki przy Pl. Trzech Krzyży 3/5 i ul. Żurawiej 4a w Warszawie. Zawarte w przedmiotowym audycie wnioski i propozycje posłużą do przygotowywania i realizowania dalszych działań ukierunkowanych na, stosownie do potrzeb niepełnosprawnych pracowników resortu oraz osób niepełnosprawnych odwiedzających budynki Ministerstwa, poprawianie dostępu do obiektów Ministerstwa oraz usuwanie barier architektonicznych.

Jednocześnie należy podkreślić, że planowana (w oparciu o posiadany *wstępny projekt przystosowania wejść do obiektów dla osób niepełnosprawnych*) modernizacja wejścia do siedziby głównej Ministerstwa powinna być realizowana w powiązaniu z rozwiązaniami architektonicznymi przygotowywanymi przez Urząd Miasta Stołecznego Warszawy, które zostaną zawarte w sporządzanych planach przebudowy Placu Trzech Krzyży.

- W budynkach **Ministerstwa Zdrowia** są zapewnione odpowiedniej szerokości wejścia przez bramy i furty, wykonane pochylnie wjazdowe przy wejściach do budynków oraz zapewniona jest komunikacja wewnątrz budynku i obsługa niepełnosprawnych interesantów (zabezpieczone w elektryczne wózki schodowe). Ze względu na zabytkowy charakter budynków przy ul. Miodowej 15 i ul. Długiej 38/40 nie ma możliwości pełnego przystosowania tych obiektów dla potrzeb osób niepełnosprawnych (brak możliwości zamontowania wind).
- **W Ministerstwie Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej:**
 - wszystkie budynki Ministerstwa („A”, „B”, „C”) mają odpowiednią szerokość drzwi wejściowych. W budynku „A” zamontowana jest platforma przyschodowa, a przy budynku „B” zbudowana jest pochylnia. Umożliwia to poruszanie się na wózku osobom niepełnosprawnym z dysfunkcją narządu ruchu;
 - szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych jest odpowiednia, brak jest różnic w poziomie podłóg, umożliwia to komunikację wewnątrz budynków;
 - w budynku „C”, brak jest dźwigu dostosowanego do potrzeb osób niepełnosprawnych;
 - obecnie w budynkach „B” i „C” Ministerstwa, brak jest toalet przystosowanych dla osób niepełnosprawnych.

Podjęte prace likwidujące bariery funkcjonalne (np. architektoniczne) dla osób niepełnosprawnych:

- w roku 2009 w budynku „B” jeden z dźwigów przystosowano do potrzeb osób niepełnosprawnych poruszających się na wózku. W kabinie dźwigu poza komunikatami głosowymi, zamontowana jest kasetka wezwań zapisana w języku Braille’a - umożliwia to korzystanie z dźwigu osobom z dysfunkcją wzrokową;
- w roku 2010 w budynku „A” dostosowano jedną z toalet dla osób niepełnosprawnych z dysfunkcją narządu ruchu;
- w roku 2011 w budynku „A” jeden z dźwigów przystosowano do potrzeb osób niepełnosprawnych poruszających się na wózku. W kabinie dźwigu poza komunikatami głosowymi, zamontowana jest kasetka wezwań zapisana w języku Braille’a - umożliwia to korzystanie z dźwigu osobom z dysfunkcją wzrokową.

Całkowicie dostępny dla osób niepełnosprawnych jest budynek „A” Ministerstwa Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej.³⁹⁸

Nie ma technicznej możliwości, ze względu na złożoną konstrukcję budowlaną, dostosowania ogólnodostępnej części budynku „C” do potrzeb osób niepełnosprawnych.

- **Ministerstwo Środowiska** w 2011 roku w większym stopniu dostosowano do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępne części budynku w Warszawie przy ul. Wawelskiej 52/54. Wprowadzono następujące nowe usprawnienia:

- zainstalowano trzy nowe windy przystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych,
- w holu wejściowym gmachu Ministerstwa przestrzeń manewrowa jest na tyle duża, że zapewnia swobodne manewrowanie wózkiem nie następcząc kłopotów. Na granicy strefy wejściowej i biurowej zainstalowane są specjalnie otwierane drzwi umożliwiające swobodny przejazd wózkiem inwalidzkim między strefami.

W wyniku przeprowadzonych prac gmach Ministerstwa Środowiska jest dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych.

- **Ministerstwo Spraw Zagranicznych.** Wszystkie zrealizowane w 2011 roku inwestycje budowlane spełniają wymogi zapewniające samodzielne funkcjonowanie osób niepełnosprawnych tj.: poruszających się przy użyciu wózka inwalidzkiego, z dysfunkcją wzroku, z dysfunkcją słuchu lub mowy. W latach 2008 – 2011 w toku modernizacji obiektów służby zagranicznej RP realizowano w możliwym zakresie przedsięwzięcia zapewniające dostęp do publicznych części urzędów (obsługa interesantów konsularnych) osobom poruszającym się przy użyciu wózka inwalidzkiego. W rezultacie, uwzględniając również przedsięwzięcia zrealizowane w latach poprzednich, w obiektach służby zlokalizowanych poza granicami RP odnotowano następujący stan w wymiarze statystycznym:

Działania zrealizowane i planowane w zakresie dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych* części budynków urzędów placówek w celu zapewnienia:		% obiektów spełniających wymogi	Plan an rok 2012 i dalsze- uwagi
		1.	2.
1	Odpowiednich szerokości bram i furtek,	100%	W latach 2012-2013 planowane jest przeprowadzenie szczegółowej analizy technicznych możliwości wprowadzenia stosownych rozwiązań i ich kosztów w
2	Pochylni przy wejściach (tam gdzie konieczne)	70%	
3	Platform przyschodowych i podnośników	40%	

³⁹⁸ W 2012 r. w budynku „B”, planowana jest modernizacja pomieszczenia na toaletę dla osób niepełnosprawnych z dysfunkcją narządu ruchu. Po zrealizowaniu zadania dostosowującego wyznaczone pomieszczenie w budynku „B” na toaletę dla osób niepełnosprawnych z dysfunkcją ruchową, budynek „B” będzie całkowicie dostępny dla osób niepełnosprawnych.

	uchylnych		objektach własnych i tam gdzie to będzie możliwe, ich realizacji.
4	Odpowiednich szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych	50%	
5	Braku schodów, progów i różnic w poziomie podłóg wewnątrz budynku	50%	
6	Antypoślizgowych powierzchnie podłóg	10%	
7	Wind z odpowiednim dostępem	10%	
8	Dostosowania toalet	10%	Nie są planowane specjalne rozwiązania w tym zakresie. We wszystkich obiektach zapewniona jest natomiast pomoc osób trzecich
9	Szczególnych rozwiązań obsługi osób z niepełnosprawnością:		
	A. wzroku	0%	
	B. słuchu	0%	
	C. umysłową	0%	

Szczególnym problemem na drodze do osiągnięcia stanu pełnej dostępności dla osób niepełnosprawnych do publicznych części urzędów jest fakt, że ponad 70% zasobu nieruchomości dyplomatycznych i konsularnych poza granicami RP stanowią obiekty wybudowane przed rokiem 1945, posiadające trwałe, strukturalne ograniczenia budowlane. W praktyce oznacza to konieczność opracowywania, dla każdego z nich odrębnie indywidualnych rozwiązań, a w przypadku stwierdzenia braku technicznych możliwości ich realizacji, pozostanie przy dotychczas stosowanych środkach polegających na stałej obecności osób trzecich, gotowych do udzielenia potrzebującym stosownej pomocy.³⁹⁹

Podobnie jak w przypadku obiektów zlokalizowanych za granicą przeszkodą w likwidacji wszelkich barier architektonicznych jest okres budowy obiektów i związane z tym parametry techniczne oraz ograniczenia wynikające z zabytkowego charakteru budynków. Opracowany w 2010 r. projekt przebudowy wejścia głównego do gmachu MSZ uwzględniający dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych nie uzyskał akceptacji Stołecznego Konserwatora Zabytków.

399

Działania zrealizowane i planowane w zakresie dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych* części budynków MSZ w celu zapewnienia:		MSZ użytkuje w kraju 8 obiektów własnych	Uwagi	Plan an rok 2012 i dalsze- uwagi
1.	Obiekty całkowicie dostępne dla osób niepełnosprawnych	2		W latach 2012-2013 planowane jest przeprowadzenie szczegółowej analizy technicznych możliwości wprowadzenia stosownych rozwiązań i ich kosztów w obiektach własnych i tam gdzie to będzie możliwe, ich realizacji.
2.	Obiekty częściowo dostępne dla osób niepełnosprawnych	5	Opracowano programy modernizacji wejść do budynków al. Szucha 23 uwzględniające wymogi jw.	
3.	Obiekty całkowicie niedostępne dla osób niepełnosprawnych	1	Brak technicznych możliwości wykonania adaptacji w pozostałych obiektach	
4.	Dostosowanie toalet	1	Brak technicznych możliwości wykonania adaptacji w pozostałych obiektach	
5.	Szczególnych rozwiązań obsługi osób z niepełnosprawnością:			
	A. wzroku	0		Nie są planowane specjalne rozwiązania w tym zakresie. We wszystkich obiektach zapewniona jest natomiast pomoc osób trzecich
	B. słuchu	0		
	C. umysłową	0		

- W b. Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Ministerstwie Spraw Wewnętrznych w roku 2011 zrealizowano na rzecz osób niepełnosprawnych następujące działania:

- W ramach niwelowania barier architektonicznych i komunikacyjnych w obiektach Ministerstwa wprowadzono szereg rozwiązań umożliwiających dostęp do nich osobom niepełnosprawnym. Obiekt przy ul. Batorego 5 jest całkowicie dostępny dla osób niepełnosprawnych. Zarówno dostęp do budynku jak i szerokość ciągów komunikacyjnych oraz drzwi wewnętrznych dostosowane są do potrzeb osób poruszających się na wózkach inwalidzkich. Budynek wyposażony jest w windy ułatwiające poruszanie się osobom niepełnosprawnym, a znajdująca się w parterze budynku łazienka dostosowana jest do ich potrzeb.

W części budynku przy ul. Rakowieckiej 2a, w którym mieści się Biuro Przepustek i Punkt Przyjęć Interesantów, w celu zapewnienia obsługi interesantów, w szczególności z dysfunkcją narządu ruchu zostały zamontowane stosowne windy.

W budynku przy ul. Domaniewskiej 36/38 szerokość ciągów komunikacyjnych i drzwi wewnętrznych dostosowana jest do potrzeb osób poruszających się na wózkach inwalidzkich oraz zainstalowane są windy. Brakuje natomiast łazienki dostosowanej do potrzeb osób poruszających się na wózkach inwalidzkich. W bieżącym roku kalendarzowym planowana jest modernizacja budynku w celu przystosowania obiektu dla osób niepełnosprawnych. Natomiast budynek usytuowany przy ul. Pawińskiego 17/21 jest częściowo dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych – zamontowane są windy, zaś łazienka na parterze dostosowana do potrzeb osób poruszających się na wózkach inwalidzkich.

W latach 2008 – 2011 w szpoc, dla których organem tworzącym jest Minister Spraw Wewnętrznych, ze środków pochodzących z budżetu państwa zostały przeprowadzone liczne inwestycje mające na celu zwiększenie dostępności do świadczeń opieki zdrowotnej oraz poprawę warunków pobytu w szpoc dla osób niepełnosprawnych, w szczególności poprzez przeprowadzenie inwestycji w następujących obszarach:

Lp. P	Obszar	Powiększanie otworów wejściowych i montowanie nowych drzwi, dostosowywanie wielkości pomieszczeń do wymagań umożliwiających swobodne przemieszczanie się osób niepełnosprawnych; wykonywanie posadzek z płytek budowlanych wraz z barierkami ochronnymi, wymiana drzwi wejściowych do budynków i montowanie przysiółków z wypustem podłogowym, odpowiedniej szerokości, również ścieki, mocowanie uchwytów w kabinach natryskowych, z systemem kurtyn powietrznych, remonty schodów zewnętrznych, pomieszczeń w specjalistyczne	Liczba szpoc
1. m i m o	Ułatwienie dostępu do budynków szpoc sanitarno-higienicznych	Wykonywanie barier architektonicznych i poprzez eliminowanie różnic podłogowych na podłogę i odpowiednich uchwytów, przysiółkach oraz budowanie nowych pomieszczeń sanitarno-higienicznych, które w pełni spełniają potrzeby osób niepełnosprawnych.	13 18
2. r z e p	Dostosowywanie ciągów komunikacyjnych	Wykonywanie barier architektonicznych i poprzez eliminowanie różnic podłogowych na podłogę i odpowiednich uchwytów, przysiółkach oraz budowanie nowych pomieszczeń sanitarno-higienicznych, które w pełni spełniają potrzeby osób niepełnosprawnych.	15
3. r o w a d z	Zapewnienie komunikacji pomiędzy piętrami budynku	Wymiana dźwigów windowych w już istniejących szybach i budowa nowych szybów wewnątrz lub na zewnątrz budynku, które dostosowane są do potrzeb osób niepełnosprawnych (wewnętrzne uchwyty przyścienne, bezpośrednia łączność z osobami nadzorującymi pracę windy, zastosowanie odpowiednich rozwiązań dla osób niewidomych)	11
4. a n a	Dostosowywanie pomieszczeń	Wymiana drzwi do pomieszczeń przeznaczonych dla pacjentów o odpowiedniej szerokości, stosowanie odpowiednich wykładzin antypoślizgowych, przebudowa pomieszczeń w celu zwiększania powierzchni użytkowej	14

inwestycji w obszarze infrastruktury szpoc celem dostosowania do potrzeb osób

niepełnosprawnych wciąż istnieje konieczność kontynuowania działań w tym zakresie.

Większość samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej planuje w kolejnych latach przeprowadzenie inwestycji mających na celu poprawę istniejącej infrastruktury do potrzeb osób niepełnosprawnych, zarówno ze środków pochodzących z budżetu państwa, jak i przy własnym wkładzie finansowym. Stopień w jakim przystosowane są one do potrzeb osób niepełnosprawnych można określić jako średni. Tylko dwa z nich w pełni odpowiadają warunkom, jakie należy spełnić w celu realizacji wymagań osób niepełnosprawnych.

- **Ministerstwo Skarbu Państwa** podejmuje działania skutkujące ograniczeniem barier w funkcjonowaniu osób niepełnosprawnych, w szczególności w zakresie nieograniczonego dostępu oraz swobodnej komunikacji wewnątrz budynku. W miarę posiadanych środków finansowych od lat realizowane były w Ministerstwie inwestycje ukierunkowane przede wszystkim na podniesienie funkcjonalności nieruchomości z uwzględnieniem zwiększonych wymagań w zakresie dostosowania ich do potrzeb osób niepełnosprawnych, m.in.:
 - w celu umożliwienia osobom poruszającym się na wózkach inwalidzkich dostępu do budynku a także na poziom na którym mieszczą się dźwigi osobowe w 2007 i 2009 r. zakupiono transportery schodowe a w 2011 r. wymieniono 2 pary drzwi wejściowych do budynku na automatyczne (rozsuwane).
 - w 2008 r. dla potrzeb osób niepełnosprawnych ruchowo przystosowano jedną toaletę.
 - w 2009 r. dla potrzeb osób z dysfunkcją narządu wzroku i słuchu dostosowano kabiny dźwigów osobowych, poprzez zaopatrzenie ich w przyciski z alfabetem Brailła oraz głośnomówiący system informujący.
 - w 2009 r. w celu zwiększenia świadomości na temat ograniczeń i potrzeb jakie wynikają z różnych rodzajów niepełnosprawności, a tym samym wskazania, jak należy się zachować w codziennych kontaktach z tymi osobami i jak służyć im skuteczną pomocą rozpowszechniono wśród pracowników Ministerstwa Skarbu Państwa publikację „Praktyczny poradnik savoir-vivre wobec osób niepełnosprawnych”.

Ponadto należy nadmienić, że główne wejście do budynku wyposażone jest w podjazd dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich, a przy wejściu do budynku zainstalowany jest system sygnalizacji dźwiękowej wraz z systemem monitoringu wizyjnego, pozwalający na natychmiastową reakcję ze strony właściwych służb ochrony w celu udzielenia niezbędnej pomocy osobom niepełnosprawnym w dostępie do budynku. W budynku zainstalowane są bramki typu „VIP” umożliwiające wjazd na hol główny Ministerstwa. Większość ciągów komunikacyjnych oraz otworów drzwiowych w budynku jest przystosowana do swobodnej komunikacji osób niepełnosprawnych ruchowo. Powierzchnie podłóg w większości ciągów komunikacyjnych i w pokojach wyłożone zostały wykładziną antypoślizgową. Istniejące ograniczenia w ciągach komunikacyjnych w postaci wydzielonych stref ppoż. wynikają z bezwzględnie obowiązujących przepisów dotyczących ochrony przeciwpożarowej budynków użyteczności publicznej.

- Ograniczenia dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków **Ministerstwa Sportu i Turystyki** wynikały przede wszystkim z faktu, że Ministerstwo nie jest właścicielem zajmowanych nieruchomości (umowa najmu zawarta do listopada 2012 r. i marca 2013 r.) oraz z faktu, że zajmowane przez Ministerstwo pomieszczenia biurowe znajdują się w budynkach objętych nadzorem konserwatora zabytków. Ministerstwo Sportu i Turystyki mieści się w dwóch,

bezpośrednio zlokalizowanych nieruchomościach przy ulicy Senatorskiej 12 i 14 w Warszawie. Pomieszczenia wykorzystywane przez Ministerstwo przy ulicy Senatorskiej 14 są częściowo dostępne dla osób niepełnosprawnych. Ministerstwo dysponuje pochylniami mobilnymi, które są dostawiane w przypadku odwiedzin przez osoby niepełnosprawne. Ponadto Ministerstwo zapewnia obsługę fizyczną w przypadku odwiedzin przez osoby niepełnosprawne. Budynek przy ulicy Senatorskiej 12 poza wejściem jest już dostosowany dla potrzeb osób niepełnosprawnych. Znajduje się w nim winda umożliwiająca łatwe przemieszczanie się pomiędzy poszczególnymi kondygnacjami.

Na poszczególnych kondygnacjach (tj. I i II piętro) usunięte są bariery architektoniczne co pozwala na swobodną komunikację wewnątrz budynku (odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych, brak schodów, antypoślizgowa powierzchnia podłóg, częściowo dostosowane toalety). Na wyposażeniu ww. budynku są mobilne pochylnie montowane w przypadku zaistnienia konieczności ich użycia oraz zapewniona jest pomoc fizyczna w przypadku odwiedzin przez osoby niepełnosprawne.

- **Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.** Budynek Ministerstwa przy ul. Wspólnej 30 dostosowany jest do potrzeb osób niepełnosprawnych poprzez zapewnienie odpowiedniej szerokości ciągów komunikacyjnych, odpowiedniej szerokości drzwi, brak progów na ciągach komunikacyjnych i do pomieszczeń biurowych, wyłożenie na ciągach wykładziny antypoślizgowej, dostosowanie toalet; zamontowanie platformy przychodowej przy schodach wewnętrznych, prowadzących z holu głównego na korytarze parteru oraz przed wejściem do budynku Ministerstwa od ul. Żurawiej.

Na terenie parkingu od ul. Żurawiej oraz na podjeździe od ul. Wspólnej wydzielone i oznakowane jest miejsce postojowe dla pojazdu osoby niepełnosprawnej. Jedynym możliwym utrudnieniem dla osób niepełnosprawnych jest zainstalowany w 2011 r. podział korytarzy drzwiami z samozamykaczami, które wymagane są przepisami przeciwpożarowymi. W celu uczynienia obsługi klienta bardziej dostępnym dla osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności, w obiekcie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi funkcjonuje biuro obsługi interesantów, którego zadaniem jest pomoc wszystkim osobom z zewnątrz w sprawnym załatwieniu zgłaszanych spraw.

- **Kancelaria Prezesa Rady Ministrów** systematycznie usuwa bariery architektoniczne, aby umożliwić osobom niepełnosprawnym samodzielne dotarcie do pomieszczeń w gmachu KPRM (pomieszczenia biurowe, sale konferencyjne, szkoleniowe, biblioteka, bufet) oraz do pozostałych budynków i pomieszczeń Kancelarii. W 2009 roku została wykonana przez Fundację „Integra” *„Koncepcja zapewnienia dostępności gmachu KPRM dla osób z niepełnosprawnością”*, której zalecenia są wdrażane przy kolejnych realizacjach.

W latach ubiegłych przeprowadzono następujące prace w budynku KPRM przy Al. Ujazdowskich 1/3 w Warszawie:

- dostosowano do potrzeb osób niepełnosprawnych szerokość głównych drzwi wejściowych do gmachu oraz drzwi wewnętrznych w ogólnodostępnych ciągach komunikacyjnych,
- przebudowano istniejący dźwig towarowy na osobowy z możliwością przewozu osób niepełnosprawnych w łączniku skrzydła A i C, wraz z dostosowaniem przedsionka wejścia G dla potrzeb osób niepełnosprawnych i kompletnym montażem składanej platformy przyściennej,
- wykonano podjazdy dla osób niepełnosprawnych do wejścia głównego w skrzydle A,

- przystosowano dla osób niepełnosprawnych dwie toalety na parterze przy głównej klatce schodowej,
- zamontowano podnośnik pionowy przy wejściu głównym oraz składaną platformę przyścienną przy wejściu do stołówki w skrzydle B.

W roku 2011 na zlecenie KPRM opracowano dokumentację projektową pn. „Dostosowywanie schodów zewnętrznych skrzydła D gmachu KPRM dla osób niepełnosprawnych” dla budynku przy Al. Ujazdowskich 1/3 w Warszawie, w ramach zadania inwestycyjnego zatytułowanego: „Dostosowywanie dla osób niepełnosprawnych gmachu KPRM”. Uzyskano pozwolenie na budowę, w planie inwestycji na rok 2012 przewidziane zostały środki na prace budowlano-montażowe. Budynek przy Al. Ujazdowskich 1/3 w Warszawie jest niemal całkowicie dostępny dla osób niepełnosprawnych, także dla osób z dysfunkcją narządu ruchu – poruszających się na wózkach inwalidzkich. Dostosowania wymagają jedynie dwie kondygnacje w najstarszej części skrzydła B, położone na nieco wyższym poziomie niż wyjścia z dźwigów osobowych. Niedostępne dla osób niepełnosprawnych pozostają dwa budynki w kompleksie obiektów KPRM. Pierwszym z nich jest budynek przy Al. Ujazdowskich 5, obecnie w całości użytkowany przez Rządowe Centrum Bezpieczeństwa. Drugim obiektem jest budynek przy Al. Szucha 14, dla którego na rok 2012 przewidziano środki na prace projektowe w ramach zadania „Przebudowa pomieszczeń i instalacji w budynku wraz z dostosowaniem obiektu dla osób niepełnosprawnych”. W budynku tym znajduje się biuro podawcze KPRM, odbywają się też przyjęcia interesantów. Pragnę jednocześnie podkreślić, że z uwagi na zabytkowy charakter gmachu działania zmierzające do dostosowania gmachu dla osób niepełnosprawnych prowadzone są za zgodą Stołecznego Konserwatora Zabytków. Likwidowanie barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych będzie kontynuowane równoległe z planowaną przebudową kompleksu gmachów KPRM.

- **W Ministerstwie Rozwoju Regionalnego** zostały podjęte w ub.r. działania w zakresie dostosowania budynku do potrzeb osób niepełnosprawnych:
 - wykonano podjazdy dla osób niepełnosprawnych umożliwiające wejście do budynku od ul. Wspólnej i ul. Żurawiej,
 - zamontowano platformy przyschodowe dla osób niepełnosprawnych przy wejściu do budynku MRR od strony ul. Żurawiej oraz wyjściu ewakuacyjnym z sali konferencyjnej usytuowanej na parterze,
 - wykonano łazienki dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych zlokalizowane w holu przy wejściu do budynku od ul. Wspólnej i ul. Żurawiej.

W 2012 roku planowana jest: przebudowa pionów sanitarnych z dostosowaniem jednego z pionów do potrzeb osób niepełnosprawnych oraz opracowanie dokumentacji projektowej dotyczącej wymiany 3 dźwigów osobowych z dostosowaniem co najmniej jednego z nich do potrzeb osób niepełnosprawnych. Opracowywane są także plany projektów inwestycyjnych i prac remontowych w kolejnych latach, uwzględniające konieczność stworzenia osobom niepełnosprawnym odpowiednich warunków pracy lub pobytu na terenie budynku przy ul. Wspólnej 2/4.

- **Ministerstwo Sprawiedliwości.** Wszystkie nowo budowane obiekty są zgodne z przepisami ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane⁴⁰⁰ oraz wymaganiami określonymi w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny

⁴⁰⁰ Dz.U. z 2010 r. Nr 243, poz. 1623, z późn.zm.

odpowiadać budynki i ich usytuowanie⁴⁰¹. We wszystkich nowych pawilonach penitencjarnych przewidziane są miejsca dla zakwaterowania osób niepełnosprawnych, a wszystkie budowane nowe obiekty pozbawione są barier architektonicznych. Jednocześnie w miarę zgłaszanych potrzeb i możliwości finansowych likwidowane są bariery architektoniczne w istniejących już obiektach.

- Dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków **Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej**.

W 2011 roku kontynuowano rozpoczęte w 2010 roku roboty budowlane polegające na przebudowie pomieszczeń: piwnicy, parteru i antresoli zlokalizowanych w budynku A przy ul. Nowogrodzkiej 1/3/5. Zakres robót obejmuje m.in. wykonanie nowego wejścia dostosowanego dla osób niepełnosprawnych i likwidację dotychczasowych barier architektonicznych (np. zniwelowanie progów, różnic w poziomach, itp.). Przebudowa umożliwi swobodny dostęp osobom niepełnosprawnym do budynku i zapewni łatwą komunikację w jego wnętrzu.

W ramach tych robót w 2011 roku, na poziomie I piętra, wyposażono salę konferencyjną 107 w windę umożliwiającą wjazd wózkiem inwalidzkim, a na holu przed ww. salą wykonano nową łazienkę przystosowaną dla osób niepełnosprawnych.

W 2011 roku kontynuowano rozpoczętą w 2010 roku przebudowę i dostosowanie dla potrzeb osób niepełnosprawnych i przepisów ppoż. budynku przy ul. Limanowskiego 23 w Warszawie. W 2011 roku wykonano:

- ✘ 2 windy osobowe dostosowane dla potrzeb osób niepełnosprawnych wyposażone m. in. w: szerokie wejścia, głosowy system powiadamiający o wybranym piętrze, oznakowanie umożliwiające użytkowanie przez osoby niewidome i słabowidzące;
- ✘ 2 nowe sanitariaty dostosowane dla potrzeb osób niepełnosprawnych;
- ✘ Automatyczne drzwi wejściowe do obiektu ułatwiające dostęp osobom niepełnosprawnym.

Ponadto zniwelowano bariery architektoniczne dotychczas utrudniające dojazd do obiektu osobą korzystającym z wózków inwalidzkich.

W chwili obecnej trwają dalsze roboty budowlane, w ramach których zostanie wykonana rampa dla osób niepełnosprawnych w części wykorzystywanej przez Główną Bibliotekę Pracy i Zabezpieczenia Społecznego. Planowany termin realizacji robót – czerwiec 2012 roku.

Podczas planowania wydatków w zakresie robót budowlanych obowiązkowo uwzględniana jest likwidacja istniejących barier architektonicznych utrudniających niepełnosprawnym dostęp i korzystanie z obiektów. W związku z powyższym Ministerstwo stworzyło wieloletni plan wydatków inwestycyjnych i remontowych na lata 2009-2013, w którym zawiera się również harmonogram prac w zakresie dostosowania obiektów do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Poniżej przedstawiono zakres dostosowania budynków wykorzystywanych przez MPiPS dla osób niepełnosprawnych, według stanu na 31 grudnia 2011 roku:

Nowogrodzka 1/3/5 (budynek w trwałym zarządzie MPiPS):

Budynek przy ul. Nowogrodzkiej 1/3/5 jest częściowo dostosowany dla potrzeb osób niepełnosprawnych.

Głównym problemem jest dostęp z zewnątrz do budynku dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich. Dostęp do budynku odbywa się od strony wewnętrznego podwórka z konieczną asystą pracownika ochrony.

⁴⁰¹ Dz.U. z 2002 r. N4r 75, poz.690, z późn. zm.

Wewnątrz zapewniona jest odpowiednia szerokość ciągów komunikacyjnych umożliwiające poruszanie się osobom na wózku inwalidzkim, a także drzwi wewnętrzne o odpowiedniej szerokości. W budynku znajdują się cztery windy umożliwiające wjazd osobie na wózku inwalidzkim oraz łazienki dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Nowogrodzka 11 (pomieszczenia wynajmowane przez MPiPS):

Budynek przy ul. Nowogrodzkiej 11 jest dostępny i dostosowany dla potrzeb osób niepełnosprawnych. Wewnątrz zapewniona jest odpowiednia szerokość ciągów komunikacyjnych umożliwiające poruszanie się osobom na wózku inwalidzkim, a także drzwi wewnętrzne o odpowiedniej szerokości. W budynku znajdują się dwie windy umożliwiające wjazd osobie na wózku inwalidzkim oraz łazienki dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Tamka 1 (budynek w trwałym zarządzie MPiPS):

Budynek przy ul. Tamka 1 jest niedostosowany dla potrzeb osób niepełnosprawnych. Z uwagi na konstrukcję budynku utrudnione jest poruszanie się w nim osób niepełnosprawnych. W budynku brak jest windy umożliwiającej wjazd osobie na wózku inwalidzkim. Ponadto część ciągów komunikacyjnych i drzwi wewnętrznych ma nieodpowiednią szerokość, co uniemożliwia poruszanie się na wózku. Budynek posiada rampę o odpowiednim nachyleniu umożliwiającą wjazd osobie na wózku, ale prowadzi ona jedynie do recepcji i sali konferencyjnej na parterze.

Tamka 3 (pomieszczenia wynajmowane przez MPiPS):

Budynek przy ul. Tamka 3 jest dostępny i dostosowany dla potrzeb osób niepełnosprawnych. Wewnątrz zapewniona jest odpowiednia szerokość ciągów komunikacyjnych umożliwiające poruszanie się osobom na wózku inwalidzkim, a także drzwi wewnętrzne o odpowiedniej szerokości. W budynku znajdują się dwie windy umożliwiające wjazd osobie na wózku inwalidzkim oraz łazienka dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Bracka 4 (budynek w trwałym zarządzie MPiPS):

Budynek przy ul. Brackiej 4 jest niedostosowany dla potrzeb osób niepełnosprawnych. Z uwagi na konstrukcję budynku utrudnione jest poruszanie się w nim osób niepełnosprawnych. W budynku brak jest windy umożliwiającej wjazd osobie na wózku inwalidzkim oraz łazienki dostosowanej do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Żurawia 4a (pomieszczenia użytkowane przez MPiPS - budynek w trwałym zarządzie Ministerstwa Gospodarki):

Budynek przy ul. Żurawiej 4a jest częściowo dostosowany dla potrzeb osób niepełnosprawnych. Głównym problemem jest brak łazienki dostosowanej dla osób niepełnosprawnych. Wewnątrz zapewniona jest odpowiednia szerokość ciągów komunikacyjnych, umożliwiające poruszanie się osobom na wózku inwalidzkim, a także drzwi wewnętrzne o odpowiedniej szerokości. W budynku znajdują się dwie windy umożliwiające wjazd osobie na wózku inwalidzkim.

Limanowskiego 23 (budynek w trwałym zarządzie MPiPS):

Budynek przy ul. Limanowskiego 23 jest dostępny i dostosowany dla potrzeb osób niepełnosprawnych. Wewnątrz zapewniona jest odpowiednia szerokość ciągów komunikacyjnych umożliwiające poruszanie się osobom na wózku inwalidzkim, a także drzwi wewnętrzne o odpowiedniej szerokości. W budynku znajdują się dwie windy umożliwiające wjazd osobie na wózku inwalidzkim oraz łazienki dostosowane do potrzeb osób poruszających się na wózkach.

• **Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego**⁴⁰² w 2011 r. prowadziło jedynie remonty pomieszczeń biurowych o charakterze konserwacyjnym, które nie miały wpływu na zmianę funkcjonalności ciągów komunikacyjnych, pomieszczeń sanitarnych oraz wejść w budynkach.⁴⁰³ Ministerstwo nie opracowało planu dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynku Ministerstwa w perspektywie najbliższych kilku lat, gdyż praktycznie nie jest możliwe poważne ingerowanie w zabytkową strukturę budynków. Z uwagi na to, iż jest to budynek zabytkowy występują w nim liczne bariery architektoniczne uniemożliwiające samodzielne przemieszczanie się osób poruszających się na wózkach inwalidzkich zarówno w między kondygnacjami jak i w poziomie poszczególnych kondygnacji (zabytkowe klatki schodowe i liczne schody pomiędzy różnymi poziomami podłóg, zbyt wąskie drzwi wejściowe). Jednak zawsze przy projektowaniu prac remontowo – inwestycyjnych projektanci badają możliwość uwzględniania w nich potrzeb osób niepełnosprawnych.

Natomiast konsekwentnie dofinansowywane są projekty dotyczące rozwoju infrastruktury kultury, także pod kątem potrzeb osób niepełnosprawnych realizowane w ramach priorytetu pn. „Infrastruktura kultury” (obecna nazwa). Wśród aplikacji dotyczących remontów, rozbudowy oraz budowy nowych obiektów znaleźć można także te związane z dostosowaniem pomieszczeń, aby mogli z nich swobodnie korzystać osoby z niepełnosprawnościami. Poniżej tabela z przedmiotowymi wnioskami dofinansowanymi ww. priorytecie:

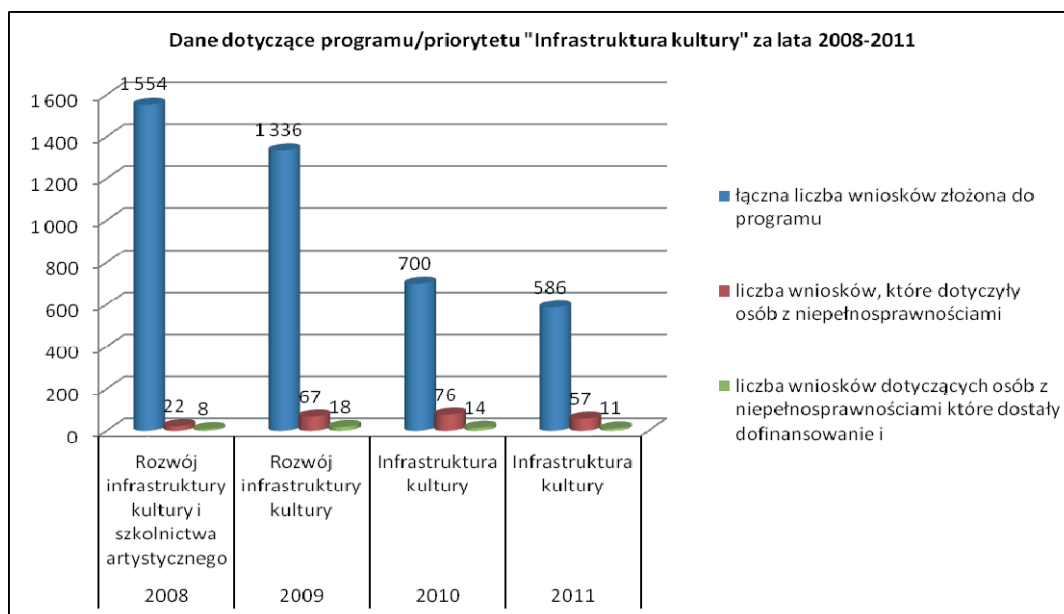
nazwa wnioskodawcy	nazwa zadania	zakres prac związanych z przystosowaniem budynku do potrzeb osób z niepełno sprawnościami	dotacja
Muzeum K. I. Gałczyńskiego w Praniu	Remont i modernizacja budynku gospodarczego Muzeum Michała Kajki	W wyniku modernizacji budynku gospodarczego zostanie utworzona sala wystawowa, pomieszczenie magazynowe, łazienki dla osób niepełnosprawnych.	130 000 zł
Gmina Strzegom	Remont, przebudowa i rozbudowa SCK- etap II - zakończenie	W parterze będzie zbudowane wejście główne dostępne dla niepełnosprawnych, hol wejściowy, szatnia, kasa biletowa i toaleta dla niepełnosprawnych.	200 000 zł
Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy im. Antoniego Małeckiego Instytucja Kultury w Obornikach	Kompleksowa modernizacja i wyposażenie Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy im. Antoniego Małeckiego w Obornikach	W ramach projektu przewiduje się kompleksową modernizację polegającą na przebudowie hollu głównego na cele wystawiennicze, przebudowie wejścia głównego oraz sanitariatów z uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych (budowa pochylni dla wózków inwalidzkich oraz sanitariatów spełniających najwyższe standardy dotyczące tego typu inwestycji.	61 714 zł

⁴⁰² Podjęte w tym zakresie w 2011 r. działania, podobnie jak w roku 2010, związane są głównie z kilkoma aspektami: usuwania barier funkcjonalnych, usług oferowanych osobom niepełnosprawnym, współpracy z organizacjami działającymi na rzecz niepełnosprawnych, zatrudniania osób z orzeczeniem niepełnosprawności. Informacje dotyczą większości instytucji państwowych i współprowadzonych przez Ministra. Generalnie należy uznać, że instytucje podległe Ministrowi są pod względem funkcjonalnym, na miarę możliwości, w większości dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych. W części obiektów (dotyczy to zwłaszcza obiektów o charakterze zabytkowym), całkowita likwidacja barier jest bardzo trudna lub niemożliwa, ze względu na wymogi konserwatorskie, ewentualnie związane z tym bardzo wysokie koszty. Zgłaszane przez instytucje potrzeby w tym zakresie są w miarę możliwości uwzględniane w planach wydatków inwestycyjnych i stopniowo realizowane, a podejmowane inwestycje, związane z modernizacją obiektów, realizowane w oparciu o coraz nowocześniejsze technologie, realizowane są z uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych. Przykładowo obecnie zabytkowy gmach „Zachęty”, dostępny dla osób niepełnosprawnych, jest przystosowywany na nowo, z rzeczywistym uwzględnieniem ich potrzeb. Obecnie trwa remont dwóch przygotowywanych do otwarcia w 2013 roku oddziałów: Muzeum im. Emeryka Hutten – Czapskiego i Spichlerza. Także i tu planowane są rozwiązania uwzględniające potrzeby osób niepełnosprawnych

⁴⁰³ W 2013 r. Ministerstwo planuje przystosować jedną toaletę na parterze dla potrzeb osób niepełnosprawnych. Wykonanie pomieszczenia higieniczno-sanitarnego będzie możliwe, po uzyskaniu środków na ten cel.

Gmina Miechów	„Remont obiektu infrastruktury kulturalnej budynku Miechowskiego Domu Kultury w Miechowie - etap II”	W ramach zadania zostaną wykonane następujące roboty: a) roboty budowlane: remont wiatrołapu i hallu głównego, remont pomieszczeń parteru, remont i przebudowa łazienek, remont schodów zewnętrznych, przebudowa pochylni dla niepełnosprawnych, remont dojść i dojazdów.	300 000 zł
PAŃSTWOWA SZKOŁA MUZYCZNA I STOPNIA W KOLBUSZOWEJ	Zakończenie modernizacji budynku dydaktycznego Państwowej Szkoły Muzycznej I stopnia w Kolbuszowej	Zadanie obejmuje swym zakresem : montaż urządzenia do pionowego transportu osób niepełnosprawnych przy budynku dydaktycznym PSM I st. w Kolbuszowej , czyli całkowite zakończenie prowadzonych przez ostatnich kilka lat prac adaptacyjnych mających na celu przystosowanie byłego budynku internatu na potrzeby dydaktyczne PSM I st. w Kolbuszowej.	120 000 zł
Zespół Szkół Plastycznych im. Jacka Malczewskiego w Częstochowie	Remont budynku Zespołu Szkół Plastycznych w Częstochowie	W ramach projektu przewiduje się również poprawę dostępności dla uczniów i personelu (między innymi do windy przystosowanej do obsługi osób niepełnosprawnych), z istniejących pomieszczeń do obecnie budowanego nowego segmentu szkoły.	300 000 zł
Gmina Miejska Legionowo	Modernizacja budynku Muzeum Historycznego w Legionowie wraz z budową pawilonu wystawowego	Przedmiotem projektu jest modernizacja zabytkowej siedziby Muzeum Historycznego w Legionowie (Decyzja Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Województwa Mazowieckiego z 10.09.2001 roku) oraz budowa nowoczesnego multimedialnego pawilonu wystawowego. W zakresie rzeczowym zostanie: zmodernizowany obiekt dziedzictwa kulturowego – Willa Bratki (m. in. remont dachu, stropów, tynków, schodów, modernizacja zewnętrznej i wewnętrznej infrastruktury dla niepełnosprawnych).	150 000 zł

Poniżej przedstawione dane dotyczą statystyki priorytetu „Infrastruktura kultury” za lata 2008-2011. Wnioski dotyczące modernizacji budynków oraz zakupu wyposażenia związanego z uczestnictwem osób z niepełnosprawnościami w kulturze są nieliczne. W roku bieżącym program ministra zmienił strukturę i można przypuszczać, że wnioski wpływające do DEK w latach ubiegłych, mogą obecnie być zgłaszane np. do priorytetu „Infrastruktura domów kultury”.

W muzeach, dla których organizatorem jest Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego od dłuższego czasu sukcesywnie likwidowane są bariery utrudniające osobom niepełnosprawnym kontakt ze sztuką. Trudności w przeprowadzaniu przedsięwzięć modernizacyjnych pojawiają się najczęściej w związku z zabytkowym charakterem obiektu, brakiem prawa własności bądź ograniczeniami finansowymi. Prace w zakresie likwidacji barier funkcjonalnych prowadziły instytucje kultury.

Przykłady likwidacji barier funkcjonalnych w instytucjach muzealnych.

- *Muzeum Narodowe w Krakowie:*
 - ✓ *Gmach Główny.* Dzięki zamontowaniu specjalnych wind zewnętrznych i wewnętrznych, platform schodowych oraz przenośnych szyn, Gmach Główny Muzeum Narodowego w Krakowie stał się niemal całkowicie dostępny dla osób niepełnosprawnych (brak dostępu do szatni i „Galerii Żywej”). W budynku są specjalne toalety dla osób niepełnosprawnych ruchowo. Obiekt jest wyposażony w defibrylator.
 - ✓ *Galeria Sztuki Polskiej XIX wieku w Sukiennicach.* Wielkim osiągnięciem projektu Nowe Sukiennice jest wprowadzenie do zabytkowej przestrzeni budynku nowoczesnej windy – umożliwiającej swobodny dostęp do galerii i tarasów Sukiennic także osobom poruszającym się na wózkach. Winda jest wyposażona w przyciski brajlowskie i komunikator głosowy. Znajdujące się na parterze przy wejściu do galerii lady recepcji, sklepu muzealnego i stanowiska strażnika pozwalają na swobodny dostęp osoby na wózku. Brak progów i ograniczeń. Ponieważ do szatni głównej można dotrzeć tylko schodami przy sklepie muzealnym znajduje się dodatkowa szatnia dla osób z dysfunkcją ruchu – wyposażona m.in. w skrytki bagażowe. Przejścia pomiędzy salami są pozbawione progów a wejście na taras poprzedza łagodny podjazd. Na szklanych drzwiach umieszczono dla bezpieczeństwa naklejki z ornamentem. Znajdująca się przy tarasie i kawiarni toaleta dla osób niepełnosprawnych jest wyposażona w niezbędne, opuszczane uchwyty oraz specjalną umywalkę i ubikację – polecaną dla osób niepełnosprawnych. Lustro zostało zamontowane w taki sposób aby zarówno osoba stojąca dowolnego wzrostu jaki i siedząca na wózku mogły swobodnie się obejrzeć. Wszelkie uchwyty i przyciski są

wygodne także dla osób ze spastycznością rąk. W toalecie znajduje się także przewijak dla niemowląt.

Utrudnienie w dostępie do toalety stwarzają niemożliwe do zniwelowania schody – problem rozwiązaliśmy przy pomocy mobilnych aluminiowych ramp, rozkładanych w razie potrzeby. Na stałe rozstawienie ramp nie pozwala szerokość schodów – szyny mogłyby stanowić pułapkę dla osób niedowidzących. Osoby o większych ograniczeniach ruchowych mogą – w razie potrzeby – skorzystać także z toalety znajdującej się przy drugim wejściu do Sukiennic.

- ✓ *Pałac Biskupa Erazma Ciołka*. Muzeum dysponuje wygodną windą, wejście nie ma progu, jest WC dla osób niepełnosprawnych, usytuowane obok windy. W budynku jest dodatkowy schodołaz, platformy i szyny przenośne, niezbędne do pokonania kilku schodów do bocznych sal. Obiekt jest wyposażony w defibrylator.
- ✓ *Muzeum Stanisława Wyspiańskiego* w Kamienicy Szolańskich. Muzeum posiada pochylnie z chodnika do sieni i w sieni. W oficynie jest winda zewnętrzna oraz toaleta dla osób niepełnosprawnych ruchowo. Obiekt jest wyposażony w defibrylator.
- ✓ *Dom Józefa Mehoffera*. Podwórko z pochylnią do ogrodu, możliwy wjazd do kawiarni (sam budynek nie jest jeszcze przystosowany). W Oddziałach możliwe jest zwiedzanie z tłumaczem języka migowego po wcześniejszym umówieniu się.
- Muzeum Śląskie w Katowicach⁴⁰⁴. Podjęto w ub.r. działania:
 - ✓ rozwijanie i ulepszanie projektu „Sztuka przez dotyk”, doskonalenie ścieżki zwiedzania Galerii Malarstwa polskiego przez osoby niewidome i niedowidzące. Dostosowanie ścieżki do nowej aranżacji wystaw w nowej siedzibie muzeum.
 - ✓ realizacja projektu „Sztuka przez dotyk”. Udostępnienie zbiorów galerii malarstwa polskiego XIX-XX wieku osobom niewidomym i niedowidzącym⁴⁰⁵ W ramach projektu m.in. przygotowano ścieżkę zwiedzania dla osób z dysfunkcjami wzroku oraz reprodukcję reliefowych (do odbioru dotykiem) wybranych 13 obrazów z kolekcji malarstwa polskiego. Ponadto opracowano i nagrano audiodeskrypcję, zakupiono audioprzewodniki, opracowano i wydrukowano przewodniki dla niewidomych i niedowidzących.
 - ✓ realizacja projektu „Piękno dotyku”⁴⁰⁶ Wystawa edukacyjna, której integralną część to specjalnie opracowany program edukacyjny z zakresu historii sztuki dla dzieci i młodzieży niewidzącej i niedowidzącej. Wydarzenie towarzyszące: Międzynarodowa konferencja naukowa poświęcona tematyce dostępności do sztuki i dziedzictwa narodowego dla osób niewidzących i niedowidzących.
- Muzeum Lubelskie w Lublinie od lat realizuje zasadę powszechnego i równego dostępu do kultury. Przejawia się to m. in. w organizacji dostępu do wystaw dla osób niepełnosprawnych fizycznie (windy, podnośniki), zajęć dla osób posiadających różnego rodzaju niepełnosprawności (niedowidzący, niedosłyszący, rekonwalescenci psychiatryczni). Informacje dotyczące wystaw (teksty, podpisy) są przekazywane w podstawowych językach -polskim i

⁴⁰⁴ Oddano do użytku nowego gmachu Muzeum Śląskiego w pełni przystosowanego do potrzeb osób niepełnosprawnych. Planowany termin udostępnienia dla zwiedzających budynku Nowego Muzeum Śląskiego - listopad 2013.

⁴⁰⁵ Projekt został przygotowany w ramach programu Edukacja finansowanego ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

⁴⁰⁶ Projekt zrealizowano w dniach 15.10. 2011 – 8.01. 2012 r.

angielskim, a w Kaplicy Zamkowej w dziesięciu językach. Katalogi w większości mają tłumaczenia na języki obce.

- Muzeum Historii Żydów Polskich realizuje w roku 2012 i będzie realizować po swoim otwarciu w 2013 roku działania na rzecz równego traktowania w ramach następujących obszarów:
 - ✓ wprowadzenia rozwiązań umożliwiających jak najpełniejsze korzystanie z zasobów Muzeum osobom z niepełnosprawnościami. Przewidziany jest m.in. zakup odpowiedniego wyposażenia - pętle indukcyjne, przewodniki z audiodeskrypcją oraz tłumaczeniem na język migowy, oprogramowanie udźwiękawiające komputery. Dzięki temu każda przestrzeń Muzeum - Mediaklub, Centrum Informacyjne, Centrum Edukacyjne - będą w pełni dostępne dla osób z różnymi niepełno sprawnościami;
 - ✓ udostępnienia wydarzeń kulturalnych oraz edukacyjnych osobom z niepełnosprawnościami poprzez zapewnienie odpowiednich materiałów (druki w języku Braille'a, tekst łatwy do czytania), sprzętu (pętle indukcyjne, napisy lub audiodeskrypcją podczas projekcji filmów) oraz wyszkolonej kadry (edukatorzy, facylitatorzy, tłumacze języka migowego).
- Żydowski Instytut Historyczny. Pomieszczenia mieszczące się w budynku Instytutu zostały częściowo przystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych poprzez: zamontowanie podjazdu (pochylni) dla wózków inwalidzkich wraz z poręczą na zewnątrz budynku przed głównym wejściem; zamontowanie podjazdu dla wózków inwalidzkich wraz z poręczą wewnątrz budynku; dostęp do pomieszczeń takich jak: czytelnia, księgarnia, biblioteka, archiwum, sale wystawowe poprzez dostosowanie odpowiedniej szerokości drzwi wejściowych; jest winda osobowa wewnątrz budynku; przystosowanie toalet na wszystkich kondygnacjach Instytutu dla potrzeb osób niepełnosprawnych.

Ze względu na duży spadek zamontowanych podjazdów (pochylni), z powodu braku innych możliwości technicznych osoby niepełnosprawne znajdujące się na wózkach inwalidzkich wymagają pomocy tzw. osób trzecich. Pomoc taka świadczona jest we własnym zakresie przez pracowników zatrudnionych w Dziale Administracyjnym, którzy są przeszkoleni z zakresu udzielania pierwszej pomocy jak również pomocy osobom niepełnosprawnym.

Najważniejszą potrzebą całkowitego dostosowania budynku Żydowskiego Instytutu Historycznego dla potrzeb osób niepełnosprawnych jest zakup odpowiedniego urządzenia tzw. schodołazu, oraz zakup i instalacja elektrycznej platformy do przewożenia i przemieszczania osób znajdujących się na wózkach inwalidzkich.

- Naczelną Dyrekcja Archiwów Państwowych posiada 1 budynek zaadaptowany na potrzeby urzędu z zabytkowych koszar wojskowych (obiekt ujęty w rejestrze Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków). Ponieważ jest to budynek trzykondygnacyjny, posiadający schody, do całkowitego dostępu dla osób niepełnosprawnych brakuje windy osobowej. W części ogólnodostępnej budynek został dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych. W tej części budynek posiada swobodną komunikację (odpowiednią szerokość drzwi, ciągów komunikacyjnych, brak schodów, progów i różnic w poziomie podłóg, antypoślizgową powierzchnię podłóg, dostosowaną toaletę). Z myślą o osobach niepełnosprawnych punkt obsługi klientów tzw. Informatorium zostało usytuowane na tym właśnie poziomie. Sale konferencyjne, z myślą o gościach urzędu i pracownikach niepełnosprawnych, usytuowane zostały na poziomie ogólnodostępnym. Na poziomie ogólnodostępnym znajduje się także pokój socjalny.

- Narodowy Instytut Dziedzictwa prowadził w 2011 roku swoją działalność w sześciu siedzibach w Warszawie oraz 16 oddziałach terenowych w całym kraju. W większości są to obiekty wynajmowane, często w obiektach zabytkowych. Ze względu na powyższe uwarunkowania działalność Instytutu w zakresie likwidacji barier funkcjonalno-architektonicznych jest mocno ograniczona i nie prowadzono prac modernizacyjnych w tych zakresie. Większość wymienionych obiektów nie jest dostępnych dla osób niepełnosprawnych ruchowo, tj. nie ma swobodnej komunikacji wewnątrz budynków (schody, wąskie korytarze, brak wind). Ze względu na ograniczenia finansowe nie został opracowany harmonogram dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych budynków Instytutu. Niepełnosprawni interesanci Instytutu przyjmowani są i obsługiwani przez pracowników ze szczególną starannością i dbałością. Osoby z dysfunkcjami mogą liczyć na pomoc pracowników w zakresie korzystania z zasobów Instytutu.
- Podejmowane działania w latach 2008 – 2011 przez Muzeum Rzeźby Współczesnej CRP w zakresie likwidacji barier architektonicznych.

Działania realizowane w latach 2008-2011		
Rok	Cel	Działanie:
2010	Przystosowanie budynku Muzeum Rzeźby Współczesnej CRP dla potrzeb osób niepełnosprawnych (z ograniczeniami ruchowymi)	<ul style="list-style-type: none"> • Montaż szerokich skrzydeł drzwi zewnętrznych budynku MRW, przystosowanych do wjazdu osób, poruszających się na wózkach inwalidzkich • Modernizacja sanitariatów (toaleta damska, toaleta męska) znajdujących się na poziomie „0” w budynku Muzeum Rzeźby Współczesnej: <ul style="list-style-type: none"> - montaż szerokich skrzydeł drzwi - montaż uchwytów, ułatwiających poruszanie się osób niepełnosprawnych ruchowo

- Dom Pracy Twórczej w Radziejowicach. Informacje dot. dostosowania infrastruktury do potrzeb osób niepełnosprawnych:
 - bramy i furtki prowadzące do obiektów Domu Pracy Twórczej są o odpowiedniej szerokości, dostosowane dla potrzeb osób niepełnosprawnych.
 - parter Pałacu dostosowany jest do potrzeb osób niepełnosprawnych: do Pałacu prowadzi podjazd do drzwi wejściowych, dzięki któremu osoby z niepełnosprawnością narządu ruchu poruszające się na wózkach inwalidzkich mogą się poruszać po wnętrzach pałacu oraz korzystać z usług hotelowych (dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych apartament „A” wraz toaletą i kabiną prysznicową) i z usług gastronomicznych. Prace remontowe były wykonane w latach 2008 i 2009.
 - Nowy Dom Sztuki oddany do użytku w 2007 r. jest w pełni dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych (budynek posiada drzwi zewnętrzne i wewnętrzne oraz ciągi komunikacyjne o odpowiedniej szerokości, brak jest schodów, różnic poziomów powierzchni, nawierzchnia jest

antypoślizgowa. W obiekcie znajduje się toaleta dla osób niepełnosprawnych. Na terenie obiektu znajduje się toaleta dla osób niepełnosprawnych. Osoby niepełnosprawne zwiedzające, spacerujące po parku mogą z niej korzystać.

- Dostosowanie gmachu Filharmonii dla osób niepełnosprawnych. Stan prac zrealizowanych w budynku Filharmonii Narodowej i planowanych do wykonania w celu dostosowania budynku dla osób niepełnosprawnych⁴⁰⁷:
 - wykonanie dokumentacji kompleksowej w zakresie dostosowania budynku do potrzeb osób niepełnosprawnych ruchowo – 2010 r. dobór podnośników pionowych i platform przyschodowych, ich usytuowanie i montaż,
 - wykonanie dokumentacji platformy pionowej od strony Pl. Młynarskiego na poziom „O” współpracującej z istniejącym dźwigiem towarowo osobowym dostosowanym do przewozu osób na wózkach – 2009 r.
 - wykonanie odpowiedniej szerokości drzwi na ciągach komunikacyjnych do swobodnego przejazdu osób poruszających się na wózkach – 2010 r.
- Narodowy Instytut Fryderyka Chopina będący obiektem użyteczności publicznej przywiązuje dużą wagę do przystosowania budynków dla potrzeb osób niepełnosprawnych. Muzeum Fryderyka Chopina, stanowiące część NIFC, które jest najczęściej odwiedzane przez osoby niepełnosprawne, jest przygotowane zarówno pod względem architektonicznym jak i merytorycznym na przyjęcie grup o bardzo różnych zakresach niepełnosprawności. Założeniem przebudowy Zamku Ostrogskich, gdzie mieści się Muzeum (zakończenie przebudowy w 2010 r., w związku z 200-leciem urodzin kompozytora), było wyeliminowanie barier architektonicznych i urbanistycznych. Cel ten został osiągnięty poprzez zaprojektowanie i zamontowanie windy panoramicznej z poziomu -1 do +2. Priorytetem jest sprostanie wymaganiom stawianym obecnie nowoczesnym placówkom muzealnym. Goście odwiedzający Muzeum mogą zapoznać się z informacjami dotyczącymi przystosowania budynku oraz ekspozycji stałej Muzeum dla osób niepełnosprawnych na stronie internetowej. Pod wskazanym numerem telefonu można uprzedzić o terminie wizyty, co umożliwia bezzwłoczną pomoc pracownika Muzeum. Pracownik oczekuje na gości na dziedzińcu przed kasami, a następnie pomaga w zakupie biletu oraz przy wejściu do budynku. W celu ułatwienia dostępu do Muzeum osobom niepełnosprawnym zainstalowano dwie platformy oraz podjazdy, które umożliwiają dostęp na każdy poziom Muzeum. Odpowiednio oznakowane wejście do Muzeum dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich znajduje się od ul. Tamka z poziomu chodnika. W ubiegłym roku został zainstalowany dzwonek umożliwiający wezwanie pracownika Muzeum, który pomoże przy wejściu do budynku. Z pomieszczenia, do którego bezpośrednio wjeżdża się wózkiem z ulicy osoba niepełnosprawna ruchomo przy pomocy platformy dostaje się do korytarza widną. Umożliwia to dostęp do kondygnacji od -1 do +2. Na poziomie -1 znajduje się kolejna platforma, która umożliwia pokonanie kilkustopniowej różnicy poziomów między korytarzem a Salą Kompozytor. Na poziomach -1,0,+2 znajdują się podjazdy. Winda, dwie platformy i podjazdy umożliwiają dostęp na każdy poziom Muzeum.

⁴⁰⁷ Planowane są kolejne prace do zrealizowania w 2012 r., w tym: wykonanie projektu i montaż platformy pionowej od strony ul. Sienkiewicza – wejścia do kas biletowych /poziom „O” oraz wykonanie i montaż pochylni schodowej z poziomu szatni głównej do poziomu dźwigu osobowego.

Wyjątkiem są sale: Warszawa, Sala dla Dzieci oraz dolny poziom Sali Wystaw Czasowych, w których ze względów konserwatorskich zainstalowanie platformy nie było możliwe. Na poziomie 0 znajduje się toaleta dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych ruchowo.

Narodowy Stary Teatr im. H. Modrzejewskiej w Krakowie. W siedzibie Narodowego Starego Teatru przy ul. Jagiellońskiej 1 wprowadzono wiele udogodnień dla osób niepełnosprawnych fizycznie: bezprogowe wejście główne od ulicy do foyer oraz wszystkie przejścia foyer do Sali widowiskowej, Sali antraktowej i do toalet :toaleta przystosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych i winda umożliwiająca osobom poruszającym się o kulach i na wózkach inwalidzkich wjazd na I piętro. W 2011 roku całkowicie dostępny dla osób niepełnosprawnych jest budynek Teatralny przy pl. Szczepański 1 / ul. Jagiellońska 1-3. Stary Teatr jest laureatem konkursu Kraków bez barier w 2009 w kategorii obiekty i przestrzenie zabytkowe⁴⁰⁸.

- Teatr Narodowy - obydwa budynki są przystosowane dla osób niepełnosprawnych wobec czego w latach 2008 – 2011 nie prowadzono żadnych prac związanych z dostosowaniem w/w obiektów do potrzeb osób niepełnosprawnych.
- Teatr Wielki – Opera Narodowa w Warszawie. W 2011 roku: zmodernizowane zostały trzy dźwigi osobowe, które dla poprawy bezpieczeństwa wyposażone zostały w telefony oraz ciągi komunikacyjne na widowni im. Stanisława Moniuszki (parter i amfiteatr) zostały dostosowane do poruszania się osób niepełnosprawnych na wózkach inwalidzkich poprzez zdemontowanie części foteli. W marcu 2009 roku został zakupiony specjalistyczny system umożliwiający 32 osobom niedosłyszącym indywidualny odsłuch i odbiór akcji scenicznej lub muzyki przez słuchawki oraz zmysł dotyku,
- Zachęta Narodowa Galeria Sztuki. W ramach realizowanego projektu *Otwarta Zachęta* rozpoczęła w 2011 r. nowe prace nad dostosowaniem działalności Galerii dla potrzeb osób niepełnosprawnych. Wykonywane prace i projektowane zmiany dotyczyły zarówno działalności programowej Galerii jak i infrastruktury, tak aby umożliwić niepełnosprawnym samodzielny i swobodny dostęp do oferty kulturalnej Zachęty w jak najszerszym zakresie. W ramach projektu *Otwarta Zachęta* prowadzone były w drugiej połowie 2011 r. prace projektowe i budowlane, których zadaniem jest zniwelowanie/zniesienie barier funkcjonalnych dostępu dla osób niepełnosprawnych wynikających głównie z zabytkowego charakteru budynku Galerii i obowiązujących ograniczeń konserwatorskich. Prowadzono przebudowę strefy kas i punktu informacyjnego, której celem było umożliwienie swobodnego przemieszczania się osób na wózkach w jej kierunku, do księgarni oraz do sali warsztatowej, w której realizowane są zajęcia edukacyjne towarzyszące wystawom.

Aby umożliwić aktywne uczestnictwo osób niepełnosprawnych w ofercie kulturalnej i edukacyjnej w ramach projektu *Otwarta Zachęta* jesienią 2011 roku zaplanowano wyznaczenie koordynatora działań prowadzących do dostosowania oferty Zachęty do potrzeb osób niepełnosprawnych. Zaplanowano, że działania te obejmą nawiązanie kontaktu z organizacjami działającymi na rzecz niepełnosprawnych w celu konsultowania i

⁴⁰⁸ Realizowany jest projekt budowlany dla zadania Budowa Muzeum Interaktywnego w Narodowym Starym Teatrze im. H. Modrzejewskiej w Krakowie, który zgodnie z obowiązującymi przepisami ma uwzględniać potrzeby osób niepełnosprawnych w zakresie projektowanych pomieszczeń.

wpracowywania najlepszych rozwiązań, przeprowadzenie audytu dostępności do informacji i kolejnych stref budynku, a także prace nad audiodeskrypcją.

- **Instytucje współprowadzone wpisane do rejestru Ministra:**

- Europejskie Centrum Muzyki Krzysztofa Pendereckiego. Aktualnie budowana jest siedziba Centrum w Lusławicach. Realizowany projekt Biura Architektonicznego DDJM uwzględnia potrzeby osób niepełnosprawnych.
- Narodowa Orkiestra Symfoniczna Polskiego Radia - siedziba znajduje się w wynajętych pomieszczeniach w Centrum Kultury Katowice im. Krystyny Bochenek, sytuacja może ulec zmianie po wybudowaniu nowej siedziba NOSPR.

- **Instytucje współprowadzone:**

- Centrum Sztuki Współczesnej „Znaki Czasu” w Toruniu. Obiekt CSW został wybudowany w latach 2006 – 2007, a przekazany do użytkowania w 2008 roku. Budynek zaprojektowano i wykonano zgodnie z normami i przepisami umożliwiającymi osobom niepełnosprawnym dostęp do obiektów użyteczności publicznej wolny od barier funkcjonalnych:
 - ✓ wejście do holu głównego bez schodów z drzwiami sterowanymi automatycznie,
 - ✓ winda umożliwiająca dostęp do przestrzeni wystawienniczych zlokalizowanych na piętrach, części administracyjnej i tarasu na III piętrze,
 - ✓ winda umożliwiająca przemieszczanie się pomiędzy holem głównym, a parkingiem podziemnym,
 - ✓ wydzielone miejsca parkingowe na parkingu podziemnym i zewnętrznym,
 - ✓ wydzielona toaleta dla niepełnosprawnych na parterze,
 - ✓ podjazd dla wózków osób niepełnosprawnych na parking zewnętrzny,
 - ✓ miejsca na wózki w Kinie Centrum (sala multimedialna),
 - ✓ dostęp do toalety, kina, księgarni, baru-kawiarni, biblioteki-czytelni, przestrzeni wystawienniczych, pomieszczeń administracyjnych i na taras zaprojektowany i wykonany bez progów i o szerokościach umożliwiających przejazd wózkami;

Umożliwia to korzystanie z wszystkich imprez, wydarzeń i usług organizowanych przez CSW (wystawy, prelekcje, seanse filmowe, konferencje, warsztaty artystyczne, koncerty, festiwale, jak również zakupy w księgarni, korzystanie z biblioteki-czytelni i kawiarni-baru).

Aktualny stan obiektu w zakresie przystosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych nie wymaga nowych inwestycji i modernizacji, a jedynie bieżącej konserwacji.

- Opera i Filharmonia Podlaska w Białymstoku. Dostosowanie budynku do potrzeb osób niepełnosprawnych:
 - ✓ - podjazd przy wejściu głównym dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich,
 - ✓ - miejsca przed sceną dla kilku osób poruszających się na wózkach inwalidzkich,
 - ✓ - łazienka z kabiną WC dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich,
 - ✓ - 36 kpl. urządzeń umożliwiających odbiór koncertów przez osoby z uszkodzeniem słuchu.

- Opera Nova w Bydgoszczy jest właścicielem gmachu operowego wraz z częścią sal kongresowych, który jest dostosowany do korzystania przez osoby niepełnosprawne (szerokości przejść, pochylnie, windy, toalety), a także budynku warsztatowo-magazynowego, który aktualnie ze względu na przeprowadzane prace modernizacyjne nie jest wykorzystywany. Ponadto dzierżawi trzy inne nieruchomości wykorzystywane na warsztaty teatralne, w których nie przewiduje się zatrudnienia osób niepełnosprawnych, ze względu na brak takich potrzeb instytucja nie dysponuje planem dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych posiadanych budynków. W ramach działań służących większej dostępności sztuki operowej dla widzów z nieprawnością słuchową, biuro obsługi widowni dysponuje słuchawkami, które są wypożyczane zainteresowanym osobom,
- Opera Wrocławska. W latach 2008 – 2011 nie podejmowała i nie realizowała żadnych działań związanych z realizacją Karty Praw Osób Niepełnosprawnych.
- Państwowy Teatr Wybrzeże w Gdańsku. W 2010 r. – w związku z oddaniem w użytkowanie nowej Sceny Kameralnej w Sopocie przystosowano wejście główne oraz foyer dla osób niepełnosprawnych, przeznaczono jedną toaletę dla osób niepełnosprawnych oraz wydzielono dodatkowe miejsca na widowni.
- Teatr im. S. Jaracza w Olsztynie - od roku 2010 realizowany jest projekt rewitalizacji i rozbudowy całego budynku Teatru. W obiekcie działać będą niezależne trzy sceny: Scena Duża, Scena Kameralna, Scena Margines. Obiekt dostosowany będzie do potrzeb ludzi niepełnosprawnych w myśl najnowszych rozwiązań architektonicznych m.in. winda, podjazdy, ciągi komunikacyjne. Przewidywany termin zakończenia projektu rewitalizacji i rozbudowy całego budynku Teatru planuje się na jesień 2013 r. W trakcie remontu Teatru działalność realizowana jest w zastępczej siedzibie przy ul. Pstrowskiego 23, w której nie ma warunków dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych, natomiast część spektakli grana jest w Centrum Edukacji i Inicjatyw Kulturalnych przy ul. Parkowej 1 - w budynku spełniającym potrzeby osób niepełnosprawnych (podjazdy, ciągi komunikacyjne, toalety).
- Teatr Wielki im. Moniuszki w Poznaniu . W latach 2008 do 2011 poczynił następujące starania w celu likwidacji barier architektonicznych osób niepełnosprawnych: w roku 2009 Teatr przygotował dokumentację projektową na „Modernizację i renowację widowni zabytkowego gmachu Teatru Wielkiego”, która w swoim zakresie opracowania obejmowała dostosowania widowni parteru dla osób niepełnosprawnych ruchowo. W roku 2011 wykonano modernizację i renowację widowni Teatru w wyniku, której na widowni parteru wydzielono cztery miejsca dla wózków inwalidzkich, zapewniając swobodny dojazd z hollu szatniowego. W trakcie przeprowadzanych prac remontowych zachowano dotychczasowo funkcjonujący modulator pracujący w podczerwieni dla osób niedosłyszących - model SI1015. Największym problemem w zakresie dostępności budynku Teatru dla osób niepełnosprawnych ruchowo jest duża różnica poziomów pomiędzy poziomem trotuaru przed Teatrem i poziomem hollu kasowego wymagająca pokonania dużej ilości schodów. W roku 2010 Teatr Wielki opracował i uzgodnił z Miejskim Konserwatorem Zabytków koncepcję przebudowy jednej z klatek schodowych na szyb dla dźwigu dla osób niepełnosprawnych ruchowo, co

zlikwidowałyby tę barierę. Zrealizowanie przez Teatr wymienionej przebudowy pozwoli uporządkować komunikację w tym rejonie oraz umożliwi osobom niepełnosprawnym swobodny dostęp do widowni parteru i wszystkich balkonów Teatru. Ponadto w opracowaniu planuje się dostosowanie kolejnych toalet dla osób niepełnosprawnych na poszczególnych piętrach (obecnie Teatr posiada dwie toalety zlokalizowane na parterze).

Projekt będzie zawierał również dostosowanie przestrzeni do potrzeb osób niewidomych i niedowidzących umożliwiające im samodzielne poruszanie się po Teatrze. Zamontowanie np. repertuaru na dany miesiąc w brajlu i druku powiększonym, tablic informacyjnych na drzwiach, oznaczenia brajlowskie rzędów, siedzeń, planów, cenników biletów, układu budynku (wejścia / wyjścia /toalety), pozwoli na stworzenie przyjaznego otoczenia dla wszystkich.

- Ośrodek Praktyk Teatralnych „Gardzienice”. Z informacji nadesłanych przez dwie z w/w instytucji - Ośrodek Praktyk Teatralnych „Gardzienice” i Teatr Polski we Wrocławiu – za rok 2010, wynika jednak, że obie instytucje podejmowały aktywne działania, związane z prawami osób niepełnosprawnych. OPT Gardzienice prowadził działania merytoryczne na rzecz integracji osób niepełnosprawnych. Teatr Polski we Wrocławiu planował zaś na lata 2011/12 działania inwestycyjne związane z remontem sceny i zainstalowaniem systemu symultanicznego dla widzów niepełnosprawnych słuchowo. Teatr zatrudniał również jedną niepełnosprawną osobę.

- **Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego** w ramach prowadzonej działalności inwestycyjnej w 2011 r. Placówek Terenowych w : Strzelcach Opolskich, Sandomierzu, Staszowie, Aleksandrowie Kujawskim, Sępólnie Krajeńskim, Nowym Mieście Lubawskim i Bytowie dostosowała do obsługi osób z niepełnosprawnością ruchową, w tym poruszających się na wózkach inwalidzkich. Dostosowanie budynków polegało na zaprojektowaniu i zrealizowaniu:

- wydzielonych miejsc postojowych na parkingu przed budynkiem,
- odpowiedniej szerokości bram i furtek wejściowych prowadzących do wejść do budynku,
- pochylni o odpowiednim nachyleniu umożliwiającej wejście do budynku,
- poręczy przy schodach,
- pomieszczenia sanitariatu zapewniającego swobodne korzystanie na parterze budynku, a także montaż w pomieszczeniu sanitariatu instalacji przyzywowej,
- możliwości bezkolizyjnego poruszania się wewnątrz budynku na poziomie parteru.

Wszystkie nieruchomości będące w trwałym zarządzie Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego spełniają wymogi dotyczące przystosowania dla osób niepełnosprawnych.

Większość najmowanych przez KRUS lokali znajduje się na parterze budynku. W przypadku wynajmu lokali na wyższych kondygnacjach, dostęp dla osób niepełnosprawnych jest zapewniony za pomocą windy, zamontowane przy schodach schodołazy lub gdy istnieje możliwość KRUS posiada pomieszczenie na parterze dostępne dla osób niepełnosprawnych.

Zasadą obowiązującą w KRUS jest osobista pomoc pracownika w poruszaniu się osoby niepełnosprawnej wewnątrz budynku oraz umożliwienie ewentualnego

kontakty np. z kierownikiem Placówki Terenowej o ile pracuje na wyższej kondygnacji budynku.

- **Zakład Ubezpieczeń Społecznych** realizuje obecnie następujące projekty współfinansowane ze środków Unii Europejskiej, które są adresowane bezpośrednio lub pośrednio do osób niepełnosprawnych albo mogą mieć pozytywny wpływ na poprawę sytuacji tych osób w merytorycznym:
 - „Termomodernizacja budynków administrowanych przez Oddział ZUS w Gorzowie Wielkopolskim”. W ramach projektu zostaną zmodernizowane cztery budynki ZUS, co przyczyni się do podwyższenia komfortu przebywających w nim osób niepełnosprawnych zarówno klientów, jak też pracowników.
 - „Remont budynku Inspektoratu ZUS we Włocławku, ul. Plac Wolności 18/19”. W ramach projektu przeprowadzono prace termomodernizacyjne oraz dostosowano wejście budynku do potrzeb osób niepełnosprawnych
- Zakład Ubezpieczeń Społecznych wykonał w 2011 r. następujące prace dostosowawcze w 47 swoich obiektach.

Lp	Oddział	Jednostka organizacyjna Oddziału	Miejscowość	Zakres rzeczowy zrealizowany w 2011 r.
1	Białystok	Inspektorat	Bielsk Podlaski	Utwardzenie placu, stworzenie stanowiska postojowego dla osób niepełnosprawnych
2	Bydgoszcz	Inspektorat	Inowrocław	Dostosowanie sanitariatu dla osób niepełnosprawnych.
3	Gdańsk	Oddział	Gdańsk	Naprawa platformy dla osób niepełnosprawnych
4		Inspektorat	Kościerzyna	Remont podjazdu dla osób niepełnosprawnych
5	Kielce	Oddział	Kielce	Dostosowanie drzwi wejściowych i wewnętrznych
6		Inspektorat	Busko-Zdrój	Dostosowanie drzwi wejściowych i wewnętrznych
7		Inspektorat	Busko-Zdrój	Remont podjazdu dla niepełnosprawnych, wymiana drzwi stalowych
8		Inspektorat	Końskie	Remont podjazdu dla osób niepełnosprawnych
9		Inspektorat	Opatów	Dostosowanie drzwi wejściowych i wewnętrznych
10	Koszalin	Inspektorat	Białogard	Wyznaczenie i oznakowanie stanowiska postojowego dla osób niepełnosprawnych
11	Legnica	Inspektorat	Bolesławiec	Wykonanie podjazdu dla osób niepełnosprawnych
12	Lublin	Inspektorat	Lubartów	Dostosowanie sanitariatu na poziomie parteru dla osób niepełnosprawnych
13	Łódź I	Oddział	Łódź	Wykonanie windy z parteru na I piętro dla osób niepełnosprawnych
14	Olsztyn	Oddział	Olsztyn	Wymiana dźwigów osobowych
15		Biuro Terenowe	Nidzica	Remont sanitariatów
16	Piła	Inspektorat	Chodzież	Dostosowanie drzwi wejściowych
17	Poznań I	Oddział	Poznań	Dostosowanie sanitariatu na poziomie parteru dla osób niepełnosprawnych
18		Inspektorat	Poznań	Wymiana dźwigu osobowego
19	Rybnik	Oddział	Rybnik	Dostosowanie sanitariatu na 3 kondygnacji segmentu A dla potrzeb osób niepełnosprawnych.
20		Oddział	Rybnik	Dostosowanie sanitariatu na 2 kondygnacji dla potrzeb osób niepełnosprawnych.

21		Inspektorat	Wodzisław Śląski	Dostosowanie sanitariatu na 2 kondygnacji dla potrzeb osób niepełnosprawnych.
22		Inspektorat	Racibórz	Dostosowanie sanitariatu na 2 kondygnacji dla potrzeb osób niepełnosprawnych.
23		Inspektorat	Pszczyna	Dostosowanie sanitariatu na 2 kondygnacji dla potrzeb osób niepełnosprawnych.
24		Inspektorat	Tychy	Dostosowanie sanitariatu na 2 kondygnacji dla potrzeb osób niepełnosprawnych.
25	Rzeszów	Oddział	Rzeszów	Dostosowanie sanitariatu na 3 kondygnacji dla potrzeb osób niepełnosprawnych
26	Słupsk	Oddział	Słupsk	Oznakowanie stanowiska postojowego dla osób niepełnosprawnych
27		Inspektorat	Chojnice	Oznakowanie stanowiska postojowego dla osób niepełnosprawnych
28		Inspektorat	Człuchów	Dostosowanie drzwi wejściowych
29		Inspektorat	Miastko	Oznakowanie stanowiska postojowego dla osób niepełnosprawnych
30	Sosnowiec	Oddział	Sosnowiec	Przebudowa schodów wewnętrznych.
31	Toruń	Inspektorat	Włocławek	Dostosowanie drzwi wejściowych
32	Warszawa II	II Oddział	Warszawa	Oznakowanie stanowiska postojowego dla osób niepełnosprawnych, dostosowanie drzwi wejściowych, zamontowanie dźwigu zewnętrznego, dostosowanie pomieszczenia sanitarnego
33		Inspektorat	Praga Północ	Oznakowanie stanowiska postojowego dla osób niepełnosprawnych
34		Inspektorat	Legionowo	Oznakowanie stanowiska postojowego dla osób niepełnosprawnych
35		Archiwum	Legionowo	Oznakowanie stanowiska postojowego dla osób niepełnosprawnych
36		Inspektorat	Otwock	Oznakowanie stanowiska postojowego dla osób niepełnosprawnych
37		Inspektorat	Wołomin	Oznakowanie stanowiska postojowego dla osób niepełnosprawnych
38	Wrocław	I Inspektorat	Wrocław	Dostosowanie drzwi wejściowych
39		Inspektorat	Oława	Dostosowanie drzwi wejściowych
40		Biuro Terenowe	Strzelin	Dostosowanie drzwi wejściowych
41		Biuro Terenowe	Wołów	Montaż platformy dla osób niepełnosprawnych.
42	Zabrze	Oddział	Zabrze	Oznakowanie stanowiska postojowego dla osób niepełnosprawnych
43		Inspektorat	Tarnowskie Góry	Oznakowanie stanowiska postojowego dla osób niepełnosprawnych
44	Zielona Góra	Oddział	Zielona Góra	Dostosowanie sanitariatu dla osób niepełnosprawnych.
45		Inspektorat	Nowa Sól	Dostosowanie sanitariatu dla osób niepełnosprawnych, dostosowanie drzwi wejściowych

46		Inspektorat	Żary	Dostosowanie sanitariatu dla osób niepełnosprawnych.
47		Inspektorat	Świebodzin	Dostosowanie sanitariatu dla osób niepełnosprawnych, dostosowanie drzwi wejściowych

Ponadto 8 budynków w Zakładzie jest całkowicie dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych, będących klientami lub pracownikami. Oznacza to, że niepełnosprawny pracownik ma możliwość przebywania na wszystkich kondygnacjach.

56 budynków jest częściowo dostosowanych, natomiast dostosowanie ich całkowite nie jest możliwe z takich między innymi powodów jak brak technicznych możliwości.

Do 94 budynków osoba niepełnosprawna będąca klientem Zakładu ma całkowity dostęp do sali obsługi (na parterze). W tym przypadku zapewniono odpowiednią szerokość bram i furtek, pochylni przy wejściu lub platformy przychodowej, automatycznie otwierane drzwi wejściowe, swobodną komunikację na poziomie parteru, możliwość parkowania oraz dostęp do pomieszczenia sanitarnego.⁴⁰⁹

Zakład Ubezpieczeń Społecznych zrealizował w latach 2008-2011 następujące zadania w zakresie likwidacji barier architektonicznych.

Wykaz prac dostosowawczych dla potrzeb osób niepełnosprawnych w budynkach Zakładu w latach 2008 - 2011					
Zrealizowane zadania	Rok				Ogółem
	2008	2009	2010	2011	
wejścia na teren obiektu; bramy i furtki	3	0	1	1	5
drogi wewnętrzne-utwardzone wejścia do budynku głównego	8	6	7	5	26
stanowiska postojowe	23	37	16	13	89
pochylnie dla osób na wózkach inwalidzkich	14	12	9	2	37
drzwi wejściowe do budynku	9	10	7	11	37
dźwigi osobowe	18	8	7	4	37
wyrównanie poziomów ciągów komunikacyjnych	6	6	4	1	17
pomieszczenia sanitarne	10	17	12	16	55

Według stanu na 31 grudnia 2011 r. Zakład posiada 325 terenowych jednostek organizacyjnych ZUS, z tego :

- w 291 terenowych jednostkach są przystosowane budynki do obsługi osób z niepełnosprawnością ruchu poprzez zbudowanie podjazdu lub zorganizowanie wejście z poziomu terenu,
- w 251 terenowych jednostkach są przystosowane stanowiska do obsługi osób z niepełnosprawnością ruchu,

⁴⁰⁹ W bieżącym roku zakończone zostaną prace nad „Programem dostosowania budynków własnych Zakładu Ubezpieczeń Społecznych dla potrzeb osób niepełnosprawnych”. Działając w oparciu o powyższy dokument Zakład w sposób kompleksowy zamierza w perspektywie najbliższych kilku dostosować obiekty mając na uwadze zapewnienie dostępu osobie niepełnosprawnej będącej klientem lub pracownikiem.

- o w 252 terenowych jednostkach są przystosowane toalety do potrzeb ww. grupy klientów.

Na ogólną liczbę 351 obiektów jakimi dysponuje Zakład 102 z nich są całkowicie dostosowane do potrzeb niepełnosprawnych klientów. 56 obiektów jest częściowo dostosowanych, natomiast dostosowanie ich całkowite nie jest możliwe z takich między innymi powodów jak brak technicznych możliwości. Środki na prace modernizujące i dostosowujące obiekty dla potrzeb osób niepełnosprawnych są uwzględniane w corocznych planach inwestycyjnych.⁴¹⁰

- **Urząd Kombatantów i Osób Represjonowanych** nie podejmuje żadnych działań z uwagi na to, że użycza pomieszczenia biurowe i magazynowe od Ministerstwa Rozwoju Regionalnego - administratora budynku przy ul. Wspólnej 2/4 (na podstawie umowy użyczenia nr 7/646/W z dnia 1 grudnia 2006 roku). Należy jednak zaznaczyć, iż w trosce o interesantów Urzędu, w znacznej części osób w podeszłym wieku, niejednokrotnie z niepełnosprawnością ruchową, zlokalizowaliśmy Punkt Informacyjny na niskim parterze budynku. Schody prowadzące do Punktu wyposażone są w podjazd dla osób na wózkach. Konieczność załatwienia spraw na wyższych piętrach, na których mieszczą się pokoje biurowe, nie jest również kłopotliwa dla kombatantów niepełnosprawnych ruchowo ze względu na dostępność wind. Urząd nie odnotowuje interesantów z niepełnosprawnością słuchu czy wzroku w takim stopniu, aby była konieczność ich obsługi przez osoby o specjalnych uprawnieniach np. posługujące się językiem migowym. Gdyby taka konieczność zaistniała stosowne zmiany kadrowe zostaną poczynione. W trosce o profesjonalną obsługę osób niedosłyszących i słabosłyszących Punkt Informacyjny oraz sala konferencyjna Urzędu zostały wyposażone w urządzenia ułatwiające komunikację z tymi osobami (pętle indukcyjne). Pracownicy Urzędu, w szczególności pracownicy Punktu Informacyjnego, biorą udział w szkoleniach mających na celu podniesienie ich kompetencji w zakresie obsługi interesantów.
- **Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad**. Struktura organizacyjna składa się z centrali i 16 Oddziałów terenowych oraz wyodrębnionego lokalizacyjnie Wydziału Historii Drogownictwa. Siedziba Centrali GDDKiA znajduje się w wynajmowanym budynku i jest dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych z dysfunkcjami ruchu, zarówno pracowników jak i interesantów.

Z 17 wyodrębnionych jednostek terenowych:

- o do końca 2011 r. przystosowano dla potrzeb osób niepełnosprawnych obiekty będące siedzibami Oddziałów w 5 lokalizacjach oraz budynek będący siedzibą Wydziału Historii Drogownictwa poprzez wykonanie:
 - ✓ platform przyschodowych,
 - ✓ sanitariatów na parterach budynków,
 - ✓ pochylni zewnętrznych,
 - ✓ wymiany drzwi wejściowych do budynków,
 - ✓ dźwigów osobowych w dwóch lokalizacjach,
 - ✓ pasów antypoślizgowych oraz prezentacji multimedialnej dla osób głuchoniemych w siedzibie Wydziału Historii Drogownictwa;
- o w 3 z 5 lokalizacji prace nad dostosowaniem siedziby Oddziału dla potrzeb osób niepełnosprawnych są w trakcie realizacji i mają być zakończone do końca 2012 r. W pozostałych 2 lokalizacjach prace są planowane do realizacji w latach 2013-2014;
- o w pozostałych 6 lokalizacjach siedziby Oddziałów nie są dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych i nie planuje się tych prac. Przyczyną

⁴¹⁰ Przewiduje się zakończyć te prace i dostosować wszystkie 351 budynki w ciągu najbliższych 5 - 6 lat. Oczywiście zakres prac będzie wyznaczany możliwościami technicznymi modernizowanych obiektów. Ponadto przeprowadzane są doraźne modernizacje i udogodnienia wynikające z bieżących weryfikacji obiektów dokonywanych przez działający w ZUS Zespół ds. realizacji zadań Zakładu na rzecz osób niepełnosprawnych.

zaistniałej sytuacji jest brak możliwości dostosowania obiektów do potrzeb osób niepełnosprawnych z uwagi na:

- ✓ brak możliwości technicznych (konstrukcje budynków bardzo stare) umożliwiających jego dostosowanie, które wiązało by się z gruntowną przebudową obiektów wymagającą zaangażowania znacznych środków finansowych,
 - ✓ obiekty stanowią współwłasność kilku podmiotów.
- W budynku **Ministerstwa Edukacji Narodowej** przy al. Szucha 25, osoby niepełnosprawne ruchowo, niewidome oraz głuchonieme mają zapewnioną pomoc i asystę pracowników ochrony podczas pobytu na terenie budynku, jak również mogą poruszać się wraz z psem przewodnikiem. Opracowana została także instrukcja dotycząca organizacji przyjęć interesantów niepełnosprawnych w Ministerstwie Edukacji Narodowej. W budynku znajduje się winda dostosowana do przewozu osób niepełnosprawnych. Winda zjeżdża do poziomu zero, umożliwiając tym samym osobie niepełnosprawnej wejście do budynku bezpośrednio z poziomu parkingu, znalezienie się na terenie budynku bez zbędnych trudności i poruszanie się po poszczególnych kondygnacjach gmachu. Dodatkowo na wyposażeniu znajduje się urządzenie do transportu osób niepełnosprawnych na wózkach inwalidzkich tzw. schodolaz.

Przy bramie wjazdowej nr 2 znajduje się oznaczony domofon za pomocą którego osoba niepełnosprawna ma możliwość wezwać pracownika ochrony celem wsparcia przy dostępie do gmachu czy też parkowania auta w specjalnie wyznaczonym miejscu.

Biorąc pod uwagę, iż budynek Ministerstwa Edukacji Narodowej jest wpisany do rejestru zabytków, zgodnie z przepisami o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami na wszystkie prace remontowo-konserwatorskie należy uzyskać pozwolenie Stołecznego Konserwatora Zabytków i pozwolenie na budowę. Ministerstwo podczas prac remontowych uwzględnia rozwiązania zwiększające funkcjonalność w zakresie do potrzeb osób niepełnosprawnych ruchowo, osób niewidomych oraz głuchoniemych.

W zakresie pozostałych budynków użytkowanych przez MEN budynek położony w Warszawie przy ul. Senatorskiej 38 posiada ograniczenia w zakresie dostępu dla osób niepełnosprawnych ruchowo. W związku z toczącą się przed Ministerstwem Infrastruktury sprawą roszczeń spadkobierców byłych właścicieli przedmiotowej nieruchomości o jej zwrot, Ministerstwo posiada ograniczony obszar zarządzania nieruchomością. Ograniczenia dotyczą także działań zmierzających do przeprowadzenia prac remontowo-konserwatorskich wykraczających poza prace zapewniające wyłącznie utrzymanie nieruchomości w stanie nie pogorszonym – w tym do dostosowania nieruchomości dla osób niepełnosprawnych ruchowo. MEN podjęło również działania mające na celu usprawnienie obsługi niepełnosprawnych interesantów, w szczególności z dysfunkcją narządu słuchu. W celu pokonania bariery komunikacyjnej, z jaką mogą spotkać się osoby niesłyszące w instytucjach administracji publicznej, Ministerstwo zorganizowało szkolenie w zakresie języka migowego na poziomie podstawowym, które ukończyło 20 pracowników Urzędu.⁴¹¹

⁴¹¹ Realizując zadania ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się, Biuro Organizacyjne koordynuje w Ministerstwie Edukacji Narodowej obsługę osób doświadczających trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się. Dla ułatwienia osobom uprawnionym korzystania z usług urzędu od 1 kwietnia br. będą uruchomione następujące środki wspierające komunikowanie się: wyodrębniona skrzynka poczty elektronicznej o adresie: pomoc@men.gov.pl; komunikator internetowy ooVoo; telefon komórkowy do komunikacji za pomocą wiadomości tekstowych (Short Message Service).

- W latach objętych analizą (2008-2011) **Główny Urząd Geodezji i Kartografii** posiadał gospodarstwo pomocnicze – Centralny Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej. Od 1 stycznia 2011 r., które w związku z reformą sektora finansów publicznych, zostało przekształcone w samodzielną instytucję gospodarki budżetowej, dla której Główny Geodeta Kraju pełni funkcję organu założycielskiego. Siedziba Centralnego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej, będąca własnością Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii, w minionych latach została dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych. W ogólnodostępnej części zamontowano odpowiedniej szerokości bramę i furtkę oraz pochylnie przy wejściu do budynku, a także zapewniono swobodną komunikację wewnątrz budynku dzięki zastosowaniu odpowiedniej szerokości drzwi i ciągów komunikacyjnych, brakowi schodów, progów i różnic w poziomie podłóg oraz zamontowaniu windy.

Główny Urząd Geodezji i Kartografii Dodać ma siedzibę w budynku zarządzanym przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego. W ubiegłym roku zarządca dokonał częściowej adaptacji budynku obejmującej głównie wejście do budynku, dzięki czemu zostały usunięte bariery architektoniczne utrudniające dotychczas dostęp do budynku osobom poruszającym się na wózkach inwalidzkich (podjazdy, szerokie wejścia). Brak jest pomieszczeń sanitarnych przystosowanych dla osób niepełnosprawnych. Również pomieszczenia biurowe (pokoje) mają nieduże powierzchnie, co przy dużym zagęszczeniu pracowników nadal stanowi przeszkodę dla osób z utrudnionym poruszaniem się.
- Siedzibę **Głównego Urzędu Miar**, przy ul. Elektoralnej 2, stanowi kompleks siedmiu połączonych w całość budynków, z których pięć podlega nadzorowi konserwatora zabytków, co w znacznym stopniu ogranicza możliwości dostosowywania jego ogólnodostępnych części do potrzeb osób niepełnosprawnych. Budynek posiada odpowiedniej szerokości wejścia i przejścia pozwalające dostać się na teren Urzędu, a także swobodnie poruszać się wewnątrz budynku. Komunikacja odbywa się bez pomocy platform przyschodowych, a pracownicy Punktu Obsługi Klienta zobowiązani są do udzielania niezbędnej pomocy przy wejściu do Urzędu. Dla osób z ograniczoną możliwością poruszania się udostępnione jest wejście z dostępem do windy umożliwiającej korzystanie z niej przez osoby poruszające się na wózkach⁴¹².
- Ze względu na fakt, iż główna siedziba **Instytutu Rozwoju Służb Społecznych** jest wynajmowana i usytuowana w śródmiejskiej kamienicy, nie możemy zrealizować prac przystosowujących pomieszczenia i klatkę schodową do potrzeb osób niepełnosprawnych. Jednocześnie informujemy, że zatrudniamy jedną osobę z orzeczeniem niepełnosprawności. Usytuowanie, zagospodarowanie i wyposażenie pomieszczeń pomaga jej w sprawnym i komfortowym wykonywaniu swoich zadań. Zakres i rodzaj wykonywanych przez nią czynności jest dostosowany do jej możliwości fizycznych.

Natomiast obiekt szkoleniowy Instytutu Rozwoju Służb Społecznych w Białobrzegach (ul. Wczasowa 15A, 05-127 Białobrzegi) jest dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych w następującym zakresie:

 - o podjazd do głównego wejścia do budynku,
 - o podjazd do dużej sali wykładowej na I piętrze,
 - o podjazd na II piętrze do korytarza z pokojami hotelowymi,

⁴¹² W 2010 r. przeprowadzono remont sanitariatów, cztery z nich przystosowując do potrzeb osób niepełnosprawnych. W najbliższym czasie planowane jest spotkanie z konserwatorem zabytków, na którym omówione zostaną możliwości dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych, ogólnodostępnych części budynków Urzędu.

- winda dla osób niepełnosprawnych (parter – II piętro w niższej części budynku),
- 8 pokoi z łazienkami jest przystosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych:
 - ✓ drzwi szer. 90 cm,
 - ✓ relingi przy toaletach, umywalkach i prysznicach,
 - ✓ umywalki szerokie, płaskie i zamontowane na odpowiedniej wysokości,
 - ✓ baterie umywalkowe przystosowane dla niepełnosprawnych (wydłużona część otwierająca wodę),
 - ✓ lustra zamontowane na odpowiedniej wysokości,
 - ✓ jeden poziom posadzek w łazienkach, bez barier architektonicznych,
 - ✓ duża przestrzeń łazienek pozwalająca na swobodne przebywanie osoby niepełnosprawnej i opiekuna.

Wszelkie pozostałe planowane w obiekcie w Białobrzegach prace remontowe i modernizacje realizowane będą z uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych.

- Dostosowanie w 2011 r. do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków **Komendy Głównej Policji**⁴¹³ przedstawia się następująco. Stan dostępności obiektów KGP dla osób niepełnosprawnych przedstawiono w poniższych tabelach:

- **Obiekt siedziby KGP ul. Puławska 148/150 w Warszawie**

Dostępność dla osób niepełnosprawnych otoczenia budynku i wejścia:	TA K	NIE	UWAGI
Utwardzone dojście do budynku	X		
Parking przy budynku posiada oznakowane stanowisko(a) dla osób niepełnosprawnych	X		
Obniżony krawężnik na parkingu umożliwiający przemieszczanie się i dotarcie do budynku	X		
W przypadku ogrodzenia budynku – czy bramka (furtka ma szerokość umożliwiającą wjazd na teren w wózku inwalidzkim (co najmniej 90 cm)	X		
Brak schodów prowadzących do budynku		X	
Czy w przypadku schodów zapewniono urządzenia zapewniające likwidację tej bariery (poręcz, pochylnia, podnośnik, transporter przyschodowy)	X		podnośnik
Drzwi do budynku odpowiedniej szerokości (co najmniej 90 cm)	X		
Wejście do budynku o powierzchni antypoślizgowej.	X		
Wejście do budynku wyraźnie oznakowane	X		
Sygnalizacja przywoławcza umożliwiająca wezwanie osoby, która mogłaby stanowić pomoc w przypadku problemów.	X		W przypadku obiektów zamkniętych - ochrona

⁴¹³ Zgodnie z postanowieniami § 16 ust. 2 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie – wymaganie dostępności dla osób niepełnosprawnych nie dotyczy budynków zlokalizowanych na terenach zamkniętych (m.in. Szkół Policji).

Dostępność wewnątrz budynku – ciągi komunikacyjne, pokoje biurowe:	TAK	NIE	UWAGI
Ciągi komunikacyjne i drzwi wewnętrzne o szerokości umożliwiającej poruszanie się na wózku inwalidzkim	X		
Podłogi o powierzchni antypoślizgowej		X	
Brak progów	X		
Brak schodów wewnątrz budynku		X	
W przypadku schodów – czy są poręcze, pochylnie, transportery przyschodowe wewnątrz budynku	X		poręcze
W przypadku budynków wielopiętrowych obecność windy dostępnej dla osoby niepełnosprawnej na wózku inwalidzkim	X		
Winda wyposażona w urządzenia informującego o pozycji windy, sygnalizację dźwiękową lub syntezy mowy (osoby niewidome i niedowidzące)		X	
Winda wyposażona w klawiaturę lub przyciski sterujące windą umożliwiające odczyt w piśmie Braille'a.	X		
Umieszczenie przycisków i włączników na wysokości umożliwiającej dostęp osobie na wózku inwalidzkim	X		
Czytelne tablice informacyjne (powiększony druk, duży kontrast)	X		
Wykorzystanie w tablicach informacyjnych piktogramów lub znaków graficznych (pod kątem osób z upośledzeniem umysłowym)		X	
Czy wśród pracowników urzędu jest osoba posługująca się językiem migowym.		X	

Dostępność zaplecza sanitarnego:	TAK	NIE	UWAGI
Czy w urzędzie funkcjonowała toaleta dla osób niepełnosprawnych, tak aby mogły z niej korzystać bez pomocy osób trzecich ?	X		
Czy była odpowiednio oznakowana?	X		
Czy umożliwiała swobodne poruszanie się?	X		
Czy zastosowano drzwi bez progów?	X		
Czy zamontowano uchwyty ułatwiające obsługę ?	X		
Czy wysokość elementów wyposażenia, na które przesiada się osoba niepełnosprawna była zbliżona do wysokości wózka (ok. 50 cm) ?	X		
Czy wysokość umywalki pozwalała na umycie rąk w pozycji siedzącej ?	X		

Obiekt KGP ul. Domaniewska 36/38 w Warszawie

Dostępność dla osób niepełnosprawnych otoczenia budynku i wejścia:	TAK	NIE	UWAGI
Utwardzone dojście do budynku	X		
Parking przy budynku posiada oznakowane stanowisko(a) dla osób niepełnosprawnych	X		
Obniżony krawężnik na parkingu umożliwiającym przemieszczanie się i dotarcie do budynku	X		
W przypadku ogrodzenia budynku – czy bramka (furtka ma szerokość umożliwiającą wjazd na teren w wózku inwalidzkim (co najmniej 90 cm)	X		
Brak schodów prowadzących do budynku		X	
Czy w przypadku schodów zapewniono urządzenia zapewniające likwidację tej bariery (poręcz, pochylnia, podnośnik, transporter przyschodowy)		X	poręcz
Drzwi do budynku odpowiedniej szerokości (co najmniej 90 cm)	X		
Wejście do budynku o powierzchni antypoślizgowej.	X		
Wejście do budynku wyraźnie oznakowane	X		
Sygnalizacja przywoławcza umożliwiająca wezwanie osoby, która mogłaby stanowić pomoc w przypadku problemów.	X		W przypadku obiektów zamkniętych - ochrona

Dostępność wewnątrz budynku – ciągi komunikacyjne, pokoje biurowe:	TAK	NIE	UWAGI
Ciągi komunikacyjne i drzwi wewnętrzne o szerokości umożliwiającej poruszanie się na wózku inwalidzkim	X		
Podłogi o powierzchni antypoślizgowej	X		
Brak progów	X		
Brak schodów wewnątrz budynku		X	
W przypadku schodów – czy są poręcz, pochylnie, transportery przyschodowe wewnątrz budynku	X		poręcz
W przypadku budynków wielopiętrowych obecność windy dostępnej dla osoby niepełnosprawnej na wózku inwalidzkim	X		
Winda wyposażona w urządzenia informujące o pozycji windy, sygnalizację dźwiękową lub syntezy mowy (osoby niewidome i niedowidzące)		X	
Winda wyposażona w klawiaturę lub przyciski sterujące windą umożliwiające odczyt w piśmie Braille'a.	X		
Umieszczenie przycisków i włączników na wysokości umożliwiającej dostęp osobie na wózku inwalidzkim	X		
Czytelne tablice informacyjne (powiększony druk, duży kontrast)	X		
Wykorzystanie w tablicach informacyjnych piktogramów		X	

lub znaków graficznych (pod kątem osób z upośledzeniem umysłowym)			
Czy wśród pracowników urzędu jest osoba posługująca się językiem migowym.		X	

Dostępność zaplecza sanitarnego:	TAK	NIE	UWAGI
Czy w urzędzie funkcjonowała toaleta dla osób niepełnosprawnych, tak aby mogły z niej korzystać bez pomocy osób trzecich ?	X		
Czy była odpowiednio oznakowana?	X		
Czy umożliwia swobodne poruszanie się?	X		
Czy zastosowano drzwi bez progów?	X		
Czy zamontowano uchwyty ułatwiające obsługę ?	X		
Czy wysokość elementów wyposażenia, na które przesiada się osoba niepełnosprawna była zbliżona do wysokości wózka (ok. 50 cm) ?	X		
Czy wysokość umywalki pozwalała na umycie rąk w pozycji siedzącej ?	X		

W latach 2007 – 2010 poniesiono wydatki związane z adaptacją pomieszczeń dla potrzeb osób niepełnosprawnych w n/w obiektach KGP:

- rok 2009 – budowa dźwigu osobowo-towarowego w budynku KGP przy ul. Puławskiej 148/150 w Warszawie – koszt zadania 522 648,00 zł brutto.
- rok 2009 – remont elewacji budynku KGP przy ul. Puławskiej 148/150 w Warszawie, w ramach którego wykonano remont platformy przeznaczonej do transportu osób niepełnosprawnych przy wejściu głównym do budynku KGP od ul. Puławskiej. - koszt zadania ok. 7 500 zł brutto.
- lata 2009/2010 przebudowa wejścia do budynku KGP przy ul. Domaniewskiej 36/38w Warszawie, w ramach którego przebudowano wejście do budynku oraz bramki dostosowując je do potrzeb osób niepełnosprawnych – koszt zadania 89 629,53 zł brutto.
- rok 2010 – przebudowa budynku KGP przy ul. Barcickiej 56/58 w Warszawie, w ramach którego oddano do użytku 2 transportery przyschodowe przeznaczone do transportu osób niepełnosprawnych oraz budowa windy (2 przystanki) – koszt zadania 114 979 zł brutto.

Dostosowanie w 2011 r. ogólnodostępnych części budynków komend wojewódzkich Policji i Komendy Stołecznej Policji do potrzeb osób niepełnosprawnych

- Komenda Wojewódzka Policji w Białymstoku

W 2011 roku dostosowano do potrzeb osób niepełnosprawnych budynek administracyjny:

- ✓ KPP w Augustowie - utworzono toaletę dla niepełnosprawnych, dostosowano szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych na parterze budynku, przebudowano schody zewnętrzne bez montażu podnośnika dla osób niepełnosprawnych.
- ✓ KMP Suwałki - przebudowano schody zewnętrzne bez montażu podnośnika dla osób niepełnosprawnych.

Liczba obiektów całkowicie dostępnych dla osób niepełnosprawnych: 9

Ilość obiektów niecałkowicie dostępnych dla osób niepełnosprawnych: 53.

Ilość obiektów niedostępnych dla osób niepełnosprawnych: 0.

W celu dostosowania kolejnych budynków jednostek Policji garnizonu podlaskiego do potrzeb osób niepełnosprawnych KWP w Białymstoku dysponuje dokumentacją projektową na:

- ✓ przebudowę schodów zewnętrznych i montaż podnośnika dla osób niepełnosprawnych w budynku administracyjnym KPP w Bielsku Podlaskim,
- ✓ przebudowę schodów i montaż podnośnika dla osób niepełnosprawnych w budynku administracyjnym PP w Goniądzu,
- ✓ montaż podnośnika dla osób niepełnosprawnych przy schodach wejściowych do budynku administracyjnego PP w Krynkach, Janowie,
- ✓ przebudowę schodów i wykonanie podjazdu dla osób niepełnosprawnych do budynku administracyjnego PP w Filipowie.

Realizacja w/w przedsięwzięć, zmierzających do dostosowania kolejnych obiektów policyjnych podległych Komendzie Wojewódzkiej Policji w Białymstoku do obsługi osób niepełnosprawnych, jest planowana w następnych latach. Warunkiem niezbędnym ich wykonania jest dysponowanie odpowiednim limitem środków finansowych, przeznaczonych na ten cel.

o Komenda Wojewódzka Policji w Bydgoszczy

W 2011 r. w ramach realizowanych zadań remontowo-modernizacyjnych Policji woj. kujawsko-pomorskiego, przystosowano dla potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępne części budynków wraz z częściowym zagospodarowaniem terenu:

- ✓ Komenda Powiatowa Policji w Radziejowie (zlikwidowano ogrodzenie przed frontem budynku, wykonano nową nawierzchnię utwardzoną przed wejściem, wykonano miejsce parkingowe dla osoby niepełnosprawnej, wykonano nową antypoślizgową okładzinę schodów zewnętrznych, wykonano poręcze na półkach (murkach) wieńczących bieg schodów z obu stron, zamontowano podnośnik dla osób niepełnosprawnych, wykonano holl z recepcją do obsługi petentów, w ciągach komunikacyjnych zlikwidowano progi oraz wykonano nawierzchnię antypoślizgową podłóg, wykonano sanitariat dla osób niepełnosprawnych).
- ✓ Komisariat Policji w Gniewkowie (wykonano miejsce parkingowe dla osób niepełnosprawnych wykonano nowy chodnik prowadzący do wejścia wraz z szeroką furtką, wykonano nową antypoślizgową okładzinę schodów zewnętrznych, zamontowano podnośnik dla osób niepełnosprawnych wraz z sygnalizacją przywoławczą – domofonem, zamontowano nowe drzwi wejściowe o szerokości 1,20 m, zaadaptowano pokój do przyjęć osób niepełnosprawnych wykonano sanitariat dla osób niepełnosprawnych wykonano nową antypoślizgową nawierzchnię podłóg).
- ✓ Komisariat Policji Bydgoszcz – Wyżyny (wykonano nową nawierzchnię chodnika, wykonano nową antypoślizgową okładzinę schodów zewnętrznych, zamontowano podnośnik dla osób niepełnosprawnych, dokonano przebudowy wejścia do budynku, polegającej na cofnięciu ściany, celem uzyskania wymaganej powierzchni manewrowej dla wózka inwalidzkiego na podeście schodów zewnętrznych oraz likwidacji progów w komunikacji wewnętrznej, zamontowano drzwi zewnętrzne o szerokości 1,50 m).

Przeprowadzone prace miały na celu likwidację barier architektonicznych i ułatwienie dostępu do obiektów policyjnych osobom z dysfunkcją narządu ruchu w postaci montażu podnośników oraz dla całej grupy osób niepełnosprawnych, w tym również niewidomych i niedowidzących, montaż szerszych drzwi, przystosowanie toalet, wykonanie nowej antypoślizgowej okładziny schodów zewnętrznych, likwidacja progów, zastosowanie posadzki antypoślizgowej, przystosowanie pokoi biurowych do obsługi niepełnosprawnych.

Rodzaj obiektów, w których przeprowadzono prace likwidujące bariery funkcjonalne (np. architektoniczne) dla osób niepełnosprawnych.

- ✓ Komenda Wojewódzka Policji w Bydgoszczy – kompleks budynków przy ul. Powstańców Wielkopolskich,
- ✓ Komendy Miejskie i Powiatowe Policji – KMP Bydgoszcz, KMP we Włocławku (częściowo), KPP w Brodnicy, KPP w Mogilnie, KPP w Żninie, KPP w Nakle nad Notecią, KPP w Radziejowie
- ✓ Komisariaty Policji w dużych miastach – KP Bydgoszcz – Śródmieście, KP Bydgoszcz – Fordon, KP Bydgoszcz – Wyżyny, KP Toruń – Podgórz, KP Toruń – Rubinkowo,
- ✓ Pozostałe Komisariaty i Posterunki Policji – KP Białe Błota, KP Ciechocinek, KP Kruszwica, PP Łabiszyn, PP Fabianki, RD Rogowo, KP Gniewkowo

Do wykonanych prac, w zależności od obiektu, należy zaliczyć: wykonanie podjazdu, instalacja platformy transportu pionowego dla wózków inwalidzkich lub schodolazu oraz montaż dzwonek przyzywowych dla osób z dysfunkcją narządu ruchu, wymiana okładzin schodów zewnętrznych na antypoślizgowe, montaż zewnętrznych drzwi rozsuwanych lub otwieranych o odpowiedniej szerokości, likwidacja progów i różnic w poziomie posadzki w ogólnodostępnej części budynku oraz wykonanie antypoślizgowych posadzek, wykonanie recepcji lub innych pomieszczeń dostosowanych do obsługi osób niepełnosprawnych, przystosowanie sanitariatów dla osób z dysfunkcją narządu ruchu.

Liczba obiektów (jednostek) dostępnych dla osób niepełnosprawnych z dysfunkcją narządu ruchu – 19, w tym:

- ✓ KWP w Bydgoszczy - 1
- ✓ Komendy Miejskie i Powiatowe Policji - 6
- ✓ Komisariaty Policji w dużych miastach - 5
- ✓ Pozostałe Komisariaty i Posterunki Policji - 7

Zastosowane w obiektach dotychczasowe rozwiązania i wykonane prace uwzględniają potrzeby osób z dysfunkcją narządu ruchu i dla tej grupy niepełnosprawnych ww. obiekty są w pełni dostępne. Można również założyć, że są również w pełni dostępne dla osób z dysfunkcją narządu słuchu, zwłaszcza zaopatrzonych w aparaty słuchowe. W pewnym stopniu uwzględniane są potrzeby osób słabo widzących czy niewidomych. W poszczególnych obiektach występują pewne utrudnienia, o zróżnicowanym stopniu, dla tej grupy niepełnosprawnych, które próbuje się niwelować wykonując antypoślizgowe nawierzchnie podłóg i okładzin schodów zewnętrznych, likwidując progi, układając nowe równe chodniki.

Z ogólnej liczby 111 obiektów (jednostek) Policji woj. kujawsko-pomorskiego niedostępnych dla osób niepełnosprawnych jest 92 obiektów, w tym:

- ✓ Komendy Miejskie i Powiatowe Policji - 13 (z 19 obiektów)
- ✓ Komisariaty Policji w dużych miastach - 3 (z 8 obiektów)
- ✓ Pozostałe Komisariaty i Posterunki Policji - 76 (z 83 obiektów).

Przystosowanie obiektów dla osób niepełnosprawnych, w szczególności dla niepełnosprawnych z dysfunkcją narządu ruchu, uwzględniane jest w trakcie przygotowania zadań inwestycyjnych i kompleksowych zadań remontowo-modernizacyjnych. Na etapie realizacji dokumentacji projektowej przyjmowane są rozwiązania mające na celu usunięcie barier architektonicznych. Planowanie i realizacja określonych zadań i prac, uwarunkowana jest otrzymaniem bądź pozyskaniem odpowiednich środków finansowych. Obecnie w planach dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków znajdują się jednostki:

- ✓ Komenda Powiatowa Policji w Lipnie – obecnie realizowana budowa nowej siedziby komendy, gdzie przewidziano: miejsce parkingowe dla osób niepełnosprawnych, zewnętrzną platformę transportu pionowego dla wózków inwalidzkich, na parterze antypoślizgową posadzkę bez progów, obszerny hol z recepcją, specjalny pokój biurowy do obsługi oraz sanitariat dla osób niepełnosprawnych. Planowany termin realizacji robót – 2012 r.
- ✓ Komenda Miejska Policji w Grudziądzu – budynek Wydziału Ruchu Drogowego – remont kompleksowy, gdzie przewidziano montaż schodołazu dla osób niepełnosprawnych, wykonanie posadzek antypoślizgowych, likwidację progów, przystosowanie sanitariatu dla osób niepełnosprawnych. Planowany termin realizacji robót – 2012 r.
- ✓ Komisariat Policji w Pakości – budowa podjazdu dla osób niepełnosprawnych, budowa nowych schodów zewnętrznych z okładziną antypoślizgową i balustradą systemową. Planowany termin realizacji – 2012 r.
- ✓ Komenda Powiatowa Policji w Sepólnie Krajeńskim – remont kompleksowy, gdzie przewidziano: wykonanie nowej nawierzchni utwardzonej terenu, z wyodrębnieniem kolorystycznym chodnika, prowadzącego do wejścia dla osób niepełnosprawnych, instalację przyzywową – domofon, wymianę drzwi zewnętrznych na szersze, przystosowanie sanitariatu oraz pokoju do obsługi osób niepełnosprawnych, likwidację progów i wymianę posadzek na antypoślizgowe. Realizacja dokumentacji – 2012 r. Planowana realizacja robót 2013 r.
- ✓ Komenda Powiatowa Policji w Wąbrzeźnie – remont kompleksowy, gdzie przewiduje się: wyodrębnienie recepcji z poczekalnią, sanitariatu dla osób niepełnosprawnych, likwidację progów i wymianę posadzek na antypoślizgowe, instalację przyzywową. Elewacja budynku wpisana jest do rejestru zabytków, co może uniemożliwić montaż podnośnika. Planowana realizacja robót po roku 2013.
- ✓ Komenda Powiatowa Policji w Tucholi – budowa nowej siedziby komendy. Na etapie przygotowania projektu planuje się wprowadzenie wszelkich możliwych do wykonania udogodnień dla osób niepełnosprawnych. Planowana realizacja robót – 2014 r.
- ✓ Komisariat Policji w Szubinie – budowa nowej siedziby komisariatu. Na etapie przygotowania projektu planuje się wprowadzenie wszelkich możliwych do wykonania udogodnień dla osób niepełnosprawnych. Planowana realizacja robót – 2014r.

Wypracowanie jednolitej koncepcji dostosowania ogólnodostępnych części wszystkich budynków jednostek Policji woj. kujawsko-pomorskiego do potrzeb różnych grup osób niepełnosprawnych jest zadaniem dość trudnym. Spowodowane jest to różnorodnością obiektów w zakresie lokalizacji, architektury i układu funkcjonalnego, a także zróżnicowaniem wymogów poszczególnych grup

niepełnosprawnych. Barięą jest równie¿ ograniczona dostępnosć środków finansowych. Realizowanym zało¿eniem, przyjętym dla obiektów woj. kujawsko-pomorskiego jest, że dla wszystkich obiektów nowo budowanych, ogólnodostępna część budynku projektowana jest bez barier architektonicznych, a przy obiektach kompleksowo remontowanych i modernizowanych, usprawnienia dla osób niepełnosprawnych wprowadzane są w miarę możliwości technicznych i finansowych. Podejmowane działania zabezpieczają potrzeby osób niepełnosprawnych z dysfunkcją narządu ruchu i słuchu. Częściowo, realizowane prace dostosowują obiekty do potrzeb osób niewidomych i słabo widzących poprzez np.: wykonanie antypoślizgowej nawierzchni posadzek, schodów i podestów zabezpieczonych niskimi murkami, zaopatrzonych w balustrady z wypełnieniem płaszczyzn pionowych oraz stopni schodów bez nosków i podcięć, likwidację przed drzwiami wejściowymi odbojów, skrobaczek, wycieraczek lub innych urządzeń wystających ponad poziom wejścia do budynku lub wpuszczonych poni¿ej poziomu, wykonanie chodników prowadzących do wejścia, wyróżniających się kolorystycznie.

W oparciu o publikacje Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego i po konsultacjach z przedstawicielami Polskiego Związku Niewidomych, analizowane jest zagadnienie dostosowania obiektów do potrzeb osób niewidomych i słabo widzących w zakresie: wykonania możliwie prostych układów funkcjonalnych oraz zróżnicowania kolorystyki pomieszczeń, elementów wyposażenia oraz elewacji i elementów urządzenia terenu w obrębie wejścia do budynku, oznakowania w widoczny sposób (kolor żółty) skrzydeł przeszklonych drzwiowych oraz zmian kierunków w ciągach komunikacyjnych, stosowania informacji akustycznej – w szczególności informacji głosowej w windach, sygnalizacji dźwiękowej informującej o wejściu do obiektu i prowadzącej do drzwi wejściowych do budynku.

o Komenda Wojewódzka Policji w Gdańsku

Z uwagi na ograniczenie środków finansowych na inwestycje i remonty, w 2011r. KWP nie zrealizowała żadnych prac budowlanych polegających na dostosowaniu do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków podległych jednostek w zakresie dogodnego dostępu zewnętrznego do obiektów, swobodnej komunikacji wewnątrz budynku i obsługi niepełnosprawnych interesantów z dysfunkcją narządu ruchu, wzroku i słuchu.

Obecnie na terenie garnizonu znajduje się 40 obiektów całkowicie dostępnych dla osób niepełnosprawnych, na które składają się: 1 Komenda Miejska Policji (KMP Sopot ul. Armii Krajowej 112A) 9 Komend Powiatowych (KPP Bytów ul. Styp – Rekowskiego 2, KPP Człuchów ul. Kasztanowa 17, KPP Kartuzy ul. Sambora 4, KPP Kościerzyna ul. Zgromadzenia Księży Zmartwychwstańców 2, KPP Pruszcz Gdański ul. Wita Stwosza 4 , - KPP Puck ul. Dworcowa 5, KPP Starogard Gdański ul. Bohaterów Getta 2, KPP Tczew ul. Kasprowicza 2),16 Komisariatów Policji (KP Gdańsk- Orunia ul. Platynowa 6F , KP Gdańsk- Wrzeszcz ul. Biała 1A, KP Gdańsk- Przymorze ul. Obrońców Wybrze¿a 19, KP Gdańsk ul. Kartuska 245B, KP Gdynia Śródmieście ul. Waszyngtona 11, KP Gdynia- Chylonia ul. Owsiana 5, - KP Gdynia- Karwiny ul. G. Zapolskiej 1, KP Gdynia – Oksywie ul. Zielona 7, KP Kępice ul. Plac Wolności 23, KP Miastko ul. Sikorskiego 3, KP Ustka ul. Grunwaldzka 13, KP Jurata ul. Ratibora 42, KP Władysławowo ul. Towarowa 1, KP Pelplin ul. Wybickiego 2A, KP Reda ul. Łąkowa 61, KP Wejherowo –

Śmiechowo ul. Gdańska 100A) 11 Posterunków Policji (PP Kobylnica ul. Kolejowa 17, PP Koczała ul. Miastecka 11, PP Rzeczenica ul. Człuchowska 2, PP Prabuty ul. Kwidzyńska 4, PP Ryjewo ul. Grunwaldzka 54, PP Nowy Staw ul. Bema 3, PP Krynica Morska ul. Turystyczna 4, PP Stegna ul. Gdańska 32, PP Sztutowo ul. Gdańska 55, PP Skórcz ul. Nowy Świat 2, PP Szemud ul. Wejherowska 29,) 3 Rewiry Dzielnicowych (RD Kołczygłowy ul. Słupska 51, RD Lipnica ul. Słonimskiego 17, RD Parchowo ul. Kartuska 3).

Pozostałe jednostki wchodzące w skład garnizonu pomorskiego z przyczyn wskazanych na wstępie nadal pozostają niedostępne dla osób niepełnosprawnych. Należą do nich Komenda Wojewódzka Policji w Gdańsku, 3 Komendy Miejskie Policji – Gdańsk, Gdynia, Słupsk, 6 Komend Powiatowych Policji, 17 Komisariatów Policji, 37 Posterunków Policji oraz 8 Rewirów Dzielnicowych.

KWP w Gdańsku będzie sukcesywnie realizowała, w miarę pozyskiwania środków finansowych, działania zmierzające do dostosowania obiektów służbowych dla osób niepełnosprawnych

o Komenda Wojewódzka Policji w Gorzowie Wlkp.

W roku 2011 KWP podjęła działania mające na celu dostosowanie obiektu do potrzeb osób niepełnosprawnych w budynku KPP Strzelce Krajeńskie ul. Brzozowa 1, w zakresie: odpowiednia szerokość bram i furtek, platforma przyschodowa, wewnątrz budynku odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych, brak progów, podłogi antypoślizgowe, dostosowanie toalet, obsługa niepełnosprawnych interesantów z dysfunkcjami narządu ruchu

Ogółem stan dostosowania obiektów KWP przedstawia się następująco:

l.p.	<i>Je</i>	Ilość obiektów całkowicie dostępnych dla ON	Ilość obiektów niedostępnych dla ON	Koncepcja dostosowania obiektów do potrzeb ON w najbliższych latach
1	Komenda Wojewódzka Policji	1	0	0
2	Komenda Powiatowa Policji	9	3	3
3	Komisariat Policji	7	9	9
4	Posterunek Policji	2	15	0

o Komenda Wojewódzka Policji w Katowicach

W 2011 r. został oddany do użytku nowy budynek administracyjny KPP w Raciborzu, który jest całkowicie dostępny dla osób niepełnosprawnych. Ponadto rozpoczęto kontynuację adaptacji obiektu na nową siedzibę KMP w Mysłowicach ul. Starokościelna 2, budowę nowego obiektu KP w Skoczowie, budowę nowego obiektu KP w Jasienicy

W latach 2002-2010 wykonano następujące prace, które ułatwiają dostęp do obiektów osobą niepełnosprawnym do budynków administracyjnych KP V w Częstochowie

(likwidacja progów w poziomie parteru, sanitariaty), KP VI w Częstochowie (sanitariaty, zakup urządzenia gaśnicowego, likwidacja progów w poziomie parteru), KP w Poczesnej (wykonanie pochylni, sanitariaty, likwidacja progów w

poziomie parteru), KP III w Zabrze (schodolaz, likwidacja progów w poziomie parteru), KP V w Zabrze (pochylnia zewnętrzna, likwidacja, progów w poziomie parteru), budynek administracyjny KMP w Rudzie Śląskiej (platforma przyschodowa, likwidacja progów w poziomie parteru), KP II w Rudzie Śląskiej (schodolaz, likwidacja, progów w poziomie parteru), KP VI w Katowicach (wykonanie pochylni przy wejściu), KMP w Katowicach (dostosowany poprzez wykorzystanie wejścia z KWP Katowice oraz przejścia na III kondygnacji – dojazd windą), KMP w Chorzowie (dostosowany do poziomu dyżurki i parteru), KP I w Chorzowie (schodolaz umożliwiający dostęp na kondygnację parteru), KMP w Siemianowicach Śląskich (platforma umożliwiająca wjazd na kondygnację parteru), KMP w Piekarach Śląskich (toaleta w poziomie parteru dostosowana dla osób niepełnosprawnych jednakże brak możliwości wjazdu na parter), KMP w Świętochłowicach (podjazd dla osób niepełnosprawnych, toaleta na parterze), PP Olsztyn (wykonanie pochylni przy wejściu do budynku, likwidacja progów w poziomie parteru), KP II Bielsko-Biała (dostosowanie węzła sanitarnego, odpowiednia szerokość drzwi wejściowych), KP III Bielsko – Biała (wykonanie pochylni przy wejściu, dostosowanie węzła sanitarnego, odpowiednia szerokość drzwi wejściowych), KMP Tychy (wyposażenie budynku w schodolaz, dostosowanie węzła sanitarnego, odpowiednia szerokość drzwi wejściowych), KPP Lubliniec (wyposażenie obiektu w schodolaz, dostosowanie węzła sanitarnego, odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych, brak progów), KP IV w Sosnowcu (dostosowanie węzła sanitarnego, odpowiednia szerokość drzwi, likwidacja progów i różnic w poziomie podłóg parteru), KWP Katowice (platforma przyschodowa, windy, toaleta na parterze, na korytarzach brak progów i różnic w poziomie podłóg).

Liczba obiektów całkowicie dostępnych dla osób niepełnosprawnych ogółem 10 (budynek administracyjny KWP w Katowicach, KMP w Częstochowie, KMP w Bytomiu, KP V w Bytomiu, KPP w Bieruniu, KMP w Żorach, KMP w Rybniku, KP w Knurowie, KP VII w Katowicach, KPP Racibórz.

Ilość obiektów niedostępnych dla osób niepełnosprawnych oraz informacja o planowanym ich dostosowaniu - 90 obiektów. KWP posiada dokumentację projektową w zakresie dostosowania obiektów do przyjmowania osób niepełnosprawnych na wózkach dla obiektów KPP w Myszkowie, KP I w Zabrze, KP I w Sosnowcu, KPP w Zawierciu. Pozostałe obiekty planuje się dostosować do wymogów przyjmowania osób niepełnosprawnych na przełomie najbliższych kilku lat, jednak będzie to uzależnione od zabezpieczenia środków finansowych na ten cel.

o Komenda Wojewódzka Policji w Kielcach

W 2011r. dostosowano do potrzeb osób niepełnosprawnych: budynek dawnego kina Bajka w Kielcach przy ul. Seminaryjskiej 12 (odpowiedniej szerokości drzwi, ciągi komunikacyjne, brak schodów, progów, antypoślizgowa powierzchnia podłóg, podjazd dla niepełnosprawnych, wc dla niepełnosprawnych), budynek KPP Włoszczowa (podjazd dla niepełnosprawnych).

Bariery funkcjonalne dla osób niepełnosprawnych były likwidowane w budynkach będących w trwałym zarządzie w Komendzie Wojewódzkiej Policji, w Komendzie Miejskiej Policji, w 7 Komendach Powiatowych Policji, w 8 Komisariatach Policji, w 3 Posterunkach Policji.

Liczba obiektów będących w trwałym zarządzie KWP w Kielcach całkowicie dostępnych dla osób niepełnosprawnych 15. Liczba obiektów będących w trwałym zarządzie KWP w Kielcach niedostępnych dla osób niepełnosprawnych 48. Dostosowywanie obiektów do potrzeb osób niepełnosprawnych realizowane

jest w ramach inwestycji i kompleksowych remontów budynków ujętych w planach w ramach posiadanych środków finansowych.

o Komenda Wojewódzka Policji w Krakowie.

W roku 2011 r. ukończono budowę obiektu KMP w Nowym Sączu przy ulicy Grotgера 50, który jest całkowicie dostępny dla osób niepełnosprawnych (z wyłączeniem strzelnicy służbowej, pomieszczeń do ćwiczeń siłowych i wymiennikowni c.o. wentylacji mechanicznej). W roku 2012 r. planowane jest ukończenie remontu KPP w Zakopanem uwzględniającego likwidację barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych. Dostępnych na poziomie recepcji jest 35 obiektów Policji. Niedostępne dla osób niepełnosprawnych są 53 obiekty. W latach następnych po roku 2011 r. planuje się likwidację barier w 17 obiektach co zostało uwzględnione w planach trzyletnich inwestycyjnych i remontowych. Realizacja uzależniona będzie od przydzielonych środków finansowych w poszczególnych latach. Powyższe dane zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002r. § 16 ust. 2 nie uwzględniają obiektów (budynków), które znajdują się na terenach zamkniętych tj.: Kraków, ul. Mogilska109 – budynek KWP w Krakowie oraz Kraków, ul. Łokietka 205 – budynki OPP w Krakowie i KPP w Krakowie.

o Komenda Wojewódzka Policji w Lublinie

W zakresie dostosowania w 2011r. obiektów podległych Komendzie Wojewódzkiej Policji w Lublinie do potrzeb osób niepełnosprawnych w częściach ogólnodostępnych budynków zrealizowano:

- ✓ V KP w Lublinie – obiekt w pełni dostosowany do obsługi osób niepełnosprawnych poprzez wykonanie podjazdu zewnętrznego, drzwi wejściowych szer. 90cm, zapewnienie komunikacji wewnętrznej zarówno pionowej (dźwig z napędem elektrycznym) oraz poziomej (szerokość korytarzy 110cm, drzwi wewnętrzne szer. 90cm, brak progów, antypoślizgowe podłogi) oraz odpowiednie sanitariaty (wyposażone w uchwyty ułatwiające korzystanie z urządzeń higieniczno – sanitarnych, posiadające przestrzeń manewrową o wymiarach 150x150cm).
- ✓ KPP Janów Lubelski – częściowe dostosowanie obiektu do obsługi osób niepełnosprawnych poprzez wykonanie podjazdu zewnętrznego, drzwi wejściowych szer. 90cm, usprawnienie komunikacji wewnętrznej poziomej (szerokość korytarzy 110cm, drzwi wewnętrzne szer. 90cm, likwidacja progów) oraz odpowiednie sanitariaty (wyposażone w uchwyty ułatwiające korzystanie z urządzeń higieniczno – sanitarnych, posiadające przestrzeń manewrową o wymiarach 150x150cm).
- ✓ KMP Chełm - częściowe dostosowanie obiektu do obsługi osób niepełnosprawnych w części budynku dotyczącej wejścia głównego. Zlikwidowano istniejącą skarpe, wykonano nowe schody z instalacją przyzywową dla osób niepełnosprawnych oraz zakupiono schodołaz. Dodatkowo przeprowadzono remont niektórych pomieszczeń: przebudowano komunikację wewnętrzną poziomą (szerokość korytarzy 110cm, brak progów, antypoślizgowe podłogi), drzwi wejściowe szer. 90cm, dostosowano pomieszczenie sanitarne dla osób niepełnosprawnych (wyposażone w uchwyty ułatwiające korzystanie z urządzeń higieniczno – sanitarnych, posiadające przestrzeń manewrową o wymiarach 150x150cm).
- ✓ KMP Zamość – częściowe dostosowanie obiektu do obsługi osób niepełnosprawnych poprzez usprawnienie komunikacji wewnętrznej poziomej (likwidacja progów, antypoślizgowe podłogi)

Poniżej w tabeli podano informacje dotyczące dostosowania ilości obiektów KWP w Lublinie do obsługi osób niepełnosprawnych w strefie ogólnodostępnej.⁴¹⁴

Obiekty	Liczba budynków	Dostosowane		
		całkowicie	częściowo	brak
Komenda Wojewódzka	7	1	2	4
Komenda Miejska	5	1	3	1
Komenda Powiatowa	16	5	11	0
Komisariat	23	5	14	4
Posterunek Policji	54	4	41	9
Rewir Dzielnicowych	19	0	19	0
Razem	124	16	90	18

o Komenda Wojewódzka Policji w Łodzi.

W roku 2011 nie realizowała robót uwzględniających potrzeby osób niepełnosprawnych. Potrzeby te zostaną uwzględnione w szerokim zakresie w trakcie kończonego w br. remontu kompleksowego obiektu VIII KP KMP w Łodzi ul. Wólczańska 250. Ponadto w roku ubiegłym została opracowana dokumentacja na realizację remontu kompleksowego IV KP KMP w Łodzi przy ul. Kopernika 29/31 przewidująca wykonanie wewnętrznej pochylni (od strony podwórka) oraz dostosowanie toalety zlokalizowanej na parterze, a także na przebudowę KP w Widawie z pochylnią i schodami zewnętrznymi wykończonymi gresem groszkowym antypoślizgowym. Rozpoczęcie remontu IV KP nastąpi w roku bieżącym.

Biorąc powyższe pod uwagę liczba obiektów całkowicie dostępnych dla ON wynosi aktualnie 23. Niedostępnych pozostaje 29, w tym 9 siedzib Komend Powiatowych oraz 20 siedzib Komisariatów Policji znajdujących się w trwałym zarządzie KWP. Jednostka nie posiada opracowanego wieloletniego planu dostosowywania do potrzeb ON obiektów, natomiast likwidacja występujących barier funkcjonalnych i architektonicznych następuje sukcesywnie w miarę zabezpieczenia środków.

o Komenda Wojewódzka Policji w Olsztynie.

KWP w 2011 r. zrealizowała następujące roboty budowlane uwzględniające potrzeby osób niepełnosprawnych w KWP w Olsztynie ul. Pstrowskiego 3 (wyznaczono dwa miejsca postojowe do parkowania pojazdów osób niepełnosprawnych) oraz KPP Braniewo, ul. Moniuszki 11a (budowa nowej siedziby komendy powiatowej z pełnym dostępem dla osób niepełnosprawnych).

Działania realizowane w poprzednich latach: KWP Olsztyn, ul. Partyzantów 6/8 (parter budynku dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych, sanitariat z wyposażeniem umożliwiającym korzystanie osobom niepełnosprawnym, schodolaz do poruszania się osób niepełnosprawnych ruchowo), KPP Węgorzewo, ul. Jana Pawła II (parter budynku dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych, sanitariat z wyposażeniem umożliwiającym korzystanie), KPP Olecko, ul. Zamkowa 1 (parter budynku częściowo (w części wyremontowanej-dyżurka) dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych, w strefie wejściowej sanitariat z wyposażeniem umożliwiającym korzystanie ON, pochylnia przy

⁴¹⁴ W 2012 r. przewiduje się oddanie do użytkowania nowej siedziby Komendy Powiatowej Policji w Łęcznej dostosowanej do potrzeb osób niepełnosprawnych. Ponadto w ramach posiadanych środków finansowych, sukcesywnie będą likwidowane bariery architektoniczne w trakcie planowanych remontów w następujących obiektach KP w Kazimierzu Dolnym oraz KMP w Lublinie. KWP w Lublinie nie posiada opracowanego planu (koncepcji, harmonogramu) dostosowania dla potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków jednostek organizacyjnych w perspektywie najbliższych kilku lat.

wejściu do budynku), KPP Ełk (parter budynku dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych, w strefie wejściowej sanitariat z wyposażeniem umożliwiającym korzystanie ON, platforma przyschodowa), KPP Ostróda (parter budynku dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych, sanitariat z wyposażeniem umożliwiającym korzystanie osobom niepełnosprawnym), PP Miłomłyn (budynek dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych, sanitariat z wyposażeniem umożliwiającym korzystanie osobom niepełnosprawnym), KPP Giżycko (parter budynku dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych, sanitariat z wyposażeniem umożliwiającym korzystanie ON, pochylnia przy wejściu do budynku), KMP Elbląg, ul. Tysiąclecia 3 (parter budynku dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych, w strefie wejściowej sanitariat z wyposażeniem umożliwiającym korzystanie przez osoby niepełnosprawne, pochylnia przy wejściu do budynku), KMP Olsztyn, ul. Partyzantów 23 – (parter budynku dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych, sanitariat z wyposażeniem umożliwiającym korzystanie przez osoby niepełnosprawne), KPP Iława (parter budynku dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych, sanitariat z wyposażeniem umożliwiającym korzystanie przez osoby niepełnosprawne, pochylnia przy wejściu do budynku), KPP Kętrzyn (parter budynku dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych, sanitariat z wyposażeniem umożliwiającym korzystanie przez osoby niepełnosprawne), KP Orneta (parter budynku dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych, sanitariat z wyposażeniem umożliwiającym korzystanie przez osoby niepełnosprawne), KP Ruciane Nida (wejście do budynku dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych), KPP Szczytno, ul. Piłsudskiego (parter budynku dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych, w strefie wejściowej sanitariat z wyposażeniem umożliwiającym korzystanie przez osoby niepełnosprawne, pochylnia przy wejściu do budynku oraz przed budynkiem dwa miejsca postojowe dla osób niepełnosprawnych), KPP Nidzica (parter budynku dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych, sanitariat z wyposażeniem umożliwiającym korzystanie przez osoby niepełnosprawne), KP Reszel (parter budynku dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych, zaprojektowano pochylnię umożliwiającą dostęp do budynku oraz sanitariat z wyposażeniem umożliwiającym korzystanie przez osoby niepełnosprawne).

Wszystkie wymienione wyżej budynki posiadają odpowiednie szerokości bram i furtek oraz parter dostosowany do potrzeb i swobodnej komunikacji wewnątrz budynku osób niepełnosprawnych. Układ ciągów pieszych umożliwia dostępność i użytkowanie przez osoby niepełnosprawne bez ograniczeń, przyjęte spadki poprzeczne i podłużne chodników nie powinny stwarzać utrudnień w poruszaniu się tych osób.

Na wymienione niżej obiekty, KWP w Olsztynie posiada dokumentację techniczną, która przewiduje dostosowanie obiektów dla potrzeb osób niepełnosprawnych: KMP Olsztyn, ul. Partyzantów 23 (zaprojektowano windę dla osób niepełnosprawnych umożliwiającą dostęp na parter budynku), KMP Olsztyn, Bud. nr 3, ul. Pstrowskiego 3 (zaprojektowano windę umożliwiającą dostęp na poszczególne kondygnacje budynku, sanitariat z wyposażeniem umożliwiającym korzystanie przez osoby niepełnosprawne oraz pochylnię dla osób niepełnosprawnych), KMP Olsztyn, Bud. nr 4, ul. Pstrowskiego 3 (zaprojektowano windę szybowa umożliwiającą dostęp do kondygnacji drugiego piętra, sanitariat z wyposażeniem umożliwiającym korzystanie przez osoby niepełnosprawne), KMP Olsztyn, Bud. 1 i 30, ul. Pstrowskiego 3 (parter budynku dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych, zaprojektowano pochylnie oraz

sanitariat z wyposażeniem umożliwiającym korzystanie przez osoby niepełnosprawne), KPP Gołdap, ul. Mazurska (parter budynku dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych, zaprojektowano rampę umożliwiającą dostęp do budynku oraz sanitariat z wyposażeniem umożliwiającym korzystanie przez osoby niepełnosprawne), KPP Lidzbark Warmiński, ul. Warmińska 8 (parter budynku dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych, zaprojektowano podjazd dla osób niepełnosprawnych oraz sanitariat z wyposażeniem umożliwiającym korzystanie przez osoby niepełnosprawne).

Na terenie garnizonu Komendy Wojewódzkiej Policji w Olsztynie jest około 90 obiektów służbowych użyteczności publicznej, w tym 15 z pełnym dostępem dla osób niepełnosprawnych. Pozostałe budynki posiadają bariery, które sukcesywnie będą usuwane w miarę posiadanych środków finansowych i potrzeb remontowych.

o Komenda Wojewódzka Policji w Opolu.

W 2011 r. wykonano częściowo prace remontowe związane z dostosowaniem obiektów do potrzeb osób niepełnosprawnych w jednej jednostce w zakresie:

- KPP Brzeg – wykonanie sanitariatu dla osób niepełnosprawnych oraz instalacja przycisku przyzywowego przy schodach zewnętrznych do komunikacji głosowej z oficerem dyżurnym. Instalacja przyzywowa pozwala na przetransportowanie osoby niepełnosprawnej do strefy ogólnodostępnej przez wskazanych pracowników KPP.

Obecnie kontynuowany jest remont Komisariatu Policji w Kędzierzynie-Koźlu w ramach którego przewiduje się zakup schodołazu, który umożliwi transport osoby niepełnosprawnej do części ogólnodostępnej oraz wykonanie sanitariatów. Realizacja zadania przebiega zgodnie z 3 letnim planem remontów na lata 2011-2013. Natomiast w latach ubiegłych przeprowadzono prace likwidujące bariery funkcjonalne dla osób niepełnosprawnych w 11 jednostkach w związku z czym liczba obiektów dostępnych dla osób niepełnosprawnych wynosi – 12, a liczba obiektów niedostępnych wynosi – 19.

Jednocześnie informuję, że ze względu na układ konstrukcyjny i funkcjonalny obiektów które nie spełniają obecnie wymogów w zakresie dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych prace będą kontynuowane sukcesywnie w ramach realizowanych remontów, których zakres i termin jest uzależniony od wielkości środków finansowych.

W perspektywie najbliższych lat jednostka planuje wykonać prace likwidujące bariery funkcjonalne dla osób niepełnosprawnych w 12 jednostkach KPP Brzeg (całkowita likwidacja bariery funkcjonalnej (podnośnik lub podjazd) nastąpi w ramach realizacji inwestycji (rozbudowa-przebudowa).

- ✓ KPP Kluczbork – zakup schodołazu oraz instalacja przycisku przyzywowego.
- ✓ KPP Nysa 11-13 - zakup schodołazu oraz instalacja przycisku przyzywowego.
- ✓ KPP Głubczyce – zakup schodołazu (wykonano już instalację przyzywową).
- ✓ KPP Krapkowice – wykonanie podjazdu.
- ✓ KP Korfantów – wykonanie podjazdu.
- ✓ KP Otmuchów – całkowita likwidacja bariery funkcjonalnej przewidziana jest do wykonania w ramach realizacji inwestycji.
- ✓ KP Zawadzkie - likwidacja bariery funkcjonalnej przewidziana jest do wykonania w ramach realizacji inwestycji.
- ✓ KP Paczków – wykonanie podjazdu.
- ✓ KP Dobrzeń Wielki – wykonanie instalacji przyzywowej (wykonano już podjazd).
- ✓ KP Niemodlin - zakup schodołazu (wykonano już instalację przyzywową).

- ✓ KP Zdzeszowice - zakup schodolazu oraz instalacja przycisku przyzywowego.
- Komenda Wojewódzka Policji w Poznaniu.
KWP w zakresie dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków podległych jednostek organizacyjnych w roku 2011 realizując inwestycję pn. „KP Czerwonak – budowa nowego obiektu, ul. Leśna 3” wykonała dla osób niepełnosprawnych poniższe ułatwienia i udogodnienia: pochylnia dojazdowa do budynku umożliwiającą komunikację na wózku inwalidzkim oraz odpowiednia szerokość drzwi wewnątrz budynku, sanitariat umożliwiający korzystanie i manewrowość na wózkach inwalidzkich, miejscowe obniżenia krawężników ułatwiające dojazd do miejsc parkingowych, oznakowane miejsce parkingowe dla inwalidów.
Według stanu na rok 2011 obiekty całkowicie dostępne dla osób niepełnosprawnych to: KMP Poznań ul. Szylinga 2, Punkt obsługi interesanta WPA w Poznaniu przy ul. Taborowej, KP Czerwonak, KP Poznań Północ, KP Swarzędz, KPP Wągrowiec, KPP Międzychód, KP Kleczew. Poza tym posiadamy platformy dla osób niepełnosprawnych w następujących jednostkach: KPP Ostrów, KPP Kępno, KPP Środa Wlkp. W województwie wielkopolskim jest 8 obiektów całkowicie dostępnych dla osób niepełnosprawnych, 3 obiekty częściowo dostosowane oraz 169 obiektów niedostępnych dla ON.⁴¹⁵
- Komenda Wojewódzka Policji w z/s w Radomiu
W 2011 roku dostosowano do potrzeb osób niepełnosprawnych budynek KWP z/s w Radomiu przy ul. 11 Listopada 33/59. Prace polegały na montażu platformy schodowej. Całkowicie dostępnych jest 17 obiektów, częściowo – 6 budynków, natomiast pozostałe obiekty są nieprzystosowane. Ponadto w trakcie realizacji jest remont KP w Raciążu oraz budowa nowej siedziby KPP w Grójcu i KMP w Ostrołęce, które będą w pełni dostępne dla osób niepełnosprawnych.
KWP nie posiada harmonogramu dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków jednostek organizacyjnych. Prace likwidujące bariery architektoniczne prowadzone są wraz z remontami w poszczególnych budynkach, w miarę dostępnych środków finansowych. KWP jest na etapie tworzenia planu inwestycyjnego i remontowego na najbliższe lata. W planach remontowych na rok 2012 ujęto modernizację m.in. KP w Pionkach obejmującą montaż platformy przyschodowej, antypoślizgowej wykładziny typu tarkett oraz dostosowanie toalet, a także montaż platformy przyschodowej w KPP w Białobrzegach. W roku 2013 przewiduje się modernizację KPP w Gostyninie obejmującą m.in. budowę pochylni lub montaż platformy przyschodowej oraz roboty wewnętrzne mające na celu likwidację barier komunikacyjnych. KWP będzie sukcesywnie dostosowywało podległe jednostki do powyższych potrzeb, w miarę możliwości oraz dostępnych środków finansowych.
- Komenda Wojewódzka Policji w Rzeszowie.
W ramach prowadzonych prac remontowych w zakresie dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków podległych jednostek organizacyjnych w 2011r. wykonano- podjazd dla niepełnosprawnych do budynku oraz remont sanitariatu ogólnodostępnego w PP Grodzisko Dolne, remont sanitariatów ogólnodostępnych w budynkach: KPP Mielec, KP Nowa

⁴¹⁵ W 2012 roku planuje się dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych obiekty: KPP Oborniki oraz KPP Wolsztyn. W założeniach koncepcyjnych KWP w Poznaniu na najbliższe lata planowana jest realizacja robót dostosowujących obiekty do potrzeb osób niepełnosprawnych. Ilość dostosowanych obiektów będzie uzależniona od możliwości finansowych.

Dęba, PP Ulanów, likwidację schodów zewnętrznych do budynku PP Frysztak poprzez zmianę lokalizacji wejścia głównego (obecnie wejście do budynku znajduje się na poziomie chodnika), remont dwóch wind osobowych w budynku KMP Krosno.

Ponadto KWP w Rzeszowie rozpoczęła w 2011r. budowę nowej siedziby Komisariatu Policji w Głogowie Małopolskim (powiat rzeszowski) z terminem zakończenia zadania do końca 2012r. W bieżącym roku rozpocznie się budowa nowej siedziby Komisariatu Policji w Jedliczu (powiat jasielski), którego zakończenie planowane jest do końca 2013r. Budynki te po oddaniu do użytkowania będą w pełni dostępne dla osób niepełnosprawnych.

KWP w trwałym zarządzie posiada 120 obiektów (KWP, KMP, KPP, KP, PP, RD), w tym na dzień dzisiejszy 19 obiektów jest dostępnych dla osób niepełnosprawnych. Pozostałych 101 obiektów nie spełnia wymagań dostępu dla osób niepełnosprawnych. Część z tych obiektów planowana jest do remontu w perspektywie najbliższych lat z uwzględnieniem dostosowania ich do potrzeb osób niepełnosprawnych. Jest to jednak uzależnione od możliwości finansowych jednostki.

Aktualnie KWP w Rzeszowie posiada kompletną dokumentację projektową na budowę jednego oraz remont czterech obiektów, w których są uwzględnione rozwiązania umożliwiające swobodny dostęp osób niepełnosprawnych do części ogólnej obiektów tych jednostek Policji. Oprócz tego są opracowane i zatwierdzone przez KGP trzy programy inwestycyjne na budowę nowych siedzib jednostek Policji na terenie województwa podkarpackiego (KPP Łańcut, KPP Stalowa Wola, KPP Lesko). W projektach budowlanych, które będą opracowywane na podstawie tych programów, znajdują się rozwiązania uwzględniające potrzeby osób niepełnosprawnych. Realizacja tych zadań uzależniona jest od przydzielanych limitów finansowych dla naszej jednostki w perspektywie najbliższych lat.

o Komenda Wojewódzka Policji w Szczecinie.

W ramach działalności remontowej w 2011 roku przystosowano dla osób niepełnosprawnych w KPP Łobez, Gryfice, Drawsko Pomorskie pomieszczenia sanitarne. Jednocześnie w br. dla powyższych jednostek zakupione zostaną schodołazy. Podobne rozwiązanie do pokonywania barier architektonicznych już wcześniej zastosowane zostały w jednostkach: KPP Goleniów, KP Szczecin Pogodno, KMP Szczecin, ul. Kaszubska-budynek „A”, KP Barlinek, KP Szczecin Dąbie KP Nowogard budynek warsztatowy Wydziału Transportu (bez dostosowanych pomieszczeń sanitarnych), KP Szczecin Niebuszewo, KMP Koszalin, ul. Słowackiego. Natomiast w przypadku obiektu KPP Stargard Szczeciński, budynek archiwum (bez dostosowanych pomieszczeń sanitarnych) zastosowano odpowiednio pochylnię oraz platformę przyschodową.

W pozostałych obiektach garnizonu zachodniopomorskiej Policji występują nadal bariery architektoniczne dla osób niepełnosprawnych. Brak jest również zainstalowanych urządzeń ułatwiających porozumiewanie się dla osób z dysfunkcjami narządu wzroku i słuchu. Ponadto KWP w Szczecinie przyjęła strategię działań zakładając likwidację barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych przy każdym remoncie strefy wejściowej obiektu.

o Komenda Wojewódzka Policji we Wrocławiu

W 2011 roku, w ramach zadań remontowych realizowanych w ubiegłym roku, związanych między innymi z dostosowaniem obiektu dla potrzeb osób niepełnosprawnych wykonała:

- ✓ zakończono prace, rozpoczęte w 2010 roku, związane z projektem pn. „Poprawa standardu infrastruktury bezpieczeństwa, jako element wzmocnienia potencjału turystycznego Dolnego Śląska” w jednostkach: KP Szklarska Poręba, KP Nowa Ruda, KP Polanica Zdrój, KP Łądek Zdrój oraz w KP Wrocław - Ołbin objętego projektem rewitalizacji miasta Wrocławia;
- ✓ wykonano roboty budowlane w obiektach: KPP Strzelin, KP Wrocław Osiedle, KPP Oława, KPP Milicz, KP Bielawa;
- ✓ rozpoczęto budowę nowego Komisariatu Policji Wrocław Krzyki oraz remont kompleksowy nowej siedziby Komisariatu Policji w Pieńsku.

Zakres prac obejmuje w szczególności:

- ✓ wykonanie pochylni lub montaż schodołazów,
- ✓ montaż drzwi wejściowych spełniających odpowiednie wymogi,
- ✓ przystosowanie recepcji oraz strefy wejścia do obsługi osób niepełnosprawnych (w tym przystosowanie sanitariatów),
- ✓ wydzielenie miejsc parkingowych,
- ✓ wymianę wykładzin na antypoślizgowe.

W toku przygotowań przyszłych realizacji opracowane zostały dokumentacje projektowe dla budowy i przebudowy budynków m.in. KPP Trzebnica, KP Długoleka, KP Syców, których realizacja rozpocznie się z chwilą pozyskania odpowiednich środków finansowych, umożliwiających wykonanie prac między innymi związanych z likwidacją barier architektonicznych i stworzenia przyjaznego środowiska w obrębie budynków.

Ponadto informuję, że na 120 obiektów biurowych znajdujących się w trwałym zarządzie Komendy Wojewódzkiej Policji we Wrocławiu:

- ✓ budynek KWP we Wrocławiu jest w pełni dostępny dla osób niepełnosprawnych,
- ✓ około 37 budynków dostosowanych jest w strefie ogólnodostępnej do obsługi osób niepełnosprawnych,
- ✓ część budynków wyposażona została w pojedyncze elementy obsługi osób niepełnosprawnych, jak np.: schodołazy, toalety w strefie ogólnodostępnej, drzwi wejściowe o odpowiedniej szerokości,

W KWP we Wrocławiu nie sporządzono planu dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków jednostek organizacyjnych w perspektywie najbliższych lat. Jednakże w zakresie realizacji poszczególnych zadań remontowych wykonywane są prace mające na celu ułatwienie poruszania się osób niepełnosprawnych w obiektach Policji.

o Komenda Stołeczna Policji

W 2011 r. został wybudowany jeden obiekt, tj. Komisariat Policji w Błoniu. W jednostce została wykonana pochylnia dla wózków oraz dostosowano strefę otwartą w zakresie swobodnej komunikacji (tj. odpowiedniej szerokości drzwi i ciągów komunikacyjnych, brak progów i różnic w poziomie podłóg, antypoślizgowej powierzchni podłóg, dostosowanie toalety). Przeprowadzono remonty w pomieszczeniach budynku KSP, użytkowanych przez CBS KGP przy ul. Okrzei, w Komendzie Rejonowej Policji W-wa VII przy ul. Grenadierów 73/75 i w Komisariacie Policji w Karczewie, w wyniku których dostosowano jednostki dla potrzeb osób niepełnosprawnych.

Na podstawie projektów sporządzonych zgodnie m.in. z wytycznymi zawartymi w Karcie Praw Osób Niepełnosprawnych rozpoczęto budowę nowych siedzib Komisariatu Policji w Jabłonninie i Posterunku Policji w Prażmowie. Planowane są budowy nowych siedzib Komisariatów Policji w Warszawie Wesolej przy ul. 1-go Praskiego Pułku 21, w Stanisławowie, ul. Rynek 32a, w Radzyminie, w Raszynie,

Al. Krakowska 16 oraz przebudowa pomieszczeń dyżurki Komendy Rejonowej Policji Warszawa II przy ul. Malczewskiego 3/5/7. W wyniku planowanych prac ww. jednostki zostaną dostosowane dla potrzeb osób niepełnosprawnych.

W zakresie dostosowania obiektów Komendy Stołecznej Policji, budynki można zakwalifikować jako:

- ✓ 46 obiektów całkowicie dostosowanych dla potrzeb osób niepełnosprawnych;
- ✓ 22 obiekty częściowo dostosowane dla potrzeb osób niepełnosprawnych (jest platforma/podjazd lub łazienka);
- ✓ 41 obiektów niedostosowanych;
- ✓ 3 obiekty nieużytkowane;
- ✓ 2 obiekty, w których nie przyjmuje się interesantów.

Dostosowanie stref ogólnodostępnych obiektów Komendy Stołecznej Policji wymaga środków finansowych. W związku z powyższym przedmiotowy zakres prac budowlanych będzie realizowany sukcesywnie, w miarę posiadanych i pozyskiwanych środków finansowych.

- **Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości** wynajmuje powierzchnię biurową w czterech budynkach przy ul. Pańskiej 77/79 ul. Pańskiej 81/83, ul. Pańskiej 85 i ul. Pańskiej 85a w Warszawie. Wejście główne do siedziby PARP prowadzi poprzez recepcję budynku ul. Pańska 81/83, która nie posiada barier architektonicznych. Od grudnia 2009 r. znajdują się tam stanowiska do obsługi gości, przy których pracownicy Agencji udzielają informacji zainteresowanym. W przypadku konieczności wejścia na obszar strefy administracyjnej, niepełnosprawni mają do dyspozycji dźwigi osobowe, którymi mogą pod opieką pracownika PARP wjechać na określone piętro. W 2010 r. zostały zainstalowane bramki bezpieczeństwa z elektroniczną kontrolą przejść, w tym dodatkowe, ruchome skrzydło dla osób niepełnosprawnych.
- Większość jednostek organizacyjnych **Państwowej Straży Pożarnej** jest tylko częściowo dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych o zróżnicowanych rodzajach schorzeń. Nieliczne jednostki PSP przeprowadziły prace likwidujące bariery funkcjonalne, które polegały na zapewnieniu pochylni przy wejściach do komend, platform przyschodowych oraz odpowiedniej szerokości bram, furtek, drzwi, i ciągów komunikacyjnych. Główną przyczyną nie podjęcia działań zmierzających do likwidacji barier funkcjonalnych, w tym architektonicznych był brak środków finansowych. Zdecydowana większość interesantów – osób niepełnosprawnych kontaktuje się z jednostkami PSP telefonicznie, dzwoniąc pod numery alarmowe 998 i 112 lub bezpośrednio do kancelarii albo sekretariatu komendy, a także pisemnie przy pomocy poczty lub Internetu. Niektóre komendy PSP dysponują specjalną bramką sms dla osób głuchoniemych.

W komendach, gdzie występują liczne bariery funkcjonalne, osoby z dysfunkcjami ruchu przyjmowane są przez właściwą osobę na parterze budynku, zapewniając jak najbardziej komfortowe warunki do załatwienia sprawy. Jednostki PSP deklarują, iż niepełnosprawny interesant w każdym przypadku może liczyć na pomoc ze strony pracowników komend. Opracowanie planu (harmonogramu, koncepcji) uzależnia się od przyznania środków finansowych niezbędnych na realizację powyższego celu.

Informacje nadesłane związane z dostosowaniem do potrzeb osób niepełnosprawnych budynków jednostek organizacyjnych PSP.

- woj. dolnośląskie

Komenda Powiatowa PSP w Górze zmieniła swoją siedzibę w roku 2010. W związku z tym nowopowstały obiekt dostosowany jest, w części udostępnianej dla petentów, do potrzeb osób niepełnosprawnych. Przy wejściu do siedziby komendy znajduje się podjazd m.in. dla wózków inwalidzkich, wejścia do

komendy oraz do poszczególnych biur mają odpowiednią szerokość, zapewniona jest swobodna komunikacja wewnątrz budynku (szerokie ciągi komunikacyjne, brak schodów, progów, różnic w poziomie podłóg). Ponadto w komendzie znajduje się specjalna toaleta przystosowana dla osób niepełnosprawnych poruszających się na wózkach.

Budynek KP PSP w Polkowicach jest dostępny dla osób niepełnosprawnych: wejście boczne do głównego budynku jest pozbawione barier architektonicznych. Cześć administracyjna urzędu jest ogólnodostępna i znajduje się na poziomie 0.

Przy budynku Komendy Powiatowej PSP w Głogowie dla potrzeb osób niepełnosprawnych wykonano podjazd do drzwi głównych; domofon umieszczono na wysokości zapewniającej korzystanie dla wszystkich interesantów; szerokość skrzydeł drzwi wejściowych umożliwia wjazd do budynku osobom poruszającym się na wózkach inwalidzkich; parter budynku jednostki jest przystosowany dla potrzeb osób niepełnosprawnych (szerokie ciągi komunikacyjne, antypoślizgowa powierzchnia, dostosowana toaleta); w chwili obecnej nie są planowane prace nad likwidacją barier architektonicznych na pozostałych piętrach budynku;

W budynku Komendy Powiatowej PSP w Miliczu występuje odpowiednia szerokość bram i furtek, ciągi komunikacyjne są dostosowane dla osób niepełnosprawnych.

W budynku Komendy Powiatowej PSP w Świdnicy istnieje możliwość obsługi osób niepełnosprawnych, zostały wymienione drzwi na szersze i zlikwidowano progi, wejście do budynku znajduje się na poziomie terenu.

o woj. kujawsko-pomorskie

Budynek Komendy Wojewódzkiej PSP w Toruniu nie został dostosowany do potrzeb niepełnosprawnych do potrzeb niepełnosprawnych. Wynika to z charakteru i przeznaczenia urzędu, który zatrudnia w większości funkcjonariuszy oraz z racji, że budynek podlega ochronie konserwatora zabytków.

o woj. lubelskie

Na terenie woj. lubelskiego obiekty trzech komend są dostosowane architektonicznie do potrzeb osób niepełnosprawnych.

o woj. lubuskie⁴¹⁶

Komenda Wojewódzka PSP w Gorzowie Wlkp.

✓ obiekty dostępne dla niepełnosprawnych:

Budynek nr 2 Komendy Wojewódzkiej PSP W Gorzowie Wlkp. – dla niepełnosprawnych ruchowo dostępna jest część parterowa budynku – Wydział Kadr i sekretariat Lubuskiego Komendanta Wojewódzkiego – pochylnia przy wejściu. Budynek Ośrodka Szkoleniowego PSP w Łagowie - dla niepełnosprawnych ruchowo dostępna jest część parterowa budynku – sala szkoleniowa – wejście na poziomie parkingu.

✓ obiekty niedostępne dla niepełnosprawnych:

Budynek nr 1 Komendy Wojewódzkiej PSP W Gorzowie Wlkp. – Wydział Finansów, Wydział Kwatermistrzowski, Wydział techniczny – w budynku nie odbywa się bezpośrednia obsługa petentów. Pierwsze piętro budynku nr 2 Komendy Wojewódzkiej PSP W Gorzowie Wlkp. – Wydział Operacyjny, Wydział Kontrolno Rozpoznawczy, Wydział Organizacyjny - nie odbywa się tam bezpośrednia obsługa petentów. Piętro nr 1 i 2 Ośrodka Szkoleniowego

⁴¹⁶ W planowanej modernizacji w latach 2012 - 2013 budynku Wojewódzkiego Stanowiska Koordynacji Ratownictwa przewidziano pełny dostęp osób niepełnosprawnych ruchowo – dostosowana komunikacja (pochylnie i winda) oraz odpowiednia wielkość i konstrukcja toalet.

PSP w Łagowie – część mieszkalna dla szkolących się grup ratowniczych - nie odbywa się tam bezpośrednia obsługa petentów.

Komenda Miejska PSP w Gorzowie Wlkp.

Dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków :

- ✓ zapewniono odpowiednią szerokość bram i furtek, pochylni przy wejściu brak, ponieważ wejście znajduje się na poziomie terenu,
- ✓ zapewniono swobodną komunikację wewnątrz budynku (odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych, brak progów i różnic w poziomie podłóg, w budynku znajduje się winda, toalety nie zostały przystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych),
- ✓ nie przeprowadzano prac likwidujących bariery funkcjonalne dla osób niepełnosprawnych w związku z tym, iż budynek komendy jest obiektem nowym dostosowanym w miarę potrzeb do osób niepełnosprawnych,
- ✓ jeden obiekt jest całkowicie dostępny dla osób niepełnosprawnych tj. budynek Komendy Miejskiej PSP w Gorzowie Wlkp.,
- ✓ pozostałe obiekty nie są dostępne dla osób niepełnosprawnych ze względu na ich charakter – budynki jednostek ratowniczo – gaśniczych,
- ✓ nie opracowano planu dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych pozostałych jednostek organizacyjnych dot. JRG.

Komenda Powiatowa PSP w Sulęcinie

Dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków:

- ✓ zapewniono odpowiednią szerokość bram i furtek,
- ✓ brak pochylni przychodowej przy wejściu do tut. komendy,
- ✓ ciągi komunikacyjne wewnątrz obiektu umożliwiają swobodną komunikację,
- ✓ toalety nie zostały przystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych,
- ✓ nie opracowano planu dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków.

Komenda Powiatowa PSP w Krośnie Odrz.

Dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków: Budynek Komendy Powiatowej PSP w Krośnie Odrzańskim został wybudowany w 1974 roku i w planach nie uwzględniał potrzeb osób niepełnosprawnych, w związku z powyższym istnieją w nim bariery architektoniczne.

Analogicznie wygląda sytuacja w JRG w Gubinie, w budynku strażnicy wybudowanej w 1930 również istnieją bariery architektoniczne.

W obu obiektach do chwili obecnej nie przeprowadzono prac likwidujących bariery architektoniczne, związane jest to z brakiem funduszy na tego typu inwestycje.

Komenda Powiatowa PSP w Krośnie Odrzańskim nie posiada opracowanego planu dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynku.

Komenda Powiatowa PSP w Międzyrzeczu

Dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków :

- ✓ brama i furtka prowadzące do części administracyjnej na potrzeby osób niepełnosprawnych
- ✓ brak progów i różnic w poziomie parteru
- ✓ toaleta na parterze dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych

- ✓ obsługa niepełnosprawnych interesantów z dysfunkcją ruchową – możliwa.
- ✓ biura znajdują się na parterze, w razie potrzeby strażak dyżurny powiadomi o konieczności zejścia na parter osób, których biura znajdują się na piętrze
- ✓ nie prowadzono prac likwidujących bariery funkcjonalne
- ✓ obiekt komendy częściowo dostępny dla osób niepełnosprawnych.
- ✓ nie mamy opracowanego planu i nie planujemy w najbliższych latach modernizowania obiektu.

Komenda Powiatowa PSP w Nowej Soli⁴¹⁷

Dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków : Budynek Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Nowej Soli nie jest dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych. W chwili obecnej, w związku z brakiem funduszy nie istnieje możliwość przeprowadzenia prac likwidujących bariery funkcjonalne dla w/w osób. W 2011 roku wśród interesantów nie odnotowano osób niepełnosprawnych z dysfunkcją narządu ruchu, wzroku i słuchu.

Komenda Powiatowa PSP w Słubicach

Dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków :

- ✓ ogólnodostępne części budynku znajdujące się na parterze Komendy mają zapewnione odpowiedniej szerokości bramy i drzwi umożliwiające dostęp osób niepełnosprawnych ruchomo poruszających się na wózkach inwalidzkich. Niestety w Komendzie nie ma zainstalowanej platformy przychodowej. Ciągi komunikacyjne i drzwi wewnątrz budynku posiadają odpowiednią szerokość, w komendzie brak progów i różnic w poziomie podłóg.
- ✓ został uruchomiony numer telefonu komórkowego, na który będą przyjmowane zgłoszenia od osób głuchoniemych na terenie powiatu słubickiego. Obecnie stowarzyszenie osób głuchoniemych tworzy bazę osób głuchoniemych, które będą mogły dokonywać zgłoszeń na ten numer.

Komenda Powiatowa PSP w Strzelcach Kraj.

Dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków :

- ✓ zapewniony jest dostęp do budynku osób niepełnosprawnych. Przed wejściem głównym do budynku komendy znajduje się pochylnia odpowiadająca wymaganiom zawartym w przepisach techniczno-budowlanych w tym zakresie. Wewnątrz budynku brak jest progów w drzwiach. Szerokość drzwi odpowiada wymaganiom zawartym w w/w przepisach. Parter budynku został przystosowany do osób niepełnosprawnych poprzez spełnienie wymagań zawartych w § 71, § 74 i § 75 Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz. U. z dnia 15 czerwca 2002r. Nr 75 poz. 690 z późn. zm.).
- ✓ w części organizacyjnej KP PSP przyjęto rozwiązanie polegające na przyjmowaniu petentów niepełnosprawnych ruchowo na poziomie parteru budynku komendy.

Komenda Powiatowa PSP w Świebodzinie

⁴¹⁷ W IV kwartale 2012 roku planowane jest przeniesienie siedziby Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej do nowej strażnicy. Plan nowego obiektu zawiera szereg udogodnień dla osób niepełnosprawnych (m.in. dostosowana toaleta, odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych, brak progów pomiędzy pomieszczeniami), które w znacznym stopniu ułatwią poruszanie się po komendzie.

Dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków :

- ✓ dla potrzeb niepełnosprawnych interesantów w tut. komendzie zapewniona została odpowiednia szerokość furtyki oraz drzwi wejściowych. Do ich dyspozycji zbudowany został podjazd.
- ✓ wewnątrz budynku swobodnej komunikacji towarzyszy brak progów i różnic w poziomie podłóg.

Komenda Powiatowa PSP we Wschowie

W roku 2011 nie prowadzono żadnych prac likwidujących bariery funkcjonalne dla osób niepełnosprawnych. Budynek komendy nie jest dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych (schody, brak windy, brak dostosowań w toaletach itp.). Z powodu braku środków finansowych nie planuje się w najbliższym czasie prowadzenie prac dostosowujących do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków Komendy.

Komenda Powiatowa PSP w Żaganiu.

Dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków :

- ✓ budynek Komendy jest odpowiednio dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych, budynek jest wyposażony w pochylnię – dojazd dla osób niepełnosprawnych przy wejściu do Komendy.
- ✓ w budynku znajdują się odpowiedniej szerokości drzwi oraz ciągi komunikacyjne, posiadamy antypoślizgową powierzchnię podłóg, brak progów i różnic w poziomie podłóg, dostosowaną toaletę dla osób niepełnosprawnych (znajdująca się na parterze budynku w którym znajdują się biura).
- ✓ budynek JRG PSP w Szprotawie przy ulicy Podgórznej 1 nie jest dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych, od miesiąca listopada trwa przebudowa pomieszczeń znajdujących się wewnątrz obiektu, ze względu na brak możliwości przebudowy zewnętrznej części budynku tj. schodów, wejścia, powyższy budynek nie jest dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Komenda Powiatowa PSP w Żarach

W 2011 roku nie realizowała projektów mających wpływ na poprawę sytuacji osób niepełnosprawnych. Nie były również realizowane programy mogące przyczynić się do ułatwienia obsługi niepełnosprawnych interesantów.

Budynek, w którym obecnie mieści się Komenda Powiatowa nie jest dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych, brak jest pochylni przy wejściu bądź platform przyschodowych. Jedynym ułatwieniem dla osób niepełnosprawnych jest zamontowany domofon przy głównym wejściu do budynku komendy, który umożliwi kontakt z pracownikiem komendy (pracownik odpowiedniej komórki może osobiście udać się do petenta). Jednocześnie informuję, że planowana jest budowa nowego budynku komendy, który będzie dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Komenda Miejska PSP w Zielonej Górze.

Obiekty KM PSP w Zielonej Górze nie spełniają wszystkich wymogów ww. kwestiach. Istotnym udogodnieniem dla osób niepełnosprawnych jest fakt zainstalowania wideo domofonów i domofonów w budynkach komendy oraz strażnic gdzie po zgłoszeniu osoba pełniąca dyżur zejdzie do osoby niepełnosprawnej i udzieli jej potrzebnych informacji. Ze względu na brak środków finansowych nie podjęto czynności związanych z dostosowaniem budynków do wszystkich potrzeb osób niepełnosprawnych.

- woj. łódzkie

Większość jednostek organizacyjnych PSP z terenu województwa łódzkiego jest częściowo lub całkowicie niedostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych o zróżnicowanych rodzajach schorzeń. Nieliczne jednostki PSP przeprowadziły prace likwidujące bariery funkcjonalne, które polegały na zapewnieniu pochylni przy wejściach do komend, platform przyschodowych oraz odpowiedniej szerokości bram, furtek, drzwi i ciągów komunikacyjnych. Główną przyczyną niepodjęcia działań zmierzających do likwidacji barier funkcjonalnych, w tym architektonicznych, był brak środków finansowych.

Zdecydowana większość interesantów kontaktuje się z jednostkami organizacyjnymi PSP telefonicznie, dzwoniąc pod numery alarmowe 998 i 112 lub bezpośrednio do kancelarii albo sekretariatu komendy, a także pisemnie przy pomocy poczty tradycyjnej lub Internetu. Niektóre komendy PSP z terenu województwa łódzkiego dysponują specjalną bramką sms dla osób głuchoniemych (KM PSP w Skierniewicach, KP PSP w Bełchatowie, KP PSP w Zduńskiej Woli). W komendach, w których istnieją liczne bariery funkcjonalne, osoby z dysfunkcjami ruchu przyjmowane są przez osobę właściwą rzeczowo na parterze budynku: w dyżurce lub w innym pomieszczeniu zapewniającym jak najbardziej komfortowe warunki do załatwienia sprawy.

W jednostkach organizacyjnych PSP województwa łódzkiego nie ma opracowanych planów dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków urzędów, w perspektywie najbliższych kilku lat.

- o woj. małopolskie

Obiekty całkowicie dostępne dla osób niepełnosprawnych stanowią ok. 10% ogółu budynków wszystkich jednostek organizacyjnych PSP w woj. małopolskim.

Wśród tych obiektów jest np. oddany do użytkowania w 2011 r. nowy budynek Komendy Powiatowej PSP w Oświęcimiu. Jest on przystosowany do przyjęcia interesantów niepełnosprawnych ruchowo (wykonany został podjazd dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich, dostosowano szerokość drzwi oraz wykonano WC z przeznaczeniem dla osób ograniczonych ruchowo). Pełne dostosowanie wykazuje również budynek Komendy Powiatowej PSP w Suchej Beskidzkiej. W kilku obiektach jest poczynionych wiele prac w zakresie dostępności osób niepełnosprawnych do budynku. Całkowite przystosowanie wymaga jednak zainwestowania środków finansowych, których ciągle brakuje. Dotyczy to w szczególności obiektów komend PSP w Chrzanowie i Zakopanem.

Pozostałe z eksploatowanych obecnie budynków komend PSP nie są w pełni przystosowane do przyjmowania osób niepełnosprawnych ze względu na bariery architektoniczne. W znacznej większości są to budynki wzniesione w latach 60-80 ubiegłego stulecia, gdzie nie uwzględniano w założeniach projektowych dostosowania obiektu do potrzeb osób niepełnosprawnych. Są też obiekty zabytkowe (np. siedziba KM PSP w Krakowie) gdzie nadzór nad zakresem ewentualnej modernizacji posiadają konserwatorzy zabytków.

W przypadku planowanych remontów poszczególnych części budynków Komend Powiatowych (Miejskich) PSP są brane pod uwagę prace usuwające bariery architektoniczne. W perspektywie najbliższych lat planuje się budowę lub rozbudowę 4 komend PSP tj.: KP PSP w Dąbrowie Tarnowskiej, Bochni, Wieliczce oraz Wadowicach. Nowe budynki będą odpowiednio wyposażone i dopasowane do przyjmowania osób niepełnosprawnych. Poprawa stanu nastąpi w najbliższym czasie w KM PSP w Nowym Sączu, gdyż wg stanu na 31.12.2011 r. stan zaawansowania budowy nowej strażnicy wynosił ok. 70 %. Wyżej

wymieniony obiekt będzie w pełni dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Pomimo barier jakie występują w pozostałych jednostkach organizacyjnych PSP na terenie woj. małopolskiego (brak pochylni i platformy przyschodowej przed wejściem głównym oraz windy wewnątrz obiektu, a także antypoślizgowych powierzchni podłóg, czy też toalet dla osób niepełnosprawnych) obsługa osób niepełnosprawnych odbywa się w pomieszczeniach mieszczących się na parterze budynków.

- woj. mazowieckie

Wśród obiektów jednostek organizacyjnych PSP na terenie woj. mazowieckiego 4 są w pełni dostosowane natomiast 12 jest dostosowanych (na poziomie parteru) do potrzeb osób niepełnosprawnych. Brak dostosowania pozostałej części budynku która umożliwiłaby przemieszczenie się na wyższą kondygnację budynku, gdzie znajdują się inne pomieszczenia biurowe.

W przypadku interesanta niepełnosprawnego ruchowo, pracownik komórki organizacyjnej właściwej ze względu na charakter sprawy, zobowiązany jest do dotarcia do interesanta i obsługi go w przedmiotowym zakresie. Ze względu na brak środków finansowych nie planuje się w najbliższej przyszłości prac likwidujących bariery architektoniczne dla osób niepełnosprawnych w obiektach komend P/M PSP woj. mazowieckiego oraz KW PSP w Warszawie,

- woj. opolskie

We wszystkich w jednostkach Państwowej Straży Pożarnej woj. Opolskiego są Odpowiedniej szerokości bramy i furtki dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych oraz pochylnie przy wejściu lub platformy przyschodowe, np. Komenda Powiatowa PSP w Strzelcach Opolskich posiada wejście do budynku dla osób niepełnosprawnych do pomieszczenia Powiatowego Stanowiska Kierowania, Ponadto w większości jednostek Państwowej Straży Pożarnej woj. opolskiego jest odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych – w brak schodów, progów i różnic w poziomie podłóg, a także antypoślizgowa powierzchnia podłóg zapewniająca bezpieczne poruszanie się osób niepełnosprawnych. Toalety są dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych w Komendzie Powiatowej PSP w Namysłowie.

- woj. podkarpackie⁴¹⁸

Są odpowiedniej szerokości bram i furtek, pochylni przy wejściu lub platformy przyschodowej. W Komendzie Miejskiej Państwowej Straży Pożarnej w Przemyślu wykonano projekt wymiany nawierzchni placu wewnętrznego i podjazdu dla osób niepełnosprawnych do budynku Komendy. Jest również zapewniona swobodna komunikacja wewnątrz budynku /odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych, brak schodów progów i różnic w poziomie podłóg, antypoślizgowa powierzchnia podłóg, winda dostosowanie toalet/.

Budynki Komend Powiatowych Państwowej Straży Pożarnej w Strzyżowie, Sanoku i Przeworsku są dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych.

- woj. podlaskie

W roku 2011 i w latach 2008-2011 nie podejmowano przedsięwzięć w ujęciu komplementarnym mających na celu likwidację barier funkcjonalnych dla osób niepełnosprawnych w ogólnodostępnych częściach budynków tj.:

⁴¹⁸ W najbliższym okresie czasu planowane jest wykonanie pochylni przy wejściu do budynku JRG PSP w Nowej Dębie.

administracyjnego KW PSP w Białymstoku i budynków biurowych w jednostkach podległych - komendach powiatowych/miejskich PSP.

W żadnym obiekcie nie przeprowadzono prac likwidujących bariery funkcjonalne (np. architektoniczne) dla osób niepełnosprawnych.

W zasobach nieruchomości budynkowych PSP woj. podlaskiego nie ma obiektu, który byłby całkowicie dostępny dla osób niepełnosprawnych.

Łącznie jest 15 obiektów administracyjnych (tj. 14 w komendach powiatowych/miejskich i 1 obiekt administracyjny KWPSP w Białymstoku) niedostępnych dla osób niepełnosprawnych. Pomimo, że 2 budynki biurowe: w KP PSP w Augustowie i KM PSP w Suwałkach wyposażone są w pochylnie (podjazdy dla osób niepełnosprawnych), to jednak nie można zakwalifikować tych budynków, jako dostosowanych do swobodnej komunikacji wewnątrz budynku (z powodu braku wind i dostosowanych toalet). Zarządcy obiektów nie posiadają planów przystosowania tych obiektów dla osób niepełnosprawnych.

Nie jest opracowany plan (konceptcja, harmonogram) dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków zarówno KWPSP w Białymstoku (obiekt wpisany do rejestru zabytków) jak i obiektów jednostek podległych w perspektywie najbliższych lat.

o woj. pomorskie

W budynku Komendy Wojewódzkiej PSP w Gdańsku znajduje się winda, która pozwala osobom niepełnosprawnym dotrzeć na każde piętro. Komenda Miejska PSP w Gdańsku posiada budynek Centrum Powiadamiania Ratunkowego, oddany do użytku w 2011 roku, dostosowany do obsługi osób niepełnosprawnych, który posiada płaski podjazd do wejścia, windę, odpowiednią szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych, dostosowane toalety. W pomieszczeniach i ciągach komunikacyjnych zastosowano antypoślizgową powierzchnię podłóg. W perspektywie planowane jest wykonanie remontu i modernizacja Komendy Miejskiej mające na celu przystosowanie obiektu do obsługi osób niepełnosprawnych. W Komendzie Miejskiej PSP w Gdyni przeprowadzono remont, podczas którego zainstalowano windę oraz dostosowano pomieszczenia sanitarne dla potrzeb osób niepełnosprawnych. W Komendzie Powiatowej PSP w Pruszczu Gdańskim została zapewniona swobodna komunikacja wewnątrz budynku poprzez odpowiednią szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych, brak progów i różnic w poziomie podłóg, antypoślizgowa powierzchnia, platforma do przewozu osób niepełnosprawnych, pozwalająca dotarcie na każdy poziom budynku komendy oraz pomieszczenia sanitarne przystosowane do obsługi osób niepełnosprawnych. W Komendzie Powiatowej PSP w Starogardzie Gdańskim istnieje specjalnie wydzielone pomieszczenie do obsługi osób niepełnosprawnych, zlokalizowane na parterze budynku, do którego dostęp z zewnątrz jak i wewnątrz nie jest ograniczony żadnymi barierami architektonicznymi. W Komendzie Powiatowej PSP w Sztumie w 2011r. została zrealizowana inwestycja mająca na celu likwidację barier architektonicznych pn. „Przystosowanie placu parkingowego oraz wejścia do budynku komendy dla osób niepełnosprawnych”. Budynki i pomieszczenia są sukcesywnie przystosowywane do obsługi osób niepełnosprawnych, w ramach prowadzonych robót budowlanych i remontowych w jednostkach organizacyjnych PSP woj. pomorskiego i biorąc pod uwagę możliwości organizacyjno-finansowe,

o woj. śląskie

W większości jednostek organizacyjnych PSP woj. śląskiego nie dostosowano do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków, jednakże wszystkie budynki, które nie są dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych

posiadają wejście na poziomie zero, brak progów, dzwonki przed wejściem, co umożliwia bezpośredni dostęp do budynku osób w każdym stopniu niepełnosprawności. Osoba niepełnosprawna przyjmowana jest na parterze budynku i jest zawsze pod opieką funkcjonariusza.

W kilku jednostkach organizacyjnych PSP woj. śląskiego są plany dostosowania budynku w czasie najbliższych kilku lat – KP PSP Mikołów – w trakcie rozbudowy, KM PSP Żory, KP PSP Racibórz, KP PSP Będzin – w trakcie remontu, KP PSP Żywiec, KP PSP Cieszyn.

Jedna nowo wybudowana jednostka organizacyjna PSP woj. śląskiego – KM PSP Bielsko Biała jest całkowicie dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych.

o woj. świętokrzyskie.

W KW PSP Kielce na parterze budynku znajduje się toaleta przystosowana dla osób niepełnosprawnych. Pracownicy komendy po otrzymaniu ze stanowiska obsługi interesanta informacji o niepełnosprawnym interesancie, są zobowiązani do zejścia do tej osoby oraz do udzielenia jej niezbędnej pomocy.

W KP PSP Busko-Zdrój wejście do budynku strażnicy jest możliwe dla osób niepełnosprawnych poruszających się na wózku inwalidzkim od strony Powiatowego Stanowiska Kierowania - brak schodów, krawężników i progów. Pracownicy komendy po otrzymaniu informacji od dyżurnego operacyjnego o niepełnosprawnym interesancie, są zobowiązani do zejścia do tej osoby oraz do udzielenia jej informacji, o które poprosi.

W KP PSP Jędrzejów parter budynku komendy jest dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych (odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych, brak progów i różnic w poziomie podłóg). Na parterze budynku komendy znajduje się toaleta dla osób niepełnosprawnych. Pracownicy komendy po informacji od dyspozytora o niepełnosprawnym interesancie, są zobowiązani zejść do takiej osoby na parter i udzielić jej wszelkich niezbędnych informacji.

W KP PSP Kazimierza Wielka. Istniejące budynki Komendy Powiatowej PSP były budowane w latach siedemdziesiątych, dlatego też nie są dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych. Obecnie trwa budowa nowej siedziby KP PSP. Nowy obiekt będzie spełniał wymagania dotyczące osób niepełnosprawnych.

KM PSP Kielce. Komenda zajmuje skrzydło budynku (III piętro) w Komendzie Wojewódzkiej PSP. Pracownicy komendy po otrzymaniu informacji ze stanowiska obsługi interesanta KW PSP o niepełnosprawnym interesancie, są zobowiązani do zejścia do tej osoby oraz do udzielenia jej niezbędnej pomocy.

KP PSP Końskie. Budynek komendy nie jest w pełni dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych. W sytuacji gdy interesantem jest osoba niepełnosprawna wówczas pracownicy komendy schodzą do takiej osoby, aby udzielić jej stosownych informacji.

W KP PSP Opatów szerokość bram, furt, szerokość ciągów komunikacyjnych dostosowana jest do potrzeb osób niepełnosprawnych, brak natomiast pochylni przy wejściu do budynku.

KP PSP Ostrowiec Św. Budynki nie są w pełni dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych. Pracownicy komendy, po informacji od dyspozytora o niepełnosprawnym interesancie, są zobowiązani zejść do takiej osoby na parter i udzielić jej wszelkich niezbędnych inf.

KP PSP Pińczów. Komenda posiada nowy budynek strażnicy, który jest dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych. Budynek posiada odpowiednią szerokość bram i furtek. Przy wejściu do budynku znajduje się pochylnia.

Interesanci niepełnosprawni są przyjmowani na parterze. Ta część budynku posiada odpowiednią szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych. Brak progów i schodów umożliwia swobodną komunikację. Posiada również toaletę dostosowaną do ich potrzeb.

KP PSP Sandomierz. Budynki nie są w pełni dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych. Pracownicy komendy po otrzymaniu informacji od dyżurnego PSK o niepełnosprawnym interesancie, są zobowiązani do zejścia do takiej osoby oraz o udzielenia jej informacji, o które poprosi.

KP PSP Skarżysko-Kam. Obiekty nie są w pełni dostosowane dla potrzeb osób niepełnosprawnych. Pracownicy komendy po otrzymaniu informacji od dyżurnego operacyjnego powiatu o niepełnosprawnym interesancie, są zobowiązani do zejścia do interesanta i udzielenia mu informacji, o które poprosi.

KP PSP Starachowice. Brak pochylni oraz platform przyschodowych umożliwiających poruszanie się po poszczególnych kondygnacjach budynku rekompensowany jest ciągłą obecnością służby dyżurnej, która zobowiązana jest do udzielenia pomocy osobie załatwiającej sprawę urzędowe w komendzie. Budynek strażnicy wymaga prac budowlanych w celu ewentualnego przystosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych.

KP PSP Staszów. W budynku jest odpowiednia szerokość drzwi wejściowych oraz przejść. Na poziomie parteru istnieje swobodna możliwość komunikacji (jest odpowiednia szerokość drzwi ciągów komunikacyjnych bez progów i różnic w poziomie podłóg, dostosowana jest również toaleta do potrzeb osób niepełnosprawnych). Na poziomie parteru budynku znajduje się pomieszczenie przystosowane do przyjęcia niepełnosprawnych interesantów.

KP PSP Włoszczowa. Obiekt jest wyposażony w platformę przyschodową. Posiada także toalety dostosowane dla potrzeb osób niepełnosprawnych.

o woj. warmińsko-mazurskie

W KW PSP w Olsztynie oraz w jednostkach jej podległych nie prowadzono prac związanych z dostosowaniem budynków do potrzeb osób niepełnosprawnych. Przyczyna – brak środków finansowych na tego typu przedsięwzięcia; w KW PSP brak możliwości dostosowania budynku zabytkowego, remontowanego pod egidą konserwatora zabytków, do potrzeb osób niepełnosprawnych. Przy ewentualnych planowanych remontach jednostek zostanie rozważona możliwość wprowadzenia takich udogodnień.

W każdej strażnicy woj. warmińsko-mazurskiego realizowany jest plan obsługi osób niepełnosprawnych poprzez bezpośrednie zejście pracownika/strażaka merytorycznie odpowiedzialnego na realizację danego zadania do petenta. Wystarczy aby interesant przybył pod strażnicę a tam „zaopiekuje się” już nim strażak dyżurujący.

o woj. wielkopolskie⁴¹⁹

W 2011 roku nie wykonano żadnych prac w celu dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków, planowane są natomiast modernizacje budynków jednostek:

KM PSP w Lesznie - w projektowanym budynku CPR przewidziano możliwości poruszania się osób niepełnosprawnych po parterze oraz zaprojektowano pochylnię przed drzwiami wejściowymi,

KP PSP w Turku - zaplanowano oddanie nowego budynku w 2013 roku z dostosowaniem do potrzeb osób niepełnosprawnych,

⁴¹⁹ Planuje się przystosowanie dla osób niepełnosprawnych stanowiska Kierownika Komendanta Miejskiego i KM PSP przy ul. Bobrzańskiej i ul. Milczańskiej w Poznaniu.

o woj. zachodniopomorskie

W zakresie dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków urzędu zapewniono:

- ✓ swobodne wejście do obiektu, realizowane poprzez: odpowiednią szerokość bram i drzwi wejściowych, brak progów wejściowych lub ich wysokość 2 cm, pochylni przy wejściu lub platformy przyschodowej – w 8 jednostkach,
- ✓ swobodną komunikację wewnątrz budynku, realizowaną poprzez: odpowiedniej szerokości drzwi, ciągi komunikacyjne, brak schodów, antypoślizgowa powierzchnia podłóg - w 5 jednostkach, winda – 1 jednostka,
- ✓ obsługę niepełnosprawnych interesantów, w szczególności z dysfunkcjami narządu ruchu, wzroku i słuchu oraz upośledzeniem umysłowym, realizowaną poprzez dostosowanie odpowiedniego pomieszczenia, instalacji przyzywającej domofonowej, pomoc merytorycznych pracowników poprzez zejście do zainteresowanego - w 9 jednostkach,

Prace likwidujące bariery funkcjonalne przeprowadzono w 1 obiekcie komendy Państwowej Straży Pożarnej, poprzez rozbudowanie instalacji wyposażonej w domofony i kamery przemysłowe, obsługiwane przez pracownika sekretariatu, ułatwiające kontakt i pomoc interesantom (w szczególności osobom niepełnosprawnym).

Obecnie żaden obiekt nie zaspokaja w 100 % potrzeb osób niepełnosprawnych (z uwagi na niedostosowanie toalet).

Na terenie województwa zachodniopomorskiego istnieje 8 jednostek posiadających bariery architektoniczne, których konstrukcja budynku, rozwiązania techniczne, charakter zabudowy (np. zabytek) nie pozwalają na przeprowadzenie zmian w obiekcie lub zmiany te pociągałyby za sobą zbyt duży koszt inwestycyjny⁴²⁰.

Jednostki wyrażają chęć wprowadzenia zmian (w miarę posiadania środków finansowych) dostosowujących budynki:

- ✓ w zakresie pełnej obsługi osób niepełnosprawnych (z dostosowaniem pomieszczeń sanitarnych) – 5 jednostek,
- ✓ w zakresie swobodnego dojścia i ułatwienia komunikacji – 2 jednostki.

o Szkoła Aspirantów PSP w Poznaniu

Wejście (schody) do budynku internatu, stanowiącego jednocześnie wejście do budynku nr II (stołówka i sala audiowizualna) wyposażono w przenośny podest umożliwiający wjazd wózków dla osób niepełnosprawnych,

Wszystkie obiekty Szkoły w zakresie parterów obiektów są dostępne dla osób niepełnosprawnych,

Bezpośredni dostęp na wyższe kondygnacje obiektów z uwagi na brak technicznych urządzeń zapewniających osobom niepełnosprawnym dostęp na te kondygnacje może być realizowany w inny sposób. W przypadku takiej konieczności osoba niepełnosprawna może skorzystać z pomocy służby dyżurnej Szkoły pełniącej całodobowe służby,

Szkoła nie posiada opracowanej koncepcji dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynku,

Oddany do użytku w roku 2010 budynek „B” spełnia wymagania w zakresie dostępu osób niepełnosprawnych – parking (oznaczone miejsce),

⁴²⁰ Plany wydatków inwestycyjnych na lata 2012-2014 zakładają, iż przynajmniej 2 lub 3 z tych jednostek będą podlegały w przyszłości modernizacji lub budowie, uwzględniając jednocześnie założenia zawarte w uchwale Sejmu – Karcie Praw Osób Niepełnosprawnych.

dostęp z poziomu terenu oraz toaletę w poziomie parteru, dostosowaną do korzystania przez osoby niepełnosprawne.

o Szkoła Aspirantów PSP w Krakowie

Szkoła posiada jeden budynek przystosowany na potrzeby osób niepełnosprawnych /hala sportowa os. Zgody 13B/

o Centralna Szkoła PSP w Częstochowie

W 2011 roku realizowane były działania mające na celu dostosowanie budynku dla osób niepełnosprawnych, w ramach kontynuacji prac na inwestycji pn. „budynek dydaktyczno – hotelowy”. Realizowana inwestycja będzie całkowicie dostosowanym do potrzeb osób niepełnosprawnych.

- W odniesieniu do danych za okres 2011 roku **Wyższy Urząd Górniczy** nie był w stanie - wobec ograniczeń finansowych - dostosować do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynku Urzędu przy ul. Poniatowskiego 31. Jednak wychodząc naprzeciw potrzebom osób niepełnosprawnych Urząd zapewnia obsługę patentów w budynku Okręgowego Urzędu Górniczego w Katowicach mieszczącego się przy ul. Obroki 87 w Katowicach. Budynek Okręgowego Urzędu Górniczego posiada odpowiednią dla osób niepełnosprawnych szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych oraz nie posiada barier w postaci schodów, progów lub różnic w poziomie podłóg. Budynek zapewnia swobodną komunikację wewnątrz poprzez dostosowanie wind do potrzeb osób niepełnosprawnych. Również mieszczące się w w/w budynku Archiwum Dokumentacji Mierniczo-Geologicznej jest ogólnie dostępne dla niepełnosprawnych interesantów dzięki wymienionym udogodnieniom.

Ponadto, w związku z przebudową i zmianą sposobu użytkowania części parteru budynku mieszkalnego przy ulicy Poniatowskiego 29 w Katowicach, będącego w trwałym zarządzie Wyższego Urzędu Górniczego oraz planowanym zaadaptowaniem pomieszczeń na potrzeby działalności Urzędu, Wyższy Urząd Górniczy opracował plan dostosowania ogólnodostępnych części budynku do potrzeb osób niepełnosprawnych. W ramach inwestycji planuje się udostępnienie lokalu osobom niepełnosprawnym poprzez instalację podnośnika na jednym z biegów zewnętrznych schodów od strony południowej budynku. Dodatkowo w pobliżu podnośnika planowana jest instalacja dzwonka umożliwiającego przywołanie osoby będącej w lokalu. W celu ograniczenia barier architektonicznych, pomieszczenie sanitarne zostanie również przystosowane dla potrzeb osób niepełnosprawnych. Ponadto, na parkingu Urzędu planuje się udostępnić jedno miejsce postojowe przystosowane dla osób niepełnosprawnych.

W zakresie realizowania potrzeb osób z dysfunkcjami narządu wzroku Wyższy Urząd Górniczy pracuje nad dostosowaniem strony internetowej Urzędu dla potrzeb osób niewidomych i niedowidzących, w tym przede wszystkim nad opracowaniem wersji kontrastowej strony oraz powiększeniem jej czcionki.

Ponadto, w celu ułatwienia obsługi interesantów z dysfunkcjami narządu słuchu Wyższy Urząd Górniczy, w ramach zaistniałych potrzeb, skorzysta z pomocy tłumacza języka migowego współpracującego z Polskim Związkiem Głuchych z Oddziałem w Katowicach.

- Siedziba **Urzędu Zamówień Publicznych** jest dostępna dla osób niepełnosprawnych. Budynek biurowy Adgar Plaza, w którym od 1 czerwca 2009 r. mieści się Urząd, wraz z zagospodarowaniem przyległego terenu umożliwia swobodny dostęp dla osób niepełnosprawnych. W budynku wszystkie drogi komunikacyjne pozbawione są progów. Posadzki, hole windowe i klatki ewakuacyjne wykonano z wykończeniem antypoślizgowym. Windy, wejścia na powierzchnie wynajmowane oraz korytarze,

wejścia do pomieszczeń posiadają odpowiednią szerokość, co zapewnia swobodę komunikacji osób niepełnosprawnych wewnątrz budynku. Obsługę niepełnosprawnych interesantów zapewniają recepcje budynkowa i Urzędu oraz system domofonów. Na każdym piętrze wynajmowanej przez Urząd powierzchni znajduje się toaleta dla osób niepełnosprawnych;

Ponadto Urząd Zamówień Publicznych podjął działania w zakresie poprawy na obecnie funkcjonujących stronach internetowych Urzędu funkcjonalności wyszukiwarki ogłoszeń w Biuletynie Zamówień Publicznych poprzez możliwość znacznego powiększenia kodu obrazkowego służącego do weryfikacji użytkowników oraz wprowadzenia możliwości skorzystania z mówiącej przeglądarki internetowej Intelligent Web Leader, która odczytuje strony internetowe poprzez wbudowany syntetyczny głos.

- W zakresie dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków **Ochotniczych Hufców Pracy**, podobnie jak w latach ubiegłych, przeprowadzono prace likwidujące bariery funkcjonalne dla osób niepełnosprawnych w kolejnych wybranych jednostkach organizacyjnych OHP. Jednostki OHP podejmują działania zmierzające do dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych własnych obiektów (internaty, stołówki) poprzez zabezpieczenia odpowiedniej szerokości bram i furtek, a także pochylni przy wejściach do obiektów. W budynkach zapewniona jest swobodna komunikacja tj. odpowiednia szerokość drzwi, korytarzy, brak różnic w poziomach podłóg, antypoślizgowa powierzchnia podłóg, windy umożliwiające przemieszczanie pomiędzy kondygnacjami oraz toalety dostosowane dla osób niepełnosprawnych. W zależności od posiadanych środków finansowych, każdego roku prowadzi się działania remontowo-budowlane zmierzające do likwidacji barier funkcjonalnych dla osób niepełnosprawnych. Bieżące raporty potwierdzają że na terenie każdego województwa są już placówki opiekuńczo-wychowawcze, w których istnieją warunki dostosowane do przebywania osób niepełnosprawnych.
- **Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich**⁴²¹ wynajmuje pomieszczenia biurowe w czterech lokalizacjach. W większości ogólnodostępne części budynków są dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych. W głównej siedzibie Centrum RZL, przy ul. Tamka 3, przy wejściu głównym zamontowana została platforma dostosowana dla osób niepełnosprawnych, która umożliwia wejście do budynku i w ciągu komunikacyjne. Do platformy prowadzi utwardzone dojście. Komunikację między piętrami i pokonywanie różnic w pionie umożliwia winda, zaś szerokość korytarzy umożliwia swobodne poruszanie się. W budynku znajduje się toaleta dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych.

W siedzibie w budynku w Warszawie przy ul. Kopernika 36 dojście do głównego wejścia jest utwardzone, a pokonanie różnicy poziomów jest możliwe dzięki podjazdowi dostosowanemu do potrzeb osób niepełnosprawnych. Wewnątrz budynku zapewniony jest dojazd do wind i komunikację między piętrami umożliwia pochylnia, która jest ustawiana doraźnie w razie potrzeby. Do większości pomieszczeń mają dostęp osoby niepełnosprawne. Nie mniej jednak na części powierzchni najmowanej przez Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich znajdują się także obszary, które ze względu na różnice poziomów są niedostępne dla osób niepełnosprawnych. Toalety na powierzchni najmowanej przez CRZL nie zostały dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych. W pozostałych dwie lokalizacje znajdują się także obszary, które ze względu na różnice poziomów są niedostępne dla osób niepełnosprawnych.

Z uwagi na planowaną w 2012 r. zmianę siedziby, Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich nie planuje robót w zakresie przystosowywania w pełni obecnie najmowanych przez instytucję

⁴²¹ Jednostka nadzorowana przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej.

obiektów oraz nie opracowało planu (koncepcji, harmonogramu) dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków jednostki, w perspektywie najbliższych kilku lat. Dokonując wyboru nowej siedziby, Centrum RZL miało na względzie konieczność zapewnienia odpowiedniej infrastruktury dla osób niepełnosprawnych. Wybrany obiekt wyposażony jest w odpowiednie podjazdy, windy i właściwej szerokości ciągi komunikacyjne.

- **W latach 2010-2011 były realizowane niżej wymienione projekty współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w zakresie likwidacji barier architektonicznych w szkolnictwie wyższym,**
 - *Projekty finansowane w ramach części 38 – Szkolnictwo wyższe z wyłączeniem Regionalnych Programów Operacyjnych⁴²².*

Politechnika Rzeszowska im. Ignacego Łukaszczyka	Likwidacja barier architektonicznych dla niepełnosprawnych w budynkach "L" Wydziału Budowy Maszyn i Lotnictwa Politechniki Rzeszowskiej.
Politechnika Warszawska	Budowa wejścia głównego i rozbudowa Dziekanatu Wydziału Mechanicznego Energetyki i Lotnictwa Politechniki Warszawskiej z uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych i wymogów przepisów przeciwpożarowych.
Politechnika Warszawska	Adaptacja pomieszczeń dla potrzeb Biblioteki Wydziału Mechanicznego Energetyki i Lotnictwa Politechniki Warszawskiej, z uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych i wymagań przepisów przeciwpożarowych.
Politechnika Warszawska	Wykonanie rewitalizacji wraz z przebudową Gmachu Głównego Politechniki Warszawskiej z uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych i wymagań przepisów przeciwpożarowych.

- *Projekty współfinansowane w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych*

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Głogowie	Modernizacja obiektów dydaktycznych PWSZ w Głogowie, polegająca na rozbudowie budynku B i przebudowie piwnicznych ciągów instalacyjnych budynku A wraz z termomodernizacją i dostosowaniem obiektów do potrzeb osób niepełnosprawnych
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu	Multimedialne Centrum e-Edukacji i Wspierania Kształcenia Osób Niepełnosprawnych UMK w Toruniu
Politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki	Modernizacja sal wykładowych Politechniki Krakowskiej z uwzględnieniem osób niepełnosprawnych Wydział Mechaniczny al. Jana Pawła II 37; Kraków

- W **Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego** podjęto szereg działań na rzecz osób niepełnosprawnych w zakresie funkcjonowania urzędu. W siedzibie Ministerstwa przeprowadzono następujące prace likwidujące bariery funkcjonalne dla osób niepełnosprawnych.
 - w 2008 r. na parterze przygotowano pomieszczenie sanitarne zapewniające stosowną przestrzeń manewrową z wyposażeniem w urządzenia higienicznosanitarne oraz zainstalowano uchwyty ułatwiające korzystanie z tych urządzeń,

⁴²² Informacja Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego i Nauki

- w latach 2008 – 2009 wykonano remonty ciągów komunikacyjnych, m. in. zniwelowano różnice w poziomach podłóg, położono materiały antypoślizgowe, usunięto progi w pokojach (w wyjątkowych przypadkach zamontowano progi, których wysokość nie przekracza 20 mm), wymieniono drzwi. Prace remontowe przeprowadzono na wszystkich kondygnacjach budynku (na parterze i na piętrach I – V). Drzwi wejściowe i podjazdy do budynku Ministerstwa przystosowano na potrzeby osób niepełnosprawnych.
- Budynek **Urzędu Komunikacji Elektronicznej**⁴²³ i jego otoczenie są przystosowane dla potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową, wzroku, słuchu oraz upośledzeniem umysłowym dzięki:
 - ✓ możliwości swobodnej komunikacji wewnątrz obiektu poprzez zapewnienie odpowiedniej szerokości drzwi i ciągów komunikacyjnych, braku progów i różnic w poziomach podłóg, zastosowanie antypoślizgowej powierzchni podłóg, windy,
 - ✓ zapewnieniu osobistej pomocy pracownika ochrony lub UKE w przemieszczaniu się wewnątrz budynku, czytelnych tablic informacyjnych (powiększony druk, duży kontrast), stron internetowych w wersji dla niedowidzących.
- Ośrodek w Boruczy (gmina strachówka)
Na terenie ośrodka Centralnego Laboratorium Badań Technicznych oraz Centralnej Stacji Kontroli Emisji Radiowych w zakresie większości pomieszczeń nie występują bariery architektoniczne. Otoczenie i budynek w znaczącej części przystosowany jest do potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową, wzroku, słuchu oraz upośledzeniem umysłowym. Poziom parteru jest poziomem terenu zewnętrznego (brak progów i uskoków). Swobodna komunikacja na terenie obiektu ograniczona jest wyłącznie do poziomu parteru. Niemniej jednak ogólnodostępne części budynku w znaczącej większości znajdują się na poziomie parteru. Z uwagi na to, iż obiekt ten właściwie nie jest wykorzystywany do obsługi klientów Urzędu nie jest wyposażony w toaletę przystosowaną do potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową.
- Delegatura w Poznaniu
Od dnia 1 grudnia 2011 r. siedziba Delegatury w Poznaniu mieści się przy ul. Kasprzaka 54. Otoczenie budynku i wejście dostosowane jest dla potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową i posiada:
 - ✓ utwardzone dojście do budynku o nachyleniu w stosunku do poziomu chodnika zgodnym z obowiązującymi przepisami (bezpośredni wjazd z chodnika na poziom parteru o bardzo małym nachyleniu),
 - ✓ podłogi antypoślizgowe,
 - ✓ parking przed budynkiem,
 - ✓ na parterze budynku znajduje się Biuro podawcze, gdzie przyjmowani są wszyscy interesanci. Komunikacja na tym poziomie budynku jest dostosowana dla potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową,
 - ✓ możliwość osobistej pomocy pracownika Urzędu poprzez wezwanie za pomocą przycisku dzwonka znajdującego się na odpowiedniej wysokości,
 - ✓ na parterze budynku znajduje się osobna toaleta dostosowana dla osób poruszających się na wózku inwalidzkim.

⁴²³ Osoby niepełnosprawne są licznymi interesantami Urzędu Komunikacji Elektronicznej, niemniej zapewnia im się sprawną obsługę. Nie miał miejsce ani jeden przypadek odmowy załatwienia sprawy przez osobę niepełnosprawną. Dalsza likwidacja barier architektonicznych na terenie większości delegatur jest utrudniona, ponieważ tytułem prawnym do użytkowania tych nieruchomości są zazwyczaj umowy najmu. Stan obecny pozwala na swobodną komunikację osób z dysfunkcjami ruchu, wzroku, słuchu z Urzędem. Ponadto w celu umożliwienia kontaktu z pracownikami Urzędu osobom z wadami słuchu zorganizowano szkolenie dla pracowników z posługiwania się językiem migowym, w którym uczestniczy 30 osób. Urząd przewiduje również podjęcie w 2012 roku rozmów, z administratorami budynków, które nie stanowią własności Skarbu Państwa, mających na celu przystosowanie tych budynków do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Delegatura w Poznaniu nie posiada opracowanego planu (koncepcji, harmonogramu) dalszego dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych (jeśliby taka była potrzeba), ponieważ tytułem prawnym do użytkowania budynku jest umowa najmu zawarta na czas określony.

○ Delegatura w Olsztynie.

Budynek i jego otoczenie jest przystosowane dla potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową, wzroku, słuchu, z upośledzeniem umysłowym i posiada:

- ✓ parking przy budynku posiadający oznakowane stanowiska (miejsca postojowe dla osób niepełnosprawnych), prawidłową szerokość bram i furtek prowadzących do wejść do budynku, utwardzone dojeżdżanie do budynku, znaki informacyjne wskazujące dogodny sposób wejścia do budynku,
- ✓ pomoc pracownika (portiera) w przemieszczaniu się w otoczeniu budynku,
- ✓ przy wejściu do budynku brak schodów uniemożliwiających wjazd wózka inwalidzkiego, poręcze przy schodach awaryjnych, drzwi wejściowe do budynku o prawidłowej szerokości, wejście do budynku o powierzchni antypoślizgowej,
- ✓ dostępność do wszystkich pomieszczeń: biur, gabinetów,
- ✓ odpowiednią szerokość ciągów komunikacyjnych (umożliwiająca poruszanie się na wózku inwalidzkim), brak progów, brak różnic poziomów podłóg, windy umożliwiające wjazd na wózku inwalidzkim, znaki informacyjne wskazujące dogodny sposób przemieszczania się po terenie budynku oraz korzystanie z urządzeń, wind i toalet, przyciski, wyłączniki umieszczone na wysokości umożliwiającej swobodne korzystanie z nich osobom poruszającym się na wózku inwalidzkim, odpowiednie oznakowanie toalet, czytelne tablice informacyjne (powiększony druk, duży kontrast).

Delegatura w Olsztynie nie posiada opracowanego planu (koncepcji, harmonogramu) dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych, ponieważ tytułem prawnym do użytkowania części budynku jest umowa najmu zawarta na czas określony.

○ Delegatura we Wrocławiu.

Budynek i jego otoczenie jest przystosowane dla potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową, wzroku, słuchu, z upośledzeniem umysłowym i posiada:

- ✓ podjazd dla wózków inwalidzkich, windę przystosowaną do transportu osób niepełnosprawnych poruszających się na wózkach inwalidzkich,
- ✓ w pomieszczeniach siedziby delegatury brak progów drzwiowych, różnic w poziomie podłóg,
- ✓ przeszkoloną obsługę portierni w zakresie udzielenia pomocy w dotarciu do siedziby delegatury osobom niepełnosprawnym.

Delegatura we Wrocławiu nie posiada opracowanego planu (koncepcji, harmonogramu) dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych, ponieważ tytułem prawnym do użytkowania części budynku jest umowa najmu zawarta na czas określony.

○ Delegatura w Łodzi.

Delegatura w Łodzi zajmuje dwie kondygnacje w wynajmowanym budynku, tj. parter i pierwsze piętro; przy jednym z wejść – do których prowadzą schody zewnętrzne - zamontowany jest domofon. Niestety, ani budynek, ani pomieszczenia Delegatury nie są przystosowane do obsługi osób niepełnosprawnych. Brak jest podjazdów dla wózków inwalidzkich, brak wind, odpowiedniej szerokości drzwi wejściowych. Dlatego we wszystkich

prowadzonych sprawach Delegatura umożliwiła załatwienie ich drogą korespondencyjną.

W chwili obecnej Delegatura w Łodzi nie posiada opracowanego planu (koncepcji, harmonogramu) dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych, ponieważ tytułem prawnym do użytkowania budynku jest umowa najmu zawarta na czas określony⁴²⁴

o Delegatura w Kielcach.

Delegatura w Kielcach wynajmuje pomieszczenia biurowe, które usytuowane są na 11 (ostatnim) piętrze budynku. Winda dojeżdża tylko do 10 piętra, ponadto barierę stanowią schody prowadzące do wejścia do budynku. Dotychczasowa praktyka w obsłudze takich klientów przedstawia się tak, że w przypadku zgłoszenia się osoby niepełnosprawnej (po telefonicznym uzgodnieniu) pracownik delegatury schodzi do klienta celem załatwienia sprawy.

Delegatura w Kielcach nie posiada opracowanego planu (koncepcji, harmonogramu) dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych, ponieważ tytułem prawnym do użytkowania części budynku jest umowa najmu zawarta na czas określony.

o Delegatura w Krakowie.

Dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynku, współużytkowany z innymi instytucjami, w tym ZUS, w którym znajduje się siedziba (VIII piętro biurowca) Delegatury w Krakowie zapewnione jest poprzez:

- ✓ parking przy budynku posiadający oznakowane stanowiska/ miejsca postojowe dla osób niepełnosprawnych,
- ✓ prawidłową szerokość drzwi wejściowych do budynku,
- ✓ utwardzone dojście do budynku,
- ✓ znaki informacyjne wskazujące dogodne wejście do budynku,
- ✓ pochylnię o prawidłowym nachyleniu, nawierzchni i obustronnych poręczach,
- ✓ sygnalizację przywoławczą przy wejściu do budynku,
- ✓ dostępność do pomieszczeń biurowych (brak schodów, progów, brak różnic poziomów podłóg),
- ✓ windę umożliwiającą wjazd na wózku inwalidzkim,
- ✓ osobistą pomoc pracownika w przemieszczaniu się wewnątrz budynku.

Delegatura w Krakowie nie posiada opracowanego planu (koncepcji, harmonogramu) dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych.

o Delegatura w Gdyni.

W Delegaturze w Gdyni są dwa budynki, w których przyjmowani są interesanci Urzędu; interesanci niepełnosprawni przyjmowani są w budynku parterowym przy parkingu samochodowym, przy wejściu do budynku jest właściwe oznakowanie. Przy wejściu do budynku nie ma schodów i progów, parking samochodowy ma wyznaczone oznakowane miejsca postojowe dla pojazdów osób niepełnosprawnych.

W 2011 r. w obiektach Delegatury w Gdyni nie przeprowadzono działań dostosowania do obsługi osób niepełnosprawnych. Obecnie nie planuje się dostosowania budynku piętrowego do obsługi osób niepełnosprawnych ruchowo, jak też nie przewiduje się innych działań mających na celu dalsze przystosowanie budynków delegatury do obsługi interesantów niepełnosprawnych.

⁴²⁴ W najbliższym czasie właściciel obiektu planuje wyposażenie go w „schodołaz”, który umożliwi dotarcie do pomieszczeń siedziby Delegatury również osobom poruszającym się za pomocą wózka inwalidzkiego.

- Delegatura w Białymstoku.
Siedziba Delegatury w Białymstoku mieści się w wynajmowanym budynku na dwóch kondygnacjach, tj. parterze i pierwszym piętrze. Przy wejściu do budynku zamontowany jest domofon a jedno z wejść dzięki podjazdowi umożliwia łatwy dostęp osób niepełnosprawnych do Urzędu. Winda pozwala na swobodne przemieszczanie się między piętrami, występuje odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych, brak progów i różnic w poziomie podłóg co gwarantuje swobodną komunikację wewnątrz budynku. Toaleta dostosowana jest do potrzeb osób niepełnosprawnych.
Delegatura w Białymstoku nie posiada opracowanego planu (konceptji, harmonogramu) dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych, ponieważ tytułem prawnym do użytkowania części budynku jest umowa najmu zawarta na czas określony.
- Delegatura w Rzeszowie.
Dostęp do Urzędu osobom niepełnosprawnym z dysfunkcjami narządu ruchu umożliwia winda, którą po wcześniejszej informacji przekazanej przez osobę niepełnosprawną za pomocą domofonu można „wezwać” bezpośrednio na piętro, gdzie ma swoją siedzibę delegatura. Winda jest wyposażona w poręcz a szerokość drzwi zapewnia swobodny wjazd wózka inwalidzkiego. Powierzchnia biurowa delegatury pozbawiona jest różnic w poziomie podłóg, a wysokość progów w drzwiach wejściowych do poszczególnych pokoi wynosi maksymalnie 2,5 cm. W pokojach podłogi wyłożone są wykładzinami dywanowymi, zaś korytarz płytkami ceramicznymi o chropowatej powierzchni.
Delegatura w Rzeszowie nie posiada opracowanego planu (konceptji, harmonogramu) dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych, ponieważ tytułem prawnym do użytkowania części budynku jest umowa najmu zawarta na czas określony.
- Delegatura w Siemianowicach Śląskich
Budynki i pomieszczenia delegatury nie są dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych. Brak jest odpowiedniej szerokości drzwi wejściowych dla osób poruszających się na wózku inwalidzkim. Utrudniony dojazd do siedziby Delegatury (teren nierówny, brak drogi dla wózków inwalidzkich, możliwy dojazd od bramy wjazdowej pod siedzibę Delegatury tylko samochodem). Brak odpowiedniej szerokości drzwi wejściowych.
Delegatura w Siemianowicach Śląskich nie posiada opracowanego planu dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych.
Osoby niepełnosprawne są obsługiwane przez pracowników Delegatury w pomieszczeniu portierni. Pracownicy dochodzą do portierni po każdorazowym zgłoszeniu przez pracowników ochrony o przybyciu osoby niepełnosprawnej.
- Delegatura w Warszawie.
Od ponad dziesięciu lat siedziba Delegatury UKE w Warszawie jest całkowicie dostępna dla osób niepełnosprawnych
- Delegatura w Zielonej Górze.
W budynku obecnej siedziby Delegatury UKE w Zielonej Górze występują bariery architektoniczne ograniczające dostęp osobom niepełnosprawnym. Wejście do budynku nie jest zapewnione z poziomu chodnika, konieczne jest pokonanie 5 stopniowego progu. Szerokie drzwi wewnątrz budynku umożliwiają przejechanie wózkiem inwalidzkim. Pozwala to na korzystanie z wind, które jednak zatrzymują się na półpiętrach. Na wydzielonych piętrach zajmowanych przez Delegaturę ciągi komunikacyjne a także podłogi bez progów i różnic w poziomie zapewniają

swobodne poruszanie się. Na półpiętra budynku, w którym Delegatura wynajmuje pomieszczenia biurowe dojeżdża 1 winda osobowa.

Obsługa niepełnosprawnych interesantów odbywa się w zakresie ogólnie przyjętej komunikacji. Brak pracowników posługujących się językiem migowym lub/i znających alfabet Braille'a. Dotychczas nie zaistniała sytuacja wymagająca posiadania takich umiejętności. Delegatura UKE w Zielonej Górze nie planuje w roku bieżącym dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych.

○ Delegatura w Bydgoszczy

Lokal Delegatury w Bydgoszczy znajduje się na drugim piętrze budynku i nie jest dostępny dla osób niepełnosprawnych ruchowo. Wejście, do którego prowadzą schody zewnętrzne, przy braku windy osobowej, uniemożliwia osobom niepełnosprawnym ruchowo dostęp do pomieszczeń delegatury. Dlatego we wszystkich sprawach prowadzonych przez delegaturę jest możliwość załatwienia ich drogą korespondencyjną.

Lokal delegatury, w całości znajduje się na jednym poziomie, a drzwi wejściowe są wystarczająco szerokie by umożliwić wjazd osoby na wózku. W lokalu delegatury możliwa jest obsługa niepełnosprawnych interesantów z dysfunkcjami narządu ruchu, wzroku lub słuchu. Od kilku lat wspólnota mieszkaniowa (16 współwłaścicieli) rozważa kwestię budowy windy zewnętrznej, jednak zmiany właścicielskie, które nastąpiły w ostatnim okresie, utrudniają podjęcie decyzji w sprawie tej inwestycji.

Delegatura w Bydgoszczy nie posiada opracowanego planu (koncepcji, harmonogramu) dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych.

○ Delegatura w Opolu

Stan obecny obsługi osób niepełnosprawnych w delegaturze ma znamiona obsługi podstawowej i jest następujący: na zewnętrznym słupku ogrodzeniowym znajduje się piktogram i dzwonek do przywołania pracownika.

Na ogólną liczbę 239 interesantów w roku 2011 odwiedzających w sprawach konsumenckich delegaturę, przybyły cztery osoby niepełnosprawne co stanowi 1,67% wszystkich interesantów w ramach skarg i wniosków.

○ Delegatura w Lublinie

Budynek, w którym znajduje się siedziba Delegatury, współużytkowany z innymi instytucjami, w tym ZUS, oraz otoczenie budynku a także siedziba Delegatury są przystosowane dla potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową, wzroku, słuchu oraz z upośledzeniem umysłowym poprzez: możliwość swobodnej komunikacji przy dojeździe i dojściu do budynku oraz przy poruszaniu się wewnątrz budynku poprzez:

- ✓ wydzielenie i oznakowanie miejsc parkingowych dla samochodów osób niepełnosprawnych;
- ✓ zapewnienie odpowiedniej szerokości drzwi i ciągów komunikacyjnych, brak progów i różnic w poziomach podłóg, utrudniających poruszanie się osób na wózkach lub osób używających lasek lub kul;
- ✓ zapewnienie antypoślizgowej powierzchni podłóg;
- ✓ zapewnienie możliwości skorzystania przez niepełnosprawnego na wózku z windy z drzwiami rozsuwanymi;
- ✓ możliwość wezwania pracownika Urzędu za pomocą oznakowanego, umieszczonego na odpowiedniej wysokości przed drzwiami wejściowymi do siedziby Delegatury przycisku dzwonka,
- ✓ pomoc, w razie potrzeby, pracownika ochrony obiektu;

- ✓ w toaletach umieszczono uchwyty ułatwiające korzystanie przez osoby niepełnosprawne.

Ponadto:

- ✓ tablice informacyjne przy drzwiach do pokoi, w których przyjmuje się klientów, umieszczono na wysokości, umożliwiającej swobodne odczytanie treści przez osobę na wózku;
- ✓ wielkość czcionki, kontrasty dobrano tak, aby ułatwić odczytanie tekstu przez osoby z pogorszoną jakością wzroku;
- ✓ osoby z dysfunkcją słuchu są obsługiwane przez pracownika posługującego się językiem migowym.

W końcu 2011 r. rozpoczęto modernizację dźwigu osobowo - towarowego w siedzibie delegatury. Modernizacja polega na dostosowaniu do celów ratowniczych, tym samym zwiększy się bezpieczeństwo i mobilność osób niepełnosprawnych na terenie obiektu. W końcu 2011 r. zakupiono dodatkowe kinkiety do wyrównania oświetlenia korytarza w siedzibie delegatury. Ułatwi to poruszanie się osobom starszym i słabowidzącym. Delegatura nie ma kompleksowego (obejmującego cały budynek) planu dostosowania dla potrzeb osób niepełnosprawnych ze względu na to, że budynek jest wykorzystywany przez wiele instytucji (w tym ZUS).

o Delegatura w Szczecinie.

Otoczenie budynku i wejście jest dostosowane dla potrzeb osób z niesprawnością ruchową w następujący sposób:

- ✓ parking przy budynku posiada oznakowane stanowiska/miejsca postojowe dla osób niepełnosprawnych,
- ✓ obniżony krawężnik umożliwia przemieszczanie się na terenie parkingu i swobodne dotarcie z parkingu do budynku,
- ✓ prawidłowa szerokość bram i furtek prowadzących do wejść do budynku,
- ✓ utwardzone dojście do budynku,
- ✓ znaki informacyjne wskazujące dogodne wejście do budynku,
- ✓ osobista pomoc pracownika w przemieszczaniu się w otoczeniu budynku,
- ✓ drzwi wejściowe do budynku o prawidłowej szerokości,
- ✓ wejście do budynku o powierzchni antypoślizgowej,
- ✓ sygnalizacja przywoławcza.

Komunikacja wewnątrz budynku jest dostosowana dla potrzeb osób z niesprawnością ruchową w następujący sposób:

- ✓ dostępność pomieszczeń, biur, gabinetów,
- ✓ odpowiednia szerokość ciągów komunikacyjnych (umożliwiająca poruszanie się na wózku inwalidzkim),
- ✓ drzwi wewnętrzne o odpowiedniej szerokości,
- ✓ brak progów,
- ✓ brak różnic poziomów podłóg,
- ✓ powierzchnia antypoślizgowa podłóg,
- ✓ windy umożliwiające wjazd na wózku inwalidzkim,
- ✓ przyciski lub wyłączniki umieszczone na wysokości, umożliwiającej swobodne korzystanie z nich osobom poruszającym się na wózku inwalidzkim.

TP S.A., właściciel budynku, nie ma w planach dalszego dostosowania budynku do potrzeb osób niepełnosprawnych.

- **Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów** zlokalizowany jest w budynku przy pl. Powstańców Warszawy 1. Budynek jest obiektem zabytkowym wpisanym do ewidencji zabytków i w związku z tym na wszelkie modernizacje konieczne jest uzyskanie zgody konserwatora zabytków.

Wszystkie inwestycje i remonty w Urzędzie są wykonywane na podstawie planu remontów. Celem każdego remontu na etapach: planowania i realizacji jest m.in. dostosowanie pomieszczeń i instalacji w budynku do warunków technicznych i zmian w przepisach jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie. W każdym planie remontów uwzględniane są sprawy techniczne oraz możliwości finansowe Urzędu w kwestiach warunków technicznych i mających na celu poprawę warunków dostępu do Urzędu dla osób niepełnosprawnych.

Dla zapewnienia dostępu do budynku dla osób o różnej sprawności fizycznej wykonano instalację dwóch domofonów na poziomie umożliwiającym osobie niepełnosprawnej zgłoszenie ochrone obiektu potrzeby wejścia do budynku oraz dwie tablice informacyjne o tychże domofonach. W umowie z firmą sprawującą całodobową ochronę osób i mienia zostały sprecyzowane zadania, które zapewniają osobie niepełnosprawnej możliwość wejścia do budynku i dotarcie do każdego pomieszczenia w budynku, przy czym jeden z pracowników ochrony jest zobowiązany do asystowania tej osobie przez cały czas pobytu w budynku. Do oznakowanego wejścia dla niepełnosprawnych prowadzi pochylnia umożliwiająca wjazd wózkiem, pozostająca w dyspozycji ZDM. Opracowano też informację wizualną o dostępności budynku dla osób niepełnosprawnych, obejmującej oznakowanie budynku i opracowanie planu poruszania się po budynku. Uzyskano z ZDM dodatkowe oznakowanie miejsca do parkowania dla niepełnosprawnych.

We wszystkich remontowanych pomieszczeniach wstawiono drzwi o szerokości 90 cm. Na stopniach głównej klatki schodowej zostały przyklejone pasy antypoślizgowe. W budynku wykonano remont jednej łazienki i przystosowano ją dla potrzeb osób niepełnosprawnych ruchowo. Łazienka posiada odpowiednią powierzchnię i prawidłowy dostęp oraz jest wyposażona we wszystkie niezbędne urządzenia i udogodnienia.

Od 2002 roku UOKiK nie ma możliwości technicznych do poszerzenia drzwi w kabinach dźwigów - fizyczny brak miejsca jest uwarunkowany wymiarami istniejących szybów windowych zlokalizowanych w środku budynku, graniczących z pomieszczeniami sanitarnymi i konstrukcją klatek schodowych. W czasie ostatniego badania dźwigu objętego formą dozoru pełnego przez Urząd Dozoru Technicznego przeprowadzonego w 2009 roku nie stwierdzono usterek mogących mieć wpływ na bezpieczną jego eksploatację, dlatego w obecnej chwili nie mamy możliwości określenia terminu przystąpienia do modernizacji, gdyż nie występują przesłanki techniczne do zaplanowania tak znacznego wydatku.

W 2010 roku UOKiK zakupił schodołaz dla osób niepełnosprawnych typu „Liftcar” PT UNIWERSAL 160 z zagłówkiem.

W roku 2011 zaplanowano wymianę przycisków sterowania w dwóch dźwigach osobowych w holu głównym budynku na przyciski z pismem Braille'a przystosowane dla osób niewidomych lub słabo widzących. Wymiana ta została zrealizowana w roku 2012. Po ukończeniu aktualnie mającej miejsce przebudowy pomieszczeń byłej restauracji „Sofia” mieszczących się na parterze budynku, planowane jest przeniesienie tam docelowo kancelarii ogólnej UOKiK. Taka lokalizacja ułatwi osobom niepełnosprawnym dostęp do kancelarii Urzędu.

W Delegaturze UOKiK w Krakowie, która mieści się w budynku przy Pl. Szczepańskim 5, w 2008 roku został wykonany remont windy, która posiada zapowiedź głosową aktualnego piętra oraz w związku z istniejącymi schodami na klatce schodowej zamontowano podnośnik do windy. Siedziba Delegatury Urzędu znajduje się na jednym poziomie. W związku z powyższym jednostka jest dostępna dla osób niepełnosprawnych ruchowo.

Pozostałe dwie nieruchomości będące w zarządzie trwałym UOKiK zajmowane odpowiednio przez Laboratorium UOKiK w Lublinie oraz Laboratorium UOKiK w Poznaniu nie są dostępne dla osób niepełnosprawnych, a odpowiednie ich przystosowanie

- z uwagi na istniejące rozwiązania architektoniczne (nieodpowiednia szerokość drzwi, korytarzy, brak windy) – wiązać się będzie z ich generalnym remontem.

- **Urząd Dozoru Technicznego** przeprowadził w 2011 r. modernizację architektoniczno-budowlaną dla potrzeb osób niepełnosprawnych w budynkach⁴²⁵ w Częstochowie, Wałbrzychu i w Zielonej Górze. W latach 2008-2011 zmodernizowano 5 obiektów, przystosowując części ogólnodostępne. Urząd Dozoru Technicznego posiada 31 obiektów, z czego 19 jest przystosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych (ponad 60%). W 2012 r. rozpocznie się modernizacja obiektu w Gliwicach.
- Dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków zajmowanych przez **Główny Urząd Statystyczny**⁴²⁶ i **urzędy statystyczne** obrazuje zbiorcze zestawienie stopnia dostosowania zajmowanych budynków (zarówno stanowiących własność Skarbu Państwa jak i będących w trwałym zarządzie oraz dzierżawionych lub wynajmowanych) We wszystkich zajmowanych budynkach pomieszczenia związane z obsługą interesantów są usytuowane na parterze. Dostosowaniu zajmowanych pomieszczeń stoją na przeszkodzie najczęściej – oprócz ograniczonych środków finansowych – m.in. położenie budynku, rozwiązania konstrukcyjne i architektoniczne, zabytkowy charakter lub użytkowanie w charakterze najemcy.

Dostosowanie ogólnodostępnych części budynków zajmowanych przez GUS i urzędy statystyczne do potrzeb osób niepełnosprawnych – 2011 r.

Liczba i odsetek budynków		
dostosowanych	częściowo dostosowanych	niedostosowanych
15 (21%)	28 (39%)	28 (39%)

Dostosowanie ogólnodostępnych części budynków zajmowanych przez Główny Urząd Statystyczny i urzędy statystyczne do potrzeb osób niepełnosprawnych

L p.	Nazwa urzędu	Opis dostosowania budynku	Występujące niedostosowania	Prowadzone w 2008-2011 r. prace likwidujące bariery architektoniczne
1.	Główny Urząd Statystyczny	Budynek GUS jest częściowo dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych, tj. posiada oznakowane miejsca parkingowe dla zatrudnionych niepełnosprawnych pracowników, posiada odpowiednie wejście, brak jest progów utrudniających wjazd wózkiem, drzwi przesuwne otwierają się automatycznie, schody w holu głównym są	Istnieje tylko jedno pomieszczenie higieniczno-sanitarne dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych znajdujące się na parterze budynku, ze względu na usytuowanie windy nie są w pełni dostępne lub wymagają zmiany wysokości poręczy i położenia tablicy przyzywowej.	Prace nie były prowadzone

⁴²⁵ Dla kolejnych 4 obiektów (Dąbrowa Górnicza, Piotrków Trybunalski, Radom, Rzeszów) zaplanowano przeprowadzenie prac dostosowawczych w ciągu najbliższych 3 lat.

⁴²⁶ W 2012 r. w Urzędzie Statystycznym w Poznaniu budynek urzędu będzie rozbudowywany, planuje się zainstalowanie windy dostosowanej dla osób niepełnosprawnych, platformy przychodowej, toalety oraz zapewnienie 2 miejsc postojowych. Ze względu na brak środków finansowych nie są opracowywane plany dalszego dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części urzędów.

		wyposażone w ruchome platformy do transportu wózka, wszystkie ciągi komunikacyjne nie posiadają stopni i progów.		
2.	Urząd Statystyczny w Warszawie	Budynek jest dostosowany do obsługi osób niepełnosprawnych – szerokość bram i furtki wejściowej ułatwia dostęp; dostęp do sali obsługi odbywa się bez utrudnień z poziomu parteru, budynek posiada 2 windy dostosowane do obsługi osób na wózkach, na parterze znajduje się toaleta przystosowana dla osób niepełnosprawnych, istnieją 2 oznakowane miejsca parkingowe dla pracowników niepełnosprawnych oraz w najbliższym otoczeniu znajdują się ogólnodostępne miejsca parkingowe dla interesantów.	Budynki oddziałów terenowych nie posiadają wind i ze względu na niską zabudowę oraz sposób wykonania ciągów komunikacyjnych nie ma możliwości ich zamontowania; 2 oddziały mieszczą się w wynajętych budynkach i nie jest możliwa ich przebudowa.	Prace nie były prowadzone
3.	Urząd Statystyczny w Białymstoku	Budynek jest dostępny dla osób niepełnosprawnych; bariery architektoniczne zlikwidowano w 2008 r.	Oddziały terenowe mieszczą się w wynajętych pomieszczeniach, w których występują bariery architektoniczne i nie mogą być one zlikwidowane przez wynajmującego.	2008 r. - zlikwidowanie barier architektonicznych.
4.	Urząd Statystyczny w Bydgoszczy	Urząd użytkuje 4 budynki, w tym pomieszczenia 2 budynkach są wynajmowane. Budynki będące w administracji urzędu są albo częściowo przystosowane (pochylnia umożliwiająca dojazd do wejścia, rozsuwane	Jeden budynek administrowany przez urząd (wybudowany w 1963 r.) - ze względu na rozwiązania konstrukcyjne (wąska klatka schodowa uniemożliwiająca zamontowanie windy, brak możliwości wykonania pochylni lub podjazdów) - jest	Prace nie były prowadzone.

		drzwi wejściowe, brak przystosowanych pomieszczeń higieniczno-sanitarnych, winda, brak wydzielonych miejsc parkingowych) albo całkowicie nieprzystosowane.	całkowicie nieprzystosowany. Wynajmowane przez urząd pomieszczenia są usytuowane w budynkach częściowo lub całkowicie przystosowanych.	
5.	Urząd Statystyczny w Gdańsku	Ogólnodostępna część budynku jest usytuowana na parterze. Drzwi wejściowe odpowiedniej szerokości wraz z pochylnią spełniająca wymogi, wydzielone miejsce postojowe, dostosowane dla osób niepełnosprawnych pomieszczenie higieniczno-sanitarne. Tylko jeden oddział terenowy mieści się wynajmowanych pomieszczeniach w budynku w pełni dostosowanym dla osób niepełnosprawnych.	Oddziały terenowe mieszczą się w wynajmowanych pomieszczeniach, w budynkach, które nie mogą być modernizowane przez najemcę.	2010 r. – wykonanie pochylni z obustronnymi poręczami, częściowo zadaszonej, położonej wzdłuż budynku i chodnika; 2011 r. - przebudowa: pomieszczeń higieniczno-sanitarnych, przedsionka, holu wejściowego i ciągów komunikacyjnych, wymiana drzwi, usunięcie progów i różnic w poziomie nawierzchni, wyłożenie podłóg płytkami antypoślizgowymi, wydzielenie zastrzeżonego miejsca postojowego.
6.	Urząd Statystyczny w Katowicach	Budynek dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych – odpowiedniej szerokości drzwi wejściowe i ciągi komunikacyjne (brak schodów, progów, różnic poziomu podłóg i śliskich powierzchni), dostosowane pomieszczenie higieniczno-sanitarne, winda.	Oddziały terenowe mieszczą się w wynajmowanych pomieszczeniach, które są częściowo przystosowane i nie mogą być modernizowane przez najemcę.	2008 r. - wydzielenie i oznakowanie 2 miejsc postojowych; wykonanie betonowych podjazdów; 2009 r. – wyposażenie budynku w windę dla osób niepełnosprawnych ;

7.	Urząd Statystyczny w Kielcach	Budynek częściowo przystosowany, wyposażony w platformę przyschodową, pomieszczenia ogólnodostępne zlokalizowano na parterze.	Oddział terenowy w budynku częściowo przystosowanym.	2009 r. – wykonano dodatkowe wejście ewakuacyjne dostosowane dla osób niepełnosprawnych.
8.	Urząd Statystyczny w Krakowie	Budynek częściowo przystosowany dla osób niepełnosprawnych, wyposażony w platformę przyschodową, pomieszczenia ogólnodostępne zlokalizowane na parterze.	Oddział terenowy w budynku nieprzystosowanym dla osób niepełnosprawnych. Brak możliwości modernizacji ze względu na zabytkowy charakter budynku i usytuowanie (działka zamyka się w obrysie budynku).	Prace nie były prowadzone.
9.	Urząd Statystyczny w Lublinie	Budynek częściowo przystosowany dla osób niepełnosprawnych – wejście do budynku bez progów, wyposażony w platformę przyschodową, pomieszczenia ogólnodostępne zlokalizowane na parterze.	Oddziały terenowe mieszczą się w budynku nieprzystosowanym dla osób niepełnosprawnych (ze względów konstrukcyjnych brak możliwości zainstalowania wind, brak dostosowanych pomieszczeń higieniczno-sanitarnych) lub w wynajmowanych pomieszczeniach, które nie mogą być modernizowane przez najemcę; tylko 1 oddział ma siedzibę w wynajmowanych pomieszczeniach w budynku dostosowanym dla potrzeb osób niepełnosprawnych (winda, wejścia bez progów, zmodernizowane pomieszczenie higieniczno-sanitarne).	2008 r. - wyposażenie budynku w platformę przyschodową.
10.	Urząd Statystyczny w Łodzi	Budynek przystosowany dla osób niepełnosprawnych – oznakowane miejsca		Prace nie były prowadzone.

		postojowe bezpośrednio przed wejściem, podjazd z materiałów antypoślizgowych, szerokie drzwi wejściowe otwierające się automatycznie, obniżone krawężniki i utwardzone dojście do budynku, zlikwidowane progi w budynku, odpowiednio przystosowane pomieszczenie higieniczno-sanitarne, obniżone blaty w sali obsługi interesantów.		
1 1.	Urząd Statystyczny w Olsztynie	Budynek częściowo dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych, z podjazdem. Oddział terenowy jest wyposażony w windę.		Prace nie były prowadzone.
1 2.	Urząd Statystyczny w Opolu	Użytkowane budynki nie są przystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych.	Ze względu na zabytkowy charakter lub rozwiązania konstrukcyjne (wąskie klatki schodowe i korytarze) nie jest możliwe dokonanie odpowiedniej modernizacji.	Prace nie były prowadzone.
1 3.	Urząd Statystyczny w Poznaniu	Urząd użytkuje budynki częściowo dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych (wejście umożliwiające wjazd na wózku inwalidzkim, płaski dojazd do dostosowanych wind, szerokie ciągi komunikacyjne i drzwi) lub niedostosowane (brak wind, podjazdów).	Oddziały terenowe mieszczą się w budynkach nieprzystosowanym dla osób niepełnosprawnych (ze względów konstrukcyjnych brak możliwości zainstalowania wind, brak dostosowanych pomieszczeń higieniczno-sanitarnych, budynek ma charakter zabytkowy) albo częściowo dostosowanych lub w wynajmowanych pomieszczeniach, które nie mogą być	Prace nie były prowadzone.

			modernizowane przez najemcę; tylko 1 oddział ma siedzibę w wynajmowanych pomieszczeniach w budynku dostosowanym dla potrzeb osób niepełnosprawnych (winda, wejścia bez progów, zmodernizowane pomieszczenie higieniczno-sanitarne, miejsca postojowe).	
1 4.	Urząd Statystyczny w Rzeszowie	Urząd mieści się w budynkach częściowo dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych (szerokie ciągi komunikacyjne wewnątrz, brak windy i dostosowanych pomieszczeń higieniczno-sanitarnych, ze względu na usytuowanie nie jest możliwe wybudowanie podjazdu; w drugim budynku podjazd, windy, szerokie drzwi, brak dostosowanych pomieszczeń higieniczno-sanitarnych)	Oddziały terenowe mieszczą się w budynkach w różnym stopniu przystosowanych dla osób niepełnosprawnych, będących zarówno w zarządzie, jak i wynajmowanych.	Prace nie były prowadzone.
1 5.	Urząd Statystyczny w Szczecinie	Siedziba urzędu jest dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych (podjazd przy wejściu, szerokie drzwi i korytarze, brak progów w ciągach komunikacyjnych, windy, dostosowane pomieszczenia higieniczno-sanitarne).	Oddziały terenowe mieszczą się w budynkach częściowo przystosowanych i nieprzystosowanych (pomieszczenia są wynajmowane i nie mogą być modernizowane przez najemcę).	Prace nie były prowadzone.
1 6.	Urząd Statystyczny we Wrocławiu	Urząd mieści się w budynku całkowicie przystosowanym dla osób niepełnosprawnych (wejście nie posiada progu, budynek wyposażony w odpowiednią windę,	Oddziały terenowe mieszczą się w budynkach częściowo lub całkowicie przystosowanych.	Prace nie były prowadzone.

		dostosowane pomieszczenia higieniczno-sanitarne, ciągi komunikacyjne wyposażone w antypoślizgowe podłogi), z pomieszczeniami do obsługi interesantów położonymi na parterze budynku.		
1 7.	Urząd Statystyczny w Zielonej Górze	Siedziba urzędu mieści się w budynku częściowo dostosowanym dla osób niepełnosprawnych.	Oddziały terenowe mieszczą się w budynkach nieprzystosowanych.	2008 r. – 2011 r. – poprawa oznaczeń miejsc postojowych dla pojazdów osób niepełnosprawnych ; 2011 r. – wymiana uchwytów z mocowaniami bocznymi na klatce schodowej oraz uchwytów oraz baterii umywalkowych w toalecie, wymiana tablic z nazwami wydziałów na bardziej czytelne dla osób niedowidzących.

- W latach 2008 – 2011 **Ministerstwo Obrony Narodowej**⁴²⁷ podjęło szereg działań zmierzających do poprawy realizacji praw osób niepełnosprawnych zarówno zatrudnionych w resorcie, jak i będących beneficjentami pomocy udzielanej przez poszczególne instytucje resortu⁴²⁸. Wszelkie przedmiotowe działania, jakie były podejmowane przez resort obrony narodowej dotyczyły przede wszystkim zniesienia barier architektonicznych i transportowych oraz barier społecznych zwłaszcza w Wojskowych Biurach Emerytalnych, w których kontakt z osobami niepełnosprawnymi jest największy oraz jednostkach organizacyjnych resortu obrony narodowej.

W obiektach zajmowanych przez wojskowe jednostki organizacyjne wykonano podjazdy, zainstalowano windy i platformy przyschodowe oraz poręcze ułatwiając tym samym ich dostępność. Wyodrębniono też dodatkowe miejsca parkingowe w bezpośrednim sąsiedztwie wejść. W kilku budynkach przeprowadzono remonty sanitariatów, dokonano oznakowania ciągów komunikacyjnych i pomieszczeń dla osób niewidzących i niedosłyszących.

Wojskowa Agencja Mieszkaniowa w 2008 r. przydzieliła 6 nowych mieszkań przystosowanych dla potrzeb osób niepełnosprawnych ruchowo, natomiast w 2009 i 2010 r. w nowych budynkach mieszkalnych spowodowała wykonanie podjazdów umożliwiających osobom niepełnosprawnym swobodny dostęp do parteru danego budynku. Należy zaznaczyć, iż w nowych budynkach co najmniej jedno mieszkanie na parterze jest przystosowane do potrzeb osoby niepełnosprawnej. W 2009 r. w Wojskowej Agencji Mieszkaniowej zostały opracowane i wdrożone wytyczne Prezesa WAM określające standardy, jakim powinny odpowiadać nowo powstające lub pozyskiwane przez Agencję lokale mieszkalne. Przedmiotowe wytyczne nie pozwalają na jakiegokolwiek odstępstwa od przyjętych standardów, które mogłyby powodować ograniczenia dostępności dla osób niepełnosprawnych.

Baza Wojskowych Biur Emerytalnych stanowiąca 15 instytucji rozmieszczonych w całym kraju, zajmujących się obsługą emerytów i rencistów wojskowych oraz członków ich rodzin umożliwia szczególny kontakt z osobami niepełnosprawnymi. Część obiektów WBE była poddana pracom modernizacyjnym, mającym na celu ułatwienie dostępu osobom niepełnosprawnym. W ramach swojej działalności WBE umożliwia nie tylko osobom niepełnosprawnym, ale także starszym i chorym, obsługę telefoniczną lub za pośrednictwem poczty. W szczególnych przypadkach możliwe jest wyjazdowe załatwienie sprawy przez pracownika Biura. Wojskowe Biura Emerytalne współpracują z organizacjami zrzeszającymi emerytów wojskowych w zakresie analizy materialnej osób niepełnosprawnych w lokalnych środowiskach. Natomiast w ramach współpracy z Ośrodkami Aktywizacji Zawodowej, uwzględniając prawo osób niepełnosprawnych do zatrudnienia i rehabilitacji, świadczeniobiorcy są informowani i kierowani w zakresie możliwości zatrudnienia i pośrednictwa pracy do powyższych instytucji. W celu zapewnienia właściwego poziomu obsługi oraz komunikacji zostały zorganizowane stanowiska obsługi, umożliwiające kontakt z osobami z dysfunkcjami ruchu, wzroku i

⁴²⁷ Ministerstwo Obrony Narodowej przeprowadzało, w ramach posiadanych środków finansowych systematycznie prace remontowe ujęte w Rocznych Planach Remontów i Konserwacji, uwzględniające potrzeby osób niepełnosprawnych.

Wojskowa Agencja Mieszkaniowa spowodowała, że wszystkie budynki mieszkalne wielorodzinne oddane do użytku lub wyremontowane w 2011 r. spełniają wszystkie wymagania dotyczące dostępności dla osób niepełnosprawnych, w szczególności poruszających się na wózkach, zgodnie z obowiązującym prawem budowlanym. Siedziby Oddziałów Wojskowej Agencji Mieszkaniowej (między innymi w Warszawie, Bydgoszczy, Szczecinie, Gdyni i Zielonej Górze) są przystosowane do obsługi osób niepełnosprawnych ruchowo. WAM również dokonuje modernizacji pojedynczych lokali mieszkalnych, dostosowując do potrzeb osoby niepełnosprawnej tam zamieszkałej.

Podstawę do opracowania planów inwestycyjnych w WAM stanowią bieżące i perspektywiczne potrzeby wynikające z sytuacji mieszkaniowej żołnierzy zawodowych oraz informacje zebrane o przyszłych lokatorach (np. o ich niepełnosprawności).

⁴²⁸ W wielu jednostkach wojskowych (podległych między innymi Dowództwu Sił Powietrznych, Dowództwu Wojsk Lądowych, Dowództwu Garnizonu Warszawa i Inspektoratowi Wsparcia Sił Zbrojnych) zaplanowano na kolejne lata prace mające na celu przystosowanie obiektów dla potrzeb osób niepełnosprawnych, uwzględniając między innymi wykonanie pochylni, likwidację różnic w poziomie podłóg, przystosowanie toalet oraz wydzielenie miejsc parkingowych.

słuchu (niskie blaty, brak szyb odgradzających interesantów od obsługujących, niżej powieszone i podświetlone tablice informacyjne).

Wojskowa baza wypoczynkowa w latach 2008 – 2011 była modernizowana i dostosowywana do potrzeb odwiedzających gości, w tym także osób niepełnosprawnych. Zostały oddane dodatkowe pokoje i domki wypoczynkowe, umożliwiając wypoczynek osobom niepełnosprawnym. Likwidacja barier architektonicznych w obiektach wypoczynkowych oraz dostosowanie ich do potrzeb osób z dysfunkcjami wzrokowymi i słuchowymi (sygnalizacja dźwiękowa, oznaczenia kolorystyczne ciągów komunikacyjnych i pomieszczeń) pozwoliła na prowadzenie w tych budynkach turnusów rehabilitacyjnych.

W 2010 r. w ramach Centralnego Planu Inwestycji Budowlanych resortu obrony narodowej w kompleksach budynków Urzędu MON dokonano modernizacji, w ramach której wykonano nowy wjazd dla niepełnosprawnych (pochylnia), poszerzenie drzwi wejściowych i pokrycie nawierzchni całego wejścia do budynku z płyt granitowych o strukturze antypoślizgowej oraz zamontowano nowe uchwyty ze stali nierdzewnej. Ponadto dokonano wymiany windy osobowej, przystosowując ją dla osób niepełnosprawnych oraz zamontowano urządzenia przywoławcze jako głośnomówiące i przyciski z alfabetem Braille'a. W celu swobodnej komunikacji wewnątrz obiektu wyremontowano również klatki schodowe, które zawierają elementy niezbędne dla osób niepełnosprawnych, między innymi biegi schodowe i spoczniki z granitu. W obiektach zajmowanych przez pozostałe wojskowe jednostki organizacyjne wykonano podjazdy, zainstalowano windy wyposażone w klawiaturę przystosowaną do obsługi przez osoby z dysfunkcją wzrokową i słuchową, platformy przyschodowe oraz poręcze, ułatwiając tym samym ich dostępność. Wyodrębniono też dodatkowe miejsca parkingowe w bezpośrednim sąsiedztwie wejść.

- We wszystkich lokalizacjach Biura **Rzecznika Praw Obywatelskich** i Biur Pełnomocników Terenowych Rzecznika Praw Obywatelskich prowadzących przyjęcia interesantów istnieją odpowiednie warunki dla obsługi petentów niepełnosprawnych, w tym osób niewidomych z psami przewodnikami – oznakowania przy drzwiach wejściowych do budynków. Pokoje przyjęć interesantów znajdują się w bezpośredniej bliskości wejść głównych do budynków i są pozbawione różnic w poziomie podłóg oraz progów, posiadają także drzwi odpowiedniej szerokości. Niepełnosprawni interesanci mają możliwość skorzystania z przystosowanych dla ich potrzeb toalet.

Wejścia do budynków są odpowiedniej szerokości, większej niż 90 cm i nie posiadają progów. Ciągi komunikacyjne w ogólnodostępnych częściach budynków BRPO w Warszawie oraz w siedzibach Biur Pełnomocników Terenowych RPO umożliwiają swobodne poruszanie się osobom niepełnosprawnym m. in. poprzez posiadanie antypoślizgowego podłoża i zachowanie odpowiedniej szerokości niezbędnej dla wykonywania np. manewrów zmiany kierunku ruchu wózkami inwalidzkimi. Budynek Biura w Al. Solidarności 77, w Warszawie wyposażony jest w windę osobową. Do ogólnodostępnej części siedziby Biura Pełnomocnika Terenowego RPO w Katowicach osoby niepełnosprawne również mogą dotrzeć przy pomocy windy będącej na wyposażeniu budynku Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego, w którym zlokalizowane jest w/w biuro. Siedziby Biur Pełnomocników Terenowych RPO we Wrocławiu i Gdańsku zlokalizowane są na poziomie parteru.

W 2011 roku z własnej inicjatywy i na własny koszt, Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich dokonało adaptacji 2 toalet dla potrzeb osób niepełnosprawnych. Toalety znajdują się na parterze dwóch budynków Biura w Warszawie, przy Al. Solidarności 77 i ul. Długiej 26 w ogólnodostępnej części wymienionych budynków.

W ubiegłym roku na sali konferencyjnej w budynku wynajmowanym przez BRPO przy ul. Długiej 26 w Warszawie została zainstalowana tzw. pętla indukcyjna współpracująca

z indywidualnymi aparatami słuchowymi. Urządzenie zostało zainstalowane dla osób z wadą słuchu oraz słabo słyszających w celu umożliwienia im aktywnego uczestniczenia w rozmowach, słuchaniu publicznych wystąpień, braniu udziału w dyskusji itp. w ramach spotkań służbowych i konferencji organizowanych przez Biuro.⁴²⁹

- **Państwowa Inspekcja Pracy** użytkuje pomieszczenia w 64 budynkach na terenie całego kraju. W obiektach tych mieszczą się: Główny Inspektorat Pracy (2 budynki), 16 siedzib okręgowych inspektoratów pracy oraz 43 oddziały okręgowych inspektoratów pracy, Sekcja Badań Środowiska Pracy, i w 2 budynkach Ośrodek Szkolenia Państwowej Inspekcji Pracy. Większość obiektów jest wynajmowanych (dzierżawionych), co znacznie ogranicza możliwości urzędu w zakresie dostosowania ich do wymagań przepisów techniczno-budowlanych.

Główny Inspektorat Pracy użytkuje 2 budynki. Jeden z nich zarządzany jest przez Główny Inspektorat Nadzoru Budowlanego. Właścicielem drugiego są Zespoły Inwestycyjno-Projektowo-Wdrożeniowe Sp. z o.o. Oba budynki nie są w pełni dostępne dla osób niepełnosprawnych. Nie jest bowiem zapewniony dostęp na wszystkie kondygnacje osobom z dysfunkcjami układu ruchu. Dźwigi osobowe użytkowane w obu budynkach nie spełniają wymagań warunków technicznych (zbyt wąskie drzwi wejściowe do kabiny), w jednym z budynków na zewnątrz budynku i wewnątrz przed holem usytuowane są schody. Ponadto brak jest oznaczeń kontrastowych lub fakturowych, piktogramów, itp. ułatwiających poruszanie się po obiektach osób z innymi dysfunkcjami niż ruchowe. Również toalety nie są przystosowane zgodnie z wymogami przepisów techniczno-budowlanych. W roku ubiegłym nie były prowadzone prace mające na celu poprawę istniejącego stanu w zakresie dostosowania obiektów do wymagań dla osób niepełnosprawnych.

Wśród 59 obiektów należących do okręgowych inspektoratów pracy 16 jest dostępnych dla osób niepełnosprawnych. Wśród nich 10 obiektów to siedziby okręgowych inspektoratów pracy, jednak w 2 z nich w ustępach dla niepełnosprawnych brak jest pochwytów, zaś w 1 brak jest ustępu przystosowanego dla osób niepełnosprawnych.

W pozostałych obiektach nie ma możliwości swobodnego poruszania się osób niepełnosprawnych (ze wszystkimi rodzajami niepełnosprawności) po całym obiekcie lub części użytkowanej przez Państwową Inspekcję Pracy. Obiekty te częściowo spełniają wymagania przepisów. Najczęściej barierą są schody oraz brak pochylni czy platformy, lub brak dźwigu osobowego umożliwiającego przemieszczanie się po poszczególnych kondygnacjach, lub zbyt wąskie drzwi w dźwigu osobowym. Ponadto w niektórych z tych obiektów ustępy nie są przystosowane dla osób niepełnosprawnych. Pomimo tego praktycznie we wszystkich pozostałych 42 obiektach okręgowych inspektoratów pracy interesantom niepełnosprawnym umożliwiono kontakt z pracownikami Państwowej Inspekcji Pracy. W większości przypadków pomieszczenia, w których są udzielane porady prawne lub załatwiane skargi znajdują się na parterze. W kilku przypadkach pracownik powiadomiony przez np. ochronę obiektu lub przywołany przez domofon schodzi do osoby niepełnosprawnej (lub innej osoby, która ma utrudniony dostęp do pomieszczeń inspektoratu).

W roku 2011 w 3 oddziałach oip przeprowadzono prace likwidujące częściowo bariery funkcjonalne uniemożliwiające dostęp do obiektu lub kontakt z pracownikami urzędu.

Ośrodek Szkolenia Państwowej Inspekcji Pracy zarządza dwoma obiektami: hotelowym i szkoleniowym. Obiekt hotelowy to budynek z okresu modernizmu, projektu Hansa Scharouna, powstały w 1929 roku, wpisany do rejestru zabytków w 1972 roku, decyzją

⁴²⁹ Innym wewnętrznym dostosowaniem, które będzie służyło także obsłudze niepełnosprawnych interesantów jest 4 stanowiskowa bezpłatna infolinia telefoniczna, nad którą prace zainicjowano w 2011 roku a której uruchomienie nastąpi w pierwszym półroczu 2012 roku.

Konserwatora Zabytków m. Wrocławia. Obiekt jest niedostępny dla osób niepełnosprawnych z uwagi na bariery architektoniczne i nie są planowane prace przystosowawcze ze względu na zabytkowy charakter obiektu. Obiekt szkoleniowy, w którym jest siedziba Ośrodka Szkolenia PIP i Okręgowego Inspektoratu Pracy we Wrocławiu został oddany do użytku, po rozbudowie w latach 1997-2000, w październiku 2000 roku. Budynek spełnia wszystkie normy związane z przystosowaniem dla osób niepełnosprawnych.

Większość obiektów użytkowanych przez Państwową Inspekcję Pracy jest własnością prywatnych właścicieli lub stanowi współwłasność z innymi użytkownikami. Zatem działania mające na celu poprawę dostępności użytkowanych obiektów dla osób niepełnosprawnych są mocno ograniczone. Są planowane na bieżąco i prowadzone w granicach możliwości prawnych, i przyznanych środków finansowych.

Współpraca instytucji publicznych z organizacjami pozarządowymi (przykładowe działania)

- **Ministerstwo Obrony Narodowej** w zakresie współpracy z organizacjami pozarządowymi na rzecz osób niepełnosprawnych m. in. Dowództwo Garnizonu Warszawa, Dowództwo Wojsk Lądowych, Inspektorat Wsparcia Sił Zbrojnych oraz podległe tym instytucjom wojskowe jednostki organizacyjne poczyniły szereg działań w zakresie wsparcia rzeczowego przy organizacji imprez okolicznościowych, lekcji historii, rajdów, wycieczek turystycznych, festynów, olimpiad sportowych dla dzieci i młodzieży. Utrzymywana jest stała współpraca ze Stowarzyszeniem Pomocy Rehabilitacji i Turystyki Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej „PROMOCJA”, Stowarzyszeniem Ludzi Niepełnosprawnych „ALFA”, Domem Pomocy Społecznej dla Dzieci prowadzonym przez Zgromadzenie Sióstr Maryi Niepokalanej we Wrocławiu, Dolnośląskim Ośrodkiem Szkolno-Wychowawczym Nr 13 dla Niewidomych i Słabowidzących we Wrocławiu oraz Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Leśnicy i we Wrocławiu. Ponadto w 2011 r. jednostki organizacyjne podległe Inspektoratowi Wsparcia Sił Zbrojnych nawiązując współpracę między innymi z Zarządem Krajowym Fundacji im. Brata Alberta, Polskim Towarzystwem Walki z Kalectwem, Janikowskim Stowarzyszeniem Przyjaciół Dzieci Specjalnej Troski „Dar serca”, Zespołem Szkół Specjalnych w Opolu, Związkiem Inwalidów Wojennych RP w Opolu, Polskim Związkiem Emerytów, Rencistów i Inwalidów oraz Fundacją Osób Niepełnosprawnych „Dom”, udzieliły pomocy i wsparcia przy organizacji uroczystości okolicznościowych, festynów, konkursów i olimpiad dla dzieci. Podobne działania realizowali żołnierze jednostek Wojsk Lądowych współpracując z CARITAS Diecezji w Toruniu, Fundacją Brata Alberta, Fundacją na Rzecz Osób Wykluczonych przez Społeczeństwo, Fundacją Anny Dymnej „Mimo Wszystko” oraz Fundacjami „Prometeusz” i „Bądźcie z Nami”. Ponadto Dowództwo Wojsk Lądowych i podległe jednostki organizacyjne, oprócz stałej współpracy z organizacjami wcześniej wymienionymi, w 2011 r. wspierały w różnych przedsięwzięciach Szkołę Podstawową z Oddziałami Integracyjnymi Nr 223 w Warszawie, Zespół Szkół Specjalnych Nr 102 w Warszawie. Żołnierze tego Dowództwa brali udział m. in. w Gali Finałowej Pucharu Świata – „Szabla Kilińskiego” w szermierce na wózkach inwalidzkich oraz w Igrzyskach Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej w Ośrodku Sportu i Rekreacji Warszawa –Targówek.
- W 2011 roku część jednostek organizacyjnych **Państwowej Straży Pożarnej**⁴³⁰ współpracowała z fundacjami, stowarzyszeniami społecznymi, domami pomocy społecznej, i innymi stowarzyszeniami działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych. Do najważniejszych tego typu działań należy zaliczyć m.in.:
 - woj. dolnośląskie
Komendant Powiatowy PSP w Polkowicach nawiązał współpracę z Stowarzyszeniem Charytatywnym „Żyć Godnie” Warsztaty Terapii Zajęciowej w Polkowicach ul. Kominka 7, której celem była aktywizacja zawodowa osób z niepełnosprawnością intelektualną czy fizyczną. Zadanie to realizowano w ramach organizacji „praktyk

⁴³⁰ Realizowano zadania wynikające z ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 roku o Państwowej Straży Pożarnej (Dz. U. z 2009 r. Nr 12, poz. 68, z późn. zm.). Działania podejmowane przez jednostki organizacyjne Państwowej Straży Pożarnej adresowane były przede wszystkim lokalnie, jak również do mieszkańców innych województw i państw dotkniętych klęskami żywiołowymi takimi jak: powódź, pożar czy trzęsienie ziemi. Państwowa Straż Pożarna oferuje wszystkim osobom, także niepełnosprawnym pomoc w zakresie wynikającym z ustawy o Państwowej Straży Pożarnej.

zawodowych” w okresie od 01.10.2010 do 1.09.2011 r. (pierwsze piątki miesiąca po 3 godziny) dla dwóch podopiecznych WTZ. Warunki odbywania praktyk zostały uregulowane umową i odbywały się pod stałym nadzorem opiekuna. Podstawowym zajęciem odbywającego praktykę było zapoznanie się ze specyfiką służby w PSP, sprzętem używanym przez strażaków oraz pomoc w czynnościach konserwacyjnych. Pozytywne doświadczenia wyniesione z powyższej współpracy pozawalają na kontynuację działań w roku bieżącym.

Komendant Miejski PSP w Legnicy zawarł w ramach współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy umowę na odbywanie stażu przez osobę niepełnosprawną i współpraca ta trwa nadal.

o woj. łódzkie

W marcu 2009 roku Komenda Wojewódzka PSP w Łodzi zorganizowała prelekcję dla uczestników świetlicy oraz wychowanków Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego Nr 1 w Łodzi nt. sposobów postępowania osób głuchych i słabosłyszących w sytuacji zagrożenia zdrowia lub życia innych osób.

W dniach 1 i 2 października 2009 roku Komenda Wojewódzka PSP w Łodzi wspólnie z Oddziałem Łódzkim Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Pożarnictwa oraz Łódzką Radą Federacji Stowarzyszeń Naukowo-Technicznych NOT zorganizowała konferencję szkoleniową nt. „Ewakuacji ludzi z obiektów budowlanych z uwzględnieniem osób niepełnosprawnych”. Celem konferencji było przybliżenie zagadnień związanych z ewakuacją ludzi, w tym również osób niepełnosprawnych.

W 2010 roku Komenda Powiatowa PSP Tomaszowie Mazowieckim uczestniczyła w realizacji projektu „Spełnij marzenie”, w którym udział wzięł podopieczny Domu Pomocy Społecznej Nr 1 w Tomaszowie Mazowieckim, którego marzeniem było poznanie pracy strażaka, specyfiki służby i sprzętu będącego na wyposażeniu ww. komendy.

Komenda Wojewódzka PSP w Łodzi użyczyła autokaru Dzielnicowemu Ośrodkowi Adaptacyjnemu w Łodzi do przewozu niepełnosprawnych dzieci i młodzieży na imprezę integracyjną z okazji Świąt Bożego Narodzenia. W 2010 roku funkcjonariusze z Komendy Powiatowej PSP powiatu łódzkiego wschodniego z siedzibą w Koluszkach przeprowadzili ćwiczenia mające na celu sprawdzenie skuteczności organizacji i warunków próbnej ewakuacji na terenie Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Koluszkach. Przeprowadzono również pogadankę z dziećmi i osobami dorosłymi na temat przestrzegania zasad bezpieczeństwa pożarowego podczas: eksploatacji urządzeń elektrycznych, urządzeń na propan-butan, sytuacji zagrażających bezpieczeństwu w razie wystąpienia pożaru w mieszkaniu, kąpeli w zbiornikach wodnych oraz przebywania w lesie, posługiwania się ogniem otwartym, bezpiecznych zasad ewakuacji z budynków. Po zakończeniu pogadanki zaprezentowano słuchaczom sprzęt strażacki znajdujący się na samochodzie ratownictwa technicznego. Ponadto funkcjonariusze przeprowadzili również konsultacje z Domem Pomocy Społecznej w Lisowicach oraz Niepublicznym Domem Pomocy Społecznej dla Osób Starszych w Lipinach pod kątem modernizacji budynków oraz zlikwidowania wszelkich barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych.

W kwietniu 2011 roku strażacy z JRG 4 Komendy Miejskiej PSP w Łodzi wraz z rzecznikiem prasowym Łódzkiego Komendanta Wojewódzkiego PSP w Łodzi spotkali się z dziećmi specjalnej troski, należącymi do stowarzyszenia osób niepełnosprawnych „Muminki” przy parafii Matki Boskiej Jasnogórskiej w Łodzi. Spotkanie miało na celu zapoznanie dzieci z pracą strażaka, omówienie zachowań podczas wystąpienia zagrożeń typu pożar czy wypadek drogowy oraz w jaki sposób i

pod jaki numer alarmowy należy dzwonić, gdy dojdzie do niebezpiecznego zdarzenia. Dzieci mogły zobaczyć wyposażenie osobiste strażaka oraz samochód strażacki.

W minionym roku funkcjonariusze Komendy Powiatowej PSP w Rawie Mazowieckiej współpracowali z Zespołem Placówek Specjalnych dla dzieci i młodzieży o specjalnych potrzebach edukacyjnych w Rawie Mazowieckiej. W ramach współpracy organizowali pogadanki z prezentacją sprzętu zarówno w szkole, jak i w strażnicy.

W 2011 roku Komenda Powiatowa PSP powiatu łódzkiego wschodniego z siedzibą w Koluszkach zawarła umowę użyczenia/korzystania ze sprzętu i pomieszczeń siłowni komendy z dwoma niepełnosprawnymi mieszkańcami Koluszek, którzy są koszykarzami zespołu „Start – Rzeszów” oraz reprezentantami Kadry Narodowej Polski w koszykówce na wózkach inwalidzkich.

Komenda Powiatowa PSP powiatu łódzkiego wschodniego z siedzibą w Koluszkach rokrocznie jest współorganizatorem pikniku rodzinnego dla Stowarzyszenia Rodzin Dzieci Specjalnej Troski w Koluszkach organizowanego z okazji Światowego Dnia Godności Osób Niepełnosprawnych Intelaktualnie.

o woj. małopolskie

Komenda Miejska PSP w Krakowie przeprowadziła cykl ćwiczeń ewakuacyjnych oraz prelekcji w Gimnazjum Integracyjnym nr 15w Krakowie, gdzie uczniami są m.in. osoby niepełnosprawne,

Organizacja przez Komendę Miejską PSP w Krakowie pokazu sprzętu ratowniczo-gaśniczego dla osób niepełnosprawnych, a także zajęć z ratownictwa medycznego dla Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Krakowie,

Współpraca Komendy Powiatowej PSP z Wieliczce z Fundacją Osób Niepełnosprawnych (Warsztaty Terapii Zajęciowej – Podolany), podczas przygotowań i w czasie przebiegu IX Międzynarodowego Festiwalu Piosenki i Form Twórczych Osób Niepełnosprawnych,

Współpraca Komendy Powiatowej PSP w Bochni ze stowarzyszeniem osób niepełnosprawnych oraz przewlekle chorych w Bochni „ULKA” podczas organizacji imprez promujących w/w stowarzyszenie. Powyższa jednostka organizacyjna PSP współpracowała również podczas organizacji festynu, którego celem było zebranie funduszy na potrzeby leczenia, rehabilitacji i oprotezowania.

o woj. podlaskie

Komenda Powiatowa PSP w Bielsku Podlaskim przeprowadziła pokazy sprzętu dla dzieci niepełnosprawnych podczas imprezy mikołajkowej organizowanej przez Środowiskowy Dom Samopomocy w Bielsku Podlaskim;

Komenda Powiatowa PSP w Grajewie współpracowała ze stowarzyszeniem „Szkoła Naszą Szansą” w celu realizacji projektu „Straż pożarna i kwalifikacje to bezpieczna droga do integracji”;

Komenda Powiatowa PSP Sejny współpracowała z organizacjami pozarządowymi na rzecz osób niepełnosprawnych takim jak np.: Caritas Polska, Regionalne Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Sejnach.

o woj. pomorskie

We wrześniu 2010 r. Komenda Powiatowa PSP w Kartuzach uczestniczyła w spotkaniu zorganizowanym przez Fundację „Sztuka Życia” – Niepokonani w Szymbarku dla dzieci niepełnosprawnych, podczas którego młodzi uczestnicy mogli zaznajomić się ze sprzętem będącym na wyposażeniu jednostek organizacyjnych Państwowej Straży Pożarnej, a także uczestniczyć w pozorowanych działaniach ratowniczo-gaśniczych. Na miejscu spotkania pojawił się również wysięgnik, z którego można było podziwiać Centrum Edukacji i Promocji Regionu. Również we

wrzeźniu 2011r. zorganizowano podobne spotkanie na Molo w Sopocie, podczas którego uczestnicy mogli poczuć się choć przez chwilę strażakami. Ponadto funkcjonariusze pełniący służbę w jednostkach organizacyjnych PSP woj. pomorskiego czynnie biorą udział w różnego działaniach na rzecz popularyzacji ochrony przeciwpożarowej wśród dzieci niepełnosprawnych, które mają na celu zaznajomienie się z zasadami bezpiecznego zachowania się w sytuacji zagrożenia oraz zapoznania się z podstawowymi czynnościami ratowniczymi.

W ramach ustawy z dnia 19 sierpnia 2011r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się, podejmowane są działania, mające na celu ułatwienie kontaktu osobom niepełnosprawnym z daną jednostką.

o woj. świętokrzyskie

Zarówno KW PSP w Kielcach, jak i komendy powiatowe (miejska) PSP z terenu województwa w 2011 r. realizowały własne przedsięwzięcia, a także współpracowały z instytucjami, stowarzyszeniami, bądź organizacjami pozarządowymi działającymi (bezpośrednio lub pośrednio) na rzecz osób niepełnosprawnych. Najważniejsze przedsięwzięcia przedstawiono poniżej.

- ✓ Udział strażaków w akcji krwiodawstwa w ramach V edycji programu „OGNISTY RATOWNIK-GORAÇA KREW”.
- ✓ Członkowie koła HDK działający przy KW PSP w Kielcach oddali ogółem 8,1 l krwi.
- ✓ Udział w przeprowadzeniu eliminacji XIII edycji Ogólnopolskiego Konkursu Plastycznego pod hasłem „Powódź, pożar dniem czy nocą - straż przychodzi ci z pomocą”.
- ✓ Konkurs organizowany był przez Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej. Na terenie województwa został przeprowadzany pod patronatem Wojewody Świętokrzyskiego przy współudziale Świętokrzyskiego Komendanta Wojewódzkiego Państwowej Straży Pożarnej oraz Świętokrzyskiego Kuratora Oświaty. Celem konkursu było zainteresowanie dzieci i młodzieży tematem szeroko pojętego bezpieczeństwa, rozwijania świadomości występowania różnego rodzaju niebezpiecznych zdarzeń i umiejętności, unikania ich oraz radzenia sobie w sytuacji zagrożenia. Konkurs był skierowany m.in. do dzieci niepełnosprawnych.
- ✓ Współdział w przeprowadzeniu finału Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy. W ramach tej akcji strażacy kwestowali na rzecz WOŚP, prowadzili pogadanki na temat bezpieczeństwa, prezentowali sprzęt pożarniczy, zabezpieczali teren. Ponadto sztabom WOŚP przekazano dary do licytacji.
 - ✓ Przeprowadzanie spotkań o charakterze edukacyjno-profilaktycznym z dziećmi i młodzieżą (w tym z niepełnosprawnymi) w ramach akcji „Pierwszaki 2011/2012” oraz akcji „Dni Otwartych Strażnic”.
 - ✓ Przeprowadzenie akcji „BEZPIECZNE WAKACJE – 2011” związanej z bezpiecznym wypoczynkiem dzieci i młodzieży.

W ramach akcji przeprowadzono następujące działania:

- a) akcja edukacyjna dotycząca bezpieczeństwa pożarowego na terenach leśnych oraz w obiektach letniego wypoczynku dzieci i młodzieży. Przeprowadzono pogadanki, a także spotkania z dziećmi i młodzieżą, w trakcie których zapoznano wszystkich z zagrożeniami, jakie mogą ich spotkać podczas wakacji. Za pośrednictwem środków masowego przekazu (prasa, telewizja) przekazano informacje dotyczące zasad bezpiecznego spędzania czasu wolnego na terenach leśnych oraz nad wodą.
- b) czynności kontrolno-rozpoznawcze w obiektach zakwalifikowanych do letniego wypoczynku dzieci i młodzieży. Komendy PSP przeprowadziły na terenie

województwa 41 kontroli przestrzegania przepisów przeciwpożarowych w 69 obiektach),

- c) zorganizowanie pokazów i zajęć edukacyjnych z zakresu bezpieczeństwa pożarowego, użytkowania numerów alarmowych i udzielania pierwszej pomocy medycznej. Pokazy i spotkania były prowadzone w ramach festynów, a także bezpośrednio w placówkach, w których młodzież wypoczywała podczas wakacji. Tematyką tych spotkań oprócz prezentacji sprzętu straży pożarnej było również bezpieczeństwo pożarowe podczas letniego wypoczynku, metody udzielania pierwszej pomocy medycznej poszkodowanym w wypadkach samochodowych oraz zasad alarmowania służb ratowniczych i używania numerów alarmowych.

- o Inne działania na rzecz osób niepełnosprawnych

Komenda Powiatowa PSP w Oleśnicy w 2012 r. planuje zakup programu komputerowego na stanowisko kierowania, który umożliwi osobom niesłyszącym powiadamianie straży o zaistniałym zagrożeniu.

Ponadto podjęto współpracę z Opolskim Oddziałem Polskiego Związku Głuchych w zakresie realizacji projektu „Krok ku bezpieczeństwu. ...”. Osoby z upośledzeniem słuchowym poprzez wypełnienie deklaracji mogą przystępować do tzw. systemu e-zgłoszenia umożliwiającego zgłaszanie przez nich pożarów lub wypadków. Informacje z wiadomości SMS przekierowywane są na pulpit dyspozytorski Stanowiska Kierowania Komendanta Wojewódzkiego PSP w Opolu, gdzie dyżurny zadysponuje właściwą terytorialnie jednostką Państwowej Straży Pożarnej, a jeśli będzie taka potrzeba zaalarmuje dyspozytora Państwowego Ratownictwa Medycznego. Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Jarosławiu realizowała następujące przedsięwzięcia na rzecz działającego na terenie powiatu jarosławskiego Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Jarosławiu:

- ✓ zakup cegiełek na kwotę 300 zł zebraną dobrowolnie wśród strażaków w związku z planami budowy nowego Ośrodka dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej w Jarosławiu;
- ✓ w ramach popularyzacji zadań ochrony przeciwpożarowej prowadzono pogadanki oraz pokaz sprzętu podczas pikniku BHP, organizowanego przez Stowarzyszenie, który odbył się w dniu 28.04.2010 r.

W Komendzie Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Strzyżowie w ramach dni Ochrony Przeciwpożarowej zorganizowano w 2010r. na terenie tamtejszej Jednostki Ratowniczo-Gaśniczej dwie wycieczki młodzieży niepełnosprawnej z Ośrodków Szkolno-Wychowawczych działających na terenie powiatu strzyżowskiego mających na celu zapoznanie z działalnością Państwowej Straży Pożarnej.

W Komendzie Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Sanoku corocznie organizowane są na terenie komendy lub w ośrodkach dla dzieci niepełnosprawnych spotkania, w ramach których przeprowadzane są prelekcje oraz pogadanki.

Reprezentacja Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Nisku cyklicznie uczestniczy w rozgrywkach sportowych pod hasłem „Baw się z nami”, organizatorem których jest Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Rudniku nad Sanem. W ramach spotkań z młodzieżą niepełnosprawną organizowane są pokazy sprzętu strażackiego oraz ćwiczenia.

W 2011 r. w Komendzie Powiatowej PSP w Dzierżoniowie zamontowano zewnętrzny sygnalizator przywoławczy przystosowany dla potrzeb osób niepełnosprawnych, połączony z Powiatowym Stanowiskiem Kierowania, na którym przez całą dobę dyżurują strażacy.

W ramach usług oferowanych osobom niepełnosprawnym w Komendzie Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Mielcu udostępniono możliwość odbierania zgłoszeń

o zagrożeniach przez dyżurnego operacyjnego powiatu za pośrednictwem bramki SMS oraz faksu. Usługa umożliwia przyjęcie zgłoszeń od osób z zaburzeniami mowy i słuchu z terenu powiatu mieleckiego na wydzielone całodobowe numery pracujące w sieci GSM oraz w trybie FAX. W związku z wprowadzeniem usługi przyjmowania zgłoszeń o zagrożeniach od osób z zaburzeniami mowy i słuchu, w ramach współpracy z Polskim Związkiem Głuchych - Terenowy Ośrodek Rehabilitacji i Wsparcia Społecznego dla Osób niesłyszących w Mielcu podpisano porozumienie dotyczące przekazywania zainteresowanym informacji o wprowadzeniu takiej możliwości komunikacji.

Strażacy Komendy Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej w Rzeszowie oraz Komend Powiatowych/Miejskich Państwowej Straży Pożarnej województwa podkarpackiego uczestniczyli w latach 2009-2011w kursie językowym „112 Europejski numer alarmowy”, którego program obejmuje dodatkowo zagadnienia z języka migowego. Łącznie w województwie podkarpackim 264 strażaków przeszło skrócony kurs języka migowego

- Współpraca **Ministerstwa Edukacji Narodowej** z placówkami systemu oświaty, organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych np. Polskim Związkiem Niewidomych, Polskim Związkiem Głuchych, Towarzystwem Przyjaciół Dzieci, Stowarzyszeniem Rodzin Dzieci Niepełnosprawnych, Polskim Stowarzyszeniem Na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym, Fundacją Synapsis, polegała m.in. na przekazywaniu do konsultacji projektów aktów prawnych, realizacji zadań publicznych w trybie otwartego konkursu ofert, wymianie informacji podczas konferencji, zjazdów i szkoleń.
- Współpraca **Policji** z organizacjami pozarządowymi na rzecz osób niepełnosprawnych polegała w szczególności na:
 - propagowaniu informacji o wolnych stanowiskach pracy – Polska Organizacja Pracodawców Osób Niepełnosprawnych, Centrum Integracja;
 - udziale policjantów w Warsztatach Terapii Zajęciowej oraz przygotowywaniu i zabezpieczeniu Międzynarodowego Festiwalu Piosenki i Form Twórczych Osób Niepełnosprawnych – Fundacja Osób Niepełnosprawnych w Podolanach, Chrześcijańskie Stowarzyszenie Dobroczynne;
 - omawianiu problemów osób niewidomych przy samodzielnym poruszaniu się po mieście – Polski Związek Niewidomych (KPP Kozienice);
 - organizacji konkursów, zabaw i spotkań – Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „FLORIAN” oraz Polski Związek Głuchych (jednostki organizacyjne Policji garnizonu podkarpackiego);
 - udziale w realizacji kampanii „Bezpieczny Senior” – Polkowicki Związek Inwalidów Narządu Ruchu oraz Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów w Polkowicach (KPP Polkowice);
 - udziale w akcji charytatywnej mającej na celu zebranie środków finansowych na leczenie podopiecznej Stowarzyszenia „Życie godnie” (KPP Polkowice);
 - współpracy ze Stowarzyszeniem „Odonis” zajmującym się promowaniem równych szans dla osób niepełnosprawnych poprzez integrację społeczności lokalnej, zwalczanie barier funkcjonalnych i społecznych (KPP Głogów);
 - udziale w programach „Bezpieczne Ferie”, „Bezpieczne Wakacje”, „Bezpieczne świętokrzyskie”.
 - Inne działania zrealizowane na rzecz osób niepełnosprawnych to:
 - organizacja stoiska profilaktyczno-informacyjnego oraz udział w „Marszach Godności”,

- ⊠ organizacja spotkań profilaktycznych w zakresie bezpieczeństwa ruchu drogowego oraz pogadań z dziećmi i młodzieżą szkół podstawowych i gimnazjalnych, w których brały udział dzieci niepełnosprawne (KMP Białystok);
 - ⊠ organizacja spotkań edukacyjnych adresowanych do osób niepełnosprawnych w placówkach wychowawczo-rehabilitacyjnych;
 - ⊠ organizacja spotkań edukacyjnych dla uczniów klas integracyjnych oraz szkół specjalnych;
 - ⊠ publikacje dot. problematyki zatrudniania osób niepełnosprawnych (kwartalnik RAPORT wydawany przez kujawsko-pomorską Policję);
 - ⊠ dokonywanie zakupów w zakładach pracy chronionej;
 - ⊠ udział policjantów w turnieju piłki nożnej, którego celem było zebranie środków na remont i dostosowanie łazienki na potrzeby niepełnosprawnego dziecka (w ramach współpracy z fundacją FOR-ART, KPP Lubin);
 - ⊠ przygotowanie projektu regulaminu studiów w Wyższej Szkole Policji w Szczytnie, zgodnie z którym uczelnia podejmuje i będzie podejmować wszelkie działania w ramach posiadanych środków mających na celu stworzenie warunków do pełnego uczestnictwa osób niepełnosprawnych we wszystkich wymiarach życia akademickiego oraz powołanie pełnomocnika do spraw osób niepełnosprawnych;
 - ⊠ informowanie pracowników legitymujących się znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności o zmianie ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. *o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz o zatrudnianiu osób niepełnosprawnych* normujących w odmienny sposób ich uprawnienia oraz kierowanie na badania lekarskie w celu stwierdzenia zasadności stosowania skróconej normy czasu pracy;
 - ⊠ współpraca z placówkami opiekuńczo-wychowawczymi:
 - Domem Pomocy Społecznej w Głogowie oraz „FAMILY” w miejscowości Taras (spotkania o charakterze prewencyjnym, ukierunkowane na kompleksowe podejście do przestępczości dokonywanej na osobach niepełnosprawnych),
 - Specjalnymi Ośrodkami Szkolno-Wychowawczymi w Głogowie oraz w Łodzi (spotkania poświęcone odpowiedzialności prawnej nieletnich oraz aspekty bezpiecznego zachowania się dzieci i młodzieży),
 - Ośrodkiem Rehabilitacyjno - Edukacyjno-Wychowawczym przy Polskim Stowarzyszeniu na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym „Koło” w Nidzicy,
 - Rodzinnym Domem Pomocy Społecznej „HOSTEL” w Napiwodzie oraz Domem Samopomocy dla Osób z Problemami Psychicznymi w Nidzicy w zakresie bieżącej pomocy przy rozwiązywaniu problemów pensjonariuszy i ich rodzin,
 - Warsztatami Terapii Zajęciowej w Polkowicach, dla których organizowano spotkania, happeningi oraz prelekcje na temat bezpieczeństwa (KPP Polkowice).
- **Główny Urząd Statystyczny** w ramach współpracy z organizacjami pozarządowymi i działań na rzecz osób niepełnosprawnych 5 pracowników Urzędu Statystycznego w Opolu odbyło specjalistyczne szkolenie w zakresie języka migowego zorganizowane przez Polski Związek Głuchych. Podobne działania lub korzystanie z usług uprawnionego tłumacza planuje w bieżącym roku Urząd Statystyczny w Bydgoszczy. Urząd Statystyczny w Warszawie jest przygotowany do obsługi osób z dysfunkcją narządu słuchu. Wśród pracowników urzędu są osoby ze znajomością języka migowego, w tym posiadające uprawnienia tłumacza polskiego języka migowego oraz systemu językowo-migowego, a także absolwent studiów podyplomowych o specjalności surdopedagogika, tj. nauczanie i wychowanie osób z wadami słuchu. W

Urzędzie Statystycznym w Łodzi do kontaktów z osobami głuchoniemymi wyznaczone zostały osoby, które ukończyły podstawowy kurs języka migowego;

W ramach innych działań na rzecz osób niepełnosprawnych Urząd Statystyczny w Łodzi przygotował ofertę dla uczniów ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi (dzieci niedowidzące, niewidome i niedosłyszące). We współpracy ze Specjalnym Ośrodkiem Szkolno-Wychowawczym w Łodzi została opracowana publikacja pisana alfabetem Braille'a o tematyce statystycznej pt. „Polska – wybrane dane statystyczne 2010 r.”. Przygotowanie materiałów do pracy z uczniami było jednym z działań realizowanych w ramach projektu „Zawodowo PLUS – wzmocnienie kształcenia zawodowego szansą na samodzielność niepełnosprawnych w dorosłym życiu”. Zorganizowane zostały również praktyki dla niewidomych i niedowidzących uczniów Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Łodzi oraz warsztaty dla osób niepełnosprawnych, wychowanków rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo-wychowawczych pn. „Droga do kariery”.

- **Muzea np. Śląskie** współpracuje ze szkołami specjalnymi i w oparciu o indywidualne potrzeby specyficznych grup dzieci i młodzieży z dysfunkcjami rozwojowymi i deficytami intelektualnymi przygotowanie i prowadzenie warsztatów muzealnych dla uczniów szkół specjalnych. Wiele innych muzeów podejmuje współpracę z Polskim Stowarzyszeniem na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym. Jej celem jest działanie na rzecz wyrównywania szans osób niepełnosprawnych, poprzez organizację praktyk zawodowych w muzeach oraz zatrudnienie osób niepełnosprawnych (np. Muzeum Kolejnictwa w Warszawie).

- **Opera i Filharmonia Podlaska** organizuje i wykonuje formy koncertowe: koncerty symfoniczne, oratoryjne, kameralne, recitale i formy sceniczne: opera (wersja koncertowa), musical, koncerty edukacyjne i inne których odbiorcami są osoby niepełnosprawne.

W organizowanych koncertach uczestniczą grupy osób niepełnosprawnych zrzeszone, m.in. w Stowarzyszeniu Pomocy Osobom Samotnym i Samotnym Niepełnosprawnym „NADZIEJA”, w Stowarzyszeniu na Rzecz Twórców Niepełnosprawnych NIKE w Białymstoku, członkowie fundacji „Sprawni inaczej”, członkowie Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Białymstoku, członkowie Stowarzyszenia Chorych na Choroby Reumatyczne „REUMA-PODLASIE”, członkowie Akcji „Via Spei-Droga Nadziei” z Warszawy, członkowie Polskiego Związku Niewidomych Oddział w Białymstoku, członkowie Polskiego Związku Głuchych Oddział w Białymstoku, członkowie Stowarzyszenia Pomocy Dzieciom i Młodzieży Specjalnej Troski „Jeden świat”, członkowie Podlaskiego Stowarzyszenia Pomocy Dzieciom z Porażeniem Mózgowym „Jasny cel”. Na koncerty zapraszane są także grupy dzieci niepełnosprawnych z białostockich przedszkoli i wielu innych placówek, a także z Warsztatów Terapii Zajęciowej „Jard”, pensjonariusze Domu Pomocy Społecznej w Zaściankach oraz indywidualne osoby.

Opera i Filharmonia Podlaska w Białymstoku zakupuje w okresie Bożonarodzeniowym kartki świąteczne wykonane przez Stowarzyszenie na Rzecz Twórców Niepełnosprawnych NIKE w Białymstoku.

Poprzez realizowane działania Opera i Filharmonia Podlaska w Białymstoku umożliwia osobom niepełnosprawnym pełne uczestnictwo w życiu artystycznym instytucji.

- **Ośrodek "Pogranicze-sztuk, kultur, narodów" w Sejnach** -działania programowe:
 - 2010 r.
 - ✧ “Terytoria inności” to projekt realizowany przez Ośrodek we współpracy z Urzędem Marszałkowskim Województwa Podlaskiego. To wspólna praca

dzieci i młodzieży z Sejn, pochodzącej z różnych środowisk społecznych i narodowościowych nad innością we wszelkich jej przejawach. To warsztaty, spotkania, wykłady, koncerty, spektakle, wystawy. To także przygotowanie wspólnej pracy plastycznej młodzieży biorącej udział z w projekcie z pacjentami Szpitala Psychiatrycznego.

- Skupiono się na wspólnym działaniu z pacjentami Ośrodka Wsparcia dla Osób Chorujących Psychiczenie. Podjęto szereg działań mówiących o inności w ogóle : wykłady przedstawicieli środowisk społeczności narodowych i religijnych, a także osób pracujących z chorymi – niepełnosprawnymi psychicznie i fizycznie, warsztaty artystyczne, sesje filmowe „Inny w filmie”, wystawy dotyczące różnorodności kulturowej Podlasia, a także wystawy prac pacjentów Specjalistyczno-Psychiatrycznego Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Suwałkach. Ogólne przygotowanie pozwoliło młodym ludziom na pełny, pozbawiony strachu bezpośredni kontakt z osobami chorymi psychicznie
- **Teatr im. S. Jaracza w Olsztynie**_Celem działań Teatru było wyrównanie szans i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych. W roku 2011 zrealizowano działania: inicjowanie organizowania spektakli teatralnych dla osób niepełnosprawnych oraz inicjowanie organizowania przeglądów artystycznych z udziałem osób niepełnosprawnych: Przegląd Alternatywnych Form Teatralnych w Biskupcu, połączony z panelem ekspertów z udziałem przedstawicieli Teatru im. S. Jaracza oraz festiwal Teatrów Amatorskich Warmii i Mazur „Teatrowisko” organizowany przez Towarzystwo Kultury Teatralnej. W rezultacie tych działań osiągnięto wskaźniki; liczba widzów niepełnosprawnych na spektaklach – 600 osób, liczba niepełnosprawnych widzów i osób grających w spektaklach na przeglądach – 80 osób. Liczba widzów niepełnosprawnych na spektaklach kształtowała się następująco: rok 2008 – 600 osób, 2009 – 500 osób, 2010 – 650 osób, 2011 – 600 osób.

Szczegółowe kontrole działań w latach 2008 -2011 adresowanych bezpośrednio lub pośrednio do osób niepełnosprawnych.

(monitoring działań w działach: praca, rodzina i zabezpieczenie społeczne).

Biuro Kontroli Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej skontrolowało:

1. w 2011 roku 53 podmioty. Kontrole planowe przeprowadzono w następujących tematach:
 - Prawidłowość realizacji w 2010 roku przepisów normujących warunki i tryb przyznawania jednorazowo bezrobotnym z Funduszu Pracy środków na podjęcie działalności gospodarczej. Kontrolą objęto 8 powiatowych lub miejskich urzędów pracy. Celem kontroli było zbadanie zgodności przyznawania jednorazowo bezrobotnym środków na podjęcie działalności gospodarczej z ustawą o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz z przepisami wykonawczymi do ustawy.
 - Prawidłowość wykorzystania w 2010 r. środków budżetowych przez samorządy gminne i powiatowe realizujące resortowy „Program Wspierania Jednostek Samorządu Terytorialnego w Budowaniu Lokalnego Systemu Opieki nad Dzieckiem i Rodziną” Kontrolą objęto 6 jednostek samorządu terytorialnego. Celem kontroli była ocena stopnia realizacji przez samorządy gminne i powiatowe zadań określonych w „Programie Wspierania Jednostek Samorządu Terytorialnego w Budowaniu Lokalnego Systemu Opieki nad Dzieckiem i Rodziną” oraz prawidłowości wydatkowania środków dotacyjnych w odniesieniu do wymogów określonych w porozumieniach zawartych przez te jednostki z Ministrem Pracy i Polityki Społecznej.
 - Prawidłowość wykorzystania dotacji przyznanej w ramach Konkursu Inicjatyw Organizacji Pozarządowych w 2010 r. na najlepsze projekty z obszaru „Wyrównywanie szans kobiet i mężczyzn na rynku pracy”. Kontrolą objęto 5 podmiotów. Celem kontroli była ocena prawidłowości realizacji zleconego zadania publicznego i wykorzystania środków dotacyjnych, przyznanych przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej podmiotom wyłonionym w drodze otwartego konkursu ofert na realizację zadania publicznego z obszaru wyrównywania szans kobiet i mężczyzn na rynku pracy, w odniesieniu do warunków zawartej umowy.
 - Prawidłowość wydatkowania w 2010 r. środków Funduszu Pracy stanowiących rezerwę Ministra Pracy i Polityki Społecznej na realizację „Programu aktywizacji zawodowej osób do 30 roku życia”. Kontrolą objęto 10 powiatowych urzędów pracy. Celem kontroli było dokonanie oceny zgodności wydatkowania przez powiatowe urzędy pracy środków z rezerwy Funduszu Pracy, przyznanych przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej na realizację „Programu aktywizacji zawodowej osób do 30 roku życia”, z przepisami ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz założeniami programowymi.
 - Prawidłowość realizacji przez Departament Wdrażania Europejskiego Funduszu Społecznego MPiPS zadań dotyczących wyboru i rozliczania projektów przyjętych do realizacji w ramach procedur konkursowych przeprowadzonych w 2010 r. w zakresie poddziałań 1.3.2, 5.4.2 oraz 5.5.2 PO KL Kontrolą objęto Departament Wdrażania Europejskiego Funduszu Społecznego w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej. Celem kontroli było sprawdzenie i ocena realizacji przez Departament zadań dotyczących wyboru i rozliczania projektów przyjętych do realizacji w ramach procedur konkursowych przeprowadzonych w 2010 r. w zakresie poddziałań 1.3.2, 5.4.2 oraz 5.5.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (PO KL) w odniesieniu do przepisów ustawy o finansach publicznych oraz obowiązujących w 2010 r. „Zasad dokonywania wyboru projektów w ramach

Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki" i „Zasad finansowania Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki".

- Prawidłowość i terminowość rozpatrywania w 2010 r. skarg i wniosków w wybranych jednostkach podległych lub nadzorowanych przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej Kontrolą objęto 2 podmioty, tj.: Zakład Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie oraz Biuro Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w Warszawie. Celem kontroli było dokonanie oceny prawidłowości i terminowości rozpatrywania w 2010 r. skarg i wniosków w wybranych jednostkach podległych lub nadzorowanych przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej.
 - Udzielanie w 2010 roku przez komórki organizacyjne Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej dotacji na realizację zadań zleconych organizacjom pozarządowym i jednostkom samorządu terytorialnego w ramach programów finansowanych przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej. Kontrolą objęto 3 komórki organizacyjne MPiPS. Celem kontroli była ocena przestrzegania przez kontrolowane komórki organizacyjne zasad i trybu udzielania i rozliczania dotacji określonych w przepisach powszechnie obowiązujących i uregulowaniach wewnętrznych.
 - Realizacja w 2010 roku projektów w ramach Europejskiego Roku Walki z Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym przez podmioty wyłonione w otwartym konkursie. Kontrolą objęto 10 podmiotów. Celem kontroli była ocena prawidłowości wykorzystania środków budżetowych przeznaczonych na realizację projektów w ramach Europejskiego Roku Walki z Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym (2010), przyznanych przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej w formie dotacji.
 - Realizacja w latach 2009-2010 zadań związanych z obsługą krajowego Programu Operacyjnego Fundusz Inicjatyw Obywatelskich. Kontrolą objęto Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich (CRZL) w Warszawie. Celem kontroli było zbadanie prawidłowości realizacji przez CRZL w latach 2009-2010 zadań związanych z obsługą krajowego Programu Operacyjnego Fundusz Inicjatyw Obywatelskich.
 - Kontrola doraźna: Ocena prawidłowości korzystania przez Fundację z uprawnień oraz przestrzegania obowiązków i wymogów określonych w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie - Fundacja „Agnieszka" z siedzibą w Płocku
 - Kontrola doraźna: Tryb przyjmowania i załatwiania skarg i wniosków w 2011 r. przez Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych w MPiPS.
2. w 2010 roku w ramach 73 kontroli, którymi objętych zostało 31 organizacji pozarządowych, 31 jednostek samorządu terytorialnego szczebla powiatowego, 10 komórek organizacyjnych Ministerstwa oraz dwukrotnie jednostka podległa Ministrowi Pracy i Polityki Społecznej. Kontrole planowe przeprowadzono w następujących tematach:
- Wykonywanie i finansowanie przez powiatowe urzędy pracy zadań wynikających z ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych. Przedmiotem kontroli była organizacja i finansowanie w 2009 r. szkoleń osób bezrobotnych i staży u pracodawców na podstawie ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz rozporządzeń wykonawczych. Wydatki dziewięciu urzędów objętych kontrolą wyniosły 106.193.150 zł, w tym 35.048.510 zł na szkolenia i 71.144.640 zł na staże. Kontrole wykazały, że przy organizacji szkoleń przestrzegano zasad i trybu postępowania określonego w standardzie organizacji szkoleń i w szczegółowych warunkach prowadzenia usług rynku pracy.

- W ramach zadań wynikających z art. 35a ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych w okresie 2008-2009, badaniem kontrolnym objęto:
 - jednorazowe przyznanie osobie niepełnosprawnej zarejestrowanej w powiatowym urzędzie pracy jako bezrobotna albo poszukująca pracy niepozostająca w zatrudnieniu środków na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej w wysokości określonej w umowie zawartej ze starosta nie więcej jednak niż do wysokości piętnastokrotnego przeciętnego wynagrodzenia (art. 12a ustawy o rehabilitacji);
 - dofinansowanie osobie niepełnosprawnej prowadzącej działalność gospodarczą albo własne lub dzierżawione gospodarstwo rolne, do wysokości 50% oprocentowania kredytu bankowego zaciągniętego na kontynuowanie tej działalności (art. 13 ustawy o rehabilitacji);
 - zwrot pracodawcy, który przez okres co najmniej 36 miesięcy zatrudni osoby niepełnosprawne spełniające wymogi ustawowe, kosztów poniesionych przez niego na przystosowanie stanowiska pracy (art. 26 ustawy o rehabilitacji);
 - zwrot pracodawcy zatrudniającemu pracownika niepełnosprawnego miesięcznych kosztów zatrudnienia pracowników pomagających pracownikowi niepełnosprawnemu w pracy w wysokości wynikającej z iloczynu kwoty najniższego wynagrodzenia i ilorazu liczby godzin w miesiącu przeznaczonych wyłącznie na pomoc pracownikowi niepełnosprawnemu i miesięcznej liczby godzin pracy pracownika niepełnosprawnego w miesiącu, przy czym liczba godzin przeznaczona na tę pomoc nie może przekraczać liczby godzin odpowiadającej 20% liczby godzin pracy pracownika w miesiącu (art. 26d ustawy o rehabilitacji);
 - zwrot pracodawcy, który przez okres co najmniej 36 miesięcy zatrudni osobę niepełnosprawną zarejestrowaną w powiatowym urzędzie pracy jako bezrobotna albo poszukująca pracy niepozostająca w zatrudnieniu, kosztów wyposażenia stanowiska pracy do wysokości piętnastokrotnego przeciętnego wynagrodzenia (art. 26e ustawy o rehabilitacji).

W powyższym zakresie urzędy zawarły w latach 2008-2009 736 umów cywilnoprawnych i wydatkowały środki PFRON w wysokości 26.777.436,67 zł. Przeprowadzone kontrole wykazały, że wnioski oraz umowy spełniały wymogi określone przepisami prawa; dotrzymanywane były terminy; środki finansowe przyznawane były zgodnie z ich przeznaczeniem – na rehabilitację zawodową osób niepełnosprawnych zarejestrowanych jako bezrobotne lub poszukujące pracy. Kwoty wynikające z zawartych umów nie przekraczały wysokości kwot określonych w ustawie.

- Wykorzystanie przez organizacje pozarządowe oraz jednostki samorządu terytorialnego środków dotacyjnych w łącznej kwocie 2.112.366 zł przyznanych przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej na realizację projektów w ramach następujących programów:
 - Oparcie społeczne dla osób z zaburzeniami psychicznymi:
Kontrolą objęto pięć podmiotów wytypowanych przez Departament Pomocy i Integracji Społecznej w toku bieżącej realizacji programu i wydatkowania dotacji przyznanych w roku 2010. W ramach programu podmioty realizowały projekty z zakresu funkcjonowania i rozwoju sieci oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi, głównie w formie turnusów rehabilitacyjnych, warsztatów, zajęć z psychologami i spotkań integracyjnych. Do efektów społecznych realizowanego programu można zaliczyć zapewnienie osobom z zaburzeniami psychicznymi i ich rodzinom

specjalistycznego wsparcia, rozwijanie działań i inicjatyw samopomocowych, osiąganie pozycji społecznej dostępnej osobom sprawnym, a także wpływanie na zmianę istniejących stereotypów dotyczących oceny przydatności społecznej osób z zaburzeniami psychicznymi. Z przekazanej kwoty 438.000 zł wydatkowano do dnia kontroli 204.439,75 zł (46,7 %). Wszystkie wydatki dokonane zostały zgodnie z przeznaczeniem i w wyznaczonych terminach.

o Konkurs Inicjatyw Organizacji Pozarządowych

Na wniosek Departamentu Analiz Ekonomicznych i Prognoz przeprowadzone zostały kontrole 10 organizacji pozarządowych pod kątem stanu realizacji zleconych zadań, prawidłowości wykorzystania kwoty 384.171 zł dotacji celowej oraz rzetelności i terminowości nadesłanych sprawozdań. Badanie dokumentacji źródłowej wykazało, że zakres zrealizowanych zadań publicznych zgodny był z treścią ofert, cele zostały osiągnięte, a wydatki z dotacji dokonywane w terminach wyznaczonych umowami i zgodnie z zatwierdzonymi kosztorysami.

Ustalono, że największa pula środków dotacyjnych wykorzystana została na organizację szkoleń, warsztatów lub konferencji; drugą, co do wielkości zaangażowanych środków formą, było wydanie materiałów informacyjnych o sytuacji osób szczególnie narażonych na dyskryminację w lokalnych społecznościach.

o Program wsparcia Jednostek Samorządu Terytorialnego w Budowaniu Lokalnego Systemu Opieki nad Dzieckiem i Rodziną

Na wniosek Departamentu Świadczeń Rodzinnych kontrolą objęto realizację 16 projektów i prawidłowość wykorzystania dotacji w wysokości 684.140 zł. W ramach programu zrealizowane zostały działania określone w ofertach konkursowych, polegające na tworzeniu grup wsparcia dla rodzin zastępczych, zapewnieniu rodzinom zastępczym specjalistycznej pomocy psychologicznej, pedagogicznej i prawnej, przeprowadzeniu różnego rodzaju szkoleń, zajęć warsztatowych i treningów mających na celu przygotowanie rodzin do pracy z dziećmi dotkniętymi zaburzeniami. Do końca 2009 r. wydatkowano 656.424,90 zł.

o Program Operacyjny – Fundusz Inicjatyw Obywatelskich

Na wniosek Departamentu Pożytku Publicznego ocenie poddano wykonanie projektów i wykorzystanie kwoty 1.606.055 zł środków dotacyjnych przez 15 organizacji pozarządowych realizujących cele w sferze pożytku publicznego na podstawie art. 4 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Przyznane dotacje wykorzystane zostały głównie na realizację zadań z obszarów: Potencjał organizacji pozarządowych, Rozwiązywanie problemów dzieci i młodzieży, Pielęgnowanie tożsamości narodowej i kulturowej, Przeciwdziałanie zjawiskom patologii społecznej oraz Integracja i aktywizacja osób niepełnosprawnych. Suma środków dotacyjnych wydatkowanych w badanym okresie przez 14 organizacji wyniosła 1.481.512 zł.

Pośród przeprowadzonych kontroli pozaplanowych kontrolowano m.in. następujące zagadnienia: terminowe załatwianie spraw i wniosków w 2009 r. przez Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych, prawidłowość realizacji w 2009 r. przez Departament Analiz Ekonomicznych i Prognoz wspólnotowego projektu „Postęp, przeciwdziałanie dyskryminacji, promocja różnorodności” w ramach programu PROGRESS oraz Konkursu Inicjatyw Organizacji Pozarządowych, weryfikacja danych sprawozdawczych Stowarzyszenia EMAUS we Wrocławiu z realizacji umowy B/103/ORG/2009 z 25.11.09.r wykonywanej w TORZE Nr2 Programu Ministra Pracy i Polityki Społecznej pn. „Powrót osób bezdomnych do społeczności”.

3. w 2009 roku przeprowadzono 100 kontroli w następujących tematach:
- wydatkowanie środków Funduszu Pracy na wybrane świadczenia obligatoryjne dla osób bezrobotnych i aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu finansowane na podstawie ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy,
 - wykorzystanie środków dotacyjnych przyznanych przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej na realizację następujących programów:
 - Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Budowaniu Lokalnego
 - Systemu Opieki nad Dzieckiem i Rodziną,
 - Zapobieganie Niedostosowaniu Społecznemu i Przemocności Wśród Dzieci i Młodzieży,
 - Fundusz Inicjatyw Obywatelskich,
 - Wspieranie Rozwoju Spółdzielczości Socjalnej,
 - Oparcie Społeczne dla Osób z Zaburzeniami Psychicznymi,
 - Powrót Osób Bezdomnych do Społeczności,
 - Konkursu Inicjatyw Organizacji Pozarządowych,
 - gospodarowanie Funduszem Rozwoju Przedsiębiorczości powierzonym w ramach realizacji projektu "Rozwoju Małej Przedsiębiorczości" TOR #10,
 - korzystanie przez uprawnione organizacje pozarządowe z uprawnień wynikających z ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,
 - realizację zadań w jednostkach podległych Ministrowi Pracy i Polityki Społecznej.
4. w 2008 roku zrealizowano kontrole w następujących tematach:
- wykorzystanie w 2007 roku środków budżetowych przekazanych przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej wybranym podmiotom na realizację programu „Oparcie społeczne dla osób z zaburzeniami psychicznymi”.
 - realizacja programu „Powrót osób bezdomnych do społeczności” i wykorzystanie w 2007 roku dotacji Ministra Pracy i Polityki Społecznej.
 - stan realizacji umów w 2007 roku w zakresie projektu „Prace społecznie użyteczne na rzecz budownictwa socjalnego”
 - prawidłowość wykorzystania w 2007 roku środków Funduszu Pracy na realizację programu „Praca dla Młodych Dobry Start”.
 - prawidłowość wykorzystania w 2007 roku środków Funduszu Pracy na realizację programu „Aktywna Kobieta”
 - realizacja w 2007 roku szkolenia pracowników urzędów pracy.
 - realizacja i finansowanie w 2007 roku programu „Wspieranie jednostek samorządu terytorialnego w budowaniu systemu opieki nad dzieckiem i rodziną”.
 - wykorzystanie przez samorządy powiatowe środków Funduszu Pracy przekazanych na podstawie art. 9 ust. 2a ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, z przeznaczeniem na finansowanie wynagrodzeń i składek na ubezpieczenia społeczne pracowników powiatowych urzędów pracy w latach 2005-2008.
 - prawidłowość korzystania w 2007 roku przez organizacje pożytku publicznego z uprawnień określonych w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.
 - wykorzystanie środków finansowych przez organizacje pozarządowe oraz jednostki organizacyjne kościołów i związków wyznaniowych w 2007 roku przyznanych przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej w ramach „Rządowego Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich .

Program Operacyjny Kapitał Ludzki
– działanie 7.4 na rzecz osób niepełnosprawnych

Działanie 7.4 Niepełnosprawni na rynku pracy – projekty konkursowe

1.	Nazwa programu operacyjnego	Program Operacyjny Kapitał Ludzki
2.	Nazwa i numer priorytetu	Priorytet VII Promocja integracji społecznej
3.	Nazwa Funduszu	Europejski Fundusz Społeczny
4.	Institucja Zarządzająca	Minister właściwy ds. rozwoju regionalnego - Departament Zarządzania Europejskim Funduszem Społecznym
5.	Institucja Pośrednicząca	Institucja wskazana przez samorząd województwa (pełna lista instytucji wraz z danymi teled adresowymi zostanie opublikowana w załączniku)
6.	Institucja Certyfikująca	Minister właściwy ds. rozwoju regionalnego - Departament Institucji Certyfikującej
7.	Institucja pośrednicząca w certyfikacji	nie dotyczy
8.	Institucja odpowiedzialna za otrzymywanie płatności dokonywanych przez KE	Minister właściwy do spraw finansów publicznych
9.	Forma pomocy (form of finance)	Pomoc bezzwrotna – 01
10.	Wymiar terytorialny (territory type)	00, 05 (obszary wiejskie)
11.	Obszar działalności gospodarczej (economic activity)	nie dotyczy - 00
12.	Zasięg terytorialny NUTS (location)	NUTS2 – PL11, PL12, PL21, PL22, PL31, PL32, PL33, PL34, PL41, PL42 PL43,, PL51, PL52, PL61, PL62, PL63
13.	Institucja Wdrażająca (Institucja Pośrednicząca II stopnia)	Institucja wskazana przez samorząd województwa (pełna lista instytucji wraz z danymi teled adresowymi zostanie opublikowana w załączniku)
14.	Institucja odpowiedzialna za dokonywanie płatności na rzecz beneficjentów	Institucja wskazana przez samorząd województwa (pełna lista instytucji wraz z danymi teled adresowymi zostanie opublikowana w załączniku)
15.	Nazwa i numer działania	Działanie 7.4 Niepełnosprawni na rynku pracy – <i>projekty konkursowe</i>
16.	Cel i uzasadnienie działania	<u>Cel Działania:</u> Aktywizacja społeczno-zawodowa osób niepełnosprawnych i poprawa dostępu do zatrudnienia dla tych osób.

		<p><u>Uzasadnienie działania:</u> Zmiany zachodzące na rynku pracy, w tym również w kontekście wyzwań demograficznych, warunkują konieczność podjęcia efektywnych działań na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej osób niepełnosprawnych. Skuteczność działań aktywizacyjnych adresowanych do osób niepełnosprawnych uzależniona jest od umiejętności dostosowania działań podejmowanych na rzecz tej grupy osób do specyficznych potrzeb osób niepełnosprawnych, wynikających m.in. z rodzajów niepełnosprawności, którymi są dotknięte. Dlatego w ramach działania upowszechniane będzie stosowanie kompleksowego podejścia do wspierania osób niepełnosprawnych poprzez zastosowanie wobec każdego z uczestników projektu indywidualnego planu działania (IPD).</p>
17.	Kwalifikowalność wydatków w ramach działania	Kryteria kwalifikowalności wydatków są zgodne z <i>Wytycznymi w zakresie kwalifikowania wydatków w ramach PO KL</i> .
18.	Alokacja finansowa na działanie	44 443 508 Euro
19.	Wkład ze środków unijnych	37 776 982 Euro
20.	Wkład ze środków publicznych krajowych	6 666 526 Euro
21.	Przewidywana wielkość środków prywatnych	0 Euro
22.	Udział środków UE w wydatkach kwalifikowanych stanowiących podstawę certyfikacji na poziomie projektu, tj. w publicznych wydatkach kwalifikowalnych (%)	85%
23.	Pomoc publiczna	<p>Tam gdzie ma zastosowanie:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1998/2006 z dnia 15 grudnia 2006 r. w sprawie stosowania art. 87 i 88 Traktatu do pomocy de minimis (Dz. Urz. UE L 379 z 28.12.2006, str. 5) – Rozporządzenie Komisji (WE) nr 800/2008 z dnia 6 sierpnia 2008 r. uznające niektóre rodzaje pomocy za zgodne ze wspólnym rynkiem w zastosowaniu art. 87 i 88 Traktatu (ogólne rozporządzenie w sprawie wyłączeń blokowych) (Dz. Urz. UE L 214 z 09.08.2008, str. 3). <p>Podstawą prawną udzielania pomocy publicznej i pomocy <i>de minimis</i> jest rozporządzenie Ministra Rozwoju Regionalnego z dnia 15 grudnia 2010 r. w sprawie udzielania pomocy publicznej w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (Dz. U. Nr 239, poz. 1598, z późn. zm.)</p>
24.	Minimalny wkład własny beneficjenta (%)	Do określenia przez IP
25.	Dzień rozpoczęcia kwalifikowalności wydatków	Wydatki ponoszone w ramach tego Działania mogą być uznane za kwalifikowalne od dnia 30 czerwca 2011 r., a zawieranie umów o dofinansowanie jest możliwe od dnia 1 stycznia 2012 r.

26.	Minimalna/maksymalna wartość projektu	minimum 50 tys. zł – jeżeli IP nie określi inaczej
27.	Forma płatności	Zgodnie z <i>Zasadami finansowania PO KL</i>
28.	Wysokość udziału cross-finansingu (%)	do 15 %
29.	Wskaźniki realizacji Działania	– Liczba osób niepełnosprawnych, które zakończyły udział w projektach realizowanych w ramach Działania (O/K/M)

Projekty konkursowe

1.	Typ realizowanych operacji (projektów)	<ul style="list-style-type: none"> – Programy aktywizacji społeczno-zawodowej osób niepełnosprawnych, w ramach których dla każdego z uczestników przygotowywane i realizowane są indywidualne plany działania, opracowane w oparciu o analizę predyspozycji zawodowych danej osoby niepełnosprawnej, obejmujące co najmniej dwie formy wsparcia spośród następujących (1): <ul style="list-style-type: none"> ▪ Poradnictwo psychologiczne i psychospołeczne, prowadzące do integracji społecznej i zawodowej, ▪ Kursy i szkolenia⁴³¹ umożliwiające nabycie, podniesienie lub zmianę kwalifikacji i kompetencji zawodowych oraz rozwijanie umiejętności i kompetencji społecznych, niezbędnych na rynku pracy, ▪ Poradnictwo zawodowe, ▪ Pośrednictwo pracy, ▪ Zatrudnienie wspomagane obejmując wsparcie osoby niepełnosprawnej przez trenera pracy/asystenta zawodowego u pracodawcy, ▪ Staże i praktyki zawodowe⁴³², ▪ Subsydiumowane zatrudnienie, ▪ Skierowanie do pracy w Zakładzie Aktywności Zawodowej i sfinansowanie kosztów zatrudnienia w ZAZ, ▪ Usługi społeczne przewyższające indywidualne bariery w integracji społecznej i powrocie na rynek pracy, w tym usługi asystenta osobistego, – Działania o charakterze środowiskowym, w tym w szczególności działania edukacyjne i integracyjne, mające na celu adaptację pracownika w środowisku pracy (jedynie łącznie z główną grupą docelową, czyli osobami niepełnosprawnymi) (2).
2.	Zakres stosowania cross-finansingu	Zgodnie z zapisami <i>Wytycznych w zakresie kwalifikowania wydatków w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki</i> .

⁴³¹ Osobom uczestniczącym w szkoleniach lub kursach przysługuje stypendium w wysokości nie większej niż 120% zasiłku, o którym mowa w art. 72 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2008 r. Nr 69, poz. 415, z późn. zm.) pod warunkiem, że liczba godzin szkolenia lub kursu wynosi nie mniej niż 150 godzin miesięcznie – w przypadku niższego miesięcznego wymiaru godzin, wysokość stypendium ustala się proporcjonalnie. Właściwa IP/IP2 określi szczegółowe warunki odbywania szkolenia lub kursu, mając na uwadze zapewnienie właściwych warunków nabywania umiejętności przez uczestników projektu.

⁴³² Osobom uczestniczącym w stażu lub odbywającym praktyki zawodowe przysługuje miesięczne stypendium w wysokości nie większej niż kwota minimalnego wynagrodzenia (właściwa IP/IP2 określi szczegółowe warunki odbywania stażu oraz praktyki zawodowej, biorąc pod uwagę zapewnienie właściwych warunków nabywania umiejętności przez uczestników projektu).

3.	Kategoria interwencji funduszy strukturalnych (priority theme dimension)	71
4.	Typ beneficjentów	Wszystkie podmioty, w tym PFRON i Centralny Zarząd Służby Więziennej – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych).
5.	Grupy docelowe (osoby, instytucje, grupy społeczne bezpośrednio korzystające z pomocy)	<ul style="list-style-type: none"> – Osoby niepełnosprawne niezatrudnione lub zatrudnione⁴³³ w wieku 15-64 lata⁴³⁴ – Otoczenie osób niepełnosprawnych (tylko łącznie z osobami niepełnosprawnymi i tylko w takim zakresie, w jakim jest to niezbędne dla aktywizacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych, w tym również w zakresie równoległej aktywizacji zawodowej i społecznej osób pełniących obowiązki opiekuńcze)
6.	Propozycje kryteriów wyboru finansowanych operacji	<p>Kryteria:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ogólne – szczegółowe <p>Dokładne wskazanie kryteriów wyboru finansowanych operacji nastąpi w Planie działania, przygotowywanym przez IP dla każdego Priorytetu.</p>
7.	Opis systemu wyboru projektów:	
	Instytucja odpowiedzialna za wybór projektów	Instytucja wskazana przez samorząd województwa (pełna lista instytucji wraz z danymi teleadresowymi zostanie opublikowana w załączniku)
	Tryb dokonywania wyboru projektów	projekty konkursowe
	Procedura oceny merytorycznej wniosku o dofinansowanie	Informacje na temat procedury zawarte są w rozdziale I (pkt 5.) <i>Opis systemu wyboru projektów w ramach PO Kapitał Ludzki.</i>
	Instytucja odpowiedzialna za wydanie ostatecznej decyzji w sprawie dofinansowania projektu i podpisanie umowy/decyzji o przyznaniu wsparcia dla projektu	Instytucja wskazana przez samorząd województwa (pełna lista instytucji wraz z danymi teleadresowymi zostanie opublikowana w załączniku)
	Procedura odwoławcza	Instytucja wskazana przez samorząd województwa (pełna lista instytucji wraz z danymi teleadresowymi zostanie opublikowana w załączniku)

⁴³³Do wsparcia kwalifikują się jedynie te osoby zatrudnione, których dochód nie jest wyższy niż dwukrotność kryteriów dochodowych, o których mowa w art. 8 ustawy o pomocy społecznej. Osoby zatrudnione nie mogą stanowić więcej niż 25% uczestników projektu (ograniczenie dotyczy również osób zatrudnionych na chronionym rynku pracy). W projektach mogą uczestniczyć osoby niepełnosprawne bez względu na fakt pobierania świadczeń rentowych, a także osoby niepełnosprawne zatrudnione na chronionym rynku pracy, w szczególności w ZAZ, bez względu na wysokość osiągniętych dochodów, o ile wsparcie przewidziane dla osób zatrudnionych w ZAZ ma służyć ich wejściu na otwarty rynek pracy.

⁴³⁴Do wsparcia kwalifikują się również osoby w wieku powyżej 64 roku życia, o ile wsparcie adresowane do tej grupy osób jest ściśle powiązane z przygotowaniem tych osób do podjęcia zatrudnienia, a osoby te zadeklarują gotowość podjęcia zatrudnienia po zakończeniu udziału w projekcie.

**Formy Pomocy społecznej adresowane w latach 2008-
2011 do osób niepełnosprawnych.**

1)	2008		2009		2010		I-VI 2011			
	liczba osób	liczba świadczeń	liczba osób	liczba świadczeń	liczba osób	liczba świadczeń	liczba osób	liczba świadczeń		
specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi	10 238	3 998 872	10 117	3 826 118	10 138	3 766 649	9 087	1 817 022		
zasiłki okresowe przyznane z powodu niepełnosprawności	57 843	288 548	55 726	271 296	49 590	233 494	31 164	108 416		
Usługi opiekuńcze – ogółem	92 470	34 266 863	91 311	33 983 181	89 298	33 220 767	74 676	15 942 215		
w tym: specjalistyczne	5 619	1 246 054	5 127	1 319 116	4 754	1 305 643	3 991	620 692		
2)	2008		2009		2010					
	liczba jednostek		liczba miejsc		liczba jednostek		liczba miejsc			
Domy pomocy społecznej z tego dla:			792		77 998		793		77 711	
osób w podeszłym wieku			143		10 374		136		9 560	

osób przewlekle somatycznie chorych	175	18 502	166	17 262
osób przewlekle psychicznie chorych	157	18 735	165	20 162
dorostych niepełnosprawnych intelektualnie	136	13 421	135	12 738
dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie	83	6 287	79	5 899
osób niepełnosprawnych fizycznie	9	940	9	976
środowiskowe domy samopomocy	556	17 057	627	19 951
ośrodki wsparcia finansowane z budżetów gmin	1 278	1 144	1 298	61 383
ośrodki wsparcia finansowane z budżetów powiatów	223	7 446	225	7 153
3)	2008	2009	2010	I-VI 2011
liczba rodzin, którym przyznano pomoc z powodu niepełnosprawności	398 025			

Szczegółowe – wybrane dane statystyczne⁴³⁵Tab. 1. Aktywność ekonomiczna osób niepełnosprawnych prawnie w wieku 16 lat i więcej oraz produkcyjnym w latach 1993-2011¹⁾

ROK	Zestawienie średnioroczne							
	Ogółem	Aktywni zawodowo			Bierni zawodowo	Współczynnik aktywności	Wskaźnik zatrudnienia	Stopa bezrobocia
		razem	pracujący	bezrobotni				
	w tysiącach					w %		
w wieku 15 lat i więcej								
1993	4079	895	767	128	3184	21,9	18,8	14,3
1994	4327	986	841	145	3341	22,8	19,4	14,7
1995	4440	977	843	134	3463	22,0	19,0	13,7
1996	4463	988	872	115	3475	22,1	19,5	11,6
1997	4608	1037	920	117	3571	22,5	20,0	11,3
1998	4573	991	877	114	3582	21,7	19,2	11,5
1999	4464	881	737	144	3583	19,7	16,5	16,3
2000	4324	832	685	147	3492	19,2	15,8	17,7
2001	4294	794	656	138	3500	18,5	15,3	17,4
2002	4298	775	637	139	3523	18,0	14,8	17,9
2003	4175	690	574	116	3485	16,5	13,7	16,8
2004	4167	677	544	133	3490	16,2	13,1	19,6
2005	4085	663	535	128	3422	16,2	13,1	19,3
2006	3806	571	481	90	3235	15,0	12,6	15,8
2007	3753	566	494	73	3187	15,1	13,2	12,9
2008	3708	578	508	71	3130	15,6	13,7	12,3
2009	3506	552	485	67	2954	15,7	13,8	12,1
2010	3398	576	493	83	2822	17,0	14,5	14,4
2011	3384	581	495	86	2803	17,2	14,6	14,8

ROK	Zestawienie średnioroczne							
	Ogółem	Aktywni zawodowo			Bierni zawodowo	Współczynnik aktywności	Wskaźnik zatrudnienia	Stopa bezrobocia
		razem	pracujący	bezrobotni				
	w tysiącach					w %		
w wieku produkcyjnym ¹⁾								
2001	2563	668	535	132	1895	26,1	20,9	19,8
2002	2555	658	523	135	1897	25,8	20,5	20,5
2003	2462	584	471	112	1878	23,7	19,1	19,2
2004	2458	576	446	130	1882	23,4	18,1	22,6
2005	2386	570	444	125	1816	23,9	18,6	21,9
2006	2280	503	416	87	1777	22,1	18,2	17,3
2007	2259	511	439	72	1748	22,6	19,4	14,1
2008	2213	528	460	69	1685	23,9	20,8	13,1
2009	2068	508	443	65	1560	24,6	21,4	12,8
2010	2054	531	449	81	1523	25,9	21,9	15,3
2011	2024	535	452	83	1489	26,4	22,3	15,5

Źródło: GUS BAEL (dane średnioroczne)

1) Brak danych dla lat 1993-2000

Tabl. 2. Osoby niepełnosprawne prawnie w Polsce w wybranych latach w okresie 1997-2010, w tys.

I. Według badania aktywności ekonomicznej ludności Polski (BAEL) - średniorocznie:	
Osoby niepełnosprawne prawnie w wieku 16 lat i więcej w 1997 r.	4.608
Osoby niepełnosprawne prawnie w wieku 16 lat i więcej w 2002 r.	4.298
Osoby niepełnosprawne prawnie w wieku 16 lat i więcej w 2006 r.	3.806
Osoby niepełnosprawne prawnie w wieku 16 lat i więcej w 2007 r.	3.753
Osoby niepełnosprawne prawnie w wieku 16 lat i więcej w 2008 r.	3.708
Osoby niepełnosprawne prawnie w wieku 16 lat i więcej w 2009 r.	3.506
Osoby niepełnosprawne prawnie w wieku 16 lat i więcej w 2010 r.	3.398
Osoby niepełnosprawne prawnie w wieku 16 lat i więcej w 2011 r.	3.384
Osoby niepełnosprawne prawnie w wieku produkcyjnym (18-59/64 lat) w 2002 r.	2.555
Osoby niepełnosprawne prawnie w wieku produkcyjnym (18-59/64 lat) w 2006 r.	2.280
Osoby niepełnosprawne prawnie w wieku produkcyjnym (18-59/64 lat) w 2007 r.	2.259

Osoby niepełnosprawne prawnie w wieku produkcyjnym (18-59/64 lat) w 2008 r.	2.213
Osoby niepełnosprawne prawnie w wieku produkcyjnym (18-59/64 lat) w 2009 r.	2.068
Osoby niepełnosprawne prawnie w wieku produkcyjnym (18-59/64 lat) w 2010 r.	2.054
Osoby niepełnosprawne prawnie w wieku produkcyjnym (18-59/64 lat) w 2011 r.	2.024
II. Według narodowego spisu powszechnego przeprowadzonego w maju 2002 r.:	
Osoby niepełnosprawne prawnie razem	4.450
Osoby niepełnosprawne prawnie w wieku poniżej 16 lat	135
Osoby niepełnosprawne prawnie w wieku 15 lat i więcej	4.326
Osoby niepełnosprawne prawnie w wieku 16 lat i więcej	4.315
Osoby niepełnosprawne prawnie w wieku produkcyjnym (18-59/64 lat):	2.608
w wieku mobilnym (18-44 lata)	680
w wieku niemobilnym (45-59/64)	1.928

Źródło: GUS – NSP 2002 i BAEL

Tabl. 3. Struktura osób niepełnosprawnych prawnie i sprawnych według wieku i poziomu wykształcenia w 2011 r.

Wykształcenie	Ludność w wieku 15 lat i więcej			Osoby niepełnosprawne prawnie w wieku produkcyjnym		
	Osoby sprawne	Osoby niepełnosprawne prawnie		razem	pracujące	biernie zawodowo
		razem	pracujące			
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Wyższe	20,4	7,1	14,5	9,4	18,9	6,2
Policealne i średnie	23,5	20,1	26,7	18,3	22,3	17,0
Średnie ogólnokształcące	10,8	7,2	6,3	6,4	6,4	6,2
Zasadnicze zawodowe	24,1	31,0	37,8	40,2	39,2	40,5
Gimnazjum, podstawowe i niepełne podstawowe	21,2	34,6	14,7	25,7	13,2	30,1

Źródło: GUS BAEL (średnia z 4-ech kwartałów 2011)

Tabl. 4. Aktywność ekonomiczna osób niepełnosprawnych prawnie w wieku produkcyjnym według stopnia niepełnosprawności i płci w 2011 r. (średniorocznie)

Wyszczególnienie	Ogółem	Aktywni zawodowo			Współczynnik aktywności zawodowej	Wskaźnik zatrudnienia	Stopa bezrobocia
		razem	pracujący	bezrobotni			
	<i>w tysiącach</i>			<i>w %</i>			
OGÓLEM	2024	535	452	83	26,4	22,3	15,5
osoby mające orzeczenie:							
o znacznym stopniu niepełnosprawności lub równoważne	420	39	34	6	9,3	8,1	15,4
o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności lub równoważne	847	223	188	35	26,3	22,2	15,7
o lekkim stopniu niepełnosprawności lub równoważne	757	273	230	43	36,1	30,4	15,8
MĘŻCZYŹNI	1237	323	276	47	26,1	22,3	14,6
osoby mające orzeczenie:							
o znacznym stopniu niepełnosprawności lub równoważne	270	26	22	.	9,6	8,1	.
o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności lub równoważne	518	135	115	20	26,1	22,2	14,8
o lekkim stopniu niepełnosprawności lub równoważne	450	162	140	23	36,0	31,1	14,2
KOBIETY	787	213	176	37	27,1	22,4	17,4
osoby mające orzeczenie:							
o znacznym stopniu niepełnosprawności lub równoważne	151	14	13	.	9,3	8,6	.
o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności lub równoważne	330	88	72	15	26,7	21,8	17,0
o lekkim stopniu niepełnosprawności lub równoważne	307	111	91	20	36,2	29,6	18,0
MIASTA	1219	350	289	61	28,7	23,7	17,4
osoby mające orzeczenie:							
o znacznym stopniu niepełnosprawności lub równoważne	249	26	22	.	10,4	8,8	.

o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności lub równoważne	523	154	128	26	29,4	24,5	16,9
o lekkim stopniu niepełnosprawności lub równoważne	447	170	139	31	38,0	31,1	18,2
WIEŚ	805	185	163	22	23,0	20,2	11,9
osoby mające orzeczenie:							
o znacznym stopniu niepełnosprawności lub równoważne	171	13	12	.	7,6	7,0	.
o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności lub równoważne	325	69	60	9	21,2	18,5	13,0
o lekkim stopniu niepełnosprawności lub równoważne	310	103	91	12	33,2	29,4	11,7

· - w l.b. wartości poniżej 5 tys. /możliwy błąd losowy/; x - niecelowe/nieosiągalne obliczenie wskaźnika

Źródło: GUS BAEL (średnia z 4-ech kwartałów 2011)

Tabl. 5. Liczba osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy jako bezrobotne i poszukujące pracy niepozostające w zatrudnieniu, według stanu na koniec grudnia, w latach 2002 – 2011

<i>rok</i>	razem	bezrobotni	poszukujący pracy niepozostający w zatrudnieniu
2002	89 435	56 541	32 894
2003	102 054	69 778	32 276
2004	105 288	75 738	29 550
2005	104 658	76 834	27 824
2006	98 957	72 589	26 368
2007	92 357	67 284	25 073
2008	96 577	73 112	23 465
2009	118 944	94 450	24 494
2010	123 499	100 311	23 188
2011	124 238	104 663	19 575

Źródło: sprawozdanie MPiPS-01, dane powiatowych urzędów pracy

Tabl. 6. Struktura osób zarejestrowanych jako bezrobotne według wybranych cech w końcu grudnia 2011 r.

	Osoby niepełnosprawne w l.b.	Ogółem	Osoby niepełnosprawne	Osoby sprawne
Ogółem	104663	100,0	100,0	100,0
Czas pozostawania bez pracy				
do 1	7711	9,4	7,4	9,6
1-3	17551	19,5	16,8	19,7
3-6	15748	17,5	15,0	17,7
6-12	19146	18,9	18,3	18,9
12-24	21257	19,3	20,3	19,2
pow.24 m-cy	23250	15,3	22,2	14,9
Wiek				
18-24	7246	21,0	6,9	21,8
25-34	15113	29,3	14,4	30,2
35-44	17449	18,8	16,7	19,0
45-54	35195	19,4	33,6	18,6
55-59	23321	9,1	22,3	8,3
60-64 lata	6339	2,3	6,1	2,1
Wykształcenie				
wyższe	4940	11,4	4,7	11,8
policealne i średnie	20079	22,2	19,2	22,4
średnie ogólnokształcące	7794	10,8	7,4	11,0
zasadnicze zawodowe	35911	28,0	34,3	27,7
gimnazjalne i poniżej	35939	27,5	34,3	27,3
Staż pracy w latach				
do 1	12595	15,5	12,0	15,7
1-5	16157	22,5	15,4	22,9
5-10	13615	13,5	13,0	13,6
10-20	22772	14,7	21,8	14,3
20-30	21724	10,5	20,8	9,9
30 i więcej	6386	3,4	6,1	3,3
bez stażu	11414	19,9	10,9	20,4

Źródło: sprawozdanie MPiPS-01, dane urzędów pracy

Tabl. 7. Pracodawcy i osoby niepełnosprawne zarejestrowani w Systemie Obsługi Dofinansowań PFRON w grudniu lat 2005 – 2011

Wyszczególnienie	gru-05	gru-06	gru-07	gru-08	gru-09	gru-10	gru-11
Pracodawcy	7 290	7 949	9 135	9 281	13 596	16 086	17 475
zakłady pracy chronionej	2 356	2 251	2 185	2 146	2 087	2 003	1 846
otwarty rynek pracy	4 934	5 698	6 950	7 134	11 507	14 075	15 625
Osoby niepełnosprawne w tys.	206,8	212,1	221,0	203,0	247,2	267,2	245,3
zakłady pracy chronionej	173,9	174,1	178,8	163,8	188,7	198,2	173,9
na otwartym rynku pracy	32,9	38,0	42,2	39,2	58,4	68,7	71,3

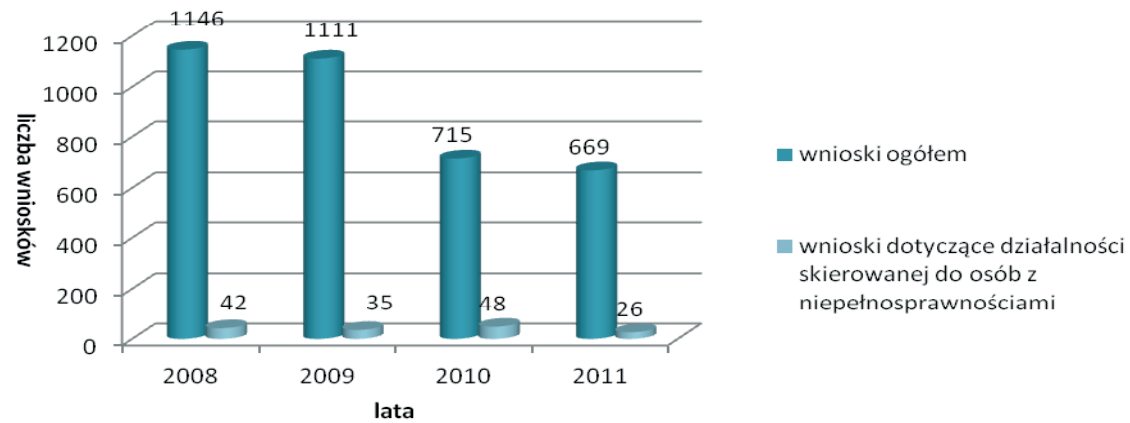
Dane PFRON z dnia 30.04.2012 r.

**Wybrane przedsięwzięcia zrealizowane w 2011 r. i w latach 2008-2011
w ramach programu „Edukacja kulturalna”**

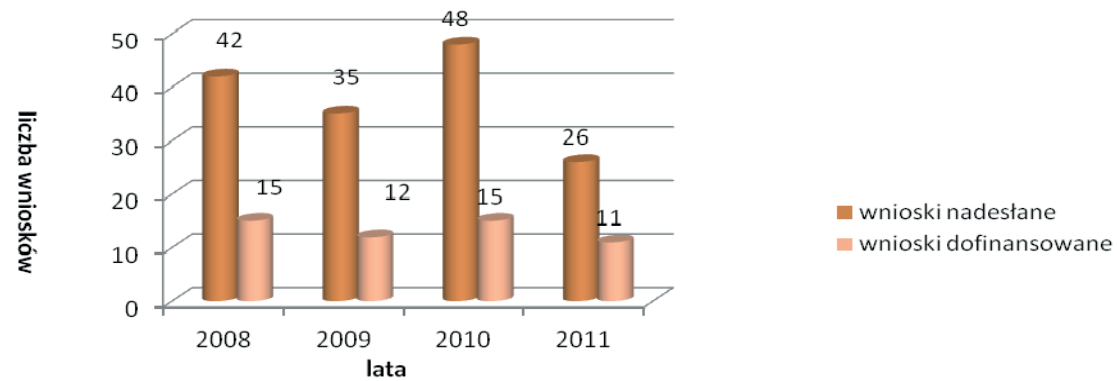
l.p.	Wnioskodawca	Nazwa projektu	Dotacja
1	Bielskie Stowarzyszenie Artystyczne Teatr Grodzki	Edukacja teatralna - platforma dobrych praktyk	43 500,00
2	Stowarzyszenie Pedagogów Teatru	JA JESTEM JA	37 500,00
3	Stowarzyszenie Edukacyjne MCA	"5 zmysłów" - prospołeczny projekt edukacji kulturalnej	84 500,00
4	Centrum Sztuki Współczesnej "Łaźnia"	Focus-warsztaty edukacji artystycznej.	63 500,00
5	Muzeum Architektury we Wrocławiu	Program edukacyjny dla dzieci na temat architektury "Zapoluj na lwa".	30 000,00
6	Wojewódzki Ośrodek Animacji Kultury w Toruniu	Teatr PLUS 2.0	30 000,00
7	Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Gdańsku	Edukacja muzyczna Vita Activa	61 500,00
8	Centrum Spotkań Europejskich Światowid	TWÓRCZA TERAPIA	52 000,00
9	Fundacja WRO Centrum Sztuki Mediów we Wrocławiu	Przedszkole Mediów	86 000,00
10	Fundacja Pomocy Osobom Niepełnosprawnym "NIE TYLKO"	TEATR ON	115 500,00
11	Wodzisławskie Centrum Kultury	"Para - buch, teatr w ruch"	30 000,00

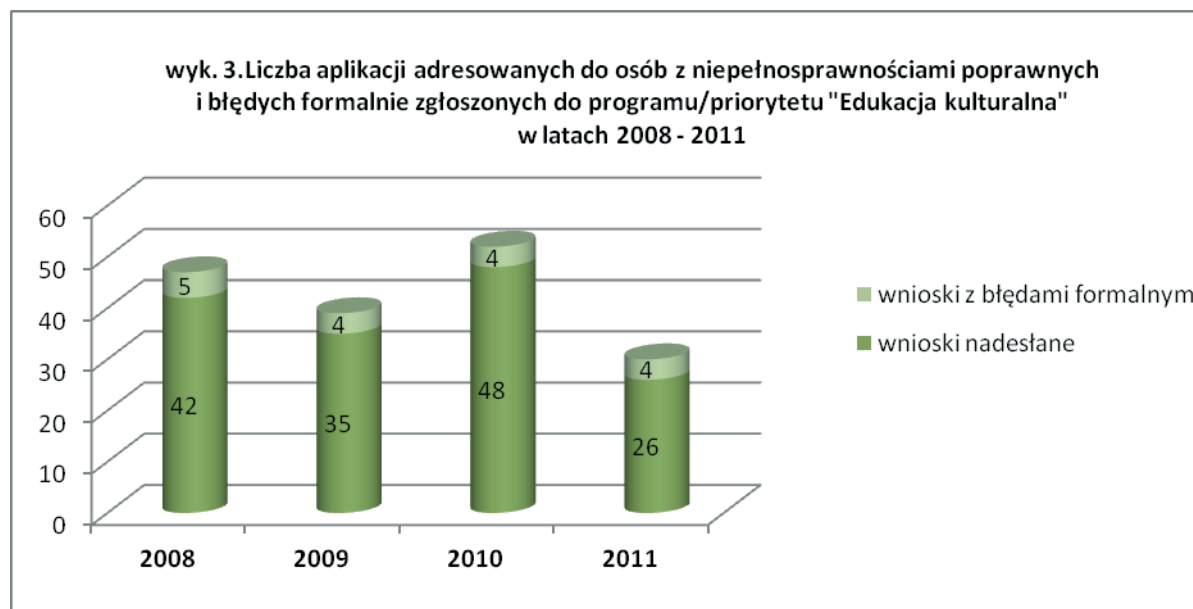
Kwestie statystyczne związane z przedmiotowym zakresem dotyczące lat 2008-2011 obejmują poniższe wykresy, ilustrujące liczbę nadsyłanych wniosków (wyk.1.), z uwzględnieniem podziału na aplikacje poprawne pod względem formalnym oraz nie spełniające tych kryteriów (nie dopuszczone do konkursu wyk.3.) oraz skalę ich dofinansowania ze środków skoncentrowanych w programie „Edukacja kulturalna” (wyk. 2.).

wyk. 1 .Liczba aplikacji dotyczących działań adresowanych do osób z niepełnosprawnościami zgłoszonych do programu/ priorytetu "Edukacja kulturalna" w latach 2008-2011

wyk.2. Liczba aplikacji adresowanych do osób z niepełnosprawnościami dofinansowanych w programie/priorytecie "Edukacja kulturalna " w latach 2008-2011

Analizując dane z wykresów można zauważyć, że wnioski adresowane do osób niepełnosprawnych stanowią znaczącą mniejszość wśród ogółu zgłaszanych aplikacji. W roku 2011 liczba ta jest dużo mniejsza w porównaniu z latami ubiegłymi. Przyczyną może być zarówno brak wiedzy wśród podmiotów działających na rzecz osób niepełnosprawnych, z drugiej zaś mała liczba podmiotów działających w sferze kultury zajmujących się przedmiotową problematyką. Większą aktywnością w sferze aplikowania do programu wykazują się organizacje pozarządowe (2010 r: ngo: 31 wniosków, instytucje publiczne: 17; 2011: ngo: 19, instytucje publiczne: 7), dużo mniejszą publiczne instytucje kultury. Poprawność formalna wniosków jest poza nielicznymi przypadkami spełniana, zatem można wnioskować, że podmioty ubiegające się o dofinansowanie dysponują dobrze przygotowanymi kadrami, zajmującymi się pozyskiwaniem funduszy.